

HABER GAZETESİ'NE GÖRE
AFYONKARAHISAR'IN
SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMU
(1938/1948)

Ceren DEMİRDELEN
Yüksek Lisans Tezi

Danisman: Doç. Dr. Ahmet Ali GAZEL

Afyon, 2008

HABER GAZETESİ'NE GÖRE AFYONKARAHİSAR'IN
SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMU
(1938/1948)

Ceren DEMİRDELEN

Yüksek Lisans Tezi

İlköğretim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ahmet Ali GAZEL

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Afyon

Haziran 2008

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

HABER GAZETESİ'NE GÖRE AFYONKARAHISAR'IN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMU (1938/1948)

Ceren DEMİRDELEN

İlköğretim Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2008

Danisman: Doç. Dr. Ahmet Ali GAZEL

Bu araştırmanın amacı Haber Gazetesi taranmak suretiyle Afyon'un sosyal, ekonomik yapısı hakkında bilgi elde etmektir.

Araştırmada kullanılan materyal 1938-1948 yılları arasında çıkan Haber gazetesidir. Yapılan basın taraması sonucunda elde edilen veriler ışığında şehrin sosyo-ekonomik yapısı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1938-1948 yılları arasında Afyonkarahisar'da Cumhuriyetin kurumsallaşması, halkevi ve belediye faaliyetleri dolayısıyla önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu gün şehirdeki pek çok yapı o yıllara aittir. O yılları etraflica anlatan eser bulunmamasıyla birlikte yerel basından Haber gazetesinde şehir hayatına dair önemli bilgiler bulunmaktadır. Şehirdeki tüm siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeler Haber gazetesi ekseninde incelenmiştir. Bu dönemde Afyon'da yaşananlar İsmet İnönü dönemindeki sosyo-kültürel ve ekonomik duruma ışık tutabilir.

Anahtar Kelimeler: Afyon, Haber Gazetesi, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı.

ABSTRACT

SOCIO-ECONOMIC AND CULTURAL SITUATION OF AFYONKARAHISAR ACCORDING TO THE NEWSPAPER “HABER” (1938/1948)

Ceren DEMIRDELEN

Elementary Education

Afyon Kocatepe University, The Institute of Social Sciences

June 2008

Advisor: Associate Professor Dr. Ahmet Ali GAZEL

The aim of this research is to gain knowledge about social and economic structure of Afyonkarahisar with scanning and analyzing “Haber” Newspaper.

In this research, “Haber” Newspaper between the years of 1938-1948 is used as historical source. The socio-cultural structure of Afyonkarahisar is examined with the help these data.

The process of Republican institutionalization can be observed in Afyonkarahisar between the years of 1938-1948 both in the facilities of People Houses and the Afyonkarahisar municipality. At the present day, many important buildings belong to these years. There is no detailed studies related to the process of Republican institutionalization in Afyonkarahisar. But “Haber” Newspaper gives many significant information about the process in Afyonkarahisar. Thus, all political, economic, social and cultural developments was examined by focusing on “Haber” Newspaper. The study related to years between 1938-194 in Afyonkarahisar can be clarified the socio-cultural and economic atmosphere in Ismet İnönü Era and the first years of Republican Period.

Key words: Afyon, Haber Newspaper, Social-Cultural and Economic Structure.

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTITÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Danisman Üye: Doç. Dr. Ahmet Ali GAZEL

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Hakki YAZICI

Yrd. Doç. Dr. Saban ORTAK

Yedek Üye: Yrd. Doç. Dr. Nusret KOCA

İlköğretim anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Ceren DEMİRDELEN'in "Haber Gazetesi'ne Göre Afyonkarahisar'ın Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu (1938/1948)" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 13.06.2008 günü saat 10:00'de Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet KARAKAS

Müdür

ÖNSÖZ

Basinin bir eğitim aracı olduğu gerçeği Mustafa Kemal Atatürk tarafından “Basin milletin genel sesidir. Bir milleti aydınlatma ve ona doğru yolu göstermede, bir milletin muhtaç olduğu fikri gıdayı vermekte, özetle bir milletin hedefi mutluluk olan ortak yönde yürümesinin sağlanmasında basın baslibasına bir kuvvet, bir okul, yol göstericidir.” sözleriyle dile getirilmiştir. Atatürk devrim ve ilkelerinin ışığında halkı eğitmek, bu ilkeleri geniş kitlelere yaymak ve benimsetmek Cumhuriyet basınının temel amacı olmuştur.

Tek Parti iktidarı yakın tarihimiz üzerinde en çok dikkat çeken dönemlerden birisi olmuş ve sistemi toplum içinde daha somut bir halde yerleştirmek için kendi yarı resmi yayın organları olan yerel gazetelerden en üst düzeyde yararlanmıştır. Bu yıllarda gazetecilik inkılabının kökleşmesi için resmi ideolojilerin araçlarından biri haline gelmiştir. Özellikle Türk Ocaklarının kapatılarak yerine açılan Halkevleri ile toplumsal dönüşüm yerel olarak yapılmak istenmiştir. Halkevlerinin çıkardığı dergiler ve CHP’nin desteğinde çıkan gazeteler resmi söylemin toplumun bütün kesimlerine yayılmasını sağlamıştır. Yerel basın tek parti döneminde fikir hayatının şekillenmesinde ulusal basından daha fazla etkiye sahiptir denilebilir. İnceleme konusu olan dönemde teknolojik araçların bugünkü seviyede olmadığı düşünülürse halkın dikkatini çekme, olaylara bakış açisi oluşturma gibi faktörlerde, halkın birikim sahibi olmasında yerel basının rolü azımsanamayacak kadar büyüktür.

Afyon basın hayatında önemli bir yeri bulunan ve yayınlandığı dönemde şehrin aynası olan Haber gazetesi 1923 tarihinden 1948 tarihine kadar Haber, Son Haber, Duyum, Afyon’da Haber gibi isimler altında yayın hayatını sürdürmüştür. Kendisini Anadolu’da çıkan gazeteler içinde en eskilerden birisi olarak tanımlayan gazete İstanbul’a çok yakın ve az nüfuslu bir şehirde uzun yıllar yayınlanmış olmasını başarı olarak nitelendirmiştir. Gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü Mahir Erkmen gazeteyi “makaleleri, İstanbul ve Ankara’dan aldığı telgraf haberleri, kazalara ve vilayet merkezlerine ait istihbarati, roman tefrikaları, hikaye ve fıkraları, resimleri ve hatta karikatürleri ile muhite göre mükemmel bir gazete” olarak ifade etmiştir. Gazetede şehir haberlerinden başka sosyal meseleler, ülke sorunları, Afyon tarihi, ziraat, hayvancılık,

sağlık makaleleri, Ulus, Vakit ve Aksam gazetelerinden, Yeni Adam ve Ülkü dergilerinden alıntı ve yazılar, eğitim ve pedagoji konularında da makaleler yayınlanmıştır.

Çalışmada, dönem yerel bir basın organı gözüyle sergilenmiş, bunun topluma yansımalarına bu açıdan bakılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma 1938/1948 yılları arasında Afyon'u kapsamaktadır. Bu sınırlandırmanın sebebi 1938 öncesinin çalışılmakta olması ve gazetenin 1948 yılında yayın hayatına son vermiş bulunmasıdır. Bu döneme dahil olan Milli Sef Dönemi ve çok partili hayata geçiş süreci yerel anlamda aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde gazetenin künyesi verilmiş, genel hatlarıyla gazete sayılarından örnekler verilerek tanıtılmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde idari durum ana hatlarıyla anlatılmış ve valilik çalışmaları ve şehirdeki siyasi hayat hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde şehirde kültürel hayat hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu bölümde yardım kuruluşlarının faaliyetleri, halkevi çalışmaları, şehirdeki spor hayatı ve şehre gelen misafirler açıklanmıştır. Üçüncü bölümde belediye ve bayındırlık faaliyetleri anlatılmıştır. Dördüncü bölümde eğitim öğretim hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Şehirde yapılan okullar, eğitim öğretim faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Besinci bölümde şehirdeki ekonomik hayat, tarım ve hayvancılık hayatı anlatılmıştır. Altıncı bölümde şehirdeki sağlık hizmetleri, yedinci bölümde ise incelenen dönemde şehirde gerçekleşmiş olan doğal afetler, hastalık, kaza, yaralanma, yangın gibi gündelik olaylar ve adli olaylara değinilmiştir.

Haber gazetesine göre Afyon'un sosyo-ekonomik ve kültürel durumunu aydınlatmak amacıyla yapılan bu araştırma birçok kişinin katkısıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada büyük desteklerini gördüğüm Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndaki hocalarıma ve tezimi okuyup yapıcı ve aydınlatıcı eleştirilerde bulunan danışmanım Doç. Dr. Ahmet Ali Gazel'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmamın her aşamasında varlığıyla bana her zaman destek olan aileme de teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamızın eksiklerinin olacağı muhakkaktır. Bunun aczi ve bilinci içindeyiz.

Ceren DEMİRDELEN

ÖZGEÇMİS

Ceren DEMİRDELEN

İlköğretim Anabilim Dalı

Eğitim

Lisans: Haziran 2004, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Lise: Haziran 2000, Afyon Lisesi, Sözel Bölüm

İs/İstihdam

Aralık 2004, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Afyon 1983.

Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	i
ABSTRACT.....	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZGEÇMİŞ	vi
KISALTMALAR.....	xiv

HABER GAZETESİ

A. GAZETENİN KİMLİK BİLGİLERİ	1
1. Gazetenin İsmi, Dili, Yayın Hayatına Başlaması	1
2. Tirajı ve Gelir Kaynakları.....	1
3. Amacı ve Yayın Politikası	2
4. Sahibi, Yazarları ve Yayınlanan Makaleler	3
B. HABER KAYNAKLARI	4
C. TEKNİK YÖNÜ.....	5
1. Sayfa Sütun Düzeni ve Ebadi.....	5
2. Fotoğraf ve Resim Düzeni	6
3. Ücreti.....	6
D. REKLAM ve İLAN POLİTİKALARI.....	6

I. BÖLÜM**IDARI DURUM**

A. YÖNETİCİLER	7
1. Valiler.....	7
2. Belediye Başkanları	9
B. VALİLİK ÇALIŞMALARI	13
1. Vilayet Umumi Meclisi Çalışmaları ve Vilayet Bütçesi.....	13
2. Valilik Tarafından Yapılan Etkinlikler	17
C. SEHİRDE SİYASİ FAALİYETLER	21
1. CHP Kongreleri.....	21
2. CHP Vilayet İdare Heyeti Faaliyetleri.....	25
3. CHP Bölge Müfettişlerinin Denetimleri	26
4. CHP Genel Sekreterliği Tarafından Şehirde Verilen Konferanslar.....	29
5. Şehirdeki Demokrat Parti Faaliyetleri	30
D. SEÇİMLER.....	33
1. Mebus Seçimleri	33
2. Belediye Seçimleri.....	36
3. Muhtar Seçimleri.....	41

II. BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

A. YARDIM KURULUSLARI	43
1. Kızılay.....	43
2. Çocuk Esirgeme Kurumu.....	47
3. Fokaraya Yardım Cemiyeti.....	51
4. Yardımseven Bayanlar Cemiyeti	53
5. Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti.....	58
6. Hastaneye Yardım Cemiyeti.....	62
B. HALKEVİ FAALİYETLERİ	65
1. Dil Edebiyat Tarih Subesi.....	67
2. Güzel Sanatlar Subesi	72
3. Sosyal Yardım Subesi.....	73
4. Temsil Subesi.....	76
5. Spor Subesi	79
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Subesi.....	81
7. Kütüphane ve Nesriyat Subesi.....	84
8. Köycülük Subesi	87
9. Müze ve Sergi Subesi.....	90
10. Halkevleri Tarafından Yapılan Diğer Etkinlikler	94

C. ULUSAL BAYRAM KUTLAMALARI.....	96
1. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	96
2. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı	99
3. Afyon'un Kurtuluşu.....	102
4. 30 Ağustos Zafer Bayramı	108
5. Cumhuriyet Bayramı.....	115
D. NÜFUS SAYIMLARI	118
E. SIVİL SAVUNMA HİZMETLERİ	121
F. SPOR FAALİYETLERİ	124
1. Futbol	125
2. Atletizm.....	130
3. Bisiklet.....	133
4. Avcılık ve Atıcılık.....	134
5. Güres ve Boks	137
6. Diğer Spor Faaliyetleri.....	139
G. SEHRE GELEN ÖNEMLİ KISILER.....	140
H. DİGER KÜLTÜREL FAALİYETLER	147

III. BÖLÜM

BELEDİYE ve BAYINDIRLIK İSLERİ

1. Şehir Planlaması.....	151
2. Elektrik İşleri.....	164
3. Su İşleri	178
4. Yakacak Meselesi	184
5. Telefon.....	191
6. Yol ve Baraj İşleri.....	193
7. Ağaçlandırma Faaliyetleri.....	198
8. Ulaşım	200
9. Diğer Belediye Faaliyetleri.....	205

IV. BÖLÜM

EGİTİM ÖĞRETİM HAYATI

1. Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış.....	211
2. Açılan Okullar ve Yapılan Binalar.....	212
3. Sergi, Müsamere ve Defileler	218
4. Öğretmenlerin Mesleki Toplantıları.....	222
5. Diğer Eğitim Faaliyetleri	225

V. BÖLÜM

EKONOMİK HAYAT

1. Ekonomik Duruma Genel Bakis	231
2. Ekonomik Durumun Sehre Yansimasi.....	232
3. Kooperatifler	238
4. Sehilde Ticaret Hayati ve Ticarethaneler.....	239
5. Diger Ekonomik Faaliyetler.....	242
A. TARIM.....	247
1. Yetistirilen Ürünler	247
2. Çesitli Tarim Kuruluslari	249
3. Zirai Bilgilendirme Çalismalari	250
4. Diger Tarimsal Faaliyetler	251
B. HAYVANCILIK	254
1. Ilde Hayvancilik Faaliyetleri.....	255
2. Ilde Hayvan Hastaliklariyla Mücadele.....	258

VI. BÖLÜM

SAGLIK ISLERI

1. Saglik Hizmetleri	262
2. Bulasici Hastaliklarla Mücadele	265
3. Kaplicalar ve Madensuyu.....	273
4. Diger Saglik Olaylari	280

VII. BÖLÜM**DOGAL AFETLER, GÜNLÜK VE ADLI OLAYLAR**

A. DOGAL AFETLER	281
B. GÜNLÜK OLAYLAR.....	286
1. Kazalar	286
2. Yangınlar.....	292
C. ADLI OLAYLAR.....	294
1. Cinayetler.....	294
2. Hırsızlık.....	297
3. Kavga ve Yaralamalar.....	300
4. Kaçakçılık	303
5. Diğer Adli Olaylar	305
SONUÇ.....	306
KAYNAKÇA.....	310
EKLER	313

KISALTMALAR

a.g.e. :	Adi Geçen Eser
a.g.m. :	Adi Geçen Makale
a.g.t. :	Adi Geçen Tez
AKÜ:	Afyon Kocatepe Üniversitesi
C. :	Cilt
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
DDY:	Devlet Demir Yollari
DHY:	Devlet Hava Yollari
DP:	Demokrat Parti
nr:	Numara
S. :	Sayi
s. :	Sayfa
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK:	Türk Dil Kurumu
TICI:	Türkiye Idman Cemiyeti Ittifaki
TTK:	Türk Tarih Kurumu
vs.:	Vesaire
Yay. :	Yayinlari

HABER GAZETESİ

A. GAZETENİN KİMLİK BİLGİLERİ

1. Gazetenin İsmi, Dili, Yayın Hayatına Başlaması

Çalışmaya konu olan gazetenin ismi Haber'dir. Gazetenin isim seçiminde ve yazılarında sade bir dil kullanılmıştır. 1945 yılından sonra günümüz Türkçesine daha yakın ifadeler kullanılmaya başlanmıştır.

12 Ekim 1922 tarihinde haftalık olarak Abdullah Mahir Erkmen'in imtiyaz sahipliğinde çıkmaya başlayan Zafer gazetesi birkaç sayı yayımlandıktan sonra 15 Kasım 1922 tarihinde kapanmış, 15 Nisan 1923'de Haber adı ile haftalık olarak yayınlanmaya başlamıştır¹. Gazete 1926'da sadece Salı günleri, daha sonraları da Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa olarak Mahir Erkmen'in yönetiminde çıkmaya devam etmiştir. 31 Ocak 1928 tarihinde kapanan Haber gazetesi 1 Şubat 1928'den itibaren Son Haber adı ile yayın hayatını sürdürmüştür². Son Haber, Haber, Duyum, Afyon'da Haber isimleri altında nesriyatını devam ettiren gazete 29 Aralık 1947 tarihinde bir sebep belirtmeksizin yayın hayatına son vermiştir.

2. Tirajı ve Gelir Kaynakları

Gazetenin Doğan Matbaasında 1.000 adet basıldığı ifade edilmiştir³. Ancak her bir gazeteyi ortalama 3 kişinin okuduğu düşünülürse 3.000 okuyucusu olduğu söylenebilir. Ayrıca gazetede yer alan aylık abone, altı aylık abone fiyatları abone usulüyle de okunduğunu göstermektedir. O dönemde bölgede yayınlanan tek gazete olması tiraj konusunda bir avantaj sağlarken Afyon'un konum itibarıyla Ankara, İstanbul gibi büyük merkezlere yakın olması ise bir dezavantaj oluşturmıştır. Kendisini "Anadolu'da çıkan hususi gazeteler içinde en eskilerden birisi"⁴ olarak niteleyen gazete yasadığı çeşitli maddi ve manevi zorluklara rağmen uzun süre yayın hayatına devam etmiştir. Çünkü İstanbul'a çok yakın ve 23.000 civarında nüfusa sahip bir şehrin

¹ İsmail OKDAY, Afyonkarahisar Gazeteleri, Temeyyüz Matbaası, Filibe, 1937, s.10.

² OKDAY, a.g.e., s. 6.

³ OKDAY, a.g.e., s. 5.

⁴ "Gazetemiz 22 Yasında", Haber, nr: 2375, 22 Nisan 1943.

gündelik gazetesinin yasaması için elverişli şartlara sahip olmadığı düşünülebilir. Şimdiye kadar Türkiye’de gündelik gazete çıkarabilen en küçük şehir Muğla ve ondan sonra Afyon’dur. Muğla’nın ulaşım imkanları itibarıyla büyük merkezlerde çıkan gazeteleri geç alabileceği düşünülürse, en olumsuz şartlara rağmen uzun süre devam ettirmiş günlük gazetesinin Son Haber olduğu ileri sürülebilir⁵.

Yerel basında en önemli gelir kaynağı resmi ilanlar ve reklamlardır. Zira tirajdan elde edilen gelirin tatminkar olmadığı tüm gazeteler için bir realitedir.

3. Amacı ve Yayın Politikası

Gazetesinin sahibi Mahir Erkmen Son Haber’in içeriği için sunları söylemektedir: “Son Haber makaleleri, İstanbul ve Ankara’dan aldığı telgraf haberleri, kazalara ve vilayet merkezine ait istihbaratı, roman tefrikaları, hikaye ve fıkraları, resimleri ve hatta karikatürleri ile muhite göre mükemmel bir gazete idi.”⁶

Gazetesinin yayınlandığı dönem göz önünde bulundurulursa niteliği daha iyi açıklanabilir. 1925 yılında Seyh Sait isyani bahane edilerek birçok gazete kapatıldığı halde Haber gazetesi kapatılmamıştır⁷. Fakat Seyh Sait İsyanı sırasında haberi okurlarına kısa sürede duyurabilmek amacıyla bir ek yayın yaptığı için sorumlu müdürü yargılanmış ve beraat etmiştir⁸. 1930’lara gelindiğinde 1931 Matbuat Kanunu ile basın üzerinde siyasi baskı artmıştır. Bu kanun ile saltanat, hilafet, komünizm ve anarsizm yanlısı yayınlara yasaklama getirilmiş ve hükümete ülke yararına ters düşen yayınları kapatma hakkı tanınmıştır⁹. Bu dönemde Haber gazetesi ise dönemin Dahiliye Vekili Sükrü Kaya’nın “Matbuat yasadığı çevrenin siyasi rejimine de uyum sağlar. Her rejim kendisine uygun bir vatandaş tipi aradığı gibi matbuat tipi de arar. Esaslı inkılâp yapan memleketler gazetelerini de inkılâbın ahengine ve yürüyüşüne uydurmayı; inkılâbın yerleşmesinin, bütünleşmesinin bir zarureti sayıyorlar. Gazeteler de bu ahenge uymayı

⁵ Mahir ERKMEN, “Afyon’da On Senelik Matbuat Hayatı”, Taspınar, C. I, Sayı 12, 28 Ekim 1933, s. 303.

⁶ ERKMEN, a.g.m., s. 304.

⁷ Ümmiye TALAY, Afyon Basın Tarihi, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, 1998) s. 31.

⁸ İrfan Ünver NASRATTINOĞLU, “Afyon Basınının 1933 Yılına Kadar Tarihçesi”, Kocatepe, nr: 1538, Eylül 1970.

⁹ Orhan KOLOĞLU, Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s. 66.

milli bir vazife sayıyorlar.”¹⁰ şeklinde belirttiği çizgide yayın yapmaktadır. Haber gazetesi sahibinin CHP saflarında politikada aktif olarak bulunması dönemin siyasetine uygun nesriyat yapmasını kolaylaştırmıştır¹¹.

Yayın politikası, gazetenin yıl dönümlerinde yer alan “Büyük basbugun yüksek yönetimi altında her gün daha çok ilerleyen güzel Türk yurdu içinde bize düşen ödevler için bundan sonra da çalışmakta devam edeceğiz”¹², “Atamızın yurttan yarattığı istiklâl ve kuvvet havası içinde ve onun en kıymetli arkadaşı sevgili sefimiz İnönü’nün saadetler vaat eden devrinde yeni bir azim ve inan duyuyoruz”¹³ ve seçim zamanlarında yer alan “Halka bğrini açan, gönlünü açan, onun derdini dinleyen tek rejim CHP’nin kurduğu devlettir”, “CHP her zaman halkın hükümet işlerini murakabe etmesine ve dilekleriyle düşüncelerini arasız bildirmesine imkan veren en demokrat bir rejim ifadesidir”¹⁴ gibi cümlelerden anlaşılmaktadır.

4. Sahibi, Yazarları ve Yayınlanan Makaleler

Gazetenin sahibi ve basyazarı Mahir Erkmen’dir. Mahir Erkmen 1901 yılında Afyon’da doğmuştur. Eski Afyon idadisi ticaret subesini bitirdikten sonra senelerce öğretmenlik ve gazetecilik yapmış, dostu Namdar Rahmi Karatay’ın tesviki ile Bursa lisesinde bakalorya sınavını¹⁵ iyi derece ile kazanıp Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Hukuk bilgisi çok kuvvetli olup; hukuk dersleri verip makaleler yazmıştır. 1947 yılında Afyon barosuna kaydedilerek avukatlık yapmaya başlamış, iş hayatı dışında Türk Ocakları, Halkevi başkanlıklarında ve CHP il idare kurulu başkanlıklarında uzun süre bulunmuştur. Çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan binlerce makalesi ve çok sayıda eseri vardır. Bunlardan ancak Eski Zaman Bolluğu, Çalışma Hayatımız, Çeşitli Konular isimli üçü yayımlanmıştır. Diğerleri dosyalar halindedir. Arşivi çok zengindir. Rica üzerine Haber gazetesi koleksiyonlarının bir kısmını Milli Kütüphane’ye devretmiştir¹⁶.

¹⁰ Çetin YETKİN, Türkiye’de Tek Parti Yönetimi (1930-1945), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983, s. 70.

¹¹ TALAY, a.g.t., s. 31.

¹² Haber, nr: 1839, 14 Nisan 1938.

¹³ Haber, nr: 1935, 10 Nisan 1939; Haber, nr: 2066, 12 Nisan 1940.

¹⁴ Haber, nr: 1928, 16 Mart 1939.

¹⁵ Orta öğretimi bitirme imtihanları, Türkçe Sözlük, TDK Yay, Ankara 2005, s. 185.

¹⁶ Muzaffer Görktan BEHÇETOĞLU, “Üstat Mahir Erkmen”, Türkeli, nr: 6444, 14 Kasım 1981.

Afyon Türk Ocagi başkanlığı devresinde halkevi binasını yaptıran, Atatürk'ün özel sevgisini kazanan, sofrasında yemek yiyen, hayatının sonuna kadar memleket hizmetine kosa Mahir Erkmen¹⁷ 14 Kasım 1978 tarihinde vefat etmiş, cenazesi İmaret Camisi'nden kaldırılıp Asri Mezarlığa defnedilmiştir¹⁸.

Gazetenin tespit edilebilen yazarları Muharrem Gündüz, Kemal ve Murat Doğan'dır. 17 Şubat 1947 tarihinden itibaren yazı işleri müdürlüğü Hayri Tokman'a devredilmiş, Mahir Erkmen ise yazı göndermeye devam etmiştir¹⁹.

Gazetede şehir haberlerinden başka sosyal meseleler, memleket davaları, Afyon tarihi, ziraat, hayvancılık, sağlık makaleleri, Ulus, Vakit ve Aksam gazetelerinden, Yeni Adam ve Ülkü dergilerinden alıntılar, eğitim ve pedagoji konularında da makaleler yayınlanmıştır.

B. HABER KAYNAKLARI

Haber gazetesi kadrosunda yer alan yazarlar ve yazı işleri müdürünün hazırladığı haberler dışında Ajanslardan alınan yerel, ulusal haberler ve dış haberler de kullanılmaktaydı. Ayrıca Aksam, Ulus, Vakit gibi ulusal gazetelerden ve Yeni Adam, Ülkü gibi dergilerden beslenme, hayvancılık, sağlık, ziraat, eğitim vs. konularda halki bilinçlendirecek pek çok makale ve kanun metinlerine yer verilmiştir. Türkiye gündemi de gazete sayfalarında yer almıştır. Hatay'ın anavatanına katılması, ulusal bayramlar gibi haberler marşet şeklinde verilmiş, İkinci Dünya Savaşı haberleri de gazetede yer almıştır.

Gazetede yerel haberler de yer almış, şehrin belediye, valilik, bayındırlık, eğitim, adli, sağlık, ekonomik hayatına dair yer alan haberlerin yanında, gazete sütunlarında halkın talep ve şikayetlerine de yer verilmiştir²⁰.

¹⁷ Muzaffer Görktan BEHÇETOĞLU, "Üstat Mahir Erkmen", Türkeli, nr: 6443, 13 Kasım 1981.

¹⁸ "Avukat Mahir Erkmen Vefat Etti", Türkeli, nr: 5524, 15 Kasım 1978.

¹⁹ "Gazetemiz", Haber, nr: 2758, 17 Şubat 1947.

²⁰ Haber, nr: 2715, 9 Eylül 1946.

C. TEKNİK YÖNÜ

1. Sayfa Sütun Düzeni ve Ebadi

Baslangıçta 4 sayfa ve gündelik olarak çıkan ve ilk sayılarını bu günküne göre daha büyük hacimde, daha çok fikir ve haber taşıyıcısı olarak niteleyen gazete²¹ maddi imkansızlıklar, kâğıt eksikliği ve yazar eksikliğinden dolayı Pazartesi ve Perşembe günleri genelde 2 sayfa olarak çıkmıştır. Cumhuriyet Bayramlarında, 27 Ağustos Afyon'un Kurtuluş Günü ve 30 Ağustos Zafer Bayramı gibi özel günlerde ise 4 sayfa olarak çıkmıştır. Gündelik olarak yayınlanan gazete 3-4 yıl aralıksız bu şekilde devam etmiş, sonra yeniden eskisi gibi haftada iki gün çıkmaya başlamıştır. 1940 yılında 5 ay kadar gündelik olarak yayınlanan gazete²² 19 Nisan'dan itibaren gün asiri²³, 11 Temmuz 1940'tan itibaren de tekrar Pazartesi ve Perşembe günleri nesredilmiştir²⁴. 15 Nisan 1946'dan itibaren Pazartesi sayılarının dört, Perşembe sayılarının ise iki sayfa çıkarılacağı duyurulmuş²⁵ ve iki ay kadar bu uygulama devam ettirilmiştir. 10 Kasım 1947 tarihinden itibaren geçici bir süre yalnız Pazartesi günleri yayınlanmıştır²⁶. 29 Aralık 1947 tarihinde bir sebep belirtmeksizin gazetenin yayın hayatına son verilmiştir.

O dönem gazete nüshaları 5 sütun olarak yayınlanmıştır. 31x47 ebatlarında yayınlanan gazete 1926 yılında 40x56 ebatlarında yayınlanmıştır²⁷. 1928 yılı Aralık ayında dört sayı kadar 22x31 ebatlarında yayınlanan gazete sebep olarak "hurufat azlığını" göstermiştir²⁸. 17 Aralık 1928'den itibaren ise 30x46 ebatlarında yayınlanmaya başlamıştır²⁹.

Gazetenin birinci sayfasında en üstte büyük harflerle yazılmış "Haber" ismi vardır. Bu başlık yazı stili ve düzeni itibarıyla bozulmamış, ismin altında yılı, tarihi, sayısı bulunmaktadır. Sol üst köşede "Sahip ve umumi nesriyat müdürü A. Mahir Erkmen, basıldığı yer Doğan matbaası" ifadeleri, sağ üst köşede ise abone şartları ile o sayısının ve eski nüshalarının fiyatı yer almaktadır.

²¹ "Gazetemiz 23 Yasında", Haber, nr: 2475, 17 Nisan 1944.

²² Haber, nr: 2014, 5 Şubat 1940.

²³ Haber, nr: 2069, 19 Nisan 1940.

²⁴ Haber, nr: 2099, 11 Temmuz 1940.

²⁵ Haber, nr: 2671, 4 Nisan 1946.

²⁶ "Gazetemiz", Haber, nr: 2830, 10 Kasım 1947.

²⁷ OKDAY, a.g.e., s. 6-7.

²⁸ Son Haber, nr: 520, 4 Aralık 1928.

²⁹ Son Haber, nr: 524, 17 Aralık 1928.

2. Fotograf ve Resim Düzeni

İncelenen dönemde kullanılan tipografik baskı türünde harfler elle dizilmektedir. Bu yöntemde gazete fotoğraf veya resim yerleştirilmesi mümkün değildir. İstisna olmak üzere özel günlerde önemli kişilerin fotoğrafları konulabiliyordu. Önemli gün ve haftalarda Mustafa Kemal'in, İsmet İnönü'nün kliselere basılan resmi gazete nüshalarında yerini almıştır. Bunlardan başka reklamlara ait resim çizimleri de gazete sayfalarında yer almıştır.

3. Ücreti

1938 yılında gazetenin fiyatı 100 para, yıllık aboneliği 250 kuruş, altı aylık aboneliği 135 kuruş, günü geçmiş nüshalar 10 kuruştur³⁰. 1940 yılında senelik 9 lira, altı aylık 5 lira, üç aylık 275 kuruş, bir aylık 100 kuruş, sayısı 100 para olarak³¹, 1941 yılında sayısı 100 para, yıllık aboneliği 2,5 lira, altı aylık 135 kuruş, günü geçmiş nüshalar 10 kuruştur³². 1945 yılında ise sayısı 5 kuruş, yıllık aboneliği 5 lira, altı aylık 260 kuruş, günü geçmiş nüshalar 20 kuruş olarak belirtilmiştir³³ ve bu son fiyat tarifesi gazetenin kapatılmasına kadar uygulanmıştır.

D. REKLAM ve İLAN POLİTİKALARI

Gazetede reklam ve ilanlar için genişçe yer ayrıldığı ve genelde son sayfaya basıldığı dikkat çekmektedir. Yazar eksikliği yüzünden çıkamayan sayılarda birikmiş olan ilanlar için birinci sayfaların da kullanıldığı olmuştur³⁴. İlan olarak resmi ilanlardan başka duyuru ve kayıp ilanları çıkmıştır. Cemiyetlerin toplantı ilanları, emlak satış ilanları ve dönem gereği sıkıntısı çekilen ekmek, kahve gibi maddelerin karnelerinin kayıp ilanları yer almıştır. Reklam olarak da şehirde yer alan ticarethane, muayenehane ve ilaç reklamlarına yer verilmiştir.

³⁰ Haber, nr: 1816, 13 Ocak 1938.

³¹ Haber, nr: 2015, 6 Şubat 1940.

³² Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

³³ Haber, nr: 2564, 8 Mart 1945.

³⁴ Haber, nr: 1960, 17 Temmuz 1939.

I. BÖLÜM

IDARI DURUM

A. YÖNETİCİLER

1. Valiler

1938-1948 yılları arasında Afyon'da dört kişi valilik görevinde bulunmuştur. Bunlar Durmus Evrendilek, Osman Sabri Adal, Sefik Bicioğlu ve Ziya Tekeli'dir.

1932-1940 yılları arasında valilik yapan³⁵ Durmus Evrendilek'in Bolu valiliğine tayin edilmesi üzerine Trabzon Valisi Osman Sabri Adal Afyon valiliğine atanmıştır. Osman Sabri Adal Mülkiye Mektebinden çıktıktan sonra Balıkesir maiyet memurluğunda, Savur ve Nusaybin kaymakamlıklarında, emniyet umumiye dördüncü sube müdürlüğünde, Trakya umum müfettişliği iskan müsavirliğinde, Dahiliye Vekaleti muhakemat müdürlüğünde bulunmuş ve bu görevden sonra Trabzon valiliğine tayin edilmiştir. Oradan da Afyon'a gelmiştir³⁶. 26 Aralık 1940 tarihinde şehre geleceği belirtilen yeni vali 25 Aralık'ta gelmiş ve istasyonda törenle karşılanmıştır³⁷.

Vali Osman Sabri Adal şehre gelisinden sonra bütün resmi dairelere gönderdiği tamimde millet ve devletçe kalkınma davası içinde bulunulan zamanda hükümet ve millet işlerinin en küçük ayrıntısı üzerinde bile tam bir hassasiyetle çalışmasını, bu davaya bağlanmayı yalnızca meslek vazifesi değil memleket borcu sayacağını, kamu hizmetlerinin aksamasını, halkın zarar görmesini ve hükümete karşı kirilmesini sonuçlandıracak bir hareketi hoş görmeyeceğini, hükümet dairelerinde halka iyi davranmayı memurun bir lütfü ya da meziyeti olarak değil ilk meslek görevi ve insani borcu olarak saydığını belirtmiştir³⁸.

Osman Sabri Adal göreve atanmasından 7,5 ay gibi kısa bir zaman sonra Emniyet Umum Müdürlüğüne tayin edilmiştir³⁹. Belediye salonunda serfine verilen

³⁵ Latif DASDEMİR, "Cumhuriyet Döneminde Afyonkarahisar", Afyonkarahisar Kütüğü, Komisyon, C. I, AKÜ Yay, Afyon 2001, s. 174.

³⁶ "Vilayetteki Değişiklik", Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940.

³⁷ "Yeni Valimiz", Haber, nr: 2145, 23 Aralık 1940; "Yeni Valimiz Dün Geldiler", Haber, nr: 2146, 26 Aralık 1940.

³⁸ "Valimizin Bir Tamimi", Haber, nr: 2150, 16 Ocak 1941.

³⁹ "Valimiz Emniyet Umum Müdürlüğüne Tayin Edildiler", Haber, nr: 2197, 7 Temmuz 1941.

büyük ziyafette bölge komutani ve kurmay başkanları, CHP vilayet ve kaza baskan ve üyeleri, daire müdürleri, maarif erkani, esnaf cemiyeti başkanları ile kaza ve nahiyelerden misafirler, belediye üyeleri bulunmuştur. Bu ziyafetle esnaf cemiyetleri başkanlarının ilk olarak resmi bir ziyafete davet edilmiş oldukları ifade edilmiştir. Gazete, belediye başkanının bu davranışını partisinin halkçılık ilkesine uygun bir hareket olarak nitelendirmiştir. Belediye Başkanı Kemal Askar'ın yaptığı veda konuşmasında Osman Sabri Adal'ın en büyük eserinin kalplerde olduğunu belirttiğinden sonra onun bütün vilayet halkınca inkar edilemeyen değerli özelliklerini saymış ve “imar demek yüz bina yıkarak yerine dört bina yapmak olmadığı, imar yapacağız diye memleketin ekonomik bünyesinde zararlar meydana getirecek, nüfusunu dağıtacak hareketlerden kesin surette kaçınmak gerektiği, herhangi bir binanın yıkılması gerektiği takdirde binasından mahrum olan vatandasa kanuna uygun olarak tam değerinin verilmiş olmasına çok dikkat etmek gerektiği hususlarında mutabık kalmış bulduklarını” ifade etmiştir. Belediye başkanı valiye yol açıklığı dilemiş ve sözlerine devlet büyüklerine şükran ve afiyet dilekleriyle son vermiştir. Osman Sabri Adal şahsi hakkındaki güzel ve samimi sözlere teşekkür ederek bunları hükümete yönelik saydığını, yapılan işlerin şahsinin değil temsil ettiği Cumhuriyet hükümetinin eseri olduğunu, Afyon'da hep olumlu fikirli insanlarla karşılaşmış bulunduğunu söylemiştir. Osman Sabri Adal vaktin gece yarısını çok geçmiş olmasına rağmen gari dolduran büyük bir kitle tarafından uğurlanmıştır⁴⁰.

Vali Osman Sabri Adal'ın Emniyet Umum Müdürlüğüne tayini üzerine Afyon valililiğine atanabileceği belirtilen Dahiliye Vekaleti müstesari Sefik Bicioğlu bu göreve atanmış ve 31 Temmuz 1941 tarihinde şehre gelmiştir. İstasyonda bölge komutani, belediye başkanı, parti başkanvekili, mülki ve askeri erkan ve halk temsilcileri ile bir askeri kita tarafından karşılanmıştır⁴¹.

Afyon valisi Sefik Bicioğlu Bilecik valiliğine, İzmit valisi Ziya Tekeli de Afyon valiliğine tayin edilmiştir⁴². Yeni görevine başlamak üzere 4 Aralık 1946 tarihinde Ankara treniyle Bilecik'e hareket eden Sefik Bicioğlu istasyonda birçok kişi tarafından

⁴⁰ “Valimiz Serefine Ziyafet”, Haber, nr: 2198, 10 Temmuz 1941; “Sayın B. Sabri Adal'ın Vilayetimizden Ayrılışları Münasebetiyle Çok Samimi ve İçten Gelen Sevgi ve Saygı Tezahürleri Oldu”, Haber, nr: 2199, 14 Temmuz 1941.

⁴¹ “Valimiz Bu Akşam Ayrılıyorlar”, Haber, nr: 2198, 10 Temmuz 1941; “Yeni Valimiz”, Haber, nr: 2204, 31 Temmuz 1941.

⁴² “Valimiz”, Haber, nr: 2732, 14 Kasım 1946.

ugurlanmistir. Afyon'dan ayrilmasi münasebetiyle CHP tarafından bir veda ziyafeti verilmiştir⁴³. Afyon valiligine tayin edilen Ziya Tekeli 7 Aralık'ta sehre gelmiş, istasyonda kalabalik bir halk tarafından karsılanmış ve yeni görevine başlamıştır⁴⁴.

2. Belediye Başkanları

Cumhuriyet döneminde Afyon'un ilk belediye baskani Saraçzade Halil Aga 1922-1929 yılları arasında görevde bulunmuştur. Okur-yazar olmamasına rağmen belediye hizmetlerini baskatibi Kasnakoglu Tevfik Bey'in yardımıyla yürütmüş ve Atatürk'ün sevdiği yöneticiler arasına girmiştir. Atatürk yurt gezilerinde yolu Afyon'a uğradığı zaman mutlaka istasyonda treni durdurmuş, Halil Aga ile sohbet ettikten sonra yoluna devam etmiştir.

Hüseyin Hasim Tiryakioğlu 1929-1940 yılları arasında belediye başkanlığı yapmıştır. Ali Çetinkaya'nın desteği ile şehirde büyük imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Asri mezarlık, sebze ve yağ hali, Hidirlik'in ağaçlandırılması, Zafer Aniti, Anit Park, vali konagi, Memleket Hastanesi, gar binası gibi projeler ilk akla gelenlerdir. Valilik döneminde şehir önemli ölçüde şekillenmiştir⁴⁵.

Dahiliye Vekaleti mülkiye müfettisleri Hikmet Soyman ve Rauf Inan'ın inceleme ve soruşturmaları üzerine 27 Eylül 1940'da dahiliye vekaletinden vilayete gelen bir emir gereğince Belediye Başkanı Hüseyin Tiryakioğlu'na isten el çektirilmiştir⁴⁶. Yargılamaya 22 Ağustos'ta Kütahya Asliye Ceza mahkemesinde başlanmıştır. Bu isten dolayı belediyenin o zamanki memur ve seçilmiş encümen üyeleri de yargılanmıştır⁴⁷.

Mülkiye müfettislerince yapılan inceleme sonucunda belediye başkanının suç mahiyetinde görülen kırktan fazla davranışı tespit edilmiş ve yargılama sonuna kadar isten el çektirilmesi üzerine belediye meclisi üyeleri de istifa etmişlerdir. İstifa eden üye ve yedek üye sayısının 39'a ulaşması üzerine belediye seçiminin yeniden yapılması

⁴³ "Valimiz", Haber, nr: 2738, 5 Aralık 1946.

⁴⁴ "Yeni Valimiz Geldi", Haber, nr: 2739, 9 Aralık 1946.

⁴⁵ DASDEMİR, a.g.m., s. 175.

⁴⁶ "Belediye Reisine İsten El Çektirildi", Haber, nr: 2122, 30 Eylül 1940.

⁴⁷ "Eski Belediye Reisinin Muhakemesi 22 Ağustos'ta Basılıyor", Haber, nr: 2205, 4 Ağustos 1941.

zorunlu hale gelmiştir. Bu durum üzerine yeniden seçim yapılacağı ve yeni meclis oluşur oluşmaz başkan seçimi de yapılacağı belirtilmiştir⁴⁸.

Dahiliye Vekaleti de istifalar dolayısıyla yeniden belediye seçimi yapılması konusunda emir vermiştir. Emir gelir gelmez mahalle temsilcileri çağırılarak seçmeye ve seçilmeye yetkili vatandaşların defterlerini hazırlamaları bildirilmiştir⁴⁹. Her mahallede oy vereceklerin isimleri tespit edilmiş, seçim işleri için her mahalleden iki kişi seçilmiştir⁵⁰.

4 Nisan merkez kaza idare heyetlerinden şehir dahilindeki parti nahiye ve ocak teşkilatının idare heyetlerinden 149 kişilik bir toplantı yapılmıştır⁵¹. Partinin belediye üye ve yedek üye adayları tespit edilmiştir⁵².

10.000'e yakın oyun kullanıldığı ve katılım oranı daha öncekilere göre çok yüksek olan seçim biter bitmez sandıklar açılarak oylar tasnif edilmiştir. CHP üye ve yedek üye adaylarının halkın tam ve genel güvenine sahip olarak seçildikleri ifade edilmiştir. Seçim sonucu vilayet makamından üyelere bildirilmiştir. 15 Nisan 1941 tarihinde başkan seçimi yapılmak üzere yapılan toplantıda vali Osman Sabri Adal tebrik ve başarı dileğinde bulunarak toplantıyı açmış ve en yaşlı üyenin meclise başkanlık etmesi ile seçimin yapılması gereğini bildirmiştir. Bunun üzerine avukat Halil Hilmi Bozca meclise başkan olduktan sonra oyların tasnifine bakacak iki katip seçilmesi gereğini hatırlatmış ve katipliklere Abidin Çelebi ve Tefik İşça seçilmiştir. Bundan sonra gizli oy ile başkan seçimi yapılmış ve Kemal Askar ittifakla başkanlığa seçilmiştir⁵³. Kemal Askar kürsüye gelerek belediye başkanlığının verdiği yetkiler yanında bir de sorumluluğu olduğunu, sadece kanuni sorumluluğu değil vicdan ve ahlak sorumluluğunu da düşünmek gerektiğini söylemiştir. Meclis üyelerinin de aynı sorumluluk duygusuyla hareket edeceklerini ve gerektiğinde kendisini ikaz edip ve elestireceklerini hatta kötü niyetini görürlerse güvenlerini geri almalarını rica ettiğinden bahsetmiştir.

⁴⁸ “Belediye Azaları ve Yedekleri İstifa Ettiler, Yeni Seçim Yapılacak”, Haber, nr: 2163, 6 Mart 1941.

⁴⁹ “Belediye Seçimi İçin Emir Geldi”, Haber, nr: 2164, 10 Mart 1941.

⁵⁰ “Belediye Seçim Hazırlıkları”, Haber, nr: 2165, 13 Mart 1941.

⁵¹ “Belediye Seçimi”, Haber, nr: 2171, 3 Nisan 1941.

⁵² “Belediye Aza Namzetleri Yoklaması”, Haber, nr: 2172, 7 Nisan 1941.

⁵³ “Belediye Seçimi Bugün Bitiyor”, Haber, nr: 2174, 14 Nisan 1941; “Belediye Reisliğine Avukat B. Kemal Askar Seçildi”, Haber, nr: 2175, 17 Nisan 1941.

Baskan seçildiğinde Kemal Askar 38 yasındadır. Ankara ve Grenobl Hukuk Fakültelerinden mezun olmuştur. Çevrede daima sevgi ve takdire sahip bir kişi olarak ifade edilmiştir. 6-7 aydan beri belediye baskan vekilliginde bulunan mektupçu Sait Karaman belediye islerini yeni baskana devrederek ayrılmıştır⁵⁴. Kemal Askar'ın belediye baskanligina seçimi onaylanmış ve kararnamesi Resmi Gazete'de yayınlanmıştır⁵⁵.

1942 yılında yapılan belediye seçimi sonucunda oluşturulan belediye meclisi 2 Kasım 1942 tarihinde yaptığı ilk toplanmasında seçmenlerin çoğunun katıldığı bir seçimle Kemal Askar'ı belediye baskanligina ittifakla seçmiştir⁵⁶.

Bes yıldan beri Afyon belediye baskanligi yapan Kemal Askar 7 Aralık 1945 tarihinden itibaren bu görevden ayrılmıştır. İstifasi parti, hükümet çevresinde ve halk arasında üzüntüyle karşılanmıştır⁵⁷. Ancak bizzat Ankara'ya giderek parti genel sekreterliginden müsaade alan Kemal Askar'ın istifasi avukatlık yapmak konusundaki istegi, dikkate alınması gereken kesin bir mazeret oluşturduğu düşüncesi ile kabul edilmiştir

Belediye meclisinin 6 Aralık 1945 tarihinde yapılan toplantısında yeni baskan seçimi gündeme alınmıştır. Söz alan kişiler Kemal Askar'ın baskanlik zamanındaki gayretli çalışmalarına meclis adına teşekkür etmişlerdir. Yapılan seçimde 22 üyeden 21'i Tevfik İşça'ya oy vermiş, bir kişi de çekimser kalmıştır. Baskan seçilen Tevfik İşça, eski belediye baskani Kemal Askar'a ve kendisini seçen belediye üyelerine teşekkürlerini belirten bir konuşma yapmıştır⁵⁸.

Yeni belediye baskani Tevfik İşça belediye meclis üyeliği yapmış, meclis encümenlerinde birçok işin incelenmesine memur edilmiş ve bu suretle belediyeyi ilgilendiren meseleler ve kanun hükümleri hakkında bilgisi bulunmaktadır. CHP il idare kurulu katipliğinde parti ve halkevinin, cemiyetlerin işleriyle ilgilenerek çalışmış, zekası, nezaketi, kabiliyeti ve herkese iyilik etmek isteyen mizacı ile çevrede sevgi ve güven hisleri uyandırmıştır. 1944'te Terakkii Servet Bankası Türk Anonim Heyeti genel

⁵⁴ “Yeni Belediye Reisimizin Güzel Sözleri”, Haber, nr: 2175, 17 Nisan 1941.

⁵⁵ “Belediye Reis Seçimi Yüksek Tasdike İktiran Etti”, Haber, nr: 2182, 15 Mayıs 1941.

⁵⁶ “Belediye Seçimi Bitti”, Haber, nr: 2323, 15 Ekim 1942; “Belediye Meclisi Toplanmalarına Başladı”, Haber, nr: 2329, 5 Ekim 1942.

⁵⁷ Mahir ERKMEN, “Bir İstifa Üzerine”, Haber, nr: 2639, 10 Aralık 1945.

⁵⁸ “Belediye Reisi Seçimi Nasıl Oldu?”, Haber, nr: 2639, 10 Aralık 1945.

heyetince banka denetçiligine de seçilmiştir. Anadolu Ajansinin ve Ulus'un yazarı olan yeni belediye baskani Haber gazetesinde de zaman zaman imzalı imzasız yazılar yazmıştır⁵⁹. Kemal Askar'ın belediye başkanligından ayrılması üzerine 8 Aralık 1945 tarihinde bir veda toplantısı düzenlenmiştir⁶⁰.

26 Mayıs 1946 tarihinde şehirde yapılan seçim Demokrat Parti tarafından aday ilan edilmeksizin bastırılıp dağıtılan listenin kazanmasıyla sonuçlanmıştır⁶¹. Belediye meclisi 8 Haziran'da toplanmış ve başkanlığa Hüseyin Tiryakioğlu'nu seçmiştir⁶².

26 Mayıs 1946 belediye seçimi Danistay tarafından kanunsuzluklar görülerek iptal edilmiştir. Danistay şehir belediye evrakını aylardan beri uzun uzadıya inceleyen bir idari mahkeme sifatiyle dört maddelik bir kanunsuzluk tespit etmiştir. 1155 seçmene ait parmak izinin parmak izi özelliğinde görülmemesi, seçim günü Afyon'da olmayan kişiler adına bile oy kullanılmış olması ve fazla çıkan 337 oy pusulasının hesaba katılmış olması Danistay'ı bu karara sevk etmiştir. Bozma kararı Mart'ın ilk haftası içinde gelmiş ve belediyeye bildirilmiştir. Yeni seçim yapılincaya kadar belediye başkanlığını vali muavini Kazım Arat'ın yapacağı belirtilmiştir. Seçimin çok hararetli geçmesi beklenildiğinden ve iki parti de kendi bakımlarından erkenden seçim hazırlıklara başlamışlardır⁶³.

Vali muavinliği ve belediye başkan vekilligine tayin edilen Kazım Arat 11 Mart 1947 tarihinde şehre gelmiş ve yeni görevine başlamıştır⁶⁴.

Şehirde yeniden yapılacak belediye seçimi hazırlıklarına başlanmıştır. Mart'ın üçüncü haftası içinde mahalle muhtarliklarından adları bildirilen ikiser kişi belediye başkan vekili Kazım Arat'ın başkanlığında belediyede toplanarak kura ile aralarından 10 kişilik bir seçim kurulu oluşturmıştır. Seçim kuruluna Basri Oktav, Kadir Demirbas, Osman Hondu, Niyazi Genel, İzzet Özkara, Tefik İşça, Hayri Tokman, Mustafa Sinanoğlu, Ömer Özçalisan, Mustafa Hancı seçilmiştir⁶⁵.

⁵⁹ “Yeni Belediye Başkanımız”, Haber, nr: 2639, 10 Aralık 1945.

⁶⁰ “Belediyemizin Veda Çayı”, Haber, nr: 2640, 13 Aralık 1945.

⁶¹ “Belediye Seçimi”, Haber, nr: 2687, 30 Mayıs 1946.

⁶² “Belediye Başkan Seçimi”, Haber, nr: 2690, 10 Haziran 1946.

⁶³ “Belediye Seçiminin Bozulduğu Hakkındaki Evrak Geldi”, Haber, nr: 2764, 10 Mart 1947.

⁶⁴ “B.Kazım Arat”, Haber, nr: 2765, 13 Mart 1947.

⁶⁵ “Belediye Seçimi Hazırlıkları”, Haber, nr: 2768, 24 Mart 1947.

Belediye seçimi 20 Nisan 1947 tarihinde yapılmıştır. DP 19 Nisan tarihinde bir beyanname yayınlarak seçime katılmayacağını bildirmiştir. DP binasında 19 Nisan günü ve gecesi yapılan toplantılarda halkın seçime katılmaması için işbirliği yapılması kararlaştırılmış ve “Pazar günü bağ bahçenize gidiniz, sayet bir yere gitmezseniz evinizden dışarı çıkmayınız” diye uyarılarda bulunulmuştur. Bir kısım Afyonlu bağ, bahçe ve kaplıcalara gitmiş, bir kısmı da evlerinden çıkmamışlardır. Gazetede bunların oranının % 10 bile teşkil etmediğini belirtilmiştir.

Halk sandıklara giderek oyunu kullanmıştır. Seçime DP katılmadığı ve halka oy kullanmaması için yaptığı bütün propagandalara rağmen 13.460 adet seçmenden 8.396 seçmen oylarını kullanmış ve bu suretle katılım oranı % 62’yi geçmiştir.

Meclis valinin daveti üzerine 22 Nisan 1947 tarihinde toplanmıştır. Vali muavini Kazım Arat’ın kısa konuşmasından sonra en yaşlı üye Hasan Yabuz başkanlığa, Basri Oktav ve Hakkı Tüzün katipliklere seçilmiş, başkan gündemde başkan seçimi bulunduğunu söylemiştir. Gizli oyla yapılan seçim sonunda toplantıda bulunan 22 üyeden bir çekimsere karşı 21 oyla Tevfik İşça başkan seçilmiştir⁶⁶.

B. VALİLİK ÇALIŞMALARI

1. Vilayet Umumi Meclisi Çalışmaları ve Vilayet Bütçesi

Vilayet umumi meclisi her yıl Subat-Mart ya da Eylül-Ekim aylarında vali başkanlığında toplanarak vilayete ilişkin kararlar almış, vilayet bütçeleri kabul edilmiş, ikinci başkan, katip ve encümen seçimleri yapılmış, alınacak kararlar incelenmek üzere evrakları ilgili encümenlere havale edilmiştir.

1938 yılında elektrik müessesesini belirtilen 28.000 lira civarında para ile belediyenin almasına karar verilmiş ve 10 senede ödenmek üzere belediyeye satılması kabul edilmiştir⁶⁷.

Vilayetin 1938 bütçesi 740 bin lira civarında tahmin edilmiş, bunun 360.000 lira kadarını arazi, bina ve iktisadi buhran vergileri ile ferag ve intikal harçlarından, mükirat inhisarından alınmakta olan vilayet hissesi oluşturmaktadır. 340.000 lirası ise

⁶⁶ “Belediye Reislğine İttifakla B. Tevfik İşça Seçildi”, Haber, nr: 2777, 24 Nisan 1947.

⁶⁷ “Elektrik Müessesesine 28.000 Lira Kıymet Bıçıldı”, Haber, nr: 1821, 3 Subat 1938; “Elektrik Müessesesi Belediyeye Geçti”, Haber, nr: 1822, 7 Subat 1938.

yol parasi ile bazı rüsum, müessesat, emlak hasilati ve diğer ayrılmış gelirden ibarettir. 34.000 bin lira kadar da fevkalade gelir vardır. Bu para, satılacak bazı emlaktan ve elektrik müessesesi için belediye tarafından verilecek taksitten oluşacaktır. Masraf kısmında 740.333 lira olarak gelir kısmi ile kurusu kurusuna bir esitlik göstermektedir⁶⁸.

Lise binasının Maarif Vekaleti emrine kirasız verilmesi incelenmiş ve vilayet hususi idaresinin mali olan bu binanın hazineye verilmesinin mümkün olmadığına karar verilmiştir⁶⁹. Gazligöl kaplicasının gelecekteki şeklini belirlemeye esas olmak üzere kaplica arazisi üzerinde fenni incelemeler yaptırılmasına karar verilmiştir⁷⁰.

Haziran 1939'dan Haziran 1940 tarihine kadar uygulanacak olan vilayet bütçesi 672.717 lira gelir, 506.929 lira gider olmak üzere 165.788 lira gelir fazlası ile tanzim edilmiştir⁷¹.

1940 yılında köy yardım sandığı tarafından tohumluğu olmayan çiftçiye arpa ve yulaf tohumu verilmesine, bina vergisinin Temmuz, Ekim, Aralık aylarında olmak üzere üç taksitte, arazi vergisinin Temmuz, Ekim aylarında olmak üzere iki taksitle alınması uygun bulunmuş ve yol vergisi 1938'deki gibi 6 lira kabul edilmiştir⁷².

1940 yılı vilayet bütçesi 747.704 liradır. Yollara, okullara, zirai, sihi müesseselere gelir ve ihtiyaç oranında ödenek ayrılmıştır⁷³.

1941 yılında Akşehir kazasının Afyon'a katılması için Vilayet Meclisi Başkanlığına 18 imza ile bir temenni tavrı verilmiş, bu tavrı ittifakla kabul edilmiştir. Akşehir'de de aynı amaç için temenniler yapılmış ve hükümete müracaat edilmiştir⁷⁴.

1941 yılı vilayet bütçesi 662.130 lira gelir ve aynı miktarda masraf olarak tespit edilmiştir⁷⁵. 1941 yılı bütçesinde ziraat, veterinerlik ve sağlık işlerine önceki senelerden daha fazla ödenek konulmuş olması ile "memleketin servet ve refahına doğrudan doğruya ve kısa bir zamanda tesir edebilecek mahiyette olan bu işlere layık oldukları

⁶⁸ "Vali Ankara'ya Gitti", Haber, nr: 1854, 6 Haziran 1938.

⁶⁹ "Lise Binasi Maliyeye Verilmiyor", Haber, nr: 1935, 10 Nisan 1939.

⁷⁰ "Gazligöl'de Vilayet Fenni Tetkikler Yaptırılacak", Haber, nr: 1970, 21 Ağustos 1939.

⁷¹ "Vilayet Bütçesi", Haber, nr: 1958, 29 Haziran 1939.

⁷² "Çiftçiye Arpa ve Yulaf Tohumu Verilecek", Haber, nr: 2014, 5 Subat 1940; "Vilayet Meclisinde", Haber, nr: 2046, 13 Mart 1940.

⁷³ "Vilayet Bütçesi", Haber, nr: 2953, 21 Mart 1940.

⁷⁴ "Akşehir Kazasının Vilayetime Bağlanması İçin", Haber, nr: 2165, 13 Mart 1941.

⁷⁵ "Vilayet Daimi Encümeni Seçildi ve Umumi Meclis Mesaisine Nihayet Verdi", Haber, nr: 2166, 17 Mart 1941.

önemin verilmiş bulunduğu” belirtilmiştir. Bayındırlık işleri de bütçede önemli bir yer tutmuştur⁷⁶.

1942 yılında yol vergisi 6 lira olarak kabul edilmiştir. Para vermeyip de çalışmak isteyenlerin 8 gün çalışmalarına karar verilmiştir⁷⁷. 1942 yılı vilayet bütçesi 751.414 lira 5 kurustur⁷⁸.

1943 yılında vilayet sınırları içinde işleyen motorlu araçlardan alınacak vergi, yol vergisi ve taksit süreleri, bina ve arazi vergileri taksit seneleri 1942’de olduğu gibi kabul edilmiş, köy yardım sandığından muhtaç köylülere ödünç verilmesi kararlaştırılmıştır⁷⁹. Ayrıca yol vergisinden ve elektrik idaresinin belediyeye devrinden önceki zamana ait bazı alacaklarla kiralarından zaman asimina uğramış olanların terki kabul edilmiş, özel idareye ait olup iyi yararlanılamadığı anlaşılan bağ, bahçe ve tarlaların satılması, hastane tedavi ücretlerinin arttırılması, öğretmen bulunmayan bazı köy okullarına başka yerlerden nakiller yapılması kararlaştırılmıştır⁸⁰. 1943 yılı vilayet bütçesi 869.370 lira gelir ve aynı miktarda giderle denkleştirilmiştir⁸¹.

1944 yılında resmi metinlere Incehisar şeklinde yanlış olarak geçmiş olan İncehisar isminin bu şekilde düzeltilmesi, Küçükköy adının Yıldırım Kemal’e çevrilmesi kararlaştırılmıştır⁸². 1944 yılı bütçesi 1.000.000 lira civarında olarak tespit ve kabul edilmiştir.⁸³

1945 yılından itibaren vilayet umumi meclisi ifadesi yerine il genel kurulu ifadesi kullanılmaya başlamıştır. Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü binası hakkında dört imza ile verilmiş olan önerge encümene havaleye gerek görülmeden kabul edilmiştir. Bu takrire göre özel idareye ait olan bu binanın bedeli maliyeden istenecektir⁸⁴. Ayrıca Emirdağ ilçesinin kendilerine bağlanmasını isteyen Eskişehir; Dinar ilçesinin kendilerine bağlanmasını isteyen Isparta Vilayet Meclisi’nin istekleri kabul

⁷⁶ “Vilayet Bütçesine Bir Bakış”, Haber, nr: 2195, 30 Haziran 1941.

⁷⁷ “Yol Parası 6 Lira”, Haber, nr: 2264, 16 Mart 1942.

⁷⁸ “Vilayet Bütçesi”, Haber, nr: 2262, 9 Mart 1942.

⁷⁹ “Vilayet Umumi Meclisinde”, Haber, nr: 2360, 1 Mart 1943.

⁸⁰ “Vilayet Umumi Meclisinin Son Toplanmasında”, Haber, nr: 2366, 22 Mart 1943.

⁸¹ “Vilayet Meclisi İşlerini Bitirdi”, Haber, nr: 2364, 15 Mart 1943.

⁸² “Vilayet Umumi Meclisi”, Haber, nr: 2457, 14 Subat 1944.

⁸³ “Vilayet Umumi Meclisi Toplanmalarına Son Verdi”, Haber, nr: 2466, 16 Mart 1944.

⁸⁴ “İl Genel Kurulunda”, Haber, nr: 2559, 19 Subat 1945.

edilmemistir⁸⁵. Bütçe müfredati okunması ve oylanması sonucu kabul edilen toplamlara göre 7 aylık gelir 693.156 lira, birinci kısım giderler de 113.000 lira civarındadır.⁸⁶

1 Eylül 1946'da bütün yurttaki olduğu gibi Afyon'da da vilayet umumi meclisi seçimi yapılmış, merkez ilçede DP listesinden Yahya Sezai Baris, Yusuf Mazhar Aren, Galip Demirer, Kemal Kurtbas, Akif Keskin, Abdullah Helvacıoğlu kazanmıştır⁸⁷. İstasyon caddesinde muhasebe-i hususiyeye ait olan eski Dumlupınar Okulu yeniden tamir edilmiş ve adı geçen idareye tahsis edilmiştir. Genel kurul toplantıları için de bu binanın kullanılacağı belirtilmiştir⁸⁸.

Vilayet umumi meclisi 25 Eylül 1946 tarihinde Vali Sefik Bicioğlu'nun başkanlığında yaptığı toplantıda ilin 1947 yılı gelir bütçesini 1.257.600 lira olarak kabul etmiştir⁸⁹. Olaganüstü gider bütçesinin toplamı 171.774 lira, adi ve olaganüstü gider bütçesi genel toplamı da 1.257.600 lira olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir⁹⁰.

1947 yılı vilayet umumi meclisi toplantısında Köy yardım sandığının bir yıllık çalışmasına ait rapor okunarak onaylanmış, sermayesi 250.000 lirayı geçen sandığın köylüye daha faydalı olabilmesi için daimi komisyonca gereken incelemeler yapılarak elde edilecek sonuca göre, statüsünde değişiklik yapmak üzere bir raporla 1948 yılı toplantısında genel meclise verilmesi kararlaştırılmıştır. 1947 yılı olaganüstü gider bütçesine ait maliye komisyonu mazbatasındaki valilik makamı hizmet otomobili satın alma ve tasima gideri için konulan 10.000 liralık ödenegin mevcut otomobili bir sene daha tamir ettirerek kullanılmasının beyan edilmesi üzerine daha öncelikli olan hastaneye acil yardım otomobili almak için tahsis edilmesi kabul edilmiştir. Ödenegin hastane cankurtaran otomobili alma gideri adı ile değiştirilmesi de genel kurulca oy birliği ile kabul edilmiştir⁹¹.

⁸⁵ "İl Genel Kurulunda", Haber, nr: 2560, 22 Subat 1945.

⁸⁶ "İl Genel Kurulunda", Haber, nr: 2562, 1 Mart 1945.

⁸⁷ "İl Genel Kurulu Seçimi", Haber, nr: 2713, 2 Eylül 1946; "İl Genel Kurulu Seçimi", Haber, nr: 2714, 5 Eylül 1946.

⁸⁸ "Yeni il Genel Kurulu Toplanmaya Çağırıldı", Haber, nr: 2716, 12 Eylül 1946.

⁸⁹ "İlimizin 1947 Gelir Bütçesi Kabul Edildi", Haber, nr: 2721, 30 Eylül 1946.

⁹⁰ "Bir Can Kurtaran Alınacak", Haber, nr: 2729, 28 Ekim 1946.

⁹¹ "Bir Can Kurtaran Alınacak", Haber, nr: 2729, 28 Ekim 1946.

2. Valilik Tarafından Yapılan Etkinlikler

Devletin illerdeki en üst düzey yöneticisi olan valiler sahislerinde devleti temsil ettiklerinden her isin takibi ve sorumlusu olarak görülmüşlerdir. Afyon valileri de bu bağlamda sehrin her türlü sorununda ilk müracaat kapisi olmuşlardır⁹². Valiler de gerek merkezde gerek ilçelerde inceleme faaliyetlerinde bulunmuşlar, halka ve çeşitli meslek kuruluşlarına konferanslar vermiş, toplantılar yapmışlar, vilayetin eğitim, bayındırlık gibi pek çok alandaki sorunlarına çözüm bulmaya çalışmışlardır. İncelenen dönem valileri görev bölgelerinde çok sayıda teftis ve inceleme faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Osman Sabri Adağ, sehir merkezindeki okullar, Bolvadin, Emirdağ⁹³, Suhut⁹⁴, Dinar⁹⁵, Sandikli, Hocalar nahiyesi ve çeşitli köylerde incelemelerde bulunmuş, köylünün durumu ile yakından ilgilenmiştir⁹⁶. Seyahatlerinde mevsim dolayısıyla otomobil gitmeyen köyleri atla dolasmış ve köylülerle görüşerek durumlarını yakından incelemiştir⁹⁷. Isıklar köyüne giderek bazı köy evlerini ve ovayı basan sel hakkında incelemelerde bulunmuş, bu suyun kapladığı yolun hemen açılması için tedbir alınmıştır⁹⁸. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürü Baki Bilgili ve Nafia Müdür Vekili Arif Bekman ile Ömer ve Gecek kaplıcalarını incelemiş ve tamire muhtaç yerlerini tespit ettirmiştir. Gecek kaplıcasında Ziraat Müdürü de bulunmuş ve fidanlık tetkik edilmiştir⁹⁹.

Sefik Bicioğlu Gazlıgöl kaplıcası¹⁰⁰, Maarif ve Emniyet Müdürleri ile beraber Bolvadin ve Emirdağ¹⁰¹, Gedik Ahmet Paşa Kütüphanesi¹⁰², Sandikli ve Dinar'da¹⁰³ inceleme faaliyetlerinde bulunmuştur.

Vali Ziya Tekeli Özel İdare ve Maarif Müdürleri ile İhsaniye bucagında ve köylerde incelemelerde bulunmuştur¹⁰⁴.

⁹² DASDEMİR, a.g.m., s. 174.

⁹³ "Muhtelif Haberler", Haber, nr: 2155, 6 Subat 1941.

⁹⁴ "Valimizin Tetkikleri", Haber, nr: 2156, 10 Subat 1941.

⁹⁵ "Valimiz", Haber, nr:2171, 3 Nisan 1941.

⁹⁶ "Valimizin Tetkikleri", Haber, nr: 2179, 5 Mayıs 1941.

⁹⁷ "Valimiz Emirdağ'da", Haber, nr: 2180, 8 Mayıs 1941.

⁹⁸ "Valimiz Isıklar Köyüne Gidip Geldi", Haber, nr: 2185, 26 Mayıs 1941.

⁹⁹ "Valimizin Tetkikleri", Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

¹⁰⁰ "Valimiz Dün Gazlıgöl'de Tetkikatta", Haber, nr: 2205, 4 Ağustos 1941.

¹⁰¹ "Valimiz Kazalarda", Haber, nr: 2208, 14 Ağustos 1941.

¹⁰² "Valimizin Tetkikleri", Haber, nr: 2357, 18 Subat 1943.

¹⁰³ "Valimiz Kazalarda", Haber, nr: 2402, 2 Ağustos 1943.

¹⁰⁴ "Valimizin Tetkikleri", Haber, nr: 2825, 13 Ekim 1947.

Bayındirlik ve yol yapimi açisindan da valilikçe önemli çalismalarda bulunulmustur. Vilayet makami her sene ziyaret edilen Kocatepe'ye araba ve otomobil ile gitmek imkanini temin için yol yapilmasini uygun görmüş ve bu yol az zamanda yapilmistir. Bir iki eksigi tamamlandıktan sonra tepeye otomobille çikilabilecegi belirtilmistir¹⁰⁵. 1939 yılında yapılan Kocatepe ziyaretinde tepeye otomobil ve otobüslerle çikilabilmistir¹⁰⁶. Gazligöl kaplicasında tamirat yaptirilmis, odaların zeminine beton döktürülmüş¹⁰⁷, yarım kalan hastane inşaatının bitirilmesi için tedbirleri alınmış¹⁰⁸, yukarı mahallelerin okul sorununa bir çözüm bulmak amacıyla eskiden idadi olan Protestan Kilisesi'nin okul yapılmasına karar verilmiştir¹⁰⁹. Ders yılı basında Namik Kemal Okulu'nun bu binada öğretime başlaması için gereken önlemler alınmıştır¹¹⁰.

Valilikçe merkezde ve ilçelerde ağaçlandırma faaliyetlerinde bulunulmustur. Vilayet idare heyeti tarafından 22 Mart 1938 tarihinde Ağaç Bayramı kutlanması kararlaştırılmış, hazırlanan program 21 Mart 1938 tarihli Haber gazetesinde yayınlanmıştır¹¹¹. Fidanların Cenkçi Mezarlığı'nın altındaki sahaya dikilmesi kararlaştırılmıştır. Bu bölgenin koruma altına alınması sonucu hem küçük bir koru ortaya çıkacağı ve şehri güzelleştireceği hem de o civarda bir gezinti yeri oluşturulacağı belirtilmiştir¹¹². 22 Mart'ta spor sahası ve halkevi önünde toplanan öğrenciler ve halk ağaçlandırılmak için seçilen Cenkçi Meydanı'na gitmişler, törene İstiklal Marsi ile başlamış, vali Durmus Evrendilek ağacın ve ormanın büyük değerinden bahsettikten sonra ilk fidanı da kendi eliyle dikmiştir. Bundan sonra törende bulunanlar tarafından bine yakın fidan dikilmiştir¹¹³. Bayram münasebetiyle halkevinde Orman Mühendisi Abdülkadir Kokgil tarafından "Ağaç Yetistirme ve Ağacın Yurdun Sağlığı, Kalkınması ve Korunması Üzerindeki Ehemmiyet ve Tesirleri" konulu bir konferans verilmiştir¹¹⁴.

¹⁰⁵ "Kocatepe'ye Yol", Haber, nr: 1879, 1 Eylül 1938.

¹⁰⁶ "Kocatepe Ziyareti", Haber, nr: 1972, 28 Ağustos 1939.

¹⁰⁷ "Gazligöl'de Tamirat", Haber, nr: 2191, 16 Haziran 1941.

¹⁰⁸ "Hastane Yapı İşlerine Devam Edilecek", Haber, nr: 2278, 4 Mayıs 1942.

¹⁰⁹ "Yeni Okul", Haber, nr: 2785, 22 Mayıs 1947.

¹¹⁰ "Okul İşleri", Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

¹¹¹ "22 Mart'ta Ağaç Bayramı Var", Haber, nr:1827, 3 Mart 1938; "Ağaç Bayramı", Haber, nr:1832, 21 Mart 1938.

¹¹² "Cenkçi'de Yetistirilecek Konu", Haber, nr:1831, 17 Mart 1938.

¹¹³ "Ağaç Bayramı", Haber, nr:1833, 24 Mart 1938.

¹¹⁴ "Konferans", Haber, nr: 1833, 24 Mart 1938.

Istanbul'a merkez ve ilçelere dagitilmek üzere çok miktarda Amerikan asma çubugu siparis verilmistir¹¹⁵. Vilayet numune fidanligindan ağaç dikme mevsimi dolayisiyla binlerce fidan dagitilmis, kaza ve nahiyelere fidan sevkiyati yapildigi gibi Ankara'ya da fidan gönderilmistir¹¹⁶.

1938 yilinda ağaçlandırilmasina baslanan Akçesme üstündeki sahanin bir kısminin daha ağaçlanması için yapılan ağaç bayrami törenine basta vali, birçok kisi ve öğrenci katilmistir¹¹⁷.

Ömer Hamaminin ağaçlandırilmasina karar verilmiş, bu kaplicaya dikilmek üzere 1300 fidan gönderilmistir. Köylere de fidan gönderilmiş ve ağaç yetistirilmesi tesvik edilmistir¹¹⁸.

1940 yilinda Vilayet numune fidanliginda yapılan ağaç bayrami töreninde vali Durmus Evrendilek, komutan General Rasim Aktug, daire müdürleri, öğrenciler, civar köy halki hazır bulunmustur. Vali ağaç ve orman yetistirmenin faydalarindan, vilayet dahilinde olusturulan fidanliklardan bahseden bir konuşma yapmistir. Vilayetin her tarafında ağaç bayramlari yapilmiş ve binlerce fidan dikilmistir¹¹⁹.

Valilik tarafından çeşitli konferanslar verilmiş ve bilgilendirme toplantilari yapilmistir. Vali Sefik Bicioğlu 1 Subat 1942 tarihinde belediye salonunu dolduran halk temsilcileri ve memurlara hitaben Milli Korunma Kanununda yapılan son degisiklikler hakkında bir konuşma yapmistir. Gazetede zevk ve istifade ile dinlenildiği belirtilen bu konuşmada vali ekonomik hayatın, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren aldığı verimli havayı hükümetin bugün içinde bulunulan durumu çok önceden düşünerek tedbirler almış bulunduğunu, seker gibi birçok maddede genel savastaki yoklugun görünmesine imkan olmadığını anlatmış, konferansta bulunanlara halki aydinlatmalarini, hal ve hareketleriyle de herkese örnek olarak gereksiz telasa meydan vermemelerini tavsiye etmistir¹²⁰.

Vilayet umumi hifzissihha meclisi vali başkanliginda toplanarak şehirde tifüsün salgın bir hal almaması için bu hastaligin yayılma aracı olan bitleri yok etmek üzere

¹¹⁵ "Vilayet Amerikan Asma Fidani Ismarladı", Haber, nr: 1833, 24 Mart 1938.

¹¹⁶ "Vilayet Fidanligindan Ankara'ya da Fidan Gönderildi", Haber, nr: 1834, 28 Mart 1938.

¹¹⁷ "Sehrimizde Ağaç Bayramı", Haber, nr: 1933, 3 Nisan 1939.

¹¹⁸ "Vilayet Fidanliklari", Haber, nr: 2024, 17 Subat 1940.

¹¹⁹ "Ağaç Bayramı", Haber, nr: 2062, 3 Nisan 1940.

¹²⁰ "Valimiz Dün Belediye Salonunda Bir Konuşma Yaptılar", Haber, nr: 2252, 2 Subat 1942.

gereken tedbirleri almıştır. Otel, han, hamam gibi toplu yerlerin sık sık temizlenmesi, araba, otomobil, kamyon gibi insan taşıyan vasıtaların muayene edilmesi, bitli görülen kimselerin sabunları belediyece temin edilerek bunların haftada bir gün “buguevi”nde yıkılması ve çamaşırların dezenfekte edilmesi bu tedbirler arasındadır¹²¹.

Kaza kaymakamları ve merkez nahiye müdürleri şehirde vali başkanlığı altında birkaç toplantı yapmışlardır. Yapılan toplanmalarda memleket idaresini ilgilendiren konular üzerinde görüşülmüştür¹²².

İlçe kaymakamları ile merkez ilçesine bağlı bucak müdürleri Vali Sefik Bicioğlu tarafından toplanmaya çağırılmışlardır. İleriki aylarda yapacakları işler, idare makamlarını ilgilendiren bütün meselelere ve bu arada kültür işleri ile sitma savası işleri hakkında konuşulacağı belirtilen bu toplantıda birçok iş görüşülmüştür. Daire müdürleri de toplantıda kendi dairelerini ilgilendiren işler hakkında bilgi vermişlerdir. Toplantı münasebetiyle vilayet tarafından misafirler serefine bir ziyafet de verilmiştir¹²³.

Vilayetçe ilan edilen kararlar ve uygulamalar gazete sütunlarından halka duyurulmuştur. Valilik köylere vazife için giden memurlara parasız yiyecek vesaire verilmeyeceği hususunda bir tamim yayınlamıştır. Gazetede aynen yayınlanan ve Vali Durmus Evrendilek imzalı tamime göre; köylere herhangi bir resmi iş için giden, gelen resmi vazife sahiplerine, heyetlere gelenek ve alışkanlık tesiriyle muhtar, ihtiyar heyeti ve köy halkınca parasız hiçbir şey verilmemesi tavsiye edilmiştir¹²⁴.

İl resmi dairelerinde 11 Temmuz 1938 tarihinden itibaren yaz mesai saatleri uygulamaya başlanacağı bildirilmiştir¹²⁵. Memurların çalışma saati 8,00- 12,00 ve 15,00-17,00 olarak belirlenmiştir¹²⁶.

1 Aralık 1940 tarihinden itibaren bütün saatler tekrar bir saat ileriye alınmıştır. Bu suretle ise erken başlamak ve fazla karanlığa kalmamak amacıyla memurların çalışma saatleri 9,00-12,00 ve 13,30-17,00 olarak kararlaştırılmıştır¹²⁷.

¹²¹ “Vilayet Umumi Hifzissihha Meclisinin Toplantısı”, Haber, nr: 2391, 17 Haziran 1943.

¹²² “Kaymakamlar Toplanması”, Haber, nr: 2459, 21 Subat 1944.

¹²³ “Kaymakamlar Toplantısı”, Haber, nr: 2656, 11 Subat 1946; “Kaymakam ve Bucak Müdürleri Toplanması”, Haber, nr: 2658, 18 Subat 1946.

¹²⁴ “Vilayetin Bir Tamimi”, Haber, nr: 1829, 10 Mart 1938.

¹²⁵ “Yaz Mesai Saatleri”, Haber, nr: 1863, 7 Temmuz 1938.

¹²⁶ “Yaz Mesai Saatleri”, Haber, nr: 1864, 11 Temmuz 1938.

¹²⁷ “Çalışma Saatleri”, Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940.

1940 yılı kis mevsiminde Afyon'daki resmi dairelerin linyit yakması kararlaştırılmıştır¹²⁸.

C. SEHIRDE SIYASI FAALİYETLER

1. CHP Kongreleri

1938 yılı CHP kongresi 15 Aralık'ta kazalardan gelen delegelerin katılımıyla parti toplantı salonunda il yönetim kurulu başkanı ve Vali Durmuş Evrendilek'in bir konuşmasıyla açılmıştır. Kongrede vilayetin önemli işleri hakkında görüşmeler yapılmış, kaza delegeleri isteklerde bulunmuştur. Encümen raporları incelenerek önemli kararlar verilmiştir. 25 Aralık 1938 tarihinde Ankara'da toplanacak olan büyük parti kurultayına il yönetim kurulu başkanı Vali Durmuş Evrendilek, Hüseyin Tiryakioğlu, Galip Demirel temsilci olarak seçilmiş¹²⁹, kurultaya katılmak üzere belediye başkanı H. Hasim Tiryakioğlu ile vilayet daimi encümen azasından Saib Mumcu gitmiştir¹³⁰.

29 Mayıs 1939 tarihinde CHP 5. büyük kurultayının toplanması münasebetiyle şehirdeki resmi binaların ışıklarla donanacağı, özel binalarda da isteyenlerin aydınlatma yapabileceği bildirilmiştir¹³¹. Parti kurultayı müzakereleri radyo ile yayınlanmış ve halkevinde de bir toplantı yapılmıştır¹³². Ayrıca 29 Mayıs akşamı CHP tarafından sinemada bir konferans düzenlenmiş, konferanstan sonra da bir film gösterilmiştir¹³³. CHP kurultayına katılmak üzere gitmiş olan temsilcilerden Galip Demirel inşaat için kredi, vergi karneleri, pancar ve Afyon fiyatlarının yükseltilmesi gibi meseleler etrafında isteklerde bulunmuştur. Saib Mumcu da aynı konular üzerinde encümenlere açıklamada bulunmuştur¹³⁴.

Her mahalle ve köyde yapılacak olan CHP ocak kongrelerinde yeni ocak heyetleri ve nahiye kongrelerine katılacak temsilciler seçilmiş ve halkın dilekleri tespit edilmiştir¹³⁵. Bu arada köylerdeki CHP ocak kongreleri köylülerin büyük ilgiyle

¹²⁸ "Resmi Daireler Linyit Yakacaklar", Haber, nr: 1986, 16 Ekim 1939.

¹²⁹ "CHP Vilayet Kongresi", Haber, nr: 1905, 19 Aralık 1938.

¹³⁰ "Parti Kurultayına Giden Murahhas", Haber, nr: 1907, 26 Aralık 1938.

¹³¹ "Bu Gece Tenvirat Yapılacak", Haber, nr: 1949, 29 Mayıs 1939.

¹³² "Parti Kurultayını Radyo İle Takip Edebilirsiniz", Haber, nr: 1949, 29 Mayıs 1939.

¹³³ "Konferans ve Sinema", Haber, nr: 1949, 29 Mayıs 1939.

¹³⁴ "Kurultaya Giden Murahhaslar Döndüler", Haber, nr: 1952, 8 Haziran 1939.

¹³⁵ "CHP Ocak Kongreleri", Haber, nr: 2219, 22 Eylül 1941.

devam ettigi belirtilmiştir¹³⁶. 25 Ekim 1941 tarihinde halkevi salonunda yapılan Karaman ve Voyvoda Mahalleleri ocak kongrelerinin heyecanlı ve tartışmalı geçtiği belirtilmiştir¹³⁷.

1943 yılı CHP ocak kongrelerine her mahalle ve köyde kongreler yapılarak başlanmış, bu suretle halkın talepleri belirlenmiştir¹³⁸. Kongrelerde birçok istek ileri sürülmüş, ihtiyaçlar belirlenmiştir¹³⁹. Ocak kongrelerinde seçilen delegelerin nahiyeye kongrelerini, nahiyede seçilenlerin kaza kongrelerini yapacakları ve bu kongrelerde kabul edilen taleplerin ilgili makamlara bildirileceği belirtilmiştir¹⁴⁰.

Her yıl parti kongrelerinde vilayetin her kösesinden memleket işlerine dair yüzlerce fikir ve dilek ileri sürülmekte idi. Parti genel sekreterliği talepleri kitap halinde bastırmayı düşünmüştür. Bütün yurdun dileklerinin bu kitapta tasnif edilmiş şekilde gösterildiği ifade edilmiştir. Bu dileklerden gerçekleşenler çok olduğu gibi uygulama alanına giremeyenler ile bütçe, imkan, zaman bekleyenlerinin de bulunduğu belirtilmiştir. Her partinin fikren hazırlanması, yalnız kendi köyüne ve mahallesine ait işleri değil, bütün memleketi ilgilendiren, kanunlarda değişikliği gerektirecek veya yeni bir kanun konusu olabilecek işleri de düşünmesi kongrelerin verimini arttırmakta ve önemini çoğaltmaktadır¹⁴¹.

Mahalle kongreleri parti merkez binası ile Zaviye ve Kahil Mahallesi parti binalarında, belediye dairesinde, Kadınana, İsmet Paşa ve Cumhuriyet Okulları binalarında yapılmıştır. Mahalle kongreleri hoparlörlerle, el ilanlarıyla ve ayrıca evlere bırakılan davetiyelerle halka duyurulmuş ve bazı mahallelerde oturacak yer sayısından fazla katılım olduğu belirtilmiştir¹⁴².

5 Aralık 1944 tarihinde CHP vilayet ve merkez kaza idare heyetleri toplanarak saatlerce kongre işleri ile ilgilenmişlerdir¹⁴³. 14 Aralık 1944 tarihinde CHP merkez kaza kongresi parti binasında toplanmış ve gece geç vakte kadar devam etmiştir. Kongrede CHP bölge müfettişi Vehbi Sarıdal ve Afyon mebuslarından Haydar Çerçel de

¹³⁶ “CHP Kongreleri”, Haber, nr: 2227, 20 Ekim 1941.

¹³⁷ “CHP Ocak Kongreleri”, Haber, nr: 2229, 3 Kasım 1941.

¹³⁸ “CHP Kongreleri”, Haber, nr: 2417, 16 Eylül 1943.

¹³⁹ “CHP Ocak Kongreleri Devam Ediyor”, Haber, nr: 2422, 7 Ekim 1943.

¹⁴⁰ “CHP Kongreleri”, Haber, nr: 2417, 16 Eylül 1943.

¹⁴¹ “CHP Kongreleri Yakında Başlıyor”, Haber, nr: 2511, 21 Ağustos 1944.

¹⁴² “CHP Ocak Kongresi”, Haber, nr: 2519, 28 Eylül 1944.

¹⁴³ “CHP Kongreleri”, Haber, nr: 2539, 11 Aralık 1944.

bulunmuştur. Kongrede 150'ye yakın talep geç vakte kadar hararetle bir tartışmanın konusu olmuş, hesap ve bütçe işleri üzerinde de konuşmalar yapılmıştır¹⁴⁴.

19 Aralık 1944 tarihinde toplanan CHP vilayet kongresine kazalardan ve merkez kazadan 40'dan fazla delege katılmış, dinleyiciler de bulunmuştur¹⁴⁵. Kongreyi vilayet idare heyeti başkanı Mahir Erkmen açmıştır. İdare heyetinin iki yıllık çalışmalarına dair rapor okunmuş, hesap ve bütçe encümenleri raporları görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Talepler üzerinde birçok delege söz almış ve tartışmalar yapılmıştır. Kongre 20 Aralık'ta da devam ederek idare heyeti, yedek heyet ve kurultay delegeleri seçildikten sonra sona ermiştir¹⁴⁶. CHP vilayet kongreleri münasebetiyle delegelere partice bir aksam ziyafeti, belediye tarafından da bir çay ziyafeti verilmiştir¹⁴⁷.

Kongrelerin aylardan beri memleket işleri etrafında bir fikir alışverişine vesile olduğu, köylü şehirli birçok partilinin sayısı yüz binleri geçen meseleler üzerinde samimi ve hararetle konuşmalar yaptıkları ifade edilmiştir. Kaza kongrelerinden sonra vilayet kongresinde de halkın his ve fikirlerini dile getiren delegeler içinde köylüler dikkati çekmiştir¹⁴⁸.

Her mahalle ve köyde yapılacak olan 1945 yılı CHP ocak kongrelerinin 1 Eylül'de başlamasına karar verilmiştir. Her yıl çeşitli konular üzerinde fikirler ortaya atılmasına, birçok talep ve eleştiriye vesile olan parti kongrelerinin yaklaşması üzerine parti merkez kaza ilçe ve bucak kurulları hazırlıklara başlamıştır¹⁴⁹. Şehir içindeki mahalle ocakları kongreleri de yapılmaya başlanmıştır¹⁵⁰.

Merkez ilçenin 1945 yılı CHP kongresi bölge müfettişi İstanbul Mebusu Vehbi Sarıdal'ın başkanlığında 59 delegenin katılımıyla halkevi salonunda toplanmıştır. Kongrede Vali Sefik Bicioğlu ile daire müdürleri ve birçok dinleyici bulunmuştur. Atatürk için saygı durusu yapılarak çalışmalarına başlayan kongre, dinleyicilerin de görüşmelere katılabilmesi kararı aldıktan sonra idare kurulunun çalışma raporu, bir yıllık kesin hesabi ile 1946 yılı bütçesini onaylamış ve talepleri görüşmüştür. Hararetle

¹⁴⁴ “CHP Merkez Kaza Kongresi”, Haber, nr: 2541, 18 Aralık 1944.

¹⁴⁵ “Vilayet Kongresi”, Haber, nr: 2541, 18 Aralık 1944.

¹⁴⁶ “CHP Vilayet Kongresi”, Haber, nr: 2542, 21 Aralık 1944.

¹⁴⁷ “Parti ve Belediyenin Ziyafetleri”, Haber, nr: 2542, 21 Aralık 1944.

¹⁴⁸ “CHP Kongreleri Sona Erdi”, Haber, nr: 2543, 25 Aralık 1944.

¹⁴⁹ “CHP Ocak Kongreleri 1 Eylül'de Başlıyor”, Haber, nr: 2610, 20 Ağustos 1945; “CHP Kongreleri”, Haber, nr: 2611, 23 Ağustos 1945.

¹⁵⁰ “CHP Kongreleri”, Haber, nr: 2618, 20 Eylül 1945.

tartismalardan çoğunu köylü delegeler yapmıştır. İstekler müzakere ve tespit edildikten sonra vali Sefik Bicioğlu söz alarak kongrenin konustugu talepleri dikkatle takip ettiğini belirterek talepler üzerinde yaptığı konuşma alkislarla karsılanmıştır. Kongre idare kurulu ve delege seçimlerini de yapmış ve devlet büyüklerine sükran duygularını belirterek çalışmalarını bitirmiştir¹⁵¹.

Afyon'dan CHP kurultayına parti il başkanı Kemal Askar'ın ve delege olarak da Mehmet Necip Etemoğlu, Ahmet Gevrek, Hamdi Özkara ve Ömer Sezer'in gidecekleri bildirilmiştir¹⁵².

Partililerin hararetle katıldıkları CHP ocak ve bucak kongrelerinde yerel ve genel hizmet ve ihtiyaçlara dair dilek ve şikayetler üzerinde tartışmalar ve incelemeler yapılmış, yeni idare kurulları ve üst teşkilat kongrelerine katılacak delegeler seçilmiştir. Kongrelerde kabul edilen dilekler arasında yün ve tiftik işleyen bir mensucat fabrikası kurulması, ekonomik yetersizlikleri yüzünden şimdiye kadar bazı çiftçilerin ödeyememiş oldukları toprak mahsulleri vergisinden geriye kalan kısmın affedilmesi, kis mevsimine girilmiş olduğu şehir ve kasabalarda tedarikinde zorluk çekilen yakıt ihtiyacının karsılanması için mahalli makamların gereken tedbirleri alması gibi istekler basta gelmiştir. 23 Kasım'da şehre gelen CHP bölge müfettişi, Yozgat Mebusu Celal Arat parti işleri ve kongreleri hakkında incelemeler yaptıktan sonra Eskisehir'e gitmiştir. Aralık ayında toplanacak ilçe kongrelerinden sonra 26 Aralık 1946 tarihinde de il kongresi yapılacağı duyurulmuştur¹⁵³.

1946 yılı CHP kongrelerine 5 Ekim 1946 tarihinde başlanacağı belirtilmiştir¹⁵⁴. CHP merkez ilçe kongresi bucaklardan gelen 40 delegenin katılımıyla 25 Aralık'ta parti binasında yapılmıştır. Kongrede Vali Ziya Tekeli ve CHP bölge müfettişi Celal Arat da bulunmuştur. Kongre başkan ve katipleri seçmiş ve Atatürk için saygı durusu yaparak çalışmalarına başlamış, idare kurulunun çalışma raporu ile hesap bütçe encümenleri raporları kabul edilerek dilekler görüşülmüş, asil ve yedek idare kurulu ile delegeler

¹⁵¹ “Merkez İlçemizin CHP Kongresi”, Haber, nr: 2634, 22 Kasım 1945.

¹⁵² “İlimizden Kurultaya Gidecek Delegeler”, Haber, nr: 2680, 6 Mayıs 1946.

¹⁵³ “CHP Ocak ve Bucak Kongreleri ve Bölge Müfettisinin Tetkikleri”, Haber, nr: 2735, 25 Kasım 1946.

¹⁵⁴ “CHP Kongreleri”, Haber, nr: 2722, 3 Ekim 1946.

seçilerek toplantıya son verilmiştir. Bastan sonuna kadar samimi bir hava içinde geçen kongrede halkın gerçek ihtiyaçları ile ilgili birçok dilek tespit edilmiştir¹⁵⁵.

26 Aralık 1946 tarihinde parti binasında il kongresi toplanmıştır. Kongreye vali Ziya Tekeli, daire müdürleri ve ilçelerden 45 delege katılmıştır. Kongreyi açan il idare kurulu başkanı Kemal Askar konuşmasını “Biz partililer vazife ve şeref yerlerinde nöbet değiştirmesini bildikçe, sandalyelere değil fikir ve prensiplere bağlı bulunduğca partimizin yarın için büyük başarılar elde edeceğinden asla şüphe edilemez” sözleriyle bitirmiştir. Bundan sonra Atatürk için saygı durusu yaparak çalışmalarına başlamıştır. İdare kurulunun iki yıllık çalışma raporu okunduktan sonra üzerinde hararetli tartışmalar olmuş, idare kurulu başkanı geçen yılların işleri üzerinde açıklamalarda bulunarak delegeleri aydınlatmış ve rapor kongrede ittifakla onaylanmıştır. Bunu takiben hesap, bütçe, dilek ve halkevleri, halkodalarının çalışmalarına inceleme komisyonu seçilmiştir. İkinci oturumda komisyon raporları okunarak bunlar delegeler tarafından kabul edilmiş, idare kurulu ile büyük kurultay delegeleri seçimi yapılmıştır. Samimi bir hava içinde geçtiği ifade edilen kongre İsmet İnönü’ye bağlılık hislerini belirterek çalışmalarını bitirmiştir¹⁵⁶.

2. CHP Vilayet İdare Heyeti Faaliyetleri

1939 yılında CHP bölge müfettişi Adnan Menderes’in başkanlığında yapılan seçimde CHP vilayet idare heyeti başkanlığına Belediye Başkanı Hüseyin Tiryakioğlu seçilmiştir¹⁵⁷.

CHP vilayet idare heyeti başkanı Hüseyin Tiryakioğlu’nun rahatsızlığından dolayı istifa etmesi üzerine 1940 yılı Ekim ayı içerisinde vilayet idare heyeti parti müfettişi Saadettin Uraz’ın başkanlığında toplanarak başkanlığa idare heyeti üyesinden baro başkanı Ali Taskapılı’yi seçmiştir. Ali Taskapılı vaktiyle parti başkanlığı görevini yapmış, merkezde ve kazalarda iyi tanınmış, uzun senelerden beri memleket işlerinde olgunlukla çalışmıştır. Bu itibarla yeni seçimin çevrede memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir¹⁵⁸.

¹⁵⁵ “Merkez İlçe CHP Kongresi”, Haber, nr: 2744, 26 Aralık 1946.

¹⁵⁶ “CHP II Kongresi”, Haber, nr: 2745, 30 Aralık 1946.

¹⁵⁷ “Parti Reislığı CHP Mintikamız”, Haber, nr: 1961, 20 Temmuz 1939.

¹⁵⁸ “CHP’de”, Haber, nr: 2126, 14 Ekim 1940.

Mebus seçilmesi dolayısıyla heyet başkanlığından ayrılan Ali Taskapılı serefine bir aksam ziyafeti vermiştir¹⁵⁹. CHP vilayet idare heyeti başkanlığına Haber gazetesinin sahibi Mahir Erkmen seçilmiştir¹⁶⁰.

CHP vilayet idare heyetince şehirde hoparlör tesisatı oluşturulması için çalışmalar hızlandırılmıştır. Tesisatin şehrin her tarafı yararlanabilecek şekilde yapılması ve istasyondan iç mahallelere varıncaya kadar hoparlör konulması kararlaştırılmıştır¹⁶¹. Çeşitli kuruluşlarla yapılan mektuplaşmadan sonra Filips ile 6.000 liraya anlaşılması ve CHP vilayet idare heyeti üyelerinden Hamdi Özkara CHP genel merkezinin uzmanı ile bu kurum ile anlaşmayı imzalamışlardır. Şehir içinde 12 yere hoparlör kurulması kararlaştırılmıştır¹⁶². Malzemeleri şehre gelmiş ve hatlar çekilmeye başlanmıştır¹⁶³.

CHP il idare kurulu başkanı Mahir Erkmen'in üyelikte kalmak üzere başkanlıktan istifası kabul edilmiş, 22 Nisan 1946 tarihinde il idare kurulu toplantısında yerine ittifakla Kemal Askar seçilmiştir¹⁶⁴.

1946 yılı Aralık ayı içinde CHP il idare kurulu başkanlığına Sabri Özsoy seçilmiştir. Yillardan beri partinin il idare kurulu üyeliğinde çalışan ve Terakkii Servet Bankası idare meclisi başkanlığını yapmakta olan Sabri Özsoy'un il çevresinde sevilmiş aynı zamanda hayırseverliği ile tanınmış bir kişi olduğu ifade edilmiştir¹⁶⁵.

3. CHP Bölge Müfettişlerinin Denetimleri

Şehirde CHP bölge müfettişi olarak çalışmış olan Aydın Mebusu Adnan Menderes, İstanbul Mebusu Saadettin Uraz, Yozgat Mebusu Celal Arat, İstanbul Mebusu Vehbi Sarıdal, Konya Mebusu Muhsin Adil Binal sık sık şehre gelerek şehirde ve kazalarda incelemelerde bulunmuştur.

¹⁵⁹ "Şehir Haberleri", Haber, nr: 2372, 12 Nisan 1943.

¹⁶⁰ "CHP Vilayet İdare Heyeti Reisi", Haber, nr: 2371, 8 Nisan 1943.

¹⁶¹ "Şehrimizde Hoparlör Tesisatı Yapılacak", Haber, nr: 2222, 2 Ekim 1941.

¹⁶² "Şehir İçinde Hoparlör tesisatına Başlanacak", Haber, nr: 2234, 20 Kasım 1941.

¹⁶³ "Hoparlör Tesisatı", Haber, nr: 2246, 12 Ocak 1942; "Hoparlör Tesisatı", Haber, nr: 2257, 19 Subat 1942.

¹⁶⁴ "CHP'de", Haber, nr: 2677, 25 Nisan 1946.

¹⁶⁵ "CHP İl Başkanımız", Haber, nr: 2745, 30 Aralık 1946.

1939 yılı içinde Adnan Menderes Afyon'a gelmiş, şehirde ve kazalarda teftislerde bulunmuş, bes ay kadar sonra tekrar gelerek kaza ve nahiyelerde inceleme yapmıştır¹⁶⁶.

CHP vilayet teşkilatını tetkik eden parti bölge müfettişi Saadettin Uraz geç vakitlere kadar çeşitli kişilerle görüşmüş ve toplantılara katılmıştır. 23 Eylül 1940 tarihinde halkevi komiteleri Saadettin Uraz'ın başkanlığında toplanmıştır. Vali Durmus Evrendilek'in de bulunduğu toplantıda halkevinin bir senelik çalışması hakkında komite üyelerince bilgi verdikten sonra 1941 yılında daha etkin bir çalışmanın nasıl mümkün olabileceği konusu tartışılmıştır. Saadettin Uraz okullarda bulunan fakir öğrenciye sıcak yemek vermesi konusunda sosyal yardım komitesinin faaliyette bulunmasını ve bunun en kısa zamanda sonuçlandırılmasını tavsiye etmiş, bu iş için hazırlıklara başlanmıştır. Ayrıca halkevinin çalışmalarını takdir etmekle beraber Vali Durmus Evrendilek'in imar ve eğitim işlerinde olduğu gibi halkevi işlerine de ilgi göstermesine teşekkür etmiştir. 25 Eylül'de belediye üyelerini davet ederek kendileriyle konuşmuş ve akşam üzeri halkevi idare heyeti toplantısına başkanlık ettikten sonra şehirden ayrılmıştır¹⁶⁷.

Saadettin Uraz parti ve halkevi işlerini sevk ve tanzime başlamıştır. Her mahalle ve köyde toplanacak olan CHP ocak kongrelerinin halkın istek ve taleplerinin tespitini ve seçilecek temsilciler vasıtasıyla yeni parti heyetlerinin oluşumunu sağlayacağı belirtilmiştir¹⁶⁸.

CHP bölge müfettişi Saadettin Uraz'ın sağlık sorunları dolayısıyla istifa etmesi üzerine yerine Yozgat Mebusu Celal Arat tayin edilmiştir. Yeni müfettiş orduda, iskan teşkilatında, hariciyede çalışmış ve Hicaz maslahatgüzari iken mebus olmuştur. Çanakkale savaşlarındaki kahramanca hizmetlerinden dolayı Tarih Kurumu tarafından yayınlanan eserde hakkında büyük bir takdirle bahsedilmiştir¹⁶⁹.

CHP müfettişlik bölgelerinde son yapılan değişiklik üzerine Afyon, Konya ve Niğde vilayetleri merkezi Konya olmak üzere bir bölge oluşturulmuş ve müfettişliğine İstanbul Mebusu Vehbi Sarıdal tayin edilmiştir. Temmuz'un son günlerine doğru

¹⁶⁶ "B. Adnan Menderes", Haber, nr: 1991, 6 Kasım 1939; "B. Adnan Menderes", Haber, nr: 2067, 15 Nisan 1940.

¹⁶⁷ "CHP'de", Haber, nr: 2121, 26 Eylül 1940.

¹⁶⁸ "CHP ve Halkevi İşleri", Haber, nr: 2125, 10 Ekim 1940.

¹⁶⁹ "CHP Bölgemiz Müfettişliği", Haber, nr: 2235, 24 Kasım 1941.

gelecegi haber alınan Vehbi Saridal sehre gelmiştir¹⁷⁰. Vilayet ve merkez kaza parti idare heyetleri ile bir konuşma yapmış, sonraki günlerde de kazalara giderek vilayetin parti ve halkevleri çalışmalarıyla ilgili olarak incelemelerde bulunduktan sonra sehirden ayrılmıştır¹⁷¹.

CHP bölge müfettisi Vehbi Saridal 21 Temmuz 1945 tarihinde sehre gelerek Suhut, Çay, Bolvadin ve Emirdag ilçelerini ziyaret etmiş, halkevi salonunda partili ve halkevlilerle bir konuşma yapmıştır. Sandikli ve Dinar ilçelerini ziyaret ettikten sonra 25 Temmuz'da sehirden ayrılmıştır¹⁷².

Bu arada Afyon parti islerinin Konya bölgesinden ayrılarak Eskisehir, Kütahya, Afyon bölgesi kurulması söz konusu olmuştur. Eskisehir Ankara bölgesine bağlıydı. Ankara bölgesi müfettisi Cabir Selek'in görevinden ayrılması üzerine bu bölgeye İzmir Manisa bölgesi müfettisi Kemal Satir tayin edilmiştir¹⁷³. Eskisehir de Ankara bölgesinden ayrılmış ve Eskisehir Afyon bölgesine eski Seyhan bölgesi müfettisi Konya Mebusu Muhsin Adil Binal tayin edilmiştir. Konya'nın tanınmış bir ailesine mensup olan yeni müfettis Fransa'da öğrenim görmüş eğitimcilerdendir. İstanbul Maarif Müdürlüğünde bulunduğu sırada mebusluğa seçilmiştir¹⁷⁴.

CHP parti bölge müfettisi Konya Mebusu Muhsin Adil Binal 3 Mart 1946 tarihinde sehre gelmiş, Vali Sefik Bicioğlu ile beraber Mart'ın ilk haftası içinde ilçelere giderek incelemelerde bulunmuştur¹⁷⁵. Afyon Mebusu Ali Taskapılı ile birlikte Bolvadin ve Emirdag ilçelerine giderek incelemelerde bulunmuş, daha sonra sehirden ayrılmıştır¹⁷⁶.

Yozgat Mebusu Celal Arat CHP bölge müfettisliğine tayin edilmiştir. Eskiden de aynı görevi yapmış olan Celal Arat çevrede derin bir hürmet hissi bırakmıştır¹⁷⁷.

¹⁷⁰ "Vilayetimiz CHP Müfettisliği", Haber, nr: 2402, 26 Temmuz 1943; "CHP Müfettisimiz Sehrimizde", Haber, nr: 2402, 2 Ağustos 1943.

¹⁷¹ "Parti Müfettisimiz Konya'ya Gitti", Haber, nr: 2405, 5 Ağustos 1943.

¹⁷² "B. Vehbi Saridal", Haber, nr: 2602, 23 Temmuz 1945; "B. Vehbi Saridal", Haber, nr: 2603, 26 Temmuz 1945.

¹⁷³ "Parti Müfettisliği", Haber, nr: 2637, 3 Aralık 1945.

¹⁷⁴ "Yeni Parti Müfettisimiz", Haber, nr: 2640, 13 Aralık 1945.

¹⁷⁵ "CHP Müfettisimiz Geldi", Haber, nr: 2662, 4 Mart 1946; "Valimizle CHP Müfettisimiz İlçelere Gittiler", Haber, nr: 2663, 7 Mart 1946.

¹⁷⁶ "CHP Müfettisi Gitti", Haber, nr: 2665, 14 Mart 1946.

¹⁷⁷ "B. Celal Arat", Haber, nr: 2721, 30 Eylül 1946.

CHP bölge müfettişi Celal Arat, Emirdağ ve Bolvadin ilçelerine uğrayarak Afyon'a gelmiştir. Burada bazı ziyaretler yaparak parti işleriyle meşgul olmuş, bir ay kadar sonra tekrar gelisinde Suhut ilçesine uğrayarak sehirden ayrılmıştır¹⁷⁸.

CHP bölge müfettişi Celal Arat şehre geldiği zamanlarda partililerle temaslarda bulunmuş¹⁷⁹, CHP ocak ve bucak kongreleri hakkında görüşmelerde bulunmuştur¹⁸⁰.

4. CHP Genel Sekreterliği Tarafından Sehirden Verilen Konferanslar

CHP Genel Sekreterliği'nin düzenlemesi ile Ankara'dan özel olarak gönderilen bilim adamları tarafından vilayetlerde konferanslar verilmiştir. Gazi Terbiye Enstitüsü öğretmenlerinden Sadi Selen de bir konferans vermek üzere Afyon'a gelmiştir. 16 Mart 1940 tarihinde "Bati Anadolu'nun Zenginlikleri" konulu bir konferans verilmiş ve konferanstan sonra sinema da gösterilmiştir¹⁸¹. Kalabalık bir halk kitlesi tarafından ilgi ile dinlendiği belirtilen konferansta Sadi Selen bölgenin coğrafyasından ve doğal servetlerinden de bahsetmiştir¹⁸².

CHP Genel Sekreterliği'nin tanınmış bilim adamlarına vilayetlerde verdirdiği konferanslar serisinden olarak 9 Nisan 1940 tarihinde halkevinde Profesör Sadri Maksudi Arsal tarafından "Türklerde İlim ve Fikir Kudreti" konulu büyük ilgi ile dinlendiği belirtilen bir konferans verilmiştir¹⁸³.

CHP Genel merkezi tarafından şehre gönderilen İktisat Fakültesi doçentlerinden Ömer Lütfi Barkan tarafından 4 Mayıs 1940 tarihinde "Türk Toprak Hukuku Tarihi" hakkında bir konferans verilmiştir¹⁸⁴.

CHP genel sekreterliği tarafından "Dünya Ahvalı ve Hükümetimizin Siyaseti" konulu bir konferans vermek için görevlendirilen Konya Mebusu Muzaffer Gökner¹⁸⁵ 1

¹⁷⁸ "CHP Bölge Müfettişi Sehrimizde", Haber, nr: 2722, 3 Ekim 1946; "B. Celal Arat", Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

¹⁷⁹ "CHP Bölge Müfettişi Sehrimizde", Haber, nr: 2760, 24 Subat 1947; "Bay Celal Arat Sehrimizde", Haber, nr: 2774, 14 Nisan 1947; "B. Celal Arat", Haber, nr: 2786, 26 Mayıs 1947; "Gelenler, Gidenler", Haber, nr: 2827, 20 Ekim 1947.

¹⁸⁰ "Bay Celal Arat Sehrimizde", Haber, nr: 2818, 18 Eylül 1947.

¹⁸¹ "B. Sadi Selen Bu Aksam Bir Konferans Verecek", Haber, nr: 2049, 16 Mart 1940.

¹⁸² "Halkevindeki Konferans", Haber, nr: 2050, 18 Mart 1940.

¹⁸³ "B. Sadri Maksudi Sehrimizde Bir Konferans Verdi", Haber, nr: 2065, 10 Nisan 1940.

¹⁸⁴ "Mahalli Haberler", Haber, nr: 2075, 6 Mayıs 1940.

¹⁸⁵ "B. Muzaffer Gökner Dünya Ahvalı Ve Türkiye Siyaseti Hakkında Konferans Vermek Üzere Sehrimize Geliyor", Haber, nr: 2121, 26 Eylül 1940.

Ekim 1940 tarihinde halkevinde kalabalık bir dinleyici kitlesi karsısında konferansını vermiştir¹⁸⁶.

CHP genel sekreterliği parti teşkilatının yaptığı bir tamim ile Milli Korunma Kanunu hükümlerinin halka anlatılmasını emretmesi üzerine parti vilayet idare heyeti üyelerinden Bekir Gümüş 17 Ocak 1942 tarihinde sinema salonunda bu konu hakkında bir konferans vermiş ve konferanstan sonra bir de film gösterilmiştir¹⁸⁷.

CHP genel sekterliğince konferanslar vermek üzere şehre gönderilmiş olan ziraat uzmanı Seyda Keresteci 18 Mart 1942 tarihinde Halkevi sinema salonunda ilk konferansını vermiştir. Konferans gününün pazara rastlaması dolayısıyla salonda çok sayıda köylü de bulunuyordu. Konferans hoparlör vasıtasıyla şehir sokak ve meydanlarında da dinlenmiştir¹⁸⁸. Merkezde verilen konferans kazalarda da tekrar edilmiştir¹⁸⁹. Seyda Keresteci tarafından 23 Mart'ta halkevi salonunda ikinci bir konferans daha verilmiştir¹⁹⁰.

CHP genel sekreterliğinin düzenlediği bir organizasyon çerçevesinde şehre gelen İngiliz öğretmenlerinden F. BB. Billows ve J. Naylor halkevinde 12 ve 13 Haziran 1943 tarihinde konferanslar vermişlerdir. “İngiliz Okulunun Hayatından Bir Gün”, “İngiliz Spor ve Oyunları” konularında olan bu konferansların dinleyiciler tarafından ilgi ile takip edildiği belirtilmiştir¹⁹¹.

5. Şehirdeki Demokrat Parti Faaliyetleri

Yayın politikası itibarıyla gazetede Demokrat Parti ile ilgili çok sayıda haber yer almamış, fakat gerek merkezde ve gerekse kazalarda DP'den istifa haberlerine yer verilmiştir.

26 Mayıs 1946 tarihinde şehirde yapılan belediye seçimi DP tarafından aday ilan edilmeksizin bastırılıp dağıtılan listenin kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu liste Hüseyin Tiryakioğlu, Halil Hilmi Bozca, Hasan Dinçer, Mehmet Arpacıoğlu, Münür Turunç, Kemal Özçoban, İhsan Genel, Mustafa Sinanoğlu, Mustafa Kocasaban, Kazım Sensoy,

¹⁸⁶ “B. Muzaffer Gökner’in Konferansı”, Haber, nr: 2123, 3 Ekim 1940.

¹⁸⁷ “B. Bekir Gümüş’ün Konferansı”, Haber, nr: 2250, 26 Ocak 1942.

¹⁸⁸ “B. Seyda Keresteci’nin Konferansı”, Haber, nr: 2265, 19 Mart 1942.

¹⁸⁹ “Kazalarda da Ziraat Konferansı”, Haber, nr: 2265, 19 Mart 1942.

¹⁹⁰ “Konferans”, Haber, nr: 2267, 26 Mart 1942.

¹⁹¹ “Halkevinde İngiliz Öğretmenlerinin Konferansları”, Haber, nr: 2399, 15 Temmuz 1943.

Asim Karateke, Abdullah Nurata, Celal Büge, Emin Çankal, Behçet Gökten, Bekir Olgun, Abdurrahman Helvacıoğlu, Ahmet Sarısoy, İbrahim Arttırma, Halit Sensoy, Hamdi Bogator Kerimoğlu, Hüseyin Özgüven, Bekir Gülle, Galip Demirer, Hasan Camgöz, Cemil Asçı'dan oluşmuştur. Listede adları yazılı olanlardan İbrahim Arttırma'nın askerde olduğu anlaşıldığından seçim kurulunca seçilmesi uygun görülmemiş ve yerine CHP listesinden en çok oy kazanan Tevfik İşça'nın üyeliği kabul edilmiştir. Yedek üyeler hemen tamamıyla CHP listesindedir. İlçelerde Suhut dışında CHP adayları kazanmıştır¹⁹².

Gazete sahibi ve yazı işleri müdürü Mahir Erkmən belediye seçimini şöyle değerlendirmiştir; “CHP’ye mensup bir gazeteci sıfatıyla bu durum karşısındaki bazı düşüncelerimizi belirtmek istiyorum. Memlekete Batı cephesi komutanı, Lozan bas temsilcisi, basvekil ve nihayet cumhurbaşkanı sıfatıyla büyük tarihi hizmetler yapmış, kıyamete benzeyen son dünya badiresinden de milleti selamete çıkarmış olan çok değerli başkanımız İnönü partinin belediye seçimlerinden önce toplanmış olan kurultayında şu sözleri söylemiştir:

“Serbest ve samimi bir seçim hedefimizdir. Kazanırsak vazifemizi yapmakta devam edeceğiz. Seçimi kaybedersek karşıya geçerek fikirlerimizi ve siyasetimizi savunmaya çalışacağız ve bu yolda onun muvaffakiyetlerini ve hizmetlerini takdir ve tesvik etmekten zevk alacağız.”

Bizlerin de yeni belediye idaresine karşı almamız gereken veçhe bu düstur çerçevesi içinde olması gerekir. Afyonkarahisar belediye iktidarı bütün Türkiye ölçüsünde iktidar mevkiinin çok küçük bir cüzüdür. Ancak sehrimiz ölçüsünde şüphesiz ki yetkisi derecesinde önemi vardır. Biz yeni belediye idaresine karşı bir taraftan fikirlerimizi savunacak, düşüncelerimize uymayan yanlış gördüğümüz işleri olursa açık ve kendilerinin de cevaplandırabilecekleri tenkitlerimizi yapacak, diğer taraftan bizim fikirlerimizce de başarı ve hizmet sayılabilecek hareketleri olursa onları da kaydetmekten geri durmayacağız. İnönü'nün ve CHP'nin memlekette gelişip yerleşmesini istediği demokrasi zihniyetinin gerektirdiği ödev budur. Parti mücadeleleri pek çok yurttaşımız için yepyeni bir hayat safhası teşkil ediyor. Mesrutiyet devrinin acıklı tarihini hatırlayanlar çok az olmakla beraber Terakkiperver Firkanın, Serbest Firkanın kısa hayat tarihçelerine bile vakıf olmayanlara rast geliniyor. Hele ileri memleketlerin parti hayatları tenkit ve tenkide tahammül gelenekleri pek çoklarımızın

¹⁹² “Belediye Seçimi”, Haber, nr: 2687, 30 Mayıs 1946.

ruhuna yabancidir. Münakasa ve muaraza olmalıdır. Ancak muvafık, muhalif hepimizlik seçim çarpışması heyecanını bırakarak karşılıklı bir müsamahayı insaf ve itidali adet edinmeye çalışmalıyız.”¹⁹³

Belediye seçiminin Danistay tarafından kanunsuzluklar görülerek iptal edilmesi de Mahir Erkmén'in kalemine şu şekilde yansımıştır: “Bizim görüşümüze göre Demokrat Parti'nin ilimizde mebus seçimi esnasında yapmaya muvaffak olduğu tesir gittikçe zayıflamakta ve zaman bu parti aleyhine çalışmaktadır. Hemserilerimizin yeni seçimde Cumhuriyet Halk Partisini tercih etmelerini zamani gelince mucip sebepleriyle beraber Haber'de tavsiye edecektir. Göstereceğimiz sebepleri doğru ve makul bulan kişilerin bunları dikkate almaları da doğal değil midir? Surasını da simdiden kaydedelim ki yeni seçim yalnız fikir mücadelesi mahiyetinde olmalı, kazanmayı da kaybetmeyi de olagan sayan bir zihniyet içinde hareket edilmelidir. Birbirini yikip ezmeye çalışanlar dargin ve küskün bir partçilik hayatı yerine barışık fakat tenkitten itirazdan çekinmeyen icabında birbirinin fikrinden memleket meseleleri için istifade etmeyi dahi bilen karşılıklı saygıya dayanan bir partililer hayatı ikame etmeye çalışacağız.”¹⁹⁴

Gazete “Seçim günü listeye oy ver. Liste üzerinde oynamaya kalkarsan kimseye kazandıramazsın fakat partin kaybeder, başka parti kazanır. Oyların dağılmasına meydan verme. Halk partisi listesini iste”; “Aziz hemseri bugün demokrasi hamlesi dahi CHP'nin eseridir. Sandık başında halk partisinin aday listesini iste, oyunu halk partisine ver”¹⁹⁵ ifadeleri ile çok partili hayata geçiş döneminde tavrını açıkça belli etmiştir.

21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan mebus seçiminin sonucunda Demokrat Parti kazanmış, mebusluğa Hasan Dinçer (58.330), Sadık Aldogan (57.983), Kemal Özçoban (57.644), Şahin Laçın (56.666), Hazim Bozca (54.460), Cemal Tunca (54.155), Ahmet Veziroğlu (53681) ve Mehmet Askar (52.906) seçilmiştir.

CHP adayları Ali Çetinkaya 46.439, Ali Taskapılı 44.011, Fahrettin Kiper 43.939, Doktor Ahmet Hamit Selgil 43.132, Mahir Erkmén 42.911, Necip Etemoğlu 42.861, Kemal Askar 41.625 oy almıştır. Bağımsız adaylardan Sükrü Çelikalay 6.339,

¹⁹³ Mahir ERKMEN, “Yeni Belediye İdaresi Karsisında Düşündüklerimiz”, Haber, nr: 2690, 10 Haziran 1946.

¹⁹⁴ Mahir ERKMEN, “Yeni Belediye Seçimi”, Haber, nr: 2746, 6 Ocak 1947.

¹⁹⁵ Haber, nr: 2700, 15 Temmuz 1946.

Salahattin Büge 4.581, Doktor Avni Tan 3.928, Kazim Tüzer 2546, Salih Torfilli 1.302, Ihsan Kocaman 752, Ömer Fevzi Atabek 705 oy almıştır¹⁹⁶.

Büyük Millet Meclisi'nde Hazim Bozca ve Hasan Dinçer Adalet; Mehmet Askar Bütçe; Kemal Özçoban Dilekçe; General Sadık Aldogan Milli Savunma; Sahin Laçın Bayındırlık; Ahmet Veziroğlu Çalışma komisyonlarına ayrılmışlardır¹⁹⁷.

Demokrat Parti kongresinde Afyon Mebusu Sadık Aldogan'ın sarf ettiği "tellaklar" benzetmesi üzerine Sivas Mebusu Fikri Tirkes, Manisa Mebusu Ali Rıza Artunkal, Erzincan Mebusu Ziya Ağca, Kayseri Mebusu Salih Avcı, Yozgat Mebusu Celal Arat ve arkadaşları "Necip Türk Milletine Tarziye" başlığı altında aşağıdaki bildirisi yayınlamışlardır.

"Yüzyıllar boyunca ahlaki vasıfları ile ve milletin kutsi değerlerine gereken saygıyı göstermekle yüksek bir terbiye ve feragat numunesi olan Türk ordusuna mensup olmak büyük bir sereftir. Bu kahraman ordunun subay ve generalleri ise daima birer feragat ve terbiye timsali olarak yükselmeyi siar edinmişlerdir. Bu terbiye elbise değiştirmekle yok olmaz.

Afyon milletvekili Sadık Aldogan'ın Demokrat Parti kurultayında söylediği sözler karşısında emekli subay ve generaller kendi aralarından böyle bir insanın çıkabilmiş olmasından derin elem duymuşlardır. Bu kötü numune için onlar adına Türk milletine tarziye veririz.

Sevgili Afyonluların bilmeyerek kimi seçtiklerini öğrenince bizim kadar teessür duyacaklarından eminiz."¹⁹⁸

Yapılan Demokrat Parti ocak kongrelerinden Kalecik ve Balmahmut kongrelerinde mebusları da bulunmuştur¹⁹⁹.

D. SEÇİMLER

1. Mebus Seçimleri

1939 yılı mebus seçimi sonucunda Ali Çetinkaya, Haydar Çerçel, Cemal Akçin, İzzet Akosman, Mebrure Güneç ve yeni aday Hamza Osman Erkan 694 oy ile ittifakla

¹⁹⁶ "İlimizin Milletvekilleri", Haber, nr: 2703, 25 Temmuz 1946.

¹⁹⁷ "İlimiz Milletvekilleri Hangi Komisyonlarda", Haber, nr: 2711, 22 Ağustos 1946.

¹⁹⁸ "Necip Türk Milletine Tarziye", Haber, nr: 2749, 16 Ocak 1947.

¹⁹⁹ "Demokrat Parti'de", Haber, nr: 2835, 15 Aralık 1947.

ve bagimsiz mebusluga adayligini koyan Berç Türker de 548 oy ile Afyon mebusluguna seçilmiştir²⁰⁰.

Afyon mebuslarından Cemal Akçin'in vefat etmesi üzerine onun yerine Afyon mebusluguna aday gösterilen umumi murakabe heyeti üyesinden ve Siyasal Bilgiler Okulu profesörlerinden Sevkett Rasit Hatipoglu 2 Ocak 1941 tarihinde merkezde ve kazalarda yapılan seçim sonucunda mebus seçilmiştir²⁰¹.

1943 yılında yapılan mebus seçimi için teftis heyetince merkez kaza mahalle ve köyleri ile nahiyelerine ait defterler incelenerek kadın erkek genel nüfus miktarının 118.224 olduğu anlaşılmıştır. Seçimin hızlı ve kolaylıkla yapılmasını sağlamak için merkez mahalleler 10, köyler 36 olmak üzere 46 seçim bölgesine ayrılmıştır. Bu seçim bölgelerine göre merkez kaza için 294 ikinci seçmen seçilmesi gerekmektedir. Merkez mahallelerin defter suretleri belediye kapisi önünde 3 Subat'tan itibaren 5 gün süreyle asili tutulmuştur. Köy ve nahiyeye seçim subelerine ait defterler de seçim subesi merkezi sayılan köylerde aynı günden başlayarak 5 gün süreyle asili tutulmuştur. Halka bu defterlerin asili kaldığı 5 gün zarfında seçmenlerin adları, kimlikler defterlere yanlış veya tekrar yazılmış veya hiç yazılmamış olması gibi durumları teftis heyetine müracaat ederek itiraz etmeleri gerektiği, defterler kaldırıldıktan sonra yapılacak itirazların kabul edilmeyeceği duyurulmuştur²⁰².

Yeni mebus seçimi kanununa göre nüfusu 295.001 ile 335.000 arasında olan vilayetlerden 8 mebus seçilmesi gerekmektedir. Bu hesaba göre gelecek seçimde Afyon'da eskisinden bir fazla yeni 8 mebus seçilecektir²⁰³.

Mebus seçimi teftis heyeti belediyede toplanarak görevini yapmaya başlamıştır²⁰⁴. Seçimi için yapılan hazırlıklar ilerlemiş ve neticede 28 Ocak'ta defterlerin kaydı bitirilmiştir²⁰⁵. 5 Subat'ta halkevi salonunda CHP vilayet idare heyeti başkanı Ali Taskapılı başkanlığında ile yapılan bir toplantıda parti adına ilan edilecek

²⁰⁰ "Vilayetimizde Mebus Seçimi", Haber, nr: 1931, 27 Mart 1939.

²⁰¹ "B. Cemal Akçin Vefat Etti", Haber, nr: 2144, 19 Aralık 1940; "Yeni Mebusumuz", Haber, nr: 2148, 2 Ocak 1941.

²⁰² "Teftis Heyetinden", Haber, nr: 2352, 1 Subat 1943.

²⁰³ "Vilayetimizden Sekiz Mebus Çıkacak", Haber, nr: 2352, 1 Subat 1943.

²⁰⁴ "Mebus Seçimi Hazırlıkları", Haber, nr: 2351, 28 Ocak 1943.

²⁰⁵ "Mebus Seçimi Hazırlıkları", Haber, nr: 2352, 1 Subat 1943.

ikinci seçmen adaylarının tespiti için yoklama yapılmıştır. Toplantıya parti vilayet ve nahiye idare heyetleri katılmıştır²⁰⁶.

CHP teşkilatı belirlediği ikinci seçmen adaylarını her seçim dairesine bildirmiştir²⁰⁷. İkinci seçmen seçimi için köylere gidecek memurlar 13 Subat'ta belediyece temin edilen araçlarla Afyon'dan hareket etmişlerdir. 14 Subat'ta vilayetin her yerinde ikinci seçmenlere oy atılmaya başlanmıştır²⁰⁸. Mebus seçiminin vilayette iki fazla aday gösterilmiş olduğundan hararetle ve heyecanlı geçtiği ifade edilmiştir. Yeni adaylardan Ahmet Hamit Selgil, Suat Yurtkoru ve Rauf Demirtaş kendilerini tanıtmak ve halkla görüşerek seçilmelerini sağlamak için Afyon'a gelmişlerdi. Kendilerini tanıtmak için bazı dostları da şehre geldiği gibi telgraf ve mektupla da çok sayıda tanıtım yapılmıştır. Bunlar çevrede bilinmeyen adaylar hakkında fikir edinmeye yardım etmiştir. Bütün adayların serbestçe çalıştığı seçim sonunda İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Haydar Çerçel, Ali Çetinkaya, Mebrure Gönenç, Ahmet Hamit Selgil, Ali Taskapılı, Berç Türker, Suat Yurtkoru kazanmıştır²⁰⁹.

Afyon mebuslarından Ali Taskapılı Arzuhal Encümenine; Suat Yurtkoru Dahiliye Encümenine; Berç Türker İktisat Encümenine; İsmayil Hakkı Baltacıoğlu Maliye Encümenine; Haydar Çerçel mazbata yazarı olarak Meclis Hesaplarını Tetkik Encümenine; Ali Çetinkaya Nafia Encümenine; Ahmet Hamit Selgil Ziraat Encümenine seçilmiştir²¹⁰.

4918 sayılı milletvekili seçimi kanununun 20. maddesi gereğince 24 Haziran 1946 tarihinde vilayet makamında toplanan seçim komisyonunda il merkezi ile ilçelerden gelen ve seçim defterinin incelenmesi sonucunda hazırlanan tutanaklar üzerinde gereken incelemeler yapıldıktan sonra il nüfusunun 319.237 kişiden ibaret olduğu ve belirtilen kanuna göre Afyon'dan 8 mebus seçileceği anlaşılmıştır²¹¹.

21 Temmuz 1946 seçimi için Ömer Fevzi Atabek, Sükrü Çelikalay, Fehmi Elçin, Avni Tan da bağımsız olarak mebusluğa adaylığını koymuştur. Anitsina Mahallesi'nden

²⁰⁶ "İkinci Seçmenlikler İçin CHP Namzetleri İlan Edilecek", Haber, nr: 2354, 8 Subat 1943.

²⁰⁷ "Seçim Hazırlıkları", Haber, nr: 2355, 11 Subat 1943.

²⁰⁸ "Seçim Hazırlıkları", Haber, nr: 2356, 15 Subat 1943.

²⁰⁹ "Mebus Seçimi Bitti", Haber, nr: 2360, 1 Mart 1943.

²¹⁰ "Mebuslarımız Hangi Encümenlere Ayrıldılar?", Haber, nr: 2366, 22 Mart 1943.

²¹¹ "Seçim İşleri", Haber, nr: 2695, 27 Haziran 1946.

Faik Ali Tarcan imzasıyla da bir beyanname yayınlanmış ve adaylığı ilan edilmiştir²¹². Daha sonra Nafia Vekaleti eski müstesari Salahattin Büge, Kazim Özer, Orman Mühendisi Hüseyin Nephân Özçandarlı da bağımsız adaylıklarını koymuşlardır²¹³.

Afyon mebuslarından Ali Çetinkaya da belediye başkanlığına Demokrat Parti'nin Afyon İl Başkanlığının kendi listelerine koyma arzuları dolayısıyla yaptığı müracaatına olumsuz cevap verdiğini, durumu herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemesi için belediyeye çektiği telgraf ile bildirmiştir. Cevap olarak "Ben milli mücadele ve siyaset hayatına müdafaai hukukçu ve Cumhuriyet Halk Partisi olarak girdim ve ölüncüye kadar bu nispetle vatana ve Afyon'a hizmetkarım. Binaenaleyh Cumhuriyet Halk Partisi listesinde adaylığım gösterildiği takdirde bütün hemserilerimin itimatlarını rica eder ve beklerim"²¹⁴ demistir.

21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan mebus seçiminin kesin sonucu Afyon'da 23 Temmuz'da belli olmuştur. Seçimi Demokrat Parti kazanmıştır. Hasan Dinçer (58.330), Sadık Aldogan (57.983), Kemal Özçoban (57.644), Şahin Laçın (56.666), Hazim Bozca (54.460), Cemal Tunca (54.155), Ahmet Veziroğlu (53.681), Mehmet Askar (52.906) mebus seçilmiştir.

CHP adayları Ali Çetinkaya 46.439, Ali Taskapılı 44.011, Fahrettin Kiper 43.939, Doktor Ahmet Hamit Selgil 43.132, Mahir Erkmén 42.911, Necip Etemoğlu 42.861, Kemal Askar 41.625 oy almıştır. Bağımsız adaylardan Sükrü Çelikalay 6.339, Salahattin Büge 4.581, Doktor Avni Tan 3.928, Kazim Tüzer 2546, Salih Torfilli 1.302, İhsan Kocaman 752, Ömer Fevzi Atabek 705 oy almıştır²¹⁵.

2. Belediye Seçimleri

1938 seçimi için Afyon belediyesi seçim hakkına sahip olanların listesini hazırlamak için çalışmaya başlamıştır. Bu arada mahalle temsilcilerinden de birer defter istenmiş²¹⁶, belediye seçimine nezaret edecek 10 kişilik heyet belirlenmiştir²¹⁷. Heyet Ahmet Dayioğlu, Cemil Bubik, Ali Meydan, Ali Boyacı, Celal Büge, Bekir Evrankaya,

²¹² "Bağımsız Adaylar", Haber, nr: 2697, 4 Temmuz 1946.

²¹³ "Müstakil Adaylar", Haber, nr: 2699, 11 Temmuz 1946.

²¹⁴ "Sayın Çetinkaya'nın Telyazisi", Haber, nr: 2700, 15 Temmuz 1946.

²¹⁵ "İlimizin Milletvekilleri", Haber, nr: 2703, 25 Temmuz 1946.

²¹⁶ "Belediye Seçimi Hazırlıkları", Haber, nr: 1875, 18 Ağustos 1938.

²¹⁷ "Belediye Seçimi", Haber, nr: 1883, 15 Eylül 1938.

Sükrü Eksi, Ali Diker'den olusturmuştur²¹⁸. 16 Eylül'de olağanüstü toplanan belediye meclisinde oyların kaç günde kabul edileceği ve son günün ne zaman olacağı tespit edilmiştir²¹⁹. Halk seçim öncesinde seçim hakkında bilgilendirilmiştir. Seçim encümenleri, seçim defterlerinin nasıl kontrol edileceğini, seçim programlarının nerelerde yapıldığını ve özellikle seçim hakkında geniş bilgiye sahip olmak isteyenlere bilgi vermişlerdir²²⁰.

Belediye seçimi sonucunda CHP adayları ittifakla seçilmişler, yeni meclis 1 Kasım'daki toplantısında başkanlığa Hüseyin Tiryakioğlu'nu ve başkan vekilliklerine Hamdi Coskun ve Bekir Diker'i, Daimi Encümene de Celal Büge ve Dogan Erkmen'i seçmiştir²²¹. Belediye başkanlığına H. Hasim Tiryakioğlu'nun seçimi hakkındaki meclis kararının tasvibi kararname Resmî Gazete'nin 5.12.1938 tarihli nüshasında yayınlanmıştır²²².

1942 yılı belediye seçimi hazırlıkları Eylül ayında başlamıştır. 4 Eylül'de belediyede her mahalleden toplanan iki kişi aralarında kura çekerek seçim işlerine bakacak ve oylar atılırken sandık başında bekleyecek olan encümeni seçmişlerdir. Eylül ayı içinde oy vermeye ve üye seçilmeye hakkı olanların listelerinin asılacağı, listede ismi olmayanların yapacakları itirazların inceleneceği, Ekim'in ilk gününde de oyların atılmaya başlanacağı duyurulmuştur²²³. Belediye meclisinde seçilecek üyeler için 28 Eylül'de parti salonunda yapılan yoklamada CHP vilayet, kaza idare heyetleri ile şehir içindeki nahiye ve ocak teşkilatı idare heyetleri oy vermişler ve oylama sonucunda belediye üye adayları ilan edilmiştir. 170'den fazla kişinin katıldığı yoklamaya CHP bölge müfettişi Celal Arat başkanlık etmiştir²²⁴. 1 Ekim'de oyların atılmasına başlanması suretiyle belediye seçimi son safhasına girmiştir²²⁵. Seçim 10 Ekim'de sona ermiş, halk ittifakla CHP adaylarına oy vermiştir. Seçime 10.000'e yakın katılım olmuş, seçim hakkına sahip 12.000 vatandandan 10.000'e yakınının seçime katılımı katılım

²¹⁸ "Belediye Seçimine Nezaret Edecek Heyet", Haber, nr: 1885, 22 Eylül 1938.

²¹⁹ "Belediye Seçimi", Haber, nr: 1883, 15 Eylül 1938.

²²⁰ Rabia Bahar ÜSTE, Tek Partili Dönemde Yerel Seçimler, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2006, s. 117.

²²¹ "Belediye Seçimi", Haber, nr: 1889, 6 Ekim 1938; "Şehrimiz Belediyesinde Riyaset Ve Daimi Encümen Seçimi", Haber, nr: 1896, 3 Kasım 1938.

²²² "Belediye Reislığı Seçiminin Tasvibi Hakkındaki Kararname", Haber, nr: 1905, 19 Aralık 1938.

²²³ "Belediye Seçimi Hazırlıkları Başladı", Haber, nr: 2313, 7 Eylül 1942.

²²⁴ "Belediye Seçimi İçin Bu Akşam Yoklama Yapılacak", Haber, nr: 2319, 28 Eylül 1942.

²²⁵ "Belediye Seçimi Başladı", Haber, nr: 2320, 1 Ekim 1942.

oraninin yüksek olduğunu göstermiştir²²⁶. Belediye meclisi 2 Kasım 1942 tarihinde yaptığı ilk toplantısında üyelerin çoğunun katıldığı bir seçimde Kemal Askar'ı belediye başkanlığına ittifakla seçmiştir²²⁷.

CHP il idare kurulu bütün esnafa birer mektup yazarak belediye meclis üyesi seçilmesini istedikleri kimselerin adlarını bildirmelerini rica etmiştir. Esnaf adayların adlarını bildirmiş ve partili olan bu adaylar deneme meclisine sunulmuştur²²⁸.

1946 yılı belediye seçim hazırlıklarının devam ettiği bildirilmiştir. 15 Mayıs'ta defterler askıdan indirilmiştir. Defterlerde adlarını bulamayan kişilerin itirazları seçim kurulu tarafından incelenerek gereken kararlar alınmıştır²²⁹.

Belediye meclisi üyelikleri için CHP tarafından gösterilecek adaylar 18 Mayıs 1946 tarihinde belediye salonunda toplanan parti idare kurulları tarafından gizli oyla seçilmiştir. Denemeye üç yüzden fazla partili katılmıştır²³⁰.

CHP belediye üye adayları her mahalleden katılan yüzlerce parti üyesi tarafından gizli oy ile tespit edilmiş bulunuyordu. 45 mahalleyi temsil eden üyelerin kararlaştırdıkları isimler halka ayrıca ilan edilmiştir²³¹.

26 Mayıs 1946 tarihinde şehirde yapılan seçim DP tarafından aday ilan edilmeden bastırılıp dağıtılan listenin kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu liste Hüseyin Tiryakioğlu, Halil Hilmi Bozca, Hasan Dinçer, Mehmet Arpacıoğlu, Münür Turunç, Kemal Özçoban, İhsan Genel, Mustafa Sinanoğlu, Mustafa Kocasaban, Kazım Sensoy, Asim Karateke, Abdullah Nurata, Celal Büge, Emin Çankal, Behçet Gökten, Bekir Olgun, Abdurrahman Helvacıoğlu, Ahmet Sarısoy, İbrahim Arttırma, Halit Sensoy, Hamdi Bogator Kerimoğlu, Hüseyin Özgüven, Bekir Gülle, Galip Demirer, Hasan Camgöz, Cemil Aşçı'dan oluşmuştur. İbrahim Arttırma askerde olduğundan seçim kurulunca seçilmesi uygun görülmeyle yerine CHP listesinden en çok oy kazanan Tevfik İşça'nın üyeliği kabul edilmiştir. Yedek üyelerin hemen hemen tamamı CHP listesindedir²³².

²²⁶ "Belediye Seçimi Bitti", Haber, nr: 2323, 15 Ekim 1942.

²²⁷ "Belediye Meclisi Toplanmalarına Başladı", Haber, nr: 2329, 5 Ekim 1942.

²²⁸ "CHP Esnafa Birer Mektup Gönderdi", Haber, nr: 2684, 20 Mayıs 1946.

²²⁹ "Belediye Meclisi Seçim Hazırlıkları İlerliyor", Haber, nr: 2684, 20 Mayıs 1946.

²³⁰ "Belediye Meclisi Üyelikleri İçin CHP Tarafından Deneme Yapıldı", Haber, nr: 2684, 20 Mayıs 1946.

²³¹ "CHP Belediye Aza Namzetleri", Haber, nr: 2685, 23 Mayıs 1946.

²³² "Belediye Seçimi", Haber, nr: 2687, 30 Mayıs 1946.

Belediye meclisi 8 Haziran 1946 tarihinde toplanmış ve başkanlığa Hüseyin Tiryakioglu'nu seçmiştir. Yeni başkan seçiminden sonra meclise ve halka teşekkür konuşması yapmıştır²³³. Belediye meclisi 11 Haziran'da ikinci toplanmasını yapmış ve daimi encümen üyeleri ile meclis çalışmalarını esnasında umumi heyetten önce incelemelerini yapacak olan bütçe, hesap kesimi, mülkiye encümenleri gibi dahili encümenler üyelerini seçmiştir. Daimi encümene Hasan Dinçer ve Mehmet Arpacı seçilmiştir²³⁴. Hasan Dinçer ve Kemal Özçoban'ın mebus seçilmeleri üzerine boşalan üyeliklere yedeklerden Arif Koç ve Ömer Özçalisan davet edilmiştir²³⁵.

Belediye seçimi Danistay tarafından kanunsuzluklar görülerek iptal edilmiştir. Sehir belediye evrakını inceleyen Danistay bir idari mahkeme sıfatıyla dört maddelik bir kanunsuzluk tespit etmiştir. 1155 seçmene ait parmak izinde parmak izi özelliğinde görülmemesi, seçim günü Afyon'da olmayan kişiler adına bile oy kullanılmış olması ve fazla çıkan 337 oy pusulasının hesaba katılmış olması bu kararı almaya sevk etmiştir. Yeni seçim yapıncaya kadar belediye başkanlığını vali muavinliğine tayin edilen Kazım Arat'ın yapacağı belirtilmiştir. Bozma kararı Mart'ın ilk haftası içinde gelmiş ve belediyeye bildirilmiştir. Belediye kanunu gereğince bozumun tebliği tarihinden itibaren bir ay içerisinde hazırlıklara başlanması gerekmekte idi²³⁶. Vali muavinliği ve belediye başkan vekillğine tayin edilen Kazım Arat 11 Mart 1947 tarihinde Afyon'a gelmiş ve yeni görevine başlamıştır²³⁷.

Yeniden yapılacak belediye seçimi için hazırlıklara başlanmıştır. Bütün muhtarlara mahallelerinde oturanlardan belediye üyesi seçilme hakkına sahip olanlardan ve tercihan okuryazar bulunanlardan ikiser kişi seçerek isimlerini belediyeye vermeleri gerektiği bildirilmiştir²³⁸.

Mahalle muhtarlıklarından adları bildirilen ikiser kişi belediye başkan vekili Kazım Arat'ın başkanlığında belediyede toplanarak kura ile aralarından 10 kişilik seçim kurulunu oluşturmuştur. Seçim kuruluna Basri Oktav, Kadir Demirbas, Osman Hondu, Niyazi Genel, İzzet Özkara, Tefik İşça, Hayri Tokman, Mustafa Sinanoğlu, Ömer

²³³ "Belediye Başkan Seçimi", Haber, nr: 2690, 10 Haziran 1946.

²³⁴ "Belediye Meclisinde", Haber, nr: 2691, 13 Haziran 1946.

²³⁵ "Yeni Belediye Üyeleri", Haber, nr: 2707, 8 Ağustos 1946.

²³⁶ "Belediye Seçiminin Bozulduğu Hakkındaki Evrak Geldi", Haber, nr: 2764, 10 Mart 1947.

²³⁷ "B.Kazım Arat", Haber, nr: 2765, 13 Mart 1947.

²³⁸ "Belediye Seçimi Hazırlıklarına Başlandı", Haber, nr: 2767, 20 Mart 1947.

Özçalisan, Mustafa Hanci seçilmiştir²³⁹. Yapılacak seçimde şehrin genel nüfus sayımına göre Belediye Kanununun 21. maddesi gereğince yeni kurulacak belediye meclisine 26 üye seçilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁴⁰.

Seçim kurulunca defterlerin asıldığı gün ve bunların asili kalacağı süre ile düzeltmeler mahkemeye müracaat ve mahkemece karar verme süreleri hesaplanmış ve bu sürenin sonunu takip eden ilk Pazar 20 Nisan 1947 tarihine rastlamış olduğundan belediye seçiminin 20 Nisan 1947 tarihinde yapılması ve seçim sandıklarının sabah saat 8,00'den akşam saat 19,00'a kadar açık bulundurulması kararlaştırılmıştır²⁴¹.

Seçim hazırlıkları tamamlandıktan sonra defterler hükümet önü, hal karsisi ile istasyon bekleme salonlarına 28 Mart 1947 tarihinde asılmıştır. Defterlerin tatil günleri hariç 6 gün askıda kalacağı, isimlerini bulamayan seçmenlerin seçim ehliyetine sahip olduklarını bildiren evraklarla seçim kuruluna müracaat etmeleri gerektiği bildirilmiştir. 13.700 seçmen bulunduğu tespit edilmiş ve seçim kurulunca 34 yerde sandık kurulacağı ilan edilmiştir. 20 Nisan'da yapılacak seçim için her iki partinin çalışmalarının devam ettiği ve gazete tarafından efkari umumiyenin CHP lehinde olduğu belirtilmiştir²⁴². Defterlerde isimleri bulunmayanlarla adı, soyadı ve doğumları yanlış yazılmış olan 300 kadar vatandaş seçim kuruluna başvurarak kayıtlarını yaptırmış veya yanlışlıkların düzeltilmesini istemişlerdir. Seçim kurulu müracaatları birer birer inceleyerek seçim defterlerine isimleri yazılmayanları yeniden ilave etmiş ve yanlış yazılan kısımları da düzeltmiştir²⁴³.

Belediye seçimi 20 Nisan'da yapılmıştır. DP 19 Nisan 1947 tarihinde bir beyanname yayınlarak seçime katılmayacağını bildirmiştir. Ayrıca DP binasında 19 Nisan'da yapılan toplantılarda halkın seçime katılmaması için işbirliği yapılması kararlaştırılmış ve "Evinizden dışarı çıkmayın" diye uyarılarda bulunulmuştur. Bir kısım Afyonlu ikazlara uyarak bağ, bahçe ve kaplıcalara gitmiş, bir kısmı da evlerinden çıkmamıştır. Gazete tarafından bunların oranının % 10 bile oluşturmadığı bildirilmiştir.

²³⁹ "Belediye Seçimi Hazırlıkları", Haber, nr: 2768, 24 Mart 1947.

²⁴⁰ Haber, nr: 2769, 27 Mart 1947.

²⁴¹ Haber, nr: 2769, 27 Mart 1947.

²⁴² "Belediye Seçimi 20 Nisan'da Yapılacak", Haber, nr: 2770, 31 Mart 1947.

²⁴³ "Belediye Seçim Defterleri Askıdan İndirildi", Haber, nr: 2772, 7 Nisan 1947.

13.460 adet seçmenden 8.396 seçmen oylarini kullanmis ve katılım oranı % 62'yi geçmiştir²⁴⁴.

Meclis valinin daveti üzerine 22 Nisan 1947 tarihinde toplanmıştır. Vali muavini Kazim Arat'ın kısa konuşmasından sonra en yaslı üye Hasan Yabuz başkanlığa, Basri Oktav ve Hakki Tüzün katipliklere seçilmiştir. Gizli oyla yapılan seçim sonunda toplantıda bulunan 22 üyeden bir çekimsere karşı 21 oyla Tevfik İşça başkan seçilmiştir²⁴⁵.

3. Muhtar Seçimleri

Köylerde muhtar seçimlerine 11 Mart 1943 tarihinde başlanmış, bazı köylerde seçim işlerinin çok hararetli ve tartismali geçtiği ifade edilmiştir²⁴⁶. Muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimine bütün mahallelerde 13 Mayıs'ta başlanmış ve ertesi gün bitirilmiştir²⁴⁷.

Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri oluşturulması hakkındaki kanun hükümleri mahallelerin bir muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından işleri görülebilecek büyüklükte tespit edilmesini gerektirdiğinden kanunun bu hükmünü dikkate alan belediye meclisi, önce Karaman Mahallesi'ne bağlanmış olan İstasyon Bulvarı ve Yesilyol civarındaki evleri ayrı bir mahalle olarak tespit etmiş ve mahalleye Dumlupınar adı verilmiştir²⁴⁸.

12 Haziran 1944 tarihinde CHP binasında toplanan mahalle muhtarlarına 4541 sayılı kanunun hükümlerine göre muhtar ve ihtiyar heyetlerinin yapacağı görevler açıklanmıştır²⁴⁹.

Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen kanunla muhtar ve ihtiyar heyeti seçiminin yurdun her yerinde 30 Mayıs 1947 tarihinde yapılacağı ilan edilmiştir. Şehirde de seçim hazırlıklarına başlanmış ve bu maksatla 16 Mayıs 1947 tarihinde belediye meclisi olaganüstü bir toplantı yaparak kanuna göre seçim idare kurulu için dört üye seçmiştir. Aynı gün belediye salonunda toplanan mahalle muhtarları arasından

²⁴⁴ “Şehrimizde Belediye Seçimi Dün Yapıldı”, Haber, nr: 2776, 21 Nisan 1947.

²⁴⁵ “Belediye Reisliğine İttifakla B. Tevfik İşça Seçildi”, Haber, nr: 2777, 24 Nisan 1947.

²⁴⁶ “Köylerde Muhtar Seçimi”, Haber, nr: 2363, 11 Mart 1943.

²⁴⁷ “Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Seçimi”, Haber, nr: 2483, 15 Mayıs 1944.

²⁴⁸ “Dumlupınar Mahallesi”, Haber, nr: 2480, 4 Mayıs 1944.

²⁴⁹ “Mahalle Muhtarlarının Toplantısı”, Haber, nr: 2492, 15 Haziran 1944.

da kura ile dört kişi seçim idare kuruluna seçilmiştir. İdare kurulu belediye başkanı başkanlığı altında toplanarak işe başlamıştır. Seçim kurulu seçim bürolarının sayısı ile yerlerini tayin ettiği gibi seçmen hakkına sahip mahalle halkından üçer kişilik seçim komisyonları da seçilmiş ve kendilerine tebligat yapılmış bulunanlar 20 Mayıs'ta belediye salonunda toplanmış ve içlerinden başkan seçmişlerdir. Her mahalleye seçim hakkına sahip olanların defterleri 21 Mayıs'tan itibaren asılmıştır²⁵⁰.

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi idare kurulu Belediye Başkanı Tevfik İşça'nın başkanlığında üyelerinin hepsinin katılımı ile 17 Mayıs 1947 tarihinde toplantı yapmıştır. 5046 sayılı kanunun 5. maddesi gereğince şehir içindeki mahallelerin seçmen sayılarına göre birer seçim bürosu kurulmasına, kararın valiliğin onayına sunulmasına, tasdikten sonra gazete ile ilan edilmesine ve siyasi parti merkezlerine yazı ile gönderilmesine karar verilmiştir²⁵¹.

İlde mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin hazırlıkları tamamlanmıştır. Merkez ilçede belediye başkanının başkanlığında oluşturulan seçim idare kurulu tarafından 47 seçim bürosu kurulmuştur. Seçmen defterleri seçimi idare kurulu ile muhtarlar tarafından incelenerek her mahallenin görünür yerlerine üç gün süreyle asılmıştır. CHP teşkilatı seçim için hazırlanmıştır. Hiçbir hazırlığı görülmediğinden seçimlere katılmayacağı tahmin edilen DP seçime katılmamıştır²⁵². Şehirdeki 47 mahalleden 46'sinin seçimine CHP katılmış ve bir mahallenin seçimini serbest bırakmıştır. CHP'nin seçime katıldığı 46 mahallede gösterdiği adaylar kazanmışlar, serbest seçim yapan mahallede de ihtiyar heyetine seçilen 9 üyeden 7'si CHP'li, 2'si de bağımsızdır. Merkezdeki 47 mahallenin toplam seçmen sayısı 13.561'dir. Bundan 4.519 kadın ve 3.400 erkek olmak üzere 7.919 seçmen seçime katılmıştır. Seçime katılım oranı %58,4'tür. Gazeteye göre seçimler sükun ve intizam içinde geçmiştir²⁵³.

²⁵⁰ “Mahalle Muhtar Seçimleri 30 Mayıs Cuma Günü Yapılacak”, Haber, nr: 2785, 22 Mayıs 1947.

²⁵¹ Haber, nr: 2785, 22 Mayıs 1947.

²⁵² “Muhtar Seçimleri Cuma Günü Yapılacak”, Haber, nr: 2787, 29 Mayıs 1947.

²⁵³ “İlimizde Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri 30.5.1947 Cuma Günü Yapılmış ve Bitirilmiştir”, Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

II. BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

A. YARDIM KURULUSLARI

İncelenen dönemde ilde sosyal hayatın devamında ve gelişmesinde önemli bir rol üstlenen yardım ve sosyal dayanışma faaliyetleri sıkça gerçekleştirilmiştir. Bu konuda halkın katkısını sağlamak amacıyla gazetede ilanlar verilmiş, piyangolar, balolar düzenlemek suretiyle de yardım kuruluşlarına destek verilmiştir.

1. Kızılay

15 Ocak 1938 tarihinde halkevi salonunda toplanan Kızılay kongresinde²⁵⁴ başkanlığa Dumlupınar Okulu başöğretmeni Ragıp Olgun, ikinci başkanlığa Cumhuriyet Okulu başöğretmeni Hikmet Çerçel, katipliğe Namık Kemal Okulu başöğretmeni Muhtar Emre seçilmiştir. Yıllık çalışmaya dair idare heyetinin raporu okunmuş, bütçe incelenip kabul edilmiştir²⁵⁵.

17 Subat 1940 tarihinde halkevinde yapılan Kızılay Cemiyeti vilayet kongresini cemiyet başkanı Hasim Sirman açmıştır²⁵⁶. Başkanlığa Sait Salman, ikinci başkanlığa Bekir Evrenkaya, katipliğe Nuri Genel seçilmiştir. İdare heyeti raporu okunduktan sonra çeşitli kişiler söz almışlar ve taleplerde bulunmuşlardır. Üyelerden Niyazi Genel idare heyetinin çalışması ve vilayet teşkilatının durumu hakkında bilgi vermiştir. Yeni yıl gelir bütçesinin 3.300 liraya erismesi, aidatı toplamak için de 20 lira maaşlı bir müstahdem bulundurulması kabul edildikten sonra genel merkez toplantısına üye olarak Ali Çetinkaya seçilmiştir. Cemiyet işlerinde uzun süreden beri çalışan Bekir Evrankaya ve Niyazi Genel'e genel merkezce birer takdirname verilmesi için kongrece yapılan teklif kabul edilmiştir²⁵⁷. On beş kişilik vilayet merkez heyeti aralarından Sağlık Müdürü Hasim Sirman'ın birinci başkanlığa, Bekir Evrenkaya'yi ikinci başkanlığa,

²⁵⁴ "Kızılay'ın Kongresi", Haber, nr: 1816, 13 Ocak 1938.

²⁵⁵ "Kızılay Kongresi", Haber, nr: 1817, 17 Ocak 1938.

²⁵⁶ "Kızılay Kongresi", Haber, nr: 2023, 15 Subat 1940.

²⁵⁷ "Kızılay Kongresi", Haber, nr: 2026, 19 Subat 1940.

Nuri Genel'i veznedarlığa, Niyazi Genel'i katipliğe, Sükrü Eksî'yi de muhasipliğe seçmiş ve bu suretle bes kişilik idare heyeti oluşturulmuştur²⁵⁸.

15 Subat 1941 tarihinde toplanan Kızılay Cemiyeti kongresinde yeterli çoğunluk bulunmadığından toplantı 21 Subat'a ertelenmiştir²⁵⁹. Kızılay cemiyetinin 25 Subat 1941 tarihinde yaptığı merkez heyeti toplanmasında Kemal Askar başkanlığa, Bekir Gümüş ikinci başkanlığa, Niyazi Genel katipliğe, Nuri Genel veznedarlığa ve Doğan Erkmen de saymanlığa seçilmiştir²⁶⁰.

15 Subat 1942 tarihinde yapılan Kızılay Cemiyeti yıllık toplantısı sonucunda cemiyeti başkanlığına Nuri Genel seçilmiştir. Nuri Genel uzun zamandan beri Kızılay da çalışmış ve cemiyet veznedarlığını da yapmıştır²⁶¹.

1944 yılında tüm yurtda olduğu gibi Afyon'da da Kızılay Cemiyeti kongresi 15 Subat'ta yüze yakın kişinin katılımıyla belediye salonunda yapılmıştır. Müzakereyi cemiyetin ikinci başkanı Bekir Gümüş açmış ve yapılan teklif üzerine Belediye Başkanı Kemal Askar kongre başkanlığına, Ahmet Gümüş başkan vekilliğine, Niyazi Genel de katipliğe seçilmiştir. İdare heyetinin bir yıllık işlere dair raporu ve hazırlanan bütçe okunarak onaylanmış ve bütçe üzerinde bazı konuşmalar yapıldıktan sonra kabul edilmiştir²⁶². Kızılay merkez heyeti 18 Subat 1944 tarihinde CHP binasında toplanarak aralarından bir idare heyeti seçmiştir. Başkanlıklara Bekir Gümüş, Nuri Genel, muhasipliğe Niyazi Genel, veznedarlığa Süleyman Acar, üyeliğe Doğan Erkmen seçilmişlerdir. Merkez heyeti cemiyetin 1945 yılında yapacağı bazı işleri de görüşmüştür²⁶³.

Kızılay kongresi 17 Kasım 1944 tarihinde belediye salonunda toplanmıştır. Yeni idare heyeti ve merkez heyetinden kura ile çıkarılan bes kişinin yerine yenileri seçilmiştir²⁶⁴.

²⁵⁸ "Kızılay Cemiyeti İdare Heyeti", Haber, nr: 2036, 1 Mart 1940.

²⁵⁹ "Kızılay Cemiyeti Reislüğinden", Haber, nr: 2159, 20 Subat 1941.

²⁶⁰ "Kızılay Cemiyeti İdare Heyeti Avukat B. Kemal Askar Reislüğe Seçildi", Haber, nr: 2161, 27 Subat 1941.

²⁶¹ "Kızılay Cemiyeti Kongresi", Haber, nr: 2255, 12 Subat 1942; "Kızılay Cemiyeti Reislüğü", Haber, nr: 2261, 5 Mart 1942.

²⁶² "Kızılay Kongreleri", Haber, nr: 2455, 7 Subat 1944; "Kızılay Kongresi", Haber, nr: 2458, 17 Subat 1944.

²⁶³ "Kızılay İdare Heyeti", Haber, nr: 2460, 24 Subat 1944.

²⁶⁴ "Kızılay Kongresi", Haber, nr: 2529, 2 Kasım 1944; "Kızılay Kongresi", Haber, nr: 25355, 23 Kasım 1944.

Kizilay Cemiyeti genel kurulu 23 Kasim 1945 tarihinde Bekir Gümüş'ün başkanlığında yapılmıştır. Kongrede vali de bulunmuş, Kizilay çalışmalarına yardım vaat etmiştir²⁶⁵.

Afyon Kizilay Cemiyeti kongresi 14 Haziran 1947 tarihinde halkevinde yapılmış ve idare heyeti raporu kabul edilmiştir. Bu raporda Haber gazetesinde “Ödenmeyen Emegimiz” başlıklı hastaneye yardım hakkındaki yazı aynen kabul edilmiş ve yazının gerçekleşmesi için Kizilay ile her iki partiden ve belediyeden seçilecek bir heyetin Ankara'ya gönderilmesi istenilmiştir. Bütçeye bu amaçla ödenek konulması da kabul edilmiştir²⁶⁶. 23 Haziran'da halkevinde toplanan Kizilay idare kurulu aralarında is bölümü yapmışlardır. Is bölümü seçiminde birinci başkanlığa DDY yedinci işletme müdürü Nurettin Zoroğlu, ikinci başkanlığa Niyazi Genel, vazedarlığa Süleyman Acar, saymanlığa Nuri Genel, katipliğe Selim Sümer seçilmiştir²⁶⁷.

Askerlere kislik elbise temini hususunda çıkarılan kanunun yürürlüğe girmesinden sonra şehirde yardım toplama çalışmaları başlamıştır. Gazetede “Askerlerimiz için vereceğiniz hediyeleri Kizilay'a teslim etmek hususunda acele ediniz” şeklinde duyurular yer almıştır²⁶⁸. Afyon halkı da istenilen yardımlara duyarsız kalmamış ve imkanları ölçüsünde yardım kampanyasına katılmaya çalışmıştır. Belediyece temin edilen 670 çift çorap Kizilay'a teslim edilmiştir²⁶⁹. Yardım eden kişilerin adları ve yaptıkları yardımlar da gazetede yayınlanmıştır²⁷⁰. Ali Çetinkaya Kiz Enstitüsü öğretmenleri ve öğrencileri de hediye olarak verilecek çamasırları dikmek suretiyle yardımda bulunmuşlardır²⁷¹. Ayrıca Cumhuriyet Okulu öğrencileri ele geçirdikleri bir parça yapagiyi taraklarla ip haline getirerek bu ipten 20 çift çorap ve 2 çift eldiven yaparak askerlere hediye toplayan komisyona teslim etmişlerdir²⁷². Şehirde yapılan yardımların toplamının 4.000 liraya yaklaştığı²⁷³. Şehirde askerlere kislik hediye toplamak için oluşturulan komite 15 Ocak 1942'ye kadar toplanan 4.000 lirayı birinci parti olarak Ankara'da Yardımsevenler Cemiyeti başkanlığı emrine

²⁶⁵ “Kizilay Dernegi Genel Kurulu Toplantisi”, Haber, nr: 2634, 22 Kasim 1945; “Kizilay Kongresi”, Haber, nr: 2635, 26 Kasim 1945.

²⁶⁶ “Kizilay Kongresi”, Haber, nr: 2792, 16 Haziran 1947.

²⁶⁷ “Kizilay Başkanlığına Bay Nurettin Zoroğlu Seçildi”, Haber, nr: 2795, 26 Haziran 1947.

²⁶⁸ “Acele Ediniz”, Haber, nr: 2137, 25 Kasim 1940.

²⁶⁹ “Askerlerimize Hediye Belediye 670 Çift Çorap Verdi”, Haber, nr: 2142, 12 Aralık 1940.

²⁷⁰ “Erlerimize Hediye”, Haber, nr: 2241, 18 Aralık 1941.

²⁷¹ “Kiz Enstitüsünün Yardımı”, Haber, nr: 2176, 21 Nisan 1941

²⁷² “Öğrenciler Hep Böyle Yetişse”, Haber, nr: 2266, 23 Mart 1942.

²⁷³ “Kahraman Erlerimize Hediye”, Haber, nr: 2242, 22 Aralık 1941.

göndermiştir²⁷⁴. Askerlere hediye toplama komitesi tarafından Yardımseverler Cemiyetine önceden gönderilen 6.000 liradan baska 1.150 lira daha gönderilerek para yardımı 7.150 lira olmuştur. Bundan baska da 873 çift çorap, 126 çift eldiven ve 28 parça çeşitli esya olmak üzere 1.027 parça esya da teslim edilmiştir²⁷⁵.

Ayrıca cemiyet şehirde yapılacak pek çok yardım faaliyetine ön ayak olmuştur. Yoksullara yardım için tedbirler almış²⁷⁶, şehir civarındaki köylerde doludan zarar görüp zor durumda kalanlara yardımda bulunmuş²⁷⁷, bu köylerdeki fakirlere dağıtılmak üzere 3.500 lira göndermiştir²⁷⁸.

1945 yılı Temmuz ayının başında yagan dolu ve şiddetli yağmurların yol açtığı sellerden ürünleri zarar gören Sincanlı bucagının Balmahmut, Akcasar, Ayvalı ve Çatkuyu köylerindeki fakir çiftçilere dağıtılmak üzere Kızılay genel merkezi Afyon Kızılay Cemiyetine 5000 lira yardım parası göndermiştir²⁷⁹. Bu yardım parası Afyon Kızılay idare kurulu tarafından dağıtılmıştır. Bu yerlerdeki 87 çiftçi ailesine 50'er lira, aynı zamanda selde çocuğu boğulmuş olan bir aileye 75 lira yardım parası verilmiştir²⁸⁰.

Sincanlı bucagina bağlı Güney köyünde 21 Temmuz 1945 tarihinde bir kaza sonucu dört ev yanmış ve üç ev de yangın sebebiyle harap olmuştur. Evleri yanan fakir çiftçilere Kızılay Cemiyeti Afyon idare kurulu tarafından 100'er lira para yardımı yapılmıştır²⁸¹.

Yurt içinde görülen felaketslere de duyarlılıkla yaklaşıldığı görülmektedir. 26 Aralık 1939 tarihinde Erzincan depremi için "Kara Haber" başlığı altında şehirde büyük üzüntü oluşturdugu belirtilmiş ve yardım teşebbüslerinin başladığı duyurulmuştur²⁸². "Birimizin Acisi Hepimizin Acisidir" başlığı altında şehirde yardım faaliyetlerinin devam ettiği belirtilmiştir²⁸³. 20 Aralık 1942 tarihinde yaşanan Erbaa depremi için "Erbaa'daki kardeşlerimiz bir yandan ölenlerinin acisini çekerken diğers yandan da yokluk ıstırabı çekmesinler. Hepimizde vakit geçirmeden Kızılay vasıtasıyla

²⁷⁴ "Askerlerimize Hediye", Haber, nr: 2247, 15 Ocak 1942.

²⁷⁵ "Askerlerimize Hediye", Haber, nr: 2265, 19 Mart 1942.

²⁷⁶ "Kızılay'ın Yardımları", Haber, nr: 2371, 8 Nisan 1943.

²⁷⁷ "Kızılay ve Doludan Zarar Görenler", Haber, nr: 2499, 10 Temmuz 1944.

²⁷⁸ "Kızılay Merkezi 3500 Lira Gönderdi", Haber, nr: 2501, 17 Temmuz 1944.

²⁷⁹ "Kızılay Derneğinin Yardımları", Haber, nr: 2603, 26 Temmuz 1945.

²⁸⁰ "Kızılay Derneği Yardım Paralarını Dağıttı", Haber, nr: 2606, 6 Ağustos 1945.

²⁸¹ "Kızılay Derneğinin Yardımları", Haber, nr: 2603, 26 Temmuz 1945.

²⁸² "Kara Haber", Haber, nr: 2005, 26 Aralık 1939.

²⁸³ "Birimizin Acisi Hepimizin Acisidir", Haber, nr: 2006, 1 Ocak 1940.

gücümüzün yettiği, gönlümüzden koptuğu kadar yardım edelim” ilanı ile şehir halkından deprem bölgesine gönderilmek üzere yardım toplamıştır²⁸⁴. 1943 yılı Aralık ayında meydana gelen Kastamonu depremi için şehirden yapılan yardımları kaydetmek için Kızılay’ın mevcut makbuzlarının yetismeyeceği için merkezden telgrafla makbuz istendiği belirtilmiştir²⁸⁵.

Cemiyet şehirde yapılan bayındırlık faaliyetlerine de yardımda bulunmuştur. Memleket Hastanesinin yeni yapılan hastane binasına hemen nakledilebilmesi için yeni binada geçici bir mutfak ve çamasirhane yaptırılması gerekmekte idi. 5.163 lira kesif bedeli olan bu inşaat işini Afyon Kızılay Cemiyeti idare kurulu cemiyet adına yaptırmayı kararlaştırmış ve yapıya da başlanmıştır²⁸⁶. Mutfak ve çamasirhanenin elektrik tesisatı da yaptırılarak eksikleri tamamlanmıştır²⁸⁷.

Gazete sayfalarında yer alan “Bir sefkat perisi gibi her felaketi dindirmeye kosan Kızılay’a siz de üye yazınız. Kızılay ile alakadar olmak bir insanlık ve yurttaşlık borcudur.”²⁸⁸, “Kızılay haftası başladı. Yangın, sel, zelzele felaketine uğrayanların ilkyardımlarına kosan derneğe üye olunuz.”²⁸⁹ gibi ilan ve duyurularla da halka yardım çağrıları yapılmış, halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Çocuk Esirgeme Kurumu

İncelenen dönemde Çocuk Esirgeme Kurumu’nun iki defa il kongresi yapılmıştır. 30 Aralık 1940 tarihinde CHP il binasında yapılan kongresinde, kongre başkanlığına avukat Kemal Askar seçildikten sonra görüşmelere başlanmıştır. İdare heyetinin yapılan işler hakkındaki raporu takdir ile karşılanmıştır. İdare heyetine eski heyet tekrar seçilmiş, Ankara’da yapılacak kongreye temsilci olarak Arif Koç ve Niyazi Genel seçilmiştir²⁹⁰.

Çocuk Esirgeme Kurumu il kongresi 30 Nisan 1945 tarihinde halkevi salonunda yapılmıştır. Kongrede vali, bölge komutanı ile kuruma kayıtlı üyeler, ilçelerden delege

²⁸⁴ “Kardeslik Ödevlerimizi Yapmakta Gecikmeyelim”, Haber, nr: 2344, 31 Aralık 1942.

²⁸⁵ “Yer Sarsıntısı Felaketzedelerine Hamiyetli Halkimizin Yardımı”, Haber, nr: 2442, 23 Aralık 1943.

²⁸⁶ “Kızılay İdare Kurulunun Hayırlı Bir Tesebbüsü”, Haber, nr: 2634, 22 Kasım 1945.

²⁸⁷ “Hastaneye Yeni Binaya Geçti”, Haber, nr: 2648, 14 Ocak 1946.

²⁸⁸ Haber, nr: 1864, 11 Temmuz 1938.

²⁸⁹ Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

²⁹⁰ “Çocuk Esirgeme Kurumu Kongresi”, Haber, nr: 2147, 30 Aralık 1940; “Çocuk Esirgeme Kurumunun Kongresi”, Haber, nr: 2148, 2 Ocak 1941.

olarak seçilenler bulunmuştur. Kurum başkanı Arif Koç oturumu açmış ve kongre başkanlığına Kemal Askar, ikinci başkanlığa Tevfik İnce, katipliğe Niyazi Genel seçilerek işe başlanmıştır. Kurum çalışmalarını hakkındaki raporlar ve kurumun hesapları hakkında verilen bilgilerin takdirle karşılandığı ifade edilmiştir²⁹¹.

Kurum Çocuk Bayramı dolayısıyla çeşitli yardımlarda bulunmuştur. 1941 yılı Çocuk Bayramı'nda 300 çocuğa elbise, sapka ve ayakkabı vereceği belirtilmiştir²⁹². 1943 ve 1945 yıllarında Çocuk Bayramı'nda Çocuk Esirgeme Kurumunca öğrencilere film gösterilmiştir²⁹³.

Çocuk Esirgeme Kurumunda özellikle esya piyangoları aracılığıyla yardım toplanmasına çalışılmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu ile Sandıklı ve Sinirli öğrenci pansiyonları menfaatine Vali Sefik Bicioğlu'nun himayesinde bir esya piyangosu düzenlenmiştir. Ağustos başlangıcında biletleri satılmaya başlanmış ve çekiliş 10 Ağustos 1942 tarihinde belediye salonunda yapılmıştır²⁹⁴. Bundan başka 1944 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu ile Hastaneye Yardım Cemiyeti ortak olarak bir esya piyangosu düzenlemeye karar vermişlerdir. Zengin ikramiyelerin de bulunduğu belirtilen piyango biletlerinin satışa çıkarılacağı duyurulmuştur²⁹⁵. Önce 4 Aralık'a ertelenen piyango çekilişi idare heyeti kararıyla 24 Şubat 1945 tarihine ertelenmiş²⁹⁶, "havanın ademi müsaadesine binaen bazı ilçe ve bucaklardan hesabın sonu alınamadığı" belirtilerek 3 Mart 1945 tarihine ertelenmiştir.

Çocuk Esirgeme Kurumu menfaatine düzenlenip 26 Ekim'de çekilecek olan esya piyangosunun 28 Haziran 1947 tarihinde noter huzuruyla halkevi sinemasında çekilmesi kararlaştırılmıştır²⁹⁷. Fakat idare kurulunca görülen lüzum üzerine önce 27 Eylül 1947'ye²⁹⁸, sonra 22 Kasım 1947'ye²⁹⁹, son olarak da 31 Ocak 1948 tarihine ertelendiği belirtilmiştir³⁰⁰.

²⁹¹ "Çocuk Esirgeme Kurumu Kongresi", Haber, nr: 2580, 3 Mayıs 1945.

²⁹² "Çocuk Esirgeme Kurumu 300 Çocuk Giydirdi", Haber, nr: 2176, 21 Nisan 1941.

²⁹³ "23 Nisan Bayramı", Haber, nr: 2374, 19 Nisan 1943; "23 Nisan", Haber, nr: 2577, 23 Nisan 1945.

²⁹⁴ "Hayırlı Bir İş", Haber, nr: 2301, 23 Temmuz 1942.

²⁹⁵ "Eşya Piyangosu", Haber, nr: 2508, 10 Ağustos 1944; Haber, nr: 2515, 11 Eylül 1944.

²⁹⁶ "Piyango Tehiri", Haber, nr: 2530, 6 Kasım 1944; Haber, nr: 2545, 1 Ocak 1945.

²⁹⁷ Haber, nr: 2746, 6 Ocak 1947.

²⁹⁸ Haber, nr: 2795, 26 Haziran 1947.

²⁹⁹ Haber, nr: 2821, 29 Eylül 1947.

³⁰⁰ Haber, nr: 2834, 8 Aralık 1947.

Kurum tarafından şehirdeki yoksul çocuklara yardımlarda bulunulmuştur. 21 Subat 1943 tarihinde halkevinde yapılan bir toplantıda bulunanlar halkevi sosyal yardım subesine 1.000 lira kadar yardımda bulunmuşlardır. Toplantıda bulunmayan kişilerin de katılımıyla daha yükselmesi düşünülen bu para ile Çocuk Esirgeme Kurumu ile de işbirliği yapılarak yoksul çocuklara sıcak yemek verileceği ifade edilmiştir³⁰¹.

1943 yılı içinde Çocuk Esirgeme Kurumu 900 yoksul çocuğa elbise yaptırmış, ayrıca birçok çocuğa ayakkabı vermiştir. Kurumun elbise masrafı olarak pahalı zamanda büyük bir para sarf ettiği belirtilmiştir. Bu konuda halkevi sosyal yardım subesi tarafından da kurum vasıtasıyla 1.200 liralık bir yardım yapılmıştır³⁰². İlkokullardaki 120 yoksul öğrenciye 24 Ocak 1945 tarihinden itibaren sıcak öğle yemeği vermeye başlamıştır³⁰³.

1944 depremi yüzünden kimsesiz kalmış 20 çocuk sehre gönderilmiş ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun vilayet teşkilatı tarafından bakılmıştır. Bu çocukların Koç Pansiyonunda yatıp kalkışları ve Cumhuriyet Okulunda okudukları belirtilmiştir³⁰⁴.

Çocuk Esirgeme Kurumu Afyon merkezi Koç pansiyonunun arkasında yeni bir bina yaptırmıştır. Bu binanın mutfak, çamaşırlik, depo ve garaj olarak ayrı ayrı kısımları bulunduğu, bir kısmı iki katlı olduğu ve ikinci katta çamaşır kurutulacağı, gerektiğinde pansiyon dışındaki fakir çocuklar için yemek salonu olarak da kullanılacağı dile getirilmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu başkanı Arif Koç kurum pansiyonuna bir hamam yaptırmıştır. Dört kurnası, sıcak ve soğuk suyu bulunan bu hamamda pansiyondaki öğrencilerin düzenli olarak yıkandıkları ifade edilmiştir³⁰⁵.

Çocuk Esirgeme Kurumu genel merkezinden elde edilen istatistiklere göre; "1941 senesi başlangıcından 1941 senesi Eylül ayı sonuna kadar 9 ayda Afyon dahilinde merkezde 9.000 çocuğa 18.000 kap yemek, 324 çocuğa elbise, 321 çocuğa ayakkabı, 323 çocuğa çamaşır ve çorap verilmiş, 614 çocuğun okul ihtiyaçları temin ve 70 çocuğunda muayene ve tedavileri yaptırılmıştır. Ayrıca çocuk yuvasında vilayet, kaza, nahiye, köylerinin olarak ilk altı ayda yevmiye 160'sar ve son üç ayda yevmiye 65'er çocuğun daimi bakımları temin edilmiştir. Dinar kazası subesinde 6.300 çocuğa

³⁰¹ "Halkevi Sosyal Yardım İşleri", Haber, nr: 2358, 22 Subat 1943.

³⁰² "900 Yoksul Çocuk Giydiriliyor", Haber, nr: 2375, 22 Nisan 1943.

³⁰³ "Çocuk Esirgeme Kurumunun Hayırlı Bir Tesebbüsü", Haber, nr: 2552, 25 Ocak 1945.

³⁰⁴ "Çocuk Esirgeme Kurumu ve Zلزle Felaketzedeleri", Haber, nr: 2484, 18 Mayıs 1944.

³⁰⁵ "Çocuk Esirgeme Kurumu Bir Yapı Daha Yaptırdı", Haber, nr: 2427, 25 Ekim 1943.

6.300 kap yemek verilmiş, 68 çocuk giydirilmiş ve 55 çocuğun okul ihtiyaçları temin edilmiştir. Bolvadin, Emirdağ, Sandıklı kaza subeleriyle Bayat, Suhut ve Davulga nahiye toplam olarak 393 çocuk çeşitli suretlerle yardım yapılmıştır. Bu yardımlar için toplam olarak 168.98 kuruş sarf edilmiştir”³⁰⁶.

Çocuk Esirgeme Kurumu genel merkezi Ulus gazetesine şu tebliği göndermiştir.

“Çocuk Esirgeme Kurumu Afyon merkezi başkanı Arif Koç’un uzun seneler mesaisini ve bütçesini vilayetler arasında birinci dereceye çıkarmasını ve büyük bir öğrenci pansiyonu yapmasını ve belediye ile ortak olarak idare ettikleri doğum evine köylerde doğum esnasında zorluklarla karşılaşan kadınları kendi otomobiliyle bizzat şehre getirmek fedakarlıklarını göze alan genel merkez pansiyona Koç Pansiyonu ismini vermekle beraber kendisini gümüş madalya ile taltif etmiştir”³⁰⁷.

Çocuk Esirgeme Kurumu başkanı Arif Koç’un büyük hizmetlerine dayanarak kurum merkezi tarafından vilayet aracılığıyla gönderilen ve 23 Nisan Bayramında kurum binasında yapılacak törende vali tarafından verileceği belirtilen madalya 23 Nisan’da yapılan özel bir tören ile asılmıştır. Kurum binası içinde hazırlanan salonda toplanan kişilere merkezin bu husustaki yazısı okunmuş, bir öğrenci de şiir okumuştur. Sonra vali Sefik Bicioğlu vilayete geldiği zamandan beri Arif Koç’un başarılarını ve halkın Çocuk Esirgeme Kurumuna yardımlarını takdirle gördüğünü anlatmıştır. Yurt çocuklarının geleceğini sağlamak gibi büyük bir gayeye hizmet eden kurum çalışmaları hakkında güzel cümlelerinden sonra “Bu kubbede yalnız bir hoş seda değil bir de eser bırakabilenlere ne mutlu! Arif Koç vücuda getirdiği eserle böyle bir mazhariyete erişmiştir. Gönderilen madalyayı kendilerine takdirle talik ediyorum.” demıştır. Arif Koç, toplantıda bulunan kişiler tarafından da tebrik edilmiş ve bina üzerine konulmuş olan Koç Pansiyonu levhası üzerindeki örtü de bölge komutanı tarafından kaldırılarak bu adlandırılış kutlanmıştır³⁰⁸.

Çocuk Esirgeme Kurumu şehre gelen devlet büyükleri tarafından da sık sık ziyaret edilmiştir. 6 Ekim 1940 tarihinde Afyon’a gelen Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, Çocuk Esirgeme Kurumunun pansiyonunu da ziyaret etmiştir³⁰⁹. Pansiyonda gördüğü

³⁰⁶ “Çocuk Esirgeme Kurumu Vilayetimiz Teskilatinin Başarıları”, Haber, nr: 2234, 20 Kasım 1941.

³⁰⁷ “Çocuk Esirgeme K. Merkezi B. Arif Koç’a Gümüş Madalya Gönderdi”, Haber, nr: 2351, 28 Ocak 1943.

³⁰⁸ “23 Nisan Bayramı”, Haber, nr: 2374, 19 Nisan 1943; “B. Arif Koç’a Gönderilen Madalya Törenle Talik Edildi”, Haber, nr: 2376, 26 Nisan 1943.

³⁰⁹ “Maarif Vekili”, Haber, nr: 2124, 7 Ekim 1940.

düzenlen ve kurumun faaliyetinden memnun kalmistir³¹⁰. 22 Agustos 1941 tarihinde Afyon'a gelen Ismet Inönü sehirde kaldigi kısa süre içinde özellikle Çocuk Esirgeme Kurumunun pansiyonuyla ilgilenmis, takdirlerini belirtmistir³¹¹.

Bunlardan baska gazetede Afyon Çocuk Esirgeme Kurumu pansiyonunda yetistirilen lise fen kısmi mezunlarından Emirdag ilçesinin Suvermez köyünden Ömer Özgül'ün Vehbi Koç tarafından bütün masraflarının ödenmesi kabul edilerek İktisat Fakültesinde yüksek öğretime devami saglandigi belirtilmistir³¹².

3. Fukaraya Yardım Cemiyeti

Sivil yardımiasma konusunda atılan büyük adimlardan birisi de Fukaraya Yardım Cemiyeti'dir. Cemiyetin adi 1945 yilindan sonra Fakirlere Yardım Derneği olmustur.

Fukaraya Yardım Cemiyeti 1943 tarihinde yeni idare heyetini seçmiş ve faaliyete baslamistir³¹³. Yeni idare heyeti Kemal Askar, Celal Özgüvenç, Cemal Egretli, Bekir Gümüş, Sabri Özsoy, Niyazi Genel, Mustafa Hancioglu'ndan olusmaktadır³¹⁴.

Halk ve Fukaraya Yardım Cemiyetinin basinda bulunan kisilerin gayreti ile 1943 yilinin Nisan ayinin Afyon için bir yardım haftasi oldugu ifade edilmistir. Belediye baskani geçici zamanli olarak yardım cemiyetinin baskanligini da kabul etmistir. 19 Nisan 1943 tarihinde yapılan toplantida belediye salonunu tamamen dolduran halka karsi konusan belediye baskani yardım cemiyetinin topladigi ve toplayacagi para ile ne yapacagini anlatmistir. Düşünce olmaktan çıkarak is sahasina da geçmiş olan bu fikre göre sehirde yaklasik 4.000 kisiye piyasa fiyatindan çok ucuza ekmek satilacak ve ekmegin fiyati daha da ucuzlatilacaktır. Piyasa fiyati ile alip ucuza satmaktan dogacak fark yardım cemiyeti tarafından ödenecektir. Hem yoksul hem de çalışamayacak halde olan 500 kisiye de parasiz ekmek verilecektir. Toplantida belediye baskani olağanüstü durumun gerekleri olarak sosyal yardım çalışmalarinin kuvvetlendirilmesi gerektiğini söylemistir. Çalışabilecek durumda olan hiçbir kimseye açıktan yardım

³¹⁰ "Maarif Vekilinin Sehrimizdeki Ziyaret ve Tetkikleri", Haber, nr: 2126, 14 Ekim 1940.

³¹¹ Haber, nr: 2213, 1 Eylül 1941.

³¹² "Bay Vehbi Koç'un Örnek Bir Hizmeti", Haber, nr: 2556, 8 Subat 1945.

³¹³ "Yoksullara Yardım Cemiyeti Faaliyete Geçiyor", Haber, nr: 2370, 5 Nisan 1943.

³¹⁴ "Yardım Cemiyetinin Yeni İdare Heyeti", Haber, nr: 2373, 15 Nisan 1943.

yapılmayacağını, hiç olmazsa sokak süpürtüleceğini, bu suretle bir miskinlik ruhu dogmasına meydan verilmeyeceğini anlatmıştır. Yardım cemiyetinin ikinci başkanı sıfatıyla söz alan Bekir Gümüş de konuşmasında “Yardım edin demiyoruz, yardım edelim diyoruz. Hepimizde varlığımıza göre az veya çok nispetlerde cemiyete para vereceğiz.” demiştir. Yapılan konuşmada hemen işe başlanması, esnafın kendi aralarında çalışarak hedeflenen amaç için gereken paranın temini kararlaştırılmıştır. Vali ve bölge komutanı da yapılan toplantıda bulunmuş, cemiyet çalışmalarını takdir etmişlerdir. Yardımsevenler Cemiyeti ile Kızılay, Fakaraya Yardım Cemiyetinin isabetli kararının uygulanması ve bir elden yardım yapılmasının doğru olacağını takdir ederek Fakaraya Yardım Cemiyeti emrine 1.000’er lira vermişlerdir³¹⁵. Cemiyet birkaç gün içinde önemli yardımlar temin etmiştir. Gazete de “Birçok Afyonlunun cemiyet çalışmalarına yardım hususunda büyük bir gayret ve fedakarlık gösterdiğini, hele şehirdeki çoğu varlıklı kişinin cemiyete para vererek yardım etmiş olduğunu” belirtilmiştir. Halkın yardımı sayesinde piyasaya göre 62 kurusa satılması gereken ekmeğe, sayısı 4.000’i geçen ve yardıma muhtaç bulunan Afyonlulara 25 kurusa verilmiştir³¹⁶. Ayrıca CHP vilayet idare heyeti üyelerinden, Terakki Servet Bankası başkanı tüccar Sabri Özsoy yoksullara özel şekilde yaptığı yardımlara ilave olarak yardım cemiyetine de 500 lira vermiş ve cemiyet idare heyetinde de görev almıştır³¹⁷.

Fakaraya Yardım Cemiyeti 1943 yılı Mayıs ayı sonunda yapılmak üzere güres müsabakaları düzenlemiştir³¹⁸. Önceden İbrahim pehlivana yenilmiş olan Tekirdağlı pehlivan, belediye başkanına yazdığı mektupta “kazayla yenilmiş olduğunu ve rakibini Afyon’a getirerek tekrar güreseceğini” bildirmiştir. Bu suretle Afyon güreslerinde tekrar baspehlivanlık meselesinin söz konusu olacağı düşünülmüştür. Bütün Türkiye’de merak ve ilgi uyandırması beklenen bu güreslerin büyük ragbet gördüğü ve köylü şehirliler on binlerce seyirci tarafından seyredildiği ifade edilmiştir.³¹⁹.

Fakaraya Yardım Cemiyeti genel kurulu 23 Mart 1945 tarihinde belediye salonunda toplanmıştır. Valinin de bulunduğu toplantıda idare kurulunun iki yıllık

³¹⁵ “Yardım Haftası”, Haber, nr: 2375, 22 Nisan 1943.

³¹⁶ “Piyasaya Göre 62 Kurusa Satılması Gereken Ekmeğe Yardıma Muhtaç Olanlara 25 Kurusa Veriliyor”, Haber, nr: 2376, 26 Nisan 1943.

³¹⁷ “B. Sabri Özsoy’un Teberruu”, Haber, nr: 2376, 26 Nisan 1943.

³¹⁸ “Pehlivan Güresleri”, Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943.

³¹⁹ “Şehrimizdeki Güres Çok Heyecanlı Olacak”, Haber, nr: 2384, 24 Mayıs 1943; “Dünkü Güresler”, Haber, nr: 2386, 31 Mayıs 1943.

çalışma raporu ile denetçi raporu okunmuş, yeni yıl bütçesi kabul edilmiş ve idare kurulu ile denetçiler seçilmiştir. Çalışma raporuna göre “idare kurulunun iki yıl içinde derneği 39.940 lira gelir temin ettiği ve 35.240 liralık yardımda bulunduğu” anlaşılmıştır. Rapor genel kurul üyeleri tarafından takdirle karşılanmıştır. Gösterilen bu başarılarından dolayı idare kuruluna ve idare kurulunun bu başarısında yakın ilgi ve yardımları görülen belediye başkanı ile belediye memurlarına teşekkür edilmiştir. 1946 yılı çalışmalarını için genel kurul üyelerinin ileri sürdükleri faydalı fikir ve talepler tespit edilmiştir. Söz alan belediye başkanı ve belediye teşkilatında görev yapan arkadaşları hakkında genel kurulun gösterdiği ilgiye teşekkür etmiştir. Arkadaşlarının müsaadesiyle derneğin idare kurulundan ayrılmış ise de olağanüstü hallerde kendisine yine görev düşecek olursa yapmaya hazır bulunduğunu da eklemiştir. Belediye başkanının bu sözlerinin memnuniyeti içinde toplantıya son verilmiştir³²⁰.

Ali Küçük, Cumhuriyet Bayramında Karagöz temsilcileri vermek üzere Fukaraya Yardım Cemiyeti tarafından Afyon’a davet edilmiş³²¹ fakat şehre geldiği hakkında hiçbir haber incelenen dönemde gazetede yer almamıştır.

Fukaraya Yardım Cemiyeti Ramazan ayında da yardım faaliyetlerine devam etmiştir. Fakirlere kis yardımı için para toplamış ve yoksullara kömür dağıtılmıştır³²².

4. Yardımseven Bayanlar Cemiyeti

Vali Durmuş Evrendilek’in esi Zahide Evrendilek’in daveti üzerine Afyonlu kadınlardan bir grup 3 Şubat 1940 tarihinde Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü’nde toplanarak Ankara’da İsmet İnönü’nün esi Mevhibe İnönü tarafından kurulmuş olan yardım cemiyetinin bir subesini kurmuşlardır³²³. Gazetede “İsmet İnönü’nün esi Mevhibe İnönü’nün hayırsever çalışmalarıyla bütün Türk kadınına örnek olduğu” ifade edilmiştir. Yurdun her yanında açılmakta olan Yardımsevenler Cemiyeti vasıtasıyla Türk bayanları çevrelerinde hayır işleri ile uğraşarak yoksullara yardım etmişlerdir³²⁴.

³²⁰ “Fakirlere Yardım Derneği Genel Kurulu Toplandı”, Haber, nr: 2569, 26 Mart 1945.

³²¹ “B. Ali Küçük Şehrimize Davet Edildi”, Haber, nr: 2425, 18 Ekim 1943.

³²² “Fakirlere Yardım Cemiyeti”, Haber, nr: 2614, 3 Eylül 1945; “Fukaraya Yardım”, Haber, nr: 2670, 1 Nisan 1946.

³²³ “Yardımseven Bayanlar Cemiyeti”, Haber, nr: 2014, 5 Şubat 1940.

³²⁴ “Yardımsevenler Derneği”, Haber, nr: 2672, 8 Nisan 1946.

Cemiyetin kuruluş zamanındaki başkanı Zahide Evrendilek iken 1945 yılında başkanlığa Hadiye Etemoğlu, ikinci başkanlığa da Neriman İsinbaş seçilmiştir³²⁵.

Şehirde fakir ve yardıma muhtaç kadınlara yardım için bayanlar tarafından 1940 yılında kurulan Afyon Yardımsevenler Cemiyeti çalışmalarına başlamıştır. Cemiyet bir taraftan maddi imkanlar temini için üye kaydı ve “taahhüt almak” işleriyle uğraşırken diğer taraftan da Nisan ayı içinde halkevinde halkevinin de yardımı ile verilmek üzere suare ve ayrıca bir müsamere hazırlamıştır. Cemiyet fakir kadınlara el işleri, örme işleri öğretip iş vermek, çalıştırmak için de hazırlıklara başlamıştır. Özellikle iş verip para kazandırmak, diğer suretlerle korumak gibi hayırlı emeller için çalışan bayanların bu çalışmalarına herkesin seve seve yardımcı olacaklarının düşünüldüğü ifade edilmiştir³²⁶.

İncelenen dönemde Yardımseven Bayanlar Cemiyeti'nin dört defa il kongresi yapılmıştır. Bu kongrelerde çalışma raporu, bütçe ve hesap özetleri okunmuş, idare heyeti, denetçi ve üye seçimleri yapılmıştır.

28 Temmuz 1942 tarihinde halkevi salonunda toplanan Yardımsevenler Cemiyeti Afyon merkez kongresinde çalışma raporu, bütçe ve hesap özetleri okunarak takdirle kabul edilmiştir. Ankara'da yapılacak kongreye katılmak üzere Mürüvvet Bicioğlu temsilci seçilmiştir. İdare heyeti, denetçi ve faal üye seçimleri de yapıldıktan sonra kongreye son verilmiştir. Cemiyete 1941 yılı içinde 633 liralık yardım yapıldığı ve cemiyetin 950 lira da mevcut parası bulunduğu belirtilmiştir³²⁷.

Yardımsevenler Cemiyeti kongresi 17 Kasım 1943 tarihinde halkevi salonunda Mediha Erginsav'ın başkanlığı altında toplanmış, bir yıllık çalışma hakkındaki rapor, hesap kesimi mazbatası, yeni yıl bütçesi kabul edilmiştir. Yeni idare heyeti, denetçiler Ankara'da toplanacak kongreye gidecek delegeler de seçilmiştir. Kongrede hazır bulunan vali cemiyete basarılar dilemiş ve yardım vaat etmiştir³²⁸.

3 Şubat 1945 tarihinde halkevi salonunda yapılacak duyurulan Yardımsevenler Cemiyeti kongresi 100'e yakın davetlinin katılımıyla yapılmıştır. Kongre başkanlığına Vali Sefik Bicioğlu, ikinci başkanlığa Kadriye Ersayın, katipliklere Muzaffer Göksel, Tevfik İsa seçildikten sonra idare kurulunun bir yıllık çalışma raporu, gelir ve

³²⁵ “Yardımsevenler Derneğinde”, Haber, nr: 2641, 20 Aralık 1945.

³²⁶ “Afyon Hayirsevenler Cemiyeti”, Haber, nr: 2053, 21 Mart 1940.

³²⁷ “Yardımsevenler Cemiyeti Kongresi”, Haber, nr: 2301, 23 Temmuz 1942; “Yardımsevenler Cemiyeti Kongresi”, Haber, nr: 2303, 30 Temmuz 1942.

³²⁸ “Yardımsevenler Cemiyeti Kongresi”, Haber, nr: 2434, 18 Kasım 1943.

giderlerine ait hesap özeti okunmuştur. İdare kurulunun 1944 yılı içinde 4.531 lira gelir temin ettiği ve bununla 1.713 liralık yardım yaptığı belirtilmiştir. Kongre üyeleri çalışma devresini takdirle karşılamış ve memnurluklarını belirterek rapor ve hesap özetiyle ittifakla kabul ve idare kurulunu ibra etmişlerdir. Toplantıda yeni yıl bütçesi tasdik edilerek yeni idare kurulu ve genel merkez kongresine delege seçimleri de yapıldıktan sonra İsmet İnönü ve cemiyetin kurucusu Mevhibe İnönü'ye saygı ve bağlılık tezahürleri için çalışmalarına son verilmiştir³²⁹.

Yardımsenler Cemiyeti genel kurulu 6 Nisan 1946 tarihinde belediye salonunda toplanmış ve yüze yakın bayanın katıldığı bu toplantı idare kurulu üyesinden Zehra Gürcan tarafından açılmıştır. Genel kurul başkanlığı belediye başkanı Tevfik İnce'yi seçerek müzakerelere başlanmıştır. Genç hukukçulardan Orhan Etemoğlu kısa bir konuşma ile derneğin amacı ve şehirdeki başarılı hizmetlerini anlatmış, idare kurulunun yıllık çalışma ve hesap raporları okunmuştur. Raporlar takdirle karşılanarak onaylanmıştır. Genel kurul yeni yıl bütçesini kabul etmiş ve idare kurulu asil ve yedek üyeleri ile denetçi ve merkez genel kurul delegesini de seçtikten sonra devlet büyüklerine saygı ve bağlılık tezahürleri içinde toplantıya son vermiştir. Gazetede belirtildiğine göre çok nezih bir hava içinde toplantıya katılanlara dernek tarafından çay ikram edilmiştir³³⁰.

Cemiyet tarafından yardımlara gelir sağlamak amaçlı müsamere, balo gibi çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Halkevinin yardımıyla cemiyet tarafından 6 Nisan 1940 tarihinde verilen suarede temin edilen hasılat ile kimsesiz kadınların, öksüz kızların himaye edileceği belirtilmiştir. Suarede Vali Durmuş Evrendilek, General Rasim Aktug, CHP bölge müfettişi Adnan Menderes ile birçok davetli bulunmuştur. Davetliler hem iyi bir gece geçirmişler, hem de fakirlere yardım imkanını bulmuşlardır. Yardımsenler Bayanlar Cemiyetinin başkanı Zehra Gürcan ile üyelerden Adalet Taskapılı, Hadiye Yersel, Zehra Gürcan, Talat Açıkgöz ve Nadide Sener'in bu hayır işi için özellikle çalışmaları belirtilmiştir. General Rasim Aktug'un esi cemiyete para ve el işleri ile yardım etmiştir³³¹.

³²⁹“Yardımsenler Cemiyetinin Yıllık Umumi Toplantısı”, Haber, nr: 2553, 29 Ocak 1945; “Yardımsenler Cemiyetinin Kongresi”, Haber, nr: 2555, 5 Şubat 1945.

³³⁰ “Yardımsenler Derneği”, Haber, nr: 2672, 8 Nisan 1946.

³³¹ “Yardımsenler Cemiyetinin Suaresi”, Haber, nr: 2064, 8 Nisan 1940.

Lise öğrencileri tarafından Yardımseven Bayanlar Cemiyeti menfaatine halkevi temsil salonunda verilecek olan müsamere İstanbul Sehir Tiyatrosunun sehre gelmesi dolayısıyla ertelenmiş, 17 Mayıs 1940 akşamına bırakılmıştır³³². Erteleme ilanı gazetede şu şekilde yer almıştır:

“Yardımsevenler Cemiyetinden;

Ankara yardımsevenler cemiyetinin Afyon bayanlar subesince sehir dul, kimsesiz, öksüz, kadın ve kızlarına yardım için tertip edilen lisemiz tarafından 17 Mayıs Cuma günü akşamı saat 20,05’te parti halkevi salonunda verilecek olan değerli ve zengin müsamerayı görmek fırsatını kaçırmamaları rica olunur.”³³³

6 Ekim 1940 tarihinde Ankara treniyle Afyon’a gelen Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’e Yardımsevenler Cemiyeti Başkanı Zahide Evrendilek tarafından cemiyet üyeleri tanıtılmış, bayanların fakirler menfaatine yaptıkları el işleri sergisi de vekil tarafından takdirle açılmıştır³³⁴.

Yardımsevenler cemiyetinin hasılatı ile yoksul kadınlara yardım edilmek üzere 1942 yılında yılbaşı gecesi için bir balo hazırlanmıştır³³⁵. Gazetede yılbaşı verilecek millî kıyafet balosunun çok güzel olduğu ve eski Afyon, Kütahya, İzmir giyimlerindeki inceliğin takdirle karşılandığı belirtilmiştir³³⁶. 1944 yılında Yardımsevenler cemiyetinin yılbaşı gecesi verdiği balonun güzel ve neseli geçtiği, balo münasebetiyle fakirlere yardım edilmek üzere çok miktarda gelir sağlandığı da belirtilmiştir³³⁷. 1944 yılında da yılbaşı akşamı için bir balo hazırlandığı ifade edilmiştir³³⁸.

Yardımsevenler Cemiyeti tarafından sosyal yardım menfaatine Ağustos ayının ilk haftasında vali konağı bahçesinde bir “gardenparti” verilmesi kararlaştırılmıştır³³⁹. 14 Ağustos 1943 tarihinde verilecek olan partinin biletleri halkevi binasında satılmıştır³⁴⁰. Gazete tarafından çok güzel geçtiği ve gecenin geç saatlerine kadar nese

³³² “Müsamere”, Haber, nr: 2072, 29 Nisan 1940; “Müsamere 17 Mayıs”, Haber, nr: 2076, 8 Mayıs 1940.

³³³ “Müsamere”, Haber, nr: 2079, 15 Mayıs 1940.

³³⁴ “Maarif Vekili”, Haber, nr: 2124, 7 Ekim 1940; “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sergisi”, Haber, nr: 2126, 14 Ekim 1940.

³³⁵ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Balosu”, Haber, nr: 2337, 3 Aralık 1942.

³³⁶ “Millî Kıyafetler Balosu”, Haber, nr: 2345, 7 Ocak 1942.

³³⁷ “Yardımsevenler Cemiyeti Balosu”, Haber, nr: 2445, 3 Ocak 1944.

³³⁸ “Yardımsevenler Cemiyetinin Balosu”, Haber, nr: 2544, 28 Aralık 1944.

³³⁹ “Gardenparti”, Haber, nr: 2403, 29 Temmuz 1943.

³⁴⁰ “Gardenparti”, Haber, nr: 2407, 12 Ağustos 1943.

içinde devam ettiği belirtilen partide cazdan başka milli sazlar çalınmış ve milli oyunlar da oynanmıştır. Yardımsevenler Cemiyeti yapacağı yardımları devamlı hale getirmek ve yapmayı düşündüğü diğer yardımları da sağlamak için partiye katılanlara ve yardımda bulunanlara teşekkür etmiştir³⁴¹.

Ünlü sanatkarlardan Münir Nurettin, Yardımsevenler Cemiyeti tarafından bir konser vermeye davet edilmiştir. 15 Mart'tan sonra verileceği belirtilen³⁴² konser hakkında gazetede hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Halkevi 4 Mart 1944 akşamı için bir balo hazırlamıştır³⁴³. Halkevinin sosyal yardım menfaatine belediye salonunda düzenlediği balonun çok neseli ve samimi bir hava içinde geç vakte kadar devam ettiği belirtilmiştir. Baloda yoksullara daha geniş ölçüde yardımlar yapılmasını sağlamak için Yardımsevenler Cemiyeti ile halkevi sosyal yardım subesi adına ortak esya arttırması da yapılmış ve 800 liraya yakın gelir elde edilmiştir³⁴⁴.

Yardımsevenler Cemiyeti idare kurulu 28 Nisan 1945 tarihinde belediye salonunda bir çocuk balosu³⁴⁵, 23 Nisan 1947 tarihinde de bir kıyafet balosu düzenlemiştir³⁴⁶.

Düzenlediği etkinliklerin dışında da cemiyet çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Bir vagon linyit satın alarak yoksullara dağıtmış³⁴⁷, 1944 yılı Subat ayının ilk haftası içinde tespit ettiği 57 yoksul ve çalışma gücünden mahrum kişiye 430 lira para yardımında bulunmuş ve son depremde zarar görenlerin acil ihtiyaçlarına harcanmak üzere Kızılay genel merkezine iki ay arayla 1.000 lira bağışta bulunmuştur³⁴⁸. Ayrıca şehirde çıkan yangından zarar görüp, zor durumda kalan ailelere belediyenin öncülüğü ile çeşitli hayır cemiyetleri tarafından yardımlar yapılmıştır. Bu arada Yardımsevenler Cemiyeti de 500 lira yardımda bulunmuştur³⁴⁹.

³⁴¹ “Yardımsevenler Cemiyetinin Gardenpartisi Çok Güzel Oldu”, Haber, nr: 2408, 16 Ağustos 1943.

³⁴² “Münir Nurettin Konseri”, Haber, nr: 2463, 6 Mart 1944.

³⁴³ “Halkevi Bir Balo Hazırlıyor”, Haber, nr: 2457, 14 Subat 1944.

³⁴⁴ “Halkevinin Balosu”, Haber, nr: 2464, 9 Mart 1944.

³⁴⁵ “Çocuk Balosu”, Haber, nr: 2577, 23 Nisan 1945.

³⁴⁶ “Balo”, Haber, nr: 2777, 24 Nisan 1947.

³⁴⁷ “Yardım Sevenlerin Bir Kararı”, Haber, nr: 2351, 28 Ocak 1943.

³⁴⁸ “Yardımsevenler Cemiyetinin Yardımları”, Haber, nr: 2456, 10 Subat 1944; “Yardım Sevenler Cemiyetinin Bağışları”, Haber, nr: 2470, 30 Mart 1944.

³⁴⁹ “Yangından Zarar Görenlere Yardım”, Haber, nr: 2631, 5 Kasım 1945.

Bunlardan baska cemiyet, 100 takım çocuk elbisesi için malzeme tedarik etmiş ve cemiyet mensupları tarafından biçilip dikilen yediser parça 40 takım çocuk çamasirinin yoksul kadınların çocuklarına giydirilmek üzere doğumevine verildiği ifade edilmiştir³⁵⁰.

5. Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti

Istanbul Üniversitesi'nde okumakta olan Afyon Lisesi mezunları üniversitelilerin birbirlerini tanınmaları, ileri sınıftakilerin yeni gelenlere yol göstermeleri ve yardıma muhtaç olanların korunması amacıyla "Afyon Okutma ve Yardım Birliği" adında bir cemiyet kurmaya karar vermişlerdir. Bu teşebbüslerinin resmi işlemi bitince cemiyetin Afyon'dan da yardım isteyeceği ifade edilmiştir. Bu teşebbüse öncülük edenler arasında Hukuk Fakültesi mezunlarından Orhan Yersel ile Tıp Fakültesi'nden Ali Eraslan, Rasim Hancıoğlu, Cemal Tüzün, Ahmet Turan bulunmaktadır³⁵¹.

Afyon yüksek öğrenim gençleri "Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti" adıyla İstanbul'da bir cemiyet kurmuşlardır. Cemiyetin amacı öğrenciyi okutma, tahsile tesvik etme ve olgunlaştırma, öğrenciyi yurt açmak, muhtaç olanlara yemek, para ve kitap temin etmektir. Gençlerin bu teşebbüsün şehirde de geniş bir ilgi ve memnurlukla karşılandığı belirtilmiştir³⁵².

Cemiyet 9 Aralık 1945'te idare merkezinde senelik genel toplantısını yapmıştır. Yönetim kurulunun çalışma raporu okunmuş, yönetim kurulu ibra edildikten sonra taleplere geçilmiştir. Söz alan çeşitli fakülte ve okullardaki öğrenciler istekleri arasında her şeyden önce bir yurt açılması üzerinde durmuşlar ve bu konuda diğer vilayetlere göre çok geç kalındığını söylemişlerdir. Bu işi en kısa bir zamanda gerçekleştirmek için çalışacağını vaat eden yeni yönetim kurulu İstanbul'da oturan Afyonlu iş adamları arasında bir tanışma toplantısı yapmaya karar vermiştir. 30 Aralık 1945'te yapılan bu toplantıya 60'dan fazla Afyonlu ve 75 kadar Afyon Lisesini bitiren yüksek öğrenim genci katılmıştır. Misafirleri selamlayan ve kısa bir konuşma yapan cemiyet başkanından sonra İhsan Kocaman söz almıştır. Gençlerin bu hayırlı ve ulvi

³⁵⁰ "Yardımsenler Cemiyetinin Doğumevine Yardımı", Haber, nr: 2477, 24 Nisan 1944; "Yardımsenler Cemiyetinin Yardımı", Haber, nr: 2498,6 Temmuz 1944.

³⁵¹ Haber, nr: 2495, 26 Haziran 1944.

³⁵² "Afyon Okutma ve Yardım Derneği", Haber, nr: 2574, 12 Nisan 1945.

tesebbüslerinden dolayı iftihar etmekte hakli olduğunu, bu isi desteklemek ve gerçekleştirmek için her Afyonlunun maddi ve manevi yardımdan kaçınmayacağını, kendisinin de baba olduğunu ve bu itibarla tahsil sahasında çekilen güçlükleri bildiğinden bir yurt açılmasını zorunlu bulduğunu söyledikten sonra sözü İsmail Devletkusu'na bırakmıştır. İstanbul Nafia Müdürü olan Afyonlu İsmail Devletkusu bu tesebbüsten dolayı duyduğu sevinci belirttiğinden sonra "Ben şahsen yüksek tahsile gelen arkadaşların çektikleri sıkıntıyı ve pek çoklarının da akibetlerini bildiğim için İstanbul'da bir yurt açılmasını siddetle arzu ediyorum. Bu iş hiçbir arkadaşın zannettiği kadar güç değildir. Ancak sistemli çalışmak icap eder. Bu toplantıda hepimiz tanıştık ve hedefimiz taahhüt etmiş bulunuyor. Her şeyden önce çalışmalarımıza tam bir istikamet verebilmek için bir toplantı daha yapalım" demiştir. Bazı Afyonluların da düşünceleri dinlendikten sonra ikinci toplantının 13 Ocak 1946 tarihinde Sehzadebasi'ndeki cemiyet merkezinde yapılmasına karar verilmiştir³⁵³.

13 Ocak 1946'da yapılan ikinci toplantıda cemiyet amaçları ve bunların gerçekleşmesi konusunda iki saatten fazla tartışma yapılmıştır. Bu arada İzzet Akosman, eski Afyon mebuslarından Musa Kazım Tunç, İsmail Devletkusu, İsmail Çakır'ın eleştirisi ve teklifleri dinlenmiş, sorulan sorulara yönetim kurulunun çeşitli üyeleri tarafından tatmin edici cevaplar verilmiştir. Bu hususta valinin cemiyete gönderdiği mektup okunarak gösterdiği samimi ve yakın ilgiden memnun kalmıştır. Ve bunu memleket hesabına şükranla karşılamışlardır. Tartışmanın uzadığını bildiren toplantı başkanı Hakkıye Emin bu işin yakından incelenmesi için özel bir komisyon oluşturularak bu komisyonun hazırlayacağı raporu yapılacak üçüncü bir toplantıda umumî heyetin oylarına sunmayı teklif etmiştir. Bu teklif kabul edilerek komisyon üyeleri seçilmiş ve üçüncü toplantının 19 Ocak 1946 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir. Komisyon üyelerine İsmail Devletkusu, İzzet Akosman, İhsan Kocaman, İhsan Çakır, Osman Nebioğlu, Asim Aray, Kemal Ermat, Mehmet Apak, İlhamî ve Cemiyet Yönetim Kurulundan Ahmet Karayigit, Nurettin Çelikaksoy ve Hamdi Türkyılmaz seçilmiştir.

Düzenlenen bu toplantılar İstanbul'daki Afyonluların hamiyet, memleket ve kültür severliklerini göstermelerine vesile olmuştur. Afyonlular için büyük bir kazanç

³⁵³ Hamdi TÜRKİYILMAZ, "Gençlerimizin İstanbul'da Kurdukları Afyon Okutma ve Yardım Derneğinin Çalışmaları", Haber, nr: 2647, 10 Ocak 1946.

sagladigi inkar edilemeyecek olan bu kurulusa maddi ve manevi sahalarda gösterilen ilginin universiteli Afyonlulara Afyonlu olmaktan dogan hakli bir iftihar ve gurur verdigi belirtilmistir. Istanbul'da hepsi de is ve meslek sahibi olan bütün Afyonlularin cemiyet toplantısına memnuniyetle geldikleri ifade edilmistir. Gösterdikleri ilgi, ileri sürdükleri fikirler, tespit edilen yolun cemiyeti amaçlari yolunda sevkledirdigi ve cemiyetin yönetim kuruluna çalismalarında cesaret ve azim verdigi de bildirilmistir³⁵⁴.

Cemiyetin bir defaya mahsus olmak üzere yardım rica edeceği, ondan sonra her yıl küçük bir aidat alacağı belirtilmiştir. İstanbul'daki Afyonlular önemli bağışlarda bulunmuşlardır³⁵⁵. Dernek çok zaman geçmeden basta Haydar Çerçel olmak üzere İstanbul'daki Afyonluların ilgisini çekmeyi basarmıştır. İstanbul'daki Afyonlular dernege 6.000 lira gibi bir bağışta bulunmuşlardır. Gençlerin amacı bir öğrenci yurdu açmaktır³⁵⁶.

Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti İstanbul'da fakir Afyonluları üniversitede okutmak maksadıyla bir yurt kiralamıştır. Cemiyetin idare üyeleri bu konu hakkında çalışmak için Afyon'a gelmişlerdir³⁵⁷.

Okutma ve Yardım Cemiyeti İstanbul'daki Afyonluların yardımı ile gelişmiştir. Muhasebeyi hususiye ile il içindeki belediyeler ve Fukaraya Yardım Cemiyeti de dernege verilmek üzere ödenek ayırmıştır. Cemiyet başkanı Ahmet Karayigit ile arkadaşları 1946 yılı Kasım ayının ikinci haftası içinde Afyon'da bu maksatla temaslarda bulunmuşlardır. İstanbul'da bulunan müteşebbis ve faal gençlerden Mehmet Apak cemiyetin açtığı öğrenci yurdunun idari işlerini bir yıl süreyle ücretsiz olarak üstlenmiştir³⁵⁸. Vali Ziya Tekeli, Maarif Vekaleti tarafından açılan yurda Afyon halkının da 15-20.000 lira ile katılmasını sağlamıştır³⁵⁹.

Cemiyet gelir temin etmek amacıyla gerek Afyon'da gerekse İstanbul'da çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Sömestr tatili münasebetiyle Afyon'da bulunan yüksek öğretim öğrencileri Okutma ve Yardım Cemiyeti menfaatine 23 Subat 1946 tarihinde

³⁵⁴ Hamdi TÜRKYIMAZ, "İstanbul'da Bulunan Hemşerilerimiz Okutma ve Yardım Derneğinde Bir Toplanma Daha Yaptılar", Haber, nr: 2654, 4 Subat 1946.

³⁵⁵ "Okutma ve Yardım Derneği Haberleri", Haber, nr: 2656, 11 Subat 1946.

³⁵⁶ "Yüksek Tahsil Gençliğinin Himayeye Deger Tesebbüsleri", Haber, nr: 2658, 18 Subat 1946.

³⁵⁷ "Gençlerimiz İstanbul'da Bir Yurt Kiraladılar", Haber, nr: 2729, 28 Ekim 1946.

³⁵⁸ "Okutma ve Yardım Derneğinde", Haber, nr: 2733, 18 Kasım 1946.

³⁵⁹ Haber, nr: 2823, 6 Ekim 1947.

bir balo düzenlemislerdir³⁶⁰. 24 Subat 1946 tarihinde belediye salonunda verilen balonun sehir aydinlarinin güzel bir gece geçirmelerine ve dernegin hayir islerine yardım yapabilmelerine vesile oldugu belirtilmiştir³⁶¹.

18 Agustos 1946 tarihinde Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti'nin düzenlemis olduğu Çay gezisine Afyon'da bulunan üniversiteli gençlerin çoğunluğu katılmıştır. Çay'da gençler kendi bransları dahilinde incelemelerde bulunmuş ve cemiyetin varlığı üzerinde konuşmuşlardır. Genç doktorlar köyde bulunan hastaları muayene etmek suretiyle ilgi göstermişlerdir³⁶².

Gazeteye gönderilen bir davetiyede İstanbul'daki Afyon Okutma ve Yardım Cemiyetinin 18 Ocak 1947 tarihinde Tokatlıyan salonlarında Afyonlular gecesi adı ile bir toplantı düzenledikleri belirtilmiştir. Bu toplantıda çeşitli eğlence ve oyunlar arasında Afyon'un kına gecesi de bulunduğu ifade edilmiştir³⁶³.

Bu cemiyete benzer bir kuruluş olarak Ankara'daki Afyonlulardan bazıları 1947 yılı Haziran ayı içinde Dahiliye Vekaletine müracaat ederek merkezi Ankara'da olmak üzere "Afyon İli Yüksek Tahsil Yardım Cemiyetini"ni kurmak için izin istemiş ve dernegin tüzüğünü hazırlamışlardır³⁶⁴. Gazetede ifade edildiğine göre Çocuk Esirgeme Kurumunun Koç pansiyonundan başka Merkezi İstanbul'da Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti (1945), Merkezi Ankara'da Afyon İli Yüksek Tahsil Yardım Cemiyeti (1947), Merkezi Afyon'da Öğrenciye Yardım Cemiyeti (1947) bulunmaktadır. Üçünün'de amacı isimlerinden anlaşılabileceği üzere Afyon çocuklarının tahsillerini yapmalarına imkan hazırlamak ve millete, vatana kültürlü, faydalı olabilecek insanların yetişmesine hizmet etmektir. Gazetede "aynı gayelerle kurulmuş bu üç cemiyet birleşerek daha faydalı işler görebilir." denilerek bu üç cemiyetin birleşmesi konusu gündeme getirilmiştir³⁶⁵.

³⁶⁰ "Okutma ve Yardım Derneği Balosu", Haber, nr: 2659, 21 Subat 1946.

³⁶¹ "Yüksek Tahsil Gençlerimizin Balosu", Haber, nr: 2661, 28 Subat 1946.

³⁶² "Üniversiteli Gençlerimiz Geçen Pazar Günü Çay Bucagina Bir Gezi Yapmışlardır", Haber, nr: 2711, 22 Agustos 1946.

³⁶³ "Afyon Okutma ve Yardım Cemiyetinin Tokatlıyan Salonlarındaki Toplantısı ", Haber, nr: 2748, 13 Ocak 1947.

³⁶⁴ "Ankara'da Afyon İli Yüksek Tahsil Yardım Derneği İçin Tesebbüse Geçildi", Haber, nr: 2793, 19 Haziran 1947.

³⁶⁵ Osman ATTILA, "Afyon Talebeye Yardım Cemiyetleri", Haber, nr: 2803, 24 Temmuz 1947.

6. Hastaneye Yardım Cemiyeti

Afyon'daki yardım cemiyetleri arasında; valinin yardımıyla oluşturulan ve hastane binasının özel idare bütçesinden tamamlanamaması üzerine binanın bir an önce bitirilebilmesi için kurulan Hastaneye Yardım Cemiyeti de bulunmaktadır³⁶⁶.

Memleket Hastanesi inşaatına yardım cemiyeti menfaatine hazırlanan güres müsabakalarının da 4 Haziran 1944 tarihinde yapılması kararlaştırılmıştır³⁶⁷. Bu amaçla kazalarda da güresler düzenleyecekleri belirtilmiştir³⁶⁸.

Çocuk Esirgeme Kurumu ile Hastaneye Yardım Cemiyeti ortak olarak bir esya piyangosu düzenlemeye karar vermişlerdir. Zengin ikramiyelerin de bulunduğu belirtilen piyango biletleri satışa çıkarılmıştır³⁶⁹. Çekiliş tarihi önce 4 Aralık 1944'e ertelenmiş³⁷⁰ sonra idare heyeti kararıyla 24 Şubat 1945 tarihine ertelenmiştir³⁷¹.

20 Ekim 1944 tarihinde Hastaneye Yardım Cemiyetinin daveti ile yeni hastane binasını gezen Afyon tüccar ve esnaflarından bir grup yapının bitirilmesine sarf edilmek üzere yardımlarda bulunmuştur. Bu arada Sabri Özsoy 1.000 lira, Ahmet Acar 500 lira bağışta bulunmuştur. Bu geziler esnasında hazır bulunan vali ve hastane başhekimisi Safa Borbor'un da yardımlara katıldığı belirtilmiştir³⁷². Eczacı Hüsnü Bayer Hastaneye Yardım Cemiyetine 500 lira bağışta bulunmuştur. Yeni yapılan hastanenin bir dairesinin Hüsnü Bayer'in adına düzenleneceği ve bu suretle memlekete hizmet etmiş, kıymetli bir kişinin isminin nesiller boyunca anılmış olacağı belirtilmiştir³⁷³. İstanbul'da Afyonlu tüccar Zeki Ulupınar da yardım cemiyetine 200 lira bağışta bulunmuştur³⁷⁴. İlçelerde de cemiyete önemli bağışlar yapılmıştır. Emirdağ'da ilk bağış taahhütlerini ilçe parti başkanı Ömer Sezer, belediye başkanı Abdülkadir Altinel, halkevi başkanı Emin Erenoglu, parti idare heyetinden Süleyman Kerman yapmıştır³⁷⁵. Bolvadin'de de önemli bağışlar yapılmıştır. Bütün vilayette hastaneye yardım işinin önem ve bütün ihtiyaçları

³⁶⁶ "Vilayetimizin Önemli Bir İşi ve Bu Uğurda Kurulan Cemiyet", Haber, nr: 2414, 6 Eylül 1943; "Hastaneye Yardım Cemiyeti Faaliyette", Haber, nr: 2483, 15 Mayıs 1944.

³⁶⁷ Haber, nr: 2488, 1 Haziran 1944.

³⁶⁸ "Hastaneye Yardım Cemiyeti Faaliyette", Haber, nr: 2483, 15 Mayıs 1944.

³⁶⁹ "Esya Piyangosu", Haber, nr: 2508, 10 Ağustos 1944; Haber, nr: 2515, 11 Eylül 1944.

³⁷⁰ "Piyango Tehiri", Haber, nr: 2530, 6 Kasım 1944.

³⁷¹ Haber, nr: 2545, 1 Ocak 1945.

³⁷² "Hastaneye Yardım Cemiyetine Bağışlar", Haber, nr: 2526, 23 Ekim 1944.

³⁷³ "Hastanede Hüsnü Bayer Adına Bir Daire", Haber, nr: 2537, 4 Aralık 1944.

³⁷⁴ "Bir Bağış", Haber, nr: 2556, 8 Şubat 1945.

³⁷⁵ "Emirdağ'da Hastaneye Yardım Cemiyetine Bağışlar", Haber, nr: 2530, 6 Kasım 1944.

temin edebilecek olan yeni hastane binasının genel gayretle kısa zamanda bitirilmesi lüzumu gereği gibi takdir edilmiştir denilebilir³⁷⁶.

1945 yılı Kasım ayı içinde toplanması kararlaştırılan Hastaneye Yardım Cemiyeti genel kurulu toplantısı Aralık ayına ertelenmiştir³⁷⁷. Hastaneye Yardım Cemiyeti kongresi 21 Aralık'ta belediye salonunda yapılmıştır. Vali ile bazı daire müdürleri ve ilçe delegelerinin bulunduğu kongreye sehirden de kalabalık bir topluluk katılmıştır. Kongre başkanlığına Bekir Gümüş, katipliklere Kasım Demiröz ve Osman Turunç seçildikten sonra konuşmalara başlanmıştır. Derneğin ikinci başkanı Kemal Askar idare kurulu raporunu okumuş ve denetçiler seçilmiştir. İncelemelerini yaparak idare kurulunun ibrasını istemişlerdir. Bu istek de kabul edildikten sonra yeni idare kurulu seçilmiştir. Bütçe yapılmış, Vali'ye hastane isindeki çalışmalarından dolayı kongre adına teşekkür edilmesi teklif ve kabul edilmiştir. Bir kogusun 5.000 lira bağışta bulunan eczacı Hüsnü Bayer'in adıyla adlandırılması ve 500 lira ve daha çok bağışta bulunanların listesinin asılması da kararlaştırılmıştır. Bütçe yapılmış ve ambulans alınması dileği üzerinde önemle durulmuştur. Vali söz alarak eserin Afyonlulara ait olduğunu, kendisinin bir aracı bulunduğunu söylemiştir.

İdare kurulu faaliyet raporuna göre dernek gelir sağlamak için güres müsabakası düzenlemek, makbuz karşılığı yardımlar almak, yine makbuz karşılığı pancar üreticilerinden yardımlar almak, Ramazan'da tombala düzenlemek ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile ortak piyango çekilisi yapmak gibi bes koldan çalışmıştır.

Güres müsabakası için iki defada toplam olarak 21.275 liralık zincirleme numaralı bilet bastırılmıştır. Bu biletler ilçe, bucak ve merkezde isimleri defter ve evraklarda yazılı çeşitli makamlar vasıtasıyla dağıtılmış ve satış için halka sunulmuştur. Bu suretle güres hesabından 16.162 lira 50 kuruş gelir temin edilmiş ve bundan ödül olarak 1.730 lira 5 kuruş pehlivanlara verilmiştir. 97 lira 50 kuruş yemek masrafı, 98 lira bilet basım masrafı, 60 lira 49 kuruş İstanbul gazetelerine ilan ücreti, 20 lira çadırlar için harcanmıştır. 4 lira astar parası ve biletlerin kaza ve nahiyelere gönderilme ücretleri, kaza ve nahiyelerin satış masrafları, pehlivanlar için araba ücreti, sandalye temini, sandalyelerle diğer malzemenin nakliye ücretleri, zeytinyağı ve diğer masraflar

³⁷⁶ "Bolvadin'de Hastaneye Yardım Cemiyetine Önemli Bağışlar Yapıldı", Haber, nr: 2531, 9 Kasım 1944.

³⁷⁷ "Umumi Heyet Toplanması", Haber, nr: 2630, 1 Kasım 1945; "Hastaneye Yardım Derneğinin Kongresi", Haber, nr: 2638, 6 Aralık 1945.

içinde toplam olarak 320 lira 10 kuruş masraf yapılmıştır. Hepsinin toplamı 2.330 lira 14 kuruşa ulaşmıştır. Bolvadin ilçesinden gelecek 950 lira alacak tahsil edildiği takdirde cemiyetin güres tertibinden masraflardan hariç sağlamış olduğu menfaatin 14.782 lira 36 kuruşa ulaşmış olacağı ifade edilmiştir.

Cemiyete makbuz karşılığı olarak yapılan yardımların 16.790 lira 28 kuruşu şehirden ve dışarıdaki bazı Afyonlulardan, 155 lirası Emirdağ'dan, 3.840 lirası Bolvadin'den, 25 lirası Suhut'tan yapılmıştır. Eczacı Hüseyin Bayer'in yaptığı yardım 5.000 lira olmak üzere en yüksek rakamı oluşturmaktadır. Bu suretle makbuz ile yapılan doğrudan doğruya bağış toplamı 20.810 lira 28 kuruşa ulaşmıştır.

1945 yılı yılbaşında verilecek balo için dağıtılan davetiyeler üzerine de Afyonlular tarafından 549 lira yardım edilmiş olup bu husustaki yardımın devam ettiği belirtilmiştir. Pancar üreticilerine Seker Fabrikaları Türk Anonim Şirketi bürosunda ödeme yapılırken verilen para 138 lira 55 kuruştur. Bu yol ile fazla yardım temin edilemediği ifade edilmiştir. 1945 Ramazan ayında yapılan tombala hasılatı 860 lira 74 kuruştur³⁷⁸.

Çocuk Esirgeme Kurumu ile yapılan ortak esya piyangoşunda Çocuk Esirgeme Kurumu vasıtasıyla İstanbul'da beser liralık 36.000 adet piyango bileti bastırılmıştır. İki cemiyetin üyelerinin katılımıyla noter tarafından piyango çekilişinden önce yapılan zabıta 60.305 liralık kısmının satılmayıp mevcut olduğu belirtilmiştir. Bu suretle 119.695 lira hasılat vermiştir.

Muhasebe hususiyeye nakden verilen para 105.000 lira olup bes defada ödenmiştir. Cemiyetin doğrudan doğruya yaptırdığı işler; dahili elektrik tesisatının bir kısmı, merdiven ve merdiven mozaikleri, bir kısım doğrama işleridir. En sonra da dış elektrik tesisatı için yardım edilmiştir. Bunlardan elektrik işi ilan sonunda il daimi encümeninde 5.000 liraya ihale edilmiş, 4.924 lira 89 kuruş üç defada müteahhide ödenmiştir. Elektrik tesisatı için 1.420 lira 65 kuruş belediyeye verilmiş, merdiven işi bayındırlığın tasdiki ile 493 liraya, merdiven mozaikleri işi 327 lira 99 kuruşa, doğrama işi de 2417 liraya; bayındırlığın tasdiki ve pazarlık şeklinde yaptırılmıştır. Bu ikinci kısım yardımların toplamında 9.583 lira 53 kuruşa ulaşmıştır.

³⁷⁸ "Hastaneye Yardım Derneği Kongresi Geçen Cuma Günü Yapıldı", Haber, nr: 2642, 24 Aralık 1945.

Cemiyetin idari masrafları 15 Mayıs 1944 tarihinden 15 Kasım 1945 tarihine kadar 18 aylık katip ücreti elliser liradan 900 lira, 258 lira 11 kuruş masraftan ibarettir. Bunların toplamı da 1.158 lira 11 kuruşa ulaşmıştır. İS Bankasında 563 lira 4 kuruş mevcut parası vardır³⁷⁹.

Hastaneye Yardım Cemiyeti başkanlığına Belediye Başkanı Tefik İşça, ikinci başkanlığa Sağlık Müdürü Baki Bilgili seçilmiştir³⁸⁰. Hastaneye Yardım Cemiyeti yeni idare heyeti başkan Tefik İşça, ikinci başkan Sağlık Müdürü Baki Bilgili, üyeler Mehmet Karaköse, Mehmet Lokmacı, Eczacı Abdullah Nurata, Ahmet Özsoy, İbrahim Saraçoğlu, Hüseyin Sümer, Mehmet Sagun, Hayri Telek, İhsan Uysal'dan oluşmaktadır³⁸¹.

Hastaneye Yardım Cemiyeti menfaatine 1945 yılı yılbaşı akşamı belediye salonunda bir balo verileceği belirtilmiştir³⁸².

B. HALKEVİ FAALİYETLERİ

Halkevleri, 1931 yılında Türk Ocaklarının, Türk Halk Bilgisi Derneği'nin ve Muallim Birlikleri'nin kendilerini feshetmelerinden sonra uzun araştırma ve incelemeler sonucunda, 19 Şubat 1932'de 14 il merkezinde birden açılmıştır³⁸³. Bu il merkezleri; Adana, Afyon, Ankara, Aydın, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun ve Van'dir³⁸⁴.

Halkevlerinin amacı Türkiye halkına inkılabın ilkelerini; özellikle Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik ve Laikliği öğretmektir. Bunu konferanslar, dersler, toplantılar, kitaplıklar, yayınlar, tiyatro, spor ve diğer etkinlik, konserler, sergiler, çeşitli türde sosyal yardım ve rehberlik yoluyla yaptılar³⁸⁵.

19 Şubat 1932 tarihinde Türkiye'nin diğer illerindeki 13 Halkevi ile beraber açılan Afyon Halkevi'nin açılışı yerel basında da önemli bir yer tutmuştur. Son Haber Gazetesi Halkevi'nin açılışını halka söyle duyurmuştur:

³⁷⁹ "Hastaneye yardım Derneği kongresi Geçen Cuma Günü Yapıldı", Haber, nr: 2643, 27 Aralık 1945.

³⁸⁰ "Derneklerde Başkan Seçimleri", Haber, nr: 2644, 31 Aralık 1945.

³⁸¹ "Hastaneye Yardım Derneği İdare Heyeti", Haber, nr: 2658, 18 Şubat 1946.

³⁸² "Balo", Haber, nr: 2640, 13 Aralık 1945.

³⁸³ Mustafa ERGÜN, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ocak Yay, Ankara 1997, s: 186.

³⁸⁴ Nese G. YESILKAYA, Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık, İletişim Yay., İstanbul 1999, s. 61.

³⁸⁵ Bernard LEWIS, Modern Türkiye'nin Doğusu, TTK. Basımevi, Ankara 1996, s: 379.

“Diğer bazı vilayetlerde olduğu gibi sehrimizde de bir Halkevi açılacaktır. Halkımız ve aydınlarımızın içerisinde milli işleri konusup görecekleri bir memleket müessesesi olacaktır. Birçok gençlerimiz simdiden Halkevinde çalışmak için hazırlanmaktadır.”³⁸⁶

Yine Son Haber gazetesinde çıkan bir haberde;

“Afyonkarahisar Halkevi önümüzdeki Cuma açılıyor. Halkevi reisliğine Galip Bey seçildi. Memleketimizin çok mühim bir kültür meselesi olacak ve bütün vatansever, aydın zümrenin toplanıp çalışmasına imkan hazırlayacak olan Halkevi 19 Subat’ta açılacaktır. Halkevimize herkes kaydolabilecektir. Halkevinin siyasi mahiyeti olmadığı için memurların da girmesine mani yoktur. Önümüzdeki Cuma günü Halkevi salonunda Halkevinin açılma merasimi yapılacaktır.”³⁸⁷ şeklinde yer almıştır.

Çalışmalarına Türkiye’nin değişik yerlerindeki diğer 13 Halkevi ile aynı tarihte, kapatılan Türk Ocakı binasında, Ankara’dan radyo ile yapılan açılış töreni ve Halkevinin başkanlığını yapan Galip Demirel’in açılış konuşmasıyla başlamıştır. Kuruluşundan kısa bir süre sonra faaliyetlerine yoğun bir şekilde başlamış³⁸⁸; Afyon halkını her konuda bilinçlendirmek ve inkılaplara isindirmek için faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütmüştür³⁸⁹.

Afyon Halkevi halki bilinçlendirme açısından büyük öneme sahiptir. Dönemin koşulları içerisinde halkın sorunlarını dinleme, halki siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan bilinçlendirme, aydınlarla halki bir araya getirme gibi faaliyetlerde etkili bir rol üstlenmiştir. Taspınar dergisinde önemli kişilerin yazıları, eserleri ve halka verilen genel bilgilerle halkin dinamizmini canlı tutmaya çalışmıştır.

Halkevi açıldıktan sonra toplumu siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bilgilendirecek konferans ve konuşmalar gerçekleştirilmiştir. Halkın bilgi ve duygularını derinleştirip geliştirmek, halki demokratik hayatın gereklerine göre yetistirmek için halkevlerinde konferanslara oldukça önem verilmiştir.

Konferanslarda sadece akla ve duygusallığa hitap etmekle kalmayıp, aynı zamanda her meslek adamının iş ve üretim kabiliyetlerini arttırarak yeni öğrendikleri bilgilerle kendi sahalarında yeni işler yapabilmelerini sağlama amacı da göz önünde tutulmuştur. Ayrıca konferansların daha başarılı ve eğitici olması için halkin sadece

³⁸⁶ Son Haber, nr: 1243, 28 Ocak 1932.

³⁸⁷ Son Haber, nr: 1246, 15 Subat 1932.

³⁸⁸ Son Haber, nr: 1248, 22 Subat 1932.

³⁸⁹ Feyza K. SAHİN, Afyon Halkevi ve Faaliyetleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2004), s. 43-44.

dinleyici olması yerine onların konuşturulması suretiyle ilgi ve dikkatleri sürekli uyanık tutulmuştur. Bunun için halk şiirleri, geceleri ve konserler düzenlenmiş bu şekilde halkın konferanslara olan ilgisi sürekli artırılmıştır³⁹⁰. Zaten CHP iktidarının kurduğu halkevlerinin bir boyutu da yurttaş yaratmaya yönelik çabaydı, yani yetişkin eğitimi için kurulmuşlardı. Nitekim Atatürk yaptığı pek çok konuşmada topluma moral asılama, ulusal bir gurur kazandırma konusunda yoğun çaba harcamıştır. “Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur.”; “Türk milleti çalışmaktadır, Türk milleti zekidir.”; “Bir Türk dünyaya bedeldir.”; “Türk öğün, çalış, güven.” bu sözlerden bazılaridir³⁹¹.

Çalışmalar sırasında Halkevleri ancak çalışma yapabilecekleri kolları açarlardı³⁹². Afyon Halkevi de Dil-Edebiyat-Tarih, Güzel Sanatlar, Sosyal Yardım, Temsil, Spor, Halk Dershaneleri ve Kursları, Kütüphane Nesriyat, Köycülük, Müze ve Sergi Subeleri olmak üzere oluşturduğu 9 sube vasıtasıyla faaliyetlerini gerçekleştirmiştir.

1. Dil Edebiyat Tarih Subesi

Halkevi Dil Tarih Edebiyat subesi dil ve tarih işleri için materyal toplamak, tarih gezileri ve konferanslar düzenlemek, yayın yapmak işleriyle meşgul olmuştur³⁹³. Subenin çalışma alanı çok geniş olmakla birlikte konferans ağırlıklı çalışmalar yapmıştır. Konferanslar özellikle halkın ihtiyaç duyduğu sosyal ve kültürel konulardan yeni bilgilerin halka ulaşmasını sağlamıştır. Bu konferanslarda konuşmacı olan kişinin konusunda uzman olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Konferansa gelen kişi sayısına bakıldığında, Afyon halkının konferanslara oldukça önem verdiği anlaşılmaktadır. Katilimin yüksek olması Afyon halkevinin halk üzerindeki etkinliğini göstermektedir.

İnönü zaferleri, Lozan Barış Anlaşması, Montrö Anlaşması yıl dönümleri, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Günü gibi ulusal bayram

³⁹⁰ SAHİN, a.g.t., s. 52-53.

³⁹¹ HAKKI UYAR, (Edt. Süleyman İNAN, Ercan HAYTOĞLU), “Atatürk Dönemi İç Politikası”, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Ani Yay, Ankara 2006, s. 63.

³⁹² ERGÜN, a.g.e., s. 201.

³⁹³ “CHP ve Halkevi Faaliyetleri”, Haber, nr: 1894, 2 Ekim 1938.

ve günler hemen hemen her yıl kutlanmıştır. Ayrıca yıl dönümlerinde ve anma günlerinde Türk büyükleri de konferanslarda çeşitli yönleriyle anılmıştır³⁹⁴.

Dil bayramı da hemen hemen her yıl kutlanmıştır. 1938 senesinde ilk dil kurultayının altıncı yıl dönümü kutlamalarında İstiklal Marsi'nden sonra Dil Devrimi ve Yunus Emre hakkında bir konferans verilmiştir³⁹⁵. 26 Eylül 1939 tarihinde halkevi konferans ve sinema salonunda Edebiyat Subesinden Selahaddin Kayal Dil Bayramı hakkında bir konuşma yapmış ve halkevi üyelerinden Nizamettin Laçiner tarafından halk şiirleri okunmuştur. Bundan sonra CHP yardım sineması tarafından hazırlanan film gösterilmiştir³⁹⁶. 26 Eylül 1941 tarihinde halkevi salonunda konuşmalar yapılmış, şiir, nesir ve hikayeler okunmuştur. Konuşmalarda ve okunacak parçaların seçilmesinde Türk Dil Kurumu tarafından verilen öğütler dikkate alınmıştır³⁹⁷. Dil Bayramı 26 Eylül 1943³⁹⁸ ve 1945 tarihlerinde de halkevinin düzenlediği törenlerle kutlanmıştır³⁹⁹.

1938 senesi içinde şehir içindeki esnafa "Hava Tehlikesi ve Gazlar" hakkında konferans verilmiş ve takip eden Pazartesi günleri aynı saatlerde konferansa devam edilmiştir⁴⁰⁰. Şair Vehbi Çizmeci'nin ölümü yıldönümü münasebetiyle halkevinde toplanılarak mezarı ziyaret edilmiştir⁴⁰¹.

1939 senesi içinde "Savaş Durumunda Hayvanların Zehirli Gazlardan Nasıl Korunacağı" hakkında halkevinde hayvan sahipleri ve arabacılara konferanslar verilmeye başlanmıştır⁴⁰².

1940 senesi içinde "Çanakkale Savaşı"⁴⁰³, "İnsan Hayatı Tebarüzlerine Objektif Bir Bakış"⁴⁰⁴, "Son Zamanların Olayları"⁴⁰⁵, "Milli İktisat Haftası"⁴⁰⁶, "Milli Korunma Kanunu"⁴⁰⁷, "Köy Kalkınması" konulu konferanslar verilmiştir. Ayrıca Lise

³⁹⁴ Serafettin ZEYREK, Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları, Ani Yay, Ankara 2006, s. 46.

³⁹⁵ "Halkevinde Dil Bayramı", Haber, nr: 1887, 29 Eylül 1938.

³⁹⁶ "Dil Bayramı", Haber, nr: 1981, 28 Eylül 1939.

³⁹⁷ "Halkevinde Dil ve Edebiyat Gecesi", Haber, nr: 2220, 25 Eylül 1941.

³⁹⁸ "Halkevinde", Haber, nr: 2420, 27 Eylül 1943.

³⁹⁹ "Dil Bayramı", Haber, nr: 2620, 27 Eylül 1945.

⁴⁰⁰ Haber, nr: 1816, 13 Ocak 1938; Haber, nr: 1818, 20 Ocak 1938; Haber, nr: 1819, 24 Ocak 1938.

⁴⁰¹ "Vehbi Çizmeci'nin Mezarında", Haber, nr: 1818, 20 Ocak 1938.

⁴⁰² "Hayvanları Koruma Bilgisi", Haber, nr: 1994, 20 Kasım 1939.

⁴⁰³ "Halkevinde Çanakkale Gecesi", Haber, nr: 2068, 17 Nisan 1940.

⁴⁰⁴ "Konferans", Haber, nr: 2069, 19 Nisan 1940.

⁴⁰⁵ "Halkevinde Mühim Bir Konferans", Haber, nr: 2094, 19 Haziran 1940.

⁴⁰⁶ "Halkevinde", Haber, nr: 2143, 16 Aralık 1940.

⁴⁰⁷ "Dünkü Konferans", Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940.

öğretmenlerinden Edip Ali Baki Namik Kemal'in annesinin kabri hakkındaki araştırmalarını anlatmıştır⁴⁰⁸.

1941 senesi içinde Halkevi dil ve edebiyat subesi küçük hikaye müsabakası düzenlemiştir⁴⁰⁹. “Ekonomik Gelismeler”⁴¹⁰, “Verem ve Veremden Korunma Çareleri”⁴¹¹, “Türkiye Bağcılığı ve Türkiye Bağcılığında Afyon'un Yeri”⁴¹², “Çocuk Düsürmenin Kisisel ve Sosyal Bakımdan Sonuçları”⁴¹³, “Telaffuz Bakımından Türkçe”⁴¹⁴, “Son Durum Karsısında Hükümetimizin Siyaseti”⁴¹⁵, “Keyif Veren Zehirler”⁴¹⁶, “Çocuk Terbiyesi”⁴¹⁷ konularında konferanslar verilmiştir

1942 senesi içinde “Verem”⁴¹⁸, “İngiliz Okulunun Hayatından Bir Gün, İngiliz Sporu ve Oyunları”⁴¹⁹ konulu konferanslar verilmiştir. Ayrıca bir halk edebiyatı ve halk sanatı gecesi yapılmıştır. Öğretmen Tayyar Ataman “Folklor Nedir?” konulu konuşma yapmış, öğretmen Ali Gündüz halk edebiyatının özelliklerinden bahsetmiştir. Gençler tarafından Dadaloğlu'ndan, Cevheri'den, Karacaoglan'dan, Köroğlu'ndan, Emrah'tan ve Dertli'den seçme parçalar okunmuşlardır. Osman Attila da Türk edebiyatını ve bu günkü halk sanatı anlayışını anlatmıştır⁴²⁰.

1943 senesi içinde 1 Mart'ta yapılan, dil ve edebiyat subesi başkanı Tayyar Ataman'ın idare ettiği toplantıda Osman Attila içinde kendi şiirleri de bulunan şiirler okunmuş, Faruk Sükrü Yersel konuşma yapmış, lise öğretmenlerinden Edip Ali Baki, Ali Gündüz ve lise öğrencileri konuşmalar yapmış, şiir okunmuştur. Halkevi mensupları bulunanlara çevrenin müzik parçalarından dinletmişlerdir⁴²¹. 4 Haziran 1943 tarihinde Ahmet Hasim gecesi düzenlenmiştir⁴²². Ahmet Hasim'in ölümünün onuncu yıl dönümü dolayısıyla halkevinde yapılan toplantıda Lise Edebiyat öğretmeni Ali Gündüz

⁴⁰⁸ “Halkevinde Konferans ve Karagöz”, Haber, nr: 2145, 23 Aralık 1940.

⁴⁰⁹ “Halkevi Edebiyat Komitesi Bir Hikaye Müsabakası Açtı”, Haber, nr: 2243, 25 Aralık 1941.

⁴¹⁰ “Halkevi Temsil Subesi Hakkında Bir Takdir”, Haber, nr: 2150, 16 Ocak 1941.

⁴¹¹ “Konferans”, Haber, nr: 2153, 27 Ocak 1941.

⁴¹² “Türkiye Bağcılığı ve Türkiye Bağcılığında Afyon'un Yeri”, Haber, nr: 2162, 3 Mart 1941.

⁴¹³ “Konferans”, Haber, nr: 2167, 20 Mart 1941.

⁴¹⁴ “22 Mart Cumartesi Saat 21'de”, Haber, nr: 2163, 6 Mart 1941.

⁴¹⁵ “B. Muhittin Baha Pars”, Haber, nr: 2167, 20 Mart 1941.

⁴¹⁶ “Halkevinde Doktor B. Bekir İzmirlioğlu'nun Konferansı”, Haber, nr: 2195, 30 Haziran 1941.

⁴¹⁷ “Halkevinde”, Haber, nr: 2237, 1 Aralık 1941.

⁴¹⁸ “Halkevinde”, Haber, nr: 2248, 19 Ocak 1942.

⁴¹⁹ “Halkevinde İngiliz Öğretmenlerinin Konferansları”, Haber, nr: 2399, 15 Temmuz 1943.

⁴²⁰ “Halkevinde Edebiyat Gecesi”, Haber, nr: 2342, 24 Aralık 1942.

⁴²¹ “Halkevinde Edebiyat Gecesi”, Haber, nr: 2361, 4 Mart 1943.

⁴²² “Halkevinde”, Haber, nr: 2387, 3 Haziran 1943.

tarafından sairini hayati ve sanati hakkında bir konferans verilmiş, gençler tarafından seçme siir ve nükteleleri okunarak hatıraları anılmıştır⁴²³.

1944 senesi içinde ‘‘Halk Terbiyesi’’⁴²⁴, ‘‘Afyonkarahisar’ın Kuruluşu ve Tarihteki Gelismesi’’⁴²⁵, ‘‘Mezbahaların Sağlık Bakimından Önemi’’⁴²⁶, ‘‘Çocuk Terbiyesi ve Velilerin Rolü’’⁴²⁷, ‘‘Mehmet Akif’’⁴²⁸ konulu konferanslar verilmiştir.

1945 senesi içinde ‘‘Halk Edebiyatı’’⁴²⁹, ‘‘Deprem’’⁴³⁰, ‘‘Çocuk Terbiyesi’’⁴³¹, ‘‘Son Devir Sairleri’’⁴³², ‘‘Çocuk’’⁴³³ konulu konferanslar verilmiştir. Ayrıca 18 Temmuz’da halkevi sinema salonunda yapılan edebiyat toplanmasında heyecanlı siirler okunmuş, milli türküler söylenmiş ve oyunlar oynanmıştır⁴³⁴.

1946 senesi içinde ‘‘Türkiye’de Orman, Ormancılık ve Devlet Orman İşletmeleri’’⁴³⁵, ‘‘Yurt Gezisi’’⁴³⁶, ‘‘Demokrasi Hayatımız’’⁴³⁷, ‘‘Afyon’un Eski Tarihi’’⁴³⁸ konularında konferanslar verilmiştir. Ayrıca sair Vehbi Çizmecioglu’nun ölüm yıl dönümü münasebetiyle kabrine bir ziyaret düzenlemiştir⁴³⁹. 21 Aralık 1946 tarihinde Namik Kemal’in doğum yıldönümü münasebetiyle sairin Afyon’da Mevlevi Camisinde gömülü annesinin mezarı ziyaret edilmiştir. Dönüste halkevinin iç salonunda Namik Kemal’in Afyon’da geçen küçüklüğüne ait hatıralarıyla hayati ve eserleri hakkında konuşmalar yapılmıştır⁴⁴⁰.

1947 senesi içinde ‘‘Yeni Siirlerimizin Şekil ve Anlamı’’⁴⁴¹, ‘‘Ahmet Karahisari’nin Hayati ve Eserleri’’⁴⁴², ‘‘Gezilerde Gördüklerim’’⁴⁴³ konulu konferanslar

⁴²³ ‘‘Halkevimizin Geçen Hafta İçindeki Toplantıları’’, Haber, nr: 2389, 10 Haziran 1943.

⁴²⁴ ‘‘Halkevinde Konferans’’, Haber, nr: 2454, 3 Subat 1944.

⁴²⁵ ‘‘Halkevinde Konferans’’, Haber, nr: 2458, 17 Subat 1944.

⁴²⁶ ‘‘B. Sevki Akçay’ın Konferansı’’, Haber, nr: 2499, 10 Temmuz 1944.

⁴²⁷ ‘‘Konferans’’, Haber, nr: 2528, 30 Ekim 1944.

⁴²⁸ ‘‘Konferans’’, Haber, nr: 2544, 28 Aralık 1944.

⁴²⁹ ‘‘Halkevinin Konferansı’’, Haber, nr: 2565, 12 Mart 1945.

⁴³⁰ ‘‘Konferans’’, Haber, nr: 2566, 15 Mart 1945.

⁴³¹ ‘‘Halkevinde Konferans’’, Haber, nr: 2579, 30 Nisan 1945.

⁴³² ‘‘Halkevinde’’, Haber, nr: 2595, 28 Haziran 1945.

⁴³³ ‘‘Halkevinde Güzel Bir Gece’’, Haber, nr: 2621, 1 Ekim 1945.

⁴³⁴ ‘‘Halkevinde’’, Haber, nr: 2601, 19 Temmuz 1945.

⁴³⁵ ‘‘Konferans’’, Haber, nr: 2648, 14 Ocak 1946.

⁴³⁶ ‘‘B. Behçet Kemal Çağlar’ın Konferansı’’, Haber, nr: 2689, 6 Haziran 1946.

⁴³⁷ ‘‘Demokrasiye ve Seçime Dair Konferanslar’’, Haber, nr: 2699, 11 Temmuz 1946.

⁴³⁸ ‘‘Halkevinde Konferans’’, Haber, nr: 2720, 26 Eylül 1946.

⁴³⁹ ‘‘Sair Vehbi’nin Mezarında’’, Haber, nr: 2650, 21 Ocak 1946.

⁴⁴⁰ ‘‘Namik Kemal’’, Haber, nr: 2743, 23 Aralık 1946.

⁴⁴¹ ‘‘Halkevinde Konferans’’, Haber, nr: 2751, 23 Ocak 1947.

⁴⁴² ‘‘Halkevinde Konferans’’, Haber, nr: 2786, 26 Mayıs 1947.

⁴⁴³ ‘‘Halkevinde Bir Konferans’’, Haber, nr: 2787, 29 Mayıs 1947.

verilmiştir. Ayrıca sair Vehbi Çizmecioglu'nun ölümünün onuncu yıl dönümüne rastlayan 19 Ocak 1947 tarihinde bir anma töreni düzenlenmiştir⁴⁴⁴.

Afyonkarahisar'ın basın ve kültür hayatında önemli bir yer tutan Taspınar Dergisi Afyon Halkevi Edebiyat Subesi tarafından 19 Kasım 1932 tarihinde yayınlanmaya başlanmıştır. Derginin imtiyaz sahibi Eflatun Cem Güney, Nesriyat Müdürü Dr. Kemal Bey'dir⁴⁴⁵. Adını şehrin su ihtiyacını karşılayan Taspınar Suyu'ndan alan derginin isim babası Ali Çetinkaya'dır⁴⁴⁶. Sürekli yazı yazarlar arasında Edip Ali Baki, Süleyman Hilmi Gönçer, Osman Atıla, Haydar Çerçel, Namdar Rahmi Karatay, Mahir Erkmen, Muzaffer Görktan gibi kişiler bulunmaktadır.

Dergi ilk sayısında “Yapılan inkılaplar yeni bir cihan anlayışı tarzı getirdi. Yeni bir iktisat, yeni bir ahlak, yeni bir edebiyet hülâsa yeni bir hayat doğuyor. Biz bu yapıda büyük işler yapamayacağımızı biliyoruz fakat muhitimizi bu canlı hayatı yaratacak ileri kadronun, büyük şahsiyetlerin kafasına göre suurlandırmak, gençliği bu içtimai akışa göre ruhlandırmak istiyakini duyuyoruz”⁴⁴⁷ diyerek amacını belirtmiştir.

Dergi yerel basın tarafından övülmekle kalmamış, Son Haber Gazetesi'nin bildirdiğine göre Milliyet gazetesi yazarı Nurullah Ata, Taspınar'ı Afyon Halkevinin çıkarttığı güzel ve dolgun bir dergi olarak nitelendirmiştir. Balıkesir'de çıkan Türk Dili dergisinde Taspınar'dan övgüyle söz eden yazılar yayınlanmıştır. Ayrıca Hakimiyeti Milliye'den Bürhan Asaf Taspınar'ı beğenici bir dille anarken yeni Gün dergisi de övgüyle bahsetmiştir⁴⁴⁸.

Dergide dikkat çeken bir özellik de yazı yazarlara para verilmemesi, dergiye ilan ve reklam konulmamasıdır. Derginin asıl amacı, halkı her konuda aydınlatmaktır. Hikaye, masal, folklor, hatıra, makale, lirik ve epik şiir gibi yazı türleri yer almıştır. Güncel ve ideolojik yazılar bir kenara bırakıldığında dergi bir devrin fikir atmosferini gösteren, Afyon'un tarihi temellerini ortaya koyan ve araştırmalara kaynak teşkil eden önemli bilgiler içermektedir⁴⁴⁹. Türk kültürünü geliştirmek, kaybolan değerleri ortaya çıkararak bu değerleri yeni yetişen neslin istifadesine sunmak amacıyla özellikle Afyon'a ait kültür

⁴⁴⁴ “Anis Töreni”, Haber, nr: 2750, 20 Ocak 1947.

⁴⁴⁵ İbrahim KÜÇÜKKURT-İbrahim YÜKSEL, “Afyonkarahisar Basın Tarihi”, Afyonkarahisar Kütüğü, AKÜ Yay, Afyon 2001, C. II, s. 201.

⁴⁴⁶ Taspınar, C. I, Sayı 2, “Taspınar”, 19 Aralık 1932.

⁴⁴⁷ Taspınar, C. I, Sayı 1, “Taspınar Yollarında”, 19 Ekim 1932.

⁴⁴⁸ Son Haber, nr: 1359, 13 Nisan 1933.

⁴⁴⁹ SAHİN, a.g.t., s. 79-80.

değerlerini ortaya çıkarmak ve bu yolla bu değerlerin yasatılmasına ve tanıtılmasına hizmet etme gayreti içinde olmuştur⁴⁵⁰. Ayrıca dergi yayınlandığı dönemde Afyonkarahisar'ın aynası olmuş ve birçok araştırmaya zemin teşkil etmiştir⁴⁵¹.

2. Güzel Sanatlar Subesi

Subenin amacı müzik, resim, heykel, mimarlık, güzel sanatlar gibi dallarda profesyonel ve amatör kişileri bir araya toplamak, yetenekli gençleri korumak ve bunların yetismelerine çalışmaktır. Yine halk arasında söylenen halk türkülerini ortaya çıkararak aslini bozmadan söylemek, ulusal marsları öğretmek, çevreye müzik zevkini asılamak, yerli ve ulusal dansları kadınli erkekli öğretmek oynatmaktır⁴⁵².

12 ve 13 Mart 1938 tarihlerinde halkevi temsil salonunda verileceği belirtilen müsamereye sube çaldığı parçalarla eşlik etmiştir⁴⁵³. Elde edilen hasılatın fakir çocuklara düzeni olarak öğle yemekleri verilmesi için sarf edileceği ifade edilmiştir.

Güzel Sanatlar ve Temsil subesinden 20 kişilik bir grubun 3 Haziran 1939 tarihinde Dinar'da, 4 Haziran'da Sandıklı'da, 10 Haziran'da Emirdağ'da, 11 Haziran'da Bolvadin'de temsiller vereceği duyurulmuştur⁴⁵⁴.

Bando oluşturmak için çalışmakta olan Güzel Sanatlar subesince temin edilen bir öğretmen tarafından haftada üç gece düzenli olarak ders verilmistir⁴⁵⁵. Fakat halkevlerinin bando işleriyle yalnız öğretici mahiyette ilgilenmeleri bildirilmiş olduğundan belediye bir bando oluşturmaya teşebbüs etmiştir⁴⁵⁶.

Halkevi güzel sanatlar subesi tarafından 1941 yılı Ocak ayında isteyenlere fotoğrafçılık öğretilceği ve fotoğraf malzemesinin de halkevince temin edileceği belirtilmiştir⁴⁵⁷. 1941 yılı Nisan ayı içinde de fotoğraf çekimi ve banyo işleri kursu açılmıştır. Gazete vasıtasıyla fotoğraf işlerini öğrenmek isteyenlerin halkevi idare memurluğuna kayıt olarak belirtilen gün ve saatlerde halkevinde bulunmaları gerektiği

⁴⁵⁰ Erol OGUR, "Taspinar'daki Afyon", V. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Afyonkarahisar Belediyesi, 13-14 Nisan 2000, s. 457.

⁴⁵¹ KÜÇÜKKURT ve YÜKSEL, a.g.m., s. 201.

⁴⁵² ZEYREK, a.g.e., s. 47.

⁴⁵³ "Halkevi Temsil Ve Müzik Kolları Bir Müsamere Hazırlıyorlar", Haber, nr: 1827, 28 Subat 1938.

⁴⁵⁴ "Halkevi Müzik ve Temsil Grubu Kazalara Gidiyor", Haber, nr: 1950, 1 Haziran 1939.

⁴⁵⁵ "Halkevi Bir Bando Teskiline Çalışıyor", Haber, nr: 2174, 14 Nisan 1941.

⁴⁵⁶ "Belediye Bir Bando Teskil Ediyor", Haber, nr: 2389, 10 Haziran 1943.

⁴⁵⁷ "Halkevinde", Haber, nr: 2151, 20 Ocak 1941.

duyurulmuştur⁴⁵⁸. Ayrıca 1941 yılı Ocak ayı içinde gençler için mandolin dersleri düzenlemiştir⁴⁵⁹. Aynı sene Kasım ayı içinde keman ve mandolin derslerine yeniden başlanmıştır⁴⁶⁰. 1942 yılında da piyano, keman ve mandolin kurslarına devam edilmiştir⁴⁶¹. 1943 senesinde de keman, mandolin ve akordeon dersleri verilmeye başlanmıştır⁴⁶².

22 Mart 1941 tarihinde bir musiki gecesi düzenlemiştir. Müzikle ilgilenen gençlerin, halkevi komiteleri üyelerinin ve temsil subesi mensuplarının bulunduğu bu toplantıda musikiye dair konuşmalar yapılmış, Maarif Müdürü Lütfü Engin musikinin ruhsal ve eğitimsel etkilerinden bahsetmiştir. Konuşmalardan sonra mandolin takimi bazı parçalar çalmış ve gençlerin az zamanda elde ettikleri başarılı sonuçların takdirle karşılandığı ifade edilmiştir⁴⁶³.

Halkevi güzel sanatlar subesi umumi heyeti 3 Ekim 1941 tarihinde yaptığı toplantısında çeşitli şekillerdeki müzik faaliyetlerini ve bu faaliyetlere verilebilecek yeni şekilleri gözden geçirmiş, resim ve fotoğraf çalışmalarını hakkında da bazı kararlar alınmıştır⁴⁶⁴.

Güzel sanatlar ve temsil subeleri tarafından 29 Kasım 1941 tarihinde bir aile toplanması düzenlemiştir. Her iki subenin başkanı Halit Bayrak ve Nazif Balcioglu'nun yaptıkları program uygulanmış ve toplantıya gelenlerin neseli ve hisli saatler geçirdikleri ifade edilmiştir⁴⁶⁵.

Halkevi 17 Mart 1946 tarihinde halk türkülleri konseri düzenlenmiştir. Konserin dinleyiciler tarafından çok beğenildiği ifade edilmiştir⁴⁶⁶.

3. Sosyal Yardım Subesi

Bu subenin asıl adı İçtimai Yardım Subesi'dir. Ancak 1940 yılında Sosyal Yardım Subesine dönüştürülmüştür⁴⁶⁷. Cumhuriyet sonrasında bazı hayır kurumlarının

⁴⁵⁸ "Halkevi Güzel Sanatlar Subesinden", Haber, nr: 2171, 3 Nisan 1941.

⁴⁵⁹ "Halkevinde", Haber, nr: 2151, 20 Ocak 1941.

⁴⁶⁰ "Halkevinde Müzik Dersleri", Haber, nr: 2234, 20 Kasım 1941.

⁴⁶¹ "Halkevinde", Haber, nr: 2244, 5 Ocak 1942.

⁴⁶² "Halkevinde Müzik Dersleri", Haber, nr: 2436, 25 Kasım 1943.

⁴⁶³ "Halkevinde", Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

⁴⁶⁴ "Halkevinde", Haber, nr: 2225, 13 Ekim 1941.

⁴⁶⁵ "Halkevinde", Haber, nr: 2237, 1 Aralık 1941.

⁴⁶⁶ "Halkevinin Konseri", Haber, nr: 2667, 21 Mart 1946.

kapanmış, Kızılay ancak belirli zamanlarda ve belirli yerlerde çalışıyor, Sağlık ve İçişleri Bakanlığı Vekaleti de ancak bulasıcı hastalıklarla mücadele etmekteydi. Böyle bir ortamda sosyal yardım çalışmalarını halkevleri üstlenmiştir⁴⁶⁸. Düşünelere yardım etmek, dispenseler veya gezici doktorlar aracılığıyla halkın sağlığı için çalışmak, okullarda çalışkan ve yetenekli olup maddi durumu iyi olamayan öğrencilere yardım etmek, işsizlere iş bulmak görevleri arasında idi. Afyon halkına her yıl mümkün olduğu kadar yardım sağlamaya çalışmış ve uğraşlarını bu doğrultuda sürdürmüştür. Halka ulaşmak için şehrin bütün doktorlarını görevlendirmiştir. Subenin muhtaçlara yardım ulaştırabilmesi için fazla miktarda paraya ihtiyaç duymuş, bu parayı karşılamak için zaman zaman diğer subelerin de yardımıyla sosyal etkinlikler düzenlenmiştir. Bu faaliyetler bir yandan ek kaynak oluştururken, diğer yandan da sosyal kültürel faaliyetlerle halkın bilgi ve kültürü artırılmıştır⁴⁶⁹.

Dinar yolundaki kazada hayatlarını kaybeden halkevine mensup üç gencin ailelerine esaslı bir yardım sağlamak için halkevi sosyal yardım koluna bir piyango düzenlenmesi kararlaştırılmış ve ayrıca acil yardım olmak üzere elliser lira ödenmiştir⁴⁷⁰. Piyango 27 Ağustos 1939 tarihinde noter ve düzenleme heyeti huzurunda çekilmiştir⁴⁷¹.

Halkevi sosyal yardım subesince köylerdeki 3.000 öğrencinin defter, kalem ve lastik ihtiyaçları temin edilmiştir. Bundan başka merkezdeki öğrencilere de 164 kitap dağıtılmıştır⁴⁷². Çocuk Esirgeme Kurumu 900 yoksul çocuğa elbise yaptırmış ve birçok çocuğa ayakkabı vermiştir. Kurumun elbise masrafı olarak bu pahalı zamanda büyük bir para harcadığı belirtilmiştir. Halkevi sosyal yardım subesi tarafından da kurum vasıtasıyla 1.200 liralık bir yardım yapılmıştır⁴⁷³. Ayrıca fakirlere dağıtmak üzere odun kömür satın almaya başlamıştır⁴⁷⁴. Dağıtımın düzgün bir şekilde yapılması ve halkın bekletilmemesi için önceden kolaylık tertibatı alınmış ve dağıtım günleri belirlenerek parti bucak kurulları vasıtasıyla mahallelerdeki yoksullara bildirilmiştir⁴⁷⁵.

⁴⁶⁷ ZEYREK, a.g.e., s. 68-69.

⁴⁶⁸ ERGÜN, a.g.e., s. 204.

⁴⁶⁹ SAHİN, a.g.t., s. 96.

⁴⁷⁰ Haber, nr: 1953, 12 Haziran 1939.

⁴⁷¹ "Piyango", Haber, nr: 1972, 28 Haziran 1939.

⁴⁷² "Halkevinin Yardımı", Haber, nr: 2001, 14 Aralık 1939.

⁴⁷³ "900 Yoksul Çocuk Giydiriliyor", Haber, nr: 2375, 22 Nisan 1943.

⁴⁷⁴ "Halkevi Sosyal Yardım Kolunun Çalışmaları", Haber, nr: 2546, 4 Ocak 1945.

⁴⁷⁵ "Halkevimizin Çalışmaları", Haber, nr: 2556, 8 Şubat 1945.

Faaliyetlerine parasal kaynak bulabilmek için müsamereler, balolar, geziler düzenlemek de subenin görevlerindendi. Halkevinin sosyal yardım subesi menfaatine hazırladığı “Yalnız Bir Kelime” ve “Çoban” piyesleri 16-17 Haziran 1943 tarihlerinde temsil edilmiştir⁴⁷⁶.

Halkevi sosyal yardım subesi menfaatine 4 Mart 1944 tarihi için hazırlanan balonun belediye salonunda, çok neseli ve samimi bir hava içinde geç vakte kadar devam ettiği ifade edilmiştir. Baloda yoksullara daha geniş ölçüde yardım yapılmasını sağlamak için Yardımsevenler Cemiyeti ile halkevi sosyal yardım subesi adına ortak esya piyangosu da yapılmış, 800 liraya yakın bir gelir elde edilmiştir⁴⁷⁷.

İl ve ilçelerde haftanın belirli günlerinde parasız muayenehaneler açarak yoksullara elden geldigince parasız ilaç dağıtma, Köycülük Subesinin köylere düzenleyeceği gezilere doktor, dişi, veteriner gibi sağlıkçıların katılmasını sağlamak da subenin görevleri arasında idi⁴⁷⁸. Afyon halkevi sosyal yardım subesi de bu doğrultuda çarsıda bir muayenehane açmaya ve fakir hastaları parasız muayene ettirmeye karar vermiş⁴⁷⁹ ve 1942 senesinde bir muayene evi açmıştır⁴⁸⁰.

1945 yılında ise kendisine müracaat eden fakir hastaları muayene ettirmek için yeni bir muayene tarzından faydalanmayı düşünmüştür. Evde bir muayene odasının bulunmasının imkansızlığını ve doktorların gidip gelme zamanlarını ve bazen boş oturup vakit harcamalarını düşünerek şehirdeki doktorlardan çeşitli gün ve saatlerinde kendi muayenehanelerinde halkevinin defter ile göndereceği hastaları muayene etme vaadi almıştır. Bu suretle fakir hastaların kolayca ve devamlı bir şekilde muayeneleri temin edilmiş ve işe başlanmıştır⁴⁸¹. Gazete vasıtasıyla da bu gibi hastaların halkevine müracaat etmeleri ilan edilmiştir⁴⁸².

⁴⁷⁶ “Müsamere”, Haber, nr: 2390, 14 Haziran 1943.

⁴⁷⁷ “Halkevi Bir Balo Hazırlıyor”, Haber, nr: 2457, 14 Subat 1944; “Halkevinin Balosu”, Haber, nr: 2464, 9 Mart 1944.

⁴⁷⁸ ZEYREK, a.g.e., s. 69.

⁴⁷⁹ “Halkevi Bir Muayenehane Açacak”, Haber, nr: 2249, 22 Ocak 1942.

⁴⁸⁰ “Halkevinde”, Haber, nr: 2268, 30 Mart 1942.

⁴⁸¹ “Halkevi Fakir Hastaların Parasız Muayenesini Nasıl Yaptırıyor?”, Haber, nr: 2549, 15 Ocak 1945.

⁴⁸² “Afyon Halkevi Riyasetinden”, Haber, nr: 2552, 25 Ocak 1945.

4. Temsil Subesi

Bu subeye “Gösterit Subesi” de denilmekteydi. Amacı yetenekli kişilerin evler aracılığıyla ortaya çıkmasına yardımcı olmak, gençleri düşündürmeye yönlendirmek, güzel ve serbest konuşmaya alıstırmak, iyi konuşmacı yetistirmek ve kadınlara roller vererek onları toplumda etkin duruma getirmektir. Ayrıca kukla, karagöz, sinema ve oyunlar aracılığıyla il ve ilçelerin tiyatro gereksinimlerini gidermek, bu tür çalışmalarla inkılap düşüncelerini bizzat göstererek halka iletmek, halkevlerine canlılık getirerek halkevlerini tekdüzelik ve sıklıktan kurtarmaktır⁴⁸³.

Son Posta gazetesinin Afyon’a gelen bir yazarı halkevinin temsil kolu hakkında gazetesinde yazdığı satırlar subenin çalışmaları hakkında bilgi vermektedir.

“Afyon halkevi yeni bir çalışma devresi için güzel bir program hazırlamıştır. Faaliyetine yeni bir hız vermek için her sene gayret göstermektedir. Bu bakımdan temsil subesinin verimli çalışmaları da kayda değerdir. Sürekli bir tiyatro hareketinden ve sanat çalışmalarından mahrum bulunan Afyon’da halkevi temsil subesinin çabaları halkın kültürel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir başarıya ulaşmış ve ortaya alkışlanmaya değer birçok eser koymuştur. Temsil subesinin basında sanat işlerine eskiden beri ayrı bir önem veren Hikmet Öztürk bulunmaktadır. Subenin basına geçtiği günden beri bu işle büyük bir ilgi ve sevgiyle uğraşmaktadır. Halkevi rejisörlüğünü de sanat işlerine yıllardan beri tam bir feragatle bağlanmış olan Lütfü Bozkurt yapmaktadır. Altı yıldan beri bu işi yapan Lütfü Bozkurt sahne teknik işleri, sanat konuları üzerinde uzun incelemeler yapmıştır. Sık sık verilen temsiller gerçekten başarılı olmakta ve halkın büyük beğenisini kazanmaktadır. Afyon halkevi temsil subesi çok değerli elemanlara sahip bulunmaktadır. Özellikle bazı bayanların sahneye çıkmak hususunda en ufak bir tereddüt bile göstermemiş olmaları tebriye değerdir. Candan bir şekilde sanata gerçek bir ask göstererek çalışan Afyonlu gençler halkevi çatısı altında göğüs kabartıcı bir varlık yaratmaktadır.”⁴⁸⁴

12 ve 13 Mart 1938 tarihlerinde halkevi temsil salonunda “Yag Kandili” ve “Kim Kimi Yola Getirdi” piyeslerini temsil edilmiştir⁴⁸⁵. Hasılat ile fakir çocuklara düzenli olarak öğle yemekleri verileceği belirtilmiştir⁴⁸⁶.

Halkevi temsil subesi 1938 yılı içinde vereceği temsiller için bir repertuar yapmaya karar vermiştir. “Ankara Postası” ve “Tirtillar” piyesleri de repertuara

⁴⁸³ ZEYREK, a.g.e., s. 49.

⁴⁸⁴ “Halkevi Temsil Subesi Hakkında Bir Takdir”, Haber, nr: 2150, 16 Ocak 1941.

⁴⁸⁵ “Halkevi Temsil ve Müzik Kolları Bir Müsamere Hazırlıyorlar”, Haber, nr: 1827, 28 Subat 1938.

⁴⁸⁶ “Halkevinde”, Haber, nr: 1827, 3 Mart 1938.

dahildir⁴⁸⁷. 1938 yili Haziran ayi içerisinde iki temsil verilmiş, “Ana” isminde milli bir eser sahneye konulmuştur⁴⁸⁸.

1938 yili Kurtulus bayraminda verilecek müsamerede “Ankara Postasi” piyesi temsil edilmistir. Kocatepe Spor Kulübü gençleri tarafından verilen bu müsamere ile kulübün kuruluş yıl dönümü de kutlanmıştır. 3 Eylül 1938 tarihinde de havacılık haftası münasebetiyle “Gökleri Müdafaa” piyesi ile “Gazeteci Düşmanı” isimli komedi temsil edilmiştir. Her iki temsil de Afyonlu sanatçı Lütfi Bozkurt’un rejisörlüğü altında yapılmıştır⁴⁸⁹.

Güzel Sanatlar ve Temsil Subesinden 20 kişilik bir grubun 1939 yili içinde 3 Haziran’da Dinar’da, 4 Haziran’da Sandıklı’da, 10 Haziran’da Emirdağ’da, 11 Haziran’da Bolvadin’de müsamere verecekleri belirtilmiştir⁴⁹⁰.

Temsil subesi tarafından 1939 yili Kurtulus Bayrami için 26 Ağustos akşamı “İstiklal” piyesi ve bir komedi temsil edilmiştir⁴⁹¹. Cumhuriyet Bayrami münasebetiyle de iki müsamere verilmiştir⁴⁹².

30 Mart 1940 akşamı için bir hazırlanan müsamerede Afyonlu sanatçı Lütfi Bozkurt’un kendi yazdığı “Savaş Dönüşü” isimli bir eser temsil edilmiştir⁴⁹³.

1940 yili Aralık ayi içinde “Yanlis Yol” isminde piyes temsil edilmiştir⁴⁹⁴. Kumar ve sefahatin kötü sonuçlarını anlatan temsile katılan gençlerin büyük bir başarı kazandıkları ifade edilmiştir. Temsilden sonra da bir müzisyenin hayatını anlatan müzikli bir film ile İzmir Fuarına ait küçük bir film gösterilmiş ve Rüstü Kutman tarafından bir konuşma yapılmıştır⁴⁹⁵.

Halkevi temsil subesi yılbaşı gecesi bir aile toplantısı yapmıştır. Toplantıda Karagöz temsili yapılmış, bir de film gösterilmiştir⁴⁹⁶.

⁴⁸⁷ “Halkevi Temsil Subesinde”, Haber, nr: 1841, 21 Nisan 1938.

⁴⁸⁸ “Halkevindeki Temsiller”, Haber, nr: 1858, 20 Haziran 1938.

⁴⁸⁹ “Halkevinde Müsamere Hazırlıkları”, Haber, nr: 1875, 18 Ağustos 1938.

⁴⁹⁰ “Halkevi Müzik ve Temsil Grubu Kazalara Gidiyor”, Haber, nr: 1950, 1 Haziran 1939.

⁴⁹¹ “Kurtulus Bayramına Hazırlık”, Haber, nr: 1969, 17 Ağustos 1939; “Halkevinin Müsameresi”, Haber, nr: 1972, 28 Ağustos 1939.

⁴⁹² “Halkevinin Müsamereleri”, Haber, nr: 1990, 2 Kasım 1939.

⁴⁹³ “Halkevinde Bir Müsamere Hazırlanıyor”, Haber, nr: 2054, 22 Mart 1940.

⁴⁹⁴ “Müsamere”, Haber, nr: 2138, 28 Kasım 1940.

⁴⁹⁵ “Yanlis Yol”, Haber, nr: 2141, 9 Aralık 1940.

⁴⁹⁶ “Halkevinde Aile Toplanması”, Haber, nr: 2148, 2 Ocak 1941.

Halkevi temsil subesinden 16 kişilik bir grup 19 Nisan 1941 tarihinde Dinar'a gitmiş ve Dinar halkevinde "Beyaz Baykus" piyesini oynamıştır⁴⁹⁷.

CHP genel sekreterliğince düzenlenen halkevleri asgari mesai programında temsil subelerinin Haziran içinde seyahat yapmaları yazılı idi. Afyon halkevi temsil subesi programın bu maddesi gereğince 28 Haziran 1941 tarihinde Isparta'ya gitmiş ve orada "Kanun Adami" ve "Uzun Mehmet" piyesinin birinci perdesini temsil etmişlerdir⁴⁹⁸.

29 Eylül 1941 tarihindeki umumi heyet toplantısından sonra Temsil subesi Karagöz ve Orta oyunundan sonra kuklayı da faaliyet programına eklemiştir⁴⁹⁹. 1941 yılı Cumhuriyet Bayramı şerefine verilen baloda bir orta oyunu yapmıştır⁵⁰⁰.

1942 yılında Zafer Haftası münasebetiyle dört gün devam edecek bir müsamere programı hazırlamış⁵⁰¹, 1943 yılı Ocak ayında "O Kadın" piyesi verilmiş⁵⁰², Zafer Bayramında da bir müsamere vermiştir⁵⁰³.

Afyon halkevi temsil subesinden 20 kişilik bir grup Bolvadin, Emirdağ ve Çay'a giderek buralarda "Beyaz Baykus", "Kanun Adami" piyeslerini temsil etmişlerdir. Gazetede halkevlilerin bu gezilerinin ve temsillerdeki başarılarının gittikleri her yerde büyük memnuniyet ve takdirle karşılandığı ifade edilmiştir⁵⁰⁴.

Temsil ve Güzel Sanatlar Subelerinden bir grup 14 Mayıs 1944 tarihinde İhsaniye'ye gitmişlerdir. Milli marşlar ve yerel türküler çalınmıştır. Temsil kolundan Lütfü Bozkurt ziraat makineleri hakkında bir konuşma yapmış, milli şiirler okunmuş, okuldan kaçmanın ve oğlunu okula göndermeyen bir babanın düştüğü durumlar ve doğurduğu acı akıbetlerle okuyan bir çocuğun parlak geleceğini anlatan bir temsil verilmiştir⁵⁰⁵.

⁴⁹⁷ "Halkevi Temsil Kolunun Dinar Gezisi", Haber, nr: 2177, 28 Nisan 1941.

⁴⁹⁸ "Temsil Subesinin Isparta Seyahati", Haber, nr: 2195, 30 Haziran 1941.

⁴⁹⁹ "Halkevinde", Haber, nr: 2224, 9 Ekim 1941.

⁵⁰⁰ "Orta Oyunu", Haber, nr: 2228, 30 Ekim 1941.

⁵⁰¹ "Halkevinin Müsamereleleri", Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

⁵⁰² "Halkevinde", Haber, nr: 2346, 11 Ocak 1943.

⁵⁰³ "Halkevinin Müsameresi", Haber, nr: 2413, 2 Eylül 1943.

⁵⁰⁴ "Afyon Halkevinin Çalışmaları", Haber, nr: 2481, 8 Mayıs 1944.

⁵⁰⁵ "Halkevliler İhsaniye Nahiyesinde", Haber, nr: 2484, 18 Mayıs 1944.

Halkevi temsil kolunun çalışma sahasını genişletmek için kukla ve karagöze de önem verdiğinden bir kukla takimi yaptırma kararı almıştır⁵⁰⁶. 1945 yılı Nisan ayı içinde yapılan aile toplanmasında prova ve deneme mahiyetinde bir karagöz temsili verilmiştir⁵⁰⁷. 1945 yılı Aralık ayında Saim Güngör rejisörlüğünde “Zehirli Kucak” piyesini temsil edilmiştir⁵⁰⁸.

5. Spor Subesi

Bu subenin amacı Türk halkında, özellikle gençlikte spora karşı sevgi ve ilgi uyandırmaktır. Bunun için çeşitli mesleklerden kişilerle memur ve okulların boş bulunduğu sürelerde jimnastik hareketi yaptırmak, halkevleri salonları ya da diğer spor ve gençlik kulüpleri salonlarında güres, boks ve eskrimle uğrattırmak, cirit, avcılık, bisiklet, elverişli yerlerde yüzücülük ve kürek yarışları düzenlemek, kayak öğretmek, dağcilik ve kir gezileri yapmaktır. Yani spora halka mal ederek sağlıklı bir toplum yaratmak ve yarışlar aracılığıyla da toplumu birbirine kaynaştırmaktır⁵⁰⁹. Tek parti döneminde bütün yurttaki spor faaliyetleri de partinin kontrolünde idi. CHP, Türk Spor Kurumu Teskilatı ve halkevleri aracılığıyla spor çalışmalarını kendi yönetmekteydi. 1932 ve 1936 yönetmelik değişikliklerinde halkevlerinde spor ve jimnastığın halka yayılması, halkın kitle sporuna alistirilmesi, kulüp olmayan yerlerde spor kulübü kurulması gibi işler yapılacağı belirtiliyordu. Halkevlerinde kitap ve fikre önem verildiği kadar spora da önem verilmiş, Spor Subesi en çok üye toplayan kollarından birisi olmuştur⁵¹⁰. Afyon halkevi de Afyon halkının ve gençlerinin spora karşı ilgilerini arttırmak için çalışmalarını sürdürmüştür.

Spor kurumu tarafından 1938 yılı içinde gönderilen bir öğretmen tarafından halkevinde güres tekniği öğretilmiştir⁵¹¹. Halkevi binasına bitişik bulunan kütüphane bahçesinde 1941 yılında voleybol maçlarına başlanmıştır⁵¹². 23 Mart 1941 tarihinde spor işlerini düzenlemek için bir toplantı yapılmış, boks idmanlarına başlanmıştır⁵¹³. 11

⁵⁰⁶ “Halkevi Kukla Takimi Yaptırarak”, Haber, nr: 2547, 8 Ocak 1945.

⁵⁰⁷ “Halkevinde Karagöz”, Haber, nr: 2572, 5 Nisan 1945.

⁵⁰⁸ “Halkevi Temsil Kolu”, Haber, nr: 2644, 31 Aralık 1945.

⁵⁰⁹ ZEYREK, a.g.e., s. 66.

⁵¹⁰ ERGÜN, a.g.e., s. 204.

⁵¹¹ “Güres Talimleri”, Haber, nr: 1872, 8 Ağustos 1938.

⁵¹² “Halkevinde Voleybol”, Haber, nr: 2165, 13 Mart 1941.

⁵¹³ “Halkevinde”, Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

Mart 1944 tarihinde salonunda gençler arasında güres ve boks antrenmanları yapılmıştır⁵¹⁴.

21 Nisan 1940 tarihinde halkevi sporcuları Afyon ile Kızıl Kilise kaplıcası arasında 30 kilometrelik bisiklet yarışı yapmışlardır. Bisikletçiler içinde hakem heyeti bulunan bir kamyon tarafından takip edilmiş, muhtemel bir kazaya karşı sihi yardım tedbirleri de alınmıştır⁵¹⁵.

Halkevi spor subesi avcılık kolu 19 ve 26 Ocak 1941 tarihinden itibaren Pazar günleri müsabakalı av gezileri düzenlenmiştir. Subat'ın ilk haftasında da devam eden bu müsabakalarda en çok av vuracaklar arasında bir müsabaka yapılarak ve bu şekilde avcılık birincisinin belirleneceği ifade edilmiştir⁵¹⁶. 1941 yılı Mayıs'ın üçüncü haftası Sarıca Ova köyüne bir süre av düzenlemiştir⁵¹⁷.

CHP genel sekreterliği tarafından gönderilen spor malzemesi sehre gelmiş ve bazı salon sporlarına başlanmıştır⁵¹⁸. 9 Mart 1941 tarihinde halkevi spor koluna mensup gençler arasında çeşitli salon sporları yapılmıştır. Yapılan sporlar güres, sehpa üzerinden atlama, süngü çarpışması talimi ve masa tenisidir. Salon jimnastikleri için CHP genel sekreterliğince gönderilmiş olan parmaklıkların Mart ayı içinde salona geleceği ayrıca bunlardan başka spor malzemeleri de alınacağı belirtilmiştir⁵¹⁹. 1942 yılı Ocak ayı içinde kış mevsimi dolayısıyla halkevinde salon sporlarına tekrar başlanmıştır. Halkevi spor komitesi üyelerinden Mehmet Kaya'nın idaresi altında haftanın üç gecesinde düzenli bir şekilde çalışıldığı ifade edilmiştir⁵²⁰.

Halkevi spor subesi umumi heyeti 3 Ekim 1941 tarihinde toplanmıştır. Spor işlerinin beden terbiyesi teşkilatı ile daha yakından çalışma birliği yapılmak suretiyle idaresi uygun görülmüştür⁵²¹.

Halkevi vaktiyle milli bir spor olarak şehirde yaşamış bulunan ve hâla İstasyon civarında Cirit Kayası diye anılan kayalık önünde her hafta büyük spor hareketlerine

⁵¹⁴ “Güres ve Boks”, Haber, nr: 2466, 16 Mart 1944.

⁵¹⁵ “Bisiklet Yarışı”, Haber, nr: 2070, 22 Nisan 1940.

⁵¹⁶ “Avcılık Birincisi”, Haber, nr: 2153, 27 Ocak 1941.

⁵¹⁷ “Süre Avı”, Haber, nr: 2186, 29 Mayıs 1941.

⁵¹⁸ “Halkevinde”, Haber, nr: 2161, 27 Subat 1941.

⁵¹⁹ “Halkevinde Salon Sporları”, Haber, nr: 2164, 10 Mart 1941.

⁵²⁰ “Halkevinde Salon Sporları”, Haber, nr: 2245, 8 Ocak 1942.

⁵²¹ “Halkevinde”, Haber, nr: 2225, 13 Ekim 1941.

vesile olan Cirit oyununu canlandırmak için tesebbüse girismistir. İlk olarak Iscehisar bucagından davet edilen atlılar kurtulus bayrami günü bu eski sporu yasatmislardir⁵²².

6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Subesi

Subenin amaci halkin bilgisini yükseltecek her türlü okuma, yazma ve yetistirme hareketlerinin ilerleyip gelismesini saglamak ve korumaktır⁵²³. Bu sube Halkevi binasinin yani sira cezaevleri, kahvehaneler ve köylerde de kurslar düzenlemis, dersler vermistir⁵²⁴. Bu subenin en önemli hedeflerinden biri okuma yazmayı öğreterek halkin kültürel düzeyini yükseltmektir. Bunun bir sonucu olarak da Türkçe okuma-yazma kurslari, pozitif bilimler ve el sanatları, yabancı dil eğitimi için kurslar düzenlenmistir. Afyon Halkevi de kuruluşundan hemen sonra halkin eğitim seviyesini arttırmak için çalışmalarına baslamistir.

1938 senesi içinde okuma-yazma bilmeyen vatandaşlar için birisi kadınlara diğeri erkeklere mahsus iki kurs açmistir⁵²⁵. Kursu 250'ye yakın öğrenci kaydedildiği belirtilmistir. Kursun büyük ragbet görmesi üzerine dershane sayısı 3'e çıkarilmistir⁵²⁶. Ayrıca Hapishanede okuyup yazma bilmeyenlere mahsus açılan kursu 90 kadar mahkumun devam ettiği ifade edilmiştir⁵²⁷.

1939 senesi içinde Ocak ayi basından itibaren halkevinde 2, cezaevinde 2, Kadınana okulunda 1 olmak üzere 5 halk dershanesi faaliyete geçmistir. Yoksul olanların ders malzemelerinin halkevince temin edildiği belirtilmistir⁵²⁸. Okuyup yazma öğrenen 21 mahkuma vesikalari verilmiş, mahkumlar bu münasebetle halkevine minnet ve tesekkürlerini bildirmişler, kendilerine okuyacak kitap gönderilmesi suretiyle de yardım edilmesini istemişlerdir⁵²⁹. Ayrıca Köycülük subesinin tesebbüsü ile şehirde açılan muhtarlar kursuna merkeze bağlı bütün köylerin muhtarları katılmistir. Her gün vilayet daire başkanları tarafından kendi dairelerini ilgilendiren konularla ilgili

⁵²² "Cirit Oyunu", Haber, nr: 2614, 3 Eylül 1945.

⁵²³ ZEYREK, a.g.e., s. 70.

⁵²⁴ ERGÜN, a.g.e., s. 204-205.

⁵²⁵ "Halkevinde", Haber, nr: 1848, 16 Mayıs 1938.

⁵²⁶ "Halkevinde Okuma Yazma Kursu", Haber, nr: 1852, 30 Mayıs 1938.

⁵²⁷ "Hapiste Okuma Yazma Kursu", Haber, nr: 1870, 1 Ağustos 1938.

⁵²⁸ "Halkevinin Açacağı Kurslar", Haber, nr: 1995, 23 Kasım 1939.

⁵²⁹ "Halkevinin Okuttuğu Mahkumlar", Haber, nr: 1967, 10 Ağustos 1939.

konferanslar verilmistir⁵³⁰. Halkevi kursun bitmesi müna sebebiyle kursa katılanlara sehir lokantasinda bir öğle ziyafeti vermistir. Ziyafette vilayet daire baskanlari, özellikle kurs esnasinda konferans verenler ve halkevi mensuplarından bazilari da bulunmüstür⁵³¹.

1940 senesinde resim öğrenmek isteyen sanat meraklılarını yetistirmek üzere halkevinde bir resim atölyesi açılacağı belirtilerek gazete vasitasiyla meraklıların halkevine kaydolmaları duyurusu yapılmıştır⁵³². Ayrıca bayanlar için hasta bakıcılık kursu açılmıştır⁵³³.

1941 senesinde birisi cezaevinde olmak üzere iki okuyup yazma kursu açılmıştır⁵³⁴. Üç ay sonra kursa son verilmiş ve devam eden 30'dan fazla gencin imtihanları yapılarak başarılı oldukları görülmüştür⁵³⁵. Yağlı boya, sulu boya ve karakalem resimler üzerinde çalışmak üzere halkevinde bir resim kursu açılmıştır⁵³⁶. Ayrıca ikmale kalmış öğrenciler için bir yetistirme kursu açılmıştır⁵³⁷.

1942 senesinde cezaevinde açılan okuma-yazma kursundan sonra halkevi içinde de ikinci bir okuma-yazma kursu açılacağı belirtilmiştir. Yılbaşından önce başlayan Fransızca kurslarının devam ettiği, yakında İngilizce derslerine de başlanacağı ifade edilmiştir. İngiliz bir bayan tarafından ders verileceği belirtilen kursta derslere başlanmıştır. Gazetede derslerin öğrenci olanlar için ayrı, öğrenci olmayanlar için ayrı düzenlendiği belirtilmiştir⁵³⁸.

1943 senesinde halkevinde Türkçe, Matematik ve İngilizce kursları açılmıştır. Lisenin orta kısım son sınıf öğrencilerinden 1942/1943 ders yılı eleme imtihanlarında ikmale kalmış olanları yetistirmek, aynı zamanda isteklilerin bilgisini yükseltmek için açılan bu kurslarda 19 Temmuz 1943 tarihinden itibaren derslere başlanacağı gazete aracılığıyla ilan edilmiştir⁵³⁹.

⁵³⁰ “Köy Muhtarları İçin Bir Kurs Açıldı”, Haber, nr: 1954, 15 Haziran 1939.

⁵³¹ “Halkevi Köy Muhtarlarına Bir Ziyafet Verdi”, Haber, nr: 1955, 19 Haziran 1939.

⁵³² “Halkevi Reislüğünden”, Haber, nr: 2085, 29 Mayıs 1940.

⁵³³ “Sehrimizin Muhterem Bayanlarına”, Haber, nr: 2109, 15 Ağustos 1940.

⁵³⁴ “Halkevinde”, Haber, nr: 2151, 20 Ocak 1941.

⁵³⁵ “Halkevindeki Okuyup Yazma Kursu”, Haber, nr: 2176, 21 Nisan 1941.

⁵³⁶ “Halkevinde Resim Kursu Açılıyor”, Haber, nr: 2223, 6 Ekim 1941.

⁵³⁷ “Riyaziye Kursu”, Haber, nr: 2192, 19 Haziran 1941.

⁵³⁸ “Halkevinde”, Haber, nr: 2244, 5 Ocak 1942; “Halkevinde İngilizce Dersleri”, Haber, nr: 2278, 4 Mayıs 1942; “Halkevinde İngilizce Dersleri”, Haber, nr: 2285, 28 Mayıs 1942.

⁵³⁹ “Halkevinde Açılan Kurslar”, Haber, nr: 2401, 22 Temmuz 1943.

1944 senesinde okuma-yazma kursuna 94 kisi yazılmıştır⁵⁴⁰. Üç ay süren Türkçe okuma-yazma kursuna devam edenlerin imtihanları yapılmış ve başarılı olan 15 öğrenciye vesika verilmiştir⁵⁴¹.

1945 senesinde Ocak ayında başlamak üzere bir müzik kursu açılmıştır⁵⁴². Halkevi okuma-yazma bilmeyenler için de bir kurs açmıştır. İsteklilerin halkevine kaydolarak ve kendilerine verilen defter, kalem gibi malzemeyi alarak Kadınana Okulundaki gece kursuna devam edecekleri gazete ilan edilmiştir⁵⁴³. Halkevinin açtığı Türkçe okuma-yazma kurslarının birinci devresi bitmiştir. Kurslara devam eden yüzden fazla öğrencinin imtihanları da yapılmış olduğundan başarı gösterenlere 23 Nisan'da halkevinde törenle diplomalarının verildiği ifade edilmiştir⁵⁴⁴. Halkevi yerli türkülerini itibarıyla Anadolu şairleri arasında seçilmiş bir yer alan Afyon türkülerini toplamak ve bunları yetenekli gençlere sazla öğretmek için bir kurs açmıştır⁵⁴⁵.

İsmet İnönü'nün buyruğu olan ilköğretim davasında halkevi ilkokullara devam çağını fakirlik, öksüzlük gibi sebeplerle geçirmiş çeşitli sanat ve işlere devam eden kalfa ve çirakları okutarak büyük davanın yanında üzerine düşen ödev yolunda hararetli bir gayretle yürümeye ve elinden geleni yapmaya karar vermiştir. Bu gibi gençlerden oluşan 90 kişilik 3 aylık A kursu açılmış ve talip olanlar artıkça B kursunu da açmak için hazırlıklar yapılmış ve tedbirler alınmıştır. Çok ciddi bir öğretime tabi tutulan bu gençlerin her sene ders programını arttırarak kendilerine ilk tahsilin özünün tamamen verilmesinin evin en büyük amacı olduğu belirtilmiştir⁵⁴⁶.

Ayrıca haftada üç gün olmak üzere kılıç kalkan kursu açılmıştır⁵⁴⁷. Halkevinde bulunan kalkanlar yeterli gelmediğinden yenisi sipariş verilmiş ve ayrıca Sandıklı belediyesi de halkevine iki kalkan hediye etmiştir⁵⁴⁸.

1944 senesinde açılan halkevi okuma-yazma kursuna devam edip A kursu tasdiknamesi alanlar için B kursu, 1946 yılında tekrar devam edecekler için de A kursu

⁵⁴⁰ “Halkevinde Okuyup Yazma Kursu”, Haber, nr: 2460, 24 Şubat 1944.

⁵⁴¹ “Halkevinin Türkçe Okuma Yazma Kursunda İmtihanlar Yapıldı”, Haber, nr: 2493,19 Haziran 1944.

⁵⁴² “Müzik Kursu”, Haber, nr: 2544, 28 Aralık 1944.

⁵⁴³ “Halkevi Okuma Yazma Kursu Açtı”, Haber, nr: 2546, 4 Ocak 1945.

⁵⁴⁴ “Halkevi Kurslarını Bitirenler”, Haber, nr: 2577, 23 Nisan 1945.

⁵⁴⁵ “Halkevinde Saz Kursu Açıldı”, Haber, nr: 2606, 6 Ağustos 1945.

⁵⁴⁶ “Afyon Halkevi İlköğretim Davasında Hizmete Katıldı”, Haber, nr: 2549, 15 Ocak 1945.

⁵⁴⁷ “Kılıç Kalkan Kursu”, Haber, nr: 2618, 20 Eylül 1945.

⁵⁴⁸ “Halkevimizin Çalışmaları”, Haber, nr: 2556, 8 Şubat 1945.

açılmıştır. Derslere Kadınana Okulunda 1 Ocak 1946 tarihinde başlanacağı duyurulmuştur⁵⁴⁹.

1946 senesinde Halkevinin ayrı ayrı dersanelerde üç sınıf üzerine açtığı okuma-yazma kursları devam etmiştir. Ayrıca saz ve bando kursu açılmıştır. Bu kurslara devam eden öğrenci sayısının her gün arttığı belirtilmiştir⁵⁵⁰. Geçen yıllarda açılmış olan saz ve kiliç kalkan kursları devam etmiştir⁵⁵¹.

1947 senesinde de okuma-yazma, müzik kursu açılmıştır. Okuma-yazma kursu için 5 öğretmen temin edilmiştir⁵⁵². Müzik kursunda bağlama, cura, saz dersleri verileceği, Batı müzikisi içinde bando malzemesi teminine çalışıldığı belirtilmiştir⁵⁵³.

7. Kütüphane ve Nesriyat Subesi

1940 yılında adı Kütüphane ve Yayın Subesi olmuştur. Halkevlerinin en önemli subelerinden biridir. Çünkü bir yerde halkevinin açılması için kütüphane ya da okuma odasının olması kosuldur. Subenin amacı okuma zevkini asilayip halkevleri yayınlarını bastırarak halk bilgisinin ilerlemesini sağlamaktır. Kütüphanelere ancak Vekaletler, Genel Müdürlükler, Hükümetçe yararlılığı kabul edilen Dil ve Tarih Kurumları gibi kuruluşların, CHP genel sekreterliğinin, halkevlerinin kendi bütçeleri ile aldıkları ve halkın yardım olarak verdiği yapıtlar girebilirdi⁵⁵⁴. Ayrıca evler kütüphaneciliğe ve yayıncılığa da yeni bir anlayış getirmiştir. Çok sayıda dergi ve kitabın basılması yayıncılığa karşı ilgiyi arttırmıştır. Hatta oluşturduğu kitap ve kapaklar, içindeki yazı ve resimler, kompozisyon biçimleriyle kendi dönemlerinde ve sonraki dönemlerde çıkan kitaplara model oluşturduğu da ifade edilmiştir⁵⁵⁵.

Halkevi kütüphanesini yildan yıla geliştirmiştir. 1933 yılında en gerekli sayılan 300 kitap temin etmiş, ilerleyen yıllarda bu sayının artması için de tedbirler almıştır. Şehir kütüphanesi de halkevi okuma salonuna nakledilmesi sonucu, halkevi

⁵⁴⁹ Haber, nr: 2644, 31 Aralık 1945.

⁵⁵⁰ “Halkevi Kursları”, Haber, nr: 2665, 14 Mart 1946.

⁵⁵¹ “Halkevinde Saz Kursu”, Haber, nr: 2653, 31 Ocak 1946; “Halkevinde Kiliç Kalkan Kursu Açılıyor”, Haber, nr: 2710, 19 Ağustos 1946.

⁵⁵² “Halkevinde Açılan Kurslar”, Haber, nr: 2754, 3 Subat 1947.

⁵⁵³ “Halkevinde Açılan Kurslar”, Haber, nr: 2754, 3 Subat 1947.

⁵⁵⁴ ZEYREK, a.g.e., s. 72.

⁵⁵⁵ Kemal KARPAT, “The Impact Of The Peoples Houses On The Development Of Communication In Turkey 1931-1935”, DIE WELT DES ISLAMS, New Series, Vol. XV, Issue1/4, 1974, s. 70.

kütüphanesinin mevcudu ile birlikte 4.300 eser okuyucu yararına sunulmuştur⁵⁵⁶. 1935 yılı içinde kitap sayısı 5.339, 1936 yılında ise 5.823'e ulaşmıştır⁵⁵⁷. Sayı 1938 yılına gelindiğinde 6.342 olmuştur⁵⁵⁸. Kütüphanenin zenginleşmesi bir taraftan parti sekreterliği aracılığıyla, Kültür Vekaletinin gönderdiği kitaplarla, bağış olarak gelen kitaplar ve kütüphane komitesinin çalışmaları sayesinde zenginleşmiştir. Okuma salonu olarak kullanılan salonun artan kitap ve okuyucu sayısı yüzünden yetmemesi üzerine halkevi yanındaki Evkaf Gazinosunu kiralanarak okuma salonu olarak kullanılmıştır⁵⁵⁹.

16 Aralık 1940 tarihinde halkevi okuma salonu açılmıştır⁵⁶⁰. Gazete aracılığıyla "Okuma salonunda bulunmasını istediğiniz kitap ve dergileri halkevi idare memurluğuna bildiriniz. Bunlar evin idare heyeti kararı ile alınacaktır. Halkevi okuma salonu Çarşamba'dan başka her gün açıktır"⁵⁶¹ ve "Özellikle Pazar günleri öğleden sonrayı halkevinde geçirin. Hem eğlenceli hem de yararlı bir hayat geçirebilmeniz için halkevi idare heyetince yeni kararlar alınmıştır."⁵⁶² şeklinde duyurular yapılmıştır. Ayrıca Halkevi içindeki kütüphaneye zaman zaman yeni kitaplar ilave edildiği de belirtilmiştir⁵⁶³. Sube tarafından gazeteye verilen "Can sıkıntısı mi hissediyorsunuz? Yalnızlık mi duyuyorsunuz? O halde niçin kitap okumuyorsunuz?"⁵⁶⁴, "Çesitli vesilelerle hediye edilebilecek esya arasında kitap niçin hatirimiza gelmiyor?"⁵⁶⁵ gibi ilanlarla halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

Sube Afyon tarihine ait hazırlanan eserlerin basımını gerçekleştirmiş, ilgilileri esre hazırlamak ve yayınlamak için teşvik etmiştir⁵⁶⁶. Halkevi vilayet tarihini tespit için yapılmış olan incelemelerin basılması ve yayınlanmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu hususta en geniş inceleme Müze Müdürü Süleyman Gönçer tarafından yapılmıştır.

⁵⁵⁶ Taspınar, C. I, Sayı 4, "Evimizin İşleri" 19 Subat 1933; Taspınar, C. II, Sayı 16, "Evimizin İki Yıllık İşleri" 19 Subat 1934.

⁵⁵⁷ SAHİN, a.g.t., s. 129.

⁵⁵⁸ Taspınar, C. VI, Sayı 64, "Evimizin Bir Yıllık Çalışma Raporu Özütü" 19 Subat 1938.

⁵⁵⁹ Taspınar, C. VI, Sayı 77, "Cumhuriyetimizin On Besinci Yılında Halkevimiz" 29 Ekim 1938.

⁵⁶⁰ "Halkevinde", Haber, nr: 2143, 16 Aralık 1940.

⁵⁶¹ "Okumak İsteyenlere", Haber, nr: 2144, 19 Aralık 1940.

⁵⁶² Haber, nr: 2144, 19 Aralık 1940.

⁵⁶³ "Konferans", Haber, nr: 2566, 15 Mart 1945.

⁵⁶⁴ Haber, nr: 2186, 29 Mayıs 1941.

⁵⁶⁵ Haber, nr: 2188, 5 Haziran 1941.

⁵⁶⁶ Taspınar, C. II, Sayı 16, "Evimizin İki Yıllık İşleri" 19 Subat 1934.

Gazete tarafından şehirde çıkmış ve çıkmakta bulunan çeşitli gazete ve dergilerde bu konu etrafında yapılmış epeyce yayın bulunduğu belirtilmiştir⁵⁶⁷.

İncelenen dönemde Afyon hakkında yapılan çalışmalar sunlardır; Edip Ali Baki'nin şehirde dört nesilden beri sair yetistiren bir aile hakkındaki kitabı halkevi tarafından basılmıştır⁵⁶⁸. Edip Ali Baki'nin Afyon sairlerinden Fevzi hakkındaki yeni eseri basılmıştır⁵⁶⁹. Afyon ili tarih ve coğrafyası yazılmak için çalışmalara başlanmıştır. Afyon mebuslarından Haydar Çerçel'in Taspınar'da bu konuda yazdığı makalede verdiği öğütler dikkate alınarak bir heyet tarafından oluşturulacağı belirtilen bu eserle Vali Sefik Bicioğlu'da ilgilenmiş ve yardım vaat etmiştir⁵⁷⁰. Edip Ali Baki'nin uzun zamandan beri hazırlamakta olduğu 19. asrın büyük halk sairlerinden Afyonlu Deli Bekir'in hayat ve eserleriyle çeşitli fıkralarını içine alan kitap çıkmıştır⁵⁷¹. Gene Edip Ali Baki'nin Ciloglu Deli Bekir kitabı sube tarafından basılmıştır⁵⁷². Bunlardan başka halkevinin Afyon'un milli mücadeledeki özel durumunu tespit ederek yarının tarihine esaslı kaynaklar hazırlamayı ve bu arada milli mücadele şehit ve gazilerinin fotoğraflarını da toplayarak bir albüm oluşturmaya düşündüğü belirtilmiştir⁵⁷³.

Sube tarafından Afyon ve Afyon tarihi dışında konularda yayınlar da yapılmıştır. Veteriner Müdürü Esat Seran halkevince yapılan rica üzerine hayvan hastalıkları hakkında bir broşür yazmıştır. Bu broşür halkevi kütüphanesi ve yayın subesince 1.500 nüsha basılarak köylere ve vilayet içindeki şehir ve kasabalarda koyunculukla ilgili olanlara dağıtılmıştır⁵⁷⁴. Koyunlarda görülen kene, kil kurdu ile mücadele hakkında veteriner müdürlüğünce hazırlanan iki öğüt kâğıdı halkevi yayın subesince bastırılacak bütün köylere dağıtılmıştır⁵⁷⁵. Halkevi köylere dağıtmak üzere Doktor Bekir Berkol'a tifüs ve kızamık hakkında bir broşür yazdırmıştır⁵⁷⁶.

⁵⁶⁷ “Halkevinde Vilayet Tarihi İçin Yapılan Tetkiklerin Nesri Tesebbüsü”, Haber, nr: 2013, 1 Subat 1940.

⁵⁶⁸ “Afyon'da Bir Sair Ailesi”, Haber, nr: 2388, 7 Haziran 1943.

⁵⁶⁹ “Halkevi Yayınları”, Haber, nr: 2573, 9 Nisan 1945.

⁵⁷⁰ “Afyon Tarih ve Coğrafyası”, Haber, nr: 2590, 11 Haziran 1945.

⁵⁷¹ “Büyük Halk Sairi Deli Bekir'in Kitabı Çıktı”, Haber, nr: 2603, 26 Temmuz 1945.

⁵⁷² “Ciloglu Deli Bekir”, Haber, nr: 2614, 3 Eylül 1945.

⁵⁷³ “Halkevimizin Çalışmaları”, Haber, nr: 2556, 8 Subat 1945.

⁵⁷⁴ “Hayvan Hastalıkları Hakkında Bir Kitap”, Haber, nr: 2175, 17 Nisan 1941.

⁵⁷⁵ “Halkevinde”, Haber, nr: 2151, 20 Ocak 1941.

⁵⁷⁶ “Halkevinin Brosürü”, Haber, nr: 2503, 24 Temmuz 1944.

8. Köycülük Subesi

Köycüler subesi olarak kurulmuş, fakat 1940 yılında adı Köycülük Subesi olarak değiştirilmiştir. Amacı köylerin ve köylünün ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve sağlık yönünden gelişmesine çalışmak, köylüyü müsamerelerine ve eğlencelerine çağırarak, ya da gerekirse halkevlerinin bazı çalışmalarını ayaklarına kadar götürmek, on bes günde bir köylünün mektubunu yazmak, il ve ilçedeki sağlık ve resmi işlerini halkevi aracılığıyla izlettirmek ve eğer kentte barınacak yeri yoksa yer sağlamak, köylüyü ilgilendiren kurslar açmak, köyler arasında ve köyle kent arasında geziler ve çeşitli yarışlar düzenleyerek köylü ile kentliyi kaynaştırarak arasındaki farkı gidermektir⁵⁷⁷. Köyle halkevinin ilgisi bir ziyaret ve misafirlik merasimi olmaktan ileri geçmiş; halkevlerinden bir iz olarak köylerde okuma odalarını, toplanma yerlerini, Cumhuriyet Meydanlarını düzenlemişlerdir. Afyon halkevi de köy gezilerini faydalı yapabilmiş halkevleri arasındadır⁵⁷⁸.

1 Mayıs 1938 tarihinde bahar bayramı için köy gezisi hazırlanmıştır⁵⁷⁹. Geziye katılan 88 kişi ile dört kamyonla Sipsin, Fethibey, Elpirek, Susuz, Osmaniye, Egret köylerine gidilmiştir. Kafile arasında bulunan Sağlık Müdürü Remzi Baskam hastaları muayene etmiş, köylülerle dertleşmiş, aynı günü akşamı şehre geri dönmüştür⁵⁸⁰.

1938 yılı Haziran ayı içinde Suhut nahiyesine bir gezi hazırlanmıştır⁵⁸¹. Geziye 60 kişi katılmış, Suhut'un Agzikara, Atlıhisar, Anayurt, Balçıkhisar, Bedes, Agin, Mahmud, Çakırözü köyleri gezilmiştir. Bu köylerde rastlanan hastalar doktor tarafından muayene edilmiş, çeşitli konular üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Suhut nahiyeye merkezine de uğranmış ve kasaba gezildikten sonra geri dönmüştür⁵⁸².

Suhut ve Çobanlar nahiyelerine 7 Temmuz 1940 tarihinde bir gezi düzenlenmiştir. Bu geziden yararlanarak Suhut ve Çobanlarda birçok hasta muayene edilmiş ve ilaç verilmiştir⁵⁸³.

⁵⁷⁷ ZEYREK, a.g.e., s. 81.

⁵⁷⁸ Muzaffer GÖRKTAN, 1935 Halkevleri, Ankara 1935, s. 125.

⁵⁷⁹ "1 Mayıs Bahar Bayramı" Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

⁵⁸⁰ "Halkevinin Köy Gezisi", Haber, nr: 1844, 2 Mayıs 1938; "Köy Gezisi", Haber, nr: 1841, 21 Nisan 1938.

⁵⁸¹ "Halkevi Suhut'a Bir Gezi Hazırlıyor", Haber, nr: 1854, 6 Haziran 1938.

⁵⁸² "Halkevinin Köy Gezileri", Haber, nr: 1856, 13 Haziran 1938.

⁵⁸³ "Halkevinin Dünkü Gezisi", Haber, nr: 2098, 8 Temmuz 1940.

22 Mart 1941 tarihinde Çakır⁵⁸⁴, 23 Mayıs 1941 tarihinde Sülün köyüne bir gezi düzenlenmiştir. Köylülerle çeşitli konular hakkında konuşmalar yapılmış, Sağlık ve Veteriner Müdürleri tarafından köyün ve hayvanların sağlık durumu incelenmiş, muayeneler yapılmış ve ilaç verilmiştir⁵⁸⁵. 24 Haziran 1941 tarihinde Akçin⁵⁸⁶, 6 Eylül'de Deper köyüne bir gezi düzenlenmiştir⁵⁸⁷.

26 Nisan 1942 tarihinde Sinanpaşa'ya bir gezi düzenlenmiştir⁵⁸⁸. Köylerde yüzden fazla hasta muayene edilmiş, veteriner ve ziraatçılar hayvan ve ekim işleriyle ilgilenmişler, bayan öğretmenler de köylü kadınlarla meşgul olmuşlardır. Gazetede doktorun ve öteki halkevliğin sitmadan kurtulma çareleri hakkındaki fikirlerini köylülerin de esasen benimsemiş oldukları ifade edilmiştir. Sinanpaşa'da cami, türbe ve mezar taşları üzerinde incelemeler de yapılmıştır⁵⁸⁹.

14 Haziran 1942 tarihinde Egret, Karacaahmet, Sipsin köylerine gezi düzenlenmiştir. Kafile arasında bulunan doktor tarafından hastalara bakılmış, Veteriner Müdürü Esat Seran hayvan yetiştirme işleriyle ilgilenmiştir⁵⁹⁰.

16 Mayıs 1943 tarihinde Sincanlı nahiyesinin Sinir, Kiliçarşlan, Garipçe ve Saraycık köylerine gezi düzenlenmiştir. Kafile içinde bulunan doktorlar tarafından tifüsten korunmak, sitma ile mücadele konusunda köylüleri aydınlatıcı konuşmalar yapılmış ve gidilen köylerde yüze yakın hasta muayene edilmiştir. Bir kısmına hazır ilaçlardan verilmiş, geziye katılan bayan öğretmenler de köylü kadınlarla ilgilenerek onların evlerine gitmiş, ev işleri ve giyim tarzları ile ilgilenmişlerdir. Gezilen köylerde milli mimarlık eserleri ve Afyon'un eski halk sairlerinden Deli Bekir'in Sinir köyündeki mezarı üzerinde de incelemeler yapılmıştır⁵⁹¹.

16 Ağustos 1943 tarihinde Suhut'a giden köycülük ve temsil subelerine mensup halkevliğin orada halkodası üyeleri ile tanışmışlar ve nahiye'nin görülmeye değer yerlerini gezip tarihi eserleri hakkında incelemeler ve çiftçi halk ile konuşmalar

⁵⁸⁴ "Halkevinde", Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

⁵⁸⁵ "Köy Gezisi", Haber, nr: 2187, 2 Haziran 1941.

⁵⁸⁶ "Halkevinin Köy Gezisi", Haber, nr: 2196, 3 Temmuz 1941.

⁵⁸⁷ "Halkevi Deper Köyüne Bir Gezi Tertip Etti", Haber, nr: 2217, 15 Eylül 1941.

⁵⁸⁸ "Halkevinin Köy Gezisi", Haber, nr: 2276, 27 Nisan 1942.

⁵⁸⁹ "Halkevinin Geçen Pazarkı Köy Gezisi", Haber, nr: 2277, 30 Nisan 1942.

⁵⁹⁰ "Halkevinin Köy Gezisi", Haber, nr: 2291, 18 Haziran 1942.

⁵⁹¹ "Halkevinin Köy Gezisi", Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943.

yapmışlardır. Gece de temsil subesi tarafından “Himmetin Oglu” piyesi gösterilmiş ve halk türküleri söylenmiştir, ertesi gün sehre dönülmüştür⁵⁹².

Köycülük subesinden bir grup doktor ve veteriner tarafından 2 Temmuz 1944 tarihinde Akçin ve Sipsin köylerine bir gezi yapılmıştır. Köylerde hasta köylüler muayene edilerek ilaçlar verilmiş, sağlık, ziraat ve hayvan yetistirme konulari üzerinde köylüleri aydinlatici konusmalar yapılmıştır⁵⁹³.

24 Haziran 1945 tarihinde Akçin köyüne bir gezi düzenlenmiştir. Vaktiyle bu köye köycülük subesi tarafından gönderilen akasya ve dut ağaçlarının dikilip yetistirme isi kontrol edilmiş, kafiledaki ziraatçi ve doktor tarafından faydali konusmalar ve sihi muayene yapılmıştır⁵⁹⁴.

6 Agustos 1945 tarihinde halkevlilerden 25 kisilik bir kafile Sincanlı bucagina gitmiştir. Beraberlerinde götürdükleri sehir bandosundan bir grup milli marslar ve batı musikisinden bazı parçalar çalmış ve ayrıca sazla yerli halk türküleri söylenmiş, oyun havalari çalınmış, genç köylüler tarafından milli oyunlar oynanmıştır. Kafilede bulunan doktor tarafından hastalar muayene edilerek bazilarina orada ilaçlari verilmiş ve bir kismına da reçete yazılmıştır. Ziraat mühendisi tarafından da halkodasında toplanan çiftçilere çevrenin ziraati hakkında öğütler verilmiştir. Bucak halkodasındaki kitap ve dergileri zümrelerine göre sıralamışlar, bir kisimini da ciltlettirmek üzere dönüste sehre getirmişlerdir⁵⁹⁵.

Sube köy gezilerinden başka şehirde de köye ve köylüye yönelik faaliyetlerde de bulunmuştur. 1939 yılı Haziran ayı içinde şehirde bir muhtarlar kursu açmıştır. Merkeze bağlı bütün köy muhtarlarının katıldığı kursta vilayet daire başkanlari kendi dairelerini ilgilendiren konularla ilgili konferanslar vermişlerdir⁵⁹⁶. Halkevinin kursun bitmesi münasebetiyle Sehir Lokantasında kursa katılanlara verdiği öğle ziyafetinde vilayet daire başkanlari, özellikle kurs esnasında konferans verenler ve bazı halkevi mensuplari da bulunmuştur⁵⁹⁷.

⁵⁹² “Halkevinin Suhut Gezisi”, Haber, nr: 2409, 19 Agustos 1943.

⁵⁹³ “Halkevlilerin Köy Gezisi”, Haber, nr: 2498, 6 Temmuz 1944.

⁵⁹⁴ “Köy Gezisi”, Haber, nr: 2595, 28 Haziran 1945.

⁵⁹⁵ “Halkevimizin Köy Gezisi”, Haber, nr: 2607, 9 Agustos 1945.

⁵⁹⁶ “Köy Muhtarları İçin Bir Kurs Açıldı”, Haber, nr: 1954, 15 Haziran 1939.

⁵⁹⁷ “Halkevi Köy Muhtarlarına Bir Ziyafet Verdi”, Haber, nr: 1955, 19 Haziran 1939.

1941 yili içinde Çarsamba aksamlari sehir pazari dolayisiyla sehirde bulunan köylülerin katilimiyla halkevinde köy gecesi yapilmistir⁵⁹⁸. 1942 yilinda köycülük subesi çalismalarinda faydalanilmak üzere bir portatif sinema satin alinmistir⁵⁹⁹. Gene 1942 yili içinde 11 Kasim'da halkevinde yapılan köy gecesinde Ziraat Müdürü Remzi Apak tarafından bir konusma yapilmis, çiftçilere bazi ögütler verilmiş ve sinema gösterilmiştir⁶⁰⁰. 1945 yilinda pazara gelen köylüler için 28 Mart'ta bir toplantı düzenlenmiştir. Sinema salonunda yapılan bu toplanmada "Afyon" ve "Toprak" konulu iki konferans verilmiş ve konferanslardan sonra sinema gösterilmiştir⁶⁰¹.

9. Müze ve Sergi Subesi

Subenin amaci ulusal ve yerel tarihle ilgili belgeleri ve konulari ortaya çikararak yazi ya da konferans biçiminde halka yaymak, bölgedeki tarihsel yapıtlarin korunmasi için halki ve ilgililer uyarmak ve resmi müzeleri çeşitli tarihsel yapıtlarla zenginlestirmek, ayrıca folklor ve etnoloji malzemelerini halkevlerinde toplamaktır⁶⁰².

Müze ve Sergi Subesi mevcut tarihi eserleri tespit ederek bunlar içinde tamire ihtiyaci olanlari ilgili makamlara bildirmek suretiyle tamir ve saklanmalarini saglamayi amaçlamistir. Afyon'da kurulmaya çalisilan Eski Eserler Deposu'nun zenginleserek bir müze halini almasini saglamak subenin en asil görevlerinden birisi olmus; 1927 senesinde baslatilan çalismalar 1933 senesinde hedefine ulasmis ve 29 Ekim 1933 tarihinde Gedik Ahmet Pasa Medresesi'nde faaliyetlerine baslamistir⁶⁰³.

Taspinar dergisinde Edip Ali Baki tarafından hayati ve eserleri hakkında yayın yapılan sair Afyonlu Abdürrahim'in tek nüshasi Istanbul'da Millet Kütüphanesinde bulunan kıymetli bir ahlaki eserinin ikinci bir nüshasi arastirma sonucunda Afyon'da bulunmustur. Yazarin yasadigi asirda kopya edilmis olan bu eser müze müdürünün dikkatini çekmiş ve ziyandan kurtarmak için 1938 yilinda müze kütüphanesine satın alınmıştır. Ayrıca gazete aracılığıyla halkin elinde bulunan Türkçe yazma kitapların

⁵⁹⁸ "Halkevinde", Haber, nr: 2151, 20 Ocak 1941.

⁵⁹⁹ "Halkevi Bir Seyyar Sinema Makinesi Aldi", Haber, nr: 2281, 14 Mayıs 1942.

⁶⁰⁰ "Halkevinde Köy Gecesi", Haber, nr: 2331, 12 Kasım 1942.

⁶⁰¹ "Halkevi Köycüler Subesinin Sehir içi Çalismaları", Haber, nr: 2571, 2 Nisan 1945.

⁶⁰² ZEYREK, a.g.e., s. 83.

⁶⁰³ Muzaffer UYAN, "Afyonkarahisar Dogal ve Kültürel Degerleri", Afyonkarahisar Kültüğü, Komisyon, C. II, AKÜ Yay, Afyon 2001, s. 465.

kiymetleri takdir edilerek deger fiyatlarıyla müzece daima satın alınacağı ilan edilmiştir⁶⁰⁴.

Eski eserler müzesinin zamanla zenginleşip, ziyarete, incelemeye deger bir hale gelmiş bulunduğu ifade edilmiştir. Müzede açılan Kusura Salonu'nda eski Eti şehri harabelerinden çıkarılan birçok kiymetli esya bulunmaktadır. Binlerce yıl önceden başlayarak yakın tarih dönemlerine kadar yapılmış olan toprak ürünleri sergilemek üzere seramik arsivinin de hazırlanmakta olduğu belirtilmiştir. Müze Müdürü Süleyman Gönçer yaptığı bir inceleme gezisinde 60 kadar höyükten aldığı toprak esya kalıntısını getirmiş ve temizleterek arsive koydurmuştur. Tas Devrinden kalma eski bıçaklarda ele geçirilmiş ve müzeye getirilmiştir⁶⁰⁵. Ayrıca Postane temelleri kazılırken bulunan tarihi, degerli bir tas da müzeye nakledilmiştir⁶⁰⁶. Onuncu hicri asra ait degerli bir mezar taşı Maarif Müdüriyeti tarafından bulunduğu yerden aldirılarak müzeye gönderilmiştir. Etrafta bu türden degisik türden tasların buldukları yerler haber alındıkça müzeye kaldırılacağı belirtilmiştir⁶⁰⁷.

Müze Müdürü Süleyman Gönçer'in gayretiyle oluşturulan Eski Paralar Koleksiyonunun gittikçe zenginleştiği ifade edilmiştir. Bu paralar arasında merkez ilçenin Sülün, İscehisar köylerinde, Suhut'ta, Sandikli ilçesinin Alamescit, Karasandikli köylerinde, Dinar'da ve Dinar'in Tatarlı ve Hisar köyünde, Çay'da basılmış olanları vardır. Bu şekilde koleksiyonun yerel bir deger taşıdığı, il tarihine ait degerli bir kaynak oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca Osmanlı hükümdarları zamanında şehirde de üç defa para basıldığı eski para kataloglarından anlaşılmıştır⁶⁰⁸.

Müzenin genişletilmesi ve ileride üç ayrı müze haline konulması düşünülmüştür. Bu müzelerden birisinin tarihten önceki eserlere, ikincisinin klasik eserlere ayrılacağı, üçüncü müzenin de inkılap müzesi olacağı belirtilmiştir. Müze binasının da degerli bir tarih eseri olduğundan iyi bir şekilde tamir edilmesi

⁶⁰⁴ "Büyük Sair Afyonlu Abdürrahim'in Ahlaka Dair Mühim Bir Kitabı Bulundu", Haber, nr: 1820, 27 Ocak 1938.

⁶⁰⁵ "Sehrimiz Müzesinde", Haber, nr: 1876, 22 Ağustos 1938.

⁶⁰⁶ "Tarihi Bir Tas", Haber, nr: 1813, 3 Ocak 1938.

⁶⁰⁷ "Tarihi Mezar Tasları", Haber, nr: 2208, 14 Ağustos 1941.

⁶⁰⁸ "Sehrimiz Müzesinde Para Koleksiyonu", Haber, nr: 2660, 25 Subat 1946.

kararlastirilmistir. Ayrica Klasik eserler müzesi için yeni bir bina yapilmasi da düşünölmüştür⁶⁰⁹.

Sube müze çalışmalari yanında sanat sergilerine ve el becerilerini gelistirme çalışmalarina da önem vermistir. Bu dogrultuda resim, fotograf, dikis, nakis, çiçek, kitap sergileri açmistir.

Halkevi 2 Subat 940 tarihinde baslamak ve 25 Subat tarihinde bitmek üzere bir resim ve fotograf sergisi düzenlemis⁶¹⁰, fakat katilmek isteyenlerin arzusu üzerine bir hafta ertelenerek⁶¹¹, 17 Subat 1940 tarihinde açilmis ve 15 gün devam etmistir⁶¹². Bu sergi Afyon'da açilan ilk sergi olması açısından önemlidir. Sergilenen eserler karakaleminden yağliboya tablolara varincaya kadar çeşitli türlerdendir. Bunlar arasında "Kale Kapisi" ile "Türkmen Kizlari" gibi konulari yerel olanlari dikkati çektiği ve güzel fotoğraflarin da bulunduğu belirtilmistir⁶¹³. 15 Aralik 1940 tarihinde açilan resim ve fotograf sergisi 5 Ocak aksamina kadar açık kalmistir⁶¹⁴.

Halka kitaplari tanitmak ve islerine yarayabilecek, zevkle okunabilecek kitaplarin varligini göstermek amaciyla halkevinde 1941 yili Mayıs ayi içerisinde bir kitap sergisi açilmis, yine Mayıs ayi içerisinde sergi sebebiyle çeşitli araçlarla kitap propagandasi yapılmistir⁶¹⁵. Sergiye Istanbul kitapçilari tarafından da kitaplar gönderilmis, yerel basin kösesi yapılarak şehirde basilan kitap ve broşürler, gazete ve dergiler sergilenmistir⁶¹⁶.

Halkevinde 1941 yili Kasim ayında açilan toprak mahsulleri sergisinde özellikle Afyon'da yetistirilmesi kolay ürünler sergilenmistir. Tarih ve müze subesi baskani Süleyman Gönçer tarafından düzenlenen serginin devamı süresince ziraata ait eserler de sergilenmistir⁶¹⁷.

⁶⁰⁹ "Sehrimiz Müzesi Genisleyecek", Haber, nr: 2385, 27 Mayıs 1943.

⁶¹⁰ "Halkevinde Sergi Açilacak", Haber, nr: 2008, 11 Ocak 1940.

⁶¹¹ "Resim ve Fotograf Sergisi", Haber, nr: 2016, 7 Subat 1940.

⁶¹² "Resim ve Fotograf Sergisi", Haber, nr: 2017, 8 Subat 1940.

⁶¹³ "Afyon'da İlk Resim Sergisi", Haber, nr: 2029, 22 Subat 1940.

⁶¹⁴ "Halkevinde Resin ve Fotograf Sergisi", Haber, nr: 2136, 21 Kasim 1940; "Resim ve Fotograf Sergisi", Haber, nr: 2147, 30 Aralik 1940.

⁶¹⁵ "Halkevinde Bir Kitap Sergisi Açilacak", Haber, nr: 2178, 1 Mayıs 1941.

⁶¹⁶ "Halkevi Kitap Sergisi", Haber, nr: 2187, 2 Haziran 1941.

⁶¹⁷ "Toprak Mahsulleri Sergisi", Haber, nr: 2234, 20 Kasim 1941; "Halkevi Kütüphanesindeki Zirai Eserler", Haber, nr: 2234, 20 Kasim 1941.

25 Ocak 1942 tarihinde açılan resim ve fotoğraf sergisinde elliye yakın resim ve birçok fotoğraf sergilenmiştir⁶¹⁸. 1943 yılı Ocak ayında da bir resim ve fotoğraf sergisi açılmıştır⁶¹⁹. 20 Ocak 1945 tarihinde açılan resim ve fotoğraf sergisinde yağlı boya, sulu boya, pastel boya, kara kalem, tahta üzerine gravür, guvas gibi resim sanatına dahil her tür eser sergilenmiştir. Eserlerin jüri heyeti tarafından dereceler alıp, katılacak amatörlerin sayısına göre ödüllendirileceği belirtilmiştir⁶²⁰. 15 Subat 1945 tarihinde de bir resim ve fotoğraf sergisi açılmıştır⁶²¹.

15 Aralık 1945 tarihinde halkevi salonunda “İngiliz Kir Manzaraları” sergisi açılacağı duyurulmuştur⁶²². İngiliz Kültür Heyeti tarafından düzenlenen ve şehirde geniş bir ilgi ile karşılandığı belirtilen serginin açılışında vali ve seçkin bir davetli kitlesi bulunmuştur⁶²³.

5 Subat 1946 tarihinde Vali Sefik Bicioğlu tarafından açılan resim ve fotoğraf sergisinde bazı yerel manzara resimlerinin dikkat çektiği belirtilmiştir. Sergide keçecilerin keçe üzerine yapılmış bazı resim işleri de sergilenmiştir⁶²⁴. Birinci ve ikinci olan resimler Ankara’ya gönderilmiş, bunlar arasında “Olucak’tan Bakış” resminin çok dikkati çektiği belirtilmiştir⁶²⁵.

Halkevi resim kursu öğrencilerinin hazırladıkları eserlerden oluşan sergi 29 Ağustos 1946 tarihinde Vali Sefik Bicioğlu tarafından açılmıştır. Sergide kurs öğretmeni Zeki Cakaloz ve öğrencilerinin çalışmalarıyla kısa zamanda meydana getirdikleri 105 eser sergilenmiş ve hayranlıkla karşılandığı ifade edilmiştir⁶²⁶.

23 Subat 1947 tarihinde halkevinde bir resim sergisi açılmıştır. Gazetede çevrede sanat sevgisi ve zevki uyandıran bu sergilerin faydalı olduğu belirtilmiştir⁶²⁷. Halkevinde açılmış olan resim sergisinin ilçeler halkevlerinde açılmasına karar verilmiş,

⁶¹⁸ “Halkevi Güzel Sanatlar Subesi Reisliğinden”, Haber, nr: 2248, 19 Ocak 1942; “Halkevi Resim ve Fotoğraf Sergisi”, Haber, nr: 2250, 26 Ocak 1942.

⁶¹⁹ “Halkevinde”, Haber, nr: 2346, 11 Ocak 1943.

⁶²⁰ “Afyon Halkevi Reisliğinden Resim ve Fotoğraf Sergisi”, Haber, nr: 2546, 4 Ocak 1945.

⁶²¹ “Resim ve Fotoğraf Sergisi”, Haber, nr: 2559, 19 Subat 1945.

⁶²² “Sehrimizde Bir Sergi”, Haber, nr: 2637, 3 Aralık 1945.

⁶²³ “Halkevimizde Sergi”, Haber, nr: 2644, 31 Aralık 1945.

⁶²⁴ “Halkevinde”, Haber, nr: 2655, 7 Subat 1946.

⁶²⁵ “Halkevinde”, Haber, nr: 2656, 11 Subat 1946.

⁶²⁶ “Halkevinde Resim Sergisi”, Haber, nr: 2711, 22 Ağustos 1946; “Halkevinde Resim Sergisi Açıldı”, Haber, nr: 2713, 2 Eylül 1946.

⁶²⁷ “Halkevimizde Bir Sergi Açıldı”, Haber, nr: 2760, 24 Subat 1947.

ilk olarak resimler Sandikli halkevine gönderilmiştir. Sirasiyla diğer ilçelere de gönderileceği ifade edilmiştir⁶²⁸.

10. Halkevleri Tarafından Yapılan Diğer Etkinlikler

Halkevi salonuna konulacak sinema makinesinin 4.180 liraya pazarlığı yapılmış ve sipariş verilmiştir. Salonunda yapılacak yanki düzeni için de Nafia Vekaletinden bir uzman istenilmiştir. Makineyi koymak için temsil salonuna yeni bir bölüm ilave edileceği belirtilmiştir⁶²⁹. Salona ilave yapılacak kısmın genişçe yaptırılması ve masalar konularak sinema zamanları dışında da bir dinlenme yeri olarak kullanılması düşünülmüştür⁶³⁰. İnşaatına başlanan salonunda sesin uygun biçimde yankısı için de tertibat ve kalorifer tesisatı da yapıldığı belirtilmiştir⁶³¹. Sinema için alınan makineler şehre gelmiş⁶³², makinelerin yerine konulması ve tesisatın yapılması için çalışıldığı belirtilmiştir⁶³³.

Halkevi sineması hasilatı evin sosyal yardım subesi tarafından yapılacak yardımlara ayrılmıştır. Bu parayla 400 kadar yoksul öğrenciye elbise yapılacağı ifade edilmiştir⁶³⁴.

1940 yılı içinde halka ve köylülere parasız sinema gösterilmiştir⁶³⁵. Ekim ayının son haftası içinde parasız gösterilen “Ankara Postası” filmi sekiz aksam devam etmiş ve 3.200 kişi tarafından izlenmiştir. Film istediği halde görememiş olanlar için ileride tekrar sinema gösterileceği belirtilmiştir⁶³⁶. 24 Subat 1941 tarihine kadar 12 günde yaklaşık 4.000 kişiye parasız sinema gösterilmiştir⁶³⁷.

Halkevi sinemasının halkevi tarafından paralı olarak işletilmesi prensip itibarıyla doğru görülmediğinden devamlı olarak çalıştırılmamış, yalnız ara sıra parasız filmler gösterilmiştir. Şehirde başka sinema da olmadığından halk bu hususta ihtiyaç hissettiği

⁶²⁸ “Halkevi Resim Sergisi İlçelerde”, Haber, nr: 2772, 7 Nisan 1947.

⁶²⁹ “Halkevi Sineması İçin Makine Sipariş Edildi”, Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

⁶³⁰ “Sinema”, Haber, nr: 1841, 21 Nisan 1938.

⁶³¹ “Halkevindeki Yapı İşleri”, Haber, nr: 1845, 5 Mayıs 1938; “Halkevi Sinemasında”, Haber, nr: 1877, 25 Ağustos 1938; “Halkevi Sineması”, Haber, nr: 1918, 9 Subat 1939.

⁶³² “Halkevi Sineması”, Haber, nr: 1882, 12 Eylül 1938.

⁶³³ “Halkevi Sineması”, Haber, nr: 1892, 17 Ekim 1938.

⁶³⁴ “Halkevi Sineması”, Haber, nr: 1914, 19 Ocak 1939.

⁶³⁵ “Halkevinde Bando Teskil Ediliyor”, Haber, nr: 2086, 31 Mayıs 1940.

⁶³⁶ “Sinema”, Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940.

⁶³⁷ “Halkevinde”, Haber, nr: 2161, 27 Subat 1941.

ifade edilmiştir. CHP genel sekreterliği halkevi sinemasının Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından paralı olarak işletilmesine izin vermiş ve 6 Mayıs 1941 tarihinden itibaren sinemanın işletilmesine başlanmıştır. Güzel filmler seçtiği belirtilen kurum ilk olarak “Şehvet Kurbanı” adlı bir film göstermiştir. Bu film ile çevrede büyük etki bıraktığı, aile muhabbeti asılması ve zevk eglenceye düşkünlük aleyhinde kuvvetli duygular uyandırması itibarıyla filmin çok faydalı olduğu ifade edilmiştir⁶³⁸.

14 Ocak 1942 tarihinde halkevi sinema salonunda Karaman, Sülün Mahalleleri ve civarı halkına parasız film gösterilmiştir. Bu arada Hatay’ın kurtuluşuna ve İzmir fuarına ait filmlerin de bulunduğu belirtilmiştir⁶³⁹. 1945 yılı Mayıs ayının ikinci haftası içinde geçim şartları dar ailelere 350 sinema bileti dağıtmış ve bu suretle halka bir akşam parasız sinema gösterilmiştir⁶⁴⁰.

1943 yılı Ocak ayında radyoda bir Afyon gecesi yapılacağı belirtilmiştir. Gecenin programını hazırlamak üzere Ankara’dan Ferruh Arsunar Afyon’a gelip girmiştir⁶⁴¹. 17 Ocak’ta radyoda yapılacağı duyurulan Afyon halkevinin folklor gecesi 19 Ocak’a alınmıştır⁶⁴². Radyoda Afyon halkevi adına folklor saatini yapacak olan heyet Ankara’ya hareket etmiştir⁶⁴³. Bu heyete sair ve gazeteci Afyonlu Faruk Sükrü Yersel Eskişehir’den katılmış, Afyon ve çevresinin folklorundan bahsetmiştir. Güzel müzik sesleriyle de canlandırıldığı belirtilen yayına sair Osman Atilla bir eseriyle son vermiştir⁶⁴⁴.

1946 yılının ilk haftasından beri Afyon halkevinde ilçe ve bucak folklor geceleri başlamıştır. İlk olarak gelen Suhut halkodası gençlerinin merkez halkevinde köy türküleri, köy oyunları, köy monologları ve iki perdelik temsil ile senlikli bir gece yasattıkları ifade edilmiştir. Bir hafta sonra Emirdağ ilçesinin çok zengin bir kadro ile gelip, orijinal türküleri, yerli şiirleri, birer sanat kıymeti taşıyan güzel oyunları ve düğün adetleri ile muhteşem bir gece yasattıkları belirtilmiştir. Emirdağlı gençler lise öğrencileri ile voleybol ve Gençlik Kulübü ile de futbol maçı yapmışlardır⁶⁴⁵.

⁶³⁸ “Çocuk Esirgeme Kurumu Güzel Filmler Getiriyor”, Haber, nr: 2181, 12 Mayıs 1941.

⁶³⁹ “Halkevinde”, Haber, nr: 2247, 15 Ocak 1942.

⁶⁴⁰ “Parasız Sinema”, Haber, nr: 2584, 21 Mayıs 1945.

⁶⁴¹ “Radyoda Afyon Gecesi”, Haber, nr: 2318, 24 Eylül 1942.

⁶⁴² “Radyo’da Afyon Gecesi”, Haber, nr: 2345, 7 Ocak 1943; Haber, nr: 2346, 11 Ocak 1943.

⁶⁴³ “Radyoda Afyon Saati”, Haber, nr: 2348, 18 Ocak 1943.

⁶⁴⁴ “Radyoda Afyon Saati”, Haber, nr: 2349, 21 Ocak 1943.

⁶⁴⁵ Osman ATTILA, “İlçe Folklor Geceleri”, Haber, nr: 2653, 31 Ocak 1946.

Afyon’u iyi bilen Erzincan Mebusu Behçet Kemal Çağlar 23 Ağustos 1946 tarihinde Ankara radyosunda Afyon için bir konuşma yapmıştır. 27 Ağustos’ta da Kurtuluş Bayramı münasebetiyle Ankara radyosunda bir konuşma daha yapılacağı belirtilmiştir⁶⁴⁶.

C. ULUSAL BAYRAM KUTLAMALARI

1. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

23 Nisan gününün bayram olarak kabul edilmesi ile ilgili yasa tasarısı 2 Mayıs 1921 tarihinde kabul edilmiştir. Bu tarihten sonra 1929 yılına kadar 23 Nisan Milli Bayramı resmi olarak her yıl kutlanmıştır. İlk defa 1929 yılında 23 Nisan “Çocuk Bayramı” olarak kutlanmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu kendi örgütüne gönderdiği bir genelge ile 23-29 Nisan günlerini “Çocuk Haftası” olarak belirlemiş ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramına ek olarak Çocuk Bayramı da ilan edilmiştir⁶⁴⁷.

1938 yılı 23 Nisan Bayramı’nın Afyon’da coşkuyla kutlandığı ifade edilmiştir. Cumhuriyet Meydanını dolduran binlerce kişinin söylediği İstiklal Marsından sonra vali Durmus Evrendilek konuşmasıyla töreni açmıştır. Bunu okullar, parti ve halkevi adına yapılan konuşmalar takip etmiştir. Zafer Abidesi’ne çelenk konulduktan sonra büyük bir geçit töreni yapılmıştır. 23 Nisan ile başlayan çocuk haftasında halkevinde çocuklara konser verilmiş ve birer de defter hediye edilmiştir⁶⁴⁸.

1939 yılı 23 Nisan Bayramı kutlamalarında lise ve ilkokul öğrencileri Cumhuriyet Meydanında toplanmışlardır. Askeri, mülki erkan, subay ve memurlar, parti, belediye, halkevi, şehirde mevcut çeşitli kuruluşlara mensup kişiler, kadın erkek birçok kişi kendilerine ayrılan yerde toplanmışlardır. Afyon’da bulunan okullar adına Zafer Abidesine çelenk konulmuştur. Tören Vali Durmus Evrendilek’in konuşmasıyla açılmıştır. Parti, halkevi ve belediye adına İs Bankası muhasebecisi Zeki Eler ve Maiyet Memuru Kemal Kurtbas, lise ve ilkokullar adına öğrenci konuşmaları ile devam etmiştir. Atatürk’ün hatırası anılmış, İsmet İnönü’ye minnet ve şükran duyguları

⁶⁴⁶ “Radyo’da Afyon Konuşması”, Haber, nr: 2712, 26 Ağustos 1946

⁶⁴⁷ Bengül Salman BOLAT, Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2007), s. 42.

⁶⁴⁸ “23 Nisan Sehrimizde Coşkunluk İçinde Kutlandı”, Haber, nr: 1842, 25 Nisan 1938.

tazelenmiş, alkis ve “yasa” sesleri arasında konuşmaların bittiği belirtilmiştir. Okullar tarafından Lise basta olarak alfabetik sırayla geçit töreni yapılarak törene son verilmiştir⁶⁴⁹. Çocuk Bayramı haftasında öğrencilere halkevinin ve Çocuk Esirgeme Kurumunun getirdiği çocuk filmleri gösterilmiş ve halkevi tarafından defter ve kalem, hediye edilmiştir. Bütün ilkokulların katılımıyla halkevi sinemasında hazırlanan temsil iki gece boyunca velilere izletilmiştir. Lise öğrencileri de iki gece “Sönen Ümit” adlı piyesi temsil etmişler, havanın yağmurlu ve serin olması nedeniyle kir eğlencesi yapılmayacağı ifade edilmiştir⁶⁵⁰.

1940 yılı 23 Nisan Bayramı'nın Afyon'da coşkuyla kutlandığı ifade edilmiştir. İstiklal Marsından sonra Vali Durmuş Evrendilek bir konuşma ile töreni açmış, Gedik Ahmet Paşa Okulu başöğretmeni Abdullah Açıkgöz ile lise ve ilkokul öğrencilerinden birer kişi konuşma yapmıştır⁶⁵¹. Ayrıca İS Bankası muhasebecisi Zeki Eler tarafından parti ve halkevi adına bir konuşma yapılmıştır⁶⁵².

1941 yılı 23 Nisan Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı programı hazırlanmış ve resmi dairelere bildirilmiştir. Bu program gereğince şehirde 23 Nisan Bayramı kutlanmış, hafta boyunca etkinlikler yapılmıştır⁶⁵³.

1942 yılı 23 Nisan Bayramı'nın her yılkinden daha güzel ve parlak bir şekilde kutlandığı ifade edilmiştir. Maarif Müdürü Fazıl Gönen'in konuşması ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Kadınana Okulundan öğretmen Hatice Ülkebay, lise, ilkokullar adlarına öğrenciler tarafından yapılan konuşmaların Cumhuriyet Meydanını dolduran halk tarafından büyük bir ilgiyle dinlendiği belirtilmiştir. Gece de halkevinde çocuk balosu yapılmıştır⁶⁵⁴. Çocuk Bayramı münasebetiyle 24 Nisan 1942 tarihinde DDY Yedinci İşletme Müdürü Esref Demirağ sayısı dört yüzü aşan demiryolu personelinin çocuklarına Afyon istasyon park ve salonlarında bir çay ziyafeti vermiştir. Oyunlarla bu çocuklar eğlendirildiği gibi piyango çekilerek oyuncak ve yemisi dağıtılarak çocukların ayrıca sevindirildiği belirtilmiştir. Ziyafet ve eğlencede vali, CHP ve belediye başkanıyla Maarif Müdürü ve bazı öğretmenler de bulunmuştur. Esref Demirağ'ın

⁶⁴⁹ “Sehrimizde 23 Nisan Çocuk Bayramı”, Haber, nr: 1939, 24 Nisan 1939.

⁶⁵⁰ “Sehrimizde Çocuk Bayramı Haftasında Neler Yapılacak?”, Haber, nr: 1939, 24 Nisan 1939.

⁶⁵¹ “Sehrimizde 23 Nisan Büyük Tezahürlerle Kutlandı”, Haber, nr: 2071, 26 Nisan 1940.

⁶⁵² “B. Zeki Eler'in Nutku”, Haber, nr: 2072, 29 Nisan 1940.

⁶⁵³ “23 Nisan Çocuk Bayramı”, Haber, nr: 2176, 21 Nisan 1941.

⁶⁵⁴ “Sehrimizde 23 Nisan”, Haber, nr: 2276, 27 Nisan 1942.

çocuklara karşı gösterdiği sevgi ve sefkatten dolayı bu kişilerin takdir ve memnuniyetlerini belirttikleri ifade edilmiştir⁶⁵⁵.

1943 yılı 23 Nisan Bayramında lise öğrencileri tarafından müsamereler verilmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu ilkökullü öğrencilerine sinema göstermiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu başkanı Arif Koç'un büyük hizmetlerine dayanarak kurum merkezi tarafından vilayet aracılığıyla gönderilen madalya da bayram günü kurum binasında yapılan törende vali tarafından verilmiştir⁶⁵⁶. Bayram töreninde vali ve komutan Cumhuriyet Meydanını dolduran binlerce vatandaşın bayramını kutlamış, abideye çelenkler konulmuş, lise ve ilkökullü öğrencileri tarafından güzel konuşmalar yapılmış, şiirler okunmuştur. Büyük bir geçit töreni ile törene son verilmiştir⁶⁵⁷. Ayrıca belediye salonunda bir de çocuk balosu düzenlenmiştir⁶⁵⁸.

1944 yılı 23 Nisan ve Çocuk Haftası'nın coşkun ve heyecanlı bir şekilde kutlandığı ifade edilmiştir. Sabah kalabalık bir öğrenci ve halk kitlesi Zafer Anıtı Meydanını doldurmuşlardı. Saat 10,00'da memurlar, halk ve öğrenciler yerlerini almışlar, vali ve komutan öğrenci ve halkı teftiş ederek bayramlarını kutlamıştır. Bundan sonra Anıt Meydanına çelenkler konmuş, belediye bandosu tarafından İstiklal Marsi çalindikten sonra öğrenciler tarafından günün anlamını belirten konuşmalar yapılmıştır. Resmi geçitten sonra merasime son verilmiştir. Gece de halkevinde öğrenciler tarafından bir müsamere verilmiştir⁶⁵⁹.

1945 yılı 23 Nisan Bayramı'nın Afyon'da coşkuyla kutlandığı ifade edilmiştir. Bayram münasebetiyle bütün resmi daireler, dükkanlar, evler, caddeler bayraklarla donatılmıştır. Saat 10,00'da öğrenciler ve kalabalık bir halk topluluğu Cumhuriyet Meydanında yerlerini almış, vali ile komutan öğrencilerin bayramlarını kutlamıştır. Lise ile Enstitü öğrencilerinin bando ile söyledikleri İstiklal Marsından sonra Zafer Anıtına çelenk konulmuş ve bunu ilkökuller adına bir öğrencinin konuşması takip etmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumundan ve liseden iki öğrenci de birer konuşma yaparak bayram gününün önemini belirtmişlerdir. Konuşmalardan sonra bir geçit töreni yapılmıştır.

⁶⁵⁵ "Afyon İletmesinde B. Esref Demirag'ın 400 Yavruya Çay Ziyafeti", Haber, nr: 2276, 27 Nisan 1942.

⁶⁵⁶ "23 Nisan Bayramı", Haber, nr: 2374, 19 Nisan 1943.

⁶⁵⁷ "Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı", Haber, nr: 2376, 26 Nisan 1943.

⁶⁵⁸ "Çocuk Balosu", Haber, nr: 2376, 26 Nisan 1943.

⁶⁵⁹ "Şehrimizde 23 Nisan Bayramı Büyük Tezahüratla Kutlandı", Haber, nr: 2477, 24 Nisan 1944.

Ayrıca bayram haftası münasebetiyle halkevinde müsamere ve konferanslar verileceği, Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından öğrencilere sinema gösterileceği belirtilmiştir⁶⁶⁰.

Gazetede 1946 yılı 23 Nisan ve Çocuk Haftası kutlamaları hakkında hiçbir haber bulunmamaktadır. Fakat 22 Nisan 1946 tarihli Haber gazetesinde “Fikirler” köşesinde “23 Nisan hepimizin bayramıdır. Ancak ona Çocuk Bayramı derken de kadrini küçültmüştük olmuyoruz. Çocuk istikbal demek, vatan demektir. Vatana istikbali için ümitlerimizi çocuklarımızın bilgili, iradeli, iyi huylu ve sağlam yetismelerine bağlamış bulunuyoruz.”⁶⁶¹ denilmiştir.

1947 yılı Büyük Millet Meclisinin açılış yıl dönümü ve çocuk haftasının şehirde coşkulu ve heyecanlı bir şekilde kutlandığı belirtilmiştir. Sabah saatlerinde öğrenci ve halk Cumhuriyet Meydanını doldurmuştur. Saat 10,00’de atılan topla törene başlanmış, vali, askerlik dairesi başkanı ve vilayet erkani ile belediye başkanı, CHP mensupları Zafer Anıtına çelenk koymuştur. Belediye bandosu tarafından İstiklal Marsi çalınmıştır. Lise ve ilkokul öğrencileri tarafından günün önemini belirten konuşmalar yapıldıktan sonra resmi geçit başlamıştır⁶⁶².

2. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı

19 Mayıs günü 20 Haziran 1938 tarihinde “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739 Sayılı Kanuna Ek Kanun” olarak Gençlik ve Spor Bayramı resmen kabul edilmiştir. Zaten 19 Mayıs günü Atatürk’ün Samsun’a ayak basması, Milli Mücadeleyi buradan başlatması ve bu günün unutulmaması için Samsun halkı tarafından “Gazi Günü” olarak 1926 yılından beri mahalli bir gün gibi kutlanmakta idi.

Diğer taraftan spor ile ilgili bir milli bayram günü kutlanmasında ilk girişim 1917 yılından beri yapılamayan “İdman Bayramları”ni da organize etmiş olan Selim Sirri Tarcan tarafından yapılmıştır. Bu tesebbüs üzerine Maarif Vekaleti “Jimnastik Senlikleri”nin resmi bir şekilde kutlanmasını kabul etmiştir. Böylece 10 Mayıs 1928’de Ankara’da, 11 Mayıs’ta ise İstanbul, İzmir ve diğer Anadolu şehirlerinde “Jimnastik Etkinlikleri” kutlanmıştır. 19 Mayıs gününün milli bir spor günü olarak kutlanmasında

⁶⁶⁰ “23 Nisan”, Haber, nr: 2577, 23 Nisan 1945.

⁶⁶¹ “Fikirler”, Haber, nr: 2676, 22 Nisan 1946.

⁶⁶² “23 Nisan Çocuk Bayramı Canlı Oldu”, Haber, nr: 2777, 24 Nisan 1947.

ilk girisim Besiktas Jimnastik Kulübünden gelmiştir. Bu kulüp “Atatürk Spor Günü” organize etmek için Galatasaray ve Fenerbahçe kulüpleri ile de görüş birliğine varmıştır. 24 Mayıs 1935’te verilen bu karar ile günün ismi “Atatürk Günü” olarak tasarlanmıştır. Bununla paralel olarak 1935 yılındaki Spor Kongresi toplantısında Türkiye Idman Cemiyetleri ittifakinin kurulmasında önemli katkisi olan Ahmet Fetgeri Atatürk Günü’nün tüm gençliğe mal edilmesi için “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı” adıyla her yıl kutlanmasını teklif etmiştir. Bu teklif kabul edilmiş ve Mustafa Kemal Pasa’ya sunulmuştur. Bu şekilde “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı” 1935 yılından itibaren kutlanmaya başlamıştır⁶⁶³.

1938 yılında 19 Mayıs’ın ilin her tarafında büyük coşkuyla kutlandığı belirtilmiştir. Halkevi sporcuları ve lisenin kız, erkek yüzlerce öğrencisi spor ve jimnastik kıyafetleriyle bando ile şehir içinde bir yürüyüş yapmışlar ve Zafer Abidesi’ne çelenk koymuşlardır. Spor salonunda yapılan törende İstiklal Marsi esnasında sahaya Türk bayrağı çekilmiştir. Vali Durmuş Evrendilek açılış konuşmasında günün Türk tarihindeki önemini ve Türk ulusuna 19 Mayıs 1919’dan sonra nasıl yeni ve feyizli bir hayat sayfası açıldığını açıklamıştır. Lise ve halkevi adına birer konuşma yapıldıktan sonra geçit töreni yapılmış ve spor hareketlerine başlanmıştır. Sahanın genişliği dolayısıyla nutuklar ve kumandalar için hoparlörden yararlanılmıştır. Spor hareketleri bitince lise karma takımları arasında bir futbol maçı yapılmıştır. Gece halkevinde yapılan toplantıda ev başkanı Galip Demirel tarafından 19 Mayıs, spor ve gençlik hakkında bir konuşma yapılmıştır. Gençler hep birlikte Onuncu Yıl Marsini söylemişler, Temsil subesi üyelerinden Lütfi Bozkurt’un tek kişilik oyunu ile herkesi güldürdüğü belirtilmiştir⁶⁶⁴.

1939 yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın şehirde her sene olduğu gibi kutlanacağı ifade edilmiştir. 19 Mayıs resmi tatil günleri arasına alındığı için dairelerde çalışılmayacağı, bütün binaların bayraklarla donatılacağı ve gece şehrin ışıklandırılacağı duyurulmuştur⁶⁶⁵. Akşam da lise tarafından halkevi salonunda bir müsamere verilmiş⁶⁶⁶ ve 19 Mayıs’ın şehirde büyük coşkuyla kutlandığı belirtilmiştir. Lise öğrencileri ve

⁶⁶³ BOLAT, a.g.t., s. 46.

⁶⁶⁴ “19 Mayıs İlimizde Büyük Tezahürlerle Kutlandı”, Haber, nr: 1850, 23 Mayıs 1938.

⁶⁶⁵ “19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı”, Haber, nr: 1943, 8 Mayıs 1939; “Şehrimizde 19 Mayıs Bayramı Nasıl Kutlanacak?”, Haber, nr: 1945, 15 Mayıs 1939.

⁶⁶⁶ “Müsamere”, Haber, nr: 1945, 15 Mayıs 1939.

sporcular Zafer Abidesi etrafında toplanmışlar, abideye çelenk koymuşlar ve ülkenin bağımsızlığını ve inkılabı korumak için yemin etmişlerdir. Bundan sonra İzmir İstasyonu civarında hazırlanmış olan sahada İstiklal Marsi ile törene başlanmıştır. Vali Durmus Evrendilek açılış konuşmasında 19 Mayısla “Türk Milleti’nin Rönesans’ının başlamış olduğunu” söylemiştir. Bu konuşmayı lise ve spor bölgesi adına yapılan konuşmalar takip etmiştir. Lisenin kız ve erkek öğrencilerinin ayrı ayrı başarılı bir şekilde beden hareketleri yaptıkları ve beğeni kazandıkları belirtilmiştir. Jimnastik hareketlerinden sonra da çeşitli spor müsabakaları, güres ve bisiklet yarışı yapılmıştır⁶⁶⁷.

1940 yılı 19 Mayıs Bayramı için yapılmış olan programa gergince Zafer Abidesi önünde toplanılmış, İstiklal Marsi söylendikten sonra abideye çelenk konulmuş ve gençlik tarafından ant içilmiştir. Daha sonra yeni spor sahasına geçilmiş, orada valinin konuşması ile tören açılmıştır. Diğer konuşmaları geçit töreni ile jimnastik hareketleri ve müsabakalar takip etmiştir⁶⁶⁸. Gece de halkevinde bir müsamere verilmiştir. Yalnız spor sahasının çamurlu olmasının spor ve beden terbiyesi hareketlerinin tamamen yapılamamasına sebep olduğu belirtilmiştir⁶⁶⁹.

1941 yılı 19 Mayıs kutlama törenleri için Afyon Beden Terbiyesi Bölgesine mensup gençlerden bir grup Ankara’ya gitmiştir⁶⁷⁰.

Şehirde 1942 yılı 19 Mayıs Bayramı’nın layık olduğu önemle kutlandığı ifade edilmiştir. Vali Sefik Bicioğlu’nun konuşmasıyla başlayan program lise ve beden terbiyesi adına yapılan konuşmalar, geçit töreni ve lise öğrencilerinin yaptıkları spor hareketleriyle sona ermiştir⁶⁷¹.

1943 yılı 19 Mayıs kutlamalarının havanın yağmurlu olmasından dolayı stadyumda yapılacak spor gösterilerinin yapılamadığı ifade edilmiştir⁶⁷².

1944 yılı 19 Mayıs kutlamalarında stadyumda Beden Terbiyesi Bölge As Baskanı sıfatıyla Maarif Müdürü Fazıl Gönenç ve bir lise öğrencisi konuşma yapmış, kız ve erkek orta öğretim öğrencileri tarafından takdirle seyredildiği belirtilen beden

⁶⁶⁷ “19 Mayıs Bayramı Şehrimizde Büyük Tezahürlerle Kutlandı”, Haber, nr: 1947, 22 Mayıs 1939.

⁶⁶⁸ “Spor ve Gençlik Bayramı”, Haber, nr: 2080, 17 Mayıs 1940.

⁶⁶⁹ “Şehrimizde 19 Mayıs”, Haber, nr: 2081, 20 Mayıs 1940.

⁶⁷⁰ “19 Mayıs’ta Ankara’ya Gidecek Gençler”, Haber, nr: 2171, 3 Nisan 1941.

⁶⁷¹ “Şehrimizde 19 Mayıs”, Haber, nr: 2283, 21 Mayıs 1942.

⁶⁷² Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943

hareketleri yapılmıştır. Ayrıca Lise ve Demirspor arasında bir futbol maçı da yapılmıştır. Halkevi de günün şerefine bir toplanma düzenlemiştir⁶⁷³.

1945 yılında şehirdeki 19 Mayıs spor şenliklerinin her yıldakinden daha güzel olduğu ifade edilmiştir. Lise, Kız ve Erkek Sanat Enstitüleri öğrencileri, halkevi kalkancıları ve spor kuruluşlarının katılmaları ile yapılan şenlik binlerce kişi tarafından seyredilmiştir. Erkek öğrencilerin 500 kişilik bir grup halinde oynadıkları “bengi oyunu” ile kızların eski Afyon kıyafetleri ile yaptıkları “hos bilezik” ve “Erzurum barları” ile halkevinin kılıç kalkan sporunun çok alkışlandığı belirtilmiştir⁶⁷⁴.

1946 yılı gençler ve öğrencilerin katılımıyla 19 Mayıs spor şenliklerinin çok güzel olduğu, Pazar tatili olması münasebetiyle şenliklere katılan halkın iyi ve eğlenceli bir gün geçirdiği ifade edilmiştir⁶⁷⁵.

1947 yılı 19 Mayıs Bayramını kutlamak üzere büyük bir program hazırlanmıştır. Öğleden önce anıt önünde ant içen gençlerin spor alanına giderek takdire değer gösteriler yaptıkları belirtilmiştir⁶⁷⁶.

3. Afyon’un Kurtuluşu

26 Ağustos 1938 tarihinde valinin başkanlığı altında kalabalık halk ile Kocatepe ziyaret edilmiştir. Vali, Suhut Nahiye Müdürü, Kalecik köyünden bir kişi konuşma yapmış, sair Osman Attila o gün için yazdığı destanı okumuştur. Vali’nin Kocatepe’den Atatürk’e vilayet halkının minnet ve şükranlarını belirten telgrafına cevap olarak Atatürk halka selam ve sevgilerinin bildirilmesini emretmiştir⁶⁷⁷. 27 Ağustos Kurtuluş Bayramının da çok heyecanlı ve parlak olduğu belirtilmiş, bütün şehir bayraklar, taklar ve elektrik ampulleriyle donatılmıştır. Saat 5,00’de kurtuluşu temsil eden kitanın girişi ile büyük bir coşku başladığı ifade edilmiştir. Belediye önünde yapılan konuşmalarından sonra geçit töreni yapılmıştır. Gece de fener alayları ve milli oyunlarla kutlanmıştır⁶⁷⁸. 29 Ağustos’ta CHP tarafından şehre gelen konuklar şerefine bir toplantı

⁶⁷³ “Şehrimizde 19 Mayıs”, Haber, nr: 2485, 22 Mayıs 1944.

⁶⁷⁴ “Şehrimizde 19 Mayıs”, Haber, nr: 2584, 21 Mayıs 1945.

⁶⁷⁵ “Şehrimizde 19 Mayıs”, Haber, nr: 2684, 20 Mayıs 1946.

⁶⁷⁶ “19 Mayıs Atatürk’ün Hareketi İdare Etmek Üzere Samsun’a Çıktıkları Günün Yıl Dönümü”, Haber, nr: 2784, 19 Mayıs 1947.

⁶⁷⁷ “Şehrimiz ve Çevresi Günlerden Beri Bayram Hayatı Yaşıyor”, Haber, nr: 1878, 29 Ağustos 1938.

⁶⁷⁸ “Kurtuluş Yıldönümü Büyük Tezahürlerle Kutlandı”, Haber, nr: 1878, 29 Ağustos 1938.

düzenlenmiş ve davetlilere limonata, bisküvi, meyve ikram edilmiştir. Vali ve CHP baskani Durmus Evrendilek bir konuşma yaparak içinde yasanılan büyük zafer günlerinin hatıralarından bahsetmiştir. Konuşmasının sonunda 30 Ağustos'ta Dumlu'ya hareket edecek trenlerin saatlerini, tören programını ve çelenk koyma sırasını bildirmiştir⁶⁷⁹.

Halkevi temsil kolunun 1939 yılı Kurtulus Bayramı hazırlamaya başladığı müsamere 26 Ağustos akşamı verilmiş, "İstiklal" piyesi ve bir komedi temsil edilmiştir⁶⁸⁰. 1939 yılında da halkevi mensupları tarafından taarruzun başladığı 26 Ağustos gününde Kocatepe ziyareti planlanmıştır⁶⁸¹. Suhut nahiye müdürünün gayreti ile tamamlanmış olan yoldan tepeye otomobil ve otobüslerle çıkılabilmektedir. 2 otomobil ve 3 otobüs ile sehirden hareket eden kabile yolda köylülerle ve Suhut kasabasından katılanlarla birleşerek Kocatepe'ye ulaşmıştır. Tepeye İstiklal Marsi ile bayrak çekilmiş ve halkevi baskani Galip Demirel heyecanlı bir konuşma ile töreni açmıştır. Bir subay hareketi arazi üzerinde açıklamış, köylüler de hatıralarını anlatmışlardır. Kocatepe istasyonu aracılığıyla İsmet İnönü'ye şükran ve minnet telgrafları çekilmiştir⁶⁸². 27 Ağustos'ta sehirden coşkulu kutlamaların yapıldığı belirtilmiştir. Tam kurtulus saatinde orduyu temsilen sehre giren askerler coşku ile karşılanmış ve süngülerine çiçekler takılmıştır. Belediye üyelerinden oluşan bir grup da bu kitayı sehre adına karşılamıştır. Zafer Abidesi'ne çelenkler konulduktan sonra Muzaffer Görktan tarafından bir konuşma yapılmış ve geçit töreni başlamıştır. Gece yapılan ışıklandırma ve senliğin de çok canlı olduğu, bütün sehirden his ve heyecan görüldüğü belirtilmiştir. Kurtulus yıl dönümü münasebetiyle sehre adına İsmet İnönü'ye ve diğer devlet büyüklerine şükran ve minnet telgrafları çekilmiştir⁶⁸³.

1940 yılında 26 Ağustos'ta Kocatepe'ye halkevi tarafından bir ziyaret düzenlenmiştir⁶⁸⁴. 27 Ağustos'ta sehirden Kurtulus Bayramı'nın büyük coşkuyla kutlandığı belirtilmiştir. Kutlamalar saat 17,00'de başlamış, Afyon'u kurtaran kitayı temsil eden bir müfreze Suhut yolu üzerinden sehre girmiştir. Savaş sahnesindeymiş

⁶⁷⁹ "Partinin Verdigi Ziyafet", Haber, nr: 1879, 1 Eylül 1938.

⁶⁸⁰ "Kurtulus Bayramına Hazirlik", Haber, nr: 1969, 17 Ağustos 1939 ; "Halkevinin Müsameresi", Haber, nr: 1972, 28 Ağustos 1939.

⁶⁸¹ "Halkevi Mensuplarının Kocatepe Ziyareti", Haber, nr: 1971, 24 Ağustos 1939.

⁶⁸² "Kocatepe Ziyareti", Haber, nr: 1972, 28 Ağustos 1939.

⁶⁸³ "Sehrimiz Kurtulduğu Günü Coşkun Tezahürlerle Kutlanacak", Haber, nr: 1972, 28 Ağustos 1939.

⁶⁸⁴ "Yarin Sehrimizin Kurtulus Yil Dönümü Kutlanacak", Haber, nr: 2113, 26 Ağustos 1940.

gibi gelen bu müfreze Kadinana Okulu önünde halk temsilcileri tarafından karşılanmış, bu esnada bütün binalara bayraklar çekilerek, subaylara ve erlere çiçekler verilmiştir. Halk eski belediye binasından Kadinana'ya doğru giden caddenin iki tarafında; vali, komutan ve memurlar da Zafer Parki havuzu yanında yer almışlar, abideye çiçek konmuş ve geçit töreni yapılmıştır. Geçit töreni esnasında köylü erkek ve kadınlar da kagni ile geçmişlerdir. Gece de aydınlatma, fener alayı ve eğlenceler yapılmış ve halkevinde bir müsamere verilmiştir⁶⁸⁵.

Her sene olduğu gibi 1941 yılında da halkevi 26 Ağustos'ta Kocatepe'ye bir ziyaret düzenlemiştir⁶⁸⁶. Geziye General Talat Sualp ve Kurmay Başkan Tefik Biyiklioglu da katılmıştır. Suhut Nahiye Müdürü, parti, belediye, halkodası ve Çocuk Esirgeme Kurumu başkanları ile nahiye halkı ve civar köylerden gelen birçok kişinin de katıldığı bu ziyaret sırasında 26 Ağustos'un büyük heyecanının yeniden yaşandığı belirtilmiştir. Savaş zamanında Batı Cephesi Harekat Müdürü olan Tefik Biyiklioglu savaş alanlarını birer birer göstererek açıklamış, tepe üzerinde saatlerce kalınarak milli elbiseler giymiş köylüler tarafından davul, zurna ile oyunlar oynanmış, konuşmalar yapılmış ve daha sonra şehre dönmüştür⁶⁸⁷. 27 Ağustos şehrin kurtuluş yıl dönümü için hazırlanan programa göre saat 17,00'de bir askeri kiti şehre girmiş, 17,30'da Kadinana Okulu önünde halk temsilcileri ve halkevi bandosu askerleri karşılamıştır. Cumhuriyet Meydanında yapılan kutlamalarda yapılan konuşma ile orduya ve devlet büyüklerine şükran duyguları sunulmuştur⁶⁸⁸. Gece de fener alayı yapılmış ve belediye, ordu temsilcileri şerefine bir akşam ziyafeti vermiştir. Bu ziyafette de belediye başkanı Kemal Askar tarafından bir konuşma yapılmış, Nahiye Elgün'ün ve Saadetin Uraz'ın konuşmalarının ziyafete ayrı bir nese ve şeref verdiği ifade edilmiştir⁶⁸⁹.

29 Ağustos günü İsmet İnönü'nün bu tarihte iki defa Afyon'a gelmiş olmasından dolayı 1941 yılı belediye meclisince "İnönü Günü" olarak kabul edilmiş ve bu günün her yıl kutlanmasına karar verilmiştir. 30 Ağustos ise bütün yurttaki Zafer Bayramı olarak

⁶⁸⁵ "Yarın Sehrimizin Kurtuluş Yıl Dönümü Kutlanacak", Haber, nr: 2113, 26 Ağustos 1940.

⁶⁸⁶ "26 Ağustos'ta Kocatepe'ye Ziyaret", Haber, nr: 2209, 18 Ağustos 1941.

⁶⁸⁷ "Taarruz Gününün Yıl Dönümünde Kocatepe Ziyaret Edildi", Haber, nr: 2212, 28 Ağustos 1941.

⁶⁸⁸ "Çarsamba Günü Sehrimizin Kurtuluş Yıl Dönümü", Haber, nr: 2211, 25 Ağustos 1941.

⁶⁸⁹ "Sehrimizin Kurtuluş Yıl Dönümü", Haber, nr: 2212, 28 Ağustos 1941.

kutlanmaktadır. Dumlupınar'da yapılan tören dolayısıyla bu bayram günü Afyon'u özel bir şekilde ilgilendirmektedir⁶⁹⁰.

Halkevi tarafından her yıl olduğu gibi 1942 yılında da 26 Ağustos'ta Kocatepe'ye bir gezi düzenlenmiştir⁶⁹¹. Temsil subesi de Zafer Haftası münasebetiyle dört gün devam edecek bir müsamere programı hazırlamıştır⁶⁹².

Her yıl Ağustos ayının sonları Afyon için özel günlerdir. Dumlupınar ve Şehit Asker Abidesini ziyaret için Ankara'dan ve 28 vilayetten gelen kişiler, yüksek öğrenim gençleri, izciler Afyon'a gelmektedirler. Örneğin Erzurum Mebusu Nakiye Elgün, Edirne Mebusu Fatma Memik, Afyon Mebusu Mevrure Gönenç her yıl Ağustos ayının sonunda etkinliklere katılmak için Afyon'a gelmiştir. Şehit Asker Abidesinde yapılacak törene CHP umumi idare heyeti de her sene üyelerinden bir kişi göndermiştir. 1942 senesinde de Gümüşhane Mebusu Sevkettin Erdoğan gelmiştir. Zafer haftasında parti müfettişi Celal Arat da Afyon'da idi. Afyon mebuslarından Haydar Çerçel de şehre gelmiştir. Dumlupınar töreninde şair Rıza Polat Öztürk'ün şiirinin muhteşem bir edebi ziyafet havası yarattığı ifade edilmiştir. Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde öğrenci olan Rıza Polat Öztürk savaşın ilk günlerinde yedek subay sıfatıyla silah altına alındığında gidip dönmeyi doğal bir şey göyerek esine hitaben yazdığı veda şiirinde on aylık oğluna ilk bilgi olarak İstiklal Marsini öğretmesini istediğini ifade ettiği şiirinin çok beğenildiği belirtilmiştir⁶⁹³. 27 Ağustos'un heyecanlı bir şekilde kutlandığı belirtilmiştir. Saat 17,30'da kurtarıcı ordunun hareketini temsil eden bir kupa bütün sokakları, cadde ve meydanları dolduran yoğun halk kütesinin alkışları içinde şehre girmiş, şehir temsilcileri tarafından Kadınana Okulu önünde karşılanarak askerlerin süngülerine çiçekler takılmış, hep beraber Cumhuriyet Meydanına gidilmiştir. Burada belediye encümeni üyelerinden Bekir Gümüş tarafından yapılan konuşmanın ardından geçit töreni yapılmıştır. Gece de tezahürler devam etmiş, bir fener alayı ve halkevinde bir müsamere düzenlenmiş, belediye de ordu erkani şerefine büyük bir ziyafet verilmiştir⁶⁹⁴. 29 Ağustos'ta Afyon zafer haftası içinde İnönü gününü de kutlanmıştır. Cumhuriyet meydanında başta vali, komutan, mebuslarla yapılan toplantıda belediye

⁶⁹⁰ "Kurtuluş ve Zafer Bayramları ve İnönü Günü", Haber, nr: 2305, 10 Ağustos 1942.

⁶⁹¹ "Kocatepe'de", Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

⁶⁹² "Halkevinin Müsameresi", Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

⁶⁹³ "Ne Mutlu Bizim Şehre", Haber, nr: 2311, 31 Ağustos 1942.

⁶⁹⁴ "Şehrimizin Kurtuluş Bayramı", Haber, nr: 2311, 31 Ağustos 1942.

baskani Kemal Askar güzel bir konuşma yaparak şehir halkının hislerine tercüman olmuş, İsmet İnönü ve ona karşı duyulan minnet, sevgi, saygı ve bağlılık duygularından bahsetmiştir⁶⁹⁵.

Kocatepe'ye gidilmek üzere 26 Ağustos 1943 tarihinde halkevinden hareket edilmiştir. Suhu yolundan Belkaracaviran'a kadar kamyonla gidebilen kafilenin bu köyde durarak yolların bozukluğu yüzünden kamyonun ileri gitmesine imkan bulunmadığından bozuk yollarda 3 saat yürüdükleri belirtilmiştir. Demiryolu alayından Binbasi İshak Salacık, Hamit Bayer tarafından 26 Ağustos gününü anlam ve kavramını belirten konuşma yapıldıktan sonra o günün askeri durumu açıklanmıştır. Kocatepe ziyaretinden sonra şehitler anılmış, İstiklal Marsi ile ayrılmıştır⁶⁹⁶. 27 Ağustos da heyecanlı şekilde kutlanmıştır. Saat 17,30'da kurtarıcı ordunun hareketini temsil eden bir kilit sokakları, cadde ve meydanları dolduran halkın coşkunu alkışları içinde şehre girmiş, şehir temsilcileri tarafından Kadınana Okulu önünde karşılanarak erlerin süngülerine çiçekler takılmış ve hep beraber Cumhuriyet Meydanına gelinmiştir. Burada Osman Atilla tarafından yapılan konuşmanın ardından geçit töreni yapılmıştır. Gece de bir fener alayı ve halkevinde bir münasire düzenlenmiş, belediye de ordu erkani şerefine büyük bir ziyafet vermiştir⁶⁹⁷.

1944 yılı 27 Ağustos'ta şehrin Kurtuluş Bayramı'nın heyecanlı şekilde kutlandığı belirtilmiştir. Saat 17,30'da ordunun hareketini temsil eden bir kilit bütün sokakları, cadde ve meydanları dolduran halkın coşkunu alkışları içinde şehre girmiş, şehir temsilcileri tarafından Kadınana Okulu önünde karşılanarak askerlerin süngülerine çiçekler takılmış, hep beraber Cumhuriyet Meydanına gelinmiştir. Bekir Gümüş tarafından bir konuşma yapılmış, Behçet Kemal Çağlar'ın da konuşmasıyla dinleyenleri coşturduğu ifade edilmiştir. Daha sonra geçit töreni yapılmıştır. Gece de halkevinde bir münasire düzenlenmiş, belediyede de ordu erkani şerefine bir ziyafet verilmiştir. Ziyafette belediye baskanı Kemal Askar, Bölge komutanı General Sadık Aldogan konuşma yapmış, İstiklal Savaşı hatıralarını canlandırmıştır⁶⁹⁸. 29 Ağustos İnönü Günü

⁶⁹⁵ Haber, nr: 2311, 31 Ağustos 1942.

⁶⁹⁶ "Kocatepe'yi Ziyaret", Haber, nr: 2416, 13 Eylül 1943.

⁶⁹⁷ "Şehrimizin Kurtuluş Bayramı", Haber, nr: 2412, 30 Ağustos 1943.

⁶⁹⁸ "Şehrimizin Kurtuluş Bayramı", Haber, nr: 2512, 24 Ağustos 1944; "Şehrimizin Kurtuluş Bayramı", Haber, nr: 2513, 28 Ağustos 1944.

için hazırlanan program gereğince sabah saat 10,30'da Zafer Aniti önünde toplanılmış ve kutlama yapılmış, akşam da halkevi sinema salonunda bir müsamere verilmiştir⁶⁹⁹.

27 Ağustos 1945 şehrin düşman istilasından kurtuluşunun 23. yıl dönümü olarak kutlanmıştır. Dumlupınar'da yapılacak büyük törene 31 ilden temsilcilerin katılacağı ifade edilmiştir⁷⁰⁰. Kocatepe'de başlayan Büyük Taarruzun yıl dönümü olan 26 Ağustos Afyon halkevince Kocatepe'ye bir gezi düzenlenmiştir. Geziye şehirden, Suhut'tan ve köylerden birçok kişi katılmıştır. Kocatepe'de yapılan törende Yüzbaşı İbrahim Ataman, öğretmen Halit Bayrak, sair Osman Atilla ile Muharrem Çepnioglu, Nuri Serdar, Gültekin Laçın konuşma yapmış ve şiir okumuşlardır⁷⁰¹. Kurtuluş Bayramı belediye tarafından ordu şerefine bir ziyafet verilmiştir. Ziyafette belediye başkanı Kemal Askar generale hitap etmiş, General Sadık Aldogan'ın da güzel sözlerle Türk ulusunun orduya ve silaha karşı olan sevgisini belirttiği ifade edilmiştir⁷⁰².

Büyük taarruzun 24. yıl dönümü münasebetiyle Halkevi tarafından Kocatepe töreni için gezi düzenlenmiştir⁷⁰³. 27 ve 30 Ağustos günleri de şehirde coşkuyla kutlanmıştır.

Büyük taarruzun 25. yıl dönümü münasebetiyle halkevi tarafından bir tören düzenlenmiş ve 26 Ağustos 1947 tarihinde Kocatepe'ye gidilerek daha önce hazırlanan program orada uygulanarak aksama geri dönmüştür⁷⁰⁴. 27 Ağustos coşkuyla kutlanmıştır. Tam kurtuluş saatinde kurtarıcı ordunun hareketini temsil eden bir kupa şehre girmiş ve şehir temsilcileri tarafından Kadınana Okulu önünde karşılanmıştır. Askerlerin süngülerine çiçekler takılmış ve hep birlikte Cumhuriyet alanına gelinerek hazırlanan program uygulanmıştır. Gece de coşkun bir şekilde kutlamalara devam edilmiştir⁷⁰⁵.

⁶⁹⁹ Haber, nr: 2513, 28 Ağustos 1944.

⁷⁰⁰ "Kurtuluş ve Zafer Bayramı Hazırlıkları", Haber, nr: 2608, 13 Ağustos 1945.

⁷⁰¹ "Halkevinin Kocatepe Gezisi", Haber, nr: 2613, 30 Ağustos 1945.

⁷⁰² "Belediyenin Ziyafeti", Haber, nr: 2613, 30 Ağustos 1945.

⁷⁰³ "Kocatepe Töreni", Haber, nr: 2712, 26 Ağustos 1946.

⁷⁰⁴ "Kocatepe Töreni", Haber, nr: 2812, 28 Ağustos 1947.

⁷⁰⁵ "Kurtuluş Günümüz", Haber, nr: 2812, 28 Ağustos 1947.

4. 30 Agustos Zafer Bayrami

Milli bayram olarak kabul edilen günlerden birisi de 30 Agustos Zafer Bayramidir. 30 Agustos günü ilk kez 1924 yılında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün da katılımıyla Afyon'da kutlanılmıştır. Bu ilk kutlama "Dumlupınar Meydan Muharebesinin İlk Tesidi" başlığı altında "Reisi Cumhur Hazretleri o gün Türk milletinin takip edeceği yollara dair nutuk irat edecektir." cümlesi ile duyurulmuştur. Savastan bir yıl sonra ilk törenin savaş yapılan bölgede yapılması kararlaştırılmış ve 26-30 Agustos tarihlerinin Türk Milleti için çok önemli olduğu ve bu günlerin aynı yerde hatırlanmasının önemini vurgulamıştır⁷⁰⁶.

30 Agustos 1938 tarihi Dumlupınar'da Şehit Asker Abidesi önünde yapılacak merasimde hazır bulunmak üzere şehre birçok vilayetten heyet gelmiştir. İstanbul ve Ankara'dan üniversite ve yüksek okullar adına birer gençlik kafesi ile Ankara ve ondan başka üç vilayet izcileri de törende bulunmuşlardır⁷⁰⁷. 30 Agustos Büyük Meydan Muharebesi'nin 16. yıldönümünü kutlama törenine İzmit'i temsilen genel meclis adına Rifat Yüce, belediye adına Ferit Aral, parti ve halkevi adına Celal Evin bulunmuştur⁷⁰⁸. Törene Korgeneral başkanlık yapmış, katılacak kişileri götürüp getirmek üzere özel bir tren hareket ettirilmiştir. Abideye vekaletler ve önemli kuruluşlar adına birer çelenk konulmuştur⁷⁰⁹. Mebus ve parti genel idare heyeti üyesinden Cevdet Kerim Incedayi, vekaletlerden birer kişi ve Ankara yüksek öğrenim gençlerinden şehre gelen grup istasyonda karşılanmıştır⁷¹⁰.

30 Agustos günü Dumlupınar'da Şehit Asker Abidesi çevresinin coşkun kutlamalara sahne olduğu belirtilmiştir. Tören yerinde toplanan kalabalığa Afyon'dan hareket eden iki, İzmir'den hareket eden bir merasim treninin getirdiği halk ve heyet de katılmıştır. Komutan Tevfik Öge'nin asker, gençlik ve halk kitalarını teftisinden sonra törene İstiklal Marsi ile başlanmış, 21 adet merasim topu atılmıştır. Ordu, gençlik, halk adına birer kişi konuşma yapmıştır. Törende CHP ve halkevlerini temsil eden Sinop Mebusu Cevdet Kerim Incedayi'nin "sık sık alkışlarla kesildiği ve genel bir coşku

⁷⁰⁶ BOLAT, a.g.t., s. 44.

⁷⁰⁷ "Dumlupınar Merasimi İçin Birçok Vilayetlerden Heyetler Gelecek, İziciler Ve Yüksek Mektepler Talebesi De Geçit Resmine İstirak Edecekler", Haber, nr: 1877, 25 Agustos 1938.

⁷⁰⁸ "İzmit'ten Gelecekler", Haber, nr: 1878, 29 Agustos 1938.

⁷⁰⁹ "Dumlupınar Merasimi İçin Birçok Vilayetlerden Heyetler Gelecek, İziciler Ve Yüksek Mektepler Talebesi De Geçit Resmine İstirak Edecekler", Haber, nr: 1877, 25 Agustos 1938.

⁷¹⁰ "Şehrimize Gelenler", Haber, nr: 1878, 29 Agustos 1938.

verdiği” ifade edilen konuşmasından sonra merasim amiri General Tevfik Öge bir konuşma yapmıştır. Top atışları devam ederken abideye Büyük Millet Meclisi, Basvekalet, CHP, Vekaletler, vilayetler ve çeşitli kuruluşlar adına pek çok çelenk konulmuştur. Askeri kitaların, yüksek öğrenim gençliğinin, izcilerin ve halk tesekküllerinin yaptığı geçit töreninden sonra Afyon’a dönmüştür⁷¹¹. 30 Ağustos akşamı da belediye şehirdeki konuklar şerefine büyük bir akşam ziyafeti vermiştir. Ziyafette General Tevfik Öge, Sinop Mebusu Cevdet Kerim Incedayi, sair Behçet Kemal Çağlar ile vekaletlerden gelmiş olan temsilciler ve heyetler, şehirden vali Durmus Evrendilek, komutanlar, adliye erkani, daire sefleri, vilayet daimi encümen üyesi, milli kuruluşlar temsilci ve müdürleri bulunmuştur. Belediye başkanı Hüseyin Tiryakioğlu bir konuşma yaparak misafirlere şehre şeref verdiklerini söylemiştir. Cevdet Kerim Incedayi ve ziyafette bulunan yüksek öğrenim gençleri de konuşmalar yapmış, Behçet Kemal Çağlar bir şiir okumuştur. Bandonun çaldığı milli oyun havalarının gençleri oynamaya sevk ettiği, ziyafet verilen Şehir Gazinosunun önünde zeybek, harmandalı gibi milli oyunlar oynayan Ankara ve İstanbul’dan gelmiş yüksek öğrenim öğrencilerine halk arasından köylü ve şehirli delikanlıların da katıldığı, büyük zaferin yıl dönümü büyük bir coşkunluk içinde geçtiği ifade edilmiştir⁷¹².

1939 yılı 30 Ağustos Dumlupınar töreninde CHP adına hazır bulunmak üzere Rahmi Apak’ın, Vekaletler adına birer kişinin, vilayetleri temsil edecek heyetlerin, yüksek öğrenim gençliği adına bir grubun ve 150 kadar izcinin Afyon’a geleceği kaydedilmiştir. Bursa öğretmenlerinden kalabalık bir grubun da Maarif Müdürleri Fakir Bey’in başkanlığı altında yapacakları gezide şehre uğrayacakları ifade edilmiştir⁷¹³. 30 Ağustos’ta Dumlupınar’da 17 yıl önce kazanılan büyük zaferin yıl dönümü olması dolayısıyla kutlama yapılmıştır. Bu törene katılmak üzere baskent ve vilayetlerden birçok temsilci geldiği gibi yüksek öğrenim gençliği adına bir grup ve izci oymakları da şehre gelmiştir. 29 Ağustos’ta şehre gelen bu heyetler vilayet ve şehir adına karşılanmış ve doğrudan Zafer Abidesi önüne giderek saygı durusu yapmışlardır. 30 Ağustos’ta şehirden Dumlupınar’a hareket ettirilen iki tren misafirleri ve şehirden törene katılanları Silkeşaraya götürmüş ve akşamüzeri geri getirmiştir. Yakın uzak birçok köyden de yaya ve atlı kabileler gelmiş, Adatepe etrafını doldurmuştur. İstiklal Marsi’ndan sonra yapılan

⁷¹¹ “Dumlupınar’daki Tören”, Haber, nr: 1879, 1 Eylül 1938.

⁷¹² “Parti ve Belediye Konuklar Şerefine İki Ziyafet Verdiler”, Haber, nr: 1879, 1 Eylül 1938.

⁷¹³ “30 Ağustos Dumlupınar Töreni İçin Şehrimize Gelecekler”, Haber, nr: 1972, 28 Ağustos 1939.

konuşmalarda günün anlam ve önemi belirtilmiştir. Konuşmalardan sonra geçit töreni yapılmış, abideye çelenkler konmuştur⁷¹⁴. Dumlupınar töreni münasebetiyle sehre gelmiş olan konuklara CHP tarafından bir çay ziyafeti, belediye tarafından da bir akşam ziyafeti verilmiştir⁷¹⁵.

1940 yılı 30 Ağustos'ta Dumlupınar'da yapılacak büyük tören programı hazırlanmıştır. Törende bulunacak subayları ve vilayet erkani ile diğer davetlileri götürülecek olan tren den baska ayrıca indirimli tarifeye tabi ücretli bir tren yola çıkarılacağı belirtilmiştir. Törene katılmak üzere Ankara'dan ve birçok ilden yüksek okul öğrencilerinden heyetler, CHP adına Denizli Mebusu Necip Ali Küçüka da sehre gelmiştir. CHP vilayet idare heyeti tarafından 30 Ağustos akşamı misafirler şerefine bir akşam ziyafeti verileceği gibi Dumlupınar'da da öğle üzeri yiyecek ikram edileceği ifade edilmiştir⁷¹⁶.

1941 yılı 30 Ağustos Dumlupınar töreninde bulunmak üzere CHP genel idare heyeti üyelerinden Çoruh Mebusu Ali Rıza Erem sehre gelmiştir⁷¹⁷. Saadetin Uraz ile Afyon mebuslarından Haydar Çerçel ile İzzet Akosman da Kurtuluş Bayramı şenliklerine katılmak üzere sehre gelmişlerdir⁷¹⁸. Bunlardan baska Ankara'dan ve 28 vilayetten birçok misafir gelmiştir⁷¹⁹. Törene askeri kitalar, Afyon, Konya, İzmir izcileriyle, yüksek okul öğrencileri, beden terbiyesi gençlik kulüpleri adına bir mükellef kitasi ile Afyon ve Kütahya parti başkanları tarafından oluşturulacak eski mücahitlerden oluşan halk kitaları katılmıştır⁷²⁰.

1942 yılı 30 Ağustos Dumlupınar töreninde bulunmak üzere Konya ve İzmir izcileri, Ankara ve İstanbul yüksek okullarından öğrenciler, Ankara'yi temsil etmek üzere Ankara belediye meclisi üyelerinden yazar Mecdi Sayman, vilayet daimi encümen üyelerinden Ramiz Sancak, İstanbul vilayetini temsil etmek üzere vilayet umumi meclisi üyelerinden Zühtü Ural ve Sarıyer Halkevi Başkanı Ali Aktay ve Büyük Millet Meclisi Özel Kalemî de sehre gelmiştir⁷²¹. 30 Ağustos'ta Dumlupınar'da yapılan törenin

⁷¹⁴ “Dumlupınar'da Büyük Tören Yapıldı”, Haber, nr: 1973, 31 Ağustos 1939.

⁷¹⁵ “Parti ve Belediyenin Ziyafeti”, Haber, nr: 1973, 31 Ağustos 1939.

⁷¹⁶ “Dumlupınar'da Şehit Asker Abidesi Önünde Yapılacak Tören”, Haber, nr: 2113, 26 Ağustos 1940.

⁷¹⁷ “B. Ali Rıza Erem”, Haber, nr: 2210, 21 Ağustos 1941.

⁷¹⁸ “Parti Müfettişimiz ve Mebuslarımız Şehrimize Geliyorlar”, Haber, nr: 2211, 25 Ağustos 1941.

⁷¹⁹ “Şehrimize Ankara'dan ve 28 Vilayetten Misafirler Geliyor”, Haber, nr: 2212, 28 Ağustos 1941.

⁷²⁰ “Dumlupınar Merasimine İştirak Edecek Kitalar”, Haber, nr: 2212, 28 Ağustos 1941.

⁷²¹ “Şehrimize Gelecek İzciler”, Haber, nr: 2308, 20 Ağustos 1942; “Şehrimize Gelecekler”, Haber, nr: 2309, 24 Ağustos 1942; “Çesitli Haberler”, Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

çok güzel ve heyecanlı olduğu belirtilmiştir. Genç bir subay, parti adına Gümüşhane Mebusu Sevket Erdogan, yüksek öğrenim gençliği adına Halit Tanyeli konuşmuş, “20 yıl öncenin kutsal hatıralarını” canlandırmışlardır. En sonra da bölge komutanı General Remzi Berkman harekati anlatmıştır. Abidenin olduğu yerde Atatürk ve İnönü anılmış, törende Ankara'nın bütün yüksek makamları Afyon'a çok uzak olmayan vilayetlerin hepsi temsil edilmiş, Şehit Asker Abidesi'ne pek çok çelenk konulmuştur⁷²².

1943 yılı Zafer Bayramında Dumlupınar'da yapılacak törene katılmak üzere şehre 27 vilayetten temsilci, Ankara'dan CHP adına umumi idare heyeti üyelerinden Bekir Kaleli ile vekaletleri temsil eden kişiler gelmiştir. İstanbul'dan şehir meclisi üyelerinden Sadi Özden ve Zahir Oral, Erzurum Mebusu Nakiye Elgün ile Edirne Mebusu Doktor Fatma Memik'in her yıl olduğu gibi 1943 yılında da şehre beklendikleri belirtilmiştir⁷²³. Afyon mebuslarından Ahmet Hamit Selgil de 26 Ağustos'ta şehre gelmiştir⁷²⁴. İzmir ve Konya izcileri de gelmiş ve yüksek öğrenim gençliği de Ankara ve İstanbul'dan gelen heyetlerle temsil edilmiştir⁷²⁵. Dumlupınar töreninde bulunmak üzere Bekir Kaleli, Kutsi Tecer, Ali Taskapılı şehre gelmiştir⁷²⁶. Dumlupınar'da Baskumandanlık Meydan Muharebesi'nin cereyan ettiği sahada Şehit Asker Abidesi çevresindeki tören için 30 Ağustos sabahı şehirden özel bir tren hareket ettirilmiştir. Törende bulunacak kişilerin sereflerine CHP vilayet idare heyeti başkanlığı tarafında belediye salonunda bir ziyafet verilmiştir⁷²⁷. Ziyafette parti vilayet idare heyeti başkanı Mahir Erkmen'in konuşmasına Ankara'yi temsilen şehirde bulunan Mecdi Sadrettin Sayman cevap vermiş, parti ve belediye üyelerinden Bekir Gümüş ile Burdur temsilcisi de konuşmuştur. Sair Osman Attila misafirler arasında bulunan Kutsi Tecer'in Afyon'a ait güzel bir şiirini okumuştur. Her yıl zafer yıl dönümünde arkadaşları Fatma Memik ve Mebrure Gönenç ile beraber şehirde bulunan Erzurum Mebusu Nakiye Elgün, Edip Ali Baki'nin ricasi üzerine konuşmuş ve ziyafetin cosan milli hisler içinde geç vakte kadar devam ettiği ifade edilmiştir⁷²⁸. Halkevi temsil subesi de 29 Ağustos'ta bir

⁷²² “Dumlupınar Töreni”, Haber, nr: 2311, 31 Ağustos 1942.

⁷²³ “Gelecekler”, Haber, nr: 2411, 26 Ağustos 1943.

⁷²⁴ “B. Ahmet Hamit Selgil”, Haber, nr: 2411, 26 Ağustos 1943.

⁷²⁵ “İzmir ve Konya İzcileri”, Haber, nr: 2411, 26 Ağustos 1943; “Yüksek Tahsil Gençliği de Temsil Edilecek”, Haber, nr: 2411, 26 Ağustos 1943.

⁷²⁶ “Mebuslarımız”, Haber, nr: 2412, 30 Ağustos 1943.

⁷²⁷ “Dumlupınar Töreni”, Haber, nr: 2412, 30 Ağustos 1943.

⁷²⁸ “30 Ağustos Aksami İçinde”, Haber, nr: 2413, 2 Eylül 1943.

müşamere vermiştir⁷²⁹. Devlet Demiryolları Yedinci İşletme Müdürü Esref Demirag 30 Ağustos töreni münasebetiyle Ankara'dan ve 27 vilayetten Afyon'a gelen temsilcilerin dönüşlerinde özel vagonlar tahsis etmek suretiyle seyahatlerini kolaylaştırmış ve şehirde kaldıkları sürece de istirahatlarını temin için alınan tedbirlere yardımcı bulunmuştur⁷³⁰. Ayrıca Zafer Bayramı yıldönümü münasebetiyle bölge komutanı tuggeneral Remzi Berkman tarafından 31 Ağustos akşamı bir bahçe eğlencesi düzenlenmiştir. Komutanlık bahçesinde nezih bir aile toplantısı halinde geç vakte kadar eğlenildiği, başarılı bir caz takiminin şehre seçkin bir gece yasattığı ifade edilmiştir⁷³¹.

Afyon halkevi 1944 yılı 30 Ağustos Dumlupınar töreni için 28 vilayetten Afyon'a gelmekte olan ikiser temsilciden birinin halkevi başkanları olmasını, bu vesileyle halkevleri çalışmalarını hakkında fikir alışverişi yapılmasını ve karşılıklı faydalanılmasını düşünmüştür. Bu düşüncesini CHP genel sekreterliğine bildirmiştir. Kabul edilen bu düşünce üzerine vilayetlere tebligat yapılacağı bildirilmiştir. Genel sekreterlikçe hazırlanan programa göre halkevi başkanları törenden sonra iki gün şehirde kalacak ve ilan edilecek gündeme göre konuşmalarda bulunacaklardır. CHP umumî idare heyeti üyelerinden Urfa Mebusu Kutsi Tecer ile halkevi işleriyle ilgili diğer bazı kişiler de bu münasebetle şehre gelecekleri duyurulmuştur⁷³². CHP genel sekreterliğince kabul edilen teklif sonucunda şehre 31 vilayetten 34 halkevi başkanının geleceği belirtilmiştir. İstanbul'dan Sisli, Şehremini ve Üsküdar halkevi başkanları, İzmir'den de İzmir ve Karsiyaka halkevi başkanları geleceği belirtilmiştir. Halkevi başkanlarının 30 Ağustos'tan sonra şehirde 2 veya 3 gün kalacakları, halkevi salonu kitap sergisine ayrılacağından başkanların toplantısının belediye salonunda yapılacağı ifade edilmiştir⁷³³. Halkevi toplantısına katılacağı belirtilen halkevleri Afyon, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskisehir, Hatay, İçel, Isparta, İstanbul Şehremini, Sisli, Üsküdar, İzmir, Karsiyaka, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Niğde, Seyhan, Sivas, Elazığ, Samsun, Gaziantep'dir⁷³⁴.

⁷²⁹ "Halkevinin Müsameresi", Haber, nr: 2413, 2 Eylül 1943.

⁷³⁰ "B. Esref Demirag", Haber, nr: 2415, 9 Eylül 1943.

⁷³¹ "Mintika Komutanlığının Tertip Etmiş Bahçe Eğlencesi", Haber, nr: 2413, 2 Eylül 1943.

⁷³² "30 Ağustos'ta Şehrimize Gelecek Halkevi Reisleri", Haber, nr: 2496, 29 Haziran 1944.

⁷³³ "34 Halkevi Reisi Şehrimizde Toplanacak", Haber, nr: 2511, 21 Ağustos 1944.

⁷³⁴ "Şehrimize Gelecek Halkevi Reisleri", Haber, nr: 2513, 28 Ağustos 1944.

30 Agustos töreni dolayisiyla Erzurum Mebusu Nakiye Elgün, Edirne Mebusu Fatma Memik, Erzincan Mebusu Behçet Kemal Çağlar, Adliye ve Maliye Vekaleti temsilcileri, Ticaret Vekaleti temsilcisi Afyonlu Osman Zeki Temiz, Ulus gazetesi yazarlarından Cahit Begenç 26 Agustos'ta sehre gelmişlerdir. Halkevleri bürosu teskilat sefi İffet Avni İlkiz ile halkevleri müfettişlerinden Hasan Taner'in de Afyon'da olduğu belirtilmiştir. Törende CHP umumi idare heyetini temsil edecek ve Dumlupınar'da parti adına konuşacak olan Urfa Mebusu Kutsi Tecer, CHP bölge müfettişi Vehbi Sarıdal, Adana Mebusu Ferit Celal, halkevleri danışma heyetinden diğer mebuslar, henüz gelmemiş olan vekaletler, vilayet, kurum temsilcileri de 28 Agustos'ta, Afyon mebuslarından Suat Yurtkotu da 29 Agustos'ta gelmiştir⁷³⁵. Zaferin 22. yıl dönümünde Dumlupınar ziyaret edilmiş, geçit töreni yapılmıştır⁷³⁶. Dumlupınar dönüşünden sonra şehirde bulunan misafirler şerefine CHP tarafından belediye salonunda büyük bir aksam yemeği verilmiştir. Ziyafette parti vilayet idare heyeti başkanı Mahir Erkmen'in konuşmasına Bursa vilayeti temsilcisi cevap vermiş, Mersin halkevi başkanı Doktor Tahsin Soylu da bir konuşma yapmıştır. Yapılan rica üzerine Erzurum Mebusu Nakiye Elgün, Erzincan Mebusu Behçet Kemal Çağlar ve Sisli halkevi başkanı Meliha Avni Sözen'in güzel söz ve şiirleriyle edebi bir ziyafet verdikleri belirtilmiştir⁷³⁷.

1945 yılı Dumlupınar töreninde CHP genel idare kurulunu üyelerinden Afyon Mebusu Ali Taskapılı'nın temsil edeceği belirtilmiştir⁷³⁸. 30 Agustos'ta Dumlupınar'daki törene katılmak üzere Afyon mebuslarından Mevrure Gönenç, Ahmet Hamit Selgil ve Erzurum Mebusu Nakiye Elgün ve Edirne Mebusu Fatma Memik sehre gelmiştir. Bu tören münasebetiyle Kadıköy, Eminönü, Bakırköy ve Bornova halkevi başkanları da gelmiştir⁷³⁹. Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Hayri Alp da şehirde bulunmakta idi⁷⁴⁰.

Ankara'daki Lale Çiçekevi Dumlupınar'da taze çiçeklerden çelenk hazırlamış ve bu kuruluş mensupları 29 Agustos'ta Dumlu'ya hareket etmişlerdir⁷⁴¹.

⁷³⁵ "Misafirlerimiz Gelmeye Başladılar", Haber, nr: 2513, 28 Agustos 1944.

⁷³⁶ "Sehit Askerin Basucunda", Haber, nr: 2513, 4 Eylül 1944.

⁷³⁷ "30 Agustos Aksami Afyon'da", Haber, nr: 2513, 4 Eylül 1944.

⁷³⁸ "B. Ali Taskapılı", Haber, nr: 2610, 20 Agustos 1945.

⁷³⁹ "Sehrimize Gelen Milletvekilleri", Haber, nr: 2612, 27 Agustos 1945.

⁷⁴⁰ "Misafirlerimiz", Haber, nr: 2613, 30 Agustos 1945.

⁷⁴¹ "Anita Konulacak Çelenkler", Haber, nr: 2613, 30 Agustos 1945.

Zafer haftasının her yıl olduğu gibi 1945 yılında da nese içinde geçtiği, bu münasebetle baskentten ve illerden gelen konukların şehre şeref verdikleri belirtilmiştir. 30 Ağustos günü Dumlupınar'da yapılan törenin çok güzel olduğu belirtilmiştir. Şehirden sabah saat 7,00'de hareket eden trenden başka İzmir istikametinden gelen bir tren ile Kütahya'dan ve yakın köylerden çeşitli araçlarla gelen binlerce kişi bütün yurt adına şehitlere saygı, minnet ve şükranlarını sunmuşlardır. 29 Ağustos akşamı misafirler şerefine vilayet tarafından büyük bir çay, 30 Ağustos akşamı da CHP il idare kurulu tarafından bir akşam ziyafeti verilmiştir. Gerek Dumlu'da, gerek ziyafetlerde birçok konuşmacı bu büyük günün anlamını belirten konuşmalar yapmışlardır. Halkevinde müsamereler düzenlemiş, askeri bölge komutanlığı da bir bahçe eğlencesi düzenlemiştir⁷⁴².

30 Ağustos 1947 tarihinde Dumlupınar'da yapılacak büyük törende bulunmak ve konuşma yapmak üzere CHP genel idare kurulu üyesinden Bingöl Mebusu Dr. Tahsin Banguoğlu şehre gelmiştir⁷⁴³. 30 Ağustos Zafer Bayramının 25. yıl dönümü önceki senelerden daha önemli olarak yurdun her tarafında ve Dumlupınar'da kutlanacağı belirtilmiştir. Hazırlanan programa göre Dumlupınar'daki merasime Büyük Millet Meclisi, basvekalet, vekiller, ordu, partiler, ordu harp malulleri, yüksek tahsil gençliği, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Kızılay, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardım kurumları temsilcileri ile başlarında profesörleri ile Ankara ve İstanbul üniversitesinden altmışar kişilik gruplar Afyon ile Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskisehir, Hatay, İçel, Isparta, İzmir, İstanbul, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Niğde, Seyhan, Sivas, Samsun, Gaziantep ve Elazığ illerinin halkevlere ile genel meclis adına seçilmiş ikiser kişi katılacağı belirtilmiştir⁷⁴⁴. 1947 yılında büyük zaferin 25. yıl dönümünde Dumlupınar'ı yurdun dört bucağından gelmiş bir kabile ziyaret etmiştir. Akşam Afyon'da misafirlere vali tarafından askeri gazinoda bir akşam yemeği ve "gardenparti" verilmiştir⁷⁴⁵.

⁷⁴² "Zafer Haftası Şehrimizde Nese İçinde Geçti", Haber, nr: 2614, 3 Eylül 1945.

⁷⁴³ "B. Tahsin Banguoğlu Şehrimize Geliyor", Haber, nr: 2710, 19 Ağustos 1946.

⁷⁴⁴ "Dumlupınar'da Kutlanacak Olan 30 Ağustos Zafer Bayramı Programı Hazırlandı", Haber, nr: 2811, 25 Ağustos 1947.

⁷⁴⁵ "Dumlupınar'da", Haber, nr: 2813, 1 Eylül 1947.

5. Cumhuriyet Bayramı

29 Ekim gününün Cumhuriyetin ilanının yıl dönümü olması sebebiyle 1924 yılında çıkarılan bir kararname ile özel bir program hazırlanmış ve 29 Ekim tüm yurttaki bayram olarak kutlanmıştır. Bu kararnamenin ardından 19 Nisan 1925'te TBMM de 4 maddelik bir kanunla ilgili olarak görüşmeler yapılmış ve 29 Ekim günü milli bayram olarak kabul edilmiştir. Görüşmelerde Türkiye'de kutlanması düşünülen bu milli günün hangi tarihte olması gerektiğine yönelik tartışmalar da yaşanmıştır. 23 Nisan mi yoksa 29 Ekim mi olmalı şeklindeki kısa bir kararsızlıktan sonra 29 Ekim olmasına karar verilmiştir. Sonuçta ülke içinde ve yurt dışı temsilciliklerinde milli bayram olarak sadece Cumhuriyet Bayramı kabul edildiğine dair 4 maddelik bir kanun düzenlenmiştir⁷⁴⁶.

Vilayet, parti, belediye ve çeşitli kuruluşlar tarafından çalışılarak hazırlanan süslü ve güzel taklar ile bina cepheleri süslemesi bayramdan bir gün önce tamamlanmıştır. 29 Ekim'de vilayet makamında Vali Durmus Evrendilek askeri ve sivil heyetleri kabul etmiştir. Resmi kabülden sonra Zafer Abidesine hükümet, askeri teşekküller, belediye, DDY ve bazı kurumlar adına çelenkler konmuş ve abide etrafında resim çektirilmiştir. Sonra Cumhuriyet Meydanında toplanan asker, öğrenci ve halka heyecanlı konuşmalar yapılmıştır. Her üç konuşmada da "Cumhuriyetin feyizleri ve on bes yılda yurdumuzda yapılan cumhuriyetin büyük eserleri" hakkında açıklama yapılmış ve Atatürk anılmıştır. Sonra vali kürsüye gelerek konuşmasında "Cumhuriyet hükümetine, kahraman orduya milletimizin minnet ve şükran duygularını" sunmuştur. Resmi geçit bitiminde çeşitli kuruluşlar adına bir heyet şehitliğe giderek hava şehitlerine minnet ve şükran duygularını sunmuş ve çelenk koymuşlardır. Aksam belediye ve hükümet önünde halkın geç vakte kadar eğlendiği, ayrıca fener alayları düzenlenerek bayramın şehirde emsalsiz bir şekilde kutlandığı ifade edilmiştir⁷⁴⁷.

Cumhuriyetin 16. yıl dönümünün şehirde büyük coşku içinde kutlandığı belirtilmiştir. Program gereğince 28 Ekim'de bayram kutlamaları başlamış, şehir bastanbasa donatılmış, aksam da kutlamalar devam etmiştir. 29 Ekim'de vilayette kabul töreni yapıldıktan sonra Zafer Abidesine çelenkler konulmuş ve törene başlanmıştır. Liseden bir genç ve vali tarafından yapılan konuşmalardan sonra vali, yanında komutan

⁷⁴⁶ BOLAT, a.g.t., s. 70-71

⁷⁴⁷ "Şehrimizde Cumhuriyet Bayramı Nasıl Kutlandı ve Nasıl Geçti", Haber, nr: 1895, 30 Ekim 1938.

ve parti baskani halki selamlamis, bayramlarini kutlamistir. Istiklal Marsi ile bayrak töreni yapilmis ve geçit töreni ile meydandaki törene son verilmistir⁷⁴⁸. Vilayet tarafından CHP salonlarında bir balo verilmistir, halkevi de müsamere düzenlemis, ayrıca gece senlikleri ve fener alaylari da yapilmistir⁷⁴⁹.

1940 yili Cumhuriyet Bayrami'nin sehirde ve bütün vilayette büyük coskuyla kutlandigi ifade edilmistir. 28 Ekim 1940 öğleden sonra her taraf bayraklarla donatilmis ve bayram kutlamalari baslamistir. 29 Ekim'de vilayette yapılan büyük kabul töreninden sonra Cumhuriyet Meydanında da büyük bir tören yapilmistir. Vali ve komutan askeri kitalarin, halkin ve öğrencilerin önünden geçerek bayramlarini kutlamistir. Vali Durmus Evrendilek'in konusmasından sonra geçit töreni yapilmis, askerler, öğrenciler, arabalar üstünde sanatlarini temsil ederek geçen esnafın çok alkislandigi ifade edilmistir. Gece belediyede vilayet tarafından bir balo verilmistir⁷⁵⁰. Balo yeni belediye binasi salonunda yapilmistir⁷⁵¹.

1941 yilinda bayramin 28 Ekim'de öğleden sonra baslayacagi, 29 ve 30 Ekim günleri de devam edecegi belirtilmistir⁷⁵². Bayram sehirde büyük coskuyla kutlanmistir. Program geregince 28 Ekim'de bayram kutlamalari baslamis, sehir bastanbasa donatilmistir. Yer yer taklar kurulmus, resmi daireler ve bütün kurumlar, özel binalar bayraklarla donatilmistir. Öğrenciler, Gençlik Kulübü halkevi bandosu ile sehir içinde dolularak kutlama yapmistir. Hal önünde ve Zafer Abidesi çevresinde birer konuşma yapilmis, abideye çelenk konulmus ve ant içilmistir. Aksam halkevinde lise tarih öğretmeni Hüsnü Irkilata tarafından bir konferans verilmiş, konferansi müsamere takip etmistir. "Kizil Çağlayan" piyesi ile bir perdelik komedinin takdirle izlenildiği belirtilmistir. 29 Ekim aksami belediye tarafından kale ve Hidirlik'ta aydinlatma yapilmis, müsamere tekrar edilmiş ve vilayet makami tarafından belediye salonunda bir

⁷⁴⁸ "Cumhuriyet Bayrami Vilayetimizde Büyük Tezahürlerle Kutlandı", Haber, nr: 1989, 30 Ekim 1939.

⁷⁴⁹ "Balo ve Halkevi Müsamereleeri", Haber, nr: 1989, 30 Ekim 1939.

⁷⁵⁰ "Cumhuriyetimizin 17. Yil Dönümü Vilayetimizde de Büyük Tezahürlerle Kutlandı", Haber, nr: 2131, 31 Ekim 1940.

⁷⁵¹ "Balo", Haber, nr: 2127, 17 Ekim 1940.

⁷⁵² "Cumhuriyet Bayrami Hazirliklari", Haber, nr: 2227, 20 Ekim 1941.

balo verilmiştir⁷⁵³. Halkevi temsil subesi Cumhuriyet Bayramı serefine verilen baloda bir orta oyunu sergilemiştir⁷⁵⁴.

Cumhuriyetin yirminci yilinin sehirde çok parlak sekilde kutlandigi ifade edilmiştir. 28 Ekim 1943 tarihinde öğleden sonra baslayan kutlamalar bayram süresince bütün halkin, asker ve öğrencilerin katilimiyla sürmüştür. 29 Ekim günü vilayet makaminda yapılan kabul töreninden sonra vali Cumhuriyet Meydanini dolduran on binlerce asker, halk ve öğrencinin bayramini kutlamistir. Belediye bandosunun çaldigi Istiklal Marsindan sonra geçit töreni yapılmıştır. 29 Ekim aksami vilayet makamınca belediye salonunda bir balo düzenlenmiştir⁷⁵⁵

Cumhuriyetin 21. yil dönümü münasebetiyle halkevi temsil kolu gençleri zengin bir program hazırlamıştır. 28 Ekim 1944 tarihinde baslayacak olan temsillerde “Kanun Adami, Cesaret Rekoru, Andaval Palas, Vatan ve Vazife” oyunları sahneye konulmuştur⁷⁵⁶.

Cumhuriyetin 22. yil dönümü kutlama programi kutlama komitesi tarafından yapılmis ve valilikçe bütün daire ve müesseselere gönderilmiştir⁷⁵⁷. Halkevi Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle 28-29-30 Ekim aksami üç müsamere vermiştir⁷⁵⁸. Parti, belediye ve halkevlerinden bir heyet Fethibey ve Kumartas köylerini ziyaret etmiştir⁷⁵⁹. Gençlik Kulübü de Beden Terbiyesi Bölgesi lokalinde bir balo vermiş ve gençlerin sabaha kadar nese içinde bu önemli günü kutladıkları ifade edilmiştir⁷⁶⁰.

Basbakanlık devlet matbaasında basılarak illere gönderilen Cumhuriyet Bayramı kutlama yönetmeligine göre Afyon’da da bir kutlama programi hazırlamıştır. Programa göre 28 Ekim 1946 tarihinde öğrenciler ve Gençlik Kulübü üyeleri saat 14,30’da liseden hareketle tezahürat yapacaklardır. 29 Ekim’de vilayetteki kabul töreni saat 9,30’da baslayacaktır. Protokoldeki tertip Büyük Millet Meclisi Üyeleri, bölge komutani ve maiyeti, sirasiyla vekalet mensupları, müftü ve vakıflar memurları, il genel meclisi üyeleri, belediye, partiler, bankalar, hayır cemiyetleri, baro, ticaret odası, seker

⁷⁵³ “Cumhuriyet Bayramı Vilayetimizde Büyük Tezahürlerle Kutlandı”, Haber, nr: 2228, 30 Ekim 1941.

⁷⁵⁴ “Orta Oyunu”, Haber, nr: 2228, 30 Ekim 1941.

⁷⁵⁵ “Cumhuriyetimizin Yirminci Yili Sevinç ve Heyecanla Kutlandı”, Haber, nr: 2429, 1 Kasım 1943.

⁷⁵⁶ “Cumhuriyet Bayramı Münasebetiyle Temsiller”, Haber, nr: 2527, 26 Ekim 1944.

⁷⁵⁷ “Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programi Hazırlandı”, Haber, nr: 2628, 25 Ekim 1945.

⁷⁵⁸ “Halkevinin Müsamereleleri”, Haber, nr: 2630, 1 Kasım 1945.

⁷⁵⁹ “Köyleri Ziyaret”, Haber, nr: 2630, 1 Kasım 1945.

⁷⁶⁰ “Çesitli Haberler”, Haber, nr: 2631, 5 Kasım 1945.

fabrikalari mensuplari, infaat heyetleridir. Kabul töreninden sonra saat 10,00'da vali askeri mintika komutani ile beraber meydandaki halkin bayramini kutlayacak ve geçit töreni yapılacaktır⁷⁶¹.

Halkevi temsil subesi 1946 yili Cumhuriyet Bayrami münasebetiyle bir müsamere hazırlamıştır⁷⁶². Cumhuriyet Bayrami'nin içten ve samimi gösterilerle kutlandığı ifade edilmştir. Vilayetteki kabul töreninde milletvekilleri, bölge komutani General Remzi Berkman, Vekalet mensuplari, belediye, partiler ve diğer mülki erkan vali vekili Baki Basaran'ı kutlamışlardır. Kabul töreninden sonra geçit töreni yapılmıştır. Balo müsamere ve spor faaliyetlerinin de bayramın hareketli geçmesini sağladığı belirtilmiştir⁷⁶³.

Cumhuriyetin 24. yıl dönümünde “Halkçı, demokrat ve bağımsız yurttaşların genel bir ilgi ile kutladıkları bu milli günün” Afyon'da da büyük coşkuyla kutlandığı belirtilmiştir. Cumhuriyet meydanında yapılan toplanmada birisi halkçı diğeri demokrat iki konuşmaci tarafından günün önemini belirten konuşmalar yapılmış, her iki parti de binaları önüne taklar kurmuşlardır. Vilayette yapılan kabul törenine her iki parti temsilcilerinin de kalabalık gruplar halinde katıldıkları ifade edilmiştir⁷⁶⁴.

D. NÜFUS SAYIMLARI

Dönem itibariyle istatistiksel çalışmalar içerisinde nüfus sayımlarının ayrı bir önemi vardır. Sayımla ilgili olarak halkın bilgilendirilmesi konusunda da yerel basın organları sık şekilde konu üzerinde durmuşlardır. Bu Haber gazetesi sayfalarında da görülmektedir.

Gazetede 20 Ekim 1940 tarihinde yapılacak olan genel nüfus sayımı “Milletimizin ileri atılmaları ile dolu olan, yasama kudret ve hakkını dünyaya tanıtan bir devirde yaşıyoruz. İnkisaflarımızın ölçülebilmesi için içinde bulunduğumuz, üzerinde ehemmiyetle duracağımız işlerden birisi de muhakkak ki: 20 İlkesrin Pazara yapılacak olan genel nüfus sayımıdır. Nüfusun adet ve evsafını bilmeye çalışmak dinamik, ileriye doğru gitmeye karar vermiş olan bir sosyete için ilk ödevdir. Türk cumhuriyeti nüfus

⁷⁶¹ “Kutlama Programının Özeti”, Haber, nr: 2729, 28 Ekim 1946.

⁷⁶² “Halkevinin Müsameresi”, Haber, nr: 2729, 28 Ekim 1946.

⁷⁶³ “Şehrimizde Cumhuriyet Bayrami Nasıl Geçti?”, Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

⁷⁶⁴ “Cumhuriyetimizin 24.Yıl Dönümü”, Haber, nr: 2829, 3 Kasım 1947.

isini esasli surette aydinlatmaya azmetmistir. Bunun içindir ki 20 Ekim Sali günü yapılacak olan genel sayimda memleketin bütün teskilat ve kuvvetlerinin birlesmesine ihtiyaç vardir. Bu isin muvaffakiyeti için el ele vermek en önemli bir yurttaslik ödevidir”⁷⁶⁵ seklinde yer almistir.

21 Ekim 1945 sayimi için “Ekim ayinin 21’inde sayilacagiz. Ve bu is her bes yilda bir tekrarlanacak ve her tekrarlandikça da Türk düşünüp gerisini ve ilerisini görecektir”, “Bir memlekette nüfusun artmasi demek bütün çalisma ve gelisme faaliyetlerine imkan veren halka güven ve sükun veren bir idarenin varligi demektir. Kalabalik Türkiye bayindir Türkiye demek olacaktir”, “Sayimlar hem devler kararlar, hem milli tetkikler için pek kuvvetli bir kaynak olmaktadır”, “21 Ekim Pazar günü ulus ne kadar ve ne halde oldugunu bir daha anlayacak, kendi kafasiyla kendini ölçecek, kendi gözüyle kendini tartacak”⁷⁶⁶ ifadeleri yer almistir.

Okul çağında bulunan çocukların sayisini tespit etmek üzere yaslari yedi ile on alti arasında olan çocukların sayimi tüm Türkiye ile beraber 1940 yili Mart ayi içinde Afyon’da da yapilmistir. Sayim için bastirilan özel cetvellerin ay sonunda bekçiler tarafından her eve birakilacagi ve ertesi gün gene bekçiler tarafından evlerden alinacagi bildirilmistir. “Bekçi ve aile reisi cetvellerin altini imzalayacak, cetveli zamanında doldurmayan veya yanlis dolduran aile reisi ve bu isi yoluyla yapmayan bekçi 1554 numarali kanuna göre cezalandirilmak için mahkemeye verilecektir. Cetvellere bu yastaki çocukların adi ve soyadi, okula gidiyorsa hangi okula gittigi yazilacaktır. Cetvellerin alt tarafında kagitların nasıl doldurulacagi hakkında mufassal izahat verilmiştir”⁷⁶⁷ seklinde verilen haber bu islemin ne kadar ciddi tutulduguna isarettir. Fakat gazetede sayim sonucu hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

20 Ekim 1940 tarihinde yapılacak genel nüfus sayimında sayim bitinceye kadar hiç kimsenin evinden çıkmayacagi ve evlere gelecek sayim memurlari tarafından o gün evde ne kadar insan varsa hepsini sayim defterlerine yazilacagi ifade edilmistir. Ayrica “Sayim Memuru gelmeyen evler olursa bekçi, polis, telefon gibi vasitalarla hükümeti

⁷⁶⁵ Haber, nr: 2104, 29 Temmuz 1940.

⁷⁶⁶ Haber, nr: 2622, 4 Ekim 1945.

⁷⁶⁷ “Sehrimizde de Yapilacak Olan Sayim”, Haber, nr: 2058, 27 Mart 1940.

haberdar etmeye mecbursunuz"⁷⁶⁸ denilerek sayımlarda titizlik gösterilmesini vurgulanmıştır.

Seçim sonuçlarını açıklayan haberde Afyon 26.947 nüfus ile Türkiye sıralamasında 26. gelmiştir. Ayrıca Tarsus kaza merkezinin nüfusunun Afyon'dan daha çok olduğu fakat birçok vilayet merkezinin nüfusunun Afyon'dan daha az olduğu belirtilmiştir⁷⁶⁹.

21 Ekim 1945 tarihinde yapılacak genel nüfus sayımı hazırlıkları Afyon nüfus müdürlüğünde tamamlanmış, bölge ve denetleme memurlarının tayinlerine başlanmıştır⁷⁷⁰. Tayin edilen sayım ve denetleme memurları 6-7 ve 8 Ekim günleri belediye salonunda toplanmıştır. Bu toplantılarda sayım memurları belgelerini almış ve bağlı oldukları denetleme memurlarıyla tanışmışlardır. Bu arada Nüfus Müdürü Zühtü Onat tarafından sayımdan önce yapılması gereken işler hatırlatılmış ve genel bir toplantı daha yapacağını bildirmiştir⁷⁷¹.

Nüfus sayım işlerinin layık olduğu önemle yapıldığı belirtilmiştir. Bütün mahalle ve köylerin nüfus toplamlarının birleştirilip kontrol edileceği, ilçelerin toplamları da eklenerek Ankara'ya bildirileceği belirtilmiştir. İstatistik Genel Müdürlüğü de bu iş için yeterli derecede süre vermiştir⁷⁷².

Nüfus sayımı sonucunda 9 şehir nüfusunun artış oranı Eskisehir binde 318,6; Niğde 212, Manisa 170, Balıkesir 125, Afyon 121, Kütahya 85, Isparta 59, Konya 41,9, Antalya 3,7 seklindedir⁷⁷³.

1945 yılında yapılan dördüncü genel nüfusun sonuçlarını tespit etmeye devam eden İstatistik Genel Müdürlüğü'nün elde ettiği rakamlara göre nüfusu en çok olan il İstanbul, en az olan da Hakkari'dir. Afyon'un nüfusu 335.908 olarak tespit edilmiştir. Afyon ili nüfus bakımından 21. gelmiştir. Bununla beraber bu 21 ilin içinde nüfusu Afyon'dan farklı olan ve 400.000'i geçen iller İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Balıkesir, Sivas, Bursa, Manisa, Malatya, Seyhan, Kocaeli, Samsun'dur. İl merkezlerinin şehir nüfusu bakımından da durumları farklıdır. İl merkezlerinin nüfusu

⁷⁶⁸ Haber, nr: 2107, 8 Ağustos 1940.

⁷⁶⁹ "Şehirlerimizin Nüfusu", Haber, nr: 2150, 16 Ocak 1941.

⁷⁷⁰ "Genel Nüfus Sayımı", Haber, nr: 2620, 27 Eylül 1945.

⁷⁷¹ "Nüfus Sayımı İçin Yapılan Toplantılar", Haber, nr: 2624, 11 Ekim 1945.

⁷⁷² "Nüfus Sayımı", Haber, nr: 2627, 22 Ekim 1945.

⁷⁷³ Mahir ERKMEN, "Şehirlerimizdeki Çoğalma Nispetleri", Haber, nr: 2631, 5 Kasım 1945.

çok olduğu halde il nüfusu az olan yerler de vardır. Mesela Eskişehir Türkiye'nin baslıca büyük şehirlerinden birisi olduğu halde il nüfusunun Afyon'dan daha az olmak üzere 224.269 olduğu belirtilmiştir⁷⁷⁴.

21 Ekim 1945 tarihindeki genel nüfus sayımından sonra ilköğretim çağındaki çocukların da sayım ve yazımı yapılmıştır. 3 Kasım 1945 tarihinde yapılacak duyurulan bu sayım için Dahiliye ve Maarif Vekaletleri tarafından hazırlanan yönetmelik valiliğe gelmiş ve gereken hazırlıklara başlanmıştır⁷⁷⁵. Ayrıca 21 Eylül 1947 tarihinde ilkököl çağındaki çocukların sayımının yapıldığı belirtilmiştir⁷⁷⁶.

E. SIVİL SAVUNMA HİZMETLERİ

1935 yılları dünya siyasetinde çalkantıların yaşandığı bir dönemdir. Büyük devletler arasındaki çıkar çatışmaları, sömürgeleri üzerinde olabilecek herhangi bir kıvılcımla dünya savaşını tekrar çıkarabilecek potansiyele dönüşecek seviyededir. Özellikler İtalya'nın Habesistan'a saldırması diğer devletleri de harekete geçirmiştir. Türkiye de sahip olduğu konum itibarıyla büyük devletlerin sömürgelerine yakındır. Doğabilecek bir savaş Dünya Savaşı olmasa bile Türkiye'yi şiddetle etkileyecektir. Bunun bir sonucu olarak da hükümet politikalarını bu perspektif içinde uygulamaya çalışmıştır. Zaten bu stratejinin ne kadar yerinde uygulandığı savaş döneminde ortaya çıkacaktır. Türkiye bu savaş döneminde dışarıda kalmayı başarmıştır çünkü dış politikayı yönetenler savaşın dışında kalmak düşüncesinin rehberliğinde hareket etmişlerdir⁷⁷⁷.

İncelenen dönemde şehirde her hangi bir savaş halinde vatandaşların hazırlıksız yakalanmaması için bazı uygulamalar yapılmıştır. 5 Ekim 1939 tarihinde gazetede "Hava Taarruzlarına Karşı Pasif Korunma Talimatnamesi" yayınlanmış, şehirde bu doğrultuda uygulamalar yapılmaya başlanmıştır⁷⁷⁸.

⁷⁷⁴ "İlimizin Nüfusu", Haber, nr: 2708, 12 Ağustos 1946.

⁷⁷⁵ "Çocuk Sayımı", Haber, nr: 2624, 11 Ekim 1945.

⁷⁷⁶ "Çocuk Sayımı", Haber, nr: 2820, 25 Eylül 1947

⁷⁷⁷ Mustafa Murat ÇAY, Ekekon Gazetesine Göre Konya'da Siyasi, Sosyal, Kültürel ve İktisadi Hayat, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2004), 117-118.

⁷⁷⁸ "Hava Taarruzlarına Karşı Pasif Korunma Talimatnamesi", Haber, nr: 1983, 5 Ekim 1939.

Gazetede şehirde hava tehlikesine karşı pasif korunma tecrübesi yapılacağı belirtildikten sonra her evde yapılması gereken işler hakkında resmi ilan verilmiştir⁷⁷⁹. 1939 yılı Aralık ayı içinde yapılan hava hücumu denemesinde elektrik düdüğü ile alarm isareti verilmiştir. Halkın koşarak evine veya umumi sığınaklara girmesi ve dükkan kepeneklerinin kapanması üzerine ıssızlaşan şehirde yalnız maskelerini takmış polis memurları ve polise yardım görevi almış kişilerin bulunduğu belirtilmiştir. Safa Gazinosu civarında yaralanmış bir vatandaşın olduğunu bildiren bisikletli bir polis memurunun verdiği haber üzerine sağlık ekibi otomobille olay bölgesine gitmiştir. Yaralıya ilk yardım yapılarak hastaneye gönderilmiş, gaz arayıcı ve temizleyiciler de harekete geçmişlerdir. Sağlık ekibi Kadınana civarında bulunan “ıperitli” bir bölge bulmuş ve etrafını sarı flamalarla çevirmiş, zemine de gazlı yeri çeviren çizgiler çizmiştir. Burada ıperitin etkisiyle vücudunda yanıklar meydana gelmiş bir kişinin de ilk tedavisi yapılmıştır. Diğer taraftan maskelerini takmış itfaiyecileri taşıyan araçlar ve bir arazöz Yukarı Pazar semtine gitmiştir. Orada Belediye Gazinosu civarında boş bir kulübe yangın bombasının etkisiyle tutuşmuş ve itfaiye tarafından söndürülmüştür. Uzun çarsıda su borusu tahrip bombasının isabeti ile patlamış, sular fiskirmaya başlamış, telefon telleri kopmuş, elektrik santrali civarında bir bina çökmüştür. Enkaz altından can kurtarma ekibi otomobille buraya koşarken su yolunu ve telleri tamire memur olanlarda görevlerini yapmışlardır. Alarm isareti verilince istasyondaki lokomotifler uzaklardaki sığınaklara kaçmışlar yoldaki trenler uygun yerlerde durdurulmuşlardır. Atılan bombaların etkisiyle istasyonda çıkan yangın söndürülmüş, ayrıca “ıperit” temizleme tatbikati de yapılmıştır. Tatbikat esnasında polis, polis yardımcıları, itfaiye, itfaiye yardımcıları, sihi yardım ekibi, sedye ile yaralıları veya gazlanmış olanları taşıma görevi verilenler, enkaz altından can kurtarma görevi olanlar, elektrik ve telefon tamircileri, su tesisatı tamircileri, gaz arayıcı ve temizleyicileri, yaralanmış ve gazlanmış hayvanları kurtarmaya memur olanlar görev almışlardır. Askerlik mükellefiyeti altında bulunmayan yaşlı fakat dinç kişiler arasından oluşturulmuş olan ekiplerin görevlerini başarıyla yaptıkları ifade edilmiştir. Ayrıca ekiplerin oluşumunda meslek esaslı da gözetilmiş, mesela enkaz kaldırarak can

⁷⁷⁹ “Şehrimizde Hava Tehlikesine Karşı Pasif Korunma Tecrübeleri Yapılacak”, Haber, nr: 1996, 27 Kasım 1939.

kurtarmaya memur olanlar infaatçılardan, hayvanları kurtaracak olanlar kasaplardan olusturulmuşlar, bütün ekiplere özel dersler de verilmiştir⁷⁸⁰.

13 Mart 1940 tarihinde yapılacak hava hücumuna karşı pasif korunma tecrübesi için halkın o gün alarm isareti verilir verilmez önceden yapılan ilanlarda belirtilen tedbirleri almasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. “Her evde hakiki bir tehlike varmış gibi hazırlıklı bulunulması, halkın korunma bilgi ve itiyadını edinmesi, bu husustaki eksiklerini tamamlaması bakımından elbette çok faydalı olacaktır. Pasif korunma işlerinde görev verilmiş olanlarda bu denemede bilgi ve yatkınlıklarını arttırmış olacaklardır”⁷⁸¹ denilerek halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. 13 Mart 1940 tarihinde ikinci defa olarak hava taarruzlarından korunma tecrübesi yapılmıştır. Bir süreden beri şehirde açılan bir kursa devam eden civar vilayetlerin pasif korunma işleriyle ilgili kişiler de denemede bulunmuşlardır. Deneme esnasında hükümet konagında sis bombalarıyla temsili olarak oluşturulan yangın itfaiye tarafından söndürülmüş, üçüncü kattan “manika” ile adam kurtarılmıştır. Polis, itfaiye ve yardımcıları, ambulans, yangın söndürme, enkaz kaldırma, gaz arama ve temizleme, yaralanmış veya gazlanmış hayvanlara yardım ekipleri, su, elektrik ve telefon tesisatını tamire memur olanların görevlerini başarıyla yaptıkları ifade edilmiştir⁷⁸².

Dahiliye Vekaleti tarafından pasif korunma işlerine yeni bir hız verilmesi gerektiği hakkında 1941 yılı Mayıs ayı içinde bir tamim yayınlanmıştır⁷⁸³.

Sivil savunma faaliyetleri kapsamında yapılan önemli çalışmalardan birisi de karartma işlemleridir. Halkın bu çalışmalara uyması gerektiği vurgulanmıştır. Yakında şehirde hava hücumlarına karşı korunma denemeleri yapılacağı ifade edildikten sonra gece denemelerinde hiçbir ışık sızdırılmaması için herkesin 10 Haziran’a kadar maskeleyişini bitirmesi gerektiği belirtilmiştir⁷⁸⁴. 15 Haziran 1944 tarihinde yapılan pasif koruma denemesinin şehrin pazarına rastlaması sebebiyle çarşı ve sokakların halk ile dolu olmasına rağmen bir saat devam eden deneme sükunet ve intizam içinde

⁷⁸⁰ “Şehrimizde Hava Hücumu Tatbikati Yapıldı”, Haber, nr: 1998, 4 Aralık 1939.

⁷⁸¹ “Şehrimizde 13 Mart’ta Hava Hücumuna Karşı Pasif Korunma Denemesi Yapılacak”, Haber, nr: 2043, 9 Mart 1940.

⁷⁸² “Bugünkü Tecrübe”, Haber, nr: 2046, 13 Mart 1940.

⁷⁸³ Haber, nr: 2186, 29 Mayıs 1941.

⁷⁸⁴ “Şehrimizde Yapılacak Pasif Korunma Denemeleri”, Haber, nr: 2490, 8 Haziran 1944.

basarildigi, gece yapılan isik söndürme denemesinin de basariyla sonuçlandigi ifade edilmistir⁷⁸⁵.

F. SPOR FAALİYETLERİ

Türkiye’de spor yaptiran ilk örgüt 1903 yılında kurulan İstanbul Futbol Birliği’dir. Bu örgütten sonra “Türkiye Idman Cemiyetleri Ittifaki (TICI)” adıyla bütün ülkeye hitap etmesi amaçlanan bir örgüt kurulmustur. Bu örgütün çalışmalarını yaklaşık on yıl sonra halkevleri yoluyla Afyon’a da yansimistir. Afyon’da 1930’lu yılların başında örgütlü bir spor etkinliği bulunmamaktaydı. Fakat 1932 yılında kurulan halkevleri çalışmalarını arasında spora da önem vermiştir. Gençlerin yeteneklerini geliştirmek, onları sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırmak için çeşitli etkinlikler düzenlemişlerdir. Halk arasında sporun yapılmasına, sporcu sayısının artmasına yönelik programlar geliştirilmiştir.

1932 yılında Kocatepe Kulübü kurulmustur. Afyonspor ve Kocatepe kulüpleri özellikle komsu şehirlere ve kazalara düzenledikleri seyahatler ile spor hareketlerini canlandırıp spor zevkini yaymaya çalışmışlardır. 1934’te Uşak bölgesine bağlı olan Afyon, Nafia Vekili Ali Çetinkaya ve TICI Başkanı Aziz Bey’in çalışmalarını sonucunda Uşak’tan ayrılarak ayrı bir bölge olmuştur. Afyonspor ve Kocatepe kulüpleri bu bölgeye bağlanmışlardır. Yine halkevlerinin önderliğinde ilçelerde de birer kulüp açılmıştır. Afyon halkevi spor subesi futbol, voleybol, bisiklet, avcılık ve atletizm dalında etkinliklerini sürdürmüş, pek çok sporcu spor yapma fırsatını bulmuştur. Bu yılda şehir stadyumu yapmak için hazırlıklar başlamıştır.

1935 ve sonraki yıllarda Afyon Halkevi ve Afyon Idman Mintikası koordineli olarak çalışmaya başlamış ve Afyon’da sporun ilerlemesi ve yayılmasını sağlamaya çalışmışlardır. Sayıları artan sporcuların bedeni ve fikri yükselmesine de hizmetmişlerdir. Bu yıllarda Afyon’da spora olan ilgisini beslemek ve hızlandırmak için çeşitli spor dallarında haftalık antrenmanlar yapılmış ve komsu kentlerle sık sık sportif temaslar kurulmuştur. “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı” törenlerinde öğrencilerin yani sıra esnaf, memur, işçi sporcuların da spor kıyafetleriyle katıldıkları ve gösteri yaptıkları ifade edilmiştir.

⁷⁸⁵ “Pasif Korunma Denemesi Yapıldı”, Haber, nr: 2492,15 Haziran 1944.

1939 yılında çıkan İkinci Dünya Savası ülkeye büyük siktinlar getirmis, erkek nüfusunun büyük bir bölümü askere alınmistir. Ekonomik ve sosyal hayatın olumsuzluklari spora da yansimistir. Bu dönemde Afyonspor ve Kocatepe kulüplerinin faaliyetleri, halkevlerinin spor çalismalari büyük ölçüde aksamistir. 1942 yılında ise Demirspor'un kurulmasiyla o günkü kusagin gençleri futbol, atletizm, güres ve aticilik dallarinda faaliyet göstermeye baslamistir⁷⁸⁶.

1. Futbol

Incelenen dönemde gerek sehir içinde gerekse komsu sehirlerde ve kazalarda çok sayida futbol müsabakasi gerçekleştirilmistir. Bu müsabakalar genellikle bayram ya da hafta sonu tatillerinden istifade edilerek yapilmis ve çok sayida kisi tarafından izlenmistir.

1938 yılında Kocatepe Kulübü Aksehir'e gitmis, 17 Nisan tarihinde Aksehir Karmasi ile yaptigi maçta 5-1 kazanmistir⁷⁸⁷. 21 Agustos'ta Afyonpor ve Kocatepe kulüpleri arasinda yapilan maçta Kocatepe 2-0 yenilmistir⁷⁸⁸. Eylül ayi içinde Balikesir sporcularindan 23 kisilik grup sehre gelmis ve Afyon Karmasi ile yaptiklari maç sonucunda 2-0 yenilmistir. Ayrıca halkevi misafir sporcularin serefine bir yemek de vermistir⁷⁸⁹. Bunlardan baska sehrin kurtulus bayraminda verilmek üzere Kocatepe Spor Kulübü tarafından "Ankara Postasi" isimli eser temsil edilmistir. Bu müsamere ile kulübün kurulus yil dönümü de kutlanmistir⁷⁹⁰.

Karsilasmalar sadece kulüpler ve halkevi spor subeleri arasinda sinirli kalmamis, okullar arasinda da müsabakalar yapilmistir. 1939 yılında Çocuk Bayrami tatilinden istifade eden Afyon Lisesi futbolcularindan olusan bir takim müdür ve ilgili öğretmenleriyle maç yapmak üzere Kütahya'ya gitmistir⁷⁹¹. 13 Agustos'ta "Tenezzüh treni" ile sehre gelen Usak karma takimi ile Afyon Karmasi arasinda bir futbol maçı yapilmis, Afyon takimi 4-1 kazanmistir⁷⁹². 25 Kasim'da sehre gelen Kütahya Gençler

⁷⁸⁶ Agah BIYIKOGLU, "Afyonkarahisar'da Spor", Afyonkarahisar Kütüğü, Komisyon, C.II, AKÜ Yay, Afyon 2001, s. 421-422.

⁷⁸⁷ "Kocatepe Kulübü Aksehirlileri Yendi", Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

⁷⁸⁸ "Dünkü Maç", Haber, nr: 1876, 22 Agustos 1938.

⁷⁸⁹ "Balikesir Sporculari Sehrimizde", Haber, nr: 1885, 22 Eylül 1938.

⁷⁹⁰ "Halkevinde Müsamere Hazirliklari", Haber, nr: 1875, 18 Agustos 1938.

⁷⁹¹ "Afyon-Kütahya Lisesi Arasinda", Haber, nr: 1939, 4 Nisan 1939.

⁷⁹² "Usak Afyon Maçı", Haber, nr: 1968, 14 Agustos 1939.

Birliği Futbol Takimi ile Kocatepe Kulübü arasında yapılan maçı Kocatepe kulübü 6-0 ile kazanmıştır⁷⁹³.

Gazetede 1940 ve 1941 tarihlerinde futbol müsabakasına ait habere rastlanmamıştır. Fakat o tarihler arasında bisiklet müsabakaları, avcılık, salon sporları, atletizm, voleybol ve boks karsılasmaları yapıldığı kaydedilmiştir.

Futbol Ajanlığı tarafından düzenlenen ve 1 Mayıs 1942 tarihinde başlayacağı belirtilen kupa maçlarının ilk karsılaşması Gençlik Kulübü ve Hastane Takımları arasında yapılmıştır. Gençlik takimi 3-0 yenerek finale kalmıştır. 10 Mayıs'ta Alay Gücü ve Lise Spor Yurdu'nun karsılaşacağı, kazanan takımın da 19 Mayıs'ta Gençlik Kulübü ile final maçı yapacağı ifade edilmiştir⁷⁹⁴.

DDY Yedinci İşletme Müdürü Esref Demirağ'ın tesvikiyle şehirde DDY mensuplarından oluşan Demirspor adlı bir spor kulübü oluşturulmuştur. İsmarlanan malzemenin gelmesinden sonra kulübün çalışmalarına başlayacağı ifade edilmiştir⁷⁹⁵.

Beden Terbiyesi Bölge Teskilatı'nın düzenlediği lig maçlarına 27 Eylül 1942 tarihinde törenle başlanmıştır. Vali gençlere öğütlerde bulunmuş ve spor çalışmalarını teşvik için ilk vurusu yapmıştır. İlk maç Gençlik Kulübü ile Askeri Güç arasında yapılmış ve Askeri Güç 3-0 kazanmıştır⁷⁹⁶.

14 Şubat 1943 tarihinde Afyon sporcuları Kütahya'ya gitmiş, yapılan futbol maçını 4-3 kazanmıştır. Kütahyalıların da Afyon'a geleceği kaydedilmiştir⁷⁹⁷. 7 Mart'ta Kütahya bölgesi sporcuları ile Afyon bölgesi sporcuları arasında yapılan futbol maçında her iki tarafta ikiser gol atarak berabere kalmıştır. Maçı kalabalık bir halk kitlesinin seyrettiği belirtilmiştir⁷⁹⁸. Yine Kütahya Lisesi 1 Mayıs tatilinden faydalanarak Afyon Lisesi öğrencileri ile spor müsabakaları yapmak üzere şehre gelmiştir⁷⁹⁹. Haziran ayı içinde Afyon Demirspor Gençlik Kulübü tarafından kulübün kuruluş yıl dönümü münasebetiyle bir spor bayramı düzenlenmiştir⁸⁰⁰.

⁷⁹³ "Afyon Kütahya Maçı", Haber, nr: 1997, 30 Kasım 1939.

⁷⁹⁴ "İlk Bahar Kupası Maçları", Haber, nr: 2277, 30 Nisan 1942; "Kupa Maçları", Haber, nr: 2279, 7 Mayıs 1942.

⁷⁹⁵ "Demir Spor", Haber, nr: 2313, 7 Eylül 1942.

⁷⁹⁶ "Sehrimizde Spor Çalışmaları", Haber, nr: 2320, 1 Ekim 1942.

⁷⁹⁷ "Afyon- Kütahya Maçı", Haber, nr: 2358, 22 Şubat 1943.

⁷⁹⁸ "Afyon-Kütahya Futbol Maçı", Haber, nr: 2362, 8 Mart 1943.

⁷⁹⁹ "Kütahya Liselileri", Haber, nr: 2378, 3 Mayıs 1943.

⁸⁰⁰ "Demir Sporun Yıl Dönümü", Haber, nr: 2388, 7 Haziran 1943.

28 Agustos 1943 tarihinde Afyon Gençlik Kulübü ile 29 Agustos'ta da Afyon Demirspor ile iki maç yapmak üzere Eskisehir Demirspor takiminin sehre gelecegi ifade edilmistir⁸⁰¹. 28 Agustos'ta Eskisehir Demirspor Kulübü ile Afyon Gençlik Kulübü arasında bir maç yapilmis, Eskisehir Demirspor 2-0 kazanmistir. 29 Agustos'ta da Eskisehir Demirspor ile Afyon Demirspor arasında yapilan maça da yine Eskisehir takimi 3-0 maçi kazanmistir⁸⁰².

Gençlik Kulübü Baskani Hüseyin Cahit Çelebi başkanliginda Afyon Gençlik Kulübü futbol takiminin Izmir'de 3 ve 5 Eylül 1943 tarihlerinde iki maç yapmak üzere Izmir'e gidecekleri belirtilmistir⁸⁰³.

9 Ekim 1943'te Gençlik Kulübü ile Demirspor arasında, 17 Ekim'de Lise ile Demirspor arasında, 7 Kasim'da Gençlik Kulübü ile Lise arasında, 14 Kasim'da Lise ile Demirspor arasında, 21 Kasim'da Gençlik Kulübü ile Demirspor arasında, 28 Kasim'da Gençlik Kulübü ile Lise arasında maçlar yapilacagi duyurulmustur⁸⁰⁴. Cumhuriyet Bayraminda ise Demirspor ile Gençlik Kulüpleri arasında yapilan maçi Gençlik Kulübü 1-0 kazanmistir⁸⁰⁵.

23 Nisan 1944 tarihinde Adana Demirspor Kulübü ile Afyon Demirspor arasında Afyon'da bir maç yapilacagi duyurulmustur. Maçin ilgi uyandirdigi ve Türkiye genelinde yapilacak bu maçlar sonunda demiryollari futbol birincisinin belli olacagi belirtilmistir⁸⁰⁶. Yapilan maçi Adana 6-1 kazanmistir⁸⁰⁷. 19 Mayıs'ta Lise ve Demirspor arasında bir futbol maçi yapilmistir⁸⁰⁸. Afyon sporculari ile futbol maçlari yapmak üzere Usak ve Mersin'in sehre gelecegi belirtilen sporcular Haziran'in üçüncü haftasi içinde gelmisler, 18 Haziran'da stadyumda Afyon Karma Takimi ile bir maç yapmislardir. Kalabalik bir seyirci kitlesi tarafından merakla takip edildiği belirtilen maçi Afyon takimi 5-2 kazanmistir⁸⁰⁹.

⁸⁰¹ "Eskisehir Demirspor Takimi Sehrimize Geliyor", Haber, nr: 2411, 26 Agustos 1943.

⁸⁰² "Sehrimizdeki Maçlar", Haber, nr: 2413, 2 Eylül 1943.

⁸⁰³ "Gençlik Kulübünün Izmir Seyahati", Haber, nr: 2411, 26 Agustos 1943.

⁸⁰⁴ "Lig Maçlari", Haber, nr: 2422, 7 Ekim 1943.

⁸⁰⁵ "Cumhuriyet Bayraminda Yapilan Maç", Haber, nr: 2431, 8 Kasim 1943.

⁸⁰⁶ "Ilgi Uyandıran Bir Maç", Haber, nr: 2476, 20 Nisan 1944.

⁸⁰⁷ "Pazar Günkü Maç", Haber, nr: 2478, 27 Nisan 1944.

⁸⁰⁸ "Sehrimizde 19 Mayıs", Haber, nr: 2485, 22 Mayıs 1944.

⁸⁰⁹ "Usak ve Mersin Sporculari Sehrimize Geleciler", Haber, nr: 2492, 15 Haziran 1944; "Futbol Maçi", Haber, nr: 2494, 22 Haziran 1944.

18 Subat 1945 tarihinde sehir stadyumunda senenin en önemli maçı olarak ifade edilen Askeri Güç ile Demirspor arasında futbol maçı yapılmıştır. Demirspor bu maçı puan hesabıyla kazanmış ve 1945 yılı futbol bölge birincisi olmuştur. Havanın çok sert, rüzgarlı ve soğuk olmasına rağmen kalabalık bir seyirci kitlesinin oyunu seyrettiği, hakem Abdullah Kavruk'un iyi idaresiyle biten oyunda sporcuların sık sık alkışlandığı ve sehir güzel bir spor günü geçirdiği ifade edilmiştir. Komutanların yakın ilgileriyle kurulmuş ve devam ettirilmekte olan Askeri Güç ve DDY Yedinci İşletme Müdürü Esref Demirag'ın kurduğu ve daima büyük ilgi gösterdiği Demirspor'un çevrede de iyi bir varlık gösterdiği belirtilmiştir⁸¹⁰.

Sehre gelen Eskişehir Gençlik Kulübü sporcuları ile Afyon Gençlik Kulübü ve Askeri Güç arasında 31 Mart ve 1 Nisan 1945 tarihlerinde iki maç yapılmıştır. Birinci maçta 5-3, ikinci de 2-1 Eskişehir kazanmıştır⁸¹¹.

Mayıs'ın üçüncü haftasında bölgede çeşitli spor hareketleri yapılmış, baştan sonuna kadar heyecanlı geçtiği ve binlerce seyirci tarafından takip edildiği belirtilen müsabakalarda Sanat Okulu ile Erkek Lisesi arasındaki maçı liseliler 8-0 kazanmışlardır. Günün en önemli maçı olduğu belirtilen Gençlik Kulübü ile Demirspor arasında yapılan maçı Gençlik Kulübü 3-1 kazanmıştır⁸¹². Demirspor Kulübü ile Lise arasında yapılan maçı ise Demirspor 4-2 kazanmıştır⁸¹³.

Demirspor Kulübünün kuruluş yıl dönümü münasebetiyle 7 Haziran 1945 akşamı DDY Yedinci İşletme Müdürlüğü tarafından gar binası salonunda balo verilmiştir⁸¹⁴. Haziran'ın ikinci haftası içinde sehre geleceği bildirilen Eskişehir şampiyonu Hava Okulu Futbol Takımı ile Afyon Kulüpleri arasında maçlar düzenlenmiştir⁸¹⁵. 16 ve 17 Haziran günleri şehirde iki güzel spor günü yaşattıkları, yalnız kaza sonucunda bir sporcunun hafif yaralanmasının üzüntüye neden olduğu ifade edilmiştir⁸¹⁶.

İstanbulspor Kulübü yapılan çağrı üzerine sehre gelmiş ve Afyon Gençlik ve Askeri Güç Kulüpleri ile iki futbol maçı yapmıştır. İlk maçtan önce Beden Terbiyesi

⁸¹⁰ "Demirspor Futbol Bölge Birincisi Oldu", Haber, nr: 2560, 22 Subat 1945.

⁸¹¹ "Futbol Maçları", Haber, nr: 2572, 5 Nisan 1945.

⁸¹² "Bu Haftaki Spor Hareketleri", Haber, nr: 2583, 17 Mayıs 1945.

⁸¹³ "Demirspor Lise Maçı", Haber, nr: 2587, 31 Mayıs 1945.

⁸¹⁴ "Balo", Haber, nr: 2590, 11 Haziran 1945.

⁸¹⁵ "Eskişehir Sporcuları", Haber, nr: 2591, 14 Haziran 1945.

⁸¹⁶ "Eskişehir Sporcuları", Haber, nr: 2592, 18 Haziran 1945.

Bölge As Baskani Emniyet Müdürü Hadi Eraybar gençlere sporun güzel gayelerinden söz eden bir konuşma yapmış ve mevsimin ilk maçının ilk vurusunu gerçekleştirmiştir. Her iki maçı da İstanbulspor kazanmıştır⁸¹⁷.

Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle Afyon'da çeşitli spor hareketleri yapılmış ve bu yarışmalara yüzlerce gencin katıldığı ifade edilmiştir. 1945 yılında sahada mahalle kulüplerine de yer verilmiştir. Kasım'ın ilk haftası içinde Misir ve Kahil Mahallesi takımları arasında yapılan maçı Kahil 3-2 kazanmıştır. 30 Ekim'de yapılan Karaman ile Karma Takım maçını Karamanlılar 4-3 kazanmıştır. Aynı gün yapılan en önemli kupa maçı olarak ifade edilen Afyon Gençlik Kulübü ile Muhafız Gücü 1-1 berabere kalmış, bu maçın Kasım'ın ikinci haftası içinde tekrar edileceği belirtilmiştir⁸¹⁸.

Lig maçlarında 1945 yılı Aralık ayında Gençlik Kulübü, kupa maçlarında ise Karaman Mahallesi takımının basta gittiği belirtilmiştir⁸¹⁹, 1946 Ocak ayı içerisinde Gençlik Kulübü ile Askeri Güç beraber duruma gelmiştir. Lise ile askeri güç arasındaki maçı lise 3-1 kazanmıştır⁸²⁰.

27 Ocak 1946 tarihinde Gençlik ve Askeri Güç arasında lig maçının birinci devre son maçı yapılacağı belirtilmiştir⁸²¹. 2 Mayıs'ta Askeri Güç ve Lise takımları arasında heyecanlı ve gürültülü geçtiği ve kalabalık bir seyirci kitlesi tarafından izlendiği belirtilen maçta iki takım berabere kalmıştır⁸²². Eskisehir Gençlik Kulübü 4 Mayıs'ta şehre gelmiş ve aynı gün Muhafız Gücü ile yaptığı maçı 1-0 kaybetmiştir. 5 Mayıs'ta da Eskisehirli konuklarla Afyon Gençlik Kulübü arasında yapılan maç iki tarafın attığı birer gol ile beraberlikle sonuçlanmıştır⁸²³.

Demirspor kulübünün yıl dönümü 8 Haziran 1946 tarihinde kutlanmış ve bu münasebetle gar civarında yeniden yapılmış olan tenis ve voleybol sahalarının açılış törenleri de yapılmıştır. Misafirler önce Demirspor lokaline alınarak buradan tenis kortu ve voleybol sahasına gidilmiştir. İşletme müdürü Nurettin Zorlu'nun kısa ve güzel

⁸¹⁷ "İstanbulspor Sehrimizde", Haber, nr: 2617, 17 Eylül 1945.

⁸¹⁸ "Spor Haberleri", Haber, nr: 2631, 5 Kasım 1945.

⁸¹⁹ "Spor Haberleri", Haber, nr: 2640, 13 Aralık 1945.

⁸²⁰ "Spor Hareketleri", Haber, nr: 2651, 24 Ocak 1946.

⁸²¹ "Pazar Günü Yapılacak Sporlar", Haber, nr: 2651, 24 Ocak 1946.

⁸²² "Askeri Güç-Lise Maçı", Haber, nr: 2680, 6 Mayıs 1946.

⁸²³ "Eskisehir Gençlik Kulübü Sehrimizde", Haber, nr: 2680, 6 Mayıs 1946.

konusmasından sonra Vali Sefik Bicioğlu takdir ve iyi dileklerle kurdeleyi kesmiş ve sahaya girmiştir. Törenden sonra misafirlere limonata ve pasta ikram edilmiştir⁸²⁴.

Şehre misafir olarak gelen Eskişehir şampiyonu Alay Gücü Takimi 5 Ekim 1946 tarihinde Askeri Gücü 3-1, 6 Ekim'de de Demirspor'u 5-1 yenmiştir⁸²⁵. 16 Şubat 1947 tarihinde Gençlik Askeri Gücü ile Demirspor arasındaki futbol müsabakasını Askeri Gücün teknik ve tempolu oyunu ile 3-1 kazandığı ve General Remzi Berkman'ın askerlerin spor zevkini yükselttiği ifade edilmiştir⁸²⁶. 6 Temmuz 1947 tarihinde Afyon Askeri Güç takimi yapılan davet üzerine Akşehir'e gitmiş, orada Akşehir Gençlik Spor Takimi ile yaptığı futbol maçında 4-1 galip gelmiştir⁸²⁷.

2. Atletizm

İncelenen dönemde şehirde atletizm dalında da önemli faaliyetlerin ortaya konulduğu görülmektedir. Usak'ta yapılacak olan atletizm müsabakalarına katılmak üzere Afyonlu sporcuların Usak'a gidecekleri ifade edilmiştir⁸²⁸. Grup birincilerinin belli olacağı ve ileride grup birincileri arasından Türkiye birincisinin seçileceği ifade edilen bu müsabakalarda İstanbul bölgesinden iki gözlemci bulunacağı da belirtilmiştir⁸²⁹.

Ankara'da 25-26 Mayıs 1940 tarihlerinde yapılan atletizm müsabakalarında Afyonlu Ömer Ülkebay üç adım uzun atlamada yeni Türkiye rekorunu kırmıştır. Tek adım atlamada da ikinci gelen Ömer Ülkebay yüksek atlamada da başarı göstermiştir. Ankara'da yapılan kosuda yüz metrelik mesafeyi 11 saniye 6 salisede kosmuştur. Şehirdeki müsabakalarda ikinci gelen İhsan Akintürk rahatsızlığından dolayı Ankara'daki müsabakalara katılamamıştır⁸³⁰. 2 Haziran 1940 tarihinde Fenerbahçe stadında yapılan İstanbul Atletizm Bayramında da Afyon'dan Ömer Ülkebay büyük

⁸²⁴ "Demirspor'un Yıldönümü İstasyonda Yapılan Tenis Kortu ve Voleybol Sahası Da Açıldı", Haber, nr: 2691, 13 Haziran 1946.

⁸²⁵ "Spor", Haber, nr: 2723, 7 Ekim 1946.

⁸²⁶ "Spor", Haber, nr: 2760, 24 Şubat 1947.

⁸²⁷ "Askeri Güç Akşehir'e Gitti", Haber, nr: 2799, 10 Temmuz 1947.

⁸²⁸ "Sporcularımız Usak'a Gidecekler", Haber, nr: 1957, 26 Haziran 1939.

⁸²⁹ "Usak Müsabakaları", Haber, nr: 1958, 29 Haziran 1939.

⁸³⁰ "Afyonlu Ömer Ülkebay Atletizm Müsabakalarında Büyük Muvaffakiyet Kazandı", Haber, nr: 2085, 29 Mayıs 1940.

basari göstermiştir. Uzun atlamada birinci gelmiş, 3 adımla yeni Türkiye rekoru kırmıştır.⁸³¹.

9 Subat 1941 tarihinde Afyon'da bir kosu yapılmış⁸³², 30 Kasım'da ise Lise öğrencileri arasında bir kosu düzenlenmiştir⁸³³.

Altı bölge arasında yapılacak müsabakalara katılmak amacıyla Eskisehir'e gideceği bildirilen Beden Terbiyesi Afyon bölgesine mensup dört kişilik kosucu heyeti dördüncü gelmiştir⁸³⁴.

Ankara'da yapılacak grup birincilikleri müsabakasına katılmak üzere Beden Terbiyesi Teskilatına mensup 20 atlet Afyon'dan hareket etmiştir⁸³⁵. Ankara'da yapılan atma, atlama ve kosu müsabakalarına katılan sporcular üçüncü gelmiştir. Çok heyecanlı olduğu ve kalabalık bir halk kitlesi tarafından izlendiği belirtilen müsabakalara Kayseri ve Bolu atletleri de katılmıştır⁸³⁶.

Nisan'ın ilk haftası içinde vilayet merkezi ve kazalarda Beden Terbiyesi Bölge Teskilati tarafından düzenlenen kosularda birinci gelenler Afyon'dan Nihat Kitapçı, Dinar'dan Yusuf Yılmaz, Emirdağ'dan Mehmet Yanasık, Sandıklı'dan Mustafa Çelebi, Bolvadin'den Halil Uzun'dur⁸³⁷.

21 Haziran 1942 tarihinde şehirde yapılan grup atletizm müsabakalarına Eskisehir, Kütahya, Kayseri, Konya ve Afyon atletleri katılmıştır. Bu müsabakalarda Avrupa rekoru kırılmış ve birinciliği Eskisehir bölgesi kazanmıştır. Afyon atletleri üçüncü gelmiş ve sporculara bir bayrak verilmiştir⁸³⁸. 27 Aralık'ta ise şehirde yüzden fazla gencin katılımıyla Atatürk kosusu yapılmış, Liseden Nihat Ertargun birinci, Fehmi Varlık ikinci, Demirspor'dan Selahattin üçüncü gelmiştir⁸³⁹.

⁸³¹ "Ömer Ülkebay İstanbul Atletizm Bayramında da Büyük Basari Gösterdi", Haber, nr: 2088, 5 Haziran 1940.

⁸³² "Muhtelif Haberler", Haber, nr: 2156, 10 Subat 1941.

⁸³³ "Spor Hareketleri", Haber, nr: 2237, 1 Aralık 1941.

⁸³⁴ "Muhtelif Haberler", Haber, nr: 2156, 10 Subat 1941; "Vilayetimiz Sporcuları Eskisehir'de Dördüncü Geldiler", Haber, nr: 2165, 13 Mart 1941.

⁸³⁵ "Ankara'ya Giden Atletler", Haber, nr: 2194, 26 Haziran 1941.

⁸³⁶ "Atletlerimiz Ankara'da Üçüncü Geldiler", Haber, nr: 2196, 3 Temmuz 1941.

⁸³⁷ "Büyük İnönü Kosusu", Haber, nr: 2270, 6 Nisan 1942.

⁸³⁸ "Şehrimizde Önemli Bir Spor Olayı", Haber, nr: 2293, 25 Haziran 1942.

⁸³⁹ "Atatürk Kosusu", Haber, nr: 2344, 31 Aralık 1942.

10 Ocak 1943 tarihinde bölgede 4000 metre mesafeli beraberlik kosusu yapılmıştır⁸⁴⁰. “Çukurova Kosusu” adıyla yapılan bu kosuya liseden 5 takım, Demirspor’dan 2 takım katılmıştır. Liseden Nihat, Fehmi ve Ramazan’dan oluşan takım birinci; Kazim, Halit, Mecdi’den oluşan takım ikinci, Demirspor’dan Ali, Ethem, Ihsan’dan oluşan takım üçüncü gelmiştir. Derece alan takımlara bölge başkanlığı tarafından bölge bayrağı verilmiştir⁸⁴¹.

21 Subat 1943 tarihinde şehirde bölge birinciliği kir kosusu yapılmıştır. 13 atletin katıldığı kosuda Liseden Nihat birinci gelmiştir⁸⁴².

Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünce Afyon, İzmir, Balıkesir, Denizli bölgeleri arasındaki grup birinciliği kusu müsabakasının Afyon’da yapılması uygun görüldüğünden bu müsabakaya katılacak İzmir, Balıkesir ve Denizli bölgelerine mensup gençler 11 Mart 1944 tarihinde şehre gelmiştir. 12 Mart’ta grup birinciliği müsabakası yapılmıştır. Müsabaka sonunda İzmir bölgesi takimi birinci, Afyon bölgesi takimi ikinci olmuştur. 26 Mart’ta Ankara’da yapılacak İnönü Kir Kosusu’na katılacakları belirtilen bu takımlar Lise beden terbiyesi öğretmeni Ahmet Ünal ile Ankara’ya giderek İnönü kir kosusuna katılmışlardır⁸⁴³.

1945 yılı Mayıs ayının üçüncü haftasında bölgede yapılan spor faaliyetlerinin bastan sona kadar heyecanlı geçtiği ve binlerce seyirci tarafından takip edildiği belirtilmiştir. Bahar atletizm müsabakalarına yüzden fazla yarışmacı katılmış, çok iyi sonuçlar elde etmişlerdir⁸⁴⁴. Bölgede hiç yapılmamış olan yüzme sporları da başlamıştır. Bölge antrenörlüğünce düzenlenen müsabakaya 200 genç katılmış ve hiç çalıştırılmamış olmalarına rağmen iyi dereceler elde ettikleri ifade edilmiştir. Yüzme stilleri gösterilmiş ve hiç yüzme bilmeyen 100 kadar gence yüzme öğretilmeye başlanmıştır. Ayrıca yüzme yeri ıslah edilmeye ve suyun seviyesi yükseltilmeye başlanmıştır. 19 Mayıs’ta yapılan atletizm müsabakalarında da Afyonlu yarışçıların iyi dereceler elde ettikleri belirtilmiştir⁸⁴⁵.

⁸⁴⁰ “Spor Hareketleri”, Haber, nr: 2346, 11 Ocak 1943.

⁸⁴¹ “Çukurova Kosusu”, Haber, nr: 2347, 14 Ocak 1943.

⁸⁴² “Kir Kosusu”, Haber, nr: 2359, 24 Subat 1943.

⁸⁴³ “Bölgeler Arası Grup Birinciliği Müsabakası”, Haber, nr: 2465, 13 Mart 1944; “Bölgemiz İnönü Kir Kosusuna İstirak Etti”, Haber, nr: 2470, 30 Mart 1944.

⁸⁴⁴ “Bu Haftaki Spor Hareketleri”, Haber, nr: 2583, 17 Mayıs 1945.

⁸⁴⁵ “Geçen Haftaki Spor Hareketleri”, Haber, nr: 2585, 24 Mayıs 1945.

Cumhuriyet Bayrami münasebetiyle yapılan spor hareketlerine yüzlerce genç katılmıştır. Düzenlenen kosulara çok sayıda yarışçı katılmıştır. Müsabakalarda kazananlara armaganları Bölge As Baskani tarafından verilmiştir⁸⁴⁶.

2 Subat 1947 tarihinde yapılan 4000 metre kir kosusunda Gençlik Kulübünden Ömer Senel birinci, Mehmet Temizel ikinci, C. Öz üçüncü gelmiştir. 800 metrede Askeri Güç'ten İsmet Gayyur birinci, Gençlik Kulübü'nden Orhan Gözgür ikinci, Askeri Güç'ten İhsan Yalinsu üçüncü gelmiştir⁸⁴⁷.

3. Bisiklet

Afyon'da ilgi çeken spor dallarından birisi de bisiklettir. Hatta gazetede “şehir içinde de kaldırımların bisiklet binicileri tarafından işgal edilmekte olduğu, yayaların özellikle çocuk ve ihtiyarların emniyetinin sağlanması gerektiğine” değinilmiştir⁸⁴⁸.

1939 yılında Gecek Afyon arasında bisiklet müsabakası düzenlenmiştir. Müsabakada Abdullah Demiral birinci ve Sabri Tas ikinci gelmiştir⁸⁴⁹.

21 Nisan 1940 tarihinde halkevi sporcuları Afyon ile Kızıl Kilise kaplıcası arasında 30 kilometrelik bir bisiklet yarışı yapılmıştır. Bisikletçiler içinde hakem heyeti bulunan bir kamyon tarafından takip edilmişlerdir. Muhtemel bir kazaya karşı acil yardım önlemleri de alınmıştır. Yarışta Mehmet Kutlu birinci, Celal Bilensoy ikinci, Ekrem Turunç üçüncü, Abdülkadir Atatüzün dördüncü gelmiştir⁸⁵⁰. 28 Nisan'da yapılan bisiklet müsabakasında ise Çay ile Afyon arasında 40 kilometrelik mesafede Mehmet Kutlu birinci, Celal Bilensoy da ikinci gelmiştir⁸⁵¹. Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünün programına göre şehirde yapılmakta olan bisiklet yarışlarının 12 Mayıs ve 26 Mayıs tarihlerinde yapılacağı duyurulmuştur. Yarışları Beden Terbiyesi Asbaskani sıfatıyla Maarif Müdürü Lütfi Engin idare etmiştir⁸⁵². Afyon Akşehir yolu üzerinde yapılan bisiklet yarışında Mehmet Kutlu birinci gelmiştir. Yusuf Ziya Öztap

⁸⁴⁶ “Çesitli Haberler”, Haber, nr: 2631, 5 Kasım 1945.

⁸⁴⁷ “Spor”, Haber, nr: 2755, 6 Subat 1947.

⁸⁴⁸ “Ciddi Haberleri”, Haber, nr: 2827, 20 Ekim 1947.

⁸⁴⁹ “Bisiklet Müsabakası”, Haber, nr: 1947, 22 Mayıs 1939.

⁸⁵⁰ “Bisiklet Yarışı”, Haber, nr: 2070, 22 Nisan 1940.

⁸⁵¹ “Bisiklet Müsabakası”, Haber, nr: 2972, 29 Nisan 1940.

⁸⁵² “Bisiklet Kosuları”, Haber, nr: 2073, 1 Mayıs 1940.

ikinci gelmiş, Celal Bilensoy'un yolda bisikleti bozulduğundan yarisa devam edememiştir⁸⁵³.

3 Ekim 1940 tarihinde şehirde 100 kilometrelik bisiklet grup müsabakalarının yapılacağı ve bu müsabakalara Afyon, Manisa, Konya, Muğla ve Antalya bölgelerinin katılacağı bildirilmiştir⁸⁵⁴. Yapılan müsabakaya Konya, Muğla ve Antalya bisikletçileri gelmemiştir. Müsabaka Afyon-Çay sosesi üzerinde 100 kilometre mesafede gidip gelme olarak yapılmış ve Denizli'den Hüseyin birinci, Faik ikinci, Manisa'dan Ahmet üçüncü gelmiştir⁸⁵⁵.

6 Nisan 1941 tarihinde bir bisiklet kosusu yapılacağı belirtilmiştir⁸⁵⁶. Ayrıca 1 Eylül'de başlamak ve 9 Eylül'de İzmir'de bitmek üzere Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğüne büyük bir bisiklet yarisi düzenlenmiştir⁸⁵⁷.

4. Avcılık ve Atıcılık

Spor dallarının her alana yayılması fikri bünyesinde halkevi spor subesi, avcılık subesi ile Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü tarafından çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Komsu vilayetler ve Afyon avcılarının katılımıyla şehir civarında 20 Aralık 1941 tarihinde av müsabakalarının yapılacağı ve Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğüne düzenlenen bu müsabakalarda birinci gelen vilayet avcılarına kupa verileceği belirtilmiştir⁸⁵⁸.

Şehirdeki avcılar 1945 yılı Şubat ayı içinde halkevinde bir toplantı yaparak beden terbiyesi kanun ve tüzüklerine uymak şartıyla il dahilinde bir Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü kurmuşlar, başkanlığına Hüseyin Cahit Çelebi, üyeliklere Haydar Özdemir, Sükrü Topçuoğlu, İsmail Oruç ve Mehmet Dönergöz seçilmiştir. Kulüp tescil muamelesi için bölgeye müracaat etmiştir⁸⁵⁹. Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü genel

⁸⁵³ Bisiklet Yarisi", Haber, nr: 2085, 29 Mayıs 1940.

⁸⁵⁴ "Şehrimizde Mühim Bir Bisiklet Yarisi Yapılacak", Haber, nr: 2120, 23 Eylül 1940.

⁸⁵⁵ "Bu Günkü Bisiklet Yarisi", Haber, nr: 2123, 3 Ekim 1940; "Perembe Günkü Bisiklet Müsabakası", Haber, nr: 2124, 7 Ekim 1940.

⁸⁵⁶ "Bisiklet Kosusu", Haber, nr: 2171, 3 Nisan 1941.

⁸⁵⁷ "Büyük Bisiklet Yarisi", Haber, nr: 2197, 7 Temmuz 1941.

⁸⁵⁸ "Vilayetler Arası Av Müsabakaları", Haber, nr: 2241, 18 Aralık 1941.

⁸⁵⁹ "Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü", Haber, nr: 2562, 1 Mart 1945.

kurulu 8 Mart 1946 tarihinde halkevinde toplanarak yaptigi ikinci seçimde kulüp başkanlığına tekrar ittifakla Hüseyin Cahit Çelebi'yi seçmiştir⁸⁶⁰.

İl Ziraat Müdürlüğü ile Avcılık ve Atıcılık Kulübü idaresinde 31 Mart ve 1 Nisan 1945 tarihinde Pasaköy ve Serban korularında süreklilik avı düzenlenmiştir⁸⁶¹. Yapılan iki günlük süreklilik avında 31 domuz öldürülmüş, birçok domuz da yaralı olarak kaçmayı başarmıştır. Ürünlerine zarar veren domuzların bir partide bu kadar öldürülmesinden köylülerin çok memnun kaldıkları belirtilmiştir⁸⁶². Vali ve Ziraat Müdürü'nün de yakından ilgilendikleri bu avın hem çiftçilere zarar veren hayvanların öldürülmesi hem de çevrede bir spor ve atıcılık hareketi olması bakımından çok faydalı olduğu da ifade edilmiştir⁸⁶³.

Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübüncü 22 ve 23 Nisan 1945 tarihlerinde İshaklı ile Dereçine köyü ormanlarında iki günlük süreklilik avları düzenlenmiştir⁸⁶⁴. Fakat Kulüp başkanının verdiği bilgiye göre bu tesebbüs için vilayetçe ve Bolvadin kaymakamlığına bucaga gereken emir verildiği halde avcılar bucak müdürü ile bir temas kuramamışlar ve kişisel gayretleri ile de süreklilik avı için kalabalık ve emniyet tertibatı gerektiginden dolayı başarılı bir sonuç alamayarak 22 Nisan'da geri dönmüşlerdir⁸⁶⁵.

Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü tarafından 20 Mayıs 1945 tarihinde Sinanpasa köyleri ormanlarında zararlı hayvanların öldürülmesi amacıyla bir süreklilik avı düzenlenmiştir⁸⁶⁶.

Avcılık ve Atıcılık Kulübü iç tüzüğü gereğince 1946 yılı Mart'ın ikinci haftasında Pasa Köyü korusunda zararlı hayvanlarla mücadele amacıyla bir süreklilik avı yapılacağı ve avcılarının bu ava katılabilecekleri gazetede ilan edilmiştir⁸⁶⁷. 1946 yılı Ekim ayında ise mevsim ava müsait olduğundan şehir avcılarını otobüs seferlerinden de faydalanarak faaliyete geçmişlerdir⁸⁶⁸.

⁸⁶⁰ "Avcılık ve Atıcılık Kulübü Genel Kurulu Toplandı", Haber, nr: 2665, 14 Mart 1946.

⁸⁶¹ "Süreklilik Avı", Haber, nr: 2568, 22 Mart 1945.

⁸⁶² "Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulübü Başkanlığından", Haber, nr: 2572, 5 Nisan 1945.

⁸⁶³ "İlgisizlik mi?", Haber, nr: 2579, 30 Nisan 1945.

⁸⁶⁴ "Süreklilik Avı", Haber, nr: 2576, 19 Nisan 1945.

⁸⁶⁵ "İlgisizlik mi?", Haber, nr: 2579, 30 Nisan 1945.

⁸⁶⁶ "Süreklilik Avı", Haber, nr: 2584, 21 Mayıs 1945.

⁸⁶⁷ "Avcılık ve Atıcılık Kulübü Başkanlığından", Haber, nr: 2665, 14 Mart 1946.

⁸⁶⁸ "Çeşitli Haberler", Haber, nr: 2727, 21 Ekim 1946.

Bölgede atıcılık müsabakaları ve atis talimleri de yapılmıştır. 15 ve 16 Mart 1940 tarihlerinde Cirit Kayası mevkiinde atis talimleri yapılacağı duyurulmuştur⁸⁶⁹. 1942 yılı Nisan ayı içinde Beden Terbiyesi Bölge Atıcılık Ajanlığı tarafından düzenlenen atis müsabakasına 83 kişi katılmıştır. Müsabakada Nihat Kitapçı birinci gelmiş ve Salih Arpacı tarafından kumas hediye edilmiştir⁸⁷⁰.

1945 yılı Mayıs'ın üçüncü haftasında bölgede çeşitli spor hareketleri yapılmış, müsabakaların bastan sonuna kadar heyecanlı geçtiği ve binlerce seyirci tarafından seyredildiği belirtilmiştir. Uzun süreden beri bölgede yapılmayan atis faaliyetine hız verilmiş, yapılan acemi atıslarına üç günde 376 gencin katıldığı belirtilmiştir. Bu atıslara arsız devam edileceği ve yakında zengin hediyeyle atis müsabakaları ve bu müsabakalardan başka bayanlar arasında da küçük tüfekle müsabakalar yapılacağı ifade edilmiştir⁸⁷¹. 17 ve 18 Mayıs'ta tüfekle beden terbiyesi bölgesi tarafından atıslara devam edilmiş ve bu atıslara şimdiye kadar 600'den fazla gencin katıldığı kaydedilmiştir⁸⁷².

1945 yılı Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle çeşitli spor faaliyetleri yapılmıştır. Bayram münasebetiyle dört günden beri devam eden atıslara 572 kişi katılmıştır. Bölge atıcılık ajanlığında Gençlik Kulübü ile Avcılık ve Atıcılık İhtisas Kulüpleri ekipleri arasındaki müsabakanın çok heyecanlı olduğu belirtilmiştir. Sonuçta Gençlik takimi birinci ve İhtisas Kulübü ikinci olmuştur. Birinci gelen Gençlik Kulübü takımına 25 lira değerinde yağlı boya tablo armağan edilmiştir⁸⁷³.

1945 yılı Ağustos içinde Bursa'da yapılan Milli Eğitim ve Türkiye Atis Müsabakalarına Afyon bölgesi adına katılan büyüklerden Emin Kurtaran 14 vilayet arasında altıncılığı ve 12 yaşındaki oğlu İlhan 125 genç arasında Türkiye birinciliğini kazanmıştır. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünce altın madalya ve kıymetli hediyeler ile ödüllendirilmiştir⁸⁷⁴.

1945 yılı Eylül ayında şehirde atis müsabakaları yapılmaktadır. 30 Eylül'de Ciritkaya'da yapılan atis müsabakalarına 220 genç katılmış ve bu atıslarda Ahmet Oruç

⁸⁶⁹ “Bugün ve Yarın Atis Talimleri Yapılacak”, Haber, nr: 2048, 15 Mart 1940.

⁸⁷⁰ “Atis Müsabakasında B. Nihat Kitapçı Birinci Geldi”, Haber, nr: 2277, 30 Nisan 1942.

⁸⁷¹ “Bu Haftaki Spor Hareketleri”, Haber, nr: 2583, 17 Mayıs 1945.

⁸⁷² “Geçen Haftaki Spor Hareketleri”, Haber, nr: 2585, 24 Mayıs 1945.

⁸⁷³ “Spor Haberleri”, Haber, nr: 2631, 5 Kasım 1945.

⁸⁷⁴ “B. İlhan Türkiye Birincisi”, Haber, nr: 2617, 17 Eylül 1945.

birincilik kazanmıştır⁸⁷⁵. Atis müsabakalarına 1945 yılının sonuna kadar 6.000'den fazla atıcı katıldığı ifade edilmiştir⁸⁷⁶.

Havaların bozukluğu yüzünden yapılamayan atislara yakında tekrar başlanacağı ilan edilmiştir. 1946 yılındaki faaliyetler kazalara kadar yayılmıştır. Bu sebepten her kazaya ikiser büyük tüfekle iki yüzer mermi gönderilmiştir. Mayıs ayında Burdur, Isparta, Usak, Afyon ve Kütahya ekipleri arasında müsabakalar düzenleneceği ve bu müsabakaların galiplerinin Türkiye birinciliklerine kadar gidecekleri belirtilmiştir. 1946 yılı Balıkesir'de yapılacak olan Avcılar Türkiye birinciliğine Afyon bölgesi de davet edilmiştir. Müsabakalara avcıların kendi tüfegiyle gitmesine de izin verilmiştir⁸⁷⁷.

5. Güres ve Boks

Gelistirilmeye çalışılan bir diğer spor dalı da kökü eskilere dayanan ve ata sporu sayılan gürestir. Halkevi spor kolu tarafından da güres faaliyetleri gerçekleştirileceği hatta bir öğretmen tarafından güres tekniği öğretileceği duyurulmuştur⁸⁷⁸.

1938 yılında Uluslararası İzmir Fuarı güres birincilikleri müsabakalarına katılmak üzere Afyon güreşçilerinden Mehmet Akkar, Tahsin Filibeli, İbrahim ve Ali Osman, bölge antrenörü Firuzan İnci'nin idaresinde 4 Eylül 1938 tarihinde İzmir'e hareket etmişlerdir⁸⁷⁹. Burada altı galibiyet kazanmış, iki ikincilik almış, yedi vilayet arasında üçüncü gelmişlerdir⁸⁸⁰.

1940 yılında Bursa, Eskişehir, Afyon, Isparta ve Burdur güreşçileri arasında Eskişehir'de yapılan müsabakada Eskişehir birinci, Bursa ikinci, Burdur üçüncü, Afyon dördüncü, Isparta besinci gelmiştir. Güresin çok kalabalık bir halk kitlesi tarafından seyredildiği ifade edilmiştir⁸⁸¹.

Fukaraya Yardım Cemiyeti 1943 yılı Mayıs ayı sonunda yapılmak üzere güres müsabakaları düzenlemiştir⁸⁸². Önceden İbrahim pehlivana yenilmiş olan Tekirdağlı,

⁸⁷⁵ "Spor Hareketleri", Haber, nr: 2622, 4 Ekim 1945.

⁸⁷⁶ "Spor Haberleri", Haber, nr: 2640, 13 Aralık 1945.

⁸⁷⁷ "Atis ve Avcılık Müsabakaları", Haber, nr: 2660, 25 Subat 1946

⁸⁷⁸ "Güres Talimleri", Haber, nr: 1872, 8 Ağustos 1938.

⁸⁷⁹ "İzmir'e Giden Güreşçiler", Haber, nr: 1880, 5 Eylül 1938.

⁸⁸⁰ "Güreşçilerimizin Muvaffakiyeti", Haber, nr: 1882, 12 Eylül 1938.

⁸⁸¹ "Güres Müsabakalarında Afyon Dördüncü Geldi", Haber, nr: 2076, 8 Mayıs 1940.

⁸⁸² "Pehlivan Güresleri", Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943.

belediye başkanına yazdığı mektupta “kazayla yenilmiş olduğunu ve rakibini Afyon’a getirerek tekrar güreseceğini” bildirmiştir. Afyon güreslerinde tekrar baspehlivanlık meselesinin sözkonusu olacağı düşünülmüştür. Bütün Türkiye’de merak ve ilgi uyandırması beklenen bu güreslerin büyük ragbet gördüğü ve köylü şehirli on binlerce seyirci tarafından seyredildiği belirtilmiştir. Büyük heyecanla takip edilen safhası Tekirdağlı Hüseyin Alkaya ile Babaeskili İbrahim arasında en sonda yapılan iddiali kısım olmuştur. Kirkpınar’da kaza ile yenildiğini belirten Tekirdağlı’nın rakibini on dakikada yenmiştir. Güresenler içinde Samsunlu Rüstü’nün dikkat çektiği ve Afyonlu Adem, Lüleburgazlı Ali Ahmet pehlivanların galip geldiği ifade edilmiştir⁸⁸³.

11 Mart 1944 tarihinde halkevi salonunda gençler arasında güres ve boks antrenmanları yapılmıştır⁸⁸⁴. 4 Haziran 1944 tarihinde de Afyon Memleket Hastanesi İnşaatına Yardım Cemiyeti menfaatine hazırlanan güres müsabakaları yapılacağı duyurulmuştur⁸⁸⁵.

İncelenen dönemde sayısı çok olmamakla beraber boks faaliyetleri de görülmektedir. Faaliyetler halkevi spor subesi ve bölge boks ajanlığınca yürütülmüştür.

Halkevinde 23 Mart 1941 tarihinde spor işlerini düzenlemek için bir toplantı yapılmış, boks idmanlarına başlanmıştır⁸⁸⁶. 11 Mart 1944 tarihinde halkevi salonunda gençler arasında güres ve boks antrenmanları yapılmıştır⁸⁸⁷.

Bölge Boks Ajanlığınca 3 Mart 1946 tarihinde bölge spor salonunda tesvik müsabakaları düzenlenmiştir. Gençlerin mücadeleci birer unsur yetistirilmesi bakımından çok faydalı olduğu belirtilen bu gösteri mahiyetindeki bu maçın çok ragbet göreceği düşünülmüştür. Ayrıca bölgede bulunan kolsuz fakat çok kuvvetli olan meshur Ali Türközü tarafından çeşitli numaralar gösterildiği belirtilmiştir⁸⁸⁸.

⁸⁸³“Sehrimizdeki Güres Çok Heyecanlı Olacak”, Haber, nr: 2384, 24 Mayıs 1943; “Dünkü Güresler”, Haber, nr: 2386, 31 Mayıs 1943.

⁸⁸⁴ “Güres ve Boks”, Haber, nr: 2466, 16 Mart 1944.

⁸⁸⁵ Haber, nr: 2488, 1 Haziran 1944.

⁸⁸⁶ “Halkevinde”, Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

⁸⁸⁷ “Güres ve Boks”, Haber, nr: 2466, 16 Mart 1944.

⁸⁸⁸ “Spor Haberleri”, Haber, nr: 2663, 7 Mart 1946.

6. Diğer Spor Faaliyetleri

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünce Kayseri Erciyes Dagında açılan dagcilik kursunu tamamlayarak Afyon bölgesine tayin edilen dag sporlari öğretmeni Halit Ögüt 18 Haziran 1945 tarihinden itibaren kayalara tırmanma, kayalardan iple inme ve çıkmayı öğretmeye başlamıştır. “Dagciligin yurt müdafaasında önemli bir yeri olduğundan memleketimizin bastanbasa yalçın ve sarp dağlarla çevrelenmiş bulunması her vatandaşın bu doğal arizaları kolaylıkla yenebilmesi ancak teknik bilgi ile kabil olacaktır. Bu bilgiye sahip olmak isteyenlerin beden terbiyesi bölgesine müracaatla açık adreslerini yazdırmaları, hazırlanan çalışma programını öğrenmeleri rica olunur”⁸⁸⁹ denilerek halkın kursa katılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Dönemde özellikle kis aylarında salon sporlari da yapılmıştır. Bu doğrultuda CHP genel sekreterliği tarafından gönderilen spor malzemeleri gelmiş ve salon sporlarına başlanmıştır⁸⁹⁰.

Beden Terbiyesi binasında kis sporlari için beden terbiyesi bölge başkanlığının hazırlattığı kapalı salon 30 Kasım 1946 tarihinde Vali Sefik Bicioğlu tarafından davetliler ve sporcular esliğinde törenle açılmıştır⁸⁹¹.

9 Mart 1941 tarihinde halkevi spor koluna mensup gençler arasında güres, sehpa üzerinden atlama, süngü çarpışması talimi ve masa tenisi gibi çeşitli salon sporlari yapılmıştır⁸⁹². Kis mevsiminde halkevinde salon sporlari yapılmaktadır. 1942 yılında kis aylarında Halkevi spor subesi üyelerinden Mehmet Kaya'nın idaresi altında haftanın üç gecesinde düzenli bir şekilde çalışılmıştır⁸⁹³.

Gazeteden takip edilen haberlerde Afyon'da profesyonel voleybol, hentbol ve basketbol faaliyetlerinin düzenlendiğine dair bilgi yoktur. Dolayısıyla bu yıllarda gazeteye bağlı kalarak voleybol, hentbol ve basketbol müsabakalarından söz etmek mümkün değildir. Profesyonel anlamda sadece “15 Subat 1947 Cumartesi günü Gençlik Kulübü ile Askeri Gücü arasındaki voleybol müsabakası Askeri Gücün 15-2 galibiyetiyle sonuçlanmıştır.”⁸⁹⁴ şeklinde bir haber vardır.

⁸⁸⁹ “Dag Sporlari”, Haber, nr: 2601, 19 Temmuz 1945.

⁸⁹⁰ “Halkevinde”, Haber, nr: 2161, 27 Subat 1941.

⁸⁹¹ “Beden Terbiyesinin Kis Sporlari Salonu Açıldı”, Haber, nr: 2738, 5 Aralık 1946.

⁸⁹² “Halkevinde Salon Sporlari”, Haber, nr: 2164, 10 Mart 1941.

⁸⁹³ “Halkevinde Salon Sporlari”, Haber, nr: 2245, 8 Ocak 1942.

⁸⁹⁴ “Spor”, Haber, nr: 2760, 24 Subat 1947.

Liselerin dinlenme tatili münasebetiyle 1944 yılı Mart ayının ikinci haftası içinde Konya Lisesinden 20 kişilik öğrenci kafilesi Beden Terbiyesi öğretmenleri ile beraber Mart'ın ikinci haftası içinde Afyon'a gelmişlerdir. Misafir öğrenciler Lise öğrencileriyle çeşitli spor maçları yapmışlar ve bunlardan voleybol müsabakasında Afyon Lisesi, hentbol müsabakasında Konya Lisesi kazanmış ve futbol müsabakasında 0-0 berabere kalmışlardır. En son yapılan çeşitli atletizm müsabakalarında da puan hesabıyla birinciliği Konya Lisesi kazanmıştır. Misafir öğrenciler 21 Mart'ta Konya'ya dönmüşlerdir⁸⁹⁵.

Afyonspor, Kocatepe ve Demirspor'dan başka Askeri Mintika Spor Gücü, Gençlik Kulübü ve Şehir Kulübü adıyla üç spor kulübü daha bulunuyordu.

Askeri Mintika Spor Gücünün açılış töreni 11 Haziran 1944 tarihinde yapılmıştır. Sporcular bando ile birlikte Zafer Anıtına çelenk koyduktan sonra sahaya gelmişlerdir. İstiklal Marsi ile törene başlanmış, askeri hakim Ruhi tarafından sporun önemi hakkında bir konuşma yapılarak yeni kulübü kuran General Remzi Berkman'ın ilgisi de belirtilmiştir. Yapılan spor gösterileri, güres, boks ve futbol maçları hazır bulunanlar tarafından çok beğenilmiş, bu arada spor emeklilerinin maçının da hosa gittiği ve gençlere ayrıca sevk verdiği belirtilmiştir. Spor çalışmalarını daima teşvik ettiği belirtilen vali de törende bulunmuştur⁸⁹⁶.

Şehirde Beden Terbiyesi Kanununun uygulanmasına başlanması üzerine 16 Temmuz 1940 tarihinde halkevinde bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Vali Durmuş Evrendilek konuşma yaparak Afyon Gençlik Kulübünün kuruluşunu kutlamıştır. Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Teskilat ve Sahalar Dairesi Reisi Celal Dinçer de şehre gelerek bu işle ilgilenmiştir. Yükümlülüğe tabi gençlerin sağlık muayeneleri yapılmıştır⁸⁹⁷.

G. SEHRE GELEN ÖNEMLİ KISILAR

Dönem itibarıyla bakan ve milletvekilleri tarafından yapılan ziyaretlerin yoğunluğunda hem Afyon'un bir kavşak noktasında olması hem de şehrin Ankara

⁸⁹⁵ "Konya Lisesi Talebeleri Şehrimizde", Haber, nr: 2468, 23 Mart 1944

⁸⁹⁶ "Askeri Mintika Spor Gücü", Haber, nr: 2492, 15 Haziran 1944.

⁸⁹⁷ "Beden Terbiyesi Mükellefiyeti", Haber, nr: 2101, 18 Temmuz 1940.

yolunda bulunması etkili bulunmaktadır. Gelen ziyaretçiler şehir içi ve kazalarda incelemelerde bulunmuşlar, şehrin bayındırlık faaliyetleri doğrultusunda yapılan binaların açılış törenlerine katılmışlardır.

Ismet İnönü 22 Ağustos 1941 tarihinde Afyon'a gelmiştir. İstasyondan itibaren bütün cadde ve meydanları dolduran halkın coşkun ve samimi tezahürleriyle karşılandığı belirtilen İsmet İnönü şehirde kaldığı kısa süre içinde özellikle Çocuk Esirgeme Kurumunun pansiyonuyla ilgilenmiş ve takdir ettiğini belirtmiştir. Ziyaretinin Zafer Haftasının heyecanını yasayan şehre bir kat daha sevinç ve heyecan yasattığı belirtilmiştir⁸⁹⁸.

1943 yılı içinde ülkede büyük bir inceleme gezisi yapan ve Afyon'a da geleceğini belirten İsmet İnönü, 3 Mayıs'ta şehre gelmiştir. Trenden inince karşılamaya gelen kişilerle tokalaştığı belirtilen İsmet İnönü istasyon dışında bekleyen on binlerce halkı da selamlamış, hatırlar sormuştur. Otomobille parti ve halkevi binasına gitmiştir. Halkevi salonlarını gezmiş, bu arada kendisine halkevi sahnesinde küçük bir temsil izlettirilmiştir. Daha sonra binanın üst katına çıkarak parti üyeleri ve halkevi sube başkanları ile tanışmış, parti ve halkevi çalışmalarını hakkında bilgi almıştır. Kütüphane ve müzeyi de inceleyen İsmet İnönü müzedeki eserler hakkında Müze Memuru Süleyman Gönçer tarafından verilen bilgiyi dinlemiştir. Müzedeki eski eserler ilgisini çekmiş, çevrenin arkeoloji bakımından zenginliğini vurgulamıştır. Ayrıca "çivarda elde edilecek her eserin başka yere gönderilmeyerek Afyon müzesinde saklanması" emretmiştir. Müzeden sonra yeni açılacak Sanatlar Okuluna giden İnönü bir süre istirahat etmek için vali konagina da uğramıştır. Konaktan ayrılırken valiye şehri ziyaretten çok memnun olduğunu söylemiş, "Halka zahmet vermiş olduk, Afyonlular bizi çok iyi kabul ettiler, hepsine de selamlarımı söylersiniz." demıştır⁸⁹⁹.

Ismet İnönü 26 Temmuz 1943 tarihinde de Afyon'a gelmiştir. Dahiliye ve Nafia Vekilleri ile şehre gelen İsmet İnönü'nün istasyonda vali, komutan ve Afyon mebuslarından Ali Taskapılı, parti başkan vekili, belediye ve halkevi başkanları ile kalabalık bir halk kitlesi tarafından sevgi tezahürleri, yasa, varol sedaları içinde karşılandığı ifade edilmiştir. İsmet İnönü 24 Temmuz gününün Yardımsevenler

⁸⁹⁸ Haber, nr: 2213, 1 Eylül 1941.

⁸⁹⁹ Kemal ASKAR, "Büyük İnönü", Haber, nr: 2378, 3 Mayıs 1943; "Milli Sefin Seyahatleri", Haber, nr: 2379, 6 Mayıs 1943.

Cemiyetinin “Rozet Günü” olması dolayısıyla istasyonda kendisine rozet takan öğrencileri sevmiş ve karsılayanlara ayrı ayrı iltifatta bulunmuştur. Ayrıca vilayetin 1943 yılı mahsul durumu, okulların verimlilik derecesi ve şehirde açılacak Sanatlar Okulu hakkında validen bilgi almış ve şehirde küçük bir gezinti yaptıktan sonra halkın coşkun sevgi ve saygı tezahürleri arasında sehirden ayrıldığı belirtilmiştir⁹⁰⁰.

Afyonlu Vekil Ali Çetinkaya da Afyon’a ziyaretlerde bulunmuştur. 1938 yılı Ekim ayı içerisinde Afyon’a gelen Ali Çetinkaya, vali ve belediye başkanı ile istasyondan belediyeye gitmiş, vali konagında sereflerine verilen öğle ziyafetine katılmıştır⁹⁰¹. Otomobille şehri teftiş etmiş, istasyondaki inşaatı, şehirdeki inşaatları ve yağcılar hali inşaatını inceleyen Ali Çetinkaya’nın şehre gelisinden üç buçuk saat sonra sevgi saygı hisleri ile uğurlandığı ifade edilmiştir⁹⁰².

Ali Çetinkaya 2 Temmuz 1939 tarihinde de Afyon’da bulunmuş, akşam partisi ve Belediye Başkanı Hüseyin Tiryakioğlu tarafından evinde serefine verilen ziyafete katılmıştır. Gece halkevinin müsameresini izledikten sonra sehirden ayrılmıştır⁹⁰³.

Yeni yapılmış postane ve belediye binalarını açmak üzere şehre gelmesi beklenen Ali Çetinkaya ve diğer Afyon mebusları Haydar Çerçel, Cemal Akçin, Hamza Erkan, İzzet Akosman 1940 yılı Haziran’ın son haftası içinde şehre gelmiştir. Açılış törenine ve serefine verilen ziyafete katılıp sehirden ayrılmışlardır⁹⁰⁴.

İncelenen dönemde Afyon’a çok sayıda vekil gelmiş ve incelemelerde bulunmuştur. Ziraat Vekili Muhlis Erkmen ile Evkaf Umum Müdürü Fahri Kiper 18 Temmuz 1939 tarihinde şehre gelmiştir⁹⁰⁵. İstasyonda karşılanan misafirler evkaf idaresi tarafından tamir ettirilmekte olan Gedik Pasa Camisini ve müzeyi ziyaret ettikten sehirden ayrılmışlardır⁹⁰⁶.

⁹⁰⁰ “Aziz Milli Sefimiz Sehrimizi Sereflendirdiler”, Haber, nr: 2402, 26 Temmuz 1943.

⁹⁰¹ “Büyük Hemserimizin Seyahatleri”, Haber, nr: 1888, 3 Ekim 1938.

⁹⁰² “Büyük Hemserimiz Bugün Sehrimizi Sereflendirdiler”, Haber, nr: 1887, 29 Eylül 1938; “Büyük Hemserimizin Seyahatleri”, Haber, nr: 1888, 3 Ekim 1938.

⁹⁰³ “B. Çetinkaya’nın Seyahatleri”, Haber, nr: 1962, 24 Temmuz 1939.

⁹⁰⁴ “B. Ali Çetinkaya ve Diğer Mebuslarımız Sehrimizde Bekleniyorlar”, Haber, nr: 2095, 21 Haziran 1940; “Yeni Belediye ve Postane Açılış Töreni Mebuslarımız Huzuruyla Yapıldı”, Haber, nr: 2096, 26 Haziran 1940.

⁹⁰⁵ “BB. Muhlis Erkmen ve Fahri Kiper Yarın Sehrimize Geliyorlar”, Haber, nr: 1960, 17 Temmuz 1939.

⁹⁰⁶ “Ziraat vekili B. Muhlis Erkmen ve Vakıflar Umum Müdürü B. Fahri Kiper’in Ziyaretleri”, Haber, nr: 1961, 20 Temmuz 1939.

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel Hatay'dan İzmir'e geçerken Afyon'a uğramıştır. Şehirde kaldığı süre zarfında vilayeti, kolorduyu, belediye, parti ve halkevini ziyaret etmiş, Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünde, lisede incelemelerde bulunmuştur. Samimiyetle karşılandığı belirtilen vekil liseye verilmiş ve tamir edilmek üzere yıkılmış olan eski Dumlupınar Okulu'nun tamiri için 25.000 lira vermeyi vaat etmiştir. Kız Enstitüsü binasını da çok beğenmiş ve yapılan işleri takdir etmiştir⁹⁰⁷.

Adliye Vekili Fethi Okyar'ın 12 Subat 1940 tarihinde Afyon'a geleceği ve bir gün kalarak Dinar'a hareket edeceği bildirilmiştir⁹⁰⁸. Fethi Okyar'a esi ve çocukları ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürü Halit Ziya da eşlik etmiştir⁹⁰⁹. 12 Subat'ta şehre gelen Fethi Okyar istasyonda vali, komutan vekili, belediye başkanı, mülki ve askeri erkan, adliye ve baro mensupları, halk temsilcileri ve bayanlar tarafından karşılanmış, bir müfreze tarafından selamlanmıştır⁹¹⁰. Vilayeti, komutanlığı, belediyeyi, parti, halkevini ziyaret etmiş ve sonra adliyede incelemelere başlamıştır. Fethi Okyar ve esinin şerefine Belediye Başkanı Hüseyin Tiryakioğlu tarafından bir öğle ziyafeti, adliye ve baro tarafından da bir akşam yemeği verilmiştir. Bu ziyafete mülki ve askeri erkan, adliye ve baro mensupları, halk temsilcileri esleri ile beraber katılmışlardır. Adliye Vekilinin yanında bulunan Tapu ve Kadastro Genel Müdürü Halit Ziya, şehirdeki imar hareketlerinden takdirle bahsetmiş ve şehrin kadastro sununun yapılacağını vaat etmiştir. Misafirler 13 Subat 1940 tarihinde samimi bir törenle uğurlanmıştır⁹¹¹.

İktisat Vekili Hüsni Çakır 1940 yılı Eylül ayı içinde şehre gelmiş, öğle ve akşam yemeklerinde CHP ve belediyenin misafiri olarak bulunmuş, İncehisar mermer ocaklarını yanında bulunan kişilere incelettirmiştir. İncelemede kılavuzluk yapmak amacıyla ticaret odası başkanı Hamdi Coskun da bulunmuştur. Belediyedeki akşam ziyafeti esnasında yerel ekonomik işler hakkında bilgi almıştır. Gazligöl kaplıcası ve maden suyunu da gezdikten sonra şehirden ayrılmıştır⁹¹².

⁹⁰⁷ “Maarif Vekili Şehrimizde”, Haber, nr: 2005, 28 Aralık 1939; “Lise İçin Tahsisat Verilecek”, Haber, nr: 2006, 1 Ocak 1940.

⁹⁰⁸ “Adliye Vekili Şehrimize Geliyor”, Haber, nr: 2017, 8 Subat 1940.

⁹⁰⁹ “Adliye Vekilinin Seyahati”, Haber, nr: 2018, 9 Subat 1940.

⁹¹⁰ “Adliye Vekili Şehrimizde”, Haber, nr: 2020, 12 Subat 1940.

⁹¹¹ “Adliye Vekilinin Tetkikleri”, Haber, nr: 2021, 13 Subat 1940.

⁹¹² İktisat Vekili Bir Müddet Şehrimizde Kaldı, Ereğli'ye Gitti”, Haber nr: 2116, 9 Eylül 1940.

6 Ekim 1940 tarihinde Ankara treniyle sehre gelen Maarif Vekili Hasan Ali Yücel⁹¹³, Dinar ve Sandikli’da halk ve öğrencilerle konuştuktan sonra vilayet makamini ziyaret etmiştir. Belediyenin serefine verdiği ziyafette geç vakte kadar kalarak çeşitli memleket meseleleri hakkında sohbet etmiştir. 7 Ekim’i de şehirde geçirerek kolordu, parti ve halkevini ziyaret etmiş, Lisede, Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünde incelemelerde bulunmuştur. Öğlen yemegini Lisede öğrenciler arasında yedikten sonra Kız Enstitüsünde toplanan bütün ilk ve orta öğretim öğretmenleri ile bir konuşma yapmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumunu pansiyonunu da ziyaret etmiş, yatakhaneye bakmış, öğrencilere bazı sorular sormuştur. Pansiyonda gördüğü düzenden ve kurumun faaliyetinden memnun kaldığını belirtmiştir⁹¹⁴. Ayrıca Yardımsevenler Cemiyeti başkanı Zahide Evrendilek cemiyet üyelerini Maarif Vekiline tanıtmış, bayanlarının fakirler menfaatine yaptıkları el işleri sergisi de Vekil tarafından açılmıştır⁹¹⁵.

İktisat Vekili Behçet Uz 1 Ağustos 1942 tarihinde sehre gelmiştir. Şehirde kaldığı süre içinde mahsul durumu ve gıda maddeleri fiyatları hakkında bilgi almış ve talimatlar vermiştir. Özellikle yapılan tahminlere ve borçlandırmaya göre vilayet çiftçilerinin toprak mahsulleri ofisine ne kadar mahsul verebilecekleri üzerinde durmuştur. Behçet Uz konuşmalardan sonra çarşiyi gezmiş, halkla görüşmüş ve özellikle gıda maddeleri fiyatını incelemiştir. Bir yağ imalathanesini ve fiyatlarını gözden geçirdikten sonra siloya gitmiş, silo çalışmalarını hakkında bilgi alarak şehirden ayrılmıştır⁹¹⁶.

İktisat Vekili Doktor Behçet Uz Konya valisi Nizamettin Ataker, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdür Yardımcısı, Ziraî Kombinalar Bölge Başkanı ile 15 Eylül 1942 tarihinde de sehre gelmiştir. Vekil, Vali ile CHP vilayet idare heyeti başkanı Ali Taskapılı tarafından karşılanmıştır. Tohumuzuz çiftçilere dağıtılacak tohumların satın alınanların en iyilerinden ayrılmasını ilgililere bildirmiştir. Vekil, belediyede toplanan tüccar ve esnaf ile görüşerek talep ve şikayetlerini dinlemiş, akşam belediyede verilen ziyafette bulunmuş ve şehirden ayrılmıştır⁹¹⁷.

⁹¹³ “Maarif Vekili”, Haber, nr: 2124, 7 Ekim 1940.

⁹¹⁴ “Maarif Vekilinin Şehrimizdeki Ziyaret ve Tetkikleri”, Haber, nr: 2126, 14 Ekim 1940.

⁹¹⁵ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sergisi”, Haber, nr: 2126, 14 Ekim 1940.

⁹¹⁶ “Ticaret Vekili Şehrimizde Tetkikler Yaptı”, Haber, nr: 2303, 3 Ağustos 1942.

⁹¹⁷ “Ticaret Vekilimiz Şehrimizde”, Haber, nr: 2316, 17 Eylül 1942.

Münakalat Vekili Amiral Fahri Engin 9 Eylül 1942 tarihinde sehre gelmiş ve DDY kurumları ile postanede incelemeler yapmıştır, bu arada şehirdeki makamları da ziyaret etmiştir⁹¹⁸. DDY Yedinci İşletme Bölgesi'nde ve merkezde gördükleri temizlik, düzen ve disiplin işlerinden memnun olduğunu belirten Vekil, İşletme Müdürü Esref Demirağ'a teşekkürlerini iletmis, bu hususta bir de takdirname göndermiştir⁹¹⁹.

Ticaret Vekili Celal Sait Siren 18 Ağustos 1943 tarihinde sehre gelmiş ve Vali Sefik Bicioğlu ile birlikte şehrin kuzeyindeki nahiye ve köylere giderek yeni mahsul verimi üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Köylerden sonra vali ve belediye başkanı ile beraber Bolvadin kazasında incelemelerde bulunduktan sonra sehirden ayrılmıştır⁹²⁰.

Sihhat ve İçtimai Muavenet Vekili Doktor Hulusi Alatas 28 Ağustos 1943 tarihinde sehre gelmiş, vilayeti, bölge komutanlığını, parti ve belediyeyi ziyaret etmiş, sağlık kurumlarını teftiş etmiştir. Genel sağlık işleri ve özellikle tifüs salgını ihtimaline karşı alınan tedbirlerle ilgilenmiştir⁹²¹.

27 Nisan 1945 tarihinde Adalet ve Nafia Vekilleri sehre uğramış ve kaldıkları süre içinde vekaletlerine ait işlerle ilgilenmişlerdir. Belediye vekilleri şerefine bir akşam ziyafeti vermiştir⁹²².

Sihhat ve İçtimai Muavenet Vekili Sadi Konuk özel kalem müdürü Doktor Ata Ünal ile 18 Haziran 1945 tarihinde sehre gelmiştir. Yeni yapılan hastane binasını, eski hastaneyi, doğum evini gezmiş ve incelemiştir. Şehirde bazı ziyaretlerde bulunmuş ve belediyenin verdiği ziyarete katıldıktan sonra Gazligöl'e giderek maden suyu kaynağını ve kaplıca'yı incelemiş, 19 Haziran'da sehirden ayrılmıştır⁹²³.

Dahiliye Vekili Hilmi Uran 31 Haziran 1945 tarihinde sehre gelmiştir. Valilik, belediye, parti, halkevi ve bölge komutanlığını ziyaret etmiş, emniyet müdürlüğü ve subeleriyle karakollarında ve nüfus dairesinde incelemelerde bulunmuştur⁹²⁴. İlçelerde de incelemeler yaptıktan sonra Ankara'ya dönmüştür⁹²⁵.

⁹¹⁸ "Münakalat Vekilimiz", Haber, nr: 2314, 10 Eylül 1942.

⁹¹⁹ "Yerinde Bir Takdir", Haber, nr: 2316, 17 Eylül 1942.

⁹²⁰ "Ticaret Vekili Şehrimizde", Haber, nr: 2409, 19 Ağustos 1943.

⁹²¹ "Sihhat Vekilimiz Şehrimizde", Haber, nr: 2412, 30 Ağustos 1943.

⁹²² "Adalet ve Bayındırlık Bakanlarımız Şehrimize Ugradılar", Haber, nr: 2579, 30 Nisan 1945.

⁹²³ "Sağlık Bakanı Şehrimizde", Haber, nr: 2593, 21 Haziran 1945.

⁹²⁴ "İç İşleri Bakanımız Şehrimizde", Haber, nr: 2596, 2 Temmuz 1945.

⁹²⁵ "İç İşleri Bakanımız", Haber, nr: 2597, 5 Temmuz 1945.

Ticaret Vekili Raif Karadeniz 16 Agustos 1945 tarihinde sehre gelmis, vali ile beraber olagan ziyaretler yaptıktan sonra ticaret odasında oda idare kurulunu ve tüccarları dinlemiş, ofis ambarlığını ve bölge sefligini gezmıştır. Buradaki incelemelerinden memnun olduğunu söyleyen vekil aynı gün aksami sehirden ayrılmıştır⁹²⁶.

Maarif Vekili Resat Semsettin Sirer 7 Ocak 1947 tarihinde sehre gelmiş, istasyonda vali, bölge komutani ve milli eğitim ileri gelenleri tarafından karşılanmıştır. Vekil il makamını, komutanlığı, belediye ve CHP'yi ziyaret etmiş, Kız Enstitüsünü, Erkek Sanat Enstitüsü, Lise ve diğer okullarda incelemeler yapmış ve yeniden yapılmakta olan Erkek Sanat Enstitüsü binasını görmüştür. Aynı gün sehirden ayrılmıştır⁹²⁷.

Antalya, Burdur, Isparta illerindeki inceleme gezisinden dönen Nafia Vekili Cevdet Kerim Incedayi 14 Mart 1947 tarihinde sehre gelmiştir. İl hududunda vali tarafından ve şehir girişinde de halk tarafından karşılanan vekil vilayet makamında kendilerini ziyaret eden halk ve parti temsilcileri ile görüşmüştür. CHP'yi ziyaret ettikten sonra belediyenin verdiği ziyafete katılmıştır⁹²⁸.

Nafia Vekili Cevdet Kerim Incedayi vekaletine ait işleri teftiş için 8 Temmuz 1947 tarihinde Konya valisi Necmi Ergin ve Su İşleri Sose ve Köprüler Başkanları ile sehre gelmiştir. Vali muavini, belediye başkanı ve Nafia Müdürü tarafından il girişinde karşılanan vekil yol boyunca sevgi ve saygı tezahürlerinde bulunan köy, bucak ve ilçe halkı ile görüşmüş, ileri sürülen istekler üzerinde sevindirici cevaplar verdiği belirtilmiştir. Konya arası anayolu ve köprüleri teftiş ederek bu sosenin 1948 yılında yeniden yaptırılacağını bildirmiştir. Eber, Akşehir gölleri ve bu göllerin oluşturdukları bataklıklar üzerinde ilgililerden bilgi almıştır. Kerim Incedayi şehir girişinde kendisini karşılayan halkla görüşmüş, şehir içinde bir gezi yaptıktan sonra sehirden ayrılmıştır. Ayrılırken sehre tekrar geleceğini, bu geliste Afyon'un istek ve dilekleri üzerinde konuşup bunları yerine getireceğini vaat etmiştir⁹²⁹.

⁹²⁶ "Ticaret Bakanı Sehrimizde", Haber, nr: 2609, 16 Agustos 1945.

⁹²⁷ "Milli Eğitim Bakanı Sehrimize Geldi", Haber, nr: 2748, 9 Ocak 1947.

⁹²⁸ "Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanları Sehrimize Geldiler", Haber, nr: 2766, 17 Mart 1947.

⁹²⁹ "Bayındırlık Bakanı", Haber, nr: 2798, 7 Temmuz 1947; "Bayındırlık Bakanı Bay Cevdet Kerim Incedayi Sehrimizde", Haber, nr: 2799, 10 Temmuz 1947.

Afyon mebuslari agirlikta olmak üzere mebuslar, vekaletler, genel müdürlüklerden temsilciler sehre gelmislerdir. Ziyaretlerinde sehirden ve ilçelerde incelemelerde bulunmuslar, törenlere ve sereflerine verilen ziyafetlere katilmislardir.

Ayrica Ankara'dan Izmir'e giderken sehirden geçeceği haber verilen Yugoslavya Hariciye Naziri General Mariç, Milli Müdafaa Vekili General Kazim Özalp ve Erkanı Harbiye ikinci Baskani Orgeneral Asim Gündüz ile sehirden geçmiştir. Izmir istasyonunda komutan, vali, belediye baskani, halkevi baskani ile bir askeri kita ve kalabalik halk tarafından karsilanan misafir, trenin durusu esnasinda otomobille sehri dolasmistir. Tren istasyona girerken askeri bando tarafından Yugoslav Marsi çalindigi ve istasyonun da Türk ve Yugoslav bayraklari ile süslendigi belirtilmiştir⁹³⁰.

1946 yili Nisan ayi içinde Afyon hava meydaninda incelemeler yapmak üzere Devlet Hava Yollari Genel Müdürü ile 19 Amerikalı uzman Afyon'a gelmiştir⁹³¹. Incelemeleri sonucunda meydanin genislemesini gerekli görmüşlerdir⁹³².

Amerikan Sivil Havacilik Vestankavs sirketinden dört kisilik bir heyet özel bir uçakla Afyon hava meydanina gelmiş ve hava meydaninda yapılacak islahat ve degisikliklerle kisin kapali havalarda uçaklari meydana indirtecek olan radyoring aletinin kurulacağı yeri tespiti için çalışmışlardır⁹³³. Aletin Kumartas köyü civarina konulacağı ve yerinin kazik çakılarak tespit edildiği, yakinda bu yerin istimlak edilerek ise baslanacağı haber verilmiştir⁹³⁴.

H. DİGER KÜLTÜREL FAALİYETLER

Gençlerin tesebbüsüyle Ankara'da bulunan 200 kadar Afyonlu 29 Aralık 1946 tarihinde Ankara halkevi salonunda toplanmıştır. Tanisma maksadiyla yapılan bu toplantıya Münakalat Vekilligi Hukuk Müsaviri Ubeyd Çerçel başkanlık yapmıştır. İlk sözü alan sair Osman Attila'nin konuşması sırasında Afyonlular arasında sık sık toplanmalar yapmak gerektiğini, Ankara'da büyük bir Afyon folklor gecesi düzenlenmesini ve gittikçe sayısı artan öğrenci meselesine de temas ederek bir öğrenci

⁹³⁰ "Misafir Nazir Sehrimizden Gececekler", Haber, nr: 1849, 19 Mayıs 1938; "Sayın Misafir General Mariç", Haber, nr: 1850, 23 Mayıs 1938.

⁹³¹ "Sehrimize Gelen Amerikalılar", Haber, nr: 2676, 22 Nisan 1946.

⁹³² "Afyon Hava Limanı", Haber, nr: 2677, 25 Nisan 1946.

⁹³³ "Bir Amerikan Heyeti Sehrimize Geldi", Haber, nr: 2827, 20 Ekim 1947.

⁹³⁴ "Radyoring Kuruluyor", Haber, nr: 2836, 22 Aralık 1947.

yardim derneği kurulmasını teklif etmiştir. Bunun üzerine birçok Afyonlu fikirlerini söylemiştir. Uzun saatler süren bu toplantıda Ankara’da bir Afyon folklor gecesi yapılmasına karar verilmiş, gecenin düzenlenmesi işleriyle uğraşmak üzere bir komite seçilmiştir⁹³⁵. Hazırlıklarını ilerleten komite gecenin 8 Subat 1947 tarihinde yapılmasına karar vermiştir. Fakat sömestr tatilinin başlaması üzerine Ankara’da okuyan gençlerin önemli bir kısmının Afyon’a geldiği anlaşıldığından zengin programlı büyük Afyon gecesinin sömestr tatilinin bitiş zamanı olan Mart’ın ilk yarısında yapılacağı haber alınmıştır. Dört gözle beklenildiği belirtilen gecenin güzel ve zengin olması için büyük gayret sarf edildiği ifade edilmiştir⁹³⁶.

Afyon Gecesi için Afyon’dan gidecek olan kalabalık heyet halkevinde toplanarak çalışmalarına başlamıştır⁹³⁷. Ayrıca bu heyet 19 Mart 1947 tarihinde halkevi sinema salonunda ilkokullar okul aile kurulları birliği menfaatine bir müsamere vermiştir. Mahalli havalar ve türkülerle dolu olan bu müsamerenin çok ragbet gördüğü ifade edilmiştir⁹³⁸.

Ankara’daki Afyon gecesinin 29 Mart 1947 gecesi Ankara Gar Gazinosunda yapılacağı belirtilmiştir. Geceye katılacak heyet dışında şehirden de katılacakların bulunduğu⁹³⁹, 29 ve 30 Mart geceleri Ankara’da yapılan Afyon gecesinin çok beğenildiği ifade edilmiştir. Gece 31 Mart tarihli Ulus gazetesinde

“İlk gece gar gazinosunda kalabalık bir davetli kütlesinin hazır bulunduğu toplantı ile ve eski Afyon valilerinden vakıflar genel müdürü Fahrettin Kiper’in güzel ve özlü konuşmasıyla açılmış, bunun ardından Afyonlu sair Osman Attila Afyon siirini okumuştur. Siirden sonra Faruk Sükrü Yersel de heyecanlı bir konuşma yapmıştır.

Afyon’dan getirilen saz heyeti yerli kıyafetleriyle sahneye çıkmış ve yerli orijinal türküler çalip söylemişlerdir. Türkülerden sonra bir siir daha okunmuş ve ünlü kalkan öğretmeni Sabri Serdaroglu idaresindeki kalkan ekibi kılıç kalkan gösterilerini müteakip Afyon için meshur kına gecesi temsil edilmiştir.

Gar gazinosu salonlarında yapılan bu ilk gece böylelikle geç vakte kadar devam etmiştir.

⁹³⁵ “Ankara’da Bulunan Hemserilerimizin Toplantısı”, Haber, nr: 2746, 6 Ocak 1947.

⁹³⁶ “Ankara’daki Afyon Gecesi Mart İçinde Yapılacak”, Haber, nr: 2759, 20 Subat 1947.

⁹³⁷ “Ankara’da Afyon Gecesi”, Haber, nr: 2762, 3 Mart 1947.

⁹³⁸ “Kına Gecesi”, Haber, nr: 2767, 20 Mart 1947.

⁹³⁹ “Ankara’da Yapılacak Afyon Gecesi”, Haber, nr: 2769, 27 Mart 1947.

2 Nisan aksami da Afyon gecesi Ankara halkevinde gene zengin bir programla tekrar edilmistir. Afyon folklor geceleri sehrimizde de derin bir ilgi uyandırmistir.”⁹⁴⁰ seklinde yer almistir.

Türk Hava Kurumu amaclarini halka anlatmak ve hava tehlikesinin önemini açıklarak üye ve yardımcı üye kayıt etmek için 1938 yılında 30 Ağustos’tan 5 Eylül’e kadar geçecek haftayı “Havacılık Haftası” olarak ilan edilmistir. Afyon Hava Kurumu subesi de 12 maddelik bir program yaparak hafta içinde yapacağı işleri belirlemistir. Hazırladığı programa göre 30 Ağustos aksami halkevinde müsamereler ve havacılık hakkında konferans verilecek, Kurtulus Bayramı kutlamaları esnasında da havacılık propagandası yapılacaktır⁹⁴¹. Bu hafta içinde müsamereler ve konferanslar verilmiş, Kurtulus Bayramı esnasında da havacılık propagandası yapılmıştır. 1 Eylül’de Cumhuriyet Okulunda toplanan öğrenciler bando ile Zafer Anıtına kadar bir yürüyüş yaparak anıtın çelenk koymuşlar ve tezahüratta bulunmuşlardır. Anıt önünde toplanan halka hitaben liseden bir öğrenci konuşma yapmıştır⁹⁴². Havacılık haftası münasebetiyle halkevinde düzenlenen müsamerelerde “Göklerin Fatihi” ve “Gazeteci Düşmanı” adlı iki oyun sergilenmiştir⁹⁴³.

12 Aralık 1940 ve 1942 tarihlerinde Yerli Malları Ve Tasarruf Haftası kutlanmıştır. 1940 yılında şehir içinde toplantılar ve kutlamalar yapılmıştır⁹⁴⁴. 1942 yılındaki kutlamalarda ise İsmet Paşa Okulu tarafından müsamereler verileceği ve haftanın başladığı gün ticarethaneler ile taşıma araçlarının bayraklarla donatılacağı ifade edilmiştir⁹⁴⁵. Ayrıca gazetede yer alan ilanlardan da anlaşılacağı üzere halk bu konuda bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Gazetede “Kendine lazım olan her şeyde yerli malini tercih et, parayı dışarı verme”⁹⁴⁶, “Eline geçen her şeyin kıymetini bil”, “Az da olsa para biriktirmeye çalış”⁹⁴⁷ gibi sözlerden başka “Ulusal Ekonomi Kurumunun Tavsiyeleri”⁹⁴⁸ de yer almıştır.

⁹⁴⁰ “Ankara’da Yapılan Afyon Gecesi Beğenildi”, Haber, nr: 2771, 3 Nisan 1947.

⁹⁴¹ “Havacılık Haftası”, Haber, nr: 1877, 25 Ağustos 1938.

⁹⁴² “Havacılık Haftası”, Haber, nr: 1880, 5 Eylül 1938.

⁹⁴³ “Halkevindeki Müsamere”, Haber, nr: 1880, 5 Eylül 1938.

⁹⁴⁴ “İktisat ve Tasarruf Haftası”, Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940.

⁹⁴⁵ “Yerli Malları ve Tasarruf Haftası”, Haber, nr: 2339, 10 Aralık 1942.

⁹⁴⁶ Haber, nr: 1923, 6 Mart 1939.

⁹⁴⁷ Haber, nr: 2644, 31 Aralık 1945.

⁹⁴⁸ “Pabucun Delinirse Pençelet, Sikilma”, Haber, nr: 2164, 10 Mart 1941.

İncelenen dönemde her yıl 15 Mayıs tarihinde hava şehitlerini anma törenleri yapılmıştır. 1939 yılından itibaren törenler yeni mezarlığa dikilmiş olan abide etrafında yapılmıştır⁹⁴⁹.

Her ay çeşitli yerlerde çekilen olan milli piyango'nun 7 Ekim 1941 tarihli çekilisinin Afyon'da yapılacağı haber alınmıştır. Hazırlıklara nezaret için piyango idaresinden bir kişi şehre gelmiştir⁹⁵⁰. Çekilis için yapılan hazırlıklar dolayısıyla piyango idaresi memurlarından bazıları Afyon'a gelmiştir. Piyango'nun Zafer Abidesi önünde çekileceği belirtilmiştir⁹⁵¹. Milli piyango'nun Afyon'da çekilmesi şehir için bir hadise olmuş ve ilgi çekmiştir. "Herkes küreleri görmeye gitmiş, bilet satışları diğer aylarla kıyas kabul etmeyecek bir aşamaya yükseliyordu. Yapılan talep üzerine bu ay şehre her zamankinden fazla bilet verilmiştir. Çekilis günü sabahı bayilerin önünde sıra bekleyenler görülüyordu. Tam çekilis saatinde ise zafer abidesi önü büyük bir halk kitlesi ile dolmuştu. Çekilisi heyecan ve ilgi ile sonuna kadar takip edenler çoktu. Yalnız hoparlörsüzlük halkın milli piyango spikeri Sait Çelebi'nin nüktelerini ve izahlarını iyice isitmesine engel olmuştur"⁹⁵² ifadeleri ile çekilisin şehirdeki yankisi ifade edilmiştir.

⁹⁴⁹ "Hava Şehitleri İhtifali", Haber, nr: 1943, 8 Mayıs 1939.

⁹⁵⁰ "Piyango Şehrimizde Çekilecek", Haber, nr: 2218, 18 Eylül 1941.

⁹⁵¹ "Piyango Kesidesine Hazırlık", Haber, nr: 2222, 2 Ekim 1941.

⁹⁵² "Şehir Notları", Haber, nr: 2224, 9 Ekim 1941.

III. BÖLÜM

BELEDİYE ve BAYINDIRLIK İSLERİ

1. Şehir Planlaması

Belediye şehir merkezinin güzel görünmesi açısından bayındırlık işlerine özellikle önem vermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan atılımların ekonomik imkansızlıklar içinde gerçekleştirilmesi dönemin bürokratlarının, belediye başkanlarının büyük bir çaba içinde olduklarını göstermektedir.

Şehrin pek çok sorunu belediye meclisinde gündeme getirilmiş, çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Şehir planlanması doğrultusunda da belediye meclisinin önemli çalışmaları olmuştur. 1938 yılı Ocak ayı başında yapılan belediye meclisinin olağanüstü toplantısında inşaat sahiplerinin iki katlı bina yapma istekleri kabul edilmiş, dükkan cephe ve derinliklerinin de daha küçük yapılmasına izin verilmiştir. Ayrıca şehir haritasında görülen bazı kusurlu noktaların düzeltilmesi kararı da verilmiştir⁹⁵³. Şehre gelip incelemelerde bulunabileceği bildirilen Nafia Vekaleti'nden şehircilik uzmanı Vagner vekaletinin şehircilik bürosu şefi Hilmi Baykal ile beraber Afyon'a gelmiştir. Şehirde inceleme yaptıktan sonra bazı büyük adaların bölünerek küçültülmesi hususunda belediyece ileri sürülen teklifleri uygun bulmuştur⁹⁵⁴. 26 Nisan 1938 tarihinde şehir meclisinin toplanmasında Vagner'in de uygun gördüğü haritada yapılacak yeni değişiklikler hakkında konuşulmuştur. Bu değişikliklerin önemli noktası şehrin istasyonlara doğru olan kısmında kavis şeklinde yapılacak olan ağaçlı gezinti yoludur⁹⁵⁵.

1 Şubat 1938 tarihinde yapılan belediye meclisi toplantısı sonucunda Ot Pazar Camisinin çevreye uymayan görünüşünün düzenlenmesi için caminin ön kısmının belediyece 1.000 lira karşılığınca Evkaf'tan satın alınması kararlaştırılmıştır. Sonradan ilave edilen ön kısmı yıkılacak, önü tanzim edilerek "yeni ve güzel bir ilave" yapılacak

⁹⁵³ "Belediyede Fevkalade Toplanma", Haber, nr: 1813, 3 Ocak 1938; "Belediye Meclisinde Verilen Yeni Kararlar", Haber, nr: 1814, 6 Ocak 1938.

⁹⁵⁴ "Belediyede Fevkalade Toplanma", Haber, nr: 1813, 3 Ocak 1938; "Şehircilik Müttehassisi Yaptığı Tetkiklerden Sonra Ankara'ya Döndü", Haber, nr: 1826, 24 Şubat 1938.

⁹⁵⁵ "Şehir Meclisi Evelki Gün Toplandı", Haber, nr: 1843, 28 Nisan 1938.

olan caminin infaat isine baslanmiftir⁹⁵⁶. Infaatın ilerlemesi sonucunda caminin yeni manzarasının meydanın güzelliği ile mütenasip bir sekil aldığı belirtilmistir⁹⁵⁷. Ayrica Hayvan Pazari yapilacak Ciritler Kayasi önüne hastane yapilmasi kararlattirilmis ve akar ayinin da oradan geçirilmesi dsnlms oldugundan Hayvan Pazari ileride baska yerde yapilmak üzere tahsisatından 5.000 liranın istimlak islerine, 4.000 lirasının kaldirim insasina, 4.000 lirasının Abide Meydanında yapilacak islere diğer kisimlerinin da esitli ihtiyaçlara kaydirildiği belirtilmistir⁹⁵⁸.

1946 yilinin Kasım ayında Belediye meclisinin aldığı bir kararla DDY Yedinci Isletme Müdürlüğü'ne mensup memurlarla ailelerinin oturmakta olduğu evlerinin bulunduğu iki istasyon bir mahalle haline konulmus ve yeni kurulan bu mahalleye etinkaya adi verilmistir. Böylece sehirdeki mahalle sayisi 46'ya ıkmistir⁹⁵⁹.

Sehirde hayvanciligin önemli bir geçim kaynagi olması sebebiyle belediye bu konuda da esitli faaliyetlerde bulunmustur. Musalla civarında bir "sigir egleği" yaptirma karari almistir. Bu yapı bittigi zaman manda ve inek besleyenler hayvanlarını yularli olarak eglek⁹⁶⁰ yerine kadar getirip çobana teslim edip, aksamlari da teslim alabileceklerdir. Ayrica Mezbaha civarında yapilacak hayvan pazarının kurulmasına kadar hayvan alim satiminin da burada olacağı belirtilmistir⁹⁶¹. Belediyece hayvan pazari Kadinana Okulu arkasından Eski Musalla yakınına nakledilmistir⁹⁶².

Zafer Abidesi evresi sehirde büyük öneme sahip bir mevkidir. Etrafına yeni belediye binasi, Ali etinkaya Kız Enstitüsü, havuzlu bahçe yapilarak bu alana belediyece önem verildiği gösterilmistir. Milli bayram kutlamalarının ogu burada yapildiği gibi sehre gelen misafirlerin de elenk koymak için ziyaret ettikleri bir mekan olması nedeniyle ayrı bir öneme sahipti.

Zafer Abidesi evresinin düzenlenmesi sırasında yeni bir havuz yapilacağı belirtilmistir⁹⁶³. Bu havuzun yeri yapilacak belediye binasının n tarafına rast gelmekte

⁹⁵⁶ "Belediye Meclisi", Haber, nr: 1820, 27 Ocak 1938; "Sehir Isleri", Haber, nr: 1821, 3 Subat 1938; "Otpazar Camii", Haber, nr: 1854, 6 Haziran 1938.

⁹⁵⁷ "Otpazar Camisi", Haber, nr: 1891, 13 Ekim 1938.

⁹⁵⁸ "Sehir Isleri", Haber, nr: 1821, 3 Subat 1938.

⁹⁵⁹ "etinkaya Mahallesi", Haber, nr: 2735, 25 Kasım 1946.

⁹⁶⁰ Sürünün yazın ögle sicagında dinlendiği gölgelik. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2005, s. 606.

⁹⁶¹ "Sigir Egleği ve Hayvan Pazari" Haber, nr: 1823, 10 Subat 1938.

⁹⁶² "Hayvan Pazari Degisti", Haber, nr: 2285, 28 Mayıs 1942.

⁹⁶³ "Yeni Bir Havuz Yapilacak", Haber, nr: 1822, 7 Subat 1938.

idi. Bina önünde 12 metre genişliğinde bir cadde olacaktır. Fakat yapılmakta olan belediye binasının geniş sahanlığı ile bu cadde genel toplantılarda büyük bir kalabalığı alabileceği, havuz yapılırsa toplanmalarda güçlük olabileceği düşünülmüş ve bu düşünceden vazgeçilmesi gündeme gelmiştir⁹⁶⁴. Sonradan karar değiştirilerek abidenin iki tarafında iki havuz inşa edilmesine karar verilmiştir. Bu havuzlardan birisinin bitmiş, ikincisinin de bitirilmek üzere olduğu belirtilmiş olmasına rağmen abide çevresindeki inşaat işleri temellerin kayalığa tesadüf etmesinden dolayı gecikmiştir. Bu kayaları parçalamak için her gün birkaç tane dinamit atılmakta ve patlamalar olmaktadır. Bu nedenle abide etrafı, Kadinana, lise ve İstasyon civarında çok geniş bir alanı kaplayan kereste, kum gibi inşaat malzemesi ile doludur. Patlatılan kayalıkların taslarından yararlanılacağı da ifade edilmiştir⁹⁶⁵. “19 Nisan 1938 tarihinde kayalar patlatılırken yumurtadan büyükçe tas parçalarının uzaklara kadar gittiği ve Uzun Çarşıdaki bir helvacı dükkanın camına rast gelen bir taşın da cami kirdiği” kaydedilmiştir. Bu durum halk için tehlikeli olduğu kadar inşaatta çalışanlar için de tehlikelidir. Bu tehlikeli duruma önlem olarak kullanılan patlatıcı maddelerinin miktarı azalmış, polisin de yakınlarda adam bulunmamasına daha çok dikkat ettiği ifade edilmiştir. Fakat yinede gazetede “uzaklara kadar siddetle düşen taşların halka zarar verme ihtimali bulunduğundan bu işin gündüz değil akşam ve gece saatlerinde kalabalık yok iken yapılması ve infilaktan evvel çok geniş bir çevrede insan bulunmamasını temin etmek gerektiğine” değinilmiştir⁹⁶⁶. Bütün bu tedbirler sonucunda belediyece Zafer Abidesi çevresinde iki yeni havuz ve su kanalları yaptırılmıştır. Yakında bu meydana yeni elektrik aydınlatması da yapılacağı belirtilmiştir. Meydanın uygun yerlerine halkın dinlenmesi için banklar konulmuş, havuzlardan fiskiran ve akan sular ile çevrenin güzel bir şekil aldığı ifade edilmiştir. Bu suların bosa gitmemesi ve şehrin su ihtiyacını engellememesi için abide önündeki tas merdivenlerin altına gizlenen elektrikle çalışan bir tulumba ile suların aktıkları yerden geri alınarak havuzlara verilmesi sağlanmıştır⁹⁶⁷. Bunlardan başka Zafer Abidesi çevresindeki parkin aydınlatılması için yeni lambalar konulmuş, bu lambalara bahçe parmaklıkları içinden geçirilen elektrik kablosu ile

⁹⁶⁴ “Abide Çevresi Nasıl Olacak?” Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

⁹⁶⁵ “Anıt Çevresinde İki Havuz Daha Yapılıyor”, Haber, nr: 1945, 15 Mayıs 1939; “İnşaat Faaliyeti”, Haber, nr: 1841, 21 Nisan 1938.

⁹⁶⁶ “Tedbirler Kâfi mi?”, Haber, nr: 1841, 21 Nisan 1938.

⁹⁶⁷ “Zafer Abidesi Çevresi”, Haber, nr: 1961, 20 Temmuz 1939; “Havuzun Suyu”, Haber, nr: 1975, 7 Eylül 1939.

elektrik verilecegi, kazalara meydan vermemek için de özel tertibat alındığı ifade edilmiştir⁹⁶⁸.

Belediye şehirde ticareti kolaylastırıcı önlemler almış, halkın ihtiyaçları konusunda önemli bir nokta teskil eden pazar yeri ve haller yapımında da somut çalışmalarda bulunmuştur. Evkaftan aldığı Eski Zincirli Han arasında Yagcılar Çarsisi yapılmasına karar verilmiştir. Burada bütün yağ imalathanelerinin toplu bir halde bulunacağı bu şekilde kontrolün kolaylaşacağı gibi yağ imalatının da yeni ve mazbut binalar içinde daha iyi ve daha sihi şartlar altında yapılabileceği ifade edilmiştir⁹⁶⁹. Çarsinin 24 dükkan ve imalathaneden oluşacağı ve ortada bir de hashas pazarı bulunacağı belirtilmiştir. Dâginik mahallerde çalışan yağcılardan 19’u belediyeye müracaat ederek yapılacak dükkan ve imalathanelerin arsalarından satın almışlardır. “Geriye kalan 5 dükkandan ve eskiden yağcilik yapmış olup da şimdi başka bir iş yapmakta olanlardan isteyenlere verildiği ve belediyenin arsaları halen dükkan işletenlere daha uygun şartlarla verdiğine” değinilmiştir. İnsaatin toptan yaptırılması sonucunda esnaf arsa parası da dahil yaklaşık 700 ila 1.000 liraya yeni bir dükkan sahibi olabilecekti. Çarsinin iki kapılı olacağı, dükkanların ön kısmı karo döseli satış yeri, arka kısımlarının ise imalathane olacağı belirtilmiştir⁹⁷⁰. Birçok davetli ve kalabalık bir halk ile temel atma töreni yapılmıştır⁹⁷¹. Ayrıca belediye halkın ihtiyaçlarını mahallelerine en yakın yerlerden ve ucuzca tedarik edebilmesi için şehrin birkaç yerinde yeni pazar yerleri kurmaya karar vermiştir⁹⁷².

Eski binaların yenilenmesi, kullanım alanlarının genişletilmesi amacıyla yapılan çalışmalar kapsamında su faaliyetler gösterilebilir; Sandıklı’da gençleri okutmak amacıyla kurulan özel bir kuruluş yardımıyla toplanan paralarla şehirde İzmir İstasyonu caddesinde bir bina satın alınmış ve kazadan gelecek öğrenciler için pansiyon haline getirilmiştir⁹⁷³. Genişletilen Safa Oteli bahçesinde bir yazlık sinema kurulacağı haber verilmiştir⁹⁷⁴.

⁹⁶⁸ “Belediye Haberleri”, Haber, nr: 2068, 17 Nisan 1940.

⁹⁶⁹ “Belediye Bir Yagcılar Çarsisi Yaptiriyor”, Haber, nr: 1839, 14 Nisan 1938.

⁹⁷⁰ “Yagcılar Çarsisi Nasil Olacak?”, Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

⁹⁷¹ “Dün Yapılan Törenler”, Haber, nr: 1859, 23 Haziran 1938.

⁹⁷² “Belediye Isleri”, Haber, nr: 2219, 22 Eylül 1941.

⁹⁷³ “Sandikli Talebe Pansiyonu”, Haber, nr: 1891, 13 Ekim 1938.

⁹⁷⁴ “Yazlik Sinema”, Haber, nr: 2067, 15 Nisan 1940.

Parklar ve bahçeler konusunda da sikinti duyulmuş ve bu yönde çalışmalar da şehir planlaması kapsamına alınmıştır. Çocuk bahçesinin yeniden düzenlenmesi işine başlanmıştır. Geceleri de aydınlatılmakta olan bahçe çoktan beri terk edilmiş bulunmaktaydı. Bu bahçeye belediye ve Çocuk Esirgeme Kurumu bakmaya başlamıştır. Çocuklar için oyun aletleri, kanepeler konulmuş, su tesisatı yeniden yapılmıştır. Adı “çocuk bahçesi” olmakla beraber oldukça geniş bir alan kapladığı için küçüklere tahsis edilen kisminden geriye kalanının ilk oluşturulduğu günden beri büyükler için de bir gezinti ve istirahat yeri olduğu ifade edilmiştir⁹⁷⁵. Ayrıca Zafer Abidesi çevresinde Sağlık Müdürlüğü binası arkasında boş kalan arsadaki taş yığınları belediyece kaldırılmış ve burası bahçe haline getirilmiştir⁹⁷⁶. Şehir Gazinosunun iyi bir sekile sokulması için de çalışılmış ve “Simdilik mümkün olan işlerin yapılacağı, ileride daha esaslı yenilikler düşünüleceği” belirtilmiştir⁹⁷⁷. Alt katı Şehir Kulübü yapılmış olan İstasyon Caddesindeki özel idareye ait binanın üst katının tamirine başlanmıştır. Bu binanın özel idare binalarına tahsis edileceği haber alınmıştır⁹⁷⁸.

Bazı binalar tamir edilirken yeni binalar da yapılmaktaydı. Şehirde inşaat çokluğunun dışarıdan birçok işçi ve usta gelmesine sebep olduğu ifade edilmiştir⁹⁷⁹. Zafer Abidesi çevresinde İnhisarlar Binası yapılmış, ayrıca alt katında bir de mağaza kısmi bulunduğu belirtilmiştir⁹⁸⁰.

Şehirde yapılan inşaatlar arasında en çok önem verilenlerden biri hastane binasıdır. Yerinin istimlak muamelesi bitirilmiş, Nafia Vekaletinden planları gelir gelmez ihaleye konulacağı bildirilen hastane inşaatının kesif bedeli olarak 168.000 lira civarında para belirlenmiştir⁹⁸¹. İnşaat, müteahhit Hasan Hulki ve arkadaşlarına ihale edilmiştir. Yeni binanın 150.000 lira kadar bir paraya mal olacağı ve bu paranın vekaletin 1937, 1938, 1939 bütçelerinden verileceği belirtilmiştir. Müteahhitlerin aşağı yukarı üçte birini Haziran’a kadar bitirecekleri, diğer kısmını da 1938 senesi zarfında tamamlayacakları bildirilen hastanenin 100 yataklı, geniş bahçeli ve iki istasyon

⁹⁷⁵ “Çocuk Bahçesi Yeniden Tanzim Ediliyor”, Haber, nr: 2173, 10 Nisan 1941; “Şehir Notları”, Haber, nr: 2223, 6 Ekim 1941.

⁹⁷⁶ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2178, 1 Mayıs 1941.

⁹⁷⁷ “Şehir Gazinosu”, Haber, nr: 2651, 24 Ocak 1946.

⁹⁷⁸ “Küçük Haberler”, Haber, nr: 2715, 9 Eylül 1946.

⁹⁷⁹ “İnşaat İlerliyor”, Haber, nr: 1858, 20 Haziran 1938.

⁹⁸⁰ “İnhisarlar Binası”, Haber, nr: 1819, 24 Ocak 1938.

⁹⁸¹ “Yeni ve Büyük Yapılar”, Haber, nr: 1832, 21 Mart 1938; “Hastane İnşaatı”, Haber, nr: 1834, 28 Mart 1938.

arasında yol kenarına, kuzey rüzgarlarından korunmuş, güneşi bol bir bölgeye yapılacağı da ifade edilmiştir. Bu bölgede 7 kişiye ait tarlanın istimlak edilerek inşaat tahsis edildiği ifade edilmiştir⁹⁸². 30 Nisan 1938 tarihinde yapılan temel atma töreninde temele cam kavanoz içinde “Atatürk devrinde yapılan sayısız abidelerden birisini teskil edecek olan yeni Afyon Memleket hastanesinin temel atma töreni anısı-30 Nisan 1938” yazılı kâğıt konulmuştur⁹⁸³. 1939 yılı Kasım ayında inşaat ilerlemiş ve dördüncü katın yapısına başlanmıştır. Vilayetin İmar Bankasından borçlanmış olduğu 100.000 liranın yalnız inşaat işlerine sarf edileceği belirtilmiştir⁹⁸⁴. Fakat hastanenin bitirilmesi daha çok para istemekte idi. Vilayet makamınca yaptırılan incelemelerde günün gereklerine göre yalnız kalorifer için 80.000 liraya yakın paraya ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine kaloriferden vaz geçilerek hava yenileme deliklerinden soba boruları çıkarılmak suretiyle iş görülebileceği söz konusu olmuştur. Ancak kaloriferden başka çok para isteyen eksikler de bulunmaktadır. Hususi muhasebe 1942 yılı içinde bu parayı harcamaya imkan bulabilecek ise de bu da ancak hastane binasını bitirmek için diğer bazı işlerin ihmal edilmesi ile mümkün olabilecektir. Hastanenin işletme masrafları da hususi muhasebe bütçesinden büyük rakamlar ayrılmasını gerektirecektir. Bu durumda bazı vilayetlerde devlet bütçesinden hasta evleri açmak zaten vekaletin programında mevcut olduğu belirtilerek Sıhhat Vekillikinden yardım istemeyi düşünmüşlerdir⁹⁸⁵. Şehirde yapı işleri eksik kalmış olan hastanenin bitirilmesi için çalışılmakta ve vilayet makamı da bu konuda gereken tedbirleri almıştır⁹⁸⁶. Hastanenin gerek binanın çok büyük olması ve gerek maliyetin yeni fiyatlara göre düşünülenin üzerinde yükselmesi gibi sebeplerle bitirilemediği belirtilmiştir. Afyon mebuslarının teşebbüsü ile hastanenin bitirilmesi için Maliye Bakanlığınca özel muhasebeye 200.000 lira yardım yapılması hakkında özel bir kanun teklifi yapılmış ve meclisçe kabul edilmiştir⁹⁸⁷.

Hastane yapımı aşamasında, bittikten sonra da tesislerini ve devamlı masraflarını karşılamak amacıyla valinin yardımıyla Hastaneye Yardım Cemiyeti oluşturulmuştur⁹⁸⁸.

⁹⁸² “Hastane İnşaatı Başlıyor”, Haber, nr: 1838, 11 Nisan 1938.

⁹⁸³ “Vilayetimizde İki Binanın Daha Temeli Atıldı”, Haber, nr: 1844, 2 Mayıs 1938.

⁹⁸⁴ “Hastane İnşaatı İlerliyor”, Haber, nr: 1996, 27 Kasım 1939.

⁹⁸⁵ “Yeni Hasta Evimiz ve Sıhhat Vekillik”, Haber, nr: 2237, 1 Aralık 1941.

⁹⁸⁶ “Hastane Yapı İşlerine Devam Edilecek”, Haber, nr: 2278, 4 Mayıs 1942.

⁹⁸⁷ “Hastane İçin 200.000 Lira Yardım Ediliyor”, Haber, nr: 2374, 19 Nisan 1943.

⁹⁸⁸ “Vilayetimizin Önemli Bir İşi ve Bu Uğurda Kurulan Cemiyet”, Haber, nr: 2414, 6 Eylül 1943.

1944 yılı içinde hastanenin inşaatı oldukça ilerlemiştir. Vali müteahhide ihale edilmiş olan son kısım biter bitmez memleket hastanesinin bu binaya taşınabileceğini ve hastaların simdiki hastanenin fena şartlarından kurtulmuş olacaklarını belirtmiştir⁹⁸⁹. Yalnız Memleket Hastanesinin yeni yapılan hastane binasına hemen nakledilebilmesi için yeni binada geçici bir mutfak ve çamaşırhane yaptırılması gerekmekte idi. 5.163 lira kesif bedeli olan bu inşaat işini Afyon Kızılay Cemiyeti idare kurulu yaptırmayı kararlaştırmış ve inşaatına da başlamıştır⁹⁹⁰. 1946 yılı başında Memleket Hastanesi yeni binaya taşınmıştır. Binaya ilave olarak Kızılay Cemiyeti idare kurulu tarafından yaptırılan mutfak ve çamaşırhanenin elektrik tesisatı da yaptırılarak eksikleri tamamlanmıştır⁹⁹¹.

Şehirde hastane binasından başka yapılan büyük yapılar arasında Gar binası da bulunmaktadır. İstasyonda yapılacak yeni garin temelleri kazılmaya başlamış ve 1938 yılı Nisan ayı içinde temel atma töreni yapılmıştır⁹⁹². Gün geçtikçe ilerleyen inşaatın zamanında bitirilebilmesi için geceleri de çalışılmaya başlanmış ve 1939 yılı Subat ayı içinde biteceği tahmin edilmiştir. Ayrıca binanın kalorifer tesisatı bitmiş ve denemesi yapılmıştır⁹⁹³. 1939 yılı Nisan ayı içinde yeni garin inşaatı bitmiş, esyasi da bastan aşağı yenilenmiştir⁹⁹⁴. Münakalat Vekili Ali Çetinkaya 19 Temmuz 1939 sabahı şehre gelerek yeni garin ve makine deposunun açılma törenine katılmıştır. Yeni gar Cumhuriyetin Anadolu ortalarında yükselen sayısız eserlerinden güzel, modern ve büyük bir örnek olarak belirtilmiştir⁹⁹⁵.

Ayrıca İstanbul istasyonunda memurlar için yeni konutlar yapılacağı belirtilmiştir. Tren memurları için de konut inşaatına gerek görüldüğünden yapılacak binaların önemli miktarda olacağı ifade edilmiştir. İstasyon civarında yeni inşaat için istimler yapılmakta ve istasyon oteli binası da istimler sahasına dahil bulunmaktadır⁹⁹⁶.

⁹⁸⁹ “Hastanemizin Yapısı Çok İlerledi”, Haber, nr: 2528, 30 Ekim 1944.

⁹⁹⁰ “Kızılay İdare Kurulunun Hayırlı Bir Tesebbüsü”, Haber, nr: 2634, 22 Kasım 1945.

⁹⁹¹ “Hastaneye Yeni Binaya Geçti”, Haber, nr: 2648, 14 Ocak 1946.

⁹⁹² “İstasyon’da İnşaat Başladı”, Haber, nr: 1829, 10 Mart 1938; “Simendüfer Garinin Temeli Atıldı”, Haber, nr: 1842, 25 Nisan 1938.

⁹⁹³ “İnşaat İlerliyor”, Haber, nr: 1858, 20 Haziran 1938; “İstasyondaki İnşaat”, Haber, nr: 1870, 1 Ağustos 1938; “İstasyonda”, Haber, nr: 1914, 19 Ocak 1939.

⁹⁹⁴ “Yeni Garin Açılış Töreni”, Haber, nr: 1936, 13 Nisan 1939.

⁹⁹⁵ “Yeni Garin Açılma Töreni”, Haber, nr: 1961, 20 Temmuz 1939.

⁹⁹⁶ “İstasyon’da Yapılacak İnşaat”, Haber, nr: 1846, 9 Mayıs 1938.

Sehirde yapilmasi planlanan stadyum isleriyle mesgul olmak üzere mimar Nazmi'nin sehre gelecegi duyurulmus⁹⁹⁷ fakat infaat CHP il yönetim kurulunca müteahhit Rasit Börekçioğlu'na havale edilmistir. Istanbul istasyonu civarında yapilmasi düşünölen stadyumun, kosu pisti ve futbol sahasından olusacağı, Ilipinar semtinde olacağı ve 10.000 kişilik seyirci kitesini alabilecek genişlikte yapilacağı belirtilmistir. Fakat “Büyük müsabakalarda yalnız sehrimizden değil köylerden ve civar sehir ve kasabalardan da seyirci gelecegi düşünölürse bu genişliğin yalnız kendi nüfusu 25 bine yaklasan bir sehir için hiç de fazla olmadığı” ifade edilmistir. Stadyumda yalnız futbol için değil bütün spor çeşitleri için tesisat yapilacağı, dus ve yıkanma yerlerinin de bulunacağı, seyirciler için yapilacak tribünlerin ve stadyumun bütün tertibatının uzmanlar tarafından hazirlanan plana göre ve mükemmel şekilde infa edilecegi belirtilmistir. Ihale edilen kısım 20.000 lira kesif bedelli futbol sahası, kosu pisti ve teferruatidir⁹⁹⁸. Stadyumda şimdiye kadar yapilan işlere ilaveten insaı kararlaştırılan çevre duvarları ile açık tribünler kesifnamesine göre ihaleye konmustur. Fakat gereken şartlara sahip müteahhit bulunmadığından çevre duvarlarının Beden Terbiyesi Bölge İdaresi'nce emanet suretiyle yaptırılmasına karar verilmistir. Açık tribün için fazla demire ihtiyaç olduğundan bu senelik insasından vazgeçilmiş, buna karşılık yine stadyum sahasında kapalı jimnastik salonunun yaptırılması uygun görölmüştür⁹⁹⁹. 1945 yılında ise stadyuma yapilacak 1.000 kişilik tribünün projesinin hazirlandığı belirtilmistir¹⁰⁰⁰.

Sehirde başka imar faaliyetleri de yapılmaktaydı. Postane binasının temel atma töreni 4 Nisan 1938 tarihinde Ali Çetinkaya, Vali Durmus Evrendilek ve Belediye Baskanı Hüseyin Tiryakioğlu tarafından yapılmistir¹⁰⁰¹. Çocuk Esirgeme Kurumunun Kadınana Okulu karşısında yaptırdığı pansiyon binasının birçok davetli ve kalabalık bir halk kitesi ile temel atma töreni yapılmistir¹⁰⁰². Afyon Emniyet Müdürlüğü için müstakil bir binaya ihtiyaç olması vilayet makamınca takdir edilmiş ve bina yapilmasını temin için girişimde bulunulmustur. Bu girişim Emniyet Genel Müdürlüğü'nce de

⁹⁹⁷ “Stadyom İsi”, Haber, nr: 1841, 21 Nisan 1938.

⁹⁹⁸ “Stadyom İnfaati İhale Edildi”, Haber, nr: 1869, 28 Temmuz 1938; “Stadyom İnfaatına Baslanıyor”, Haber, nr: 1876, 22 Ağustos 1938.

⁹⁹⁹ “Stadyomda Yapılacak İşler”, Haber, nr: 2055, 23 Mart 1940.

¹⁰⁰⁰ “Tribün Yapılacak”, Haber, nr: 2594, 25 Haziran 1945.

¹⁰⁰¹ “Postanenin Temel Atma Töreni”, Haber, nr: 1836, 4 Nisan 1938; “Postanenin Temel Atma Töreni”, Haber, nr: 1837, 7 Nisan 1938.

¹⁰⁰² “Dün Yapılan Törenler”, Haber, nr: 1859, 23 Haziran 1938.

onaylanmıştır. Belediyenin de şehrin böyle yeni bir binaya kavuşması istegiyle arsa için yardımda bulunacağı haber alınmıştır¹⁰⁰³. Yeni belediye dairesi bahçesinde 100 kişilik sığınak inşasına başlanmıştır¹⁰⁰⁴. Sığınak 200 kişiden fazla insanı alabilecek şekilde yapılmıştır¹⁰⁰⁵. Toprak Mahsulleri Ofisi Afyon istasyonundaki tesisatına bir çelik hangar ilave edileceği belirtilmiştir. Malzemesi hazırlanan hangarın saha tesviyesi, temel inşası ve montaj işinin müteahhit tarafından yapılacağı ifade edilmiştir¹⁰⁰⁶. Binanın Anıt çevresinde ve Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü yanındaki köseye yapılması kararlaştırılmıştır. Büyük ölçüde olacağı ve emniyet müdürlüğünün bütün ihtiyaçlarını karşılayacağı belirtilmiştir¹⁰⁰⁷.

Şehir dahilinde çarsıda ve eski spor sahasının belediyece satılan yerlerinde inşaat faaliyetleri bulunmaktadır. 1939 yılında bu mahalde satılan arsaların sayısı 7'ye çıkmıştır. Kayadibi Semtinde de son zamanlarda yeni evler yapıldığı ifade edilmiştir¹⁰⁰⁸. İstasyon caddesi üzerinde eski spor sahasında ve daha gerilerde kısmen bitmiş ve kısmen de inşaatı ilerlemiş olan yeni evler o civarın manzarasını değiştirmiştir. Çarsıda da inşaatlar yapılmıştır¹⁰⁰⁹.

29 Ekim 1939 tarihinde şehirde Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü ile Çocuk Esirgeme Kurumu pansiyonu ve liseye ilave edilen yeni kısmın açılış törenleri yapılmıştır¹⁰¹⁰. Çocuk Esirgeme Kurumu binası bir hayır cemiyetinin eseri olmak dolayısıyla özellikle dikkate değer bulunmaktadır. Şimdiye kadar şehirde hiçbir cemiyet tarafından böyle başarılı bir eser verilemediği belirtilerek, tamamen mahalli yardımlarla aşağı yukarı 30.000 liralık büyük bir yapı yaptırılabilmesinin takdirle karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu yapının öğrenci pansiyonu olarak kullanılacağı, fakir çocuklardan başka ücretli öğrencilerin de burada yaşayabilecekleri bildirilmiştir¹⁰¹¹.

Seker Fabrikası Şirketinin Afyon'daki daireleri yeni yaptırılan binaya nakledilmiştir. Çiftçilerin pancar paralarının bu yeni binada verildiği belirtilmiştir¹⁰¹².

¹⁰⁰³ “Emniyet Müdürlüğü İçin Bir Bina Yapılacak”, Haber, nr: 1868, 25 Temmuz 1938.

¹⁰⁰⁴ “Yeni Belediye Binasının Sığınacağı”, Haber, nr: 2023, 15 Subat 1940 .

¹⁰⁰⁵ “Belediye Haberleri”, Haber, nr: 2068, 17 Nisan 1940 .

¹⁰⁰⁶ “İstasyon’da Kurulacak Çelik Hangar”, Haber, nr: 2715, 9 Eylül 1946.

¹⁰⁰⁷ “Emniyet Müdürlüğü”, Haber, nr: 1882, 12 Eylül 1938.

¹⁰⁰⁸ “Yeni İnşaat”, Haber, nr: 1955, 19 Haziran 1939.

¹⁰⁰⁹ “Yeni Binalar”, Haber, nr: 1986, 16 Ekim 1939.

¹⁰¹⁰ “Açılma Törenleri”, Haber, nr: 1989, 30 Ekim 1939.

¹⁰¹¹ “Çocuk Esirgeme Kurumu Pansiyonu”, Haber, nr: 1991, 6 Kasım 1939.

¹⁰¹² “Pancar Paraları Veriliyor”, Haber, nr: 2537, 4 Aralık 1944.

1944 yili Kasim ayında yanan adliye binasinin yeniden yapilmasi düşünölmüs, bu is için sehre bir mimar gelmistir. Ayrica Adliye Vekaleti bütçesinden ödenek de ayrılmistir¹⁰¹³. Binanın 1945 senesinde tekrar yapilmasina karar verilmiş, yapim isinin bir müteahhide ihalesi yapılmistir. Yapiyi üstlenen müteahhit de sehre gelerek inşaata başlamistir¹⁰¹⁴. Fakat ilerleyen inşaat çimentosuzluk yüzünden beklendigi zamanda bitirilememistir¹⁰¹⁵. Ancak 1947 yili Subat ayi içinde 1945 yilinda yanmiş olan adliye konaginın sağlam olan kismilarından da faydalanılarak yapılmış olan bina bitmistir. Eskisinden üslup ve güzellik bakımından daha üstün oldugu belirtilen yeni konagin gerekli esya eksikleri tamamlaninca adliye dairelerinin yeni yapıya tasınacaklari ifade edilmiştir¹⁰¹⁶. Bir ay sonra 1947 yilinin Mart ayi içinde binanın tamamlanması üzerine hal binasinin üst katında geçici olarak oturmakta olan adliye yeni binaya tasınmıştır¹⁰¹⁷.

Şehirde Bolvadin yolu üzerinde yapılmış olan Jandarma bölük komutanlık binasinin açılış töreni 23 Haziran 1945 tarihinde yapılmistir. Bu yeni ve büyük yapı komutanlık, karakol ve diğer gerekli dairelerden başka geniş, sihi bir asker kogusunu, mutfaga ve hamama varincaya kadar her türlü ihtiyaci karşılayacak kismilari bulunmaktadır¹⁰¹⁸.

Mecidiye Mahallesi'nde eskiden bulunan polis karakolunun zamanla yıkılan binanın arsasına yeni bir polis kulübesi yapılmistir. Burada daimi bir polis memuru ve telefon bulunacağı da belirtilmiştir¹⁰¹⁹.

Eski çocuk bahçesi yerinde öğretmenler yapı sandiginca alınan arsaya apartman tipinde 3 bina yapılacağı ifade edilmiştir¹⁰²⁰. İstasyon bulvarı üzerinde hükümet civarında yeni bir otel, kiraathane binası da yapılmistir¹⁰²¹.

Güvenlik önlemleri de alınmıştır. 1940 yilındaki belediye başkan vekili Sait Karaman fırtınada bir elektrik direğinin devrilmesi üzerine tellerde elektrik varken bir kazaya meydan verilmemesi için şehir dahilinde mevcut bütün elektrik direklerinin

¹⁰¹³ "Şehrimizde Yeni Bir Adliye Binası Yaptırılacak", Haber, nr: 2570, 29 Mart 1945.

¹⁰¹⁴ "İlimizde Bu Yıl Yapılacak Yapılar", Haber, nr: 2590, 11 Haziran 1945; "Adliye Binası Yapılıyor", Haber, nr: 2615, 6 Eylül 1945.

¹⁰¹⁵ "Çesitli Haberler", Haber, nr: 2727, 21 Ekim 1946.

¹⁰¹⁶ "Adliye Konagi", Haber, nr: 2756, 10 Subat 1947.

¹⁰¹⁷ "Adliye Yeni Binaya Tasindi", Haber, nr: 2764, 10 Mart 1947.

¹⁰¹⁸ "Bir Açılış Töreni", Haber, nr: 2594, 25 Haziran 1945.

¹⁰¹⁹ "Mecidiye Polis Noktası", Haber, nr: 2714, 5 Eylül 1946.

¹⁰²⁰ "Öğretmenler Yapı Sandigi", Haber, nr: 2745, 30 Aralık 1946.

¹⁰²¹ Haber, nr: 2756, 10 Subat 1947.

dayanıklılığının incelettilmesini emretmiştir¹⁰²². Gene aynı tarihlerde Sait Karaman tarafından yapılan duyuruda; “Genelde yangınların dikkatsizlik yüzünden çıkmakta olduğu ve bunda kurumları temizlettilmemiş ocak ve soba, baca ve boruların önemli rolü bulunduğu belirtilerek halktan bir felaket doğurması muhtemel olan bu hususa önem vermeleri gerekliliği” hatırlatılmıştır¹⁰²³. Bu konuda herhangi bir yangına sebebiyet vermemek için halkın bacalarını sık sık temizletebilmelerine belediyece kolaylık gösterilmiştir. Belediye veznesine yatırılan ucuz bir ücret karşılığında itfaiye erleri tarafından bu işin yapılacağı duyurulmuştur. Ayrıca baca temizleme işlerinde çalışan itfaiyecilere birer tulum yaptırılmıştır¹⁰²⁴.

Kale eteginde Basçesme Mahallesi üstünde bir toprak dayanak üzerinde duran büyük bir kayanın evler üzerine yuvarlanması ihtimali haber verildiğinden belediye başkan vekili Sait Karaman kayanın bulunduğu yere giderek mühendise inceletmiş ve kayanın betonla sağlamlaştırılması kararlaştırılmıştır¹⁰²⁵. Fakat acilen yapılması gereken bir iş olarak görüldüğü için kayaları yontmak ve küçük parçalara ayırmak suretiyle ortadan kaldırılması kararlaştırmıştır. İşlem sırasında bazı evlerin gerektiğince tahliye ettirildiği belirtilmiştir¹⁰²⁶.

Halkın talepleri de dikkate alınmış, halka her türlü kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır. Yaz mevsiminde tozu mümkün olduğu kadar azaltmak için sokakların sulanarak süpürülmesine büyük önem verilmiş, şehir içindeki baslıca toz kaynaklarını oluşturan boşluklar ve hayvan pazarı sık sık sulanarak rüzgarlı günlerde buralardan toz kalkması engellenmiştir¹⁰²⁷. 1946 yılı yaz mevsiminde toz ile mücadele için önlemler alınmıştır. Tozun zararlı bir şey olduğu belirtilerek bu işe ayrı bir önem verilmiştir. 1946’da arazöz malzemesi satın alınarak, hatta bir arazöz daha temin edilerek şehrin yaz günlerinde sulanması da kararlaştırılmıştır¹⁰²⁸.

Bazı sokaklara yeni elektrik lambaları konması hakkında belediyeden talepte bulunulması üzerine belediye işi eksik mahallelere yeni lambalar koydurmuş, ayrıca

¹⁰²² “Kale Eteğinde”, Haber, nr: 2142, 12 Aralık 1940.

¹⁰²³ “Sayın Halkımıza”, Haber, nr: 2144, 19 Aralık 1940.

¹⁰²⁴ “Bacalar Temizleniyor”, Haber, nr: 2654, 4 Subat 1946.

¹⁰²⁵ “Kale Eteğinde”, Haber, nr: 2142, 12 Aralık 1940.

¹⁰²⁶ “Kale Eteğindeki Tehlikeli Kayalar”, Haber, nr: 2149, 6 Ocak 1941.

¹⁰²⁷ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2178, 1 Mayıs 1941.

¹⁰²⁸ “Belediye Sulama İşleri İçin Tertibat Alıyor”, Haber, nr: 2674, 15 Nisan 1946; “Şehir Haberleri”, Haber, nr: 2682, 13 Mayıs 1946.

susuz semtlerde de esmeler yaptırmıştır¹⁰²⁹. Ayrıca belediyece “ucuz kabirlerin yaptırılarak isteyenlere verileceği” ilan edilmiştir. Bundan başka “fakir oldukları anlaşılanlardan arzu edenlere parasız mezar yerleri gösterileceği ve buralara belediyece tespit edilecek şekillere göre bizzat çalışarak özel aile kabri yapmalarına müsaade edileceği” de belirtilmiştir. Ayrıca fakirlerin umumi kabirlere parasız olarak defnedildiği de ifade edilmiştir. Ancak bunlardan ayrı bir kabre sahip olmak isteyenlerin bu arzularını kolaylaştırmak yoluna gidilmesi kararı alınmıştır¹⁰³⁰.

evre düzenleme konusunda özellikle hassas davranılmıştır. Evlerin ve sokakların güzel gözükmesi için çalışılmış, bu konuda halka uyarılarda bulunmuş, gücü olmayanlar desteklenmiştir. Belediye şehir içindeki binaları boyalı kireç ile badanalamaya karar vermiş, fakirlere de bu hususta yardım edeceğini duyurmuştur¹⁰³¹. Herkesin evinin önünü temizletmesi gerektiği mahallelere bildirilmiştir¹⁰³². Evlere dağıttığı kağıtlarla halktan “Evlerden çıkartılan süprüntülerin cadde, sokak ve boş arsalarla atılmayarak bir kap içinde biriktirilip her gün kapı önünden geçen belediyenin çöp arabalarına boşaltılması” konusunda ricada bulunmuştur. Ayrıca sokakları kirletenlerin en çok hizmetçiler olduğu ve ev sahiplerinden habersiz olarak bu işi yaptıkları belirtilmiştir. Bu nazikçe hatırlatma ile beraber ceza faslinin de mevcut olduğu ve caddelere tavuk çıkarılmasının da yasaklandığı bildirilmiştir¹⁰³³.

Bunlardan başka ikinci derecedeki caddeler, sokaklarda eksik olan elektrik lambalarının yakılması ve Pazar günleri cenaze ilanı için halkın sıkıntı ektiginden buna bir çare bulunması hususunda belediye başkanından yapılan rica belediyece haklı görülmüştür. Eksik lambalar taktırılmış ve Pazar günü cenazesi olanların da nöbetçi belediye zabıta memuruna müracaatında ilan işinin de temin edileceği öğrenilmiştir¹⁰³⁴.

Şehirde yeni binalar yapılırken ve mevcut binalar tamir edilirken değerli eserlerin restorasyon faaliyetleri de gerçekleştirilmiştir. Gedik Pasa (İmaret) Camisinin mimari ve sanatsal kıymeti ile orantılı bir şekilde tamiri kararlaştırılmış ve Evkaf Umum Müdürlüğüne gönderilen mimarlar tarafından kesfi yapılmıştır. Caminin 20.000

¹⁰²⁹ “Şehrimizin Birkaç Meselesi”, Haber, nr: 2162, 3 Mart 1941; “Yeni Sokak Lambaları ve esmeler”, Haber, nr: 2194, 26 Haziran 1941.

¹⁰³⁰ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2219, 22 Eylül 1941.

¹⁰³¹ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2206, 7 Ağustos 1941.

¹⁰³² “esitli Haberler”, Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

¹⁰³³ “Belediye Tembihleri”, Haber, nr: 2658, 18 Subat 1946.

¹⁰³⁴ “Belediye Ricalarımızı Kabul Ederek Yaptı”, Haber, nr: 2786, 26 Mayıs 1947.

lira harcanarak tamir edilecegi ve sonradan degeri takdir edilmeyerek kireçle kapatılmış olan çini tezyinatının da meydana çıkarılacağı belirtilmiştir. Gazete “şehirde eski devirlerden kalma biricik sanat abidesi olan bu bina için alınan restorasyon kararının çok yerinde bir iş olduğunu” belirtmiştir¹⁰³⁵. Tamir işlerine bu işte uzmanlığı olan Mimar Sinan nezaret etmiştir. Tamirde binanın ilk yapıldığı şeklin bütün ayrıntısı ve incelikleri aynı işçilik ve üslup ile yenileneceği ve birkaç asır önce bir depremde sonra yapılmış olan tamirde aslına sadakat gösterilmeyerek yapılan değişikliklerin de giderileceği belirtilmiştir. İlk önce binanın asıl bünyesini tehdit eden arızalar tamir edilerek ve bu suretle günün birinde çökme tehlikesinin önüne geçilmiştir¹⁰³⁶. Daha ziyade bir yenileme mahiyetinde bulunan tamir esnasında bazı büyük mermer direkler de değiştirilmiştir. Vaktiyle bu direkler İncehisar mermer ocaklarından getirildiği gibi yenileri de oradan temin edilmiştir. İmaret camisine büyük direklerin getirilebilmesi için enli tekerlekli özel bir araba oluşturulmuş ve bir defasında manda çiftleri bir defasında da dört çift beygir kosalması suretiyle direkler taşınmıştır¹⁰³⁷.

Ayrıca Evkaf ismi meçhul kalmış bir Türk nakkasının da meydana çıkmasına hizmet etmiştir. Caminin geçirdiği tamirlerden birisinde caminin içindeki “emsalsiz bir zevkle yapılan tezyinatın ve nakislerin düz kireç badanası ile kapatıldığı” anlaşılmıştır. Bir kemer altında adeta örnek gibi kalan nakisler sanatsal zevk erbabının hayret ve takdiriyle karşılanmıştır. Nakislerin tamamen meydana çıkarılması için Evkaf Umum müdürlüğünün hizmetine devam edeceğinin öğrenilmesi memnuniyet oluşturmıştır¹⁰³⁸. Büyük bir mimari değere sahip olan bu caminin tamiri ve ilk yapıldığı hale getirilebilmesi için 50.000 lira gibi büyük bir para harcanacağı düşünülmüştür. Caminin asırların ihmali ile sağlamlığını kaybetmiş olan taş duvarları da yeniden yapılmıştır. Fakat 500 sene önceki ustaların yaptıkları işleri aynen eski haliyle yapmak için hem eski işleri bilen uzmanlara hem de uzun zaman zarfına ihtiyaç bulunduğu belirtilmiştir¹⁰³⁹. Tamiratin ilerlemesi üzerine cami içindeki yazılar ve tezyini eserler de kendini göstermeye başlamıştır. Bu caminin şehirdeki eski eserler arasında yüksek estetik

¹⁰³⁵ “Gedikpaşa Camisi”, Haber, nr: 1868, 25 Temmuz 1938.

¹⁰³⁶ “Atalar Yedigari Mühim Bir Sanat Eseri”, Haber, nr: 1894, 27 Ekim 1938.

¹⁰³⁷ “Dünya’da Esi Olmayan Afyon Mermeri”, Haber, nr: 2523, 12 Ekim 1944.

¹⁰³⁸ “Gedikpaşa Camisinin Kıymetli Nakisleri”, Haber, nr: 1953, 12 Haziran 1939.

¹⁰³⁹ “Ziraat Vekili B. Muhlis Erkmen ve Vakıflar Umum Müdürü B. Fahri Kiper’in Ziyaretleri”, Haber, nr: 1961, 20 Temmuz 1939.

degerine sahip milli bir eser oldugu belirtilmistir¹⁰⁴⁰. Tamiratin ilerlemesi üzerine caminin zarif bir sekil aldigi, özellikle Afyon-Çay yolu üzerinden görünüsünün çok güzel oldugu belirtilmistir. Ayrica Genel Müdürlüğün büyük bir para sarfi ile yaptigi bu tamirin ne kadar yerinde oldugunun daha iyi anlasildigi da ifade edilmiştir¹⁰⁴¹. Tarihi Eserleri Koruma Cemiyeti tarafından Gedik Ahmet Pasa Camisinin asri bir sekilde tanzim edilen iç kismini halilarla döşenmiştir¹⁰⁴².

Şehirde Sahipata hükümeti zamanından kalma Ulu Cami o zamanki mimarinin en büyük örneği olan çok önemli bir eserdir. İçinde tertip ve tezyin bakımından da değerli seyler vardır. Avrupalı arkeologların da dikkatini çekmiş olan bu eser halkın yardımları ve Evkaf Umum Müdürü eski Afyon valilerinden Fahrettin Kiper'in ilgi ve yardımıyla 1946 yılı içinde tamir edilmiştir¹⁰⁴³.

2. Elektrik İşleri

Nafia Vekili Ali Çetinkaya'nın elektrik müessesesini incelemesi sonucunda müessesenin yeni malzeme ve islah muhtaç olduğunun anlaşılması üzerine vilayete müessesenin islah edilmesi, islah imkan bulunmazsa da belediyeye devri bildirilmiştir. Elektrik müessesesinin özel idarenin mali olması ve Muhasebe hususiye bütçesinin çok yüklü olması nedeniyle yeni makinelerle teçhiz imkanı bulunamamış ve vilayet müessesenin belediyeye devrini doğru bularak vekaletten kıymet takdiri için uzman istenmiştir. Bu şekilde Nafia Vekaleti elektrik mühendislerinden Hüseyin Argüder ile Sirket ve Müesseseler Muamelat Müdürü Hilmi Bariç şehre gelmiştir¹⁰⁴⁴.

Vilayet umumi meclisi toplantısında elektrik müessesesinin 10 senede ödenmek üzere 28.000 lira civarında para karşılığında belediyeye satılması kabul edilmiştir¹⁰⁴⁵. Devir işinin mali yılın başlangıcı olan 1 Haziran 1938 tarihinde başlayacağı belirtilmiş,

¹⁰⁴⁰ “Gedik Pasa Camiisi Tamirati”, Haber, nr: 2087, 3 Haziran 1940.

¹⁰⁴¹ “Gedikpasa Camisi”, Haber, nr: 2108, 12 Ağustos 1940.

¹⁰⁴² “Tarihi Eserleri Koruma Derneginin Güzel Bir Tesebbüsü”, Haber, nr: 2653, 31 Ocak 1946.

¹⁰⁴³ “Mühim Bir Eski Eser Tamir Ediliyor”, Haber, nr: 2731, 11 Kasım 1946.

¹⁰⁴⁴ “Elektrik Müessesesinin Belediyeye Devri İçin Kıymet Takdir Ediliyor”, Haber, nr: 1821, 31 Ocak 1938.

¹⁰⁴⁵ “Elektrik Müessesesi Belediyeye Geçti”, Haber, nr: 1822, 7 Şubat 1938.

bu münasebetle elektrik abonmanlarının yeni abone senetlerini imza etmelerine gerek görülmüştür¹⁰⁴⁶.

1938 yılında şehirde gündüzleri elektrik yoktu. Bu durum şehir hayatında önemli bir eksiklik oluşturmaktaydı. Belediye buzhane kurmak için gündüzde elektrige ihtiyaç duyduğundan şehrin gündüzleri de elektrik akimına kavuşması ihtimali vardı¹⁰⁴⁷. Belediye müesseseyi devir alır almaz gündüzleri de elektrik vermek ve bu şekilde elektrik kuvvetinden yararlanacak olan bazı sanat erbabinin ve buzdolabi kullanacak olanların ihtiyacını temin etmek düşüncesindedir. Gündüzleri elektrik verilmeye başlanılınca bundan yararlanmak isteyenlerin gittikçe çoğalacağı düşünülmüştür¹⁰⁴⁸. Ayrıca elektrik müessesesinin islahi için önemli miktarda para tahsis edeceği, kilovat fiyatını ucuzlatacağı da belirtilmiştir. Mazot yakan müessesenin yerli kömürle çalıştırılması ve elektrigin bir lüks olma vaziyetinden fakir halkın da kullanabileceği bir işik haline getirilmesi düşünülmüştür¹⁰⁴⁹. Kesin olmamakla birlikte kilovat fiyatının 15 kuruşa indirilebileceği ifade edilmiştir. Mazot yerine yerli kömür kullanılmasını en büyük milli kazanç olarak niteleyen müessesede üretim fazlalasınca sokak tesisatının elektrigi nakle yetmeyeceği belirtilmiştir. Bu nedenle sokak tesisatının da değiştirilmesine gerek görülmüştür¹⁰⁵⁰.

Belediye özel idareden devren teslim alacağı elektrik müessesesini islah için hazırlıklara başlamıştır. Daha öncede inceleme yapmak üzere şehre gelmiş olan Nafia Vekaleti elektrik mühendislerinden Hüseyin Argüder islah projelerini yapmak ve incelemelerde bulunmak üzere şehre gelip gitmiştir¹⁰⁵¹. Belediyenin yapacağı yeni tesisatın elektrigin maliyet fiyatını düşüreceği anlaşılmıştır. Bu şekilde yeni tesisat yapıldıktan sonra kilovat fiyatlarında önemli bir indirim yapılması mümkün olacağı belirtilmiştir. 100.000 lira kadar bir para harcanması gerektiği belirtilen yeni tesisatın 1939 Haziran'ından sonra kesin kabul işleminin yapılacağı bildirilmiştir. Projelerin şehrin 20 senelik geleceği dikkate alınmak ve artabilecek ihtiyaçlar göz önünde

¹⁰⁴⁶ “Şehir Elektrigi”, Haber, nr: 1824, 17 Subat 1938; “Şehrimiz Elektrigi”, Haber, nr:1851, 26 Mayıs 1938.

¹⁰⁴⁷ “Elektrik Müessesesi 9 Ay Sonra Mükemmel Bir Sekil Alabilecek”, Haber, nr: 1823, 10 Subat 1938.

¹⁰⁴⁸ “Şehir Elektrigi”, Haber, nr: 1824, 17 Subat 1938.

¹⁰⁴⁹ “Elektrik Müessesesinin Belediyeye Devri İçin Kıymet Takdir Ediliyor”, Haber, nr: 1821, 31 Ocak 1938.

¹⁰⁵⁰ “Elektrik Müessesesi 9 Ay Sonra Mükemmel Bir Sekil Alabilecek”, Haber, nr: 1823, 10 Subat 1938.

¹⁰⁵¹ “Elektrik Müessesesinin Belediyeye Devri İçin Kıymet Takdir Ediliyor”, Haber, nr: 1821, 31 Ocak 1938; “Elektrik Tesisatının Islahi İçin Projeler Hazırlanıyor”, Haber, nr: 1839, 14 Nisan 1938.

tutulmak suretiyle yapılmakta olduğu ifade edilmiştir¹⁰⁵². Ayrıca yeni tesisatin şehrin bu günkü durumunun iki katına yetecek kuvvette yapılacağı, buzhane ve sanayi ihtiyaçlarının da dikkate alındığı belirtilmiştir¹⁰⁵³. Santral binasını yeni makinelerle değiştirmek ve genişletmekten yeni bir bina yapılması masraf yönünden de uygun görüldüğünden İstanbul istasyonundaki “Tephirhane” civarına yeni bir santral binası yapılmasına karar verilmiştir. Eski binadan da garaj olarak yararlanacağı belirtilmiştir. Şehir dahilinde muhavvile merkezleri oluşturulabileceği gibi tellerinin de önemli bir kısmının değiştirileceği ifade edilmiştir¹⁰⁵⁴.

Elektrik santralindeki iki makinenin tamirine gerek görülmüş ve bu münasebetle şehir aydınlatılması için gereken elektrik kısmen silodan tedarik edilmiştir. Bu durum ışığın dalgalı olmasına sebep olmuştur. Makinelere birisinin tamiri bitip diğer makinenin tamirine başlanacağı ifade edilmiştir. Bu süreçte bir kısım yerlerin elektriğinin geçici olarak kesilebileceği belirtilmiştir¹⁰⁵⁵. Toprak mahsulleri ofisinin silosundan bir süre için şehre elektrik alınması işini sonuçlandırmak için Ankara’ya gitmiş olan belediye başkanı Hüseyin Tiryakioğlu dönmüştür¹⁰⁵⁶. Fakat Toprak Mahsulleri Ofisince kabulü imkanı olmayan bazı şartlar ortaya konulduğundan acele ihtiyaçlar için başka bir çare düşünülmüştür. Santral ile gar arasında yapılacak yer altı kablosu ve muhavvile merkezi araç gereçleri de eksiltmeye konulmuştur. Santralde yapılması gereken bazı işlerden dolayı şehrin bir kısım yerlerinin elektriği geçici olarak kesilmiştir. Karardan halkın vaktiyle haberdar edilmiş olduğu için ani bir karanlık karsısında kalınmadığı belirtilmiştir¹⁰⁵⁷.

Belediye, 1939 yılı Ağustos ayının ilk haftasından itibaren şehre gündüzleri de elektrik verilmesini sağlamıştır. Bu karar çeşitli ihtiyaçları temin noktasından memnuniyet sağlamıştır¹⁰⁵⁸. Küçük sanayi ihtiyaçlarının, özellikle radyo ile haber alma ihtiyacının bu suretle gerçekleşecek olmasının halkta memnuniyet yarattığı ifade edilmiştir¹⁰⁵⁹.

¹⁰⁵² “Belediye Elektriği Ucuzlatacak”, Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

¹⁰⁵³ “Elektrik İşleri”, Haber, nr: 1906, 22 Aralık 1938.

¹⁰⁵⁴ “Şehrimiz Elektriği”, Haber, nr: 1851, 26 Mayıs 1938.

¹⁰⁵⁵ “Elektrik Santralindeki Tamirat”, Haber, nr: 1892, 17 Ekim 1938.

¹⁰⁵⁶ “Belediye Meclisi Bugün Fevkalade Olarak Toplanıyor”, Haber, nr: 1947, 22 Mayıs 1939.

¹⁰⁵⁷ “Elektrik İşleri”, Haber, nr: 1964, 31 Temmuz 1939.

¹⁰⁵⁸ “Belediye Gündüzleri de Elektrik Temin Etti”, Haber, nr: 1968, 14 Ağustos 1939.

¹⁰⁵⁹ “Elektrik İşleri”, Haber, nr: 1983, 5 Ekim 1939.

Belediyenin elektrik santralini takviye için siparis ettiği yeni motor gümrüğe gelmiştir¹⁰⁶⁰. Motor sehre gelince isik azlığının ortadan kalkacağı ifade edilmiştir¹⁰⁶¹. Belediyece satın alınan yeni motorun yerleştirilmesine başlanmıştır. Bu iş bittikten sonra elektrik üretiminin artacağı ve bazı sokakların elektriğinin kesilmesine de artık gerek kalmayacağı ifade edilmiştir¹⁰⁶². Elektrik santrali için uzunca süre yetebilecek mazot stoku bulundurmak için gereken tedbir de alınmıştır¹⁰⁶³.

Belediye elektrik santralina üç havuz yaptırmaya karar vermiştir. Santralde sarf edilen suyun bu havuzlarda soğutularak tekrar kullanılacağı, bu şekilde hem su tasarruf edileceği hem de akan suların çamur yapmasının önüneceği belirtilmiştir¹⁰⁶⁴. Ayrıca radyo sahiplerinin sabah servisinden yaralanabilmelerini sağlamak için elektrik akımının sabahları radyo yemek tariflerini yapıp bitinceye kadar devamını uygun görmüştür¹⁰⁶⁵.

Belediyece işletilmekte olan elektrik santralindeki motorlar mazotla çalışmaktaydı. Günün birinde mazot bulmakta güçlük çekilmesi ihtimaline karşı belediyece tedbir düşünülmeğe ve siloda kömürle elektrik üretilmekte olduğu göz önüne alınarak şehrin elektrik ihtiyacının oradan temini çareleri araştırılmaya başlanmıştır. Silonun sehre ne kadar elektrik verebileceği, bunun sebekeye ne şekilde dağıtılacağı incelenmiştir. Bu incelemelerden sonra Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü ile bir anlaşma yapılarak şehrin mazot bulunmadığı zamanlarda da elektriksiz kalmaması sağlanacağı belirtilmiştir¹⁰⁶⁶. Mazot teminindeki güçlük dolayısıyla belediye şehri elektriksiz bırakmamak için tedbirler düşünmüştür. Geceleri saat 23,00'den sonra elektriğin kesilmesi ve bir kısım ihtiyacın silodaki santralden sağlanması söz konusudur. 23,00'ten sonra elektrik kesintisine başlanacak olursa vaktiyle ilan edileceği ve her eve bir miktar gaz verileceği ilan edilmiştir¹⁰⁶⁷. 16 Mart 1942 tarihinden itibaren mazottan tasarruf için elektrik santrali çalışmasına gece yarısından sonra saat ikide son verileceği,

¹⁰⁶⁰ “Elektrik İşleri”, Haber, nr: 1983, 5 Ekim 1939.

¹⁰⁶¹ “Elektrik ve Su İşleri”, Haber, nr: 1990, 2 Kasım 1939.

¹⁰⁶² “Elektrik Santralında Yeni Motor Yerleştiriliyor”, Haber, nr: 1996, 27 Kasım 1939.

¹⁰⁶³ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2027, 20 Subat 1940.

¹⁰⁶⁴ “Elektrik Santralında Yaptırılacak Havuzlar”, Haber, nr: 2044, 11 Mart 1940.

¹⁰⁶⁵ “Sabahları Radyonuzu Açabilirsiniz”, Haber, nr: 2142, 12 Aralık 1940.

¹⁰⁶⁶ “Şehrimiz Elektrik İhtiyacı İçerisinde Silodan Temin Olunacak”, Haber, nr: 2247, 15 Ocak 1942.

¹⁰⁶⁷ “Elektrik İşi”, Haber, nr: 2259, 26 Subat 1942.

evlere yarım sar litre gaz verilmek suretiyle bu saatten sonra gerekebilecek aydınlatma ihtiyacının sağlanacağı belirtilmiştir¹⁰⁶⁸.

Belediye elektrik müessesesince elektrik abonelerinin bir sene zarfında harcamaya mecbur oldukları kilovat miktarı 25 kilovattan 50 kilovata çıkarmıştır. Bir yıl içinde bu miktarda elektrik sarf etmeyenlerin 50 kilovata kadar olan sarfiyat bedelini Nafia Vekaleti tarafından tespit edilen tam tarife üzerinden ödeyecekleri belirtilmiştir. Ayrıca fazla sarfiyat yapanlardan 1.000 kilovattan sonrası için tam tarife üzerinden %15 indirim yapılacağı da ifade edilmiştir. Resmi daireler için yapılan indirim %15'e, ek kuvvetler indirimi de %20'ye indirilmiştir¹⁰⁶⁹. Fakat şehir halkının her abonmanın 50 kilovat elektrik sarf etmek mecburiyetinin kaldırılmasını istemesi üzerine belediye meclisinin 1 Subat 1941 tarihli toplantısında vakiyle konulmuş olan bu mecburiyet kaldırılmıştır. "Bundan sonra her abonmanın ancak sarf ettiği elektriğin bedelini vereceği" ilan edilmiştir¹⁰⁷⁰.

Vilayet dahilindeki kaza ve nahiye merkezlerinde mevcut elektrik tesisatı kömür veya su ile çalışmaktadır. Yalnız şehir tesisatı mazotla işlediği için belediyenin zor durumda olduğu belirtilmiştir. Aynı durumda olan birkaç yerde ara sıra elektrik isiginden mahrum kaldığı halde Afyon belediyesinin beceri ve basarisi ile şimdiye kadar elektriksiz kalmadığı ifade edilmiştir. Diğer taraftan belediyece santralin kömürle işler hale çevrilmesi tesebbüsleri de devam etmiştir¹⁰⁷¹.

Elektrik santralindeki makinelerin eskiligi ve bir yandan da mazot darlığı dolayısıyla aydınlatma işi düzenli gidilmemiştir. Belediye bir yandan santrali kömürle işletmek için lokomobil temine çalışmış, öte taraftan da Çay nahiye merkezindeki su kuvvetlerinden faydalanmayı düşünerek incelemeler yaptırmıştır. Çay'dan Afyon'a kadar elektrik getirmek için gereken bakır tel elde edilebilirse bu işin gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Çay'da 200 metreden aşağıya akan suların 1.500 beygirlik bir kuvvet vereceği hesaplanmıştır. Bu kuvvetin hem Çay nahiyesine hem de Bolvadin ve Afyon'a yetebilecek seviyede olduğu belirtilmiştir¹⁰⁷².

¹⁰⁶⁸ "Mazottan Tasarruf İçin", Haber, nr: 2264, 16 Mart 1942.

¹⁰⁶⁹ "Elektrik Abonelerinin Mecburi Senelik Sarfiyatı", Haber, nr: 1972, 28 Ağustos 1939.

¹⁰⁷⁰ "Belediye Meclisinin Mühim Kararları", Haber, nr: 2155, 6 Subat 1941.

¹⁰⁷¹ "Şehrimizin Isık İsi", Haber, nr: 2356, 15 Subat 1943.

¹⁰⁷² "Belediye Elektrik İşleriyle Mesgul", Haber, nr: 2415, 9 Eylül 1943.

17 Aralık 1943 tarihinde belediye meclisi yaptığı olağanüstü toplantıda Ankara’da yüksek elektrik mühendisi Hasan Halet’ten şehre kömürle işler bir elektrik santrali kurulması için gelen teklif okunmuştur. Belediye meclisi işin üzerinde önemle durmuş, teklif sahibine sorulan bazı soruların cevapları alındıktan sonra tekrar toplanılmasına karar verilmiştir¹⁰⁷³. 30 Aralık 1943 tarihinde tekrar toplanılarak elektrik santraline kömürle işler makineler alınması hakkında konuşulmuştur. Mevcut makinelerin hem eskimis bulunması hem de mazotla işlemesi yüzünden mutlaka yeni makineler alınmasına gerek görülmüştür. Halk da belediyeye ödünç para yardımı yapmak için önemli taahhütte bulunmuştur. Bu paraların ileride elektrik sarfiyatının üçte biriyle mahsup edilmek suretiyle ödeneceği ve makinelerin alım işi için gereken yerlere bir heyet gönderileceği ifade edilmiştir¹⁰⁷⁴. Belediye Başkanı Kemal Askar belediyeye satışı teklif edilen elektrik makinesinin satın alınması işiyle meşgul olmak üzere Ankara’ya gitmiştir¹⁰⁷⁵.

Elektrik santralindeki makinelerden birisinde arıza olması nedeniyle elektrik mahallelere nöbetle verilmiştir¹⁰⁷⁶. Elektrik meselesi şehrin en önemli derdi idi. Gerek mazot azlığı ve gerek santraldaki makinelerin eskimis ve yıpranmış bulunması sebepleriyle şehir zaman zaman tam veya yarı karanlıkta kalmaktaydı. Bu iş üzerinde çok uğrasan ve her çareye başvuran belediye, kömürle işler bir makine teminini basarmıştır¹⁰⁷⁷.

Elektrik santralindeki makinelerin eskimis ve yıpranmış bulunması dolayısıyla bir süre şehir elektrigi silodan temin edilmiştir. Bu durumun da hem daha çok devamına imkan bulunmadığı, hem de yeterli derecede elektrik temin edilemediği kaydedilmiştir. Belediyenin birçok araştırma ve ilandan sonra çok müsait şartlarla satın aldığı yeni ve kömürle işleyecek büyük makine şehre gelmiş ve istasyondan santrale nakledilmiştir. Ancak belediyenin yeni makinenin bedelini bütçesinden temin etmeye imkanı yoktu. Bu güçlük halkın tüketeceği elektrik bedelleri için belediyeye vermeye başladıkları avanslar ile asılmıştır. Bu avansların her üç ayda bir elektrik bedeli alınmak suretiyle mahsup

¹⁰⁷³ “Belediye Meclisi Fevkalade Bir Toplanma Yaptı”, Haber, nr: 2441, 20 Aralık 1943.

¹⁰⁷⁴ “Belediye Meclisi Elektrik Tesisatı İşi İçin Tekrar Toplandı”, Haber, nr: 2445, 3 Ocak 1944.

¹⁰⁷⁵ “Belediye Reisimiz Ankara’ya Gitti”, Haber, nr: 2470, 30 Mart 1944.

¹⁰⁷⁶ “Elektrik Nöbetle Veriliyor”, Haber, nr: 2449, 17 Ocak 1944.

¹⁰⁷⁷ “Belediyemizin Bir Basarısı”, Haber, nr: 2474, 13 Nisan 1944.

edilecegi belirtilmiştir¹⁰⁷⁸. Bir taraftan yeni makinenin montajı için çalışmaların devam ettiği, diğer taraftan da belediyenin makinenin sarfiyatını karşılamak üzere kömür stok edeceği ifade edilmiştir¹⁰⁷⁹. Belediyece halkın elektrik ücretine mahsuben verdiği avans paralar ile satın alınan buhar makinesinin montaj işleri ilerlemiştir. Ağustos ayı başında elektrik verilebileceği belirtilmiştir¹⁰⁸⁰.

Belediyece elektrik üretiminde kullanılmak üzere satın alınmış olan buhar makinesinin denemesi yapılmıştır. Devlet Demir Yolları'nın yetkili fen adamları tarafından yapılan deneme makinenin 200 beygirden fazla gücü olduğunu göstermiştir¹⁰⁸¹. Elektrik santralina konulan yeni buhar makinesinin denemeleri olumlu ve başarılı bir sonuç vermiştir. Yalnız uzun süreden beri aranmakta olan 40 cm eninde makine kayısı bulunamadığından tam randıman alınamamıştır. İstanbul'a kayısı gelmesi ve oradan da şehre getirilmesi beklenmeye başlamıştır¹⁰⁸².

Belediye şehirde bulunan yüksek elektrik mühendisi Fahrettin Ergüvenç'ten şehir elektrik santralini ve hatlarını inceleyerek bir rapor vermesini rica etmiştir. Ve Fahrettin Ergüvenç bu ricayı kabul ederek gereken incelemeleri yapmıştır¹⁰⁸³

Şehir elektriginin normale dönmesi ile yapılacak islahat için belediyece beş senelik bir program hazırlanmıştır. Programın tanziminden önce bir elektrik uzmanının da fikri alınmıştır¹⁰⁸⁴. Belediye de elektrik işlerini telefon tesisatını çalıştırabilecek şekilde islahat gayret etmektedir¹⁰⁸⁵. Makinelerden birisi daha çalışmaya başlamıştır. On beş güne kadar mahallelerdeki belli başlı sokakların aydınlatılmaya başlayacağı, otomatik telefon işletmek için polis idaresine de elektrik verileceği ifade edilmiştir. İlavesine lüzum görülen dinamo satın alınıp gelince ışığın daha bollaşacağı ve her isteyene elektrik verilmesinin mümkün olacağı belirtilmiştir¹⁰⁸⁶.

Elektrik santralindeki buhar makinesinde bir arıza olması üzerine tamiri için teşebbüse geçilmiştir. Yalnız mazotla işleyen makinenin çalıştığı ve elde edilen

¹⁰⁷⁸ “Şehir Elektrigi İsi İyi Bir Safhada”, Haber, nr: 2483, 15 Mayıs 1944.

¹⁰⁷⁹ “Elektrik İşleri”, Haber, nr: 2486, 25 Mayıs 1944.

¹⁰⁸⁰ “Yeni Elektrik Ceryanı Ay Başında Verilebilecek”, Haber, nr: 2500, 13 Temmuz 1944.

¹⁰⁸¹ “Elektrik İsi”, Haber, nr: 2512, 24 Ağustos 1944.

¹⁰⁸² “Elektrik Santralina Konulan Yeni Makine”, Haber, nr: 2527, 26 Ekim 1944.

¹⁰⁸³ “Şehir Elektrigi”, Haber, nr: 2646, 7 Ocak 1946.

¹⁰⁸⁴ “Şehir haberleri”, Haber, nr: 2656, 11 Subat 1946.

¹⁰⁸⁵ “Otomatik Telefon”, Haber, nr: 2671, 4 Nisan 1946.

¹⁰⁸⁶ “Elektrik İşleri”, Haber, nr: 2679, 2 Mayıs 1946.

elektrigin genel yerlere verildiği ifade edilmiştir¹⁰⁸⁷. Bu nedenle şehirde elektrigin aksamdan gece yarısına kadar ve öğle üzeri de radyo dinleyecek kadar olduğu belirtilmiştir¹⁰⁸⁸.

1 Subat 1947 tarihinde toplanacak olan belediye meclisi gündeminde, yeniden kurulacak elektrik tesisatının 516.500 liraya yapılacağına dair uzman raporlarına dayanarak İller Bankasının teklifi de bulunmaktadır. Uzun yıllardan beri elektrik isigina alisan şehir halkının herhangi bir arıza dolayısıyla kısa süren kesintiye dayanamadığı belirtilmiştir. Evine, mağazasına, işyerine elektrik almak isteyen birçok Afyonlunun istekleri yerine getirilememiştir¹⁰⁸⁹.

2 Haziran 1947 tarihinde Adliye’de toplanacağı belirtilen belediye meclisinin gündeminde elektrik tesisatı için İller Bankasının vereceği para hakkındaki yazı da vardır¹⁰⁹⁰. Ayrıca elektrik santralindeki dizel ve buhar makinelerinin hurdalasan kısımlarının İstanbul’da yeniden yaptırıldığı belirtilmiştir¹⁰⁹¹.

13 Haziran 1947 tarihli belediye meclisi toplantısında gelirleriyle masrafları karşılanamadığından bir hayli borç yapmış ve yapmakta olan elektrik müessesesinde tasarruf etmek için bu müessesenin muhasebe kadrosunun lağvi ile elektrik hesap işlerinin de belediye muhasebesi tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Dogumevinin Devlet Hastanesi’ne nakli dolayısıyla boşalan eski belediye binasının belediye başkanının teklifi ile kiralanması uygun görülmüştür. Bu bina kiraya verilirken İstiklâl Savaşında Atatürk’ün misafir kaldığı İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak ile 30 Ağustos zaferini sağlayan hareketin planlaştırıldığı odanın müze haline getirilmesi de görülmüştür¹⁰⁹². Ayrıca 14 Temmuz’dan itibaren yalnız geceleri verilmekte olan elektrigin gündüzleri de verilmeye başlandığı belirtilmiştir¹⁰⁹³.

1 Ağustos 1947 tarihinde belediye meclisi olağanüstü bir toplantı yapmıştır. Gündemde elektrik tesisatına dair İller Bankasının mektubu ve encümen kararı vardır. İller Bankası mektubunda, elektrik mühendisi Erbil’in verdiği raporun belediye

¹⁰⁸⁷ “İl ve Şehir Haberleri”, Haber, nr: 2706, 5 Ağustos 1946.

¹⁰⁸⁸ Haber, nr: 2721, 30 Eylül 1946.

¹⁰⁸⁹ Hayri TOKMAN, “Şehrimiz Elektrik Tesisatı Yenilenmesi Düşünülürken”, Haber, nr: 2752, 27 Ocak 1947.

¹⁰⁹⁰ “Belediye Meclisi Bu Gün Toplanıyor”, Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

¹⁰⁹¹ “Elektrik Motorlarının Bazı Parçaları Yeniden Yaptırılıyor”, Haber, nr: 2789, 5 Haziran 1947.

¹⁰⁹² “Belediye Meclisi Toplantıları 15 Gün Daha Uzatıldı”, Haber, nr: 2792, 16 Haziran 1947.

¹⁰⁹³ “Elektrik”, Haber, nr: 2801, 17 Temmuz 1947.

meclisince kabul edildiğinin bildirilmesi üzerine proje tanziminin 2.300 liraya mühendis Erbil'e verildiği ifade edilmiştir. Mühendis tarafından verilen raporda sudan elektrik üretiminin mümkün olmadığı ve meclise kanaat gelmesi için yol ödenegi belediyece verilmek şartıyla su isini incelemek üzere bir mühendis gönderileceği bildirilmiştir. İller Bankası tarafından gönderilen mektupta belediye meclisi tarafından kabul edildiği bildirilen kararın fesh edilen meclis tarafından alındığı ifade edilmiştir. Yeni meclis önceki meclisin almış olduğu kararı ve mühendis Erbil'in raporunu esaslı bir şekilde incelemiştir. Raporla İller Bankası teklifinin kabul veya reddinden önce şehir civarı ile yakınlarındaki suların kullanılarak elektrik üretiminin mümkün olup olmasının incelenmesine karar verilmiş ve bu karar gereğince İller Bankasına sudan elektrik üretimine ihtisasi bulunan bir mühendisin tavsiyesi istenilmiştir. Ayrıca gazete okurlarından da "Bu konu üzerindeki görüş ve düşüncelerini bildirmelerini" istemiştir. Belediye meclisi de 9 kişilik özel bir komisyonda bu işi incelemeye başlamıştır. 11 Ağustos 1947 tarihinde umumî heyetin toplanıp özel komisyonun kararını inceleyeceği belirtilmiştir¹⁰⁹⁴.

Gazete de bu konuda şu öneride bulunmuştur; "1947 yılı içinde şehir elektrigini temine çalışan 200 beygirlik bir lokomobile 100 beygirlik bir dizel motordur. Bunlardan temin edilen elektrigin 160 kilovat olduğu ifade edilmiştir. Şehrin meskenleri ile ticaret yerlerinin yüzde kırkında bile elektrik bulunmamaktadır. Afyonluların daha pek çoğu elektrik almak için bas vurmakta ise de imkansızlıklar dolayısıyla bu talepleri yerine getirilememektedir. Şehrin muhtemel gelişimi ile ticaret yerlerinde, birçok iste elektrik akimından istifade edilmesi hem şehrin gelişimi hem de Afyonluların kazançlarının artması ve kolaylaşması bakımından önemlidir. Bu büyük ihtiyaçların toplamına ilaveten şehirde resmi makamların da sarf ettikleri ve bu gün için özel surette tesis ettikleri santrallerle temine çalıştıkları bir elektrik ihtiyacı vardır. Kurulacak tesisatın mutlak surette bu ihtiyaçları karşılar durumda olması şarttır. İhtiyaç belli olduktan sonra bunu tesis masrafı mazota oranla 2,5-3 defa fazla da olsa sudan kurmak masraf bir defa verileceği ve işletmede bunun telafisine çalışılacağı bakımından karlıdır. Şehre en yakın olan Ayvalı ve Araplı deresi suyu ilk akla gelenlerdir. Bunların dışında Dinar ilçesinin kurmaya çalıştığı büyük santralle Çay bucagının mevcut tesisatını tadil

¹⁰⁹⁴ Hayri TOKMAN, "Belediye Meclisi Elektrik Isini Tekrar Ele Aldı", Haber, nr: 2806, 4 Ağustos 1947.

ederek daha yukarıdan ve daha fazla sukut temini ile elde edilecek takatten faydalanmak akla gelmektedir.”¹⁰⁹⁵

Belediye meclisinin 11 Agustos 1947 tarihli olaganüstü toplantısında gündeminde elektrik isini incelemek için seçilen özel encümenin raporunun incelenip karara bağlanması vardı. Encümen, İller Bankasının mektubunun incelendiğini ve mühendis Erbil raporunun besinci maddesinde her ne kadar sudan elektrik üretimini mümkün görmemekte ise de bu mütalaanın esaslı bir inceleme ürünü olduğuna inanmadığından Nafia Vekaletinden bir mühendis getirilerek suların incelettirilmesi ve üretilecek gücün tespit ettirilmesini istemistir. Uzun tartışmalardan sonra şehir yakınlarındaki suların incelenmesi için Nafia Vekaletinden bir mühendis çağırılmasına, Nafia Vekaletince mühendis gönderilmesi imkansız veya geç gelecek olursa İller Bankasından mühendis alınmasına ve isin acele ve önemine dayanarak belediye başkanı Tevfik İşça'nın Ankara'ya gönderilmesine karar verilmiştir.¹⁰⁹⁶

Gerek feshedilen belediye meclisinin gerekse yeni meclisin incelemekte oldukları elektrik işi karara bağlanmıştır. Belediye meclisi üyeleri içinde de birçok elektrik sudan üretiminin incelenmesini ve bu konunun aydınlatılması istemistir. Bu konunun bir su mühendisine incelettirilmesi, alınacak sonuca göre karara varılması kararlaştırılmış ve su mühendisi temin edilerek işi hızla tamamlamak için de belediye Başkanı Tevfik İşça Ankara'ya gitmiştir. Şehir etrafındaki suların elektrik üretimine elverişli olup olmadığını inceleyen Nafia Vekaleti Su İşleri Daire Yüksek Mühendislerinden Selahi Demirebilek ile Tevfik Madakbas suların miktarı itibarıyla şehirde ihtiyacı karşılayacak miktarda elektrik almanın mümkün olmadığını bildirmiş ve bu hususta Ankara'da hazırladıkları ortak raporu da belediye başkanlığına göndermiştir. Açıklanan su durumundan sonra olaganüstü toplantı yapan belediye meclisi İller Bankasından daha önce gelip inceleme yapan yüksek mühendis Zeki Elbir'nin raporu doğrultusunda kömür ve mazotla çalışan 600 kilovat elektrik üretecek makinelerin kurulmasına karar vermiştir. Bir an önce şehrin elektrik işinin çözümü gerekliliğine karar verilmiş ve bu işin İller Bankası tarafından yatırım yoluyla yaptırılması uygun bulunarak bankadan istenmiştir. Elektrik işi bu şekilde halledildikten ve projeye göre tesise başlandıktan sonra şehirde bir soğuk hava deposu kurulması ve bunun da elektrik

¹⁰⁹⁵ Hayri TOKMAN, “Mühendisin Tetkikini Bekleyelim”, Haber, nr: 2807, 7 Agustos 1947.

¹⁰⁹⁶ “Belediye Başkanı Ankara'ya Gidiyor”, Haber, nr: 2809, 14 Agustos 1947.

isi ile beraber yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca bir de sucuk ve pastırma imalat yeri yaptırılması gündeme alınmıştır. İleri sürülen teknik bilgilere göre santral binasının şehir dışında yapılması gerekmektedir. Bu takdirde eski santral binasının tatil ve onarım edilerek soğuk hava deposu haline getirilebileceği de göz önüne alınmıştır¹⁰⁹⁷.

Belediye bir taraftan Belediyeler Bankası¹⁰⁹⁸ tarafından şehre yapılacak elektrik tesisatı isini siki bir şekilde takip ederken bir taraftan da sık sık arıza yapan elektrik motorlarının bir gün şehri tamamen karanlıkta koyması tehlikesi karşısında kalmamak için yeni tesisat yapılıncaya kadar şehir aydınlatmasını düşünmüştür. Bu çalışmalar sonucunda İstanbul'da Tezel müessesesinde Alman ürünü dört, beş ay kadar kullanılmış bir motor haber alınmıştır. Yapılan haberleşme sonucunda 70.000 lira istenildiği anlaşılmıştır. Motoru satacak müessesenin belediye'deki eski motor ve lokomotif almaya da talip olduğu belirtilmiştir. Meclis, İstanbul Nafia Müdürü İsmail Devletkusu aracılığıyla uzmana muayene ettirerek raporunun alınmasına ve gelecek rapora göre alma ve satma isini düşünmeye karar vermiştir. Bir kısım üyelerse 70.000 lira gibi büyük bir para sarf etmektense beş on bin lira sarfiyatla mevcutların tamirini ve bunlarla yeni tesise kadar işin idaresini ileri sürmüşlerdir¹⁰⁹⁹.

Elektrik motorunun dışısının kırılması dolayısıyla şehrin bir kısım mahallelerinin karanlıkta kaldığı belirtilmiştir. Kırılan dışiyi tamir ettirmek veya yenisini yaptırmak üzere makineci İstanbul'a gitmiştir. Sık sık gerçekleşen arızalar kullanımı durduran bu makinelerin doğru dürüst iş yapmamasının isareti olarak görülmüştür. Belediye de bu kanaatte olduğu için kurulacak büyük tesisata kadar bir motor almasını düşünmeye başlamıştır. Bu durum karşısında gazete de "Erkek Sanat Enstitüsünün 120 beygir kuvvetinde tam dizel bir motoru var. Enstitü yeni binasına geçti ve motorunu da esaslı bir şekilde monte etti. Motor gündüzleri çalışarak kendi ihtiyaçları için elektrik temin etmektedir. Elde edilen elektrik doğal olarak kendi ihtiyaçlarından çok fazladır. Bu

¹⁰⁹⁷ Hayri TOKMAN, "Şehir Civarındaki Suların Azlığı Dolayısıyla Şehir Elektrik Temini İmkansız Görüldü", Haber, nr: 2818, 18 Eylül 1947.

¹⁰⁹⁸ Belediyeler Bankası Cumhuriyetin ilanından sonra şehirlerin daha mamur hale gelmesinde belediyelere mali ve teknik yardım sağlamak amacıyla 11 Haziran 1933 tarihli 2301 sayılı kanun ile kurulmuştur. On yıllık faaliyet dönemi içerisinde görülen eksiklik ve yetersizlikleri gidermek amacıyla 13 Haziran 1945 tarihli ve 4759 sayılı kanunla belediyelerin yanında tüzel kişiliğe sahip diğer yönetim birimleri olan il özel idareleri ve köyleri de kapsamına almak suretiyle yeniden örgütlenerek İller Bankası adını almıştır. Doğan KESTANE, İller Bankası ve Yerel Yönetimlerle İlişkileri, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara, 1996, s. 26-27. (<http://www.bumko.gov.tr/TR/Tempdosyalar/DKestane.pdf>) (Erişim Tarihi: 24.04.2008)

¹⁰⁹⁹ Hayri TOKMAN, "Belediye Yeni Bir Elektrik Motoru Alıyor", Haber, nr: 2824, 9 Ekim 1947.

motorun gündüz çalışmalarındaki fazla elektrikten ve geceleri de saat 12'ye kadar çalışmasını temin ederek şehrin bir kısmını bu motora bağlamak ve bu suretle mevcut motorların yükünü hafifletmek ve yeni tesisata kadar işi bu şekilde idare etmek çok yerinde olacaktır. Vali ile Belediye Başkanı'nın Enstitü Müdürlüğü ve Maarif Vekaleti ile temasa geçerek bu işi hayırlı bir karara bağlamasını diliyoruz.”¹¹⁰⁰ denilerek çözüm yolu arayışına katılmıştır.

Belediyenin şehrin ısı ihtiyacını tam ve mükemmel bir şekilde sağlayabilmek için çalışmalarına devam ettiği belirtilmiştir. İşin en önemli kısmının para tedariki olduğu ifade edilmiştir. İller Bankası Afyon elektrik işinin fazla paraya ihtiyaç hissettirdiğini anlayınca yatırım yoluyla yardım şeklini inceleme konusu yapmış, iş olumlu yola girmiştir. Öte taraftan uzmanlara hazırlattırılan projenin Nafia Vekaletinin onayına sunulacağı da ifade edilmiştir. Yeni tesisat yapılıncaya kadar geçici bir zaman için Erkek Sanat Enstitüsünden şehre elektrik verilmesi için teşebbüse girilmiş ise de enstitülerden başka şehirler için de aynı isteklerin yapıldığı, ancak bir prensip kararı ile hepsine de ret cevabı verildiği anlaşılmıştır. Bununla beraber olaganüstü bir ihtiyaç anında enstitüden faydalanabilmek için imkan araştırıldığı da belirtilmiştir¹¹⁰¹.

Şehri aydınlatan iki motordan birisi olan lokomotif arıza yaptığından şehrin dört gün tamamen denecek kadar karanlıkta kaldığı ifade edilmiştir. Esaslı tesisat İller Bankası idare meclisince incelemekte olduğu gibi proje de tasdik edilmek üzere Nafia Vekaletine sunulmuştur. Fakat projenin tasdiki için münakasaya konulması, başlanması, tamamlanması işinin bir seneden fazla zaman süreceği, mevcut iki motorun da artık iş göremeyeceğinin anlaşıldığı belirtilmiştir. Esaslı bir tamirat için şehirde mükemmel bir atölye ve tamirhane de yoktur. Miatlarını dolduran bu makinelerden fayda beklemenin hem belediyeyi tamir adı ile büyük masraflara sokacağı ve hem de şehri sık sık karanlıkta bırakacağı ifade edilmiştir. Yeni bir motor alımı ise belediye bütçesinin takati dışında olduğu gibi borçlanma ile yapılırsa bu da belediyenin yapılmasını düşündüğü elektrik kadar önemli su ve soğuk hava deposu işini geri bıraktıracaktır. Esaslı tesisat kuruluncaya kadar şehirde mevcut resmi makamların elektrik motorlarından faydalanılması gerekliliği belirtilmiştir.

¹¹⁰⁰ “Sanat Enstitüsü Elektriginden Faydalanmalı”, Haber, nr: 2825, 13 Ekim 1947.

¹¹⁰¹ “Şehir İşleri”, Haber, nr: 2828, 23 Ekim 1947.

1947 yili içinde şehirde dört yerde elektrik üretilmekte idi. Bunlardan DDY ve Posta Telgraf Idaresinin motorları ancak kendi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Toprak Mahsulleri Ofisi Silosundan alınan elektriğin ekonomik olmadığı ve belediyeyi büyük zarara uğrattığı da ifade edilmiştir. Geriye kalan Erkek Sanat Enstitüsü motorudur. Yapılan konuşmalarda Maarif Vekaleti Sanat Enstitüleri Genel Müdürünün enstitüler motorlarından şehirlere elektrik verilmemesine prensip olarak karar verdiği cevabi alınmıştır. “Koskoca bir şehrin bir prensip kararı ile karanlıkta kalmasına kimsenin razı olmayacağı kanaatindeyiz. Şehirde devlete ait bir motor bombos dururken o şehrin karanlıkta kalması ve bu devletin nimetlerinden mahrum edilmesi halkı bu müessesese, prensip kararı veren kişi, ait olduğu bakan ve hatta hükümet aleyhinde düşünmeye ve güvenmelerine sebep olmaz mı? Genel müdürden bu işi bir an düşünerek prensip kararını istisnai olarak da olsa şehrimizde uygulamasını rica ediyoruz. Basta vilayet makami olmak üzere belediye başkanının ve milletvekillerinin bu konu ile ilgilenmelerini ve yetkili makamlarla temasa geçerek yeni tesisat yapılıncaya kadar şehrin aydınlatılmasında bu motordan faydalanmamızı temin etmelerini istiyor ve bekliyoruz.”¹¹⁰² denilerek bu meselenin halledilmesi yönünde teşebbüse geçilmiştir. Vilayet makami ile belediye başkanlığı bu hususta Maarif Vekaletine başvurmuş ve yeni tesisat yapılıncaya kadar akaryakıt ve diğer masraflar belediye tarafından temin edilmek şartıyla bu motordan faydalanmasına müsaade istemişlerdir¹¹⁰³.

Elektrik işi hakkında İller Bankasından belediyeye gelen mektupta tesisat işinin banka idare meclisinde incelenmekte olduğu bildirilmiştir. Belediyenin elektrik işini İller Bankasına yaptırdığı takdirde su ve soğuk hava deposu işlerini ele alacağı ifade edilmiştir. Su ve elektrik işlerine sarf edilmek üzere İller Bankasından 500.000 liralık borç istenmiştir¹¹⁰⁴. İller Bankasından gelen cevapta elektrik tesisatını yatırım yolu ile yapamayacağını ve belediyenin borçlanma kudreti olan 400.000 lirayı alarak bu işi kendisinin yapmasının daha uygun olacağını bildirmiştir. Durumu incelemek üzere olağanüstü toplantıya çağırılan belediye meclisi 21 Kasım 1947 tarihinde yaptığı toplantıda yeniden elektrik tesisatı yapılma maksadıyla İller Bankasından 400.000 lira borçlanmasına karar vermiştir¹¹⁰⁵. Belediye meclisi 400.000 lirayı almaya belediye

¹¹⁰² Hayri TOKMAN, “Şehrimiz Elektrikliği ve Bir Prensip Kararı”, Haber, nr: 2830, 10 Kasım 1947.

¹¹⁰³ “Şehrimiz Elektrik İşi”, Haber, nr: 2832, 24 Kasım 1947.

¹¹⁰⁴ “İller Bankasından 500.000 Lira İstikraz İstenildi”, Haber, nr: 2830, 10 Kasım 1947.

¹¹⁰⁵ “Şehrimiz Elektrik İşi”, Haber, nr: 2832, 24 Kasım 1947.

baskani Tefvik Işca ile üyelerden Abdullah Ari'ya yetki vermiştir. Tefvik Işca ile Abdullah Ari'nin gerek borçlanma isini takip ve gerekse Nafia Vekaletindeki projeyi tasdik etmek ve belediyeye ait bazı esaslı işleri ve bu arada Erkek Sanat Enstitüsü elektrik motorundan faydalanma isini halletmek üzere 1 Aralık 1947 tarihinde Ankara'ya gidecekleri bildirilmiştir¹¹⁰⁶. Ankara'ya giden belediye baskanı Tefvik Işca Ankara'dan döndüğü zaman su açıklamalarda bulunmuştur;

“İdare meclisi belediyemizin limitini gözeterek elektrik işlerine sarf edilmek üzere 440.000 lira ödünç para verilmesine karar verdi. Borçlanılacak bu paranın vadesi 15 sene, faiz oranı da %4,5'dur. Vadesi 31 Aralık 1947 tarihinde başlamaktadır. Diğer taraftan İller Bankası şehrimiz elektrik isinin projesini bir müteahhit mühendise yaptırmıştı. Bu projede şehrin nüfusu itibarıyla 300 kilovat özel tenvirat, 30 kilovat genel tenvirat, 15 kilovat da yakıt olmak üzere şehrin elektrik ihtiyacı 345 kilovat üzerinden tespit edilmiş ve bu miktar elektriği üretim için 520 beygir kuvvetinde iki dizel grubunun tesisi uygun görülmüştür. Yine proje mevcut santral binası mevki ve bu günkü durumu itibarıyla uygun görülmediğinden yeni bir santral binasının yapısı da dahildir. Ayrıca transformatör binası ve teçhizatı ile birlikte mevcut sebekenin yeni bastan islah ve tanzimi de gözetilmiş ve yapılacak yeni tesisatın heyeti umumiyesine 456.000 lira kesif bedeli tahmin ve tespit edilmiştir. Bu proje İller Bankası tarafından incelenerek uygun görülmüş ise de götürüp tetkik ettirdiğim Nafia Vekaletince uygun bulunmamıştır. Vekaletten İller Bankasına yazılan bir yazı ile proje geri çevrilmiştir. Bakanlık İller Bankası Genel Müdürlüğüne gönderdiği yazıda su mütalaada bulunmuştur:

“Afyon elektrik tesisatının islah ve takviyesi için bankanızca tanzim ettirilen proje incelenmiş, buharlı ve dizelli elektrik kurulumlarının maliyeti çok az farklı olduğuna göre yerli yakıt olan kömürün tüketimi bakımından buharlı bir santral kurulması daha elverişli görülmüştür. Buna göre projenin buharlı tesisata göre değiştirilmesi gereklidir. Santral takatı, küçük sanayinin gelişimi dikkate alınarak tespit edilmeli ve bankanızca önceden tanzim ettirilen etüt raporunda belirtildiği üzere puvant takatı 600 kilovat alınmalıdır. Bu takatı sabit tipten üzer

¹¹⁰⁶ “Belediye Baskanı Ankara'ya Gidiyor”, Haber, nr: 2833, 1 Aralık 1947.

yüz kilovatlık iki buharlı gurp ile 300 kilovatlık bir yedek dizel temin etmelidir. Bunların tesis safhaları belediyenin mali durumuna göre tahakkuk ettirilebilir.”

Projenin bu suretle iadesi üzerine İller Bankası Genel Müdürlüğü İstanbul’da oturan müteahhit mühendise kararı telgrafla bildirmiştir. Banka ile müteahhit mühendis arasındaki mukavelenin onuncu maddesi hükmüne göre geri çevrilen projenin on gün zarfında bakanlığın talimatı dairesinde tadilinden sonra tekrar tasdiğe sunulacaktır. Projenin tadil işiyle beraber istikraz işinin sona eren formaliteleri de tamamlanır tamamlanmaz elektrik işini hemen ele alarak kanun hükümleri içinde en kısa zamanda tahakkuk ettirmeye çalışacağız.”¹¹⁰⁷

1947 yılı Aralık ayında belediye encümenince verilen bir karar üzerine şehirde elektriklerin saat 16,00’den gece 04,00’e kadar yanacağı belirtilmiştir. Bu şekilde trenle gelen yolcularla okul, sihi müessese ve evlerin karanlıktan kurtulmuş olacağı belirtilmiştir¹¹⁰⁸.

3. Su İşleri

Şehirde her kıs su sıkıntısı baş göstermekte, bir kıs mahalleler susuzluktan istirap çekmekteydi. Hem içme suyu olarak hem de temizlik ve bahçe işleri için kullanılan Kadınana suyunun ihtiyacı güç karşıladığı ifade edilmiştir¹¹⁰⁹. Eski Afyon valisi Ethem Tuncel zamanında oluşturularak şehir suyunu düzenli bir şekilde dağıtmaya başlayan Kadınana Su Şirketi ilk zamanlarda hemen her mahalleyi memnun edebilmiş ise de sonradan yaz ve kıs ortalarında şehrin önemli bir kısmının su ihtiyacını güçlüklerle temin edebilmiştir¹¹¹⁰. Şirket suyun israf edilmemesi için yeni tipte bir çeşme tertibatı yaptırmış ve deneme için belediye civarında bir yere koymuştur¹¹¹¹. Halktan bir kısmının 1940 CHP ocak kongresinde söylediğine göre “Susuzluk başladığı sıralarda çarşıdan Çavuşbas semtine testi ile su götürüldüğü, evden eve ödünç su istenildiği olmuştur.”¹¹¹²

¹¹⁰⁷ “Yeni Elektrik Tesisinin Yapılması Yaklaşıyor”, Haber, nr: 2836, 22 Aralık 1947.

¹¹⁰⁸ “Elektrikler Gece Dörde Kadar Yanacak”, Haber, nr: 2834, 8 Aralık 1947.

¹¹⁰⁹ “Şehrimizde Su İhtiyacını Temin İçin Düşünülen Çareler”, Haber, nr: 1957, 26 Haziran 1939.

¹¹¹⁰ Mahir ERKMEN, “Şehrimizin Bir Su Meselesi Var”, Haber, nr: 2146, 26 Aralık 1940.

¹¹¹¹ “Su İşleri”, Haber, nr: 1822, 7 Şubat 1938.

¹¹¹² Mahir ERKMEN, “Şehrimizin Bir Su Meselesi Var”, Haber, nr: 2146, 26 Aralık 1940.

1939 senesi ilkbahar aylarında Su şirketinin abonmanlarının da sokak çeşmelerinden su alan fakir halkın da günlerden beri sıkıntı içinde oldukları ifade edilmiştir. Su şirketinin 25 Mayıs 1939'da bir iki saatlik süre için istasyondan başka yerlerinde suyunu kesmek suretiyle depodaki suyu çoğaltmayı amaçlamıştır. Yerleri alçak olduğu için daima su bulunan mahallerin suyunu her gün belirli zamanlarda kesmek suretiyle mahalleler arasında eşitliğin ve yukarı mahallelere su çıkmasının temin edileceği ümit edilmiştir. Su israfına engel olacak genel tedbirler de düşünülmüştür¹¹¹³. Belediye tren istasyonları ve yeni hastane binası civarında bulunan bol yer altı sularından yararlanma imkanını düşünmüştür. Düşüncelerine göre “bu sular motorla Orta Sivri'de yapılacak yüksek bir depoya alınacak, oradan gereken yerlere dağıtılacaktır”¹¹¹⁴. Şehir suyunu çoğaltmak için yeni incelemeler de yapılacağı belirtilmiştir¹¹¹⁵.

Kadinana suyu şehrin hemen tek suyudur. Olucak, Taspınar, Yagcak, Ballıpınar gibi bazı küçük pınarların verdikleri sulardan az olarak yararlanılmakta ise de ihtiyacın tamamı denilebilecek kadar önemli bir kısmını Kadinana suyu temin etmektedir. Bu suyu hem içme suyu olarak hem de diğer bütün ihtiyaçlar için kullanmak zorunluluğu vardır. Temizlik, sokak ve bahçe sulamak ve inşaat işleri için bu su kullanıldığı gibi istasyonların su ihtiyacı da aynı kaynaktan temin edilmektedir. 1939'a kadar yalnız yazın sıcak günlerinde ve kış ortasında susuzluk sıkıntısı çekilmekte iken 1939 yılında sonbahar mevsiminde de zaman zaman suların kesilmesine ihtiyaç görüldüğü ifade edilmiştir. Bu durumun sebebi su şirketince de anlaşılamamıştır. Şirket yukarı mahalleleri susuz bırakmamak için günün belirli zamanlarında diğer mahallelerinde suyunu kesmek zorunda kalmıştır.

Şirket hisselerinin en önemli kısmı belediyeye geçmiştir. Kuruluş tarihinde de belediye hissedar idi. Fakat hususi idarenin ve evkafın hisseleri sonradan belediyeye geçmiş bulunduğu gibi halk elinde bulunan hisseleri de kısmen satın almış olduğu için şirket bir belediye müessesesi haline gelmek üzereydi. Belediye de şirket idaresi ile çok yakından ilgilenmektedir. Şehrin bütün ihtiyaçlarına yetecek derecede suyu çoğaltmak işi önemle düşünülmüştür. İstasyon civarındaki suları motorla Ortasivri tepesinde

¹¹¹³ “Susuzluk Yine Bir Dert Oldu”, Haber, nr: 1948, 25 Mayıs 1939.

¹¹¹⁴ “Şehrimizde Su İhtiyacını Temin İçin Düşünülen Çareler”, Haber, nr: 1957, 26 Haziran 1939.

¹¹¹⁵ “Elektrik ve Su İşleri”, Haber, nr: 1990, 2 Kasım 1939.

yapilacak bir depoya alarak sehre dagitilmalari düşünölmüştür. Ancak bu sularin içme suyu olarak kullanilabilecek özellige sahip olmadigindan, genel sebekenin içine alınmasi kabil olmayacagi diger ihtiyaçlar için kullanilmasi amaciyla ayri bir tesisat yapilmasi ise çok külfetli olacagi düşünöldüğünden sehir civarindaki daglardan yeni bir su daha getirilmesi imkanlari arastirilmistir. Su sirketi müdürü Celal Böge bu maksatla bazi incelemelerde bulunmus ve sonucunda civar daglarda önemli bir su kaynaginin mevcut oldugu görölmüştür. Kaynagin verdigi su sehir suyunu iki katina yaklastirabilecek kadar çoktur. Fakat arazinin suyun akartilmasina müsait olup olmadiginin havanın firtinali olmasindan dolayi iyice incelenemedigi, bu hususta iyice incelemeler yapildiktan sonra mali imkanlar arastirilacagi belirtilmistir. Belediye Baskani Hüseyin Tiryakioglu'nun da sehrin bu önemli isi için gerekecek önemli miktardaki parayi temin etmek azminde oldugu ifade edilmistir¹¹¹⁶.

Belediye meclisince su ücretleriyle saat kirasi hakkında verilen kararın 1 Nisan 1941 tarihinden itibaren uygulanacagi su sirketi tarafından belediye baskanligina bildirilmistir¹¹¹⁷. “Su isinde verilen fiyat indirme karari yerinde olmustur. Belediye meclisi Nisan toplantisinda bir baska karar daha vermelidir. Bir ailenin nüfusuna göre zaruri ihtiyaçlarindan fazla olarak yapacagi su sarfiyatindan azami ücret almak lazimdir. Bu ücret mümkün oldugu kadar fazla takdir edilmelidir ki herkes musluguna dikkat ederek sarfiyati azaltsin. Senenin bazi mevsimlerinde bir kismimizin ucuz sehir suyu ile çiçek hatta sebze yetistirip havuz sefasi yapmamiz, buna karsilik yukari mahallelerin suyu kolonya niyetine kullanmalari dogru bir sey degildir. Simdiki tarifeler çok su sarf etmeyi tesvik ve kolaylastirici bir zihniyetle yapilmistir. Bu zihniyetin de sehre yeni su getirilinceye kadar degistirilmesi gerekiyor”¹¹¹⁸ denilerek çözüm önerisinde bulunulmustur. Sirket tarafinda da halkin bir kisminin yaz mevsiminde susuzluk çekmesine engel olmak için tedbirler düşünölmüştür¹¹¹⁹.

Kadinana Su Sirketi kurulurken ve yeni su tesisati yapilirken sehre akan memba suyunun sehir nüfusuna yetecegi hesap edilmisti. Muhtemel nüfus artisi da göz önüne alinarak yapilan bu hesabin hatali oldugunun anlasildigi ifade edilmistir. Kis ve yaz mevsimlerinde sehrin bir büyük kesiminde su darligi hissedilmesinin sebebi kisin

¹¹¹⁶ “Sehir Suyunu Çogaltma Isi Ehemmiyetle Düşünölüyor”, Haber, nr: 1995, 23 Kasim 1939.

¹¹¹⁷ “Yeni Su Tarifesi”, Haber, nr: 2161, 27 Subat 1941.

¹¹¹⁸ Mahir ERKMEN, “Sehrimizin Birkaç Meselesi”, Haber, nr: 2162, 3 Mart 1941.

¹¹¹⁹ “Belediye Isleri”, Haber, nr: 2178, 1 Mayıs 1941.

siddetli zamanında mabdan gelen suyun don tesiriyle azalması ve boruların donarak suyun kesilmemesi için muslukların açık bırakılmasıdır. Bu şekilde su azalıp sarfiyat çoğalınca yukarı mahallelerde susuzluk başlamaktaydı. Yazın da yine mab suyunun azalması ve sarfiyatın çoğalması yüzünden aynı darlık çekiliyordu. Bu mevsimlerde istasyona verilen suların da kesildiği halde yine şehrin su ihtiyacı kolay ve rahat temin edilemediği, yukarı mahalleler halkının suyu tasarruflu kullanmak mecburiyetinde kaldıkları gibi içecekleri suyu bile aşağılara inerek temin edebildikleri belirtilmiştir. Senelerden beri devam eden bu duruma çare olarak şehre yeni bir su daha getirmek ve aynı sebebe içinde dağıtma fikri düşünülmüştür. Baska türlü şehir suyunu ihtiyaca yeterli miktarda temine imkan olmadığı anlaşılmıştır¹¹²⁰.

Belediyenin su şirketine ait hisse senetlerinden halk elinde kalan tahminen onda bir kısmını da satın alarak şirketi bir belediye kurumu haline koymak kararı şehirde derin etkiler bırakmıştır. Susuzluktan istirap çeken birçok mahalle halkının memnuniyet içinde olduğu ifade edilmiştir. Belediye Başkanı Kemal Askar tarafından yapılan incelemelerle sahiplerinin rızasıyla hisse senetlerinin satın alınması şeklinde başka şirket tesisatını toptan satın alma hakkının dahi mukavele gereğince doğmuş bulunduğu anlaşılmış ve artık bu kurumun belediyeye geçişinin çok kısa bir zaman meselesi olduğu belirtilmiştir. 1941 yılında yukarı mahallelerin parti kongrelerinde susuzluktan şikayet edilmiştir. Çavuşbas Mahallesi'nde oturan kişiler evlerine çarsıdan adeta kolonya götürür gibi güğümle su götürdükleri söylenmiştir. Yılın kış ve yaz aylarında daima tekrarlayan bu durum şirket tarafından giderilememiştir. Şirketin bünyesi gereği yani sadece şirket oluşundan dolayı giderilmesine imkan olmadığı belirtilmiştir. Belediye tesisatı devralır devralmaz yeni su getirmek suretiyle şehir suyunu çoğaltmak yoluna gidebilecek durumdadır. Belediyelerin su için alacakları borçlara Maliye Vekaletinin kefalet edeceği yolunda bir hüküm vardır. Bundan başka yeni su getirilmeden önce bile bazı tedbirlerle mevcut şikayetin hafifletilebileceği anlaşılmaktadır. Su isinin aynı zamanda bir genel sağlık meselesi, şehri yangınlardan korumak meselesi olduğu düşünülürse belediye başkanının bu konuda bir zamandan beri yaptığı çalışmaların büyük bir takdir ve şükranla anılması gerektiği ifade edilmiştir¹¹²¹.

¹¹²⁰ "Şehrimizin Bir Su Meselesi Var", Haber, nr: 2240, 15 Aralık 1941.

¹¹²¹ "Belediyenin Gayesi Şehri Susuzluk Derdinden Kurtarmaktır", Haber, nr: 2259, 26 Şubat 1942.

1942 yazı başlangıcından beri şehrin yarısını hatta daha fazlasını isgal eden bir sahada su sıkıntısı bulunmaktaydı. Su işlerinin bir şirket tarafından idare edilmesi ve bir şirketin bu durum karşısında fazla hassasiyet gösterememesinin biraz da doğal oluşu belediyenin şirket idaresine bir son vererek su işlerine el koymak kararındaki doğruluğunu göstermiştir. Bazı kanuni muamelelerin bitirilmesi için geciken bu işin yakın bir zamanda sona ereceği ifade edilmiştir¹¹²². Kadınana Suyu şirketinin yaklaşık olarak 88.000 liralık hissesi belediyeye geçmiş, geriye kalan 16.000 liralık kadar hisse senedi ise halk elindedir. Belediye halk elinde bulunan hisseleri de satın oldukça almaktadır¹¹²³. Ayrıca Kadınana suyu kaynağında yaptırılan bazı düzenlemeler ile şehre gelen suyun bir miktar çoğaldığı belirtilmiştir¹¹²⁴.

Belediyenin su sıkıntısını dikkate alarak yeni su getirmesi kısa zamanda mümkün olmasa bile sıkıntıyı mümkün olduğu kadar önlemek üzere tedbirler düşünüldüğü ifade edilmiştir. Bu arada fazla su sarfiyatı yapmayı taahhüt eden abonelere ucuz fiyat uygulayan tarifinin de değiştirilmesi belediyece gerekli görülmüştür. Belediye Başkanı Tevfik İşça bu hususta yaptığı teşebbüslerden sonra 25 Mart 1946 tarihinde toplanan Su Şirketi genel kurulunda da fikirlerini açıklamıştır. Bu açıklamalar ve yapılan görüşmeler üzerine yeni bir tarife düzenlenmesi ve şehre getirilebilecek su hakkında kesif ve etüt yapılmak üzere şirket idare kuruluna 100 liraya kadar sarfiyata yetki verilmesi kabul edilmiştir¹¹²⁵. Diğer taraftan sokak çeşmelerinde su israfını önlemek için de yeni tedbirler düşünülmüştür. Belediye zabıta memurlarının bölgedeki çeşmeleri kontrol etmeye dikkat edecekleri belirtilmiştir. Ayrıca bozuk çeşmeleri tamir için İstanbul'dan malzeme getirilmiştir. Şehre yeni su getirilmesi için de 1947 kışından önce etüt yapılacağı belirtilmiştir¹¹²⁶.

Mevcut 4 su deposundan birisi yangın için dolu olarak muhafaza edilmekte, birisi de yalnız Millet Hamamına aittir. Geriye kalan iki depodan birincisi doğrudan ana hattadır. İkincisi ise ana hatta bağlı olmadığından suyu birinci depodan almaktadır. Yaz aylarında suların azalması, sarfiyatın artması sebebiyle tazyikte düştüğünden birinci depodan ikinci depoya su çıkmamakta, bu sebepten de bu mahalleler günün belirli

¹¹²² "Şehrin Su İhtiyacı", Haber, nr: 2422, 7 Ekim 1943.

¹¹²³ "Su Şirketinin Vaziyeti", Haber, nr: 1823, 10 Subat 1938.

¹¹²⁴ "Şehir Haberleri", Haber, nr: 2652, 28 Ocak 1946.

¹¹²⁵ "Belediye ve Şehrimizin Su İşleri", Haber, nr: 2669, 28 Mart 1946.

¹¹²⁶ "Belediyemiz Su İşleriyle Önemli Surette Mesgul", Haber, nr: 2680, 6 Mayıs 1946.

saatlerinde su sikintisi çekmektedirler. Belediye çözüm olarak ikinci depoya doğrudan su verilmesi ve iki depo arasıyla Millet Hamamına ait depoyu birinci depoya yerli gönkle bir tesis oluşturmaya karar vermiştir. Bu konuyu incelemek ve kesfini yaptırmak üzere su mühendislerine müracaat edilmiş ve cevaplarını almaya başlanmıştır. Kesfi yapılarak ise başlanacağını ve bu suretle yukarı mahallelerin su ihtiyacının karşılanacağı ifade edilmiştir¹¹²⁷.

Ayrıca Sınır köyü ile Kalacık arasında saniyede 30 litre su veren bir memba vardır. Etrafındakilerde birleştirildiği takdirde saniyede 50 litreye çıkacağı umulan bu suyun şehre getirilmesi işi ele alınmış ve inceleme ve kesfini yapma işi yüksek su mühendisi Sedat Suverir'e verilmiştir. Suyun ayrı bir yoldan ve Ali kayasından gelecek ve bu işin de altı yüz bin lira civarında mal olacağı tahmin edilmekte ise de kesin rakamın Sedat Suverir'in yapacağı kesifle gerçekleştireceği belirtilmiştir¹¹²⁸. Yaptırılan inceleme Nafia Vekaletinin onayına sunulmuştur. Tasdikten sonra belediyenin ve Kadınana Su Şirketinin bu hususta gerekli tesebbüslere geçeceği ifade edilmiştir. Gereken para için şirketin sermayesinin artırılması düşünülmüş, yetmediği takdirde İller Bankasından borçlanılacağı belirtilmiştir¹¹²⁹.

Bunlardan başka yukarı mahallelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere bazı tesisler de düşünülmüştür. Bununla beraber günün belirli saatlerinde aşağı mahallelerin suyu tamamen kesilerek suyun hepsinin yukarı mahallelere verilmesi deneneceği ve alınacak sonuca göre yeni kararlar alınacağı ifade edilmiştir¹¹³⁰.

Ayrıca Su Şirketi tarafından ve belediyenin yardımı ile şehir suyunu vaktiyle Kislacık köyü sirtlarından şehre kadar yaptırdığı sağlam hark vasıtasıyla getirmiş olan Kadın Ana'nın türbesi tamir edilmiştir. Kadın Ana'nın Selçuklulardan II. Alaeddin'in kızı Gevker Naime olduğu, Zaviye Mahallesi'nde gömülü olan iki kardeşinin de köprü ve lagim işleri gibi hayır işleri yaptırmış oldukları su şirketince tespit edilmiştir¹¹³¹.

Sulardaki hijyen ve halk sağlığına da dikkat edilmiştir. Şehir içme suyunun kaynağından Kadınana, Ortaköy, Su Şirketinin musluğu ve ayrıca Taspınar ve Olucak sularından aldirılan örnekler Merkez Hifzissihha Müessesesinde tahlil ve muayene

¹¹²⁷ "Yukarı Mahallelerin Suya Kavuşturulmasına Çalışılıyor", Haber, nr: 2786, 26 Mayıs 1947.

¹¹²⁸ "Şehre Hariçten Su Getirilmesi Tetkik Ettiriliyor", Haber, nr: 2789, 5 Haziran 1947.

¹¹²⁹ "Şehrimiz Su İşinin Halline Çalışılıyor", Haber, nr: 2818, 18 Eylül 1947.

¹¹³⁰ "Yukarı Mahallelerin Su Derdine Çare", Haber, nr: 2790, 9 Haziran 1947.

¹¹³¹ "Kadın Ana Türbesi", Haber, nr: 2098, 8 Temmuz 1940.

edilmiştir. Her bes suda 1 cm²'de 1.000 kolibasili bulunduğu bu müessesenin 17 Kasım 1947 gün ve 4865/69 sayılı raporunda bildirilmiştir. Hijyen bakımından sulara organik maddelerin karıştırıldığı anlaşıldığı il makami aracılığıyla alınan Sağlık ve İçtimai Muavenet Müdürlüğünün 26 Kasım 1947 gün ve 2594 sayılı yazısında bildirilmiştir. Belediyece önemle dikkate alınan bu durum karşısında hemen oluşturulan fen heyeti tarafından su yolları incelettirilerek gereken islahatın yapılmasına ve sihi şartların teminine girilmiştir. Sağlık ve İçtimai Muavenet Müdürlüğünce halka su yolları üzerinde gerekli islahat yapılıncaya kadar suların kaynatılıp soğuduktan sonra veya permanganat iposolfit muamelesinden sonra içilmesi bildirilmiştir¹¹³².

4. Yakacak Meselesi

Şehir etrafındaki ormanların miktarı ve işletme şekli, yeni bir iş olan maden kömürleri nakli ve satışına iyi bir düzen verilememiş olması ve daha birçok sebep siddetli soğuklar yaşayan Afyonkarahisar'ı yakacak derdine uğratmıştır¹¹³³. Belediye şehirde kış mevsimlerinde görülen yakacak kıtlığını gidermeye çalışmıştır. Kömür fiyatları, şehre başka illerden kömür getirilmesi, fakirlere kömür yardımı ve şehir içindeki ocakların işletilmesi gibi faaliyetlerde bulunmuştur.

1938 yılı Aralık ayında şehirde satılan maden kömürleri fiyatlarını inceleyerek Türk semikokunun perakende kilosunun 3 kuruş 10 paraya, toptan tonunun 31,50 liraya; Alman kokunun perakende kilosunun 3,50 kuruşa, toptan tonunun 33,50 liraya satılması için kömürcülere tebligat yapılmıştır. Bu tebligatta 100 kilodan fazla satışların toptan sayılması da bildirilmiştir¹¹³⁴. Ayrıca belediyenin Karabük fabrikasından kok getirterek sattığı da ifade edilmiştir¹¹³⁵.

Belediyece odun, kömür tedarik edilerek fakirlere ucuz fiyatla satılması kararlaştırılmıştır¹¹³⁶. Ayrıca devam eden odun kömür buhranı karşısında dışarıdan ne fiyatla olursa olsun vagonla odun kömür getirtmeye ve maliyet fiyatına satmaya karar verilmiştir¹¹³⁷. 1941 senesinde belediye kışın pahalılığını önlemek için önceden tedbir

¹¹³² "Suyumuza Dair Belediye Başkanlığının Bir Yazımına Cevabı", Haber, nr: 2837, 29 Aralık 1947.

¹¹³³ "Yakacak Meselesi", Haber, nr: 2235, 24 Kasım 1941.

¹¹³⁴ "Belediyenin Maden Kömürü Hakkında Kararı", Haber, nr: 1902, 8 Aralık 1938.

¹¹³⁵ "Belediye Kömür İhtiyacını Temine Çalışıyor", Haber, nr: 2004, 25 Aralık 1939.

¹¹³⁶ "Belediye Ucuz Kömür Satacak", Haber, nr: 2131, 31 Ekim 1940.

¹¹³⁷ "Kömür Getirtilecek", Haber, nr: 2144, 19 Aralık 1940.

almıştır. Belediye Baskani Kemal Askar kömür üreten köylere bizzat giderek belediye hesabına yapılacak alimlarla ilgilenmiş, Kütahya'ya bağlı köylerden de kömür alınmıştır. Maden kömürleri ve odun için de tedbir alındığı belirtilmiştir¹¹³⁸.

Vilayet ve belediye 1941 yılı Aralık ayı içinde şehrin yakacak derdi ile önemle meşgul olmuştur¹¹³⁹. Belediye yazdan temin ettiği mese kömürlerini fakir halka acele ihtiyaçlarını temin edecek küçük miktarlarda ve ucuz fiyatla satmaya başlamıştır. Hem mangal kömürü olarak hem de sobalarda yakılmak üzere önceki yıllardan daha çok talep gören Karabük kokunun yaz ve kış her zaman bulunabilmesi için satıcı sayısının çoğaltılması yoluna gidilmiştir. Bölge esası üzerinde yapılan bir taksimin sonucu olarak Zonguldak şemikok fabrikasından şehre kömür gönderildiği ifade edilmiştir. Önceden maden kömürlerinin tek satıcı tarafından satılmasını gerekli gören Etibank bu defa başka satıcı isimlerinin de bildirilmesini istemiş ve ticaret odasından alınan isimler hemen bildirilmiştir. Belediyenin yazdan anlaşılmaya başladığı mese kömürleri daha çok miktarda şehre gelmeye başlamış, kömür işleyen köylülerin Afyon ve Kütahya orman dairelerindeki işlemlerinin çabuk bitirilmesi için de yardım edildiği belirtilmiştir¹¹⁴⁰.

1941 yılı Aralık ayı içinde belediyece DDY'den temin edilen vagonlarla şehre odun ve linyit gelmiştir. Gelmek üzere bulunan kok kömürlerinden herkesin alabilmesi için belediyece tedbir alındığı, fakirlere ucuz fiyatla mese kömürü satışına da devam edileceği belirtilmiştir¹¹⁴¹. Ayrıca ihtiyaca yeterli kömür gönderilmesini sağlamak üzere Belediye Baskani Kemal Askar 8 Aralık 1941 tarihinde Ankara'ya gitmiş, iki gün içinde şehre 11 ton linyit gelmiştir¹¹⁴².

1941 kış mevsimi içinde belediyenin büyük gayretlerine rağmen yakacak temininde güçlük çekilmiştir. 1942 yılında da aynı darlık yaşanmaması için ilgili makamların tedbir düşündükleri ifade edilmiştir. Hükümet de şehrin ne kadar maden kömürüne ihtiyacı olduğunu tespit etmiştir. Odun ve mese kömürü ihtiyacının da önemli bir kısmının bahardan temininin gerekliliği belirtilmiştir. Bunun için gerek orman idaresince, gerek bu işlerle uğraşan köylülerce yapılacak işlere vakit geçirmeksizin

¹¹³⁸ "Belediye Yakacak İsi İçin Simdiden Çalışıyor", Haber, nr: 2204, 31 Temmuz 1941.

¹¹³⁹ "Yakacak Meselesi", Haber, nr: 2235, 24 Kasım 1941.

¹¹⁴⁰ "Yakacak Meselesi", Haber, nr: 2235, 24 Kasım 1941.

¹¹⁴¹ "Odun Geldi", Haber, nr: 2237, 1 Aralık 1941.

¹¹⁴² "Kömür Temini İçin Yapılan Çalışmalar", Haber, nr: 2239, 11 Aralık 1941.

baslanilmasına ve Haziran ayına kadar ihtiyacın önemli bir bölümünün sehre girmis bulunması gerektiğine değinilmiştir¹¹⁴³.

Belediye tarafından 1942 yılı içinde fakirlere önemli miktarda kömür dağıtılacağı, ayrıca Fukaraya Yardım Cemiyeti tarafından da bu iş için para tahsis edileceği belirtilmiştir¹¹⁴⁴.

Sehre verilecek linyit kömürünü satmak için kömür dağıtım ve satış kurumunca gösterilmesi istenen ajanlığa belediye tarafından iki firma gösterilmiştir. Bu işi yapmaya istekli olanların müracaatları dellal ve gazete ile ilan edilmiş, talip olan bir şirket ile bir şahıs belediyece uygun görülmüştür. 1942 yılında kömür satışını ajanların yapacağı, belediyenin de şehrin ihtiyacının temini için kendilerine yardım edeceği ifade edilmiştir. Ayrıca kışın fakirlere verilmek üzere belediye tarafından bir miktar mese kömürü depo edildiği de belirtilmiştir¹¹⁴⁵.

Belediye yaptığı ilanlardan sonra kömür ajanlığını istekli olan iki firmaya vermiştir. Bunlar Demirciler ve Araba İmalatçıları Limitet Şirketi ile Hasan Deperli'dir. Ajanların Tavsanlı'ya siparişlerini verdikleri fakat yakın zamanda sehre linyit gelmesinin zor olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca siparişlerin gönderilmesinin gecikmesi durumunda belediyece de gereken tesebbüslerde bulunulacağı belirtilmiştir.

Linyit ocaklarında çalışan işçilerin bir kısmı harmanlarını kaldırmak için köylere dağılmış bulduklarından son aylarda fazla üretim yapılamadığı belirtilmiştir. Diğer taraftan da linyit tüketimi eskisine göre büyük ölçüde artmıştır. Bu nedenle sehre 1943 kışı için ne kadar kömür verilebileceği konusunda bir şey denilememiştir. Fiyat meselesinin de işçi tedariki, ulaşımı gibi işlerde güçlükler çıkarmış olması düşünülmüştür¹¹⁴⁶.

Ajanlar siparişlerini vermiş, para da göndermiş olduğu halde Tavsanlı'dan sehre linyit verilmemiştir. Siparişlerin gelmesi gecikince belediye bazı tesebbüslerde bulunmuştur. Kömür gelmeyecek olursa Belediye Başkanı Kemal Askar'ın bizzat Ankara ve Tavsanlı'ya giderek bu işle ilgileceği ifade edilmiştir¹¹⁴⁷. Kömür satış ve

¹¹⁴³ "Gelecek Kışın Odun Kömür İhtiyacı", Haber, nr: 2267, 26 Mart 1942.

¹¹⁴⁴ "Fakirlere Kış Yardımı", Haber, nr: 2245, 8 Ocak 1942.

¹¹⁴⁵ "Kömür Ajanlıkları", Haber, nr: 2304, 6 Ağustos 1942.

¹¹⁴⁶ "Kömür İşi", Haber, nr: 2312, 3 Eylül 1942.

¹¹⁴⁷ "Yine Kömür İşi", Haber, nr: 2315, 14 Eylül 1942.

dagitim müessesesi tarafından linyit gönderilecegi belirtilmistir¹¹⁴⁸. Belediye sehre linyit kömürü getirtmek için yaptigi çalismalarinin sonucunda Etibankin islettiği ocaklardan baska özel sekilde ocak isletenlerle de temasa geçmis ve bir miktar kömür temin etmistir. Bu kömürün demiryoluna kadar nakli için araç da yine belediyece temin edilerek mahalline gönderilmek üzere oldugu ifade edilmistir¹¹⁴⁹. Kemal Askar Aralik'in ilk haftasi içinde sehrin kömür ihtiyacini temin için Tavsanlı'ya giderek temaslarda bulunmustur¹¹⁵⁰.

1942 yilinda halkin bir kısmi yakmak için odun tedarik etmis bulunmakta ise de diger bir kısminin linyit yakmak durumunda olduklari ifade edilmistir. Bir linyit ocagindan demiryolu istasyonuna kadar tasit isinin teminini belediye üzerine almıs ve sehirden araç göndermistir. Belediye bundan baska temin ettigi mese kömürünü ucuz fiyatla toptan ve perakende sattirdigi için son hafta içinde bu kömürü disarida da çuvalla 12 kurusa satın almanın mümkün oldugu belirtilmistir. Diger taraftan sehre arabalardan baska vagonla da odun gelmesine belediyece yardım edildiği belirtilmistir. Etibank Kömür Satis ve Dagitim Kurumu sehre çok az linyit vermistir. Bu nedenle daha çok fakir halkin yaktigi bu kömüre ihtiyaç vardır¹¹⁵¹.

1943 yilinda belediye ve Fukaraya Yardım Cemiyetinin kisin ucuz fiyatla satmak için mese kömürü temin edecekleri belirtilmistir. Vilayet içindeki ormanların azligi dolayisiyla üretim sinirli oldugundan kömürün baska bölgelerden vagonla getirilip depo edilmesi kararlattirilmistir. Ayrıca Karacaören'deki Linyit Ocaginin vilayet ve belediyece isletilmesi düşünölmüştür¹¹⁵².

Bursa Orhaneli civarında özel muhasebenin tasarrufunda bulunan linyit kömürü bir girişimci tarafından isletilmeye başlanmistir. Bursa ve civari fabrikalariyla müesseselerine kömür verecek olan bu ocagin faaliyete geçisi sehir için büyük bir kazanç olmuştur. İlk kömür sehre kamyonlarla getirilmiş ve vilayetle belediyeye verilmistir¹¹⁵³.

¹¹⁴⁸ "Linyit Geliyor", Haber, nr: 2321, 5 Ekim 1942.

¹¹⁴⁹ "Kömür Meselesi", Haber, nr: 2335, 26 Kasim 1942.

¹¹⁵⁰ "Belediye Reisimiz", Haber, nr: 2337, 3 Aralik 1942.

¹¹⁵¹ "Yakacak Isleri", Haber, nr: 2343, 28 Aralik 1942.

¹¹⁵² "Muhtelif Haberler", Haber, nr: 2397, 8 Temmuz 1943.

¹¹⁵³ "Linyit Kömürü", Haber, nr: 2410, 23 Agustos 1943.

Sehir çevresindeki ormanların azligından dolayı mese kömürü de az gelmekte ve kis mevsimlerinde fiyatlar yükselmektedir. Belediye Baskani diğer vilayetlerden mese kömürü getirtmek suretiyle 1944 kisinda hiç olmazsa durumu kötü olanlara ucuz kömür vereceğini belirtmiştir. Bu maksatla Gebze'ye bir memur gönderilerek oradaki kömürlerin vasif ve fiyatları incelettirilmistir¹¹⁵⁴. Ayrıca sehrin mese kömürü ihtiyacını baska sehirlerden temin etmeyi düşünmüştür. Bu şekilde sehre giren kömür çoğalmis olacagından fiyatların da çok yükselmemesi sağlanacağı ifade edilmiştir. Bu maksatla Gebze'den kömür satın alınmıştır¹¹⁵⁵. Sehre özel ve ticari şekilde linyit getirilmektedir. Gelen linyitlerin de hemen satıldığı ifade edilmiştir. 1944'de pazara odun da önceki yıldan çok az gelmiştir. Bu durumu göze alan belediye linyit getirterek artması doğal olan istekleri karşılamayı ve kis mevsimi gelmeden sehre yetecek kadar kömür girmesini sağlamayı düşünmüştür¹¹⁵⁶.

1943 yılında sehre çok az odun gelmiştir. Kislik ihtiyaç için mese odunu arayanların bulamadığı ifade edilerek odun için vagon verilmesi gerektiği belirtilmiştir¹¹⁵⁷. 1943 yılında 1942'ye göre büyük bir odun darlığı yaşanmıştır. Bütün ilkbahar ve yaz mevsimleri boyunca pazara çok az miktarda odun gelmiştir. Orman Dairesinden öğrenildiğine göre Kasım'ın ilk haftası basında 14 köyün odun kesme ruhsatı hazır olduğu halde yalnız bir köy müracaat etmiş, 13 köy müracaatta bulunmamıştır. Belediye bu köylerin niçin müracaatta bulunmadıklarını hızla öğrenmenin mümkün olabileceği tedbirleri alacağını belirtmiştir¹¹⁵⁸.

Sehirde yakacak durumunun baska yerlere göre daha büyük güçlükler gösterdiği su şekilde ifade edilmiştir. “Köylü orman işleyerek sehre odun kömür getirmiyor, esasen vilayet içinde orman azdır ve orman işlemeyi kendisine meslek yapmış köyler de yok gibidir. Eskiden her köy halkı orandan odun kesip sehre getirebiliyordu. Simdi orman kanunu bu işi sınırlamış, ormandan ağaç keserek satmak hakkını ormana yakın köylere vermiştir. Ormana uzak köyler de alıcı durumuna geçmiştir. Bir yandan da odun kesenlerin sehre gelip masraf edecekleri yerde odunları köyde satmaları daha kolaydır ve köylerde denetleme imkanı çok az olduğundan kaçak odun da satılabilmekte, bu

¹¹⁵⁴ “Belediye Gebze'ye Memur Gönderdi”, Haber, nr: 2417, 16 Eylül 1943.

¹¹⁵⁵ “Mese Kömürü İhtiyacı”, Haber, nr: 2422, 7 Ekim 1943.

¹¹⁵⁶ “Belediye Linyit Getirtecek”, Haber, nr: 2422, 7 Ekim 1943.

¹¹⁵⁷ “Odun Gelmiyor”, Haber, nr: 2424, 14 Ekim 1943.

¹¹⁵⁸ “Odun Darlığı Var”, Haber, nr: 2430, 4 Kasım 1943.

suretle kaçak satmak imkanini bulanlar resmi işlem yaptırarak odunları sehre getirmektense köylerde satış yapmayı tercih etmektedirler. Bazı köylülerde nakil vasıtalarının azlığından dolayı bu işi yapamadıklarını söylemekte ve mevzuat da odunları pazara kendi vasıtalarıyla indirmeyi emrettiği için kira ile nakliye vasıtası da tutamamaktadırlar.” Orman idarelerinin yalnız ormanı muhafaza etmek, kesimi usulüne göre yaptırmak, kaçakçılığı önlemek gibi görevleri olduğundan sehre odunun az veya çok gelmesi ile halkın ihtiyacını temin edip edemeyişi ile ilgili değildir. Belediyenin yetkisi de şehir sınırını asmaz. Buna rağmen belediye bazı teşebbüslere girişmiş, ormana yakın köy halkı ile temas geçerek bir imkan araştırmıştır. Ayrıca belediyenin odun getirecek tüccar için vagon teminine çalıştığı, linyit ocağı işletmesine teşebbüs ettiği, ayrıca mese kömürü de getirttiği belirtilmiştir. Her isteyen linyit getirebilmesi belediyece çok istenen bir şeydir. Belediyenin bütün bu gayretlerine rağmen şehirde yakacak sıkıntısının devam ettiği ifade edilmiştir. Yalnız 18 Kasım 1943 tarihinde bazı köylerden fazlaca çam odunu geldiği belirtilmiştir¹¹⁵⁹.

Sogukların başlaması üzerine birçok kişi ve kurumun linyit araştırdıkları ve kömür getirip satan iki firmanın haftalardan beri gelecek kömürleri olduğunu söyledikleri ifade edilmiştir. 1944 yılında linyit üretimi çoktur. Şehirdeki kömürsüzlüğün sebebi olarak ise taşı eksikliği gösterilmiştir¹¹⁶⁰. Şehirde her gün linyit araştıran kişi ve kurumlara rastlanıldığı ifade edilmiştir. Kömür darlığı üzerine belediyenin gereken teşebbüslerde bulunması üzerine kömür gelmeye başlamış ise de ihtiyacın henüz temin edilemediği belirtilmiştir¹¹⁶¹.

Belediye 1945 yılında da yakacak teminiyle meşgul olmaya başlamıştır¹¹⁶². Devlet Orman İşletmeleri emrinde odunun çok olduğu söyleniyorsa da vagon alınamaması yüzünden sehre mese getirilememiştir. Öte taraftan bir kısım halkın daha çok istediği linyit de ortada yoktur. Çam odununun tedarik edilebildiği belirtilmiştir¹¹⁶³. İlk karın düştüğü 29 Kasım 1945 tarihinde şehirde linyit darlığı olmuştur. Daha çok geçimi dar olanların yakıtı olarak belirtilen linyiti bollastırmak için belediye

¹¹⁵⁹ “Yakacak Maddeler İsi”, Haber, nr: 2434, 18 Kasım 1943.

¹¹⁶⁰ “Kömür Bekleniyor”, Haber, nr: 2555, 23 Kasım 1944.

¹¹⁶¹ “Kömür Darlığı”, Haber, nr: 2556, 30 Kasım 1944.

¹¹⁶² “Yakacak Derdi”, Haber, nr: 2635, 26 Kasım 1945.

¹¹⁶³ “Yakacak İsi”, Haber, nr: 2633, 12 Kasım 1945.

tesebbüslere girismistir¹¹⁶⁴. Son günlerde mebusların da gayretleri ile kömür gelmeye başlamış ise de ihtiyacı karşılayabilmekten çok uzak olduğu ifade edilmiştir¹¹⁶⁵. Aralık ayında da şehirde linyit darlığı devam etmiştir. Bir kısım kuruluşlar da kömür tedarik edememişlerdir. İlkokullar için bir miktar kömür sağlanmış ise de Lise kömürsüz kalmıştır. Batı Linyitleri İşletmesinin verilen siparişleri karşılayamadığı ifade edilmiştir¹¹⁶⁶. Devlet Orman İşletmeleri Müdürlüğü şehre bol mese kömürü stok ettirmiştir. Bu stokla kisinin fiyatının yükselmesine engel olunacağı belirtilmiştir¹¹⁶⁷.

1946 yılında DDY şehir yakacak ihtiyacı için yapılan vagon isteklerini süratle karşılamak için tedbir almıştır¹¹⁶⁸. Yalnız şehirde değil bazı ilçelerde de yakacak sıkıntısı olduğu anlaşılmıştır. Ormanları az olan bölgeye başka bölgelerden satış yapılabilmesinin de temininin de gerekli olduğu vurgulanmıştır¹¹⁶⁹.

19 Aralık 1946 tarihinden itibaren belediye elindeki stok kömürlerden ihtiyacı olanların bedeli karşılığında üç yüzer kilo kömür dağıtımına başlanmıştır¹¹⁷⁰.

1947 yılında vilayet makamının yaklaşan kıs dolayısıyla halkın yakacak işlerini temin eden tüccarların şimdiye kadar ne miktar odun ve linyit kömürü sipariş ettiklerini ve ne sebeple gelmediğini belediyeden sorduğu, belediyenin de mahrukatçılardan durumu tespit ettiği belirtilmiştir. Vilayet makamının bu tesebbüsünün memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir¹¹⁷¹.

1947 yılında ansızın bastırılan kar halkı korkutmuş ve yakacak temini için telaşa düşürmüştür. Tavşanlı ve Deyirmisaz linyitleri az gelmekte ise de Yıldırım Kemal kömürlerinin fazla miktarda gelmesinin halkı sevindirdiği ifade edilmiştir. Bu kömürlerin diğerleri gibi parça olmayıp çok fazla tozlu olmasının bilmeyenleri korkuttuğu belirtilmiş fakat önceki seneler bu kömürü yakanların hiç düşünmeden aldıkları söylenilerek halk rahatlatılmıştır. “Yıldırım Kemal kömürleri Tunçbilek ve Deyirmisaz’dan çok kuvvetli olduğu gibi tozları da sobaya atıldığında kaynayıp

¹¹⁶⁴ “Beyaz Kar ve Siyah Kömür”, Haber, nr: 2637, 3 Aralık 1945.

¹¹⁶⁵ “Kömürsüzlük”, Haber, nr: 2640, 13 Aralık 1945.

¹¹⁶⁶ “Kömür İstihsalı Az Mi?”, Haber, nr: 2638, 6 Aralık 1945.

¹¹⁶⁷ “Mese Kömürü İstoku”, Haber, nr: 2639, 10 Aralık 1945.

¹¹⁶⁸ “Yakacak Maddeleri İçin Vagon Veriliyor”, Haber, nr: 2731, 11 Kasım 1946.

¹¹⁶⁹ “Odun Kömür Derdi”, Haber, nr: 2733, 18 Kasım 1946.

¹¹⁷⁰ “Kömür Dağıtımı”, Haber, nr: 2742, 19 Aralık 1946.

¹¹⁷¹ “Yakacak İşleri İle Vilayet Makami Alakadar Oluyor”, Haber, nr: 2824, 9 Ekim 1947.

birleserek toprak haline gelmekte ve koklasarak uzun müddet devam etmektedir”¹¹⁷² şeklinde açıklamada bulunulmuştur.

Ayrıca vilayet içinde linyit mevcut olduğu söylenen yerlerde de incelemeler yapılmıştır¹¹⁷³. Karacaören köyündeki linyit ocaklarını işletmek için belediyenin bu isten anlar bir kişi araştırıldığı ifade edilmiştir. 1943 yılı içinde fazla üretim yapılabilmesi çok mümkün görülüyorsa da linyit ihtiyacının çokluğu karşısında her ne çıkarılabilirse büyük bir hizmet olacak ifade edilmiştir¹¹⁷⁴.

Belediye şehrin kömür ihtiyacını sağlamak için Sinanpasa nahiyesi içinde Karacaören Linyit Ocagının işletme ruhsatnamesini almış ve ocagi işletmeye başlamıştır. Bu belediyenin tarihinde en önemli ve en isabetli bir tesebbüsü olarak ifade edilmiştir. Geçen yıllarda şehirde pek çok kömür sıkıntısı çekilmiştir. Böyle bir sıkıntı olmasa da bir üretim işine başlanmış bulunulması, yer altında faydasız duran bir varlığın halka yararlı hale getirilmesi her zaman için sevinilecek bir olay olarak ifade edilmiştir¹¹⁷⁵. Belediye Başkanı sık sık Karacaören’e giderek ise büyük bir ilgi göstermiştir. 1943 yılı Kasım ayının son haftası içinde de yanında daimi encümen üyelerinden Bekir Gümüş ve Nafia Müdür Yardımcısı ile iki defa Karacaören’e gitmiştir. Ocagın durumu çok ümit verici olarak belirtilmiştir. Kömürün ocaktan 7 kilometre uzaklıktaki Yıldırım Kemal İstasyonuna taşınacağı ve oradan şehre getirileceği ifade edilmiştir¹¹⁷⁶. Belediye meclisi 26 Kasım 1943 tarihinde toplanmış ve linyit işletmesi için kamyon alınmak üzere 20.000 liralık bir borçlanma yapılmasına karar vermiştir¹¹⁷⁷. Bu ocaktan üretilen ilk vagon Aralık ayı içinde şehre gelmiştir¹¹⁷⁸.

5. Telefon

1938 yılında bütün vilayet köylerine telefon tesisatı kurulmuştur. Cumhuriyetin birinci yılında ancak 150 kilometre uzunluğunda olan telefon tesisatı 1938 yılında 910 kilometreye ulaşmıştır¹¹⁷⁹.

¹¹⁷² “Linyit Kömürü Bollası”, Haber, nr: 2829, 3 Kasım 1947.

¹¹⁷³ “Kis Yaklaşırken”, Haber, nr: 2320, 1 Ekim 1942.

¹¹⁷⁴ “Belediyenin İşleteceği Linyit Ocagi”, Haber, nr: 2415, 9 Eylül 1943.

¹¹⁷⁵ “Belediye Linyit Ocagi İşletmeye Başladı”, Haber, nr: 2428, 28 Ekim 1943.

¹¹⁷⁶ “Linyit İşletmesinden İyi Sonuçlar Bekleniyor”, Haber, nr: 2436, 25 Kasım 1943.

¹¹⁷⁷ “Belediye Meclisinde”, Haber, nr: 2437, 29 Kasım 1943.

¹¹⁷⁸ “Afyon Linyiti”, Haber, nr: 2440, 16 Aralık 1943.

¹¹⁷⁹ “Vilayet Telefon Sebekesi”, Haber, nr: 1894, 27 Ekim 1938.

Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü imkan ve tahsisat oranında yurdun önemli ve ekonomik faaliyeti fazla olan yerlerindeki telefon santrallerini otomatik hale getirmeye karar vermiştir. Öncelikle Adana, Zonguldak, Bursa, Mersin, Kozlu, Çekirge, Afyon, Adapazari, Kayseri, Izmit ve Balıkesir santrallerinin otomatik olarak yapılacağı belirtilmiştir. İdare bu telefon santrallerini ihaleye konulmuştur¹¹⁸⁰.

Şehirde yapılan otomatik telefon tesisatını işletmek için postanede daimi bir motor çalıştırılacağı belirtilmiştir. Yeni tesisat bitince herkesin gerek şehir içinde gerek kaza ve nahiyelerle, bazı köylerle görüşebileceği ve şehirlerarası konuşmaların da kolaylaşacağı ifade edilmiştir¹¹⁸¹. Otomatik telefon santralının montaj işlerinin malzemesi Macarlardan alındığı için montajı da Macar teknisyenlerin yapacağı ve sebeğinin PTT idaresince yaptırılacağı belirtilmiştir¹¹⁸².

Şehirde abonmanların telefonunun PTT idaresi tarafından temin edileceği ve baslıca semtlere hatlar uzatılacağı için her abonmanın harcamaya mecbur olacağı masrafın çok fazla bir şey tutmayacağı anlaşılmıştır. Şehir santralının 300 abonmanlık olacağı ve telefon şehir elektriği ile çalışacağından bu tesisattan faydalanabilmek için elektriğin 24 saat devam ettirilmesi gerekeceği ifade edilmiştir¹¹⁸³.

Şehirde yapılmakta olan otomatik telefon tesisatının yer altı kablolarının döşenmesi işine başlanmıştır. Bu maksatla birçok caddede kazi yapıldığı belirtilmiştir¹¹⁸⁴.

Çalışmaları hızla devam eden otomatik telefon tesisatının yapılması II. Dünya Savaşı'ndan önce kararlaştırılmıştı. O sıralarda şehir elektrik santrali 24 saat sürekli elektrik verememekte idi. Ancak bu işe başlanıldığı zamandaki duruma göre tesisatı işletecek daimi elektriğin sağlanması mümkün görülmüştür. PTT idaresinin şehre bir uzman gönderdiği ve elektrik durumunu incelediği belirtilmiştir. Bu incelemeden sonra otomatik telefon tesisatının o an için çalışamayacağı anlaşılmıştır. Telefonları ana sebeğe bağlamak için kablo bulunamadığından da bahsedilmekte ise de böyle bir yokluğun uzun sürmeyeceği ifade edilmiştir. Şehirde otomatik olmayan telefon tesisatı olmadığı; ancak Komutanlık, Jandarma, Polis, Belediye, DDY gibi kuruluşların küçük

¹¹⁸⁰ "On Bir Şehrimizde Telefonlar Otomatikleştiriliyor", Haber, nr: 2027, 20 Subat 1940.

¹¹⁸¹ "Otomatik Telefon Yapılıyor", Haber, nr: 2351, 28 Ocak 1943.

¹¹⁸² "Otomatik Telefon İsi", Haber, nr: 2544, 28 Aralık 1944.

¹¹⁸³ "Şehrimizde Otomatik Telefon", Haber, nr: 2573, 9 Nisan 1945.

¹¹⁸⁴ "Otomatik Telefon", Haber, nr: 2612, 27 Ağustos 1945.

santralari ile dogrudan dogruya Postane'ye bagli bir iki özel aboneden ibaret is ve ticaret çevresine kolaylik temini mümkün olmayan bir sebeke mevcut bulunduğu belirtilerek ihtiyaç vurgulanmistir. Telefon müracaat sirasiyla verilecegi için sona kalarak mahrum olmamak düşüncesiyle PTT idaresine çok sayıda istek yapıldığı ifade edilmistir. PTT Genel Müdürlüğünün ya DDY'nin daimi elektrik akiminin takviyesini Münakalat Vekaleti vasitasiyla saglayarak oradan yarar saglamasi ya da bir küçük benzin motoru daha alarak isi halletmesi gerekliligi belirtilmistir¹¹⁸⁵.

Şehirde tesisati yapılan otomatik telefon sebekesinin son eksiklerinin de tamamlanacağı, belediyenin de elektrik islerini telefon tesisatini çalıştırabilecek şekilde islahaya gayret etmekte olduğu ifade edilmistir¹¹⁸⁶.

Şehirde kurulan otomatik telefon santrali 1 Haziran 1946 tarihinde törenle işletmeye açılmıştır. Törende vali ve komutan ile birçok davetli bulunmustur. Santral kapisindeki kurdeleyi uğurlu olması dilegiyle keserek yeni tesisi işletmeye açan vali ilk konuşmayı Münakalat Vekili ile yaparak kendisine halkın tesekkürlerini ve iyi duygularini bildirmistir¹¹⁸⁷.

Ayrıca 1946 yılı Eylül ayı içinde Gar postahanesi yanında ahsaptan bir telefon köşkü yapılacağı belirtilmistir¹¹⁸⁸. 9 ay kadar sonra şehir garına telefon köşkü kurulmuş ve şehir içi ve şehirlerarası konuşmalara başlanıldığı ifade edilmistir¹¹⁸⁹.

PTT idaresi tarafından bastırılan telefon rehberinden anlaşıldığına göre şehirde otomatik telefon alanların sayısı 200 kadardır. Bunlardan 75'i resmi daire, 80'i ticaret yeri, 19'u ev, ayrıca 15 evde de yine resmi mahiyette telefon bulunduğu ifade edilmistir¹¹⁹⁰.

6. Yol ve Baraj İşleri

Yol çalışmaları doğrultusunda şehir merkezinde kaldırım çalışmaları yapılmıştır. 1938 yılı içinde yaya kaldırımalarının beton kare olarak yapıldığı belirtilmistir. Cadde

¹¹⁸⁵ “Otomatik Telefon”, Haber, nr: 2638, 6 Aralık 1945; “Otomatik Telefon Santrali Daimi Elektrik Ceryani Olması Yüzünden Çalışmayacak Mi?”, Haber, nr: 2647, 10 Ocak 1946.

¹¹⁸⁶ “Otomatik Telefon”, Haber, nr: 2671, 4 Nisan 1946.

¹¹⁸⁷ “Otomatik Telefon Santrali İşletmeye Açıldı”, Haber, nr: 2689, 6 Haziran 1946.

¹¹⁸⁸ “Telefon Köşkü Yapılacak”, Haber, nr: 2718, 19 Eylül 1946.

¹¹⁸⁹ “Umumi Telefon”, Haber, nr: 2793, 19 Haziran 1947.

¹¹⁹⁰ “Telefon Rehberinden Çıkarılan Rakamlar”, Haber, nr: 2731, 11 Kasım 1946.

kenarında binası olan kişilerin belediye kararı ile kaldırımlarını yaptırdıkları, resmi dairelerin de yaptırmakta oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca vilayet ve evkafa ait binaların önündeki kaldırımlar yaptırılmış, Lise ve Adliye binaları önündeki kaldırımlar için de vilayet makamınca Maarif ve Adliye Vekaletlerinden tahsisat istenmiştir. İstenen tahsisatlar gelince bu yaya kaldırımlarının da beton olarak yapılacağı belirtilmiştir¹¹⁹¹.

Belediye, bütçe durumu imkan verdiği zaman kalenin yollarını düzenlemek, arada dinlenme yerleri oluşturarak tıstın kanepeler yaptırmaya düşüncesindedir. Bu işler için önemlice bir para harcanması gerektiği anlaşılmış üzerine asansör insası düşüncesinden vazgeçilmiştir¹¹⁹².

Parke tasları sarfiyatının gün geçtikçe artması üzerine belediye hem kendi ihtiyacını temin etmek, hem de başka şehirlerden yapılması muhtemel siparişleri karşılamak için bir makine getirtmeye karar vermiş ve yazışmaya girişmiştir. Bu makinenin tas ocagından çıkarılacak parçaları kaldırımlarda kullanılacak muntazam şekle sokacağı belirtilmiştir¹¹⁹³.

İzmir İstasyonu Caddesi genişletilmiş, bu caddedeki evlerin önünde bulunan duvar veya parmaklıklarla çevrili küçük avlular kaldırılmış, evlerin önüne muntazam kaldırım yaptırılmıştır¹¹⁹⁴. Mecidiye Caddesinin genişletilmesi ve tanzimi için tedbirler alınmış, yeni yaya kaldırımları ile parke yol arasındaki boşluğun da vilayetçe parke olarak yaptırılacağı ifade edilmiştir. Bu şekilde Mecidiye Mahallesi'nin güzel bir şekil almış olacağı belirtilmiştir¹¹⁹⁵. Ayrıca belediye tarafından evlerin aynı şekilde boyanması için iki renk tespit edilmiştir¹¹⁹⁶.

Yeni belediye binası çevresindeki yollar tanzim edilmiş ve bu yollardan Safa Oteline doğru inen yolun basamaklı olarak inşa edileceği belirtilmiştir¹¹⁹⁷. Ayrıca şehir önündeki Yeşil Yol'un başlangıcının yakında yapılacağı ifade edilmiştir¹¹⁹⁸.

Şehirde bazı kaldırımların bozukluğu yüzünden bir kısım mahallelere araba geçemediği, doktor götürmekte zorluk çekildiği yolunda olan şikayetler ve CHP

¹¹⁹¹ "İstasyon Caddesi", Haber, nr: 1850, 23 Mayıs 1938.

¹¹⁹² "Kalenin Yolları Tanzim Edilecek", Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

¹¹⁹³ "Tas Kesen Makine", Haber, nr: 1849, 19 Mayıs 1938.

¹¹⁹⁴ "İzmir İstasyon Caddesi", Haber, nr: 1964, 31 Temmuz 1939.

¹¹⁹⁵ "Mecidiye Caddesi", Haber, nr: 1965, 3 Ağustos 1939.

¹¹⁹⁶ "Evlerin Boyası", Haber, nr: 1965, 3 Ağustos 1939.

¹¹⁹⁷ "Belediye Haberleri", Haber, nr: 2068, 17 Nisan 1940.

¹¹⁹⁸ "Belediye İşleri", Haber, nr: 2027, 20 Subat 1940.

kongrelerinde yapılan talepler üzerine belediye kaldirim insasina büyük önem vermistir¹¹⁹⁹.

1940 yili içinde iç mahallelerde kaldirim insaatina baslanmistir¹²⁰⁰. Bazi mahallelerde tamamiyla bozulduğu, üzerinden araba geçmez halde olduğu belirtilen kaldirimlarin yapilmasi isine devam edildiği ifade edilmistir. Belediye Baskani Kemal Askar mahalleleri gezerek bu isle bizzat ilgilenmistir¹²⁰¹. Insaata hiz verilmiş, bes mahallede birden kaldirim yapilmaya baslanmistir. Ayrica kaldirim insaati için bir plan ve program da yapilmistir¹²⁰². İzmir Istasyonu Caddesinden Abdikapi'ya giden iki sokagin, Demiryalayan'dan Karaman Caddesine, halkevinden yine bu caddeye giden sokaklarin, Yukari Pazar'dan Çavuslara, Ulu Camiden Gelincik Köprüsüne, Gelincik Köprüsünden Aga Çesmesine ve Taspınar'a, Türbeden Hidirliga, Kedicioglu araligindan Akmescit'e, Halden Kumluk semtine, Gedik Pasa'dan Turunçlar Konagina ve yine kumluga giden yollarin bitmiş bulunduğu ifade edilmistir. Demircilerden Burmalı istikametine de yol yapilmistir. Yeni belediye binasi yapıldıktan sonra yolu kapanmış olan Hacı Mahmut Mahallesi'nin yolu da açılmış, merdivenli bir yol ve ayrica araba yolu olusturulmuştur. Vali ve belediye baskani mahalleleri gezerek yeni yapılan yollari görmüşlerdir¹²⁰³. Yapılan kaldirimlarin 23.293 m²'ye ulastigi ifade edilmistir¹²⁰⁴.

Afyon'da artık iç sokaklara kadar muntazam kaldirimlar yapilmistir. Sehir içinde ne tarafa gidilirse düzgün kaldirim üzerinde rahatça yürünebildiği, arabacilarin artık filan semte gidemem demediği belirtilmistir¹²⁰⁵.

1941 yilinda çok genis ölçüde yapılan kaldirim insaatina ek olarak 1942 yilinda bazi sokaklarin kaldirimlari da yapilmistir. Sehrin bazi sokaklarinda öteden beri atlambaç tasi denilen taslarin üzerinden yürünüyor ve kaldirim yapilmamis bulunduğu ifade edilen semtlere de kaldirim yapilmistir. Belediye Baskani Kemal Askar mahalleleri dolasarak yapılan isleri incelemistir¹²⁰⁶.

¹¹⁹⁹ "Kaldirim Insaatina Bes Yerden Baslandı", Haber, nr: 2183, 19 Mayıs 1941.

¹²⁰⁰ "Kaldirim Insaati", Haber, nr: 2138, 28 Kasım 1940.

¹²⁰¹ "Belediye Isleri", Haber, nr: 2179, 5 Mayıs 1941.

¹²⁰² "Kaldirim Insaatina Bes Yerden Baslandı", Haber, nr: 2183, 19 Mayıs 1941.

¹²⁰³ "Belediye Isleri", Haber, nr: 2194, 26 Haziran 1941.

¹²⁰⁴ "23293 Metrekare Kaldirim Yapıldı", Haber, nr: 2195, 30 Haziran 1941.

¹²⁰⁵ "Sehir Notlari", Haber, nr: 2224, 9 Ekim 1941.

¹²⁰⁶ "Belediye Isleri", Haber, nr: 2293, 25 Haziran 1942.

Ayrıca belediye şehir içinde çarşının yeni inşaat dolayısıyla önem kazanmış kısımlarına parke kaldırım yaptırmak kararını vermiştir¹²⁰⁷. Yeni parke taşlar getirilmiştir. Ucuz bir fiyatla getirilmiş olan bu taşların Yemenciler Çarşısına döşeneceği belirtilmiştir¹²⁰⁸.

Kaldırımlar dışında Afyon’u komşu şehirler ile ilçe ve köylerine bağlayacak yol yapımı faaliyetleri de yapılmıştır.

Afyon-Karakuyu kısmında ve Afyon 33. kilometredeki yarmanın toprak yapısı çok killi olması ve ayrıca kaydırıcı kil tabakaları bulunması sebebiyle bu yarmada 50 metre uzunluğunda ve betonarme bir tünel yapılmıştır. Bütün bu işlerin bedeli 40.127 lira tutmuş, çimento, kum, moloz taşı, demir gibi malzemenin temini için de 4.797 lira harcadığı belirtilmiştir¹²⁰⁹.

Afyon-Emirdağ arasında yapılacak olan yeni yolun araştırmasına başlanmış, bu yeni yolun nereden geçmesi gerektiği hakkında fikir alışverişleri yapılmıştır. Civarında bulunan bazı madenlerin işletilebilmesi için bu yolun madenlere yakın bir sahadan geçmesini ve mümkün mertebe çok köyün yararlanmasını temin edebilmesini isteyenler vardır. Buna karşılık Emirdağ-Afyon ilişkisini en kısa ve en az masraflı şekilde sokmak ve bu bölge üreticilerinin Afyon ile olan eski ekonomik ilişkilerini yeniden canlandırmaya çalışmak, madenler ve yakın köyler sahasını da gerekirse bir şube yolu ile bu şoseye bağlamak diğer bir görüştür¹²¹⁰.

Gazligöl ve Konya yollarının şehre giren kısımlarının vilayet hususi bütçesindeki tahsisatları ile inşaatları ihaleye konulmaya başlanmıştır. Diğer vilayet yolları ve köprülerinin de program ve insafları takip edilmektedir. Havaalar düzelince yapımlarına başlanacağı belirtilmiştir¹²¹¹.

Gazligöl ve Konya yollarının şehir dahilindeki kısımlarının parke yaptırılması kararlaştırılmış, ayrıca kaza merkezleri içinden geçen yollar da parke yaptırılmıştır¹²¹². 1938 senesinde tamamlanacağı ve hamama kadar ulaşmış bulunacağı belirtilen Gazligöl

¹²⁰⁷ “Şehir Haberleri”, Haber, nr: 2682, 13 Mayıs 1946.

¹²⁰⁸ “Belediye Yeniden Parke Getirtti”, Haber, nr: 2200, 17 Temmuz 1941.

¹²⁰⁹ “Afyon-Sandıklı Arasında 50 Metrelik Bir Tünel Yapılıyor”, Haber, nr: 1819, 24 Ocak 1938.

¹²¹⁰ “Yol Nereden Geçmeli?”, Haber, nr: 1955, 19 Haziran 1939.

¹²¹¹ “Yol ve Köprü İşleri”, Haber, nr: 1832, 21 Mart 1938.

¹²¹² “Yeni Parkeler”, Haber, nr: 1833, 24 Mart 1938; “Vilayetimiz Dahilinde Parke Yollar”, Haber, nr: 1918, 9 Şubat 1939.

soresi insaati hamama kadar ilerlemistir¹²¹³. Gazligöl soresi tamamlanmis, bu suretle kis mevsiminde sehir ile Gazligöl civarinda bulunan birçok köyün kolaylikla ulasimda bulunabilmeleri saglanmistir¹²¹⁴. Afyon-Gazligöl yolunda yapilacak islerin üç senelik programa alinmasi Nafia Vekaletince uygun bulunmustur¹²¹⁵. Ayrica Afyon-Konya soresi üzerinde ve Çay bucagina yakin olan büyük köprüünün Nafia Vekaletince yeniden yaptirildigi ifade edilmistir¹²¹⁶.

Afyon-Eskisehir, Afyon-Gazligöl, Afyon-Denizli yollarinin çesitli mahallerinde köprü ve menfez yapilacagi ifade edilmistir¹²¹⁷. Ayrica Afyon-Denizli yolundaki Dazkiri Köprüsünün temel atma töreni yapilmistir¹²¹⁸.

1944 yilinda müteahhitle çıkan bir anlasmazlik yüzünden yarida kalan Afyon ve Eskisehir'i birbirine baglayacak olan yolun insasi Nafia Vekaletince yeniden ihaleye konulmus ve ihale 6 Mart 1945 tarihinde yapilmistir. 350.000 lira kesif bedelli olan bu yolun insasinin 1945 yilinda tamamlanacagi ilan edilmistir. 1945 yilinda Sivrihisar-Haymana ve Kütahya-Eskisehir yollarinin da insasina baslanacagi ve Eskisehir'in düzgün yollarla Ankara ve Kütahya'ya baglanmis olacagi ifade edilmistir¹²¹⁹.

Bunlardan baska sehirde baraj yapimi faaliyetleri de vardir. 1938 yili Ekim ayında Nafia Vekaleti tarafından gönderilen su mühendisi Salahi ile Isviçreli bir jeolog Gazligöl kaplicasi ile Arapli kaplicalarini incelemistir. Yer Bilimi (arziyat) uzmani Arapli civarini baraj insasi için uygun bulmustur. Buraya yapilacak barajın sehir çevresi için büyük bir nimet olacagi ifade edilmistir¹²²⁰.

Nuh köyü halki köy civarinda akan sulari toplayarak sulama isinde kullanilmak üzere küçük bir baraj yapma düşüncesinde idi. Sahayi iki yil önce ölçtürmüs ve bir kroki yaptirmislardir. Bu krokiyi yetkili fen adamlarina incelettirmek ve saglamlik hesapları ile kaç mal olabilecegini kesfettirmek kararindadirlar¹²²¹. Afyon-Eskisehir

¹²¹³ "Gazligöl Sosesi", Haber, nr: 1859, 23 Haziran 1938; "Gazligöl'de", Haber, nr: 1914, 19 Ocak 1939.

¹²¹⁴ "Vilayet Yol Faaliyeti", Haber, nr: 1956, 22 Haziran 1939.

¹²¹⁵ "Afyon Gazligöl Yolu", Haber, nr: 2184, 22 Mayıs 1941.

¹²¹⁶ "Afyon-Konya Yolu", Haber, nr: 2632, 8 Kasim 1945.

¹²¹⁷ "Yollarda", Haber, nr: 1896, 3 Kasim 1938.

¹²¹⁸ "Dazkiri Köprüsü", Haber, nr: 1988, 23 Ekim 1939.

¹²¹⁹ "Afyon-Eskisehir Sosesi Birlesiyor", Haber, nr: 2566, 15 Mart 1945.

¹²²⁰ "Baraj İçin Yapilan Etüt", Haber, nr: 1894, 27 Ekim 1938.

¹²²¹ "Nuh Köylüleri Küçük Bir Baraj Yapmak Istiyor", Haber, nr: 2585, 24 Mayıs 1945.

arasında yeni açılmış istasyonlardan birisi olan Porsuk'da baraj inaatlarının hızla devam ettiği ifade edilmiştir¹²²².

7. Ağaçlandırma Faaliyetleri

Belediye ve valilik sehri ağaçlandırma isine büyük önem vermiştir. Sehrin ağaçlandırılması için belediyenin muntazam bir programla çalıştığı belirtilmiştir. Bulvar, cadde, meydan ve bahçelere dikilen ve dikilecek olan ağaçları yetistirmek için bir de özel fidanlık oluşturulmuş ve şehirde önceden yetistirilmeyen top akasyalar yetistirilmiştir¹²²³. İstasyon Caddesinin orta kısmındaki ağaçların arasına bodur akasyalar dikilmiştir. Bu fidanların toplu bir yeşillik ve iyi bir manzara oluşturacağı ifade edilmiştir¹²²⁴.

Belediye tarafından sehri arkasında doğal bir dekor oluşturan Hidirlik dağının ağaçlandırılması çalışmaları yapılmıştır. Bu dağda milyonlarca badem fidanı yetismıştır. Bu fidanlardan bir kısmının çiçek açtığı ve 1938 yılı içinde mahsul verecek duruma geldiği belirtilmiştir¹²²⁵. Dağda yetistirilen bademlerin eski kuru manzarayı değiştirdiği ve meyve vermeye başladıkları, 1939 yılı içinde ise iyice büyümüş olan fidanların dağda yeşil bir manzara verdiği belirtilmiştir¹²²⁶. Ayrıca Belediye Hidirlik'ta yeni yollar açtırmaya başlamıştır. Bademlikler arasında açılacak olan bu yolların yazın otların kurduğu zamanlarda bas gösteren yangınların önlenmesine yarayacağı, gezinti yolu olabileceği ve yeni ağaç yetistirilmesinde de faydalı olacağı ifade edilmiştir¹²²⁷.

Belediye, çarsinin müsait caddelerine ve mahalleler arasına ağaç diktirmiştir¹²²⁸. Ayrıca kale etrafına da çam diktirmiştir. Bu şekilde sehri bir sembolü haline gelmiş kalenin çevresinin çamlık olacağı belirtilmiştir¹²²⁹. Hisarardı ile kalenin diğer taraflarına

¹²²² "Porsuk Barajı", Haber, nr: 2626, 18 Ekim 1945.

¹²²³ "Hidirlik'taki Bademler", Haber, nr: 1877, 25 Ağustos 1938.

¹²²⁴ "İstasyon Caddesine Dikilen Ağaçlar", Haber, nr: 1840, 18 Nisan 1938.

¹²²⁵ "Hidirlik'taki Bademlerden Bu Yıl Mahsul Alınacak", Haber, nr: 1843, 28 Nisan 1938.

¹²²⁶ "Hidirlik'taki Bademler", Haber, nr: 1877, 25 Ağustos 1938; "Hidirlik Yeşillendi", Haber, nr: 1947, 22 Mayıs 1939.

¹²²⁷ "Hidirlik'ta Açılan Yollar", Haber, nr: 2527, 26 Ekim 1944.

¹²²⁸ "Çarşı Ağaçlandırılıyor", Haber, nr: 2271, 9 Nisan 1942.

¹²²⁹ "Kalenin Çevresi Çamlık Oluyor", Haber, nr: 2376, 26 Nisan 1943.

belediye fidanliginda yetistirilen çamlar dikilmistir. Gebze çevresinden getirilen sarmasikların da kalenin toprakli kismilarına ekilecegi belirtilmistir¹²³⁰.

Orman koruma takim komutani Hamidiye Mahallesi'nde takimin oturduğu binanın karsisinde bulunan bosluga ağaçlar diktirmis, etrafını çevirtmis, küçük bir park haline sokmustur¹²³¹. Ayrıca Özel Idarenin Gazligöl'deki fidanligi da genişletilmis ve demiryolunun öbür tarafına da geçilmistir¹²³².

Taspınar, Hisarardı ve Olucak semtleri de bir gezi alanı olarak düzenlenmiş ve ağaçlandırılmıştır. 1942 yılında Taspınar ve Olucak semtleri gezi yeri olarak büyük bir ragbet görmüş, bazı Pazar günleri buralarda çok büyük halk kalabalığının görüldüğü ifade edilmiştir. Buraları senlendirmek için belediye başkanının bazı düşünceleri vardır. Belediye önünden Olucak'a kadar giden yolu arabaların rahatça geçebilecekleri şekilde düzenlemenin araba gezintileri yapma imkanını da vereceği ifade edilmiştir. Hisarardı'ndan başlayarak gezi çevresini ağaçlandırmanın ise yapılacak işlerin başında olduğu belirtilmiştir¹²³³. Hisarardı'ndan ve Yarenler Türbesi civarından başlayarak Olucak etrafına kadar aşağı yukarı 300 dekarlık bir yerin ağaçlandırılması kararlaştırılmıştır. Hisarardı'daki yolun Yarenler yönünde doğal bir balkon olan kayalığın üzerinde küçük bir kır kahvesi yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca bu yol ile şehir içinde belediye arkasından bu yola çıkan yolların arabaların daha kolayca gelip geçmesi için düzeltilmesi ifade edilmiştir. Eski Olucak Mezarlığı yerinin kapladığı geniş alanın düzeltilmesine başlanmıştır. Bastanbasa ağaçlandırılarak yer yer yeşillikler ve çiçeklerle bezenecek ve zamanla bir kuru oluşturulmuş olacağı belirtilmiştir¹²³⁴.

Olucak semtine fidanlar dikilmeye başlamıştır. Ayrıca etrafa yeşil duvar manzarası verecek bitkilerin de dikileceği ifade edilmiştir¹²³⁵. Belediye Olucak'ta yetistirdiği ağaçlarla şehir civarında bir ormanlık oluşturmuş, bir de çardak yaptırmaya

¹²³⁰ "Kale Etrafına Çam Dikildi", Haber, nr: 2438, 2 Aralık 1943.

¹²³¹ "Takdire Deger Bir Gayret", Haber, nr: 2581, 10 Mayıs 1945.

¹²³² "Gazligöl'de", Haber, nr: 1914, 19 Ocak 1939.

¹²³³ "Afyonun Gezi Yeri", Haber, nr: 2303, 3 Ağustos 1942.

¹²³⁴ "Hisarardı ve Olucak Gezi Yerleri", Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943.

¹²³⁵ "Kale Etrafına Çam Dikildi", Haber, nr: 2438, 2 Aralık 1943.

karar vermiştir¹²³⁶. Belediye yanından Olucak semtine giden yol da düzeltilmiş ve çarşı da yetistirilen ağaçlarla yeşillenmiştir¹²³⁷.

8. Ulaşım

Afyon şehri tarih boyunca kavsak noktasında bulunma avantajını iyi kullanarak ulaşım ve haberleşmede öne çıkmıştır. Özellikle Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlıların yapmış olduğu yollar, köprüler ve kervansaraylar bunun önemli birer kanıtıdır. 1896 yılında açılan Anadolu-Bagdat hattı Afyon'dan geçmektedir. 1897 yılında ise İzmir demiryolu hattı açılmıştır. 1889 yılında Aydın-İzmir hattı Dinar ilçesine kadar gelmiştir. 1936 yılında ise Afyon-Karakuyu, Isparta-Burdur hattı açılmıştır. İlden dört yöne tren hattının olması ulaşım konusunda iyi konumda olduğunun göstergesidir. Demiryolu şehirde en eski ulaşım aracıdır. 1936 yılında Münakalat Vekili Ali Çetinkaya tarafından Afyon-Dinar DDY hattı birbirine bağlanmıştır. Cumhuriyetin önemli yatırımlarla genişletilen demiryolları yük ve yolcu tasımacılığında büyük hizmetler vererek ilin ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmuştur¹²³⁸.

Şehirden hamamlara ve civar ilçelere hareket ettirilen trenler halkın gezme ve banyo ihtiyaçlarını temin ettiği ayrıca ulaşımında da kullanılmıştır¹²³⁹. Ayrıca bu trenlerin ücretleri için “Her yerin Ankara, İstanbul ve İzmir’in banliyö trenleri ucuz da Afyon’unki neden pahalı?”¹²⁴⁰ sorusu sorulduktan sonra bu konuda “DDY Genel müdürlüğünün bütçesine zarar vermeyecek bir halkçılık eseri göstermesi beklenir.” denilerek çözümü istenilmiştir

1940 yılı Ağustos ve Eylül ayı içinde iki gün şehirden İzmir’e çok ucuz fuar biletleri verileceği ilan edilmiştir¹²⁴¹. Bu indirimden faydalanarak fuara gidenlerin

¹²³⁶ “Olucak Gezisi”, Haber, nr: 2485, 22 Mayıs 1944; “Olucak Korusuna Çardak Yapılıyor”, Haber, nr: 2593, 21 Haziran 1945.

¹²³⁷ “Olucak Korusu”, Haber, nr: 2500, 13 Temmuz 1944; “Bu Yıl Şehrimiz Bir De Koru Kazandı”, Haber, nr: 2528, 30 Ekim 1944.

¹²³⁸ Muzaffer UYAN, “Afyonkarahisar’da Ulaşım ve Haberleşme”, Afyonkarahisar Kültüğü, Komisyon, c. II, AKÜ Yay, Afyon 2001, s. 437-439.

¹²³⁹ “Tenezzüh Trenleri”, Haber, nr: 1864, 11 Temmuz 1938.

¹²⁴⁰ “Banliyö Tren Ücretleri ucuz Olduğu Halde Afyon Hamam Trenleri Niçin Pahalı?”, Haber, nr: 2515, 11 Eylül 1944.

¹²⁴¹ “Fuar Tenzilati”, Haber, nr: 2107, 8 Ağustos 1940.

sayisinin 400'e yaklastigi ifade edilmistir¹²⁴². 1941 yilinda da fuar için Izmir'e gidecek yolcularin indirimle çok ucuz seyahat edebilecekleri belirtilmistir¹²⁴³.

1943 yilinda çevre illerle demiryolu ulasimi bazi yük trenlerine yolcu vagonu takilmasi suretiyle yapilmaktaydi. Bu arada Afyon ile Konya arasindaki yük trenlerine de üçüncü mevki yolcu vagonlari ilave edilmiş, böylece devlet demiryollari yolcu naklini çoğaltmistir. Ayrıca demiryolu sebekesinin bazi yerlerinde de yük trenlerine yolcu vagonlari takildigi ifade edilmistir¹²⁴⁴. 1944 yilinda Afyon-Konya hattı üzerinde isleyen yük trenlerine tekrar yolcu vagonu takilmaya basladigi belirtilmistir¹²⁴⁵.

DDY Umum Müdürlüğü Istanbul ile Izmir, Burdur, Isparta, Egirdir ve çevresi arasinda aktarmasiz yolcu tasinmasini saglamak üzere haftada bir defa ayri bir yolcu treninin isletilmesine karar vermistir. 30 Aralik 1944 tarihinden itibaren Haydarpaşa'dan Cumartesi günleri kalkacagi belirtilen trenin Afyon'da bölünerek bir parçasinin Usak üzerinden, bir parçasinin Nazilli üzerinden Izmir'e ve Karakuyu'da ayrilacak bir parçasinin da Burdur, Isparta ve Egirdir'e devam edecegi belirtilmistir. Buralardan Sali günleri kalkacak ayri trenlerin de Afyon'da birleserek tek tren halinde Haydarpaşa'ya gidecegi ifade edilmistir. Bu trenin şehir için de Istanbul yolculugunu kolaylastiracagi vurgulanmistir¹²⁴⁶.

Afyon-Konya, Afyon-Eskisehir, Afyon-Alasehir arasinda her gün sefer yapan ara trenleri 15 Ocak 1947 tarihinden itibaren idarece görülen lüzum üzerine kaldirilmistir. Şehir halkina kolayliklar sagladigi belirtilen bu trenler tekrar islemeye baslamistir¹²⁴⁷. Şehir istasyonundan gündüzleri hareket eden ve yük trenine takilan bir yolcu salonu ile Konya, Eskisehir, Alasehir istikametlerine devam eden ara trenleri 5 Kasim 1947 tarihinden itibaren kaldirilmistir. Ara trenlerinin kaldirilmasinin şehirde üzüntüye sebep oldugu belirtilmistir¹²⁴⁸.

¹²⁴² "Fuara Gidenler", Haber nr: 2117, 12 Eylül 1940.

¹²⁴³ "Şehrimizden Izmir'e Gidecek Trenler İçin Fevkalade Tenzilat", Haber, nr: 2205, 4 Agustos 1941.

¹²⁴⁴ "Yolcu Tasimi", Haber, nr: 2410, 23 Agustos 1943.

¹²⁴⁵ "Marsandiz Katarlarında Yolcu Vagonlari", Haber, nr: 2450, 20 Ocak 1944.

¹²⁴⁶ "Istanbul'a Yeni Bir Tren", Haber, nr: 2544, 28 Aralik 1944.

¹²⁴⁷ "Ara Trenleri Muvakkaten Kaldirildi", Haber, nr: 2750, 20 Ocak 1947; "Ara Trenleri Basladi", Haber, nr: 2764, 10 Mart 1947.

¹²⁴⁸ "Ara Trenleri Kaldirildi", Haber, nr: 2830, 10 Kasim 1947.

1945 yılında DDY Yedinci İşletme Müdürlüğü'nün yataklı vagonlar idaresince şehre de yatak ayrılması hususunda girişimde bulunulmuştur¹²⁴⁹. Bunun sonucunda 1946 yılında Afyon'dan binecek yolcular için Pazartesi aksamı Konya'dan gelip İstanbul'a giden trenlerde bir yatak ayrılmıştır. Önceden istasyona gidip isim kaydettirilmesi gerektiği de ifade edilmiştir¹²⁵⁰. Ayrıca Konya-Ankara arasında haftada bir gün işlemeye başlayan yataklı vagon sehirden Pazar aksamı Haydarpaşa treni ile geçmekte ve Eskişehir'den başka bir katarla bağlanarak Ankara'ya devam etmektedir¹²⁵¹. Ayrıca İzmir-İstanbul arasında işletilmeye başlanan vagonun da Afyon'dan Sali-Çarsamba gecesini geçtiği belirtilmiştir¹²⁵².

Gazetede trenlerdeki temizlik koşulları ve kalabalık hakkında şikayetlerde bulunulmuş ve Münakalat Vekillikinden bu duruma bir çare bulması istenilmiştir. 1942 yılında 'İstanbul Afyon arasında halkı tahammül edilemeyecek kadar sıkıntıya sokan kalabalığa karşı çare düşünülmesi' istenilmiştir¹²⁵³. 1947 yılında ise "Devlet Demiryolları Genel Müdürü'nün veya muavinlerinden birisinin ansizin herhangi bir istasyondan trene binerek vagon servisi veya yataklı vagonu geçici olarak bırakıp yolcular arasına karışmasını" önererek yolcuların ne şartlar altında seyahat ettiklerini yakından görmeyi gerekliliği belirtilmiştir¹²⁵⁴.

Şehirde vilayet ve belediye tarafından karayolu taşımacılığı da yapılmaktaydı. Belediyenin taşımacılık hizmetinin yanında güvenlik önlemlerine de önem verdiği görülmektedir.

1938 yılında belediyenin fazla yolcu alan, şoför mahalline de fazla yolcu bindirerek kazalara yol açan şoförler hakkında sıkı takibat yaptığı ve suçluları cezalandırdığı belirtilmiştir¹²⁵⁵. 1942 yılında başka yerlerden şehre gelerek şehirde uzun süre kalacak otomobil, kamyon ve arabaların Afyon belediyesinin numarasını almaları zorunlu tutulmuştur. Hükümet Meydanında geliş gidişi düzene koymak ve bir kaza oluşmasını önlemek için de memur bekletildiği ifade edilmiştir¹²⁵⁶. Şoförleri

¹²⁴⁹ "Yataklı Vagonlar İdaresi ve Şehrimiz", Haber, nr: 2626, 18 Ekim 1945.

¹²⁵⁰ "Yataklı Vagonlar ve Şehrimiz", Haber, nr: 2674, 15 Nisan 1946.

¹²⁵¹ "Ankara'ya Yeni Yataklı Vagon", Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

¹²⁵² "İstanbul'a Yataklı Vagon", Haber, nr: 2813, 1 Eylül 1947.

¹²⁵³ "Trenlerdeki Kalabalık", Haber, nr: 2249, 22 Ocak 1942.

¹²⁵⁴ "İyi Bir Şey Olmaz mı?", Haber, nr: 2761, 27 Şubat 1947.

¹²⁵⁵ "Belediye Cezaları", Haber, nr: 1874, 15 Ağustos 1938.

¹²⁵⁶ "Şehir Haberleri", Haber, nr: 2273, 16 Nisan 1942.

cezalandirilmak üzere hiz sinirini geçecek araçların numarasının alınması da kararlaştırılmıştır. Belediyenin uyarısı üzerine şoförlerin artık yavaş gittikleri belirtilmiştir¹²⁵⁷. Ayrıca İstasyon Bulvarında ve Yesilyol'da bisikletli gençlerin yaya yolunda bisikletle gidip geldikleri ve yolculara hatta çocuklara çarpmaları üzerine belediyeden bu hareketin önlenmesi talep edilmiştir¹²⁵⁸.

Şehirde otobüs seferleri de yapılmaktaydı. 1939 yılında şehir ile Sinanpaşa nahiye merkezi arasında düzenli olarak otobüs seferlerinin başladığı belirtilmiştir¹²⁵⁹. Civar köylülerin de bu seferden yararlanmaları üzerine araçların sayısının çoğaltılmıştır¹²⁶⁰. 1945 yılında belediye otobüsü Gecek ve Gazligöl seferlerine başlamıştır¹²⁶¹. Ayrıca belediyenin özel otomobillerinin de şehir içinde istenilen yerlere sefer yapmak üzere hükümet önündeki durakta beklemeye başladıkları belirtilmiştir¹²⁶². Belediyenin karoserini Bursa'da yaptırdığı ikinci otobüs de gelmiştir. Bu otobüsün Gazligöl Kaplıcası, istasyonlar ile şehir arasında yolcu naklinde kullanılacağı ifade edilmiştir¹²⁶³. 1947 yılında tamire gidip gelen belediye otobüslerinin yalnız gündüzleri çalışacağı, geceleri çalışmayacakları ilan edilmiştir¹²⁶⁴.

Otobüslerden başka kamyonlar da yolcu ve esya naklinde kullanılmıştır. 1945 yılında vilayet merkez kazası ile Sandıklı ve Bolvadin kazalarında Ticaret Vekaletince 3 adet kamyon tahsis edilmiştir. Belediyeler tarafından satın alınarak düzenli tarifelere göre yolcu ve esya naklinde kullanılacak olan bu kamyonların Mersin'den alınacağı, Ticaret Vekaleti tarafından vilayet makamına bildirilmiştir¹²⁶⁵. Şubat ayı 1945 yılında belediye emrine bir kamyon daha verilmiştir. Bu kamyon ile üzerine otobüs tertibatı yaptırılarak gereken yerlere yolcu taşınacağı ifade edilmiştir¹²⁶⁶.

Şehirde hava seferleri de yapılmıştır. Devlet Hava Yolları Genel Müdürlüğü 1944 yılında Ankara-Afyon-Ankara hava seferlerine başlama kararı vermiştir¹²⁶⁷. Seferlerin 15 Mayıs 1944 tarihinde başlayacağı belirtilmiş ve Genel Müdürlük

¹²⁵⁷ "Şoförler Biraz Dikkat", Haber, nr: 2274, 20 Nisan 1942.

¹²⁵⁸ "Belediyeden Bir Ricamız", Haber, nr: 2778, 28 Nisan 1947.

¹²⁵⁹ "Sinanpaşa'ya Otobüs İstiyor", Haber, nr: 1991, 6 Kasım 1939.

¹²⁶⁰ "Sinanpaşa'ya Otobüs Seferleri", Haber, nr: 2021, 13 Şubat 1940.

¹²⁶¹ "Belediye Otobüsü", Haber, nr: 2580, 3 Mayıs 1945.

¹²⁶² "Şehir İçinde Otomobil Seferleri", Haber, nr: 2596, 2 Temmuz 1945.

¹²⁶³ "Belediyenin İkinci Otobüsü", Haber, nr: 2623, 8 Ekim 1945.

¹²⁶⁴ "Belediye Otobüsleri İşlemeye Başlıyor", Haber, nr: 2808, 11 Ağustos 1947.

¹²⁶⁵ "Vilayetimize Tahsis Edilen Kamyonlar", Haber, nr: 2554, 1 Şubat 1945.

¹²⁶⁶ "Gecek Kaplıcasına Otobüs", Haber, nr: 2557, 12 Şubat 1945.

¹²⁶⁷ "Ankara-Afyon-Antalya", Haber, nr: 2345, 7 Ocak 1943.

tarafından yeni tip yolcu uçakları da getirtmiştir¹²⁶⁸. 1 Haziran 1944 tarihinden itibaren Antalya'dan Ankara-Afyon-Izmir ve İzmir-Afyon-Ankara istikametlerine yolcu seferlerinin başlayacağı ilan edilmiştir¹²⁶⁹.

Afyon hava meydanı hakkında “Cumhuriyetin 21. yılı Afyon’a bir hava istasyonu ve havadan yolculuk imkanı kazandırdı. 1944 yılında Ulus Gazetesini Ankaralılarla beraber okuduk, İzmir ve Antalya komsu kapısı oldu. Önümüzdeki yıllarda meydanımıza daha çok uçak uğrayacak. İstanbul seferleri de başlayacak. Afyon Hava Meydanı yolcuların uçaktan uçağa aktarma yaparak yurdun birçok köşe bucagina geçtikleri bir uğrak yeri olacak. Hatta ara sıra Avrupa-Iran-Hindistan yolcularının da meydanlarımıza indiklerini göreceğiz.”¹²⁷⁰ denilmiştir.

Amerika’da toplanan ve Türkiye delegelerinin de bulunduğu konferansta verilen kararlara göre, Afyon hava meydanına Amerika, Avrupa ile diğer bölgelerden gelecek yolcu ve yük uçakları da uğrayacaktır¹²⁷¹. Bu bakımdan meydana incelemeler yapmak üzere yanlarında Devlet Hava Yolları Genel Müdürü ile 19 Amerikalı uzman şehre gelmiştir¹²⁷². Uzmanlar meydanın genişlemesini gerekli görmüşlerdir¹²⁷³.

Afyon’dan İstanbul’a uçakla gidebilmek için İzmir ve Bursa’dan dolasmak gerekmektedir. Fiyatın yüksekliği de buna fiilen imkan vermemektedir. Gerek ticari ilişkiler, gerek sihi ihtiyaçlar yüzünden hızla İstanbul’a gitmek isteyen Afyonlulari tatmin için bir Afyon-İstanbul seferi yapılması Hava Yolları Genel Müdürlüğü’nden talep edilmiştir¹²⁷⁴. Devlet Hava Yolları Genel Müdürlüğü şehirden yapılan dilekleri de dikkate alarak bir İskenderun-Haydarpaşa seferi düzenlemiş ve bu seferi yapan uçakların şehre uğrayacakları belirtilmiştir¹²⁷⁵.

Ayrıca İstanbul’dan uçakla gelen yolcular 1 saat zarfında İstanbul’dan Afyon’a geldiklerini fakat Afyon hava meydanından şehre 2 saatte ulaştıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun sebebi olarak, otobüsün harekete geçirilmeyerek başka şehirlerden gelecek yolculari beklemesi, sabahları da otobüsün çok erken hareket ettirilmesi ve yolcuların

¹²⁶⁸ “Şehrimizden Hava Yolculuğu Mümkün Olacak”, Haber, nr: 2476, 20 Nisan 1944.

¹²⁶⁹ Haber, nr: 2486, 25 Mayıs 1944.

¹²⁷⁰ “21. Yilin Şehrimize Hediyesi”, Haber, nr: 2528, 30 Ekim 1944.

¹²⁷¹ “Şehrimiz Hava Meydanı”, Haber, nr: 2570, 29 Mart 1945.

¹²⁷² “Şehrimize Gelen Amerikalılar”, Haber, nr: 2676, 22 Nisan 1946.

¹²⁷³ “Afyon Hava Limanı”, Haber, nr: 2677, 25 Nisan 1946.

¹²⁷⁴ “Hava Yolları Umum Müdürlüğünden Bir Dilek”, Haber, nr: 2698, 8 Temmuz 1946.

¹²⁷⁵ “Afyon’dan Muhtelif İstikametlere Hava Seferleri”, Haber, nr: 2707, 8 Ağustos 1946.

meydanda uzun süre bekletilmesi gösterilmiştir. Yolcular da Devlet Hava Yollarından “Tasarruf iyi bir şey fakat vaktin hiç kıymeti yok mu? Devlet Hava Yolları Teskilatından yolcuların nakit olan vakitlerini de düşünmesini bekleriz.”¹²⁷⁶ diyerek bu duruma bir çözüm istemislerdir. DHY Meydan Müdürlüğü’ne yapılan şikayetleri incelemek üzere Münakalat Vekilligi müfettislerinden Ethem Göktekin, Fahri Akpınar şehre gelerek incelemeye başlamıştır.¹²⁷⁷

Şehirdeki DHY meydanında kurulacak hangar için gelmiş olan malzemeler içinden çinko levhalardan bir kısmı Emirdağ’da jandarmalar tarafından yakalanmıştır. Üzerindeki yazılardan Devlet Hava Yollarına ait olduğu anlaşılmaya üzerine çinko levhalar şehre getirilmiştir. Bunların ne zaman ve ne şekilde, kimler tarafından çalındığı hakkında Münakalat Vekilligi müfettisleri tarafından inceleme yapıldığı belirtilmiştir.¹²⁷⁸

9. Diğer Belediye Faaliyetleri

Belediyenin önemli faaliyetlerinden birisi de ekmek yapımı ve ekmek fırınları ile fiyatlarında yaptığı düzenlemelerdir.

Belediye ekmekleri iyi pişirmeyen üç firini 15 gün süreyle kapatmıştır. Ekmek satışı yapan başka fırın da bulunmadığından belediye tarafından Eskisehir’den ekmek getirilmeye başlanmış ve halde sattırılmıştır. Fırınların kapatıldığı akşamı takip eden gün ekmekler yetistirilmiş ve bu şekilde ekmeksiz kalan kimsenin olmadığı ifade edilmiştir.¹²⁷⁹ Ayrıca un temin ederek fırınlardan birisini işletmeye ve bu şekilde şehir içindeki ihtiyacı temine çalışılmıştır.¹²⁸⁰

Belediye fırınında ekmeklerin iyi pişmesi için bazı düzenlemelerin yapılması gerekli görülmüştür.¹²⁸¹ Ayrıca kilosu 10 kurustan ikinci tür ekmek çıkartmıştır. Bu ekmekğin birçok alıcı için büyük memnuniyet yarattığı ve gittikçe rağbet göreceği ifade

¹²⁷⁶ “Devlet Hava Yolları İdaresinden Bir Dilek”, Haber, nr: 2715, 9 Eylül 1946.

¹²⁷⁷ “D. H. Yollarında Teftişler”, Haber, nr: 2834, 8 Aralık 1947.

¹²⁷⁸ “Hava Yolları Meydanından Hirsizlik”, Haber, nr: 2836, 22 Aralık 1947.

¹²⁷⁹ “Ekmekçilere Verilen Ceza”, Haber, nr: 1860, 27 Haziran 1938.

¹²⁸⁰ “Belediye Ekmek Yaptırmaya Başladı”, Haber, nr: 1861, 30 Haziran 1938.

¹²⁸¹ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2178, 1 Mayıs 1941.

edilmiştir. Belediye ekmeği kimyagere de muayene ettirmiş ve olumlu rapor almıştır¹²⁸².

1941 yılında ise firincılar yalnız bir tip ekmeği çıkartmışlardır. Kilosu 13 kurusa satılan bu ekmeğin fiyatını belediye 1 kuruş daha indirmiş ve bu şekilde 1 Nisan 1941 tarihinden itibaren 12 kurusa satılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca pazardan her hafta buğday alarak ekmeğini kendisi yapan aileler için belediyece buğday temin edilmiştir¹²⁸³.

Hükümet herkesin ekmeği ihtiyacını öğrenmek ve buna göre tedbir olarak iase işlerinde hiçbir aksaklığa meydan vermemek kararındadır. Şehirde her gün firından ekmeği alanlarla harmana kadar veya daha kısa süreyle yetecek un temin etmiş olarak ekmeğini kendisi yaptıran ailelerde bulunmaktadır. Ekmeği satın almaya ihtiyacı olanlara birer karne verilerek günlük ihtiyaçlarının karşılanacağı belirtilmiştir. Ayrıca “Evinde unu olduğu halde yine ekmeği satın almak isteyen olursa bunların görecekları cezadan başka ne kadar büyük bir manevi suç işlemiş olacaklardır. Bazı kişiler evinde un olduğunu ve ekmeğe ihtiyaçları olmadığını bildirmekte herhangi bir mahzur görmemiş olabilirler. Bu kişiler derhal verdikleri bilgiyi düzelttirmelidirler. Kendisinde un bulunduğu halde çarşıdan ekmeği almak istediğinden şüphelenilenlerin evlerinin aranması kararlaştırılmıştır. Herkes unu ne zaman biteceğini hesap ederek o tarihten sonra ekmeğe ihtiyacı olduğunu bildirmelidir.”¹²⁸⁴ denilerek ekmeği konusunda tedbir alınmıştır.

Şehirde 15 Ocak 1942 tarihinden itibaren ekmeği karne ile satılmaya başlamıştır. Belediye Başkanı Kemal Askar da 15 Ocak’ta fırınları dolularak ekmeği satışı işlerini yakından incelemiştir¹²⁸⁵. Belediyenin ekmeği ihtiyacını Toprak Mahsulleri Ofisinden aldığı buğdayı şehirdeki bir değirmende öğüterek temin etmeye çalıştığı belirtilmiştir. Fakat Eskişehir fabrikalarının yaptıkları unlardan getirmek daha iyi görüldüğünden unun Eskişehir’den getirilmesine karar verilmiştir¹²⁸⁶.

¹²⁸²“İkinci Nevi Ekmeği”, Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940; “İkinci Nevi Ekmeği Ragbet Göreceği Anlasılıyor”, Haber, nr: 2140, 5 Aralık 1940.

¹²⁸³ “Şehrimizde Ekmeği Fiyatı”, Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

¹²⁸⁴ “Ekmeği Şehrimizde de Karne ile Satılacak”, Haber, nr: 2246, 12 Ocak 1942.

¹²⁸⁵ “Ekmeği Karneleri”, Haber, nr: 2247, 15 Ocak 1942.

¹²⁸⁶ “Çesitli Haberler”, Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

Toprak Mahsulleri Ofisi 1942 yılı Ekim ayından itibaren şehir ihtiyacı için bugday vermeyeceğini ilan etmiştir. Şehrin ekmek ihtiyacını temin için çiftçinin elinde yüzde yirmi besler haricinde serbest kalan bugdaylardan satın alınacağı belirtilmiştir. Bunun üzerine Belediye Başkanı Kemal Askar tüccarlardan iki kişi ile beraber Akşehir'e giderek 6 vagon bugday satın almıştır¹²⁸⁷.

1943 yılında Toprak Mahsulleri Ofisinin fakirler için ucuz fiyatla verdiği bugdaydan yapılan ekmek muhtaç asker ailelerine ve kısmen de Çocuk Esirgeme Kurumuna verilmekteydi. Bunlar dışında kalan yoksullar için de acele yardım tedbirleri alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ofis şehre verdiği ucuz bugdayı çoğaltıncaya kadar piyasa fiyatı ile satın alınacak bugdayı fakir halka zararına satmak ve aradaki farkı halktan toplanacak yardım ile kapatmayı en iyi çare olarak nitelemiştir¹²⁸⁸.

Belediye doğrudan doğruya fırın işletmeye mecburiyet görmüş ve hatta diğer fırıncıların sermayeleri yetismeyenlere de bugday temin etmesi yönünde karar almıştır. Dar gelirlilerden bir kısmına nispeten daha ucuz fiyatla ekmek temin edebilmek amacıyla incelemeler yapılmış ve vaktiyle müsait bir fiyatla aldığı bugdayın bunlara tahsis edildiği belirtilmiştir¹²⁸⁹.

Fukaraya Yardım Cemiyeti ve halkın yardımı sayesinde piyasaya göre 62 kurusa satılması gereken ekmek sayısı 4000'i geçen ve yardıma muhtaç bulunan Afyonlulara 25 kurusa verilmiştir¹²⁹⁰. Belediye tarafından kazancı müsait olmayan 4000 kişiye verilen ekmeğin fiyatı 22 kurusa indirilmiştir. Ayrıca 1000 küsur kişiye hükümetçe daha ucuz ekmek verilmesine de devam edildiği ifade edilmiştir¹²⁹¹.

Şehirde memurlara ve dar gelirliler olup memurlar gibi ucuz ekmek alan kısma verilen miktar hariç olmak üzere yeniden 13.876 kişinin ekmek ihtiyacını karşılamak üzere Toprak Mahsulleri Ofisince bugday veya un verileceği ilan edilmiştir. Bu şekilde belediyenin piyasadaki bugday satın almak mecburiyetinde kalmayacağı ifade edilmiştir¹²⁹².

¹²⁸⁷ “Belediye Bugday Satın Alıyor”, Haber, nr: 2318, 24 Eylül 1942.

¹²⁸⁸ “Acele Yardım Tedbirleri Almalıyız”, Haber, nr: 2367, 25 Mart 1943.

¹²⁸⁹ “Vilayet ve Şehir Haberleri”, Haber, nr: 2368, 29 Mart 1943.

¹²⁹⁰ “Piyasaya Göre 62 Kurusa Satılması Gereken Ekmek Yardıma Muhtaç Olanlara 25 Kurusa Veriliyor”, Haber, nr: 2376, 26 Nisan 1943.

¹²⁹¹ “Ekmek Fiyatı”, Haber, nr: 2379, 6 Mayıs 1943.

¹²⁹² “Şehrimize Ofisçe Verilecek Bugday”, Haber, nr: 2394, 28 Haziran 1943.

1946 yılında belediye, çarşı fırınlarında kilosu 34 kurustan satılmakta olan ekmeklerin miktarını 900 grama ve fiyatlarını da 30 kurusa indirmiştir¹²⁹³. 1947 yılında ise 28 kurusa satılmakta olan bir kiloluk ekmeklerin 30 kurusa çıkarıldığı belirtilmiştir. İki kurus farkın son günlerde un fiyatlarına yapılan zamdan ileri geldiği esasen şimdiye kadar civar vilayetlerde ekmek kilosunun 30 kurus olduğu belirtilmiştir¹²⁹⁴.

Belediye sokaklardaki basibos köpeklerle de ilgilenmiştir. Belediye her yıl yüzlerce köpek öldürmüştür. 1937 yılında 770, 1938 yılında da bir o kadar köpek öldürttüğü belirtilmiştir. Buna rağmen köylerden şehre gelen çok sayıda köpek ile başa çıkılamamaktadır. Bu köpeklerin bazen köylüler tarafından getirilip bırakıldığı, bazen de kendi kendilerine geldikleri belirtilmiş, bu durumun önüne geçmek için ise köylerdeki basibos köpeklerin itlafı gerektiği ifade edilmiştir¹²⁹⁵. 1946 yılı Ocak ayı içinde bu köpeklerin zehirlenmesi için belediyece tedbir alınmış ve 40 köpek öldürülmüştür¹²⁹⁶. 1946 yılı Subat ayının sonunda ise üç günde 213 köpek öldürüldüğü belirtilmiştir¹²⁹⁷.

Belediye temizlik konusunda da önlemler almıştır. 1938 yılı içinde temizliğe dikkat etmeyen birkaç dükkan üç gün kapatılmıştır¹²⁹⁸. Belediye Başkanı 27 Mayıs 1941 tarihinde lokantaları ve aşçı dükkanlarını gezerek temizliklerini kontrol etmiş, yağlarından örnekler almıştır¹²⁹⁹. 1947 yılında çarşı ve hal siki bir temizlik kontrolüne tabi tutulmuş, kasap ve sebze dükkanları yıkattırılmıştır¹³⁰⁰. Kasaplardan sucuklar 29 Temmuz 1947 tarihinde ansizin toplatılarak sihi muayeneye sevk edilmiştir. Belediye veteriner ve doktoru tarafından yapılan muayenede etten başka bir katkisi olmayan ve temiz etten yapılanlar derhal sahiplerine iade edilmiş, içerisinde sakatat karışık olanlar hakkında kanuni işlem yapılmak üzere zabıt tutulmuştur¹³⁰¹.

Bulasıcı hastalıklara engel olmak amacıyla tedbirler de alınmıştır. Su toplanarak bataklık yapan yerleri incelettirilerek buralarda birikintiyeye engel olmak için neler yapılabileceği ve ne kadar masrafa gerek olduğu tespit ettirileceği belirtilmiştir. Devlet

¹²⁹³ “Ekmek Fiyatı”, Haber, nr: 2661, 28 Subat 1946.

¹²⁹⁴ “Ekmek Fiyatları İki Kurus Arttı”, Haber, nr: 2807, 7 Ağustos 1947.

¹²⁹⁵ “Şehre Köylerden Çok Köpek Geliyor”, Haber, nr: 1823, 10 Subat 1938.

¹²⁹⁶ “Şehir Haberleri”, Haber, nr: 2652, 28 Ocak 1946.

¹²⁹⁷ “Köpekler Öldürülüyor”, Haber, nr: 2659, 21 Subat 1946.

¹²⁹⁸ “Belediye Cezaları”, Haber, nr: 1874, 15 Ağustos 1938.

¹²⁹⁹ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2188, 5 Haziran 1941.

¹³⁰⁰ “Çarşının Kontrolü”, Haber, nr: 2801, 17 Temmuz 1947.

¹³⁰¹ “Sucuklar Kontrol Ediliyor”, Haber, nr: 2805, 31 Temmuz 1947.

Demir Yolları İdaresince yapılması istenebilecek işlerin de ayrıca belirleneceği ifade edilmiştir¹³⁰². Sivrisinek yatağı olan su birikintilerine ve bataklık yerlere mazot dökülmüştür¹³⁰³.

Belediye güvenliğe de dikkat etmiş, her hangi bir kazaya sebebiyet vermemek için çalışmalarında bulunmuştur. 1938 yılında zamanla toprak içinde olan kısmi kurtların tahribine maruz kalarak çürümüş ve tehlikeli vaziyete girmiş olan elektrik direklerinin değiştirilmesine ve sağlamlaştırılmasına başlanmıştır¹³⁰⁴. 1940 yılında fırtınada devrilen elektrik direğinin tellerde elektrik varken bir kazaya meydan verilmemesi için mevcut bütün elektrik direklerinin dayanıklılığı incelettirilmistir¹³⁰⁵. Eskiden kapatılmış ve dolmuş olan lagimlar temizletilmiş olduğu için 1941 yılındaki selden şehrin çok zarar görmediği ifade edilmiştir. Bununla beraber son selde nerelerde yeni tedbirler almak gerektiği tespit edilmiştir¹³⁰⁶. Zamanla tıkanmış olan ve sel sularının şehri basmasına sebep olan lagim yolları da belediyece temizlettirilmistir¹³⁰⁷. Belediye, halkevi sinemasını itfaiyecilik bakımından incelettirmiş ve yangın, deprem gibi olaylara karşı alınması gereken tedbirler için ilgililere tavsiyelerde bulunmuştur¹³⁰⁸.

Ayrıca herhangi bir yangına sebebiyet vermemek için halkın bacalarını sık sık temizletebilmelerine belediyece kolaylık gösterilmiştir. Belediye veznesine yatırılan düşük bir ücret karşılığında itfaiye erlerinin bu işi yaptıkları belirtilmiştir. Baca temizleme işlerinde çalışan itfaiyecilere birer tulum yaptırılmıştır¹³⁰⁹.

Bunlardan başka sayılabilecek faaliyetler arasında şunlar vardır; 1938 tarihinde belediye, inşaata işlerinde çalışan ustaları imtihanla girerek ehliyetname almaya mecbur tutmuştur¹³¹⁰.

Şehirde saat ayarı için 12,00'de atılmakta olan topun yerine belediye nin getirttiği elektrikli düdüğü elektrik santralının üzerine konarak saat 7,00'de 12,00'de ve 17,00'de mesai ve tatil vakitlerini bildirmeye başlamıştır¹³¹¹.

¹³⁰² “Belediyenin Yaptıracağı Yeni Tetkikler”, Haber, nr: 2295, 2 Temmuz 1942.

¹³⁰³ “Belediye Su Birikintilerine Mazot Döktürüyor”, Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943; “Bataklıklara Mazot Dökülüyor”, Haber, nr: 2486, 25 Mayıs 1944.

¹³⁰⁴ “Elektrik Direkleri”, Haber, nr: 1830, 14 Mart 1938.

¹³⁰⁵ “Kale Eteğinde”, Haber, nr: 2142, 12 Aralık 1940.

¹³⁰⁶ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2206, 7 Ağustos 1941.

¹³⁰⁷ “Belediye İşleri”, Haber, nr: 2219, 22 Eylül 1941.

¹³⁰⁸ “Şehir haberleri”, Haber, nr: 2656, 11 Subat 1946.

¹³⁰⁹ “Bacalar Temizleniyor”, Haber, nr: 2654, 4 Subat 1946.

¹³¹⁰ “İnşaatçılar Ehliyetname Alacak”, Haber, nr: 1873, 11 Ağustos 1938.

Düğünlerde israfi yasaklayan kanun ve talimatnamenin önemle uygulandığı ifade edilmiştir. Ayrıca kanun ve talimatname hükümleri halka layikiyle duyurulmuş ve muhalif harekette bulunacakların derhal mahkemeye verileceği anlatılmıştır¹³¹².

Kiraathaneciler ortak imza ile belediye başkanlığına verdikleri dilekçede kahvehanelerinde çalıştırmakta oldukları personel ücretleriyle kira, ısı, vergi mükellefiyetleri gibi daimi ve zaruri masraflarının ağırlığını belirtmişlerdir. Buna ilaveten %50 oranında yapılan zam karşısında zarar etmekte olduklarından 7,5 kuruş üzerinden sattıkları kahve ve çayın 10 kuruşa çıkarılması suretiyle zarardan korunmalarını istemişlerdir. Belediye encümeni tarafından incelenen bu talep uygun görülerek aski ile kahve, çay, gazoz satan kahvehaneler hariç yalnız kiraathanelerde satılan kahve, çay, limonata, sirup, gazoz, ayran gibi soğuk ve sıcak mesrubatın 10 kuruş üzerinden satılması kararlaştırılmıştır¹³¹³.

¹³¹¹ “Şehir Haberleri”, Haber, nr: 1902, 8 Aralık 1938.

¹³¹² “Düğünlerde İsrâf Yasak”, Haber, nr: 2393, 24 Haziran 1943.

¹³¹³ “Kiraathanelerde Kahve Çay On Kuruş Oldu”, Haber, nr:2818, 18 Eylül 1947.

IV. BÖLÜM

EGITIM ÖĞRETİM HAYATI

1. Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış

Cumhuriyetin ilk yıllarının ideolojisi yeni ulusun, yeni devletin üst yapısını oluşturacak sosyokültürel devrimler sürecinde eğitime giderek artan bir değer ve önem vermiştir. Bu eğitim düşünce çizgisinde ise önce laiklesme, ikinci olarak yurttaşlık, üçüncü olarak da tarım ekonomisinin gereği köylüyü eğitmek, ona iş ve meslek vermek yer almıştır. Yeni Türkiye devletinin ilk döneminde eğitim düşüncesinin temelinde eğitim etkinliklerini öncelikli halk kitlelerine ulaştırma ve yaygınlaştırma düşüncesi yatmış, ulusal ve çağdas eğitimin tüm yurda yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. 1930 sonrasında ise üretime ve işe yönelik pedagojik hareket yaygın bir şekilde gelişmiş ve sürecin hemen ardından köye yönelik eğitim hareketleri başlatılmıştır.

Yeni toplum kültürel olarak da tam bağımsızlık kazanma gayretindeydi. İlk dönem hükümetlerin neredeyse tek amacı buydu. Eğitimin süratle halk kitlelerine yaygınlaştırılması, yeni ulusun kültür birliğinin oluşturulması, cumhuriyetin düşünce yapısına duyarlı aydın bireyler yetisttirilmesi, halk kitlelerinin bu düşünce yapısını özümseyecek şekilde eğitilmesi, cumhuriyet ideolojisinin ve yeni ulusun kimliğinin oluşturulmasında acil konular kabul edilmiştir. Cumhuriyet ideolojisinin kültür ve eğitim felsefesi var olan toplumsal koşullardan kaynaklanmıştır. Belirleyici temel eğitim politikası bir yönüyle somut ülke koşullarının gereksinimlerinden kaynak alacak, öteki yönüyle de çağdas dünyanın eğitim ve kültür ürünlerinden yararlanılarak oluşturulacaktır¹³¹⁴.

Inönü döneminde de eğitim öncelikle kalkınma ve modernleşme problemi olarak ele alınmıştır. Hümanistleştirme ve laikleştirme şeklindeki kültür politikaları eğitim programlarına yansımakla beraber milli anlayıştan da büsbütün uzaklaşmış degillerdi. Yeni bir yapıya yönelik işle İkinci Dünya Savaşı yıllarında sürdürülen tarafsızlık politikası ve savasa hazır olma psikolojisinin böyle bir ikilige yol açtığını söylemek

¹³¹⁴ İlhan SEZER, İsmet İnönü Döneminde Eğitim ve Kültür Politikaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), s. 20-25.

mümkündür. Gerek kalkınma ihtiyacından doğan bir zorunluluk gerekse modernleşme arzusunun ve hedefinin bir ifadesi olarak İsmet İnönü kızların okutulması ve yetistirilmesi üzerinde de ısrarla durmuştur. Hükümet programına giren Milli Eğitim Politikasının esası şöyledir; “Türk Çocuğunun ahlaki temiz, ruha ve bedence sağlam, millete, vatanına, cumhuriyetine, inkılabı sadık yetistirmek maarifimizin baslıca hedefidir.”¹³¹⁵.

2. Açılan Okullar ve Yapılan Binalar

Cumhuriyetin ilk yılında şehirdeki okul sayısı 70 iken 1938’de 201’e ulaşmıştır. Gazetede Cumhuriyetten önce şehirdeki öğrenci sayısının 6.000 iken 1938 yılında ise 20.000 olduğu, ayrıca halk dersanelerinde 22.000 kişinin okuyup yazma öğrendiği ve 1.225 öğrencinin lise öğrenimi gördüğü ifade edilmiştir.¹³¹⁶.

Sayıların bu kadar artması üzerine doğal olarak 1938 yılında şehirdeki ilkokulların öğrenci kabul edemeyecek duruma geldikleri ve Maarif İdaresi ile vilayet makamının bu işle ilgilenmeye başladığı belirtilmiştir.¹³¹⁷.

Afyon Lisesi binasının özellikle pansiyon kısmının ihtiyacı karşılamaması üzerine Maarif Vekaleti civardaki Dumlupınar Okulunu özel idareden satın alarak liseye tahsis etmiş ve 44.799 lira 66 kuruş kesif bedeli olan ek bina yapısının da ihaleye konulduğu ifade edilmiştir.¹³¹⁸. Ancak pansiyon binasının ihalesi talimatların bazı şartları kabul etmemeleri yüzünden ertelemiş ve şartlar değiştikten sonra gereği yapılacak belirtilmiştir.¹³¹⁹.

Gençliğin eğitime karşı gösterdiği büyük ilgiden dolayı ihtiyacı karşılayamaz hale gelen Lise binasına ilave edilecek binanın temel atma töreninde Vali Durmuş Evrendilek ile Lise Müdürü Sami Akyol birer konuşma yapmışlardır. Konuşmalardan sonra vali davetlileri temele harç ve tas koymaya davet etmiş ve ilk taşı kendi eliyle koymuştur.¹³²⁰.

¹³¹⁵ Ali Ata YIGİT, İnönü Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası, Bogaziçi Yay, İstanbul 1992, s. 54-55.

¹³¹⁶ “Su Rakamları Her Halde Okuyunuz”, Haber, nr: 1894, 27 Ekim 1938.

¹³¹⁷ “Mektep İhtiyacı”, Haber, nr: 1885, 22 Eylül 1938.

¹³¹⁸ “Lise Binasına Yapılacak İlave”, Haber, nr: 1813, 3 Ocak 1938.

¹³¹⁹ “Lise Pansiyonu”, Haber, nr: 1820, 27 Ocak 1938.

¹³²⁰ “Vilayetimizde İki Binanın Daha Temeli Atıldı”, Haber, nr: 1844, 2 Mayıs 1938.

Lisede 1940 yılında öğrenci sayısı 1.500'e ulaşmış ve orta kısım birinci sınıfta ikili öğretim yapılmak mecburiyeti oluşmuştur¹³²¹. Fakat Sanatlar Okulunun açılması lisedeki öğrenci sayısını azalttığından 1943 senesinde çift ders usulüne son verileceği belirtilmiştir¹³²². İlkokullardan mezun olan öğrencilerden bir kısmının sanat enstitülerine girmesi, 1945 tarihinde Sandıklı ve Bolvadin ilçelerinde de birer ortaokul açılmış olması dolayısıyla lisede öğrenci sayısının azaldığı belirtilmiştir. 1944 yılında 19 subesi olan lisede 1945 yılında 17 sube açıldığı ifade edilmiştir¹³²³.

1944 yılında Lise ve ortaokullara parasız yatılı öğrenci alınacağı ilan edilmiştir. Bu arada Afyon Lisesine de gerek lise gerek orta kısmına bu şekilde öğrenci kabul edileceği, isteklilerin Lise Müdürlüğüne 1944 yılı Ağustos ayı sonuna kadar müracaat etmeleri gerektiği duyurulmuştur¹³²⁴.

İstasyon Caddesindeki Dumlupınar Okulu'nun Lise'ye verilmesi üzerine Zafer Abidesi çevresinde yeni bir okul yapılması ve adına Dumlupınar İlkokulu denilmesi kararlaştırılmıştır. 111.000 lira kesif bedeli olan bu okulun ihalesi de 6 Nisan 1938 tarihinde vilayet daimi encümenince yapılmıştır. İnşaatın 23.000 liralık kısmının 25 Mayıs 1938 tarihine kadar bitmiş olacağı ve parasının 1937 yılı mali bütçesinden verileceği ifade edilmiştir. Diğer kısmının da 1938 senesinde bitirilmiş olacağı belirtilmiştir¹³²⁵. Cephe genişliği 90 metre olan yeni binanın Nafia binasına bitişik olacağı ve abideyi çevreleyecek güzel binalardan birini oluşturacağı ifade edilmiştir. Temel atma töreninde okul basöğretmeni Ragıp Olgun ve Vali Durmuş Evrendilek birer konuşma yapmış, öğrencilerden belediye başkanının kızı Müfide Tiryakioğlu da bir parça okumuştur¹³²⁶. Fakat insani yarıda kalan ve bahçesi de bulunmayan Dumlupınar Okulu binasının yapısı elverişli görülmeyle Beden Terbiyesi Bölge Teskilati için jimnastik salonu yapılmak üzere satılması ve okulun başka bir yere insani kararlaştırılmıştır. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne binanın satın alınması ve ilk taksit olarak 20.000 lira verilmesinin uygun görüldüğü belirtilmiştir¹³²⁷. Yeni okulun

¹³²¹ “Lisede Birinci Sınıfta Çift Tedrisat Yapılıyor”, Haber, nr: 2124, 7Ekim 1940.

¹³²² “Lisede Çift Ders Yapılmayacak”, Haber, nr: 2415, 9 Eylül 1943.

¹³²³ “Lisemizde Öğrenci Sayısı”, Haber, nr: 2623, 8 Ekim 1945.

¹³²⁴ “Parasız Yatılı Talebe Alınacak”, Haber, nr: 2510, 17 Ağustos 1944.

¹³²⁵ “Lise Pansiyonu”, Haber, nr: 1820, 27 Ocak1938; “Dumlupınar Mektebinin De İhalesi Yapıldı”, Haber, nr: 1838, 11 Nisan 1938.

¹³²⁶ “Bir Temel Atma Töreni Daha”, Haber, nr: 1846, 9 Mayıs 1938.

¹³²⁷ “Dumlupınar Mektebi”, Haber, nr: 2184, 22 Mayıs 1941.

Istasyon Caddesi üzerindeki bos arsada yapılması kararlaştırılmıştır¹³²⁸. Ayrıca Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığının da Dumlupınar Okulu yapılmakta iken devraldığı inşaatın ilerletmiş olduğu ifade edilmiştir. Şehrin en büyük binalarından birisi olacağı belirtilen bu binanın büyükçe salonlarının bulunduğu belirtilmiştir¹³²⁹.

1938 yılında Kız Enstitüsü inşaatı için gereken işlemlerin tamamlandığı, havalar açılır açılmaz inşaat başlanacağı ifade edilmiştir¹³³⁰. Zafer Abidesi çevresinde inşaatı tamamlanmak üzere olduğu belirtilen ve Ali Çetinkaya'nın ismini taşıyan ilköğretim binası kız enstitüsü yapılmak üzere vilayetçe Maarif Vekaleti emrine tahsis edilmiş ve enstitü için gereken levazım tahsisatının gönderilmesi, enstitü kadrosunun tanzim ve tebligatının vekaletten istenildiği belirtilmiştir¹³³¹. 1939 yılı içinde enstitüde derslere Mecidiye Mahallesi'ndeki binada başlandığı; Türkçe, Fransızca, Tabiiye, Riyaziye ve Tarih Coğrafya derslerinin ilköğretim öğretmenleri tarafından yapılacağı ifade edilmiştir¹³³².

İsmet İnönü'nün emir ve talimatlarıyla mesleki eğitime büyük önem veren Maarif Vekaletince birçok yerde yeni sanat okulları, ticaret okulları, yapı usta okulları, kız ve erkek aksam sanat ve ticaret okulları, kız enstitüleri açılacağı ilan edilmiştir. Bu arada Afyon'da da bir Aksam Erkek Sanat Okulu açılması kararlaştırılmıştır. Gerekli görülen yerlerde Aksam Ticaret Okulları da açılacağından Afyon'da bu okulun da açılması ihtimali bulunduğu kaydedilmiştir¹³³³. Maarif Vekaleti müstesarlığı 1943/1944 ders yılında yurdun çeşitli bölgelerinde ticaret, sanat okullarıyla enstitü ve aksam sanat okulları açma kararı almıştır. İlk incelemeler sonunda Gaziantep, Samsun, Balıkesir, Afyon ve Denizli'de birer bölge sanat okulu açılması kararlaştırılmıştır. Müstesarlığın bundan başka 1945 yılı içinde de gezici köy kadın, köy marangozluk ve demircilik kursları açacağı ifade edilmiştir¹³³⁴.

Eski Sanatlar Okulu binası Maarif Vekilligince boşalttırılabilirse şehirde hemen bir sanatlar okulu açılması kararlaştırılmıştır¹³³⁵. Bosaltılan Eski Sanayi Okulunun binasında 1943/1944 ders yılından itibaren teknik öğretime başlanacağı ifade edilmiştir.

¹³²⁸ “Yeni Bir İlkokul Yapılacak”, Haber, nr: 2279, 7 Mayıs 1942.

¹³²⁹ “Şehrimiz Büyük Bir Yapı Daha Kazanıyor”, Haber, nr: 2420, 27 Eylül 1943.

¹³³⁰ “Yeni ve Büyük Yapılar”, Haber, nr: 1832, 21 Mart 1938.

¹³³¹ “Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü”, Haber, nr: 1958, 29 Haziran 1939.

¹³³² “Enstitü Öğretmenlikleri”, Haber, nr: 1981, 28 Eylül 1939.

¹³³³ “Şehrimizde Bir Aksam Erkek Sanat Okulu Açılıyor”, Haber, nr: 2276, 27 Nisan 1942.

¹³³⁴ “Açılacak Teknik Öğretim Okulları”, Haber, nr: 2382, 17 Mayıs 1943.

¹³³⁵ “Şehrimizde Sanatlar Okulu Açılabilir mi?”, Haber, nr: 2346, 11 Ocak 1943.

Hazirliklari yapmak üzere okul müdürü tayin edilmiş ve ayrıca Maarif Vekaleti tarafından da binayı incelettirmek üzere sehre bir mimar gönderilmiştir. Binanın tamirine başlanacağı ve Sanatlar Okulu'nun eski binasında geçici olarak açılacağı belirtilmiştir. Ayrıca Cenkçi Mezarlığı arasına da yeni bir okul yapılacağı ifade edilmiştir¹³³⁶. Afyon vilayeti adına Örenbag semtinde 7500 metrekare arsa istimlak edilerek Maarif Vekilliginin emrine okul binası için hediye edilmiş ve inşaata 1944 yılında başlanacağı bildirilmiştir¹³³⁷. Afyon Çay sosesi üzerinde hazırlanmış olan arsada yapılmasına 1945 yılında başlanacağı ifade edilen Erkek Sanat Enstitüsü binası müteahhide ihale edilmiştir¹³³⁸.

Geçici olarak eğitim görülecek olan Eski Sanayi Okulu binası bir sınıf öğrenci için uygun görülmüş ve hemen tamirine başlanarak Ekim ayı içinde eğitim öğretime hazır hale getirilmiştir. Atölye salonu uygun bulunmuş, gerekli alet ve makineler getirilmiştir. Okulun Afyon'da umulanın üstünde ragbet görmesi 5 sınıf kurulmasını zorunlu kılmıştır. Mevcudun çoklугundan dolayı çift tedrisat yapılacağı, sabah bir kısım öğrenci okurken diğer kısmi atölyelerde çalışacak, öğle sonu sınıf ve atölye çalışma değişimi yapılacağı belirtilmiştir. 1943 senesinde okulda nazari olarak Türkçe, Tarih, Coğrafya, Aritmetik, Geometri, Fizik ve Tatbikati, Tezyini Resim ve Lisan okutulması kararlaştırılmıştır. Atölye ise tsviyecilik, demircilik ve marangozluk olmak üzere üç subeden oluşmaktaydı. Birinci senede bu üç meslek hakkında genel bilgi almak üzere öğrencilerin hepsinden üçer ay yararlanacağı, üç seneyi tamamlayan öğrencilerin ister fabrikalarda, ister özel atölyelerde demirci, marangoz yanlarında iş bulabilecekleri ifade edilmiştir. Böylece fakir çocukların 16-17 yaşında hayatını kazanabilecek duruma gelecekleri vurgulanmıştır. Okulu tamamladıktan sonra başarısının derecesine ve arzusuna göre 5 senelik Erkek Sanat Enstitülerinde yatılı iki sene daha okumak ve yetistirmek için okul öğrenci seçeceği, okulun randıman itibarıyla iyi bir sonuç vermesi durumunda bes senelik enstitü olabileceği belirtilmiştir. Genç, mesleklerine bağlı bir talim heyeti tarafından idare edildiği belirtilen okulun kuruluşunda gerekli okul esyaları, tedrisat aletleri, hatta makinelerin bir kısmının önceden açılmış diğer sanat okullarından yapıp gönderilmesi de övünülmeye değer bir şey olarak ifade edilmiştir. Ayrıca okul

¹³³⁶ “Memleketimiz Bir Sanatlar Mektebi Kazandı”, Haber, nr: 2385, 27 Mayıs 1943.

¹³³⁷ “Sehrimizde Açılan Erkek Sanat Okulu Çalışmalarına Başladı”, Haber, nr: 2417, 16 Eylül 1943.

¹³³⁸ “İlimizde Bu Yıl Yapılacak Yapılar”, Haber, nr: 2590, 11 Haziran 1945; “Erkek Sanat Enstitüsü”, Haber, nr: 2659, 21 Subat 1946.

müdürlüğü öğrencilere ucuz is elbisesi sağlaması için Afyon Sümerbank satış mağazasından lacivert kalın kumas almış ve toptan ucuz dikimini terzi ile anlaşarak 8-10 liraya öğrenciye mal edebilmiştir. Aynı zamanda fakir öğrenciler için elbiselik yapılacağı da belirtilmiştir. Okul en büyük prensibinin kendi yagıyla kavrulmak ve pek az masrafla öğrenci yetistirmek olduğunu ifade etmiştir¹³³⁹.

Sanatlar Okulu 1944 yılı Şubat ayı başından itibaren enstitüye çevrilmiştir¹³⁴⁰. 1947 yılı eğitim öğretim döneminde yeni binasına taşınan Erkek Sanat Enstitüsü birinci kısmı inşaatı tamamlanmış olduğundan tedrisatın yeni binada yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca Enstitünün eski binasının bir kısmı okul atölyesi, okul kısmında da yeni bir ilkokul açılacağı duyurulmuş ve açılan ilkokula Yedinci Ilkokul adı verilmiştir¹³⁴¹.

Ortaokullarla Sanat Enstitüsünde bir sınıfta iki sene okuduğu halde başarılı olamayan öğrenciler için şehirde Pratik Sanat Okulu açılmıştır. Erkek Sanat Enstitüsü içinde açılan bu okulda öğrencilere yalnız sanat gösterilerek ders okutulmayacağı belirtilmiştir. Tesviyecilik, demircilik, marangozluk olmak üzere üç şube bulunduğu belirtilen okulda öğrenciler istedikleri şubeye kayıt edilebilecekleri gibi hangi sınıftan belge almışlarsa o sınıfa devam ederek besinci sınıfa kadar yükselecekleri ifade edilmiştir. Okulun açılışının bütün çevrede sevinç uyandırdığı da belirtilmiştir¹³⁴².

Şehirdeki okul sıkıntısını gidermek için vilayetçe eskiden İdadi olan Protestan Kilisesinin okul yapılmasına karar verilmiştir. Cumhuriyet Okulu binasında çok sıkışık bir durumda bulunduğu belirtilen Namik Kemal Okulunun da oraya nakledilmesi ve gereken resmi işlerin tamamlanması için valilikçe Özel Muhasebe Müdürlüğü'ne emir verilmiştir. Şehrin en kalabalık semtleri olduğu ifade edilen yukarı mahallelerin bu karar ile o civarın çocuklarının ihtiyacına büyük ölçüde cevap vereceği belirtilmiştir¹³⁴³. Protestan kilisesinin tamiri için vali, belediye başkanı ve Nafia Müdürü ile birlikte okul yerine gitmiş ve tamiri için ne kadar ödeneğe ihtiyaç olduğunu belirlemişlerdir. Kilise binası özel idare müdürlüğüne teslim edilmiş ve ders yılı başında Namik Kemal Okulu'nun kilise yerinde öğretime başlaması için gereken önlemler alınmıştır. Bu

¹³³⁹ "Şehrimizde Açılan Erkek Sanat Okulu Çalışmalarına Başladı", Haber, nr: 2417, 16 Eylül 1943.

¹³⁴⁰ "Sanatlar Okulu Enstitü Oldu", Haber, nr: 2454, 3 Şubat 1944.

¹³⁴¹ "Erkek Sanat Enstitüsü", Haber, nr: 2815, 8 Eylül 1947; "Şehrimizde Pratik Sanat Okulu Açıldı", Haber, nr: 2825, 13 Ekim 1947.

¹³⁴² "Şehrimizde Pratik Sanat Okulu Açıldı", Haber, nr: 2825, 13 Ekim 1947.

¹³⁴³ "Yeni Okul", Haber, nr: 2785, 22 Mayıs 1947.

okulun sehrin en kalabalik kisminin okul ihtiyacinin yari yariya önlemis olacagi ifade edilmistir¹³⁴⁴.

19 Eylül 1947 tarihinde gazete idarehanesine gelen Zaviye ve Arap Mescidi Mahallesi'nden iki veli çocuklarının kayitlarini mahallelerindeki Cumhuriyet Okulu'na yaptiramadiklarini ve müdürün Eski Sanat Enstitüsü binasinda açilan yeni okula kayıt yaptirmalarini söylediğini belirtmislerdir. “Zaviye Mahallesi'nde oturan yedi yasindaki bir çocuk nasıl olur da yarım saat ötedeki ilkokula gidebilir?” diye sorarak gazete araciligıyla Maarif Müdüründen bu konuya çözüm istemislerdir¹³⁴⁵.

1947 yilinda yedi yasini tamamlayan çocuk sayisinin çoklugu mevcut okullari zor duruma düşürmüştür. Kayitlara baslayan ilkokullar daha dört, bes gün içinde kadrolarini doldurmus, sonradan gelenlere yer darligi dolayisiyla çocuklarini alamayacaklarini bildirmislerdir. Gazete de durumu anlatarak vali ile Milli Egitim Müdüründen bu derde bir çare bulunmasi ve eski askeri hastanenin bosalttigi binanın tamir ettirilerek ilkokul haline getirilmesini rica etmistir. Bunun üzerine bina bosalttilip tamir ettirilerek 1947 senesinde egitim öğretime baslamak üzere ilkokul haline getirilecegi belirtilmistir. Böylelikle sehrin önemli bir kisminin oturmakta oldugu Camiikebir, Kubbeli, Tacaahmet, Akosman Mescidi, Çavusbas, Çavusoglu, Kale Mahalleleri halkinin ihtiyacinin karsilanmis olacagi belirtilmistir¹³⁴⁶. Askeri hastaneden bosalan binaya da Namik Kemal Okulunun nakli kararlaştirilmis, Cumhuriyet Okulunda açilacak bos yerlere de yeniden öğrenci alinacagi ifade edilmistir¹³⁴⁷. Örenbag semtinde ilk fırsatta bir ilkokul yapilmak üzere Hamza Bey Oglu Medresesi arsasi ayrilmistir¹³⁴⁸. Fakat gerekli okul yapilmamis olacak ki “Ayrıca bu mahalleler kadar ve belki de bunlardan fazla nüfus yogunlugu bulunan semt de Örenbag, Bel Mescidi, Kumluk, Kahil, Hacı Mustafa'dir ve bu semtlerde de okul ihtiyaci bulunmaktadır.”¹³⁴⁹ seklinde çıkan haberde Örenbag semti de bulunmaktadır.

¹³⁴⁴ “Okul Isleri”, Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

¹³⁴⁵ Hayri TOKMAN, “Okullarda Yer Derdi”, Haber, nr: 2819, 22 Eylül 1947.

¹³⁴⁶ Hayri TOKMAN, “Sehrimiz Bir Ilkokula Daha Kavusuyor”, Haber, nr: 2823, 6 Ekim 1947.

¹³⁴⁷ “Yedinci Ilkokul Basöğretmenligine Haydar Koçer Tayin Edildi”, Haber, nr: 2824, 9 Ekim 1947.

¹³⁴⁸ “Örenbag Semt inde Yapilacak Okul”, Haber, nr: 2638, 6 Aralık 1945.

¹³⁴⁹ Hayri TOKMAN, “Sehrimiz Bir Ilkokula Daha Kavusuyor”, Haber, nr: 2823, 6 Ekim 1947.

Bucak ve köylerde de yapılmakta olan okul yapı işlerinin hızla ilerlediği belirtilmiştir. Ayrıca Milli Eğitim Müdürü Vehbi Okay'ın da geceli gündüzlü çalıştığı ifade edilmiştir¹³⁵⁰.

3. Sergi, Müsamere ve Defileler

İncelenen dönemde şehirdeki okullar tarafından öğrenciler yaptığı eserleri sergilemek üzere dönem sonlarında sergiler açılmıştır. 1938 yılı içinde Ankara'da açılacak sergiye konulmak üzere Aksam Kız Sanat Okulunda yapılan eserlerden bir kısmı Ankara'ya gönderilmiştir¹³⁵¹. Afyon Lisesi ve Kız Sanat Okulu sergilerde öğrencilerinin yaptığı resim, el işleri, işlemler, sapkalar ve dikiş işlerini sergilemek üzere iki sergi hazırlamışlardır¹³⁵². Lisenin sergisi halkevinde sergilenmiş ve gezenlerin hepsinde takdir hisleri uyandırdığı belirtilmiştir¹³⁵³. Kız Sanat Okulu binasında yapılan diğer sergide mevsim ve iklim göz önünde bulundurularak her yapay çiçeğin yanına bir de doğal çiçek konularak gösterişe önem verildiği ifade edilmiştir¹³⁵⁴.

1939 yılında Haziran ayında halkevi salonunda törenle açılacağı belirtilen Kız Sanat Okulunun sergisinde eserlerin, özellikle çiçek ve sapkaların genel bir hayranlık uyandırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca ilkokullarda da küçüklerin yaptıkları el işlerinden, kız çocuklarının dikiş ve nakış işlerinden oluşan birer sergi açılmıştır¹³⁵⁵.

1940 yılında Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü'nün sene sonu dolayısıyla düzenlediği sergi Vali Durmuş Evrendilek tarafından açılmıştır. Güzel ve seçkin eserlerin sergilendiği ifade edilen sergi isteyenlerin ziyareti için bir müddet açık kalmıştır¹³⁵⁶.

Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü'nün sene sonu dolayısıyla düzenlediği sergi 16 Mayıs 1941 tarihinde açılmış ve ay sonuna kadar devam edeceği belirtilmiştir.

¹³⁵⁰ “Okul İşleri”, Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

¹³⁵¹ “Sergiye Gönderilen Eşya”, Haber, nr: 1844, 2 Mayıs 1938.

¹³⁵² “Şehrimizde İki Sergi”, Haber, nr: 1852, 30 Mayıs 1938.

¹³⁵³ “Şehrimizde İki Sergi”, Haber, nr: 1852, 30 Mayıs 1938; “Lisenin Sergisi”, Haber, nr: 1853, 2 Haziran 1938.

¹³⁵⁴ “Şehrimizde İki Sergi”, Haber, nr: 1852, 30 Mayıs 1938; Nazmi ARIKAN, “Aksam Kız Sanat Enstitüsü Sergisi”, Haber, nr: 1859, 23 Haziran 1938.

¹³⁵⁵ “Kız Sanat Okulunun Sergisi”, Haber, nr: 1950, 1 Haziran 1939; “Mekteplerin Sergileri”, Haber, nr: 1953, 12 Haziran 1939.

¹³⁵⁶ “Kız Enstitüsü'nün Sergisi”, Haber, nr: 2093, 17 Haziran 1940.

Sergilenen esyaların büyük bir başarı, kızların zevk ve hünelerindeki gelişmeyi gösterdiği ifade edilmiştir¹³⁵⁷.

Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü öğrencilerinin yaptıkları güzel eserlerden oluşan sergi 6 Haziran 1942 tarihinde törenle açılmıştır¹³⁵⁸. Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünün ders yılı sergisinin 17 Haziran 1943 tarihinde açılacağı ve okul salonunda bir açılış töreni yapılacağı belirtilmiştir¹³⁵⁹.

1944 yılında Lisede yeni binada bir resim iş sergisi açılmıştır. Sergilenen eserlerin ziyaretçiler tarafından çok beğenildiği ifade edilmiştir¹³⁶⁰. Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü tarafından 1943/1944 ders yılında hazırlanan ve 22 Haziran 1944 tarihinde açılacağı belirtilen sergi törenle açılmış, törende vali Sefik Bicioğlu ve birçok davetli bulunmuştur. Öğrencilerin bir sene içindeki başarılarını belirten eserlerin sergiyi gezenlerin takdirlerini topladığı ifade edilmiştir¹³⁶¹.

1945 yılında ders yılı bitimi dolayısıyla Erkek Sanat Enstitüsü bir sergi açmıştır. Sergi ve Enstitü işyerlerinin ziyaretçiler üzerinde takdir duyguları uyandırdığı belirtilmiştir¹³⁶². Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünün senelik sergisi 16 Haziran 1945 tarihinde kalabalık davetlilerin huzurunda vali tarafından açılmıştır. Sergilenen eserlerin takdir uyandırdığı ifade edilmiştir¹³⁶³.

Kız Sanat Enstitüsü ve Aksam Sanat Okulu öğrencileri tarafından yıl sonu münasebetiyle hazırlanan sergi 15 Haziran 1946 tarihinde törenle açılmış ve törende vali ile birçok davetli bulunmuştur¹³⁶⁴. Erkek Sanat Enstitüsünün yıllık sergisi ise 31 Temmuz 1946 tarihinde açılmıştır¹³⁶⁵.

Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünün 1946/1947 ders yılı sergisi 14 Haziran 1947 tarihinde Vali Ziya Tekeli tarafından açılmıştır. Sergilenen işlerin bir sene içindeki çalışmalarını gösterdiği ve çok beğenildiği ifade edilmiştir¹³⁶⁶.

¹³⁵⁷ “Kız Enstitüsünün Sergisi”, Haber, nr: 2185, 26 Mayıs 1941.

¹³⁵⁸ “Kız Enstitüsünün Sergisi”, Haber, nr: 2288, 8 Haziran 1942.

¹³⁵⁹ “Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünün Sergisi”, Haber, nr: 2391, 17 Haziran 1943.

¹³⁶⁰ “Lisede Resim iş Sergisi”, Haber, nr: 2486, 25 Mayıs 1944.

¹³⁶¹ “Sergi”, Haber, nr: 2493, 19 Haziran 1944; “Enstitünün Sergisi”, Haber, nr: 2495, 26 Haziran 1944.

¹³⁶² “Erkek Sanat Enstitüsü Sergisi”, Haber, nr: 2588, 4 Haziran 1945.

¹³⁶³ “Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünün Sergisi”, Haber, nr: 2592, 18 Haziran 1945.

¹³⁶⁴ “Kız Enstitüsünün Sergisi”, Haber, nr: 2693, 20 Haziran 1946.

¹³⁶⁵ “Erkek Sanat Enstitüsü Yıllık Sergisi”, Haber, nr: 2706, 5 Ağustos 1946.

¹³⁶⁶ “Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünün Sergisi”, Haber, nr: 2792, 16 Haziran 1947.

Hemen hemen her yıl ders yılı bitimi ya da bayramlar dolayısıyla öğrenciler tarafından müsamereler hazırlanmıştır. Afyon Lisesi mezunları 1938 yılı Mayıs ayının son haftası içinde halkevinde öğretmenleri serefine bir veda çayı vermişler, Lise öğrencilerinin de halkevi salonunda verilmek üzere bir veda müsameresi hazırladıkları belirtilmiştir¹³⁶⁷.

1939 yılında Mart ayının ilk haftasında lise öğrencileri tarafından velilere ve halka mahsus bir müsamere verilmiştir. İstiklal Marsi ile başlayan müsamerede milli mücadele senelerine ait konuda yazılmış “Kızıl Çağlayan” adlı piyes temsil edilmiş, çeşitli şiirler okunmuş ve okul korusu tarafından musiki parçaları söylenmiştir. Müdür Numan Eken tarafından da velilerin okulla çocuk terbiyesi ve çocuk çalışması üzerinde el ele vermeleri hakkında bir konuşma yapılmıştır¹³⁶⁸. 19 Mayıs’ta Lise tarafından halkevi salonunda bir müsamere verileceği de ifade edilmiştir¹³⁶⁹. Haziran ayında Lise son sınıf öğrencileri halkevi salonunda bir veda müsameresi vermiştir¹³⁷⁰. Müsamerede “Baykus” piyesi ve “Arzuhalci Abdi” komedisi temsil edilmiştir. Müdür Numan Eken bir konuşma yapmış ve bir öğrenci de arkadaşları adına ayrılış teessürlerini bildirmiştir¹³⁷¹.

Halkevinde lise son sınıf öğrencileri tarafından 18 Mart 1940 tarihinde bir müsamere düzenlenmiştir. Müsamereye Çanakkale zaferinin yıl dönümüne denk gelen 18 Mart tarihinin öneminden bahseden bir konuşma ile başlanılmış, Çanakkale zaferi ve ilk uygulaması 18 Mart’ta olan köy kanunu, köy ve köylünün kıymeti hakkında konuşmalar yapılmış, şarkılar, milli oyunlarla neseli bir gece geçirildiği ifade edilmiştir¹³⁷². Cumhuriyet Okulu öğrencileri tarafından çocuk haftası münasebetiyle halkevinde güzel bir müsamere verildiği belirtilmiştir¹³⁷³.

Lise öğrencileri tarafından Yardımseven Bayanlar Cemiyeti menfaatine halkevi temsil salonunda verilecek olan müsamere İstanbul Şehir Tiyatrosunun Afyon’a gelmesi

¹³⁶⁷ “Lise mezunlarının Veda Çayı”, Haber, nr: 1852, 30 Mayıs 1938; “Lisede”, Haber, nr: 1859, 23 Haziran 1938.

¹³⁶⁸ “Lisenin Müsameresi”, Haber, nr: 1925, 6 Mart 1939.

¹³⁶⁹ “Müsamere”, Haber, nr: 1945, 15 Mayıs 1939.

¹³⁷⁰ “Lisenin Müsameresi”, Haber, nr: 1950, 1 Haziran 1939.

¹³⁷¹ “Lisenin Müsameresi”, Haber, nr: 1953, 12 Haziran 1939.

¹³⁷² “Halkevinde”, Haber, nr: 2052, 20 Mart 1940.

¹³⁷³ “Müsamere”, Haber, nr: 2071, 26 Nisan 1940.

dolayısıyla 17 Mayıs 1940 tarihine ertelenmiştir¹³⁷⁴. Müsamere ilanı gazetede şu şekilde yer almıştır:

“Yardımsenler Cemiyetinden;

Ankara yardım sevenler cemiyetinin Afyon bayanlar subesince şehir dul, kimsesiz, öksüz, kadın ve kızlarına yardım için tertip edilen lisemiz tarafından 17 Mayıs Cuma günü akşamı saat 20,05’te parti halkevi salonunda verilecek olan değerli ve zengin müsamereyi görmek fırsatını kaçırmamaları rica olunur.”¹³⁷⁵

Lise son sınıf öğrencileri tarafından 15 Nisan 1944 tarihinde bir veda müsameresi verilmiştir¹³⁷⁶. Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü öğrencileri tarafından 1944 yılı Mayıs ayı içinde halkevi sinema salonunda bir müsamere düzenlenmiştir. Müsamerenin çevrede olumlu etkiler bıraktığı ifade edilmiştir¹³⁷⁷.

Ders yılı bitimi dolayısıyla lise öğrencileri tarafından 27 Mayıs 1945 tarihinde halkevi salonunda bir konser verilmiştir¹³⁷⁸.

1946 yılında Çocuk Haftası münasebetiyle ilkokullardan bir kısmı halkevi salonunda birer müsamere vermişlerdir¹³⁷⁹. Kız Sanat Enstitüsünün 24-25 Mayıs 1946 tarihlerinde zengin programlı bir müsamere verdiği belirtilmiştir. Müfekkire İzmirli’nin müsamerenin salon, sahne ve dekor gibi birçok zorluğa rağmen hazırlanabildiğini anlatan konuşmasından ve İstiklal Marsi’nden sonra “Yuva” adlı piyes temsil edilmiştir. Rol alanların çok başarılı oldukları, hiçbir dil sürçmesi, hiçbir hareket sapıtması olmadan oyunun tam başarı ile oynanmasının bir Kız Sanat Enstitüsü için azımsanacak şey değil olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca vals gösterisi yapılmış, “Uçan Hekim” komedisi de oynanmıştır¹³⁸⁰.

5 Nisan 1947 tarihinde Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü öğrencileri tarafından velilerle konuşma yapılmış ve müsamere verilmiştir. Büyük bir kalabalığın katıldığı belirtilen bu toplantının çok iyi geçtiği ve öğrencilerin övüldüğü belirtilmiştir¹³⁸¹. 22 ve

¹³⁷⁴ “Müsamere”, Haber, nr: 2072, 29 Nisan 1940; “Müsamere 17 Mayıs”, Haber, nr: 2076, 8 Mayıs 1940.

¹³⁷⁵ “Müsamere”, Haber, nr: 2079, 15 Mayıs 1940.

¹³⁷⁶ “Lisenin Veda Müsameresi”, Haber, nr: 2475, 17 Nisan 1944.

¹³⁷⁷ “Kız Enstitüsünün Müsameresi”, Haber, nr: 2488, 1 Haziran 1944.

¹³⁷⁸ “Lisenin Konseri”, Haber, nr: 2587, 31 Mayıs 1945.

¹³⁷⁹ “Okulların Müsamereleleri”, Haber, nr: 2680, 6 Mayıs 1946.

¹³⁸⁰ Osman ATTILA, “Kız Enstitüsünün Müsameresi”, Haber, nr: 2688, 3 Haziran 1946.

¹³⁸¹ “Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünün Velilere Konferans ve Müsameresi”, Haber, nr: 2772, 7 Nisan 1947.

23 Nisan aksamlari da Erkek Sanat Enstitüsü öğrencileri tarafından hazirlanan müsamere halkevi sinema salonunda yapilmis ve öğrencilerin çok basarili olduklari ifade edilmistir¹³⁸². 20 ve 21 Aralik 1947 tarihlerinde Ali Çetinkaya Kiz Enstitüsü öğrencileri tarafından iki müsamere verilmistir. Öğrencilerin iyi hazirlandiklari piyesin çok alkislandigi belirtilmistir¹³⁸³.

Bunlardan baska 1944 ve 1945 yillarinda Ali Çetinkaya Kiz Enstitüsü tarafından defile düzenlenmistir. 22 Ocak 1944 tarihinde belediye salonunda düzenlenen defilede enstitünün siparis atölyesinde dikilen roplari giymis öğrenciler davetli bayanların huzurunda geçiş yapmislardir. Atölyede hazirlanmis elbiselerin davetlilerin takdirini kazandigi ifade edilmistir¹³⁸⁴. 30 Mayıs 1945 tarihinde ise enstitüde dikilen elbiseleri giyen birçok öğrenci davetli bayanların önünden geçerek yapılan isleri göstermislerdir. Enstitünün basarili eserlerinin takdirle seyredildigi belirtilmistir¹³⁸⁵.

4. Öğretmenlerin Mesleki Toplantilari

Sehirdeki öğretmenler her yıl çeşitli zamanlarda toplanarak mesleki konularda toplantilar yapmislardir. Kadinana Okulunda ilkokul öğretmenleri arasında her hafta Çarsamba günleri öğleden sonra verilecegi belirtilen meslek konferanslari 8 Ocak 1938 tarihinde baslamistir¹³⁸⁶. Lise ve ilkokul öğretmenleri 1938 yili Mart ayinin ilk haftasi içinde halkevinde toplanmis, mesleki görüşmeler ve eglenceler düzenlemislerdir¹³⁸⁷. 30 Mayıs 1938 tarihinde bütün lise, ortaokul ve ilk öğretmen okullarinda öğretmen heyetlerinin toplanarak kanaat notlari üzerinde görüşmeler yapacaklari ifade edilmistir¹³⁸⁸. Sehirdeki ilkokul öğretmenleri Aralik ayinin ikinci haftasi içinde halkevinde mesleki bir toplantida yapmislardir. Toplantida Ismet Pasa Okulu öğretmeni Sefik Gürkay tarafından yapılan konusmadan sonra Maarif Müdürü Lütfi Ergin asrin bir

¹³⁸² “Müsamere”, Haber, nr: 2777, 24 Nisan 1947.

¹³⁸³ “Müsamere”, Haber, nr: 2836, 22 Aralik 1947.

¹³⁸⁴ “Ali Çetinkaya Kiz Enstitüsünün Defilesi”, Haber, nr: 2452, 27 Ocak 1944.

¹³⁸⁵ “Ali Çetinkaya Kiz Enstitüsünde”, Haber, nr: 2588, 4 Haziran 1945.

¹³⁸⁶ “Meslek Konferanslari”, Haber, nr: 1813, 3 Ocak 1938; “Muallimler Arasinda” Haber, nr: 1815, 10 Ocak 1938.

¹³⁸⁷ “Halkevinde Muallimler Gecesi”, Haber, nr: 1828, 7 Mart 1938.

¹³⁸⁸ “Kanaat Notlari”, Haber, nr: 1852, 30 Mayıs 1938.

çocuk asri olduğunu açıklamış, çocuğun ancak bu asirda anlaşılmaya başladığını belirtmiştir¹³⁸⁹.

Büyük Maarif Surasi için Lise’de Maarif Müdürü’nün başkanlığında Lise Müdürü ve öğretmenleri 18 Subat 1939 tarihinde toplanarak maarif surasi hazırlıkları üzerinde konuşmuşlardır. Program kitap, usul, sınıf mevcudu, vazifeler, disiplin, idarecilik, ortaokulların birleşmesi, lise ve ortaokulun bir arada bulunması gibi konular üzerinde konuşulduktan sonra öğretmenler çeşitli gruplara ayrılarak bu konulara ait birer rapor hazırlayıp tekrar toplanmak üzere toplantıya son vermişlerdir¹³⁹⁰.

1939 yılı Nisan ayı içinde şehirdeki öğretmenler davet üzerine halkevinde toplanmış, toplantıyı Vali Durmuş Evrendilek açmış ve amacı açıkladıktan sonra sözü Galip Demirel’e bırakmıştır. Galip Demirel halkevinin çalışma subelerinden birer birer bahsederek “her kolda memleketin münevver zümresi” olan öğretmenlerin neler yapabileceklerinden bahsetmiş ve Afyon’a yeni geldikleri için evde kayıtlı olmayanların istedikleri okula kaydolmalarını ve eskiden kayıtlı olanlarla beraber yeni bir hızla çalışmalarını temenni etmiştir. Öğretmenler adına Maarif Müdürü Lütfü Engin cevap vererek bütün öğretmenlerin halkevinde çalışmaya hazır olduklarını, halkevini ikinci bir okul ve orada çalışmaya ikinci bir vazife saydıklarını söylemiştir. Bu genel toplanmadan sonra özel toplantılar yapılacağı ve bir faaliyet programı tespit edileceği ifade edilmiştir¹³⁹¹.

Merkez ve merkeze bağlı ilkokul öğretmenleri Maarif Müdürlüğü’nün daveti üzerine 4 Kasım 1939 tarihinde Kadınana Okulu’nda toplanarak ders senesi içinde uygulanacak bazı esaslar üzerinde görüşmeler yapmışlardır. Verilecek kararların ana hatlarını tespit için ikinci encümenler oluşturulmuştur¹³⁹².

İlkokul öğretmenlerinin her hafta Çarşamba günü Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünde toplanarak mesleki konular hakkında görüşmeler yaptıkları ifade edilmiştir. Son toplantıda çeşitli konuları incelemek için komisyonlar oluşturulmuştur¹³⁹³. 1940 yılı Subat ayı içinde Lütfü Engin’in başkanlığı altında alfabenin öğretim usulü hakkında bir konuşma yapmış, birinci sınıf öğretmenlerinden

¹³⁸⁹ “Mesleki Toplantı”, Haber, nr: 1905, 19 Aralık 1938.

¹³⁹⁰ “Maarif Surasi İçin Liselerde Hazırlık”, Haber, nr: 1921, 20 Subat 1939.

¹³⁹¹ “Halkevinde”, Haber, nr: 1936, 13 Nisan 1939.

¹³⁹² “Muallimler Kurulu”, Haber, nr: 1983, 5 Ekim 1939.

¹³⁹³ “Muallimlerin Haftalık Toplanmaları”, Haber, nr: 2009, 15 Ocak 1940.

ayrılan heyet tarafından hazırlanan etüt tartisilmistir. Alfabeye yeni baslayan öğrenciye birinci ay içinde ne şekilde ders verilecegi ile üçüncü ayda son alfabe derslerinin nasıl verilecegi konusunda olan bu etütten baska diger sınıflarin derslerine ait incelemeleri yapmak için de özel heyetler olusturulmustur¹³⁹⁴. 14 Subat'ta yapılan toplantida öğretim yöntemleri hakkında konuşmuşlardır¹³⁹⁵. Mart ayinin sonunda halkevinde Lise öğretmenleri tarafından meslek arkadaşlarına bir çay ziyafeti verilmiştir¹³⁹⁶.

9 Nisan 1941 tarihinde yapılan toplantida Lise edebiyat öğretmeni tarafından son nesil sairleri hakkında bir konferans verilmiştir¹³⁹⁷.

1943 yılında Vilayet Maarif Müdürlüğü öğretmenler arasında haftalık konferans ve örnek dersler düzenlemiştir¹³⁹⁸. Öğretmenler 3 Nisan 1943 tarihinde Ali Çetinkaya Kız Enstitüsünde çaylı bir toplantı düzenlemişlerdir¹³⁹⁹.

Maarif Müdürlüğünce verilen talimat üzerine 30 Ocak 1944 tarihinde Cumhuriyet Okulunda okulun basöğretmen ve öğretmenleriyle velilerden oluşan bir toplantı düzenlenmiştir. Basöğretmen Hikmet Çerçel tarafından “Okulda Uygulanan Ders Program ve Usulleri” ile “Tifüsten Korunmak İçin Okul İdaresinin Almakta Olduğu Tedbirler” açıklanmıştır. Bu arada toplantida bulunanlar tarafından okuldaki yoksul öğrencilerin durumu göz önüne getirilerek bu çocuklara iç çamasiri, çorap ve ayakkabi temin edilmesi için para ve çamasirlik patiska ve kaput bezi yardımında bulunulmuştur. Diger okullarda da aynı yardım tessebbüslerinin alındığı ifade edilmiştir¹⁴⁰⁰.

22 Eylül 1944 tarihinde belediye salonunda yapılan toplantida merkez ve Çobanlar nahiyelerine bağlı köy muhtarları ile şehir mahalle muhtarları, basöğretmenler bulunmuştur. Vali Sefik Bicioğlu ilköğretim isinin hayati önemi hakkında konuşmuştur. “Bu günkü dünya durumu karsısında bilgisiz bir milletin yasayamayacağını, yeni köy okullarının yalnız okuyup yazma öğretmekle kalmayacağını, köylüye yarar teknik bilgiler, ziraatin ilerlemesini temin edecek bilgi, küçük ölçüde demircilik ve marangozluk bilgileri vermek gibi bir rolü olacağını” anlatmıştır. Köylerde yapılan yeni

¹³⁹⁴ “Şehrimiz Muallimlerinin Mesleki Toplantıları”, Haber, nr: 2018, 9 Subat 1940.

¹³⁹⁵ “Muallimlerin Mesleki Toplanmaları”, Haber, nr: 2023, 15 Subat 1940.

¹³⁹⁶ “Lisenin Çayı”, Haber, nr: 2061, 1 Nisan 1940.

¹³⁹⁷ “Konferans”, Haber, nr: 2174, 14 Nisan 1941.

¹³⁹⁸ “Öğretmenler Arasında”, Haber, nr: 2345, 7 Ocak 1943.

¹³⁹⁹ “Şehir Haberleri”, Haber, nr: 2372, 12 Nisan 1943.

¹⁴⁰⁰ “Yoksul Öğrencilere Yardım”, Haber, nr: 2454, 3 Subat 1944.

binalara ve Köy Enstitülerinden çıkacak yeni öğretmenlere ayrılacak araziye de değinmiş, ayrıca ilkokullarda devam meselesini belirtmiştir. İsmet İnönü'nün bu konudaki resmi talimatlarından da bahseden vali vilayette ilköğretim seferberliğinin başladığını bildirerek sözlerine son vermiştir. Büyük bir ilgi ile dinlendiği belirtilen bu sözlerden sonra İsmet İnönü'nün makaleleri okunmuş, daha sonra da Maarif Müdürü Fazıl Gönenc tarafından bir konuşma yapılmıştır¹⁴⁰¹.

Merkez ilçe bucak ve köylerinde çalışan Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler 9 Subat 1946 tarihinde halkevinde toplanmışlardır. Maarif Müdürü Vehbi Okay öğretmenlerle bir konuşma yapmıştır¹⁴⁰².

1946 yılı Aralık ayından itibaren Çarsamba günleri öğleden sonra ilkokullarda mesleki konferanslar verilmeye başlanacağı ifade edilmiştir¹⁴⁰³.

20 Aralık 1947 tarihinde Afyon ilkokul ve ortaokul öğretmenleri lise konferans salonunda düzenlenen çaya katılarak mesleki toplantılar yaptıktan sonra Afyon'da bir Muallimler Yardımlaşma Birliği kurulmasına karar vermişler ve kurucu üyeleri ile geçici yönetim kurulu üyelerini seçmişlerdir¹⁴⁰⁴.

5. Diğer Eğitim Faaliyetleri

Üçüncü Milli Eğitim Surasında kabul edilen esaslara göre okul aile birlikleri kurulması için Maarif Müdürü başkanlığında Afyon'daki Lise, Kız ve Erkek Sanat Enstitüleri müdürleri ile ilköğretim müfettişleri ve ilkokul basöğretmenleri bir toplantı yapmışlardır. Toplantıda okul aile birliklerinin hemen kurulması kararlaştırılmıştır. 31 Ocak 1947 tarihinde Cumhuriyet ve Namık Kemal Okullarında aile birliklerinin kurulması için toplantılar yapılacağı ve diğer okullarda da ayrı ayrı günlerde öğrenci velilerinin toplantılara çağırılacağı ifade edilmiştir¹⁴⁰⁵.

Merkez Cumhuriyet Okulunda okul aile birliği toplantısı 26 Ocak 1947 tarihinde yapılmıştır. Toplantıya velilerden 200 kişi katılmıştır. Basöğretmen Hikmet Çerçel okul aile birliğinin amaçlarını belirtmiş, bundan sonra Maarif Müdürü Vehbi Okay okul aile

¹⁴⁰¹ “Vilayetimizde İlköğretim Seferberliği”, Haber, nr: 2518, 25 Eylül 1944.

¹⁴⁰² “Öğretmenler Toplanması”, Haber, nr: 2656, 11 Subat 1946.

¹⁴⁰³ “İlkokullarda Mesleki Konferans”, Haber, nr: 2742, 19 Aralık 1946.

¹⁴⁰⁴ “Yeni Bir Birlik”, Haber, nr: 2837, 29 Aralık 1947.

¹⁴⁰⁵ “Okul Aile Birlikleri”, Haber, nr: 2752, 27 Ocak 1947.

birliği hakkında daha geniş ve etraflıca bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmalardan velilerin çok memnun kaldıkları ifade edilmiştir. Toplantıya 16 kişilik bir yönetim kurulu seçilerek son verilmiştir¹⁴⁰⁶.

2 Subat 1947 tarihinde Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü ile Dumlupınar, Gedik Ahmet Pasa, Kadınana ve İsmet Pasa Okullarında okul aile birliği toplantıları yapılmış, yönetim kurulları seçilmiştir¹⁴⁰⁷.

Cumhuriyet Okulu okul aile birliğinin çok yerinde bir karar aldığı ve uygulamaya başladığı ifade edilmiştir. Karara göre okuldaki yoksul çocuklara sıcak öğle yemeği verilecektir. Yemekler ekonomik durumu iyi olan veliler tarafından sıra ile birer gün temin edilecektir. Yönetim kurulu üyeleri ilk sırayı kendileri almışlardır. Çocuklara yemek vermek için birçok veli sıra almış, bu suretle öğrencilere ders bitimine kadar yemek vermek imkanı sağlanmıştır¹⁴⁰⁸.

Şehirdeki okullarda okul aile birlikleri idare kurullarına seçilen kişiler aralarında toplanarak iş bölümü yapmış ve çalışmalara başlamışlardır. Okullarda ihtiyaç ve fakir çocuklar ayrılarak bunlara sıcak yemek verilmesine başlanmıştır. Sıra almak için müracaatların çoğaldığı, okulların kapanış gününe kadar sıra temin edildiği belirtilmiştir¹⁴⁰⁹.

Verimli bir şekilde çalışmalarına devam ettiği belirtilen Cumhuriyet Okulu okul aile birliği yönetim kurulunu kuruluşundan beri 35 yoksul çocuğa sıcak yemek vermiş ve bunu ders sonuna kadar sağlamıştır. Ayrıca 12 çocuğa ayakkabı almış ve 35 çocuğa önlük temin etmiştir. 23 Nisan Bayramında yoksul çocuklara yaka ve kemer de dağıtılmıştır¹⁴¹⁰.

Okul aile birlikleri menfaatine müsamere, piyango gibi etkinlikler de düzenlenmiştir. Ankara'da yapılacak Afyon Gecesi için hazırlanan heyet 19 Mart 1947 tarihinde halkevi sinema salonunda ilkokullar okul aile kurulları birliği menfaatine bir müsamere vermiştir. Mahalli havalar, türkülerle dolu olan bu müsamerenin çok ragbet gördüğü ifade edilmiştir¹⁴¹¹. Lise salonunda okul aile birliği menfaatine düzenlenen

¹⁴⁰⁶ "Cumhuriyet Okulunda", Haber, nr: 2753, 30 Ocak 1947.

¹⁴⁰⁷ "Okul Aile Birliği Toplantıları", Haber, nr: 2754, 3 Subat 1947.

¹⁴⁰⁸ "Cumhuriyet Okulunda", Haber, nr: 2759, 20 Subat 1947.

¹⁴⁰⁹ "Okul Aile Birlikleri ve Faydalı Neticeleri", Haber, nr: 2765, 13 Mart 1947.

¹⁴¹⁰ "Cumhuriyet Okulunda", Haber, nr: 2782, 12 Mayıs 1947.

¹⁴¹¹ "Kına Gecesi", Haber, nr: 2767, 20 Mart 1947.

esya piyangosu noter huzuruyla 18 Mayıs 1947’de çekilmiştir¹⁴¹². 1948 yılı yılbaşı eğlencesi için belediye salonlarında yapılmak üzere lise okul aile birliği tarafından bir balo düzenlenmiştir¹⁴¹³.

Afyon Lisesi velileri bir davetiye ile okul aile birliği seçimi yapmak ve 1946 senesinde bu birliğin yaptığı işleri incelemek üzere toplantıya çağırmıştır. Bu toplantıya çok az öğrenci velisinin gelmesinin okul idaresini üzdüğü ifade edilmiştir. Gelen velilerle seçim sonucunda is bölümünde başkanlığa hakim Necati Sümer, başkan vekillğine defterdar Mürsit Bey, saymanlığa Terakkü Servet Bankası Müdürü İsmail Abi, veznedarlığa İbrahim Sarç, katipliğe öğretmen Hasan Atalay, üyeliklere Rasime Özdilek, Hayri Tokman, Rehyan, Tahsin Tantiri seçilmiştir¹⁴¹⁴.

İncelenen dönemde öğretmenlere ve köy kadınlarına olmak üzere çeşitli kurslar açılmıştır. İlkokul öğretmenleri için açılacağı duyurulan resim ve el işi kursu Kadınana Okulu’nda açılmıştır. Kursu merkez öğretmenleri ile kazalardan bazı öğretmenler katılmışlardır¹⁴¹⁵. Maarif Müdürlüğüne açılan kursun bitmesi üzerine merkez öğretmenleri kazalardan gelen öğretmenler serefine bir ziyafet vermişlerdir. Ziyafette bir konuşma yapan Maarif Müdürü Lütfü Engin öğretmenlik mesleğinin yüksek seref ve mesuliyetinden bahsederek Türk öğretmenlerinin Atatürk’ün yolunda İsmet İnönü’ye kalpten bağlı olarak her türlü fedakarlığı yapmalarını pek tabii bulduğunu söylemiş ve sona eren kursun verdiği sonuçlardan memnuniyetini ilave etmiştir. Kurs Maarif Müdürünün tarifıyla kolektif bir çalışma mahiyetinde olmuş ve düzenli olarak her gün devam etmiştir. Ziyafetten sonra bütün öğretmenler misafirleri ile beraber Zafer Abidesi önüne giderek abideye çelenk koymuşlardır¹⁴¹⁶.

Maarif Vekaletince köy kadınlarına biçki, dikis, ev idaresi gibi dersler öğretilmek üzere geçici kurslar açılacağı ilan edilmiştir. Vilayette açılacak kurs için bir bayan öğretmen tayin edilmiş ve sehre gelmiştir. Kurslara ilk önce Suhut Nahiye

¹⁴¹² “Esya Piyangosu Çekildi”, Haber, nr: 2785, 22 Mayıs 1947.

¹⁴¹³ “Yıl Basi Balosu”, Haber, nr: 2835, 15 Aralık 1947.

¹⁴¹⁴ “Lise Okul Aile Birliği Seçildi”, Haber, nr: 2832, 24 Kasım 1947.

¹⁴¹⁵ “Öğretmenlere Kurs”, Haber, nr: 1967, 10 Ağustos 1939; “Resim El İşi Kursu”, Haber, nr: 1975, 7 Eylül 1939.

¹⁴¹⁶ “Resim İş Kursunun Son Günü”, Haber, nr: 1980, 25 Eylül 1939.

merkezinde baslanacağı ve buradaki kursun dört ay süreceği, sonra kursun kaza merkezlerinden birisine nakledileceği belirtilmiştir¹⁴¹⁷.

İncelenen dönemde gazetede Köy Enstitüleri ve mezun öğretmenleri ile ilgili haberler de bulunmaktadır. 1938 yılında merkez ve Emirdağ kazalarında çalışmakta olan 57 eğitmenen büyük çoğunluğunun başarılı olduğu belirtilmiştir. Eğitmenlerin yetistirdikleri köy çocuklarının geçen kısa zamana göre memnuniyet verecek derecede okuyup yazma öğrendikleri, diğer ders programlarının da uygulamasında iyi bir başarı ile ilerlediği, Eğitmen Mekteplerine öğrencinin düzenli devam ettiği ifade edilmiştir. Eğitmenlerin iyi örnek olmak suretiyle büyüklere de faydalı oldukları belirtilmiştir. Çalıştıkları köylerde meydan ve sokakların temizlendiği, tas, gübre ve kül yığınlarının kaldırıldığı, eğitmenler arasında ipek böceği yetistirmek, fenni tavuk kümesleri yapmak gibi tesebbüslere hazırlananların bulunduğu, yedi köyde sihi şekilde ev yapmak için gereken malzemeleri hazırladıkları ifade edilmiştir. Eğitmenlere maliyece her ay 10 lira ücret verildiği, ayrıca tohumluk verilmek suretiyle de yardım edildiği vurgulanmıştır¹⁴¹⁸.

1944 yılı içinde Köy Enstitülerinde Afyon köylülerinden 528 öğrenci okuması ve ilk mezunlar 1944'te köylerine gelerek görevlerine başlamışlardır. Enstitü mezunları için köylerde 10.729 dekar arazi tahsis edilmiş ve bu araziden 3.828 dekari işlenmiş, 1.622 dekari ekilmiştir. Köylerde okul yapılması için köy bütçelerine 156.025 lira tahsisat konulmuştur. Köy okulları hakkındaki kanun gereğince bu okulların yapı, su ve diğer işlerinde yirmi gün çalışma mükellefiyetine tabi 48.900 kişi olduğu tespit edilmiştir. Bütün vilayette bu işler etrafında hararetle ve istekli bir çalışmanın olduğu ifade edilmiştir. Enstitü mezunlarına yalnız 20 lira maaş verileceği, bunların ekip biçmek, marangozluk ve demircilik gibi işlerde çalışmak suretiyle kazanacakları, aynı zamanda köylüye örnek olacakları belirtilmiştir. Ayrıca birçok köye birden fazla enstitü mezununun düsmekte olduğu da ifade edilmiştir¹⁴¹⁹.

Yardım faaliyetleri kapsamında fakir öğrencilere okul malzemesi temini, yemek, giyecek yardımları yapılmıştır. 1941 yılında Ali Çetinkaya Kız Enstitüsüne devam etmek isteyip de bazı zorunlu masrafları karşılamaya durumları uygun olmayanlara

¹⁴¹⁷ “Köy Kadınlarına Ders Verilecek”, Haber, nr: 2415, 9 Eylül 1943.

¹⁴¹⁸ “Eğitmenler İyi Çalışıyorlar”, Haber, nr: 1827, 3 Mart 1938.

¹⁴¹⁹ “Vilayetimizde Yakın Bir Zamanda Öğretmensiz Köy Kalmayacak”, Haber, nr: 2488, 1 Haziran 1944.

masrafsiz sekilde egitim imkani temin edildiği ilan edilmistir¹⁴²⁰. Ayrica bu konu hakkında okuldan “Enstitünün her kisminde öğrenci gelirine en uygun malzemeyi almakta serbesttir. Hatta öğretmen tarafından buna mecbur edilir. Enstitüler açıldığı günden beri çok masraflı degildir. Enstitülerin masraflı olduğu konusunda sözler asilsizdir. Öğrenci evinde bulunan herhangi bir kumas veya eski bir elbiseyi degistirmek suretiyle, bunlar da olmazsa akrabasına ya da komsusuna ait isler yapmakla çalışabilir. Maksat hiçbir zaman öğrenciyi dolayisiyla ailesini özellikle geçimin çok zorlastığı bu zamanda zor durumda bırakmak degildir. Çocugunuz evde çok masraf gerektiren mecburiyetlerden bahsediyorsa inanmayiniz, okula geliniz, konusunuz. Bu mecburiyet davasının daha iyi olabilen arkadaşlarının uyandırdığı bir hevsten ibaret olduğunu anlayacaksınız. Okulun ayrica bir de temrin tahsisati vardır, yoksul olan çocuklara bu tahsisattan verilir.”¹⁴²¹ denilerek açıklama bulunulmustur.

Tüccar Akif Keskin tarafından 1943 yılında ilkokullardaki yoksul çocukların giydirilmesi için 300 lira bağis yapılmistir¹⁴²². Tüccar Halil Kocabiyik da Cumhuriyet Okuluna yoksul öğrencilere önlük yapılmak üzere bir top bez vermistir. Ayrica sehirden yapılan bağislarla okullardaki yoksul çocuklara 200’den fazla ayakkabi satın alınmiş ve dagitilmesine baslanilmistir¹⁴²³. Merkez Okullari himaye heyetleri tarafından halkın yaptıği bağislarla ilkokullardaki 458 yoksul öğrenciye iç çamasiri, çorap, ayakkabi, lastik giydirilmiş, kitap ve defter hediye edilmistir¹⁴²⁴. Besler Asevi sahibi Salim Pancar 1943 ve 1944 senelerinde Dumlupinar Okulu’ndan 10 öğrenciye yıl sonuna kadar parasiz yemek vermistir¹⁴²⁵. 1946 yılında yoksul öğrencilere yardım için vali başkanligında toplantılar yapılmistir¹⁴²⁶. Merkez ilkokullarındaki çocuklar için Maarif Müdürlüğüne Sümerbank’tan getirilen önlük kumaları dagitilmistir. Okulların bunları önce yoksul çocuklara vereceği, artanını da diğer çocuklara dagitacağı belirtilmistir¹⁴²⁷. Sümerbank tarafından tahsis edilen 6.000 metre önlük kumasından 1.400 metresi 1947

¹⁴²⁰ “Kiz Enstitüsüne Devam Edeceklere Masrafsiz Bir Tahsil Temin Ediliyor”, Haber, nr: 2227, 20 Ekim 1941.

¹⁴²¹ “Ali Çetinkaya Kiz Enstitüsü Direktörlüğünden”, Haber, nr: 2308, 20 Agustos 1942.

¹⁴²² “B. Arif Keskin’in Bağisi”, Haber, nr: 2321, 5 Ekim 1942.

¹⁴²³ “Yoksul Okurlara Yapılan Yardimlar”, Haber, nr: 2347, 14 Ocak 1943.

¹⁴²⁴ “İlk Okullardaki Yoksul Talebeye Yardimlar”, Haber, nr: 2465, 13 Mart 1944.

¹⁴²⁵ “B. Salim Pancar’in Hamiyeti”, Haber, nr: 2542, 21 Aralık 1944.

¹⁴²⁶ “Öğrencilere Yardım”, Haber, nr: 2650, 21 Ocak 1946.

¹⁴²⁷ “Okullara Krizet Veriliyor”, Haber, nr: 2800, 14 Temmuz 1947.

yili Haziran ayi içinde gelmiş ve okullara dağıtılmıştır. Geri kalan 4.600 metre kumasi da hemen verilmesi için ticaret odasinca ilgililerle temasa geçildiği belirtilmiştir¹⁴²⁸.

1943 yılında Maarif Vekaleti'nin Ali Çetinkaya Kız Enstitüsüne döner sermaye vererek öğrenciye dikis ve biçki malzemesi temin edeceği belirtilmiştir¹⁴²⁹. 1 Ekim 1944 tarihinde Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü ve Aksam Kız Sanat Okulu siparis atölyesi açılmıştır¹⁴³⁰. "Manto, tayyör, her çeşit rop ve gelin elbiseleriyle pijama, Frenk gömlegi dikildiği, siparis vereceklerle bu atölyede çalışmak isteyenlerin enstitü ve aksam kısmi mezunlarının müracaat etmeleri" gazete ile ilan edilmiştir¹⁴³¹.

Afyon Lisesi tarafından düzenlenen Cumartesi Toplantıları ile Cumartesi öğleden sonraları belirli saatlerde öğrencilerin toplantı salonlarında toplandıkları, burada kendilerinin hazırladıkları gösterileri sundukları, müsabakalar düzenledikleri, faydalı kitaplar ve dergilerden örnekler vererek onları tanıtmaya çalıştıkları belirtilmiştir. "Öğrenci sokaklarda, gagesiz yalnız gezmek için vakit geçireceğine bir ders havası olmadan tatlı, neseli saatler geçirmesi muhakkak ki onun yetişmesinde, gelişmesinde büyük değişiklik yapmak demektir." denilerek Lise Müdürlüğünün tesebbüsü takdir edilmiştir¹⁴³².

Okullarda sağlık faaliyetleri de yapılmaktaydı. Okul aile birliği toplantılarında velilere verilen bulasıcı hastalıklara karşı bilgi konferanslarından başka okullarda bit muayenesinin ve bitle savaşın daha da etkinleştirilmesi kararlaştırılmıştır¹⁴³³. Çiçek, tifo ve tifüs asılları yapılmaya başlandığı da ifade edilmiştir¹⁴³⁴.

¹⁴²⁸ "Okullara Krizet Geliyor", Haber, nr: 2818, 18 Eylül 1947.

¹⁴²⁹ "Kız Enstitüsüne Mütedavil Sermaye Verilecek", Haber, nr: 2392, 21 Haziran 1943.

¹⁴³⁰ Haber, nr: 2525, 19 Ekim 1944.

¹⁴³¹ "Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü ve Aksam Kız Sanat Okulu Müdürlüğünden", Haber, nr: 2430, 4 Kasım 1943.

¹⁴³² Nail Genel, "Lisede Cumartesi Toplantıları Münasebetiyle", Haber, nr: 2758, 17 Subat 1947.

¹⁴³³ "Okullarda Daha Siki Bir Bit Savaşı Yapılacak", Haber, nr: 2449, 17 Ocak 1944.

¹⁴³⁴ "İlkokullarda", Haber, nr: 2757, 13 Subat 1947.

V. BÖLÜM

EKONOMİK HAYAT

1. Ekonomik Duruma Genel Bakis

İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı, sonrasında milli şef olmasından kısa bir süre sonra başlayan İkinci Dünya Savaşı 1939-1945 yılları boyunca devam etmiştir. Türkiye her ne kadar bu savaşa girmeyerek tarafsız kalmak gibi bir politikayı basarmışsa da bu savaşa katılmış ve taraf olmuş devletler kadar derinden etkilenmiştir. Savaşla birlikte başlayan ekonomik güçlükler ve sıkıntılar ülkede bir ekonomik bunalımın yaşanmasına neden olmuştur. Genç ve çalışabilir nüfusun teşkil ettiği büyük bir ordu silah altında tutulmuştur. Bu zorunluluk çeşitli yönlerden ülke ekonomisini olumsuz şekilde etkilemiştir. Orduda tüketici haline gelen genç nüfusun savaş yılları boyunca üretimden uzaklaşması tarımsal üretimde bir düşüşe yol açmıştır. Savaşın başlamasıyla beraber Türkiye'nin büyük bir ordu beslemek durumunda kalması zaten başlangıçta iyi durumda olmayan ülke ekonomisini büyük sıkıntılarla karşı karşıya bırakmıştır. İthalat imkanlarının savaş nedeniyle yok denecek kadar azalması ordunun tüm ihtiyaçlarının iç pazardan karşılanması mecburiyetini doğurmuştur. Bu durum sivil halkın ihtiyacı olan birçok ürünün devlet tarafından alınması ve stoklanması gibi bir neticeyi beraberinde getirmiştir. Savaş yıllarında hayat şartlarının ağırlaşmasında ve geniş halk kesimlerini olumsuz etkileyen hayat pahalılığının artmasında karaborsa, ihtikar ve stokçuluğun da büyük rolü vardır. Hükümetlerin karaborsayı, ihtikarı ve stokçuluğu önlemek için aldığı tüm kararlar ve tedbirlere rağmen iase sıkıntılarına ve fiyat artışlarına çözüm bulunamamış özellikle karaborsa ve ihtikarın önüne geçilememiştir.

Türkiye İkinci Dünya Savaşına girmemesine rağmen bu savaşın devam ettiği yıllarda savaş ekonomisi şartları üzerinde kalmış ve bu ekonominin olumsuz yönleri geniş halk kesimleri üzerinde kendisini daha fazla göstermiştir. Ülke savaş ekonomisinin getirdiği korkunç düzeyde zorluklarla karşı karşıya gelen insanların açlık, yoksulluk ve sefaletin yaşandığı bir ülke olmuştur.

Türk insaninin temel gida ve beslenme kaynagi olan ekmek savas yillarinda tek tip olarak çikartilmis, yapilan ekmeklere bugdayla birlikte çavdar, misir unu, bakla gibi tahil ürünleri karistirilmistir. İnsanlar ekmeği karneli ve gramajli olarak yemek zorunda bırakılmislardır. Ağır hayat sartlari, açlık ve yiyecek bulamamanin yani sıra bakimsizlikten ve iyi beslenememekten kaynaklanan salgin hastalıklara ve ölümlere yol açmistir¹⁴³⁵.

2. Ekonomik Durumun Sehre Yansimasi

Halk savas yillarinda iase ve temel gida mallari sikintisi çekmistir. Basta tarım ürünleri olmak üzere sanayi ürünleri ile madenler üretim bölgelerinden tüketim yerlerine düzenli olarak sevk edilememis, güç ulasim sartlariyla sevk edilebilenler ise tüketici durumdaki halka geregi gibi dagitilamamistir¹⁴³⁶.

Ekonominin tümünü düzenleme ve denetleme yetkilerini içeren 3780 sayili Milli Korunma Kanunu 18 Ocak 1940 tarihinde yürürlüğe girmistir. Vurgunculuk yasaklanarak vurgunculuk yapanlarin para, hapis, sürgün cezalariyla cezalandirilmalarına çalisilmistir¹⁴³⁷. Milli Korunma Kanunu dolayisiyla hükümet yükselme egilimi gösteren enflasyon ve artan ihtikara karsi önlem olarak Fiyat Murakabe Komisyonlarinin kurulmasini kararlasmistir¹⁴³⁸. Afyon'da da Fiyat Murakabe Komisyonu kurulmustur. Komisyon fiyatları tespit ederek pahaliligin önüne geçmeyi amaçlamistir. Vilayet fiyat murakabe komisyonunca tespit edilen fiyatlardan fazla alim ve satim yapanlar hakkında milli korunma kanunu hükümlerine göre takibat yapilacagi ilan edilmistir¹⁴³⁹.

1942 yilinda bütün aile reisleri ellerinde bulunan un ile bugday, çavdar ve misir miktarini bildirmeye davet edilmiş ve 8 Subat 1942 tarihinde herkesin sorulan bilgileri bir beyanname ile hükümete bildirdigi ifade edilmistir. Elinde ihtiyacindan fazla zahire

¹⁴³⁵ Osman AKANDERE, Milli Sef Dönemi Çok Partili Hayata Geçiste Rol Oynayan İç ve Dis Tesirler, İz Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 146-161.

¹⁴³⁶ AKANDERE, a.g.e., s. 160-161.

¹⁴³⁷ Ercan HAYTOĞLU, "İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yasam", Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Ani Yay, Ankara 2006, s. 81.

¹⁴³⁸ Cemil KOÇAK, Türkiye'de Milli Sef Dönemi, İletisim Yay, İstanbul 2007, C. II, s. 390.

¹⁴³⁹ "Vilayet Fiyat Murakabe Komisyonu Reisliginden", Haber, nr: 2207, 11 Agustos 1941.

bulunanların bedeli karşılığında Toprak Mahsulleri Ofisine teslim etmeleri istenmiştir. Ayrıca ihtiyacın nasıl hesap edileceği de ilan edilmiştir¹⁴⁴⁰.

Ticareti düzenlemek ve vurgunculukla savaşı için yapılmış olan yeni kararnamenin uygulanmasına başlanmıştır. Kararname hükümlerini aydınlatmak için Ticaret Vekaleti tarafından yapılan açıklama Resmi Gazetenin 12 Nisan 1944 tarihli sayısında yayınlanmıştır. Ulus gazetesinde de yayınlanmış olan bu açıklama 63 madde ile bir geçici maddeden ibarettir. Afyon'da kurulan İhtikari Tetkik Komisyonu vali başkanlığı altında belediye başkanı, Ziraat Bankası Müdürü ve ticaret odası başkanı tarafından oluşturulmuştur. Raporların bir suretinin Cumhuriyet Savcılığına, bir suretinin de komisyona verileceği belirtilmiştir¹⁴⁴¹.

İase sorunlarının çözümü ile ilgili olarak 1941 yılının kış aylarında İase Müstesarlığı kurulmuştur. İase sorunlarının önemini sürdürmesi karşısında yeni bir örgütlenmeye gidileceği belirtilmiştir. Ticaret Vekaletinin illerdeki örgütlerinde, valiliklerin emrinde çalışılacağı, Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde İase Müdürlükleri ve diğer illerde de İase Heyetleri oluşturulacağı ifade edilmiştir. Ayrıca İase Amirlikleri ve dağıtma ofisleri kurularak halka yapılan dağıtımlarının kolaylaştırılmasına çalışılacağı belirtilmiştir¹⁴⁴².

Bu ortam içerisinde şehre bir İase Müdürü ile bir Büro Müdürü tayin edileceği, ayrıca fiyat denetlemesinde ve başka İase işlerinde çalışmak üzere altı memur bulunacağı belirtilmiştir. Ayrıca kazalara da bu işler için yeni memurlar tayin edileceği ifade edilmiştir¹⁴⁴³. 1942 yılının Mayıs ayında İase teşkilatı için hazırlıklar başlanmıştır. En önemli kısmını halk tüketim birlikleri ve esnaf birliklerinin oluşturduğu bu teşkilat halk birliklerinin teşkilatı işine özellikle önem vermiştir. Bin kişiyi geçmemek üzere 250 evin bir birlik oluşturacağı, her birliğin bir başkanı ve üç üyeden oluşan dört kişilik bir idare heyeti olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca dağıtılacak yiyecek ve giyim kartlarına ait kartların, karnelerin bu heyet tarafından verileceği de belirtilmiştir. Birliğe girmeyen esnaf ve tüccarın hükümetçe verilecek şeylerden yararlanamayacağı, köylerde subasiliklerin kurulacağı ifade edilmiştir¹⁴⁴⁴. Mahallelerde dağıtma teşkilatı

¹⁴⁴⁰ "İhtiyaçtan Fazla Un ve Hububata El Konuldu", Haber, nr: 2254, 9 Subat 1942.

¹⁴⁴¹ "İhtikarla Mücadele İşleri", Haber, nr: 2476, 20 Nisan 1944.

¹⁴⁴² KOÇAK, a.g.e. s. 392-393.

¹⁴⁴³ "Vilayetimizde İase Teşkilatı", Haber, nr: 2278, 4 Mayıs 1942.

¹⁴⁴⁴ "Birlikler, Subasilikler ve Tasit Kolları", Haber, nr: 2278, 4 Mayıs 1942.

yapilmasina baslanmistir. Her mahalle halkinin toplanacagi ve beser kisilik bir heyetle ikiser yedek sececekleri ilen edilmistir¹⁴⁴⁵.

Incelenen dönemde gazete haberlerine göre halk gıda maddeleri, kumas, çimento, kahve, çay ve yakacak esyasi sikintisi çekmistir. Sehre gelen ürünler vilayet, belediye ya da kurulmus olan birlikler vasitasiyla dagitilmistir.

1940 yilinda köylülere dagitmak üzere köy bakkallarına gaz verilmeye baslandigi belirtilmistir¹⁴⁴⁶. 1941 yilinda sehre gelen bir miktar çivinin belediyeye ihtiyacini bildirenlere bir oran dahilinde dagitilacagi ifade edilmistir¹⁴⁴⁷. Ticaret Vekaleti tarafından sehre bir miktar çimento gönderilmesi için gerekli yerlere emir verildigi belirtilmistir¹⁴⁴⁸. Sehre gelen 12 sandik Macar mali pamuklu dokumanin vilayet emrinde ve kontrol altında satilacagi ifade edilmistir¹⁴⁴⁹. 12.500 liralik Macar kumasi için gereken paranin temin edildiği, sehre gelen kumasin nüfus oranlarına göre kazalara da gönderileceği ilan edilmistir¹⁴⁵⁰. 1941 yili Haziran ayında iki aylık ihtiyaç için sehre 176 çuval kahve ayrıldığı belirtilmistir¹⁴⁵¹. Haziran ve Temmuz aylari ihtiyaci için gönderilen ilk parti kahve gelmiş ve dagitilmistir. Agustos ve Eylül aylari için de aynı miktarda kahvenin gelmek üzere olduğu ifade edilmistir. Bu şekilde bir senelik kahvenin temin edildiği bildirilmistir¹⁴⁵². 1940 yili Ocak ayi içinde şehirde linyit kömürü bulunmadığı ve Etibank'ın siparisleri karsilayamadığı ifade edilmistir. Bu yüzden hamamlarin kapanma ihtimali bulunduğ u belirtilmiş ve Etibank'tan sehre süratle kömür göndertmesi istenilmistir¹⁴⁵³. Vilayetçe yapılan takip ve alınan önlemlerle kömür getirildiği bildirilmistir¹⁴⁵⁴.

1942 yilinda Antalya'dan, şehirde kurulan Okka Mallari Birliği emrine bir miktar pirinç verildiği belirtilmistir. Ayrıca kasapların hayvan almak istedikleri fakat yerel makamlarca ihracına müsaade edilmediği ifade edilmistir¹⁴⁵⁵. Sehre gelecek olan yeni manifatura esyalarının vesika ile dagitilacagi ve bu esyalar arasında makara da

¹⁴⁴⁵ “Dagıtma Teskilati”, Haber, nr: 2285, 28 Mayıs 1942.

¹⁴⁴⁶ “Köy Bakkallarına da Gaz Veriliyor”, Haber, nr: 2142, 12 Aralık 1940.

¹⁴⁴⁷ “Çivi Tevziati”, Haber, nr: 2205, 4 Agustos 1941.

¹⁴⁴⁸ “Çimento Gelecek”, Haber, nr: 2206, 7 Agustos 1941.

¹⁴⁴⁹ “12 Sandik Pamuklu Mensucat Geliyor”, Haber, nr: 2218, 18 Eylül 1941.

¹⁴⁵⁰ “Macar Basmaları Geliyor”, Haber, nr: 2223, 6 Ekim 1941.

¹⁴⁵¹ “176 Çuval Kahve Geliyor”, Haber, nr: 2190, 12 Haziran 1941.

¹⁴⁵² “İkinci Parti Kahve Geliyor”, Haber, nr: 2204, 31 Temmuz 1941.

¹⁴⁵³ “Linyit Yok”, Haber, nr: 2009, 15 Ocak 1940.

¹⁴⁵⁴ “Kömür Fiyatları”, Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940.

¹⁴⁵⁵ “Çesitli Haberler”, Haber, nr: 2272, 13 Nisan 1942.

bulundugu belirtilmiştir¹⁴⁵⁶. Kantariye Birliği emrine gelen 100 çuval pirincin dağıtılacağı ilan edilmiştir¹⁴⁵⁷. Şehir ihtiyacı için gönderilen bir vagon benzinin bir kısmının belediye arozözleri ve cenaze otomobili için ihtiyat tutulacağı belirtilmiştir¹⁴⁵⁸. Vilayet İase Bürosunca gaz vesikalari dağıtılmasına başlanmıştır¹⁴⁵⁹. Kahveler bakkallar vasıtasıyla ve vesika usulüyle satılmaya başlamış ve bakkallara hizmetleri karşılığında kâr bırakıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca İs Bankası vasıtasıyla yapılan toptan dağıtımın da 2.000 lira kadar bir kar bıraktığı belirtilmiştir. Bu kâr hayır ve yardım işlerine sarf edileceği vurgulanmıştır¹⁴⁶⁰. İnhisarlar İdaresi henüz kahve satışlarını her yerde bir düzene koymadığı için şehirde satışa çıkarılan kahvelerden bir kısmının civar şehirlerden gelenler tarafından toplanarak götürüldüğü anlaşılmıştır. Bu sebeple şehirde kahvenin güçlüğüle bulunduğu ifade edilmiştir¹⁴⁶¹.

Ticaret Ofisinin Afyon, Eskişehir, Konya ve Polatlı'da buğday karşılığında gaz verilmesi için bir şekil düşündüğü belirtilmiştir. Ofis buğday ve gazın savastan önceki fiyatlarını esas tutarak ne kadar gaza karşı ne kadar buğday verilmesi gerektiğini tespit etmek arzusunda. Manifatura için de aynı fikrin uygulanmasının söz konusu olduğu ifade edilmiştir¹⁴⁶².

1942 yılı içinde belediye bosta odun, kömür olmak üzere önemli ihtiyaç maddelerine fiyatlar tespit etmiştir. Fiyatlar tespit edilirken maliyet hesabı yapıldığı ve esnafın elinde bulunan faturaların da incelendiği belirtilmiştir. Tespit işi bitmiş olan fiyatların uygulanmasına da başlandığı ve baslıca maddelere etiket koyma mecburiyetine dikkat edilmesi gerektiği ilan edilmiştir¹⁴⁶³.

1943 yılında şehirde bazı tekel maddelerinde son zamanlarda görülen darlığın ortadan kalktığı yalnız kahve kontenjani azaldığından kahvenin vesika ile dağıtılmasının düşünüldüğü belirtilmiştir¹⁴⁶⁴. Ev basına 70 gram kahve dağıtılacağı ilan edilmiştir¹⁴⁶⁵.

¹⁴⁵⁶ "Çesitli Haberler", Haber, nr: 2272, 13 Nisan 1942; "Manifatura Dağıtımı", Haber, nr: 2280, 11 Mayıs 1942.

¹⁴⁵⁷ "Pirinç Dağıtılacak", Haber, nr: 2283, 21 Mayıs 1942.

¹⁴⁵⁸ "Çesitli Haberler", Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

¹⁴⁵⁹ "Çesitli Haberler", Haber, nr: 2272, 13 Nisan 1942.

¹⁴⁶⁰ "Kahve Satışından 2000 Lira Kar Oldu", Haber, nr: 2245, 8 Ocak 1942.

¹⁴⁶¹ "Çesitli Haberler", Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

¹⁴⁶² "Gaz İle Buğday Değişilecek", Haber, nr: 2341, 17 Aralık 1942.

¹⁴⁶³ "Belediye Önemli Maddelerin Fiyatlarını Tespit Ediyor", Haber, nr: 2331, 12 Kasım 1942.

¹⁴⁶⁴ "İnhisar Maddeleri", Haber, nr: 2385, 27 Mayıs 1943.

¹⁴⁶⁵ "Kahve Dağıtımı", Haber, nr: 2415, 9 Eylül 1943.

1944 yılında şehirde vesika ile çay dağıtılacağı ilan edilmiştir¹⁴⁶⁶. Dağıtılan 450 gramlık kahve ve 50 gramlık çay vesikalarının aybaşından sonra kullanılmayacağı, 31 Mart 1944 akşamına kadar bu vesikalarla kahve ve çay verilebileceği ifade edilmiştir¹⁴⁶⁷. Ayrıca ikiser aylık olmak üzere her ev için 500 gram kahve vesikası dağıtılacağı ve bu vesikaların 31 Mayıs 1944 gününe kadar kullanılması gerektiği, daha sonra geçerli olmayacağı belirtilmiştir¹⁴⁶⁸. İnhisarlar Umum Müdürlüğüne vilayetin 4 aylık hissesi için ayrılmış olan çayın geldiği ve 1944 yılı Nisan ayı içinde vesikalarının dağıtılacağı ilan edilmiştir. Şehirde her eve 100 gramlık bir vesika verileceği ve dört aya kadar başka çay vesikası verilmeyeceği belirtilmiştir¹⁴⁶⁹. 1944 yılı Eylül ayı içinde kahve satışlarının serbest bırakıldığı ifade edilmiş ve kavrulmuş olmak şartıyla herkesin istediği kadar alabileceği ilan edilmiştir¹⁴⁷⁰.

1945 yılında fazla yağmur yağmaması üzerine il merkezi ve ilçeler pazarlarında buğday fiyatlarının yükseldiği kaydedilmiştir. Bunun üzerine Toprak Mahsulleri Ofisi depolarından yiyecek için buğday ihtiyacı olanlara resmi fiyat üzerinden buğday verileceği bildirilmiştir. Bu haberin buğday ihtiyacı olanları çok sevindirdiği ifade edilmiştir¹⁴⁷¹.

1946 yılında şehir pazarına Akşehir'den arabalarla buğday geldiği ve bu durumun fiyatların denkleşmesine sebep olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Akşehir un fabrikalarından un geldiği de ifade edilmiştir¹⁴⁷². Nisan'ın ikinci haftası içinde şehirde kilosu 100 paraya ispanak ve 10 kurusa kadar bakla satıldığı belirtilmiştir¹⁴⁷³.

1947 yılbaşından itibaren seker fiyatlarında yapılan indirim dolayısıyla tüccar ve esnafın ellerinde seker tutmadıkları ve piyasada seker bulunmadığı ifade edilmiştir. Fakat 8 Ocak 1947 tarihinde çok miktarda toz ve kesme sekerin geldiği ve yeni fiyatla satışına başlandığı ilan edilmiştir¹⁴⁷⁴.

1947 yılı başında manufakturacılarda kefenlik bez bulunmadığı, ihtiyacın daha pahalı maddelerle temin edildiği ifade edilmiş ve "Bu durumda kefenlik bezleri

¹⁴⁶⁶ "Çay Vesika İle Dağıtılacak", Haber, nr: 2449, 17 Ocak 1944.

¹⁴⁶⁷ "Çay ve Kahve Vesikalari", Haber, nr: 2467, 20 Mart 1944.

¹⁴⁶⁸ "Yeni Kahve Vesikası", Haber, nr: 2473, 10 Nisan 1944.

¹⁴⁶⁹ "Çay Vesikası", Haber, nr: 2475, 17 Nisan 1944.

¹⁴⁷⁰ "Kahve Satışları Serbest", Haber, nr: 2514, 7 Eylül 1944.

¹⁴⁷¹ "Buğday Fiyatları", Haber, nr: 2584, 21 Mayıs 1945.

¹⁴⁷² "Akşehir'den Buğday Geliyor", Haber, nr: 2649, 17 Ocak 1946.

¹⁴⁷³ "Sebze Fiyatlarında Ucuzluk", Haber, nr: 2678, 29 Nisan 1946.

¹⁴⁷⁴ "Piyasada Seker Bollası", Haber, nr: 2748, 9 Ocak 1947.

vesikaya bağlamak ve belediyenin vereceği vesika ile sattirmek” önerisinde bulunulmuştur¹⁴⁷⁵. 1947 yılı Subat ayı sonunda merkez kaza ihtiyacı için vilayet makami emrine 78.000 metre pamuklu mensucat ayrıldığı ve bu malların Eskisehir’den teslim alınarak şehre getirildiği ve dağıtımının da yapılacağı ifade edilmiştir¹⁴⁷⁶. 1947 yılı Subat ayının ilk haftası içinde şehre yeterli miktarda kahve geldiği belirtilmiştir¹⁴⁷⁷.

Şehirde ihtiyaç olan maddelerden başka 1945 yılına ait nohut stoku haberi de ilgi çekmektedir. “Şehrimizde ve ilçelerimizde, hatta İzmir gibi ticaret merkezlerinde haylice nohut stoku vardır. Bir müddet daha geçerse böceklenerek bozulması hatta büsbütün yok olması tehlikesi mevcut olan bu stokun normal şekilde yemeklik olarak kısa sürede sarfına imkan olmadığından büyük şehirlerimizde ekmek içine nohut unu katılması veyahut da ihracı için tedbir düşünülmesi gerekir.”¹⁴⁷⁸

Tasarruf gazete sayfalarında çokça yer almış ve gereksiz yapılan harcamalar suç olarak nitelendirilmiştir. Gazetede “Elindeki malzemeyi lüzumu olduğu kadar sarf eder ve hiçbir şeyin ziyan olmamasına dikkat edersen milyonlar tasarruf edilir. Şimdi öyle bir zamanda yaşıyoruz ki malzemeyi israf etmek değil çoğaltmak borcumuzdur. Her ziyan olan şey hayat pahalılığını artırır”¹⁴⁷⁹, “Evlerde ve lokantalarda önümüze konulan ekmek çok kere yiyebileceğimizden fazladır. Artar ve atılır. Yazık değil mi? Fazla bugdayimizi dışarıya satıp memleketimize para sokacağımız yerde artık olarak çöp tenekesine atıyoruz. Onun için önüne ancak yiyebileceğin kadar ekmek al ki ihtiyat ambarlarımız daima dolu kalsın ve bugday ihracatımız artsın.”¹⁴⁸⁰, “Türkiye bu savaş içinde en az savaş sıkıntısı çeken ülkedir. Bunun kıymetini bil. Sıkıntıya düşmemek istiyorsan bir savaş dünyası içinde yaşadığımızı daima düşün. Tasarruflu yasa.”¹⁴⁸¹ şeklinde ilanlar yer almıştır.

¹⁴⁷⁵ “Vesikaya Bağlamak Gerek”, Haber, nr: 2758, 17 Subat 1947.

¹⁴⁷⁶ “Halka Pamuklu Dağıtılacak”, Haber, nr: 2760, 24 Subat 1947.

¹⁴⁷⁷ “Kahve Bollasti”, Haber, nr: 2757, 13 Subat 1947.

¹⁴⁷⁸ “Tehlikede Olan Bir Milli Servet Parçası”, Haber, nr: 2633, 12 Kasım 1945.

¹⁴⁷⁹ Haber, nr: 2073, 1 Mayıs 1940.

¹⁴⁸⁰ Haber, nr: 2076, 8 Mayıs 1940.

¹⁴⁸¹ “Pabucun Delinirse Pençelet, Sikilma”, Haber, nr: 2164, 10 Mart 1941.

3. Kooperatifler

İncelenen dönemde şehirde birlik ve dayanışmanın sembolü olan çeşitli kooperatifler kurulmuştur.

1941 yılında şehirde dokumacılık işlerinin ilerlemesi için El Tezgahları Kooperatifi oluşturulmasına teşebbüs edilmiştir. Kooperatif kurulduktan sonra iplik ihtiyacını vaktinde ve istenen şekilde temin etmenin mümkün olacağı belirtilmiştir. Ayrıca ‘Eski, yeni tezgahi bulunan herkesin kooperatife girebileceği, şehirdeki bütün tezgah sahiplerinin kayıtlarını yaptırmak üzere CHP merkez kaza idare heyetine müracaat etmeleri’ ilan edilmiştir¹⁴⁸².

CHP Karaman ocagi kongresinde iplik ihtiyacından bahsedilirken parti vilayet başkanı Ali Taskapılı kooperatif kurulmasını tavsiye etmiş ve parti kaza heyeti başkanlığı da bu görevi alarak çalışmaya başlamıştır. Kooperatife kaydedilenlerin sayısının bini geçtiği ve kayıtların devam etmekte olduğu belirtilmiştir¹⁴⁸³.

1942 yılında şehirde valinin tesvikiyle Memurlar Kooperatifi kurulmasına teşebbüs edilmiştir¹⁴⁸⁴. 1942 yılı Ocak ayının ilk haftasında belediye salonunda toplanan heyet tarafından bir memurlar kooperatifi kurma kararı verilmiştir¹⁴⁸⁵. Memur ve müstahdemlerin 1943 yılında kurdukları tüketim kooperatifinin genel heyeti 1 Nisan 1944 tarihinde halkevi salonunda toplanmıştır. Toplantıda kooperatifin sekiz aylık çalışmasından masraflar çıkıldığında 6.088 lira kar temin edildiği ifade edilmiştir¹⁴⁸⁶. 16 Nisan 1947 tarihinde yapılan olağanüstü toplantıda kooperatifin son durumu üzerinde konuşularak sermayenin yetersizliği, ortaklardan yarından çoğunun başka yerlere gitmiş ve paralarını çekmiş olmaları yüzünden tasfiyesine karar verilmiştir¹⁴⁸⁷.

1943 yılında DDY memur ve işçileri arasında kurulan ve sadece büyük şehirlerde birer şube açtığı belirtilen kooperatifin Afyon’da da bir şube açacağı

¹⁴⁸² “Şehrimizde Bir El Tezgahları Kooperatifi Kuruluyor”, Haber, nr: 2236, 27 Kasım 1941.

¹⁴⁸³ “Şehrimizdeki El Tezgahları Tasardan Çok Fazla”, Haber, nr: 2240, 15 Aralık 1941.

¹⁴⁸⁴ “Şehrimizde Bir Memurlar Kooperatifi Kuruluyor”, Haber, nr: 2305, 10 Ağustos 1942.

¹⁴⁸⁵ “Memurlar Kooperatifi”, Haber, nr: 2345, 7 Ocak 1942.

¹⁴⁸⁶ “Memurlar İstihlak Kooperatifi Umumi Heyet Toplantısı”, Haber, nr: 2471, 3 Nisan 1944; “Memurlar İstihlak Kooperatifi Umumi Heyet Toplantısı”, Haber, nr: 2472, 6 Nisan 1944.

¹⁴⁸⁷ “İlimiz Memurlar Kooperatifinin Tasfiyesine Karar Verildi”, Haber, nr: 2785, 22 Mayıs 1947.

belirtilmiştir¹⁴⁸⁸. Ayrıca 1944 yılında Ankara’da toplanan Kooperatif Kongresine de Afyon’dan da temsilcilerin gittiği bildirilmiştir¹⁴⁸⁹.

Bunlardan başka valinin ve belediye başkanının gayreti ile ev yapmak için kurulmak üzere olduğu belirtilen yapı tek evler yapı kooperatifinin mukavelenamesi yetkili makamlarca onaylanmış ve formalite işlerinin bitmek üzere olduğu ifade edilmiştir¹⁴⁹⁰.

4. Şehirde Ticaret Hayatı ve Ticarethaneler

1940 yılında vilayet, belediyeye ve bazı kişilere ait fidanlıklarda yetistirilen meyve ve süs ağaçları fidanlarının büyük bir ilgi ve ragbet gördüğü belirtilmiştir. Ayrıca kaza ve köylerden başka komsu hatta uzak vilayetlerden de talepler olmuş, sevkiyat yapılmıştır. Bölgede birçok yeni cins meyve ve simdiye kadar meçhul olan birçok süs ağacı üretildiği de ifade edilmiştir¹⁴⁹¹. Belediyece Yoncaaltında sebze ve meyve pazarında perakende satış yapılmasına müsaade edilmiştir. Halkın ihtiyaçlarının ucuzca tedarik edilmesi bakımından bu tedbirlerin faydalı olduğu belirtilmiştir¹⁴⁹².

1943 yılında şehirde uzunca bir süreden beri içki karaborsası bulunduğu ifade edilmiştir. Bu durum için gazetede “İçki fiyatlarının yüksekliğinin bazı iyilikleri yanında tiryakilerin ucuz fakat daha zararlı maddeler üretimine sevk edilmesi gibi kötü etkileri de olabilir. Hele karaborsacılık sosyal ve ahlaki etkileri itibarıyla sürüp gitmesine göz yumulabilecek bir şey değildir.” yorumu yapılarak Tekel idaresinin Çarsamba günleri doğrudan doğruya halka perakende satış yapacağını belirterek sıkıntı bulunan yerlere fazla mal da gönderilmesi önerisinde bulunulmuştur¹⁴⁹³. Hindistan’dan getirilen manifatura esyasından 300.000 liralığının Afyon’a ayrıldığı belirtilmiştir. İçinde astar ve kaput bezi de bulunduğu belirtilen bu esyaları almak üzere tüccarlar arasından seçilen bir heyetin İstanbul’a gittiği bildirilmiştir¹⁴⁹⁴.

¹⁴⁸⁸ “Devlet Demiryolları Memurları Kooperatifi”, Haber, nr: 2348, 18 Ocak 1943

¹⁴⁸⁹ “Kooperatifler Kongresine Gidenler”, Haber, nr: 2542, 21 Aralık 1944

¹⁴⁹⁰ “Yapı Kooperatifi”, Haber, nr: 2570, 29 Mart 1945; “Tek Evler Kooperatifi”, Haber, nr: 2654, 4 Subat 1946; “Afyon Yapı Kooperatifi”, Haber, nr: 2628, 25 Ekim 1945.

¹⁴⁹¹ “Şehrimizden Fidan Sevkiyatı Yapılıyor”, Haber, nr: 2035, 29 Subat 1940.

¹⁴⁹² “Pazarda Perakende Satış”, Haber, nr: 2141, 9 Aralık 1940.

¹⁴⁹³ “İçki Kara Borsası”, Haber, nr: 2362, 8 Mart 1943.

¹⁴⁹⁴ “Vilayetimize 300.000 Liralık Hint Manifaturası Geliyor”, Haber, nr: 2420, 27 Eylül 1943.

1944 yılında ise isteyenlere Inhisarlar İdaresinde oyun kagıtları satıldığı ifade edilmiştir¹⁴⁹⁵. Aynı yıl tönbeği için Eylül ayında sadece tiryakilere, Ekim ayından itibaren ise tönbeği satışlarının serbest bırakılacağı belirtilmiştir¹⁴⁹⁶.

1946 yılında belediye sehirde sucuk ihraç edenleri bazı kayıtlara tabi tutmuştur. Sucukların çuval içinde ihraci yasak edilmiş ve aralıklı sandıklar içine temizce yerleştirilmeyen sucukların ihracına veterinerlikçe müsaade edilmeyeceği ilan edilmiştir. Kasapların hazır kıyma satışları da yasaklanmıştır¹⁴⁹⁷.

1946 yılında Döğer köyünde açılan Pazar ile bucak ve köylerde kurulan pazarların şehrin ticaretini olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca yeni pazarlarda hayvan hastalıklarının bulaşmasını önleyici tedbirler alınmasının mümkün olmadığından bu pazarların kapatılarak sadece eski pazarların bırakılması hakkında bir eğilim olduğu ifade edilmiştir¹⁴⁹⁸.

1947 yılında tekel bayilerinde birinci türden yukarı sigara bulunmadığı, piyasada görülen Bafra, Maden ve Büyük Kulüp sigaralarının da artık temin edilemediği belirtilmiştir. “Tiryakileri için gıda maddesi kadar önemli olan bu ihtiyacın bir an önce temin edilmesini ilgililerden istiyor ve bekliyoruz.”¹⁴⁹⁹ denilerek şehre sigara getirilmesi talep edilmiştir.

Şehrin ticaret hayatında Sümerbank Yerli Mallar Pazarı büyük öneme sahiptir. 1943 yılında şehirde açılacak Sümerbank satış mağazası için hazırlıklara başlandığı ve memurlarının tayin edilmek üzere olduğu ifade edilmiştir¹⁵⁰⁰. Açılış töreni şehrin Kurtuluş Bayramı olan 27 Ağustos 1943 tarihinde yapılmıştır¹⁵⁰¹.

1944 yılında Sümerbank Yerli Mallar Pazarı tarafından her aileye basma, kaput bezi ve Diril verileceği bildirilmiştir¹⁵⁰².

1945 yılı içinde ‘Sümerbank Yerli Mallar Pazarında mal satışlarında Pazartesi, Salı günleri şehir halkına, Çarşamba, Perşembe günleri köylülere, Cuma günü tercihan doğum, evlenme belgeleri sahiplerine ve halka, Cumartesi günleri de ana karnelerini

¹⁴⁹⁵ “Oyun Kagıtları”, Haber, nr: 2514, 7 Eylül 1944.

¹⁴⁹⁶ “Tenbeği”, Haber, nr: 2514, 7 Eylül 1944.

¹⁴⁹⁷ “Sucuk İhracatı İçin Bazı Tedbirler”, Haber, nr: 2645, 3 Ocak 1946.

¹⁴⁹⁸ “İl ve Şehir Haberleri”, Haber, nr: 2706, 5 Ağustos 1946.

¹⁴⁹⁹ “Sigara Buhranı Devam Ediyor”, Haber, nr: 2825, 13 Ekim 1947.

¹⁵⁰⁰ “Şehrimizde Açılacak Sümerbank Mağazası”, Haber, nr: 2388, 7 Haziran 1943.

¹⁵⁰¹ “Yerli Mallar Pazarı”, Haber, nr: 2411, 26 Ağustos 1943.

¹⁵⁰² “Yerli Mallar Pazarının Yapacağı Dağıtım”, Haber, nr: 2489, 5 Haziran 1944.

gösterecek memur ve memur ailelerine satis yapildiği” ilan edilmistir¹⁵⁰³. Ayrica memurlara ve emeklilere dagitilacak elbiselik kumaslarin kuponlarinin geldiği belirtilmistir¹⁵⁰⁴.

Sümerbank Yerli Mallar Pazarlar Kurumu Magazalar Müdürü Sadi Altav 19 Haziran 1945 tarihinde Afyon’a gelerek ticaret odasinda manifaturacilar ile bir toplantı yapmistir. Toplantida 1946 imalati için fabrikalara emir verilirken yerel ihtiyaçlarin göz önünde bulundurulmasi görülmüştür. Ayrica yetkili bir kisinin ihtiyaçlari not ederek buna göre imalat emri vermegi düşünmesinin de çevrede memnunluk uyandirdigi ifade edilmistir¹⁵⁰⁵.

1946 yilinda memurlara kumas dagitimi için Sümerbank magazasinda gerekli hazirliklar yapilmistir. Memurlara iki kupon birden verilecegi ve bu suretle iki kostümlük kumas dagitilmis olacağı belirtilmistir¹⁵⁰⁶. 15 Agustos 1946 tarihinden itibaren ince yünlü kumaslarin satisinin serbest birakildigi bildirilmistir¹⁵⁰⁷.

Afyon Yerli Mallar Pazarı Toptancı Magazasi 25 Eylül 1946 tarihinde vali başkanliginda il genel meclisi üyeleri, belediye ve ticaret odasi temsilcileri ile yapılan toplantida toptancı magazasinin sehirde kalmasina karar vermişlerdir¹⁵⁰⁸. Fakat bir ay sonrasinda Yerli Mallar Pazarlarinin kısa bir zamanda tamamiyla tasfiye edilecegi ilan edilmistir¹⁵⁰⁹.

1947 yilinda memurlara parasi karsiliginda Sümerbank Yerli Mallar Pazarından pamuklu mensucat verilecegi ve bunlari Eskisehir magazasından getirip memurlara dagitmak üzere İl Memurlar Kooperatifinin görevlendirildiği belirtilmistir¹⁵¹⁰.

Incelenen dönemde gazete reklamı veren ticarethaneler de bulunmaktaydi. Bunlar; Uzun çarsidaki Ece Ticaretevi, Sevki Özkan bin bir çeşit magazasi¹⁵¹¹, Hal karsisindaki firin¹⁵¹², Uzun Çarşı’da Hamdi Özkara Ticarethanesi¹⁵¹³, Hal içerisinde

¹⁵⁰³ “Yerli Mallar Pazarında”, Haber, nr: 2574, 12 Nisan 1945.

¹⁵⁰⁴ “Memurlara ve Emeklilere Kumas Dagitimi”, Haber, nr: 2591, 14 Haziran 1945.

¹⁵⁰⁵ “Ticaret Odasinda Önemli Bir Toplanma”, Haber, nr: 2594, 25 Haziran 1945.

¹⁵⁰⁶ “Memurlara Kumas Verilecek”, Haber, nr: 2662, 4 Mart 1946.

¹⁵⁰⁷ Haber, nr: 2710, 19 Agustos 1946.

¹⁵⁰⁸ “Sümerbank Toptancı Magazasi”, Haber, nr: 2720, 26 Eylül 1946.

¹⁵⁰⁹ “Kisa Haberler”, Haber, nr: 2722, 3 Ekim 1946.

¹⁵¹⁰ “Memurlara Pamuk Mensucat Dagitilacak”, Haber, nr: 2748, 9 Ocak 1947.

¹⁵¹¹ Haber, nr: 1815, 10 Ocak 1938.

¹⁵¹² Haber, nr: 1821, 31 Ocak 1938.

¹⁵¹³ Haber, nr: 2015, 6 Subat 1940.

Murat Çelik Aksoy Ticarethanesi¹⁵¹⁴, Bedesten aralığında sucukçu Mahmut Kurt¹⁵¹⁵, Köle hanında balıkçı Hayatı-Sehap¹⁵¹⁶, İzzet Özkara Ticarethanesi¹⁵¹⁷, dir.

5. Diğer Ekonomik Faaliyetler

Varlık Vergisi Kanunu 9 Kasım 1942 tarihinde Basvekalet tarafından TBMM'ye sunulmuş ve gerek mecliste, gerekse kamuoyu ve basında üzerinde herhangi bir tartışma olmaksızın 11 Kasım 1942 tarihinde kanunlaşarak uygulamaya konulmuştur¹⁵¹⁸. Bununla ilgili olarak gazetede 4305 sayılı Varlık Vergisi Kanununun 2. Maddesinin A fıkrasına göre adlarına varlık vergisi tahakkuk ettirilen mükelleflere ait cetvele kişilerin isimleri ve ödeyecekleri miktarlar ile yer almıştır¹⁵¹⁹. 1943 yılı Şubat ayında birkaç mükellefin mükerrerlik iddiasıyla ertelenmiş olan vergilerinden başka bütün vilayet içinde varlık vergisinin tamamını ödenmiş bulunduğu bildirilmiştir¹⁵²⁰. Şubat ayının sonunda ilan edileceği belirtilen Varlık Vergisi'nin ikinci listesi 4 Mart 1943 tarihinde asılmıştır¹⁵²¹.

Türk köylüsü ve üreticisi için savaş yıllarında hükümetler tarafından konulan ağır vergi olarak tanımlanan Toprak Mahsulleri Vergisi, 4 Haziran 1943 tarihinde kanunlaşmıştır. Ancak uygulanması, 19 Nisan 1944'te kanunlaşan Toprak Vergisi Kanunuyla olmuştur. Bu kanun 1944'ten 1946'ya kadar üç yıl süreyle uygulanmıştır¹⁵²².

Şehirde Toprak Mahsulleri Vergisi için hazırlıklar başlamıştır. Şehir ve kaza merkezlerinde birer tahmin komisyonu kurulmuştur. Komisyon başkanları en büyük mülkiye amirleridir. Valilerin isterse bu işi bizzat yapmayarak başka bir kişiyi görevlendirebilecekleri bildirilmiştir. Komisyon en büyük mal memuru, ziraat müdürü-memuru, memurlar arasından seçilmiş bir kişi, vilayet umumi meclisinden bir üye, belediye meclisinden bir üye, ziraat erbabi arasından iki kişi'den oluşmuştur¹⁵²³.

¹⁵¹⁴ Haber, nr: 2119, 19 Eylül 1940.

¹⁵¹⁵ Haber, nr: 2617, 17 Eylül 1945.

¹⁵¹⁶ Haber, nr: 2641, 20 Aralık 1945.

¹⁵¹⁷ Haber, nr: 2748, 9 Ocak 1947.

¹⁵¹⁸ AKANDERE, a.g.e., s. 173.

¹⁵¹⁹ Haber, nr: 2342, 24 Aralık 1942.

¹⁵²⁰ "Vilayetimizde Varlık Vergisinin Tamamı Ödendi", Haber, nr: 2352, 1 Şubat 1943.

¹⁵²¹ "Varlık Vergisi", Haber, nr: 2359, 24 Şubat 1943; "Varlık Vergisi İkinci Listesi", Haber, nr: 2362, 8 Mart 1943.

¹⁵²² AKANDERE, a.g.e., s. 168.

¹⁵²³ "Toprak Mahsulleri Vergisi İçin Hazırlıklar", Haber, nr: 2485, 22 Mayıs 1944.

Tahmin komisyonu vilayette toplanarak çalışmalarına devam etmiştir. Yapılan tahminlere itiraz eden köylerde hakem heyetlerinin de incelemeler yapacakları ifade edilmiştir¹⁵²⁴.

Toprak mahsullerinden alınacak %8 vergi ile parası karşılığında alınacak hissenin konulacağı geçici ambarları görmek, harman yerlerini tespit etmek gibi işlerle görevlendirilen bölge amirleri köylere giderek görevlerine başlamışlardır¹⁵²⁵. Ambar memurlarının ücretinin toprak mahsulleri ofisi tarafından, ilçe memurlarının Maliyece ödeneceği belirtilmiştir¹⁵²⁶.

Şehirde eskiden kalma bazı küçük sanayilerden ve bu arada canlılığını koruyabilmiş keçecilikten başka sanayi hayatı adına bir şey mevcut değildir. O kadar ki İktisat Vekaleti İş Dairesi'nin şehirde ilgilenecek konu bulamadığı ve talimatnamesi gereğince Afyon'da açacağı merkezini başka şehre naklettiği belirtilmiştir. 'Dünyanın geçirmekte olduğu büyük ve dehşetli fırtına geçtikten sonra elbette hükümetimiz Afyonkarahisar gibi nüfusu itibarıyla Türk şehirleri arasındaki emsalinden iktisadi sahada geri kalmış bir şehirde iş hacmini çoğaltmak hususunda mümkün olanı yapacaktır.'¹⁵²⁷ denilerek şehrin hükümetten talebi belirtilmiştir. İktisadi işlerde şehrin diğer Türk şehirlerinden geri kaldığı, sanayi hayatının kurulamadığı, iş hacminin nüfusa oranla dar geldiği de vurgulanmıştır¹⁵²⁸.

Hemen hemen tamamiyle sönmüş durumda bulunan deri ve kösele sanayisinde yeniden bir canlanış görülmüştür. Akarçay kenarına yeni bir deri yapımevi kurulmuştur. Afyon'da tabaklık sanatının tarihi çok eskidir. Şehrin birkaç semtinde, Kubeli, Alacahamam, Devrane taraflarında tabakhaneler bulunmaktaydı. Ayrıca ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin de Afyon tabaklarının sayısını çok anlattığı ve şehrin idari hayatında tesir ve nüfuzlarını belirttiği ifade edilmiştir¹⁵²⁹. İzmir istasyonu civarında bir mozaik yapımevi oluşturulduğu da belirtilmiştir¹⁵³⁰.

Şehirde son yıllarda gelişmeye başlayan sucuk imalatı büyük bir zorlukla karşılaşmıştır. Bu zorluk Muamele Vergisi'dir. Eti kıyma yapmak için kullanılan

¹⁵²⁴ "Toprak Mahsulleri Vergisi Tahmin Komisyonu", Haber, nr: 2501, 17 Temmuz 1944.

¹⁵²⁵ "Muhtelif Haberler", Haber, nr: 2397, 8 Temmuz 1943.

¹⁵²⁶ "Toprak Mahsulleri Vergisi İçin Son Hazırlıklar Da Bitiyor", Haber, nr: 2398, 12 Temmuz 1943.

¹⁵²⁷ Mahir ERKMEN, "Şehrimizde Hangi Sanayi Tesis Edilebilir?", Haber, nr: 2204, 31 Temmuz 1941.

¹⁵²⁸ Haber, nr: 2219, 22 Eylül 1941.

¹⁵²⁹ "Şehrimizde Deri Sanayi", Haber, nr: 2649, 17 Ocak 1946.

¹⁵³⁰ "Küçük Haberler", Haber, nr: 2715, 9 Eylül 1946.

motorlardan dolayı bu verginin mükellefiyeti altında kalan birkaç girişimcinin zor durumda kaldığı ve Muamele Vergisi kanununda bazı değişikliklerin yapılmakta olduğu belirtilmiştir. “Vaktiyle tedarik edilmiş küçük motorları yok pahasına sattirmek ve tekrar geriye dönmek mecburiyeti tevhit etmektense mükellefiyeti kaldırmak isabetli olacak ve terakkiyi teşvil edecektir. Esasen millet hazinesinde bu mükellefiyetin ilgası yüzünden kaybedeceği çok cüzi bir şeydir. Kirk beygire kadar motoru olan değirmenler için düşünüldüğü gibi küçük elektrik motorları ile çalışan sucuk imalathanelerinde muamele vergisinden muaf tutulması bir gıda sanatının himayesi olması bakımından doğru bir iş olacaktır.”¹⁵³¹ denilerek bu engelin kaldırılması talep edilmiştir.

Afyon Ticaret ve Sanayi Odası 1938 yılında yün içerisine pamuk karıştırılmak suretiyle keçe ve kepenegin sağlamlığına zarar verildiğine karar vermiş ve keçeciliği denetleme altına alarak sağlam keçelere damga vurmaya başlamıştır. Karar piyasalara bildirilmiş ve köylüye de anlatılmış olduğundan istenilen amacın elde edildiği ifade edilmiştir. Bu şekilde eski bir tarihi ve büyük şöhreti olan Afyon keçeciliğinin eski değerini koruduğu ve geliştirmekte bulunduğu belirtilmiştir¹⁵³².

Iktisat Vekaleti tarafından fakir halkın, özellikle köylülerin kendi giyeceklerini kendilerinin dokumaları için yeni usul el tezgahlarının teminine çalışılmıştır. Sehre bu tezgahlardan gelmek üzere olduğu, ayrıca usta da gönderileceği belirtilmiştir¹⁵³³. Bu tezgahlardan şehirdeki fakir ve çiftçi ailelerine de verilmiş ayrıca tezgahların kullanılacak şeklini öğretmek için 15 günlük bir kurs açılmıştır. Böylelikle tezgahlardan iyi bir kazanç temin edilebileceği ifade edilmiştir¹⁵³⁴. Tezgahların faaliyetini yakından incelemek üzere Iktisat Vekaleti Sanayi Umum Müdürü ile Küçük Sanatlar Subesi Müdürü Hifzi Oğuz Bekata vilayetlerde bir ziyarete çıkmıştır. Afyon’a da uğrayıp şehirde ve köylerde incelemelerde bulunmuştur¹⁵³⁵. Ayrıca Iktisat Vekaleti Sanayi Heyeti Reisi Sevkett Süreyya da el tezgahları işi ile meşgul olmak üzere sehre gelmiştir¹⁵³⁶.

Hükümet el tezgahi olanlara fabrika fiyatına ucuz iplik sağlamış ve Ziraat Bankasına göndermiştir. Ayrıca tezgah sahiplerine Ticaret Odası tarafından vesika

¹⁵³¹ “Sucuk Yapanların Derdi”, Haber, nr: 1956, 22 Haziran 1939.

¹⁵³² “Keçe İmalatı Murakebe Altında”, Haber, nr: 2109, 15 Ağustos 1940.

¹⁵³³ “Yeni Tezgahlar”, Haber, nr: 2139, 2 Aralık 1940.

¹⁵³⁴ “Yeni Tezgahlardan Şehirdeki Fakir ve Çiftçi Ailelere de Verilecek”, Haber, nr: 2174, 14 Nisan 1941.

¹⁵³⁵ “Nahiye ve Köylerde Dokumacılık Öğretiliyor”, Haber, nr: 2167, 20 Mart 1941.

¹⁵³⁶ “Hafta İçinde Sehrimize Gelenler”, Haber, nr: 2172, 7 Nisan 1941.

verilecegi ve vesika ile bankadan iplik alacaklari belirtilmistir¹⁵³⁷. Tezgah sahiplerine iplik verebilmek için her tezgah sahibinin senede ne kadar ve hangi numaralardan iplige ihtiyaci oldugunun bilinmesi gerekliligi ifade edilmiş ve “25 Mayıs 1941 aksamina kadar Ticaret Odasına müracaat ederek ihtiyaçlarini kaydettirmeleri ve o süreden sonra müracaat kabul edilemeyecegi” duyurulmustur¹⁵³⁸.

Ayrıca şehirde iki bin tezgah olduğu ve gerçek rakamin kayıt sonunda yapılacak incelemeler ile anlaşılabilecegi ifade edilmiştir. Afyon’da bu gibi dokumaların satıldığı ve iplik bol olduğu zaman büyük faaliyet gösteren bir kadınlar pazarı bulunmaktaydı. Dokuyanlar da dahil olmak üzere merkez kazanın sayısı yüz yirmi bini geçen nüfusun bu dokuma isinin müşterileri olduğu ifade edilmiştir. Şehirde dokumacılık isisiyle meşgul olan fakir kadınların iplik ihtiyacini temin etmek ve işlerine kooperatif yoluyla bir düzen vermenin çok hayırlı bir iş olacağı ve valinin de bu işi özel bir ilgi ile takip ettiği belirtilmiştir¹⁵³⁹.

İscehisar mermer ocaklarının tarihte Sinada mermeri diye büyük şöhreti vardır. İstanbul’a Ayasofya ve hatta İtalya’ya Roma şehrine bu mermerlerden büyük parçalar götürülmüş ve direk olarak kullanılmıştır. Yüzlerce yıl önce Anadolu’da büyük bir gezi yapmış ve Küçük Asya isminde birkaç ciltlik bir kitap yazmış olan Fransız seyyahi Charles Texier bu ocaklardan bahsederken çeşitli mermerlerinin hele menekse damarlı olanının dünyada esi olmadığını yazmıştır. II. Abdülhamit devrinde ocaklar Fransız baronu tarafından işletilmeye başlanmış ve bazı tesisler oluşturulmuştur. 1944 yılında ise iki Türk girişimci tarafından iki ocak işletildiği ifade edilmiştir. Ankara’da yapılmakta olan meclis binasında bu mermerlerden kullanılmasının kararlaştırıldığı ifade edilmiştir¹⁵⁴⁰.

1940’li yıllarda şehirde araba yapan küçük esnaf çoğalmıştır. Buna karşı artık kâgnici görülmediği ifade edilmiş fakat köylülere kâgni kullananların çok olduğu da belirtilmiştir. Ayrıca eskiden hükümet yakınında Kâgniciler İçi diye anılan bir sokak bulunduğu da ifade edilmiştir¹⁵⁴¹.

¹⁵³⁷ “Halkimizin Dilekleri”, Haber, nr: 2181, 12 Mayıs 1941.

¹⁵³⁸ “İplik Almak İsteyenlere”, Haber, nr: 2184, 22 Mayıs 1941.

¹⁵³⁹ “Şehrimizdeki El Tezgahları Tasardan Çok Fazla”, Haber, nr: 2240, 15 Aralık 1941.

¹⁵⁴⁰ “Dünya’da Esi Olmayan Afyon Mermeri”, Haber, nr: 2523, 12 Ekim 1944.

¹⁵⁴¹ “Şehrimizde Araba Yapıcılığı Gelişiyor”, Haber, nr: 2584, 21 Mayıs 1945.

Radyo dergisindeki bir istatistige göre 1941 yılında Afyon'da 733 radyo vardır. Afyon'dan daha az nüfusu olan bazı şehirlerde Afyon'dan daha çok radyo olduğu da bu istatistikten anlaşılmıştır. Mesela Aydın'da 826, Antalya'da 737, Kastamonu'da 802, Kayseri'de 962, Kütahya'da 833 radyo sayılmıştır. Nüfusu Afyon'dan fazla olan Balıkesir'de 2.062 radyo vardır¹⁵⁴². Radyo dergisinde 1942 tarihinde yapılan istatistige göre Afyon'da 829 radyo vardır. Eskişehir'de radyo sayısı 2837, bütün Türkiye'de 102.966'dır¹⁵⁴³. 1942 Eylül ayı istatistiklerine göre Afyon'da 1.047 radyo vardır. Balıkesir'de ise radyo sayısı 2.409'dur¹⁵⁴⁴. 1943 yılı Mart ayı içinde 1.275 radyo olduğu yayınlanan istatistiklerden anlaşılmıştır. Eskişehir'deki radyo sayısı 3.856'dır¹⁵⁴⁵

Ülkenin ekonomik hayatının gelişmesine esas teşkil edecek unsurlardan biri olan işçiliğin ve çalışma hayatının düzenlenmesini sağlamak amacıyla oluşturulan Çalışma Vekaleti çalışanların yaşam seviyesini yükseltmek, çalışanlar ile işletenler arasındaki ilişkileri ülke yararına düzenlemek, ülkedeki çalışma gücünü artırarak verimli bir hale getirip çalıştırma ve sosyal güveni sağlamak görevini üzerine almıştır. Bu husustaki faaliyetini düzenlemek üzere yurdu bölge müdürlüklerine ayırmış ve Konya, Afyon ve Niğde illerini bir müdürlük yapmıştır. Müdürlük bölge müfettişlerinden Ahmet Bilgin 22 Nisan 1946 tarihinde Afyon'a gelmiş ve iş kanunuyla ilgili olan belediye elektrik santralini, DDY işletme idaresinin atölye, depo, ambar ve gar sifliklerinde bulunan işçi durumlarını incelemiş, yapılmasına başlanmış bulunan sanat enstitüsü inşaatını da görmüştür. Maden suyunda çalışan işçilerin durumunu da inceledikten sonra Konya'ya dönmüştür. İşçilerin herhangi bir haksızlık karşısında puluz bir dilekçe ile bu çalışma müdürlüğüne başvurdukları takdirde haklarının korunacağı bildirilmiştir¹⁵⁴⁶. Konya bölgesi İş ve İşçi Bulma Kurumu Müdürü İsmail Akçay da 18 Temmuz 1947 tarihinde şehre gelmiş, gereken inceleme ve temaslarda bulunduktan sonra Konya'ya geri dönmüştür¹⁵⁴⁷.

¹⁵⁴² "Şehrimizde 733 Radyo Var", Haber, nr: 2243, 25 Aralık 1941.

¹⁵⁴³ "Vilayetimizde Kaç Radyo Var?", Haber, nr: 2285, 28 Mayıs 1942.

¹⁵⁴⁴ "Vilayetimizde Radyo Sayısı", Haber, nr: 2350, 25 Ocak 1943.

¹⁵⁴⁵ "Vilayetimizde Radyo Sayısı", Haber, nr: 2424, 14 Ekim 1943.

¹⁵⁴⁶ "Çalışma Bölge Müdürü", Haber, nr: 2677, 25 Nisan 1946.

¹⁵⁴⁷ "Bay İsmail Akçay", Haber, nr: 2802, 21 Temmuz 1947.

A. TARIM

Afyon'da nüfusun büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşamakta ve tarımla uğraşmaktadır. Tarıma verilen önem gereği olarak gazete sayfalarında ürün durumu, zirai bilgilendirme ve haseratla mücadele haberleri sıkça yer almıştır.

1. Yetistirilen Ürünler

1938 senesinde şehirde kavun, karpuz ve üzüm bolluğu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca üzümlerin 5, kavunların 2, karpuzların 1 kurusa ve daha aşağıya satıldıkları ifade edilmiştir¹⁵⁴⁸. Uyusturucu maddeler tekeli tarafından şehirde çeşitli tohumların denemesi yapılmak üzere Afyon ektilmiştir. Ayrıca deneme tarlasında soğuktan zarar gören kısımlara yeniden tohum atılacağı da belirtilmiştir¹⁵⁴⁹. Avrupa piyasalarında tanınmış güzlük beyaz arpa cinsinin yayılması için vilayetçe bazı teşebbüslere girilmiştir. Eskişehir tohum islah istasyonundan bu cins arpadan bir vagon getirilerek dağıtılacağı ifade edilmiştir. Hep yazlık arpa ekilen şehirde kışlık arpanın bir çeşitlilik olacağı gibi arpa cinsinin gelişmesi için de yeni bir imkan hazırlanmış olacağı vurgulanmıştır¹⁵⁵⁰. Ziraat Vekaleti vilayeti biralık arpa bölgesi saymış ve arpa tohumlarının islahi için tedbirler almıştır. Vilayetin de çalışmasıyla 410 ton iyi arpa satın alınarak çiftçiye tohumluk olarak dağıtılacağı ilan edilmiştir. Bir uzmanın arpa üreten köyleri gezdiği ve tespit ettiği yerlerden piyasadan 20 para fazlasıyla tohumluk alması kararlaştırılmıştır¹⁵⁵¹. Şehir ve çevresinden visne ve kayısı ihracatı yapıldığı belirtilmiştir¹⁵⁵².

1939 senesinin yağmurlu olmasının güzlük ekimlere zamanında başlanmasını sağladığı ve durumun iyi olduğu belirtilmiştir¹⁵⁵³. Ayrıca havaların ekin ekmeğe müsait gitmesinin de çiftçiye memnun ettiği ifade edilmiştir¹⁵⁵⁴.

1941 yılında Eskişehir tohum islah istasyonundan şehre islah edilmiş tohum gönderileceği belirtilmiştir. Bu tohumlukların siloya geleceği ve orada çiftçinin elindeki

¹⁵⁴⁸ “Kavun Karpuz Bolluğu”, Haber, nr: 1885, 22 Eylül 1938.

¹⁵⁴⁹ “Afyon Deneme Tarlası”, Haber, nr: 1829, 10 Mart 1938.

¹⁵⁵⁰ “Güzlük Arpa Cinsinin Tamimine İlişkin Çalışılacak”, Haber, nr: 1864, 11 Temmuz 1938.

¹⁵⁵¹ “Vilayetimiz Ziraat Vekaletince Biralık Arpa Mintikası Sayılıyor”, Haber, nr: 1886, 26 Eylül 1938.

¹⁵⁵² “Meyvecilik ve Arıcılık”, Haber, nr: 1868, 25 Temmuz 1938.

¹⁵⁵³ “Güzlük Ekinler”, Haber, nr: 1987, 19 Ekim 1939.

¹⁵⁵⁴ “Çiftçi Memnun”, Haber, nr: 1991, 6 Kasım 1939.

bugdaylarla degistirilecegi bildirilmistir. Tohumluk tedarik etmek isteyen çiftçilerin ziraat dairesine müracaat ederek isimlerini ve degistirecekleri miktarı kaydettirmeleri gerektiği ilan edilmistir. Ayrıca şehirde bulunan selektör makineleri vasıtasıyla da tohum temizleme isinin yapıldığı da belirtilmiştir¹⁵⁵⁵. Eskişehir tohum islah istasyonundan getirilen soguga ve kısa dayanıklı, verim kabiliyeti fazla iyi tohumluklar masraflarıyla beraber 11,5 kurusa mal olmuştur¹⁵⁵⁶.

1941 yılında vilayet köy yardım sandığı tarafından Eskişehir tohum islah istasyonundan getirilerek isteyenlere verilmiş olan tohumluk bugdayın iyi sonuç verdiği belirtilmiştir¹⁵⁵⁷.

1942 senesinde çevrede domatesin çok bol olduğu ve toptan 3 kurusa hatta 100 paraya kadar satıldığı belirtilmiştir¹⁵⁵⁸.

1945 senesinde ot azlığı nedeniyle sütün az olduğu ve ekinler için beklenen yağmurlar vaktinde düşmezse ürünün de az olacağı belirtilmiştir¹⁵⁵⁹. Ayrıca kuraklık nedeniyle çiftçinin iyi mahsul kaldıramadığı da belirtilmiştir¹⁵⁶⁰.

Ürün durumunun çok iyi olduğu, tarlalarda büyük bir bereket görüldüğü belirtilen 1946 senesinde çevrede karpuzun çok olduğu, vagonlarla kavun ve karpuz ihracatı yapıldığı kaydedilmiştir. Numune fidanlığında yetistirilen elmaların İstanbul'a sevk edilmek üzere toptan alındığı belirtilmiştir. Bal da önceki yıllara göre çok üretilmiş ve köylülerin 120-180 kuru arasında bal sattıkları ifade edilmiştir¹⁵⁶¹.

1945 ve 1946 yıllarında Kütahya, Simav ve Afyon bölgesinde 150-200 ton arasında kuru visne üretildiği ve bu ürün tamamen ihraç edildiği ifade edilmiştir. 1947 yılında ihraç edilen 150 ton kadar üründe ise kurt çıkması üzerine bu ihraç kapisinin kapandığı ifade edilmiştir. Gazetede bu durumun incelenmesi ve visnelerin islahi gerektiği vurgulanmıştır¹⁵⁶².

¹⁵⁵⁵ "Tohumlukların Islahı", Haber, nr: 2217, 15 Eylül 1941.

¹⁵⁵⁶ "Çiftçilerimiz İçin Bir Fırsat", Haber, nr: 2227, 20 Ekim 1941.

¹⁵⁵⁷ "Eskişehir Tohum Islah İstasyonundan Gelen Tohumlardan Çiftçi Çok Memnun", Haber, nr: 2295, 2 Temmuz 1942.

¹⁵⁵⁸ "Domates Bolluğu", Haber, nr: 2310, 27 Ağustos 1942.

¹⁵⁵⁹ "Çevremizde Tarım Durumu", Haber, nr: 2581, 10 Mayıs 1945.

¹⁵⁶⁰ "Köylümüzün Kredi İhtiyacı", Haber, nr: 2672, 8 Nisan 1946.

¹⁵⁶¹ "Mahsulü İyi Olmayan Bazı Köyler De Var", Haber, nr: 2704, 29 Temmuz 1946; "Karpuz İhracatı", Haber, nr: 2719, 23 Eylül 1946; "Çesitli Haberler", Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

¹⁵⁶² "Kuru Visne İstihsalı", Haber, nr: 2756, 10 Subat 1947.

1947 yılında İstanbul'a önceki senelere göre daha çok keten tohumunun sevk edildiği belirtilmiştir¹⁵⁶³.

2. Çeşitli Tarım Kuruluşları

Çiftçi mallarının koruması hakkındaki kanun tasarısı yasal olarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre her vilayet ve kaza merkezinde bir denetleme heyeti bulunacağı ve çiftçi mallarının korunması işine nezaret edeceği bildirilmiştir¹⁵⁶⁴. Ekinleri, ağaçları, pulluk gibi çiftçi mallarını hatta arı kovanları gibi diğer bazı malları her türlü zarardan korumak amacıyla oluşturulmuş olan Çiftçi Mallarını Koruma Kanunu uygulamaya geçmiştir. Bu kanunun uygulanmasında talimat verilmek üzere vilayet ziraat müdürleri Ankara'ya çağırılmıştır. Toplantıdan sonra sehre dönen Ziraat Müdürü Süreyya Tüzün 29 Eylül 1941 tarihinde sehre davet edilen köy temsilcilerine kanun hükümlerini anlatmış ve uygulama hakkında bilgi vermiştir¹⁵⁶⁵.

Uygulanmasından şehirdeki çiftçi ve bağcılarının çok şizlandığı belirtilen kanunun yerel ihtiyaçlara uygun olmayan maddeleri bulunduğu ifade edilmiştir. Ancak işin yeniliğinden dolayı koruma heyetinin bazı yanlışlık ve hatalara düşmesinin ve bazı güçlüklerle karşılaşılmasının da doğal olduğu belirtilmiştir. Şehir çevresinin Mutalıp, Karaağaç Bogazi, Taslidere ve tarlalar olmak üzere birkaç koruma bölgesine ayrılması ve her bölgenin ayrı bir heyet oluşturması önerilmiştir¹⁵⁶⁶. 1945 yılında Çiftçi Mallarını Koruma Meclislerinin lagvi ile bu işin belediyelere devri talep edilmiş ve parti talepleri arasına konulmuştur¹⁵⁶⁷.

Zirai Donatım Kurumu 1943 yılında 3480 sayılı Milli Korunma Kanununa göre Vekiller Heyeti kararı ile kurulmuştur. 1 Temmuz 1944 tarihinde 4604 sayılı kanunla iktisadi devlet tesekkülü haline getirilmiştir. Kuruluş amacı, tarımda kullanılan her türlü traktör, tarım iş makineleri, araç ve gereçleri, malzeme ve gereçleri, bunların yedek parçalarını imal, üretim ve tedarik edip satmak ve servis, bakım ve tamir hizmetlerini yapmak olarak belirlenmiştir. Bir merkez 5 bölge müdürlüğü ile faaliyet göstermiş ve

¹⁵⁶³ “Keten Tohumu”, Haber, nr: 2827, 20 Ekim 1947.

¹⁵⁶⁴ “Çiftçi Mallarını Koruma ve Murakabe Meclisleri”, Haber, nr: 2215, 8 Eylül 1941.

¹⁵⁶⁵ “Çiftçi Mallarını Koruma Kanunu Tatbikati”, Haber, nr: 2222, 2 Ekim 1941.

¹⁵⁶⁶ Mahir ERKMEN, “Şehrimizdeki Yüzlerce Bağcı ve Çiftçiyi İlgilendiren Bir Mesele”, Haber, nr: 2386, 31 Mayıs 1943.

¹⁵⁶⁷ “Çiftçi Mallarını Koruma İşleri”, Haber, nr: 2637, 3 Aralık 1945.

tarım politikalarındaki devletin rolünü küçültme sürecinde 1998 yılında özelleştirilmiştir¹⁵⁶⁸.

Türkiye Zirai Donatım Kurumu Afyon ajansı teşkilatına başlanmıştır. Depoda o an için pulluk, mibzer ve hayvan nalları vardır. Ayrıca Afyon teşkilatının Batı Anadolu bölgesi merkezi olması ihtimalinin bulunduğu da ifade edilmiştir. Kazalardan gelecek pulluk gibi istekleri de ajansın temin edeceği belirtilmiştir¹⁵⁶⁹.

1944 yılı Mayıs ayındaki ‘Zirai donatım kurumunda çiftçilerin işine yarayacak alet ve malzemeler satılıyor. Şehrimizdeki zirai donatım kurumu mağazasında mibzer (ekme makinesi), pulluk, kaymak makinesi, hayvan nali, balya teli, nal mihi, yedek uç demiri, yedek kol gibi ziraat alet ve malzemesi satılmaktadır.’¹⁵⁷⁰ şeklindeki ilanla çiftçi bilgilendirilmiştir. Ayrıca kurumdan ziraat malzemesi alacaklara Ziraat Bankasınca bes sene vadeli ve bes sene taksitli ödünç para verileceği de belirtilmiştir¹⁵⁷¹.

3. Zirai Bilgilendirme Çalışmaları

Her konuda eğitime büyük önem verildiği görülen inceleme döneminde halkı zirai konuda da bilgilendirme faaliyetlerine girilmiştir. Bu konuda gazetede çok sayıda makale yayınlanmıştır.

1941 yılında zihire için verilecek beyanname işleri ile ilgilenmek üzere toprak mahsulleri ofisi müsaviri gelmiştir¹⁵⁷². Ayrıca köylünün vereceği zahire beyannamelerini doldurmak üzere memur tayin edilmiştir¹⁵⁷³.

Yüksek Ziraat Enstitüsü doçentlerinden Nail Orman tarafından 13 Mart 1941 tarihinde ‘‘Türkiye Bağcılığı ve Türkiye Bağcılığında Afyon’un yeri’’ konulu bir konferans verilmiş ve sonrasında zirai film gösterilmiştir¹⁵⁷⁴.

¹⁵⁶⁸ Tayfur ÇAGLAYAN, Osmanlı’dan Günümüze Tarım ve Tarıma Hizmet Veren Kurumların Teşkilatlanma Süreçleri, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ankara 2004. (http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=index.htm&curdir=\\sanal_kutuphane2\tarim_tarihi&fl=ucuncu_bolum_3_3_2.htm) (Erisim Tarihi: 25.05.2008).

¹⁵⁶⁹ ‘‘Türkiye Zirai Donatım Kurumu Şehrimiz Ajansı’’, Haber, nr: 2428, 28 Ekim 1943.

¹⁵⁷⁰ ‘‘Zirai Donatım Kurumunda’’, Haber, nr: 2481, 8 Mayıs 1944.

¹⁵⁷¹ ‘‘Donatım Kurumundan Ziraat Malzemesi Alacaklara Kolaylık’’, Haber, nr: 2487, 29 Mayıs 1944.

¹⁵⁷² ‘‘Muhtelif Haberler’’, Haber, nr: 2159, 20 Subat 1941.

¹⁵⁷³ ‘‘Köylere Memurlar Gönderiliyor’’, Haber, nr: 2210, 21 Ağustos 1941.

¹⁵⁷⁴ ‘‘Türkiye Bağcılığı ve Türkiye Bağcılığında Afyon’un Yeri’’, Haber, nr: 2162, 3 Mart 1941; ‘‘Bu Aksamki Konferans’’, Haber, nr: 2165, 13 Mart 1941.

CHP kongrelerinde yapılan talepler üzerine Türkiye Seker Fabrikalari Anonim Sirketi tarafından pancar ziraati ile ilgili üç broşür yayınlanmıştır. Bu broşürdeki bilgiler halkevinde ayrıca özetlenmiş ve 18 Ocak 1942 tarihinde halkevine gelecek kişilere okunulması kararlaştırılmıştır¹⁵⁷⁵.

4. Diğer Tarımsal Faaliyetler

1938 yılında vilayet köy yardım sandığından muhtaç çiftçilere arpa tohumu ve para dağıtılmıştır. Tohumluk bedeli için faiz aranılmayacağı, yalnız borçlanmanın faizli olacağı belirtilmiştir¹⁵⁷⁶.

Ziraat Vekaleti çiftçilerin tohumluklarının parasız olarak seçilip temizlenmesi için şehirde 12 tohum temizleme evi açılmasına karar vermiştir. Bu evler için yedisi sabit, beşi seyyar olmak üzere çeşitli markalardan tohum temizleme makineleri tahsis edilmiştir. Bu makinelerde ilaçlama tertibatı da mevcut olduğundan aynı zamanda tohumlukların ilaçlanmasının da yapılabileceği ve bu suretle bazı hastalıkların önüne geçilmiş olacağı belirtilmiştir. Dağıtma yapılırken kazalardaki çiftçi sayıları göz önünde tutulmuştur¹⁵⁷⁷. Ziraat Vekaletinden şehre gönderilen tohum temizleme makinelerinin kullanılmasını öğretmek amacıyla bir kurs açılmıştır. Makinelerin senede 5 ay vilayette bulunacağı ve makineyi çalıştırmakla görevlendirilecek kişilere 50 lira ücret verileceği belirtilmiştir¹⁵⁷⁸.

Vilayetin bazı köylerinde tohumluk ihtiyacı vardır. 1938 senesinde kuraktan zarar görmüş olan bu köylere acele tohumluk verilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁵⁷⁹.

Vilayet daimi encümeninin 1940 yılı Ocak ayı içinde yaptığı toplantısında köy yardım sandığı tarafından tohumluğu olmayan çiftçiye arpa ve yulaf tohumu verilmesine karar verilmiştir. Arpanın tohum islah istasyonlarından satın alınacağı, bu şekilde tedariki sağlanamazsa dışarıdan ihaleyle temin edileceği ifade edilmiştir. Verilecek tohumların ilaçlanarak verilmesi, tohumluğu tarlaya ekmeyerek satanlar

¹⁵⁷⁵ “Zirai Ögütler”, Haber, nr: 2247, 15 Ocak 1942.

¹⁵⁷⁶ “Arpa Tohumu ve Para”, Haber, nr: 1831, 17 Mart 1938.

¹⁵⁷⁷ “Vilayetimizde Yeniden 12 Tohum Temizleme Evi Açılıyor”, Haber, nr: 1850, 23 Mayıs 1938.

¹⁵⁷⁸ “Selektörler Geldi”, Haber, nr: 1886, 26 Eylül 1938; “Kalbur Makineleri İçin Açılan Kurs”, Haber, nr: 1967, 10 Ağustos 1939.

¹⁵⁷⁹ “Tohumluk İhtiyacı”, Haber, nr: 1915, 23 Ocak 1939.

hakkında takibat yapılması da encümençe kararlaştırılmıştır¹⁵⁸⁰. Arpa tohumu ile yulaf dağıtılmasında da tarimin gelişmesi bakımından faydalar görülmüştür. Yulaf vilayet dahilinde çoğalması istenilen ve çok az ekilen bir madde olmakla beraber bazı haserelerle mücadele bakımından da ekiminin faydalı sayıldığı ifade edilmiştir¹⁵⁸¹.

1942 senesinde mahsulü dolu, sel gibi afetler yüzünden ziyana uğramış köylülere tohumluk dağıtılırken önceki senelerle kıyas edilemeyecek bir çabukluk gösterildiği belirtilmiştir¹⁵⁸².

1945 yılında Ziraat Vekaleti çiftçiye dağıtılmak üzere sehre 2.500 ton bugday vermiştir¹⁵⁸³. Tohumluk tedarikine gücü yetmeyen muhtaç çiftçilere verilmek üzere ise 400 ton bugday tahsis edilmiştir. Afyon Ziraat Müdürlüğü tohumluga ihtiyacı olan köyleri tespit ettiği için dağıtma komisyonu tarafından tohumlukların ihtiyaç oranlarına göre ve köy itibarıyla taksim edilerek çiftçilere verilmeye başladığı belirtilmiştir. Bedelleri bir sene sonra ödenecek olan bu tohumluklar Toprak Mahsulleri Ofisi ambarlarından tohumluga ayrılmış bugdaylardan verilmektedir. Bundan başka Ziraat Vekaletince ilin yine tohumluk ihtiyacını karşılamak üzere 1.600 ton bugday ile 500 ton arpa daha ayrılmıştır. Bunun 1.050 tonunun Ziraat Bankasından kredisi olan çiftçilere kredi ile ve diğer kısmının da arzu eden çiftçilere pesin para ile verileceği ilan edilmiştir. Ayrıca bu tohumlukların çiftçilere en yakın tarım kombinalarından ve islah edilmiş kısa dayanıklı hububattan verileceği ve DDY idaresince de parasız nakledileceği belirtilmiştir¹⁵⁸⁴.

Vali Durmus Evrendilek'in Ziraat Vekaletine yazısından sonra Vekaletçe vilayete kaza ve nahiyelerin ihtiyacına göre dağıtılmak üzere 100 orak makinesi ve 20 harman makinesi gönderilmiştir. Bu işle ilgilenmek üzere sehre gelen Ziraat Vekaleti müfettişlerinden Selim Bey vilayet dahilinde dolayarak makinelerin işleyeceği bölgeleri ve işletme ekiplerini tespit etmiştir. Afyon bu makinelerin idaresi için grup merkezi olarak belirlenmiştir. Ziraat Vekaleti'nin tayin ettiği 60 lira ücrette yalnız makinelerin yıpranması dikkate alınmamış, makine harap olduğu zaman bedelinin ödenmiş olacağı

¹⁵⁸⁰ “Çiftçiye Arpa ve Yulaf Tohumu Verilecek”, Haber, nr: 2014, 5 Subat 1940.

¹⁵⁸¹ “Vilayet Yulaf Ekimini Tamime Çalışıyor”, Haber, nr: 2016, 7 Subat 1940.

¹⁵⁸² “Tohumluk Dağıtımında Sevindirici Bir Görü”, Haber, nr: 2327, 29 Ekim 1942.

¹⁵⁸³ “İlimizde Dağıtılacak Tohumluk”, Haber, nr: 2621, 1 Ekim 1945.

¹⁵⁸⁴ “Çiftçilerimize Tohumluk Dağıtımına Başlandı”, Haber, nr: 2625, 15 Ekim 1945.

da düşünölmüştür¹⁵⁸⁵. Harman makinelerinin çiftçi tarafından büyük bir istekle karşılandığı ve birçok çiftçinin ekinlerini bu makinelere hasat ettirmek için müracaat ettiği belirtilmiştir¹⁵⁸⁶.

Tarlalardaki haseratla da mücadele edilmiştir. 1938 tarihinde ziraat öğretmeni Osman Bey'in düzenlediği bir avcı grubu tarafından orman bölgelerinde 8 domuz, 32 kurt vurulmuştur. Çiftçiye zarar veren bu hayvanlarla yapılan mücadelenin çok yerinde bir iş olduğu belirtilmiştir¹⁵⁸⁷.

1939 yılı içinde Kozluca ve Doganlar köyleri arasında görölen çekirgelerin imhası için tedbir alınmıştır. Bulunduğu saha dar olduğundan kolaylıkla imhasının mümkün olacağı belirtilen çekirgeler imha edilmiştir¹⁵⁸⁸. Ziraat dairesince meyvelere zarar veren kurtların oluşumuna engel olmak için Taslidere ve Mutalıp bağları ile şehir içindeki bahçelerde mücadeleye başlandığı belirtilmiştir¹⁵⁸⁹. Ziraat Vekaleti müfettişlerinden Rasit Saraçoğlu şehre gelmiş ve haserat mücadele bölgelerini teftiş etmiştir¹⁵⁹⁰.

1946 yılında kayısı ağaçlarında görölen hastalık çevrede birçok kayısının kurmasına sebep olmuştur¹⁵⁹¹. 1947 yılında Ziraat Müdürlüğü tarafından meyve ağaçlarına musallat olarak büyük zararlar yapan Hiponomot haseresiyle savaşılmış ve tam başarı elde edildiği belirtilmiştir¹⁵⁹². Meyvesiz ağaçlarda ve özellikle akasya ağaçlarında çok püserun türemiştir. Belediye tarafından bütün ağaçlar ilaçlatılmıştır¹⁵⁹³. Ayrıca merkez ilçede tarla faresi görülmesi üzerine Ziraat Müdürlüğüne savaşa başlanmıştır. Ekili ve dikili alanlara zarar veren yaban domuzları ile de mücadele edilmiştir¹⁵⁹⁴.

¹⁵⁸⁵ "Vilayetimize Gelen Ziraat Makineleri", Haber, nr: 2098, 8 Temmuz 1940.

¹⁵⁸⁶ "Harman Makineleri Köylerde Büyük Ragbet Görüyor", Haber, nr: 2107, 8 Ağustos 1940.

¹⁵⁸⁷ "Zararlı Hayvanlarla Mücadele", Haber, nr: 1857, 16 Haziran 1938.

¹⁵⁸⁸ "Çekirge", Haber, nr: 1946, 18 Mayıs 1939; "Çekirge Mücadelesi Bitti", Haber, nr: 1955, 19 Haziran 1939.

¹⁵⁸⁹ "Elma Kurtlarıyla Mücadele", Haber, nr: 1946, 18 Mayıs 1939.

¹⁵⁹⁰ "Şehrimizde Pulluk Fabrikası", Haber, nr: 1950, 1 Haziran 1939.

¹⁵⁹¹ "Çesitli Haberler", Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

¹⁵⁹² "Meyve Ağaçlarında Yapılan Hiponomot Mücadelesi Bitti", Haber, nr: 2780, 5 Mayıs 1947.

¹⁵⁹³ "Püserunla Mücadele", Haber, nr: 2785, 22 Mayıs 1947.

¹⁵⁹⁴ "Fare ve Domuzlarla Savaş", Haber, nr: 2837, 29 Aralık 1947.

B. HAYVANCILIK

Sehirde hayvancilik önemli bir geçim kaynagi idi. Gazete sayfalarinda da tarim haberleri kadar hayvancilik haberleri de bulunmaktaydi.

1938 yili içindeki vilayetteki hayvan sayisi 18.000 at, 41.000 esek, 139.000 karasigir, 695.000 koyun, 260.000 tiftik keçisi olarak belirtilmistir¹⁵⁹⁵. Bu rakamlarin 1947 tarihinde sayilan rakamlara göre fazla olmasinin nedenini 1947 yilinda yalnızca vergiye tabi olan hayvanlarin sayilmis olmasi ya da hayvan hastaliklari ve kislarin siddetli geçmesi nedeniyle hayvan sayilarinin azalmis olmasi olarak tahmin edebiliriz.

Istatistik Umum Müdürlüğünün sehre göndermis olduğu kitaplardan edinilen bilgiye ve 1940 rakamlarina göre bir buçuk milyondan fazla hayvana sahip olan vilayetler sirasiyla Konya, Ankara, Sivas, Kütahya, Kars, Nigde ve Afyon'dur. Koyun, sigir, at ve deve cinslerinden olmak üzere bu yedi vilayette mevcut hayvanlarin ortalama sayilari Konya 3 milyon 800 bin, Ankara 3 milyon 400 bin, Sivas 2 milyon 700 bin, Kütahya 1 milyon 900 bin, Kars 1 milyon 700 bin, Nigde 1 milyon 700 bin ve Afyon 1 milyon 600 bin'dir. Görülüyor ki Afyon önemli bir hayvancilik bölgesidir. Afyon'da hayvancilikten daha ziyade tüy bakımından yararlanildigi, meralarin çabuk kurumasinin hayvanlarin kısa bir süre sagilmasina sebep olduğu belirtilmistir. Et bakımından da fazla verimli olmadığı ifade edilen hayvanlardan ancak besiye ayrılan ve maliyeti çok yükselen sinirli bir kismdan et bakimdan yararlanılmaktaydi. Vilayetin ekonomik durumunu düzeltmek için alınabilecek önlemler düşünülürken hayvanciligin ilerlemesi için de önlemler alınabilecegi belirtilmistir. Daha çok ve daha iyi kalitede, sütü bol ve etlik besi hayvani satmanin Afyon ilinin bir kism halkini refaha kavusturacağı vurgulanmistir. Hatta hayvanlari siddetli kislarin ara sıra yaptigi tahribattan kurtarabilmenin bile ekonomiye büyük hizmet olacağı ifade edilmistir¹⁵⁹⁶.

1947 tarihinde Afyon'un Türkiye'de hayvan yogunlugunda birinci geldiği ve kilometrekareye 95,4 adet hayvan düştüğü ifade edilmistir. Ayrıca ilde ortalama olarak 554.186 koyun, 144.654 tiftik keçisi, 131.151 sigir, 57.380 kil keçisi, 2.607 at, 36.992 esek, 7.717 manda bulunduğu belirtilmistir. Yalnız bu sayilarin vergiye tabi olan hayvanlarin sayisi olduğu, vergiye tabi olmayan hayvanlarin da bir bu kadar olduğu

¹⁵⁹⁵ "Hayvan Hastaliklari Ile Mücadele", Haber, nr: 1894, 27 Ekim 1938.

¹⁵⁹⁶ Mahir ERKMEN, "Hayvancilik Bakimından Vilayetimiz", Haber, nr: 2482, 11 Mayıs 1944.

bildirilmiştir¹⁵⁹⁷. Ilde hayvancılığın geliştirilmesi için “Baska bir köylünün yüksek bir fiyatla hayvan sattığını görenler dogal olarak aynı kazancı elde etmek için damızlık isine önem verecek ve zamanla hayvancılığımız ıslah edilmiş olacaktır. 1947 senesi için mevsim geçmiş olduğundan 1948 yılında bir panayir açılmalı”¹⁵⁹⁸ denilerek çare önerilmiştir. Bu çare doğrultusunda belediye bütçesine ödenek konulmuş ve mecliste konusulacağı belirtilen ödenek 10.000 lira olarak kabul edilmiştir¹⁵⁹⁹.

1. Ilde Hayvancılık Faaliyetleri

1940 yılında siyah ineklerin bölgedeki en eski sigir irki olduğu ve en çok süt verdiklerinin anılması üzerine bunlardan alınarak cinsinin üretileceği belirtilmiştir¹⁶⁰⁰.

1941 yılında vilayet at deposuna Karacabey harasından beser bin liraya 5 at alınmıştır¹⁶⁰¹. İktisat Vekeletince derilerin bıçak kaçintisinden korunması gerektiği birçok defa tavsiye edildiği gibi belediye meclisince de aynı temenni belirtilmiştir. Dericiler ve kasaplar da mezbahe kesim müteahhitleri tarafından bıçak kaçintisi yapıldığı, hayvanların temiz çıkarılmadığı, sakatlarının ve yağlarının dikkatli ayrıldığı gibi sebeplerden kasap esnafının zarara uğradığı yolunda şikayet etmiş, bunun üzerine belediye encümeni aynı zamanda önemli bir milli serveti korumak üzere mal sahiplerinin hayvanları bizzat kendilerinin kesmesine veya emin oldukları adamlara kestirmesine müsaade etmiştir¹⁶⁰².

1942 yılında atlar suni asılanarak gebelik yapma işi gerçekleştirmek üzere vilayette suni asılama işine başlanacağı bildirilmiştir. Gereken aletleri getirmek için vilayet Veteriner Müdürü Esat Seran İstanbul’a gitmiştir¹⁶⁰³.

Afyon iyi bal yetistiren bir çevredir. Yüzlerce yıl önce şehre gelen ünlü gezgin Evliya Çelebi de balların güzelliğine bayıldığını, hatta onlarda müskir bir özellik

¹⁵⁹⁷ Hayri TOKMAN, “İlimizde Hayvancılığın Ehemmiyeti”, Haber, nr: 2812, 28 Ağustos 1947.

¹⁵⁹⁸ Hayri TOKMAN, “Afyon’da da Bir Hayvan Panayiri Açılmalıdır”, Haber, nr: 2820, 25 Eylül 1947.

¹⁵⁹⁹ “Şehir İsleri”, Haber, nr: 2828, 23 Ekim 1947; “Şehrimizde Kurulacak Panayir İçin Nasıl Çalışmalı?”, Haber, nr: 2831, 17 Kasım 1947.

¹⁶⁰⁰ “Siyah İnek Alınacak”, Haber, nr: 2122, 30 Eylül 1940.

¹⁶⁰¹ “Vilayetimizde Hayvan İslahi Çalışmaları ve Hastalıklarla Savaş”, Haber, nr: 2236, 27 Kasım 1941.

¹⁶⁰² “Belediye Encümeninin Bir Kararı”, Haber, nr: 2187, 2 Haziran 1941.

¹⁶⁰³ “Kisrakları Suni Asılama”, Haber, nr: 2285, 28 Mayıs 1942; “Kisrakları Suni Asılama”, Haber, nr: 2275, 23 Nisan 1942.

oldugunu belirtmistir¹⁶⁰⁴. 1943 yili vilayet bütçesine ariciligin gelismesi için çalismak üzere tahsisat konulmustur. “Mesela Amerikan aricilari gibi vagonlarla bal ihraç edebilmek ülkümüz olmalidir. Bu ülküyü gerçeklestirebilmek için de ilk sart bilgidir. Her arici önce ariciliga dair bir kitap ele geçirerek okumalidir” denilerek her konuda oldugu gibi hayvancilikta da egitimin önemi vurgulanmistir. Ayrica arilarin meyve bahçelerinde bulundurulmasinin hem meyve miktarini çogaltacagi, hem de meyvelerin tatli ve büyük olmasini saglayacagi belirtilmistir¹⁶⁰⁵.

Vilayette incelemelerde bulunacaklari belirtilen Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü profesör, doçent ve öğrencilerinden 10 kisilik bir heyet sehre gelmistir. Ziraatin her subesinde eskisi gibi sadece kitap ve kürsü öğretimine degil daha çok tecrübe ve arastirmaya dayanan ve halk bilgisine de deger veren bir çalisma usulü takip eden enstitü mensuplarinin vilayette yapacaklari gezinin çok faydali olacagi ifade edilmistir¹⁶⁰⁶. Sehirde sonra heyet Bolvadin, Emirdag’da incelemelerde bulunmus, hayvan üretimi ve yetistirilmesi ile hayvanlarda görülen hastaliklar ve tedavi yöntemleri anlatilmistir¹⁶⁰⁷.

1946 yilinda DDY’nin soguk havali vagonlariyla Çay’dan Istanbul’a kesilmis hayvan tasiti yapilacagi duyurulmustur¹⁶⁰⁸. Yüksek Ziraat Enstitüsü doçentlerinden Fikret Çağlar tulum peyniri üzerinde inceleme yapmak üzere sehre gelmistir¹⁶⁰⁹. Sehir Veteriner Müdürlüğüne bir kamyonet tahsis edildiği belirtilmistir¹⁶¹⁰. Tahsis edilen hizmet otomobili ile hastalik haberi alan veteriner teskilati olay yerine yetiserek vaktinde tedbir almakta ve hastaligi yayilmadan önleyebilmekteydi. Sebebi bilinmeyen bir nedenle hizmet otomobilinin baska bir ile tahsis edilmesi üzerine “Afyon ilinin hayvancilikta önemli bir yeri vardir. Veteriner teskilati için bir hizmet otomobiline ihtiyaç kesindir. Geri alinip bir daha verilmeyen otomobilin iadesini veya bir baskasinin verilmesini Ziraat Vekilimizden bekliyoruz.”¹⁶¹¹ diyerek bu sikintinin çözümünü talep etmislerdir.

¹⁶⁰⁴ “Herkesin Yapabilecegi Karli ve Zevkli Bir Is”, Haber, nr: 1815, 10 Ocak 1938.

¹⁶⁰⁵ “Aricilik İçin Güzel Örnekler”, Haber, nr: 2372, 12 Nisan 1943.

¹⁶⁰⁶ “Ziraat Fakültesi Profesörleri”, Haber, nr: 2497, 3 Temmuz 1944; “Ziraat Enstitüsü Heyeti Sehrimizde”, Haber, nr: 2498, 6 Temmuz 1944.

¹⁶⁰⁷ “Yüksek Ziraat Enstitüsü Heyetinin Kazalardaki Gezisi”, Haber, nr: 2504, 27 Temmuz 1944.

¹⁶⁰⁸ “Kesilmis Hayvan Nakli”, Haber, nr: 2669, 28 Mart 1946.

¹⁶⁰⁹ “Fikret Çağlar”, Haber, nr: 2703, 25 Temmuz 1946.

¹⁶¹⁰ “Sehrimizde Hayvan Asi ve Serumları Deposu Açilacak”, Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

¹⁶¹¹ “Alinan Hizmet Otomobili”, Haber, nr: 2823, 6 Ekim 1947.

İl merkezi ile Sandikli, Dinar ve Çay'da 1946 senesinde Bursa'dan ipek böceği tohumu getirilmiştir. Mevcut dut ağaçları yapraklarıyla beslenmiş ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir¹⁶¹². Ziraat Müdürlüğü de fidan ve ipek böceği tohumu için gereken yerlerle irtibata geçmiştir. İl ve ilçeler fidanliklarında dut fidanı yetistirmek üzere dut tohumu ve mevcut dut ağacı yapraklarından faydalanarak ipek böceği besleyecekleri dağıtılmak üzere de ipek böceği tohumu getirileceği bildirilmiştir¹⁶¹³.

Tarım ve Veteriner Müdürlüğü hükümet karsisinde Abdurrahman Seref'in üst katında ikiser odada sıkışık vaziyette çalışmaktaydılar. Adliyenin yeni yapılan binasına taşınması dolayısıyla adliyeden bosalan halin üst katına Veteriner Müdürlüğü taşınmış, bunlardan bosalan iki odaya da Tarım Müdürlüğü taşınmıştır¹⁶¹⁴.

29 Ocak 1947 tarihinde toplanan olan veterinerlik kongresine davetli bulunan Afyon Veteriner Müdürü Celal Safi Toksöz Ankara'ya gitmiştir¹⁶¹⁵. İl hayvancılığında önemli bir yer tutan tiftik keçilerinin islahi için 12-15 lira gibi önemli bir bedel karşılığında Eskisehir Çifteler Harasında yetistirilen saf kan Ankara tiftik keçisi tekelerinden il ihtiyacını karşılayacak miktarda temin edilmiştir. Köy köy sürü sahipleri ve ihtiyaçları tespit edilmiş ve bu tesebbüsün il tiftikçiliğini gelismeye götüreceği ifade edilmiştir¹⁶¹⁶. Veteriner teşkilatı bakımından Afyon, Eskisehir bölgesine alınmıştır¹⁶¹⁷.

1947 yılı Ağustos ayının ikinci haftası içinde sehre gelen Eskisehir Bölge Veteriner Bas Müdürü Sevki Özeler, Çifteler Harası Müdürü İsmail Hakkı Ünveren ilin Tiftik islahi bölgesine alındığını söylemiştir. Tiftiklerin islahi için küçül bir para karşılığında tüy bakımından islah edilmiş hastalıklara dayanıklı 100 teke ile 300 disi tiftik keçisinin dağıtılacağı ve bundan başka Emirdağ ilçesinin Ümraniye bucagi ile Salihler köyünde boga ve aygır asim durakları açılacağı köylüler tarafından yapılacak asim durakları binalarına halkın hemen baslamak istediği belirtilmiştir. Ayrıca devletçe de ihtiyacı karşılayacak kadar Boz ırk bogaları ile onar adet at verileceği, Bolvadin ile Çay arasında yerli karasigirilerin islahi için elli bogalık bir asim duragi kurulacağı vurgulanmıştır¹⁶¹⁸. Ayrıca Afyon ve çevresinin mali olan ve asli da Afyon'dan alınan

¹⁶¹² Hayri Tokman, "İl Çevresinde İpek Böceği Besleyelim", Haber, nr: 2749, 16 Ocak 1947.

¹⁶¹³ "İpek Böceği Tohumu Getiriliyor", Haber, nr: 2766, 17 Mart 1947.

¹⁶¹⁴ "Veteriner Müdürlüğü Hale Tasındı", Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

¹⁶¹⁵ "Veterinerler Kongresi", Haber, nr: 2753, 30 Ocak 1947.

¹⁶¹⁶ "Veterinerlik İşleri", Haber, nr: 2762, 3 Mart 1947.

¹⁶¹⁷ "Veteriner Bas Müdürü ve Çifteler Harası Müdürü Sehrimizde", Haber, nr: 2808, 11 Ağustos 1947.

¹⁶¹⁸ Hayri TOKMAN, "Hayvancılığımız İslah Edilecek", Haber, nr: 2809, 14 Ağustos 1947.

yerli kara irkindan dört sigir bogasi Ziraat Vekaletince ile tahsis edilmistir. Bu bogalardan iki tanesini Ziraat Vekaleti bedelsiz olarak ile hediye etmis, ikisinin de bedelleri Çay belediyesi tarafından ödenmistir¹⁶¹⁹.

2. Ilde Hayvan Hastaliklariyla Mücadele

1938 yili içinde çiçek hastaligi görülen köylerde koyunlara asi yapilmistir. Ayrica bu asidan baska hasta hayvanlar için serum da verilmistir. Hayvan basina iki kurus ücret karsiliginda yapildigi bildirilmistir¹⁶²⁰.

1937 yilindan beri Karaagaç ve Deper çevresinde yabani ariya benzeyen iri bir hasere bal arilarina musallat olmus ve bu hayvanlari öldürerek kovanlari köreltmistir. Ayni hasere bahçelere, bag ve bostanlara da zarar vermistir. 1938 senesinde daha çok görüldüğü söylenen bu hayvanlarin civar köyleri de istila etmesi düşünülügünden haserenin bulunduğu yerlerde genel bir mücadele açilmasi çok gerekli görülmüştür. Karaagaç Bogazi mevkiinde kovanlari olanlarin 1937 yilinda hiç bal alamadiklari belirtilmistir¹⁶²¹.

Sayim cetvellerinin her sene koyun ve keçilerdeki ölüm sayilarinin incelenmesi için de bir esas olusturdugu ifade edilmistir. 1940 kisinda sehir çevresindeki köylerde telefata oldugu bu cetvellerin incelenmesinden de anlasilmistir. Sebebini arastiran Veteriner Müdürlüğü kil kurdunun da bu sebepler arasinda oldugunu tespit etmistir. Ayrica 1941 yilinda Veteriner Umum Müdürlüğü tarafından Konya'da bir veterinerler toplanmasi yapilarak bu afetle mücadele imkanlari incelenecegi bildirilmistir¹⁶²². Koyunlardaki kil kurdu ile savas için vilayete ilaç gönderilmistir. Veteriner Müdürü'nün de Konya'ya giderek kil kurdu için açilan kursa katilacagi ve dönüste ilaçlarin uygulanmasina baslanacagi ifade edilmistir¹⁶²³. Bölge hayvanlarina görülen sap hastaligi ile yapilan mücadelenin de Veteriner Teskilati ile vilayet makamının yakından gösterdigi yardim ve himaye ile basarildigi belirtilmistir¹⁶²⁴.

¹⁶¹⁹ Haber, nr: 2829, 3 Kasim 1947.

¹⁶²⁰ "Koyunlara Çiçek Asisi", Haber, nr: 1829, 10 Mart 1938.

¹⁶²¹ "Mücadele Lazim", Haber, nr: 1883, 15 Eylül 1938.

¹⁶²² "Hayvan Telefatinin Sebepleri Hakkinda Veteriner Müdürlüğü Tetkikler Yapti", Haber, nr: 2222, 2 Ekim 1941.

¹⁶²³ "Vilayetimizde Hayvan Islahi Çalismalari ve Hastaliklarla Savas", Haber, nr: 2236, 27 Kasim 1941.

¹⁶²⁴ "Sap Hastaligi ile Yapilan Mücadelenin Müspet Neticeleri", Haber, nr: 2225, 13 Ekim 1941.

1942 yılında vilayette kil kurdundan şikayeti olanların hastalığının nasıl iyi edileceğini öğrenmek üzere Veteriner Müdürlüğüne müracaat etmeleri gerektiği ilan edilmiştir. Ayrıca tedavi için gereken ilaçların Veteriner Müdürlüğü tarafından parasız verileceği de belirtilmiştir¹⁶²⁵. Hayvanları muayene için bazı köyler merkez tayin edilmiş ve çevredeki köylülerin hayvanlarını alıp bu köylere gelmeleri gerektiği bildirilmiştir¹⁶²⁶.

1943 yılında Veteriner Müdürlüğünde kelebek hastalığı için çok hap bulunduğu ve hastalığı haber veren köylere parasız olarak bu haplardan verildiği bildirilmiştir. Kil kurdundan şikayet edenlerin de Veteriner Dairesine müracaat etmeleri, ilacının mevcut olduğu belirtilmiştir¹⁶²⁷.

1944 yılında hayvanlar için vaktiyle yeterli derecede kuru ot stok edilmemesi yüzünden birçok koyun ve keçi öldürmüştür¹⁶²⁸.

1946 yılında il dahilinde sarbon, çiçek, kil kurdu ve uyuz hastalıkları üzerinde dört mücadeleye başlanacağı ve bu işler için 100 kadar memur geleceği bildirilmiştir¹⁶²⁹. Şehirde bir hayvan asi ve serumları deposu açılacağı belirtilmiştir¹⁶³⁰.

1947 yılı Nisan ayı içerisinde il çevresinde genel olarak bir sarbon savası yapılacağı bildirilmiştir. Hayvanlardan insanlara geçen bu hastalıkla savaş için gerekli tertibatın alınmaya başladığı ve savaş için ildeki veteriner teşkilatının yetismeyeceğinden yardımcı ekiplerin de geleceği belirtilmiştir. Çiçek hastalığı ile savasa da devam edildiği ifade edilmiştir¹⁶³¹.

Afyon Veteriner Müdürlüğünce hastalık tedavilerinden başka bilgi verici duyuru ve yayınlar da yapılmıştır. 1939 yılında savaş halinde hayvanların zehirli gazlardan nasıl korunacağı hakkında halkevinde hayvan sahipleri ve arabacılara konferanslar verilmeye başlanmıştır¹⁶³². 1941 yılında Veteriner Müdürü Esat Seran halkevince yapılan rica üzerine hayvan hastalıkları hakkında bir broşür yazmıştır. Bu broşürün

¹⁶²⁵ “Koyunların Kil Kurdu Mide Bağırsak Kurtları Nasıl Tedavi Edilecek”, Haber, nr: 2253, 5 Subat 1942.

¹⁶²⁶ “Dikkat Gerek”, Haber, nr: 2300, 20 Temmuz 1942.

¹⁶²⁷ “Kelebek ve Kil Kurdundan Şikayeti Olanlara”, Haber, nr: 2355, 11 Subat 1943.

¹⁶²⁸ “Büyük Bir Zararı Önlemek İçin”, Haber, nr: 2582, 14 Mayıs 1945.

¹⁶²⁹ “İlimizde Hayvan Hastalıkları İle Mücadele Yapılacak”, Haber, nr: 2728, 24 Ekim 1946.

¹⁶³⁰ “Şehrimizde Hayvan Asi ve Serumları Deposu Açılacak”, Haber, nr: 2730, 31 Ekim 1946.

¹⁶³¹ “Veterinerlik İşleri”, Haber, nr: 2762, 3 Mart 1947.

¹⁶³² “Hayvanları Koruma Bilgisi”, Haber, nr: 1994, 20 Kasım 1939.

halkevi kütüphane ve yayın subesince 1.500 nüsha basılarak köylere, vilayet içindeki şehir ve kasabalarda koyunculukla ilgili olanlara dağıtılacağı bildirilmiştir¹⁶³³. Ayrıca koyunlarda görülen kene, kil kurdu ile mücadele hakkında da Veteriner Müdürlüğünce hazırlanacak iki öğüt kağıdının halkevi yayın subesince bastırılacağı ve bütün köylere dağıtılacağı belirtilmiştir¹⁶³⁴.

1941 yılında koyunlarda görülen kene, kil kurdu ile mücadele hakkında Veteriner Müdürlüğünce hazırlanacak iki öğüt kağıdının halkevi yayın subesince bastırılarak bütün köylere dağıtılacağı ilan edilmiştir¹⁶³⁵. Ayrıca 1941 yılı içinde koyunlarda görülen koyun çiçeği hastalığının nasıl başladığı, geliştiği ve ne yapılması gerektiği yayınlanmıştır¹⁶³⁶.

Ankara Yüksek Ziraat Enstitüleri Veteriner Fakültesi Patoloji Enstitüsü Müdürü Ordinaryüs Profesör Sevki Akçay tarafından 7 Temmuz 1944 tarihinde halkevi sinema salonunda mezbahalar hakkında bir konferans verilmiştir¹⁶³⁷.

1946 tarihinde Veteriner Hayri Vasif Taran tarafından yazılan “Yumurta” adlı kitap satışa çıkarılmıştır. Yumurtanın insan gıdası ve beslenme bakımından özelliklerini anlatan eserin fiyatının 1 lira olduğu belirtilmiştir¹⁶³⁸.

¹⁶³³ “Hayvan Hastalıkları Hakkında Bir Kitap”, Haber, nr: 2175, 17 Nisan 1941.

¹⁶³⁴ “Halkevinde”, Haber, nr: 2151, 20 Ocak 1941

¹⁶³⁵ “Halkevinde”, Haber, nr: 2151, 20 Ocak 1941.

¹⁶³⁶ “Bulasik Koyun Çiçeği”, Haber, nr: 2152, 23 Ocak 1941.

¹⁶³⁷ “B. Sevki Akçay’ın Konferansı”, Haber, nr: 2499, 10 Temmuz 1944.

¹⁶³⁸ “Yumurta”, Haber, nr: 2743, 23 Aralık 1946.

VI. BÖLÜM

SAGLIK ISLARI

Cumhuriyetin ilk zamanlarında geçmiş yılların eğitim sistemi ve uzun savaşları yüzünden halk okur-yazarlık, okul ve öğretmen bakımından oldukça fakir, dolayısıyla cehalet ve bilinçsizlik içindeydi. Sağlık da dahil olmak üzere birçok konuda batıl inançlara sahip bulunuyor ve bu yüzden modern tıbbı güvenmiyordu. Şehirlerde bile, hastane, dispensar, doktor, hemşire, eczane ve ilaç gibi modern tıbbi imkanlar ya yoktu ya da çok azdı. Beden ve çevre temizliğine önem verilmiyordu. Şehirlerde belediye hizmetlerinin yetersizliğinden kaynaklanan su ve kanalizasyon sorunları vardı. Şehirlerin yakınındaki göl ve bataklıklar sitmanın yaygınlaşmasında, halkın temizliğe önem vermemesi kadar etkiliydi. Beslenme ve çalışma şartları da iç açıcı olmadığından; bulasıcı hastalıklar ülkenin her tarafında önemli bir sorun oluşturuyordu. Basta sitma ve verem olmak üzere frengi, çiçek, difteri, kolera, dizanteri, tifo, trahom, bağırsak hastalıkları ve diğer bazı hastalıklar halk sağlığını tehdit eden en önemli problemlerdi¹⁶³⁹.

İncelenen dönemde gazetede sağlık ile ilgili haberler ile hem şehrin sağlık hizmetleri ve sağlık durumu hakkında bilgi veriliyor, hem de hastalıklar hakkında çeşitli bilgiler veriliyordu. Örneğin Havadaki Elektrik ve Mide¹⁶⁴⁰, Tütün ve Kanseri¹⁶⁴¹, Romatizmanın Muhtelif Sebepleri¹⁶⁴², Kalp Hifzissihhası¹⁶⁴³, İspanağın Kıymeti¹⁶⁴⁴, Sitmanın Milli İlacı¹⁶⁴⁵, Sitmaya Karşı Savaş¹⁶⁴⁶, Meyve ve Sebzelerdeki Vitaminler¹⁶⁴⁷, Tifüs ve Lüks¹⁶⁴⁸, Grip Hakkında¹⁶⁴⁹, Verem Basilini Tahrip Eden Yeni Bir İlaç Bulundu¹⁶⁵⁰ yayınlanan makalelerden bazılarıdır.

¹⁶³⁹ Osman GÜMÜŞÇÜ, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Geçiş ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Halk Sağlığı”, Atatürk Araştırma Dergisi, Sayı 55, Cilt 19, Mart 2003.

¹⁶⁴⁰ “Havadaki Elektrik ve Mide”, Haber, nr: 1854, 6 Haziran 1938.

¹⁶⁴¹ Tütün ve Kanseri”, Haber, nr: 1915, 23 Ocak 1939.

¹⁶⁴² “Romatizmanın Muhtelif Sebepleri”, Haber, nr: 1930, 23 Mart 1939.

¹⁶⁴³ “Kalp Hifzissihhası”, Haber nr: 2117, 12 Eylül 1940.

¹⁶⁴⁴ “İspanağın Kıymeti”, Haber, nr: 2174, 14 Nisan 1941.

¹⁶⁴⁵ “Sitmanın Milli İlacı”, Haber, nr:2319, 28 Eylül 1942.

¹⁶⁴⁶ “Sitmaya Karşı Savaş”, Haber, nr: 2354, 8 Subat 1943.

¹⁶⁴⁷ “Meyve ve Sebzelerdeki Vitaminler”, Haber, nr: 2464, 9 Mart 1944.

¹⁶⁴⁸ “Tifüs ve Lüks”, Haber, nr: 2560, 22 Subat 1945.

¹⁶⁴⁹ “Grip Hakkında”, Haber, nr: 2648, 14 Ocak 1946.

¹⁶⁵⁰ “Verem Basilini Tahrip Eden Yeni Bir İlaç Bulundu”, Haber, nr: 2800, 14 Temmuz 1947.

1. Sağlık Hizmetleri

Gazete ilanlarına göre şehirde Dogan Gözlükçüsü¹⁶⁵¹, Dahiliye uzmani Mesut Tekinalp'in Muayenehanesi¹⁶⁵², Sağlık Eczanesi¹⁶⁵³, Doktor Salih Imre'nin Muayenehanesi¹⁶⁵⁴, Doktor Fethi Gönübol'un Muayenehanesi¹⁶⁵⁵, Doktor Mehmet Saadettin Aygen'in Muayenehanesi¹⁶⁵⁶ bulunmaktaydı. Muayene ilanlarındaki "Fakirlere parasız bakılır" ifadesi dönemde yardımlasmaya verilen önemi göstermektedir.

1 Haziran 1943 tarihinden 31 Aralık 1943'e kadar yedi aylık çalışma devresinde hastaneye 589 hasta yatırılmış ve bunlardan 301'i tedavi edilmiş, 31'i hasta olarak, 201'i sağlığına kavusarak çıkarılmış ve 56'si vefat etmiştir. Bunlardan başka ayaktan müracaat eden 2835 kişi hastane içinde ve 2.217 hastane dışında toplam olarak 5.042 hastanın muayenesi yapılmıştır. Yine bu yedi aylık süre içinde 54 büyük, 170 küçük ameliyat, 2 müdahaleli, 5 müdahalesiz doğum yapılmıştır. 34 kişiye kuduz asisi yapılmıştır. Laboratuarda yapılan kan, idrar gibi tetkiklerinin de kayda değer olduğu belirtilmiştir¹⁶⁵⁷.

Şehirde yapılan inaatlar arasında en çok önem verilenlerden biri olan hastanenin 100 yataklı, geniş bahçeli ve iki istasyon arasında yol kenarına, kuzey rüzgarlarından korunmuş, güneşi bol bir bölgeye yapılacağı ifade edilmiştir¹⁶⁵⁸. 30 Nisan 1938 tarihinde temel atma töreni yapılmış¹⁶⁵⁹ fakat "Hastanenin gerek binanın çok büyük olması ve gerek maliyetin yeni fiyatlara göre düşünülenin üzerinde yükselmesi gibi sebeplerle bitirilemediği" belirtilmiştir. Afyon mebuslarının teşebbüsü ile inaatın bitirilmesi için Maliye Vekaletince özel muhasebeye 200.000 lira yardım yapılması hakkında özel bir kanun teklifi yapılmış ve meclisçe kabul edilmiştir¹⁶⁶⁰. Ayrıca hastane yapımı aşamasında, bittikten sonra da tesislerini ve devamlı masraflarını karşılamak

¹⁶⁵¹ Haber, nr: 1819, 24 Ocak 1938.

¹⁶⁵² "Dahiliye Mütahassisi B. Mesut Tekinalp", Haber, nr: 2137, 25 Kasım 1940.

¹⁶⁵³ "B. Abdullah Nurata", Haber, nr: 2613, 30 Ağustos 1945.

¹⁶⁵⁴ "Doktor B. Salih Imre", Haber, nr: 2728, 24 Ekim 1946.

¹⁶⁵⁵ Haber, nr: 2795, 26 Haziran 1947.

¹⁶⁵⁶ Haber, nr: 2806, 4 Ağustos 1947.

¹⁶⁵⁷ "Memleket Hastanesinin Geçen Yilki Çalışmaları", Haber, nr: 2470, 30 Mart 1944.

¹⁶⁵⁸ "Hastane İnsaati Başlıyor", Haber, nr: 1838, 11 Nisan 1938.

¹⁶⁵⁹ "Vilayetimizde İki Binanın Daha Temeli Atıldı", Haber, nr: 1844, 2 Mayıs 1938.

¹⁶⁶⁰ "Hastane İçin 200.000 Lira Yardım Ediliyor", Haber, nr: 2374, 19 Nisan 1943.

amaciyla valinin yardimiyla Hastaneye Yardim Cemiyeti olusturulmustur¹⁶⁶¹. 1946 yili basinda Memleket Hastanesi yeni binaya tasinmistir. Binaya ilave olarak Kizilay Cemiyeti idare kurulu tarafından yaptirilan mutfak ve çamasirhanenin elektrik tesisatinin da eksiklerinin tamamlandigi bildirilmistir¹⁶⁶². 1947 yilinda Memleket Hastanesinde göz klinigi açilmis ve mütehassislignina göz hastaliklari uzmanı Kasif Bastug tayin edilmistir¹⁶⁶³.

Şehirde Belediye ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından meydana getirilen Dogumevi binasinin ve içinde çalısanların ücretleri belediyece temin edilmiş, hastaların ve müstahdeminin yemegi ve mobilyasi da Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından temin edilmistir¹⁶⁶⁴.

İlde bir ambulans bulunmayisinin çok büyük bir eksiklik olusturdugu belirtilmiş ve bu CHP kongrelerinde de dile getirilmistir. Gereken paranın temin edilerek bir ambulans alınacağı belirtilmistir¹⁶⁶⁵.

Sağlık Müdürlüğünce Dogumevi'nin Devlet Hastanesi'ne nakledilmesine karar verilmistir¹⁶⁶⁶. Dogumevinden bosalan binaya da PTT Basmüdürlüğünün tasınacağı ve tarihi odanın muhafaza edileceği ifade edilmistir¹⁶⁶⁷.

Hastane, dogumevi, halkevi ve özel muayenehanelerde halka sağlık hizmetleri verilmekteydi. Fakirlere parasız muayeneler de yapılmaktaydı. 1938 yilinda her hafta Çarsamba ve Persembe günleri saat 14,00'den 15,00'e kadar halkevinde parasız hasta muayenesi yapılacağı ilan edilmistir. Muayene günlerinin şehirde pazar kurulan günlere denk getirilmesiyle köylülerin de yararlanması sağlanmistir¹⁶⁶⁸. Ek olarak fakir hastaların parasız olarak muayeneleri için CHP Başkanlığı tarafından parti binasında bir oda ayrılmış ve Çarsamba, Persembe günleri müracaat edenlerin muayenelerine başlanmistir. Muayene odası için gereken malzeme de partice Sağlık Müdürlüğü aracılığıyla temin edilmistir¹⁶⁶⁹.

¹⁶⁶¹ "Vilayetimizin Önemli Bir İsi ve Bu Uğurda Kurulan Cemiyet", Haber, nr: 2414, 6 Eylül 1943.

¹⁶⁶² "Hastaneye Yeni Binaya Geçti", Haber, nr: 2648, 14 Ocak 1946.

¹⁶⁶³ "Şehrimiz Devlet Hastanesinde Göz Klinigi Açıldı", Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

¹⁶⁶⁴ "Dogum Evinde Üçüzlü Bir Dogum", Haber, nr: 2292, 22 Haziran 1942.

¹⁶⁶⁵ "Cankurtaran", Haber, nr: 2581, 10 Mayıs 1945.

¹⁶⁶⁶ "Dogumevi Devlet Hastanesine Nakledilecek", Haber, nr: 2788, 2 Haziran 1947.

¹⁶⁶⁷ "Dogumevi Hastaneye Tasındı", Haber, nr: 2798, 7 Temmuz 1947.

¹⁶⁶⁸ "Halkevinde Parasız Hasta Muayenesi", Haber, nr: 1869, 28 Temmuz 1938.

¹⁶⁶⁹ "CHP'de Hasta Muayeneleri", Haber, nr: 1872, 8 Ağustos 1938.

1942 yılında halkevi sosyal yardım komitesi çarsıda bir muayenehane açmaya ve fakir hastaları parasız muayene ettirmeye karar vermiş ve bir muayene evi açmıştır¹⁶⁷⁰.

1945 yılında Afyon halkevi kendisine müracaat eden fakir hastaları muayene ettirmek için yeni bir muayene tarzından faydalanmayı düşünmüştür. Evde bir muayene odasının oluşturulması imkansızlığını, doktorların gidip gelme zamanlarını ve bazen bos oturup vakit harcamalarını düşünerek şehirdeki doktorlardan çeşitli gün ve saatlerinde kendi muayenehanelerinde halkevinin göndereceği hastaları muayene etme vaadi almıştır. Bu şekilde fakir hastaların kolayca ve devamlı bir şekilde muayeneleri temin edildiği ifade edilmiş ve işe başlanmıştır¹⁶⁷¹. Ayrıca gazetede bu gibi hastaların muayene için halkevine müracaat etmeleri ilan edilmiştir¹⁶⁷².

Sağlık hakkında bilgilendirme konferansları da verilmiştir. 1939 yılı Ağustos ayı içinde halkevinde belediye doktoru Avni Tan tarafından “Çevrede Görülen Çeşitli Hastalıklar” hakkında bir konferans verilmiştir. Konferans dinleyicilerine bir sinema filmi de gösterilmiştir. Konferans köylülerin şehirde buldukları günde düzenlenmiş ve çok kalabalık olduğu belirtilmiştir¹⁶⁷³.

26 Ocak 1941 tarihinde halkevinde dahiliye uzmanı Doktor Mesut Tekinalp tarafından “Verem ve Veremden Korunma Çareleri” hakkında bir konferans verilmiştir. Konferansın kalabalık bir dinleyici tarafından takip edildiği belirtilmiştir¹⁶⁷⁴.

Halkevinde konferans vereceği duyurulan Dahiliye uzmanı Doktor Selami İsinç 18 Ocak 1942 tarihinde “Verem” konulu konferansından sonra halkın sorularını cevaplamıştır. Konferans ve konuşmanın çok faydalı olduğu ifade edilmiştir¹⁶⁷⁵.

¹⁶⁷⁰ “Halkevi Bir Muayenehane Açacak”, Haber, nr: 2249, 22 Ocak 1942; “Halkevinde”, Haber, nr: 2268, 30 Mart 1942.

¹⁶⁷¹ “Halkevi Fakir Hastaların Parasız Muayenesini Nasıl Yaptırıyor?”, Haber, nr: 2549, 15 Ocak 1945.

¹⁶⁷² “Afyon Halkevi Riyasetinden”, Haber, nr: 2552, 25 Ocak 1945.

¹⁶⁷³ “Halkevinde Konferans”, Haber, nr: 1968, 14 Ağustos 1939.

¹⁶⁷⁴ “Konferans”, Haber, nr: 2153, 27 Ocak 1941.

¹⁶⁷⁵ “Doktor B. Selami İsinç’in Konferansı”, Haber, nr: 2245, 8 Ocak 1942; “Halkevinde”, Haber, nr: 2248, 19 Ocak 1942.

2. Bulasici Hastaliklarla Mücadele

Dönem itibariyle elde bulunan imkansızlıklardan dolayı bulasici hastaliklar tehlikeli boyutlar içermekteydi. Hastalikların yaygınlaşmadan engellenmesine çalışılmış, bu doğrultuda hassas bir çalışma yürütülmüştür. Sağlık konusunda verilen konferanslar, hastaliklarla mücadele çalışmalarının dışında gazete sayfalarında da çeşitli bilgiler yer almıştır. “Tifüs korkunç bir hastalıktır. Uyanık olmamız lazım.”¹⁶⁷⁶, “Sitma yuvamızın, sağlığımızın ve kalkınmamızın düşmanıdır”, “Sitmadan kurtulduğumuz gün vatanımız bütün güzelliklere ve kudretlere kavuşmuş olacaktır.”, “Tarih boyunca nüfus ve köyleri yok eden, soyu bozan, refah ve imara engel olan yalnız sitmadır.”¹⁶⁷⁷ gibi cümlelerle halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

1938 yılında Kinin dağıtımı suretiyle sitmaya karşı etkili mücadele yapılmıştır. Ayrıca Gazligöl bölgesinde sitma savaşının devam ettiği ve alınan sonuçların memnuniyet verici olduğu ifade edilmiştir¹⁶⁷⁸. Konya Bölgesi Sitma Mücadele Başkanlığı tarafından Gazligöl kaplıcası civarındaki bataklık kurutmak için açılmasına teşebbüs edilen 6500 metrelik kanal tamamlanmıştır. Bu kanalın çevreyi sitma gibi büyük bir dertten kurtaracağı belirtilmiştir¹⁶⁷⁹.

1941 yılında bazı köylerde sitma çoğalmıştır. Köylülerin sağlık dairesince yapılan yardımların çoğaltılmasını bekledikleri ifade edilmiştir¹⁶⁸⁰.

1942 kisinin çok yağışlı olması yüzünden şehir yakınlarında durgun sular ve bataklık yerler çoğalmıştır. Bu durumun sitma salgını yapmasından korkulduğu için tedbirler düşünülmüş ve bölgede suyu akıtmak için mevcut kanalı genişletmek üzere mahkumların çalıştırılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca gaz ve mazot mevcudunun az olmasına rağmen bu önemli iş için bir miktar ayrılarak zamanında bazı yerlere dökülmesi ve bazı durgun suların da hareketlendirilmesi de kararlaştırılmıştır¹⁶⁸¹.

1943 yılında sıvrisinek yatağı olan su birikintilerine belediyece mazot döktürülmüştür¹⁶⁸². Şehirde sitmanın tehlikeli bir şekli olan tropika vakaları görülmüş

¹⁶⁷⁶ Haber, nr: 2484, 18 Mayıs 1944.

¹⁶⁷⁷ Haber, nr: 2565, 12 Mart 1945.

¹⁶⁷⁸ “Sağlık İşleri”, Haber, nr: 1894, 27 Ekim 1938.

¹⁶⁷⁹ Gazligöl’de Bataklığı Kurutmak İçin Açılan Kanal İkmal Edildi”, Haber, nr: 1907, 26 Aralık 1938.

¹⁶⁸⁰ “Köylümüzün İki Derdi”, Haber, nr: 2212, 28 Ağustos 1941.

¹⁶⁸¹ “Sitmaya Karşı Tedbirler”, Haber, nr: 2270, 6 Nisan 1942.

¹⁶⁸² “Belediye Su Birikintilerine Mazot Döktürüyor”, Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943.

ve ölüme sebep olduğu belirtilmiştir¹⁶⁸³. Kinin ve atebrinin 1942 yılına göre bol hatta normal ihtiyacı karşılamaya çok yakın miktarda olduğu ve ayın hiç olmazsa 25 günü ilaç bulunabildiği belirtilmiştir. Ayrıca 1943 yılına kadar şehirde sitma yüzünden ölüm vakalarına rastlanmadığı ifade edilmiştir¹⁶⁸⁴.

1945 yılında Vekiller Heyeti, olağan üstü sitma savası kanunun ilde de uygulanmasını onaylamış ve valiliğe bildirilmiştir¹⁶⁸⁵.

Afyon Sitma Savası Başkanlığı'na tayin edilen Doktor Celal Gökberk ve Merkez İlçesi Sitma Savası Tabipliği'ne tayin edilen Doktor Bedrettin İplikçioglu görevlerine başlamışlardır. Sitma savası işleri için büro ve muayene yeri olmak üzere elektrik santrali civarında bir bina kiralanmıştır¹⁶⁸⁶. Sitma Savası Başkanlığı bu mücadelede kullanılacak memurları yetistirmek için çalışmıştır. Memurlara her gün teorik ders verildiği ve bu arada şehir yakınlarındaki bataklıklarda pratik bilgiler de verildiği ifade edilmiştir¹⁶⁸⁷.

İldeki sitma savası başkanlığına belediyece yapılan yardımlardan başka DDY idaresi istasyon yakınında ve hat boyunca çukur doldurmak ve birikinti suları akıtmak için çalışmıştır. Elektrik santrali yakınındaki sitma savası dairesine başvuran sitmalılara parasız atebrin verildiği, ateşli olanlara iğne yapıldığı da ifade edilmiştir¹⁶⁸⁸.

1945 yılı Eylül ayı içinde il çevresinde 33.357 muayene yapılarak 25.243 sitmalı tedaviye alınmıştır. 509 sitmalıya kinin ampülü uygulanmış, 25.243 sitmalıya da 488.484 tane atebrin verilmiştir. Afyon şehri içinde mükellef amelelerin çağırılmasının son bulduğu belirtilmiş fakat sitma savası komisyonu 9 Ekim'de yaptığı toplantıda şehirdeki 3.861 mükelleften şimdiye kadar mükellefiyetlerini yapmamış oldukları anlaşılan 2.463 kişinin 1945 yılı içinde çağırılmaları kararlaştırılmıştır¹⁶⁸⁹.

1945 yılı içinde şehirde belli yastaki erkeklerin 5 gün çalışmak veya 15 lira vererek yerine baskalarını çalıştırmak suretiyle sitma savası için üzerlerine düşen ödevi yapmaları kararlaştırılmıştır. Bu husustaki kanun hükümleri mahalle muhtarlarına

¹⁶⁸³ "Tropika Vakaları", Haber, nr: 2416, 13 Eylül 1943.

¹⁶⁸⁴ "Sitmadan Ölet Oluyor", Haber, nr: 2420, 27 Eylül 1943.

¹⁶⁸⁵ "İlimizde de Olağanüstü Sitma Savası Yapılacak", Haber, nr: 2573, 9 Nisan 1945.

¹⁶⁸⁶ "İlimizde Sitma Savası Teskilati", Haber, nr: 2580, 3 Mayıs 1945.

¹⁶⁸⁷ "Sitma Savası İçin Memur Yetistiriliyor", Haber, nr: 2582, 14 Mayıs 1945.

¹⁶⁸⁸ "İlimizde Sitma Savası", Haber, nr: 2584, 21 Mayıs 1945.

¹⁶⁸⁹ "Bölgemizde Sitma Savası", Haber, nr: 2624, 11 Ekim 1945.

bildirilmiş ve mahallelerce de cetveller hazırlanarak kanun çerçevesi içine girenler tespit edilmiştir¹⁶⁹⁰.

İl Sitma Savas Teskilati Baskani Doktor Celal Gökberk bütün ili içine alan bes subeden ibaret sitma savas teskilatinin 1 Mayıs 1945 tarihinden itibaren üç aylık çalışmaları hakkında gazeteye şu bilgiyi vermiştir;

“Bölgede 5 tanesi merkez ilçede, 4 tanesi Dinar’da, 3 tanesi Bolvadin’de ve 2 tanesi Emirdağ’da olmak üzere 13 tane göl ve bataklık ile bir de ili bastanbasa kat eden akarçay vardır ve il içinde sitmaya sebep olan belli başlı yerlerde bunlardır. Savasa bir taraftan sitma tedavisi ve diğer yandan da arazi islahatı ile başlandı. Her köyün kendi sağlık koruyucusundan başka özellikle sitmalı köylere sık sık seyyar sağlık koruyucularını da göndermek suretiyle bütün sitmalilerin tedavileri ele alındı. Üç aylık faaliyet devresinde 60.763 muayene yapılarak bunlardan 33.765 sitmalı tedaviye alındı bu tedavilerde 648.311 adet atebrin ile 977 adet ampul kını sarf edildi. Ağustos ayının sonundan itibaren de tespit edilmiş olan sitmalı köylere sonbaharın muhtemel salgınlarını önlemek üzere koruyucu atebrin verileceği belirtilmiştir. Temizlettirilmesine başlanan Afyon şehrinin yakınından geçen Akarçayın 2.500 metrelik kısmı temizlettirilmiş olduğu gibi bu çayın tasmasıyla iki tarafa yayılan suları biriktirmesi muhtemel görülen yerlere de tali kanallar açılmış ve belediye fidanlığı altında toplanan suların da DDY idaresinin yaptığı köprü ve harklar vasıtasıyla akarçaya akması temin edilmiştir. Bu arada Gazlıgöl kaplıcasından ve yakınındaki derelerden gelen suların akarçaya akıtılması için önceden valilik tarafından açtırılan 17 km uzunluğundaki kanalın noksan kalan iki km’lik kısmının tamamlanması için de çalışmaların devam ettiği belirtilmiştir. İslah edilmesi kararlaştırılmış olan arazi meyânında 7.972 metre kanal, 5.942 metre hark açılmış ve 100.076 metre kanal, 69.750 metre hark temizlettirilmiştir. Bu sayede 90.427 metre karabataklık kurutulmuş ve 9.234 m³ çukur doldurulmuştur. Ayrıca merkez ilçede sivrisinek sürfeleri kaynakları da mazotlanmıştır.”¹⁶⁹¹

1945 yılında İl Sitma Mücadele Başkanlığı’na bir miktar DDT geldiği bildirilmiştir¹⁶⁹². Bölge Sitma Savası Teskilati 1946 yılından itibaren daimi tesekkül halini almıştır. Bu tesekküle Kütahya ilinin merkez, Gediz ve Usak ile Isparta ilinin merkez, Egirdir, Yalvaç ve Sarkikaraağaç ilçeleri alınmış ve Emirdağ da Eskişehir Sitma Savas Bölgesi’ne bağlanmıştır¹⁶⁹³.

¹⁶⁹⁰ “Sitma ile Savas İçin Çalışma Ödenegi”, Haber, nr: 2600, 16 Temmuz 1945.

¹⁶⁹¹ “Afyon İlinde Sitma Savası”, Haber, nr: 2609, 16 Ağustos 1945.

¹⁶⁹² “DDT Geldi”, Haber, nr: 2621, 1 Ekim 1945.

¹⁶⁹³ “Bölgemiz Sitma Savas Teskilatında Yapılan Degisiklikler”, Haber, nr: 2664, 11 Mart 1946.

1946 yılında şehir civarında çoğunluğu demiryollarının oluşturduğu birçok küçük bataklık ve kazılıp da kapatılmamış çukurlar bulunmaktaydı. Sitma ile savaş için alınacak tedbirlerin basında her tarafta bir tarama yapılarak kolayca kapatılabilecek çukurların ve suları akıtılabilecek birikinti ve bataklıkların tespiti geldiği ifade edilmiştir¹⁶⁹⁴.

Şehirde verem mücadelesi de yapılmıştır. Verem hastalığının Afyon gibi yayla olan yerlerde devresini süratle geliştirdiği ve kısa bir zamanda bir aileyi tamamen yok ettiği ifade edilmiştir. Sağlık ve İçtimai Muavenet Vekili yurdun her köşe ve bucagında veremle esaslı şekilde mücadele için tedbirler almış, veremle savaş dernekleri kurmuştur. Afyon'da da Veremle Savaş Cemiyeti kurulması kararlaştırılarak gereken teşebbüslere geçilmiş, dilekçe ile vilayete müracaat edilmiştir. Ayrıca cemiyete bütün Afyonluların üye olmaları ve maddi imkanları oranında yardımda bulunmaları konusunda çağrıda bulunulmuştur.

Yeni doğan çocukların, özellikle veremli veya verem geçirmiş ailelere ait olanların korunmasına vekaletçe önem verilmiştir. Bu maksatla merkez hifzissihha müessesine BCG asisi getirilerek yurdun her köşesine istenilen miktarda sevk edilmiştir. “Halkın parasız ve çok kolay olan bu asılara rağbet göstermesini ve yeni doğumu olanların Sağlık Müdürlüğüne müracaat etmelerini tavsiye ederiz.”¹⁶⁹⁵ ilanı ile hastalıkla mücadelede asinin önemi vurgulanmıştır.

1947 yılı içinde şehirde bogmaca hastalığının salgın halini almış olduğu, ancak eczanelerde bogmaca asisi bulunmadığı belirtilmiştir¹⁶⁹⁶. Bunun üzerine Sağlık ve İçtimai Muavenet Müdürü Dr. Kasif Bastug tarafından Haber gazetesi yazı işleri müdürlüğüne gönderilen yazıda “İl dahilinde bogmaca ve diğer hastalıklar hiçbir zaman salgın haline gelmiş değildir. Bazı mahallelerde tek tük bogmaca görülmüştür. Bunlardan berber Süleyman çocuklarına iki gün önce Afyonkarahisar eczanesinden asi da almıştır. Bu hastalığın ihbari mecburi olmadığı gibi hastalığın sıfasına değil seyrinin hafiflemesine yarayan asi da eczanelerin bulundurmaya mecbur oldukları asılardan değildir. Bununla beraber durum hükümet ve belediye tabiplerine bildirilmiştir. Eczanelere de tükenmiş olan asilerin yerine getirilmesi ve eczanelerin de bu asılardan

¹⁶⁹⁴ “Sitma Savaşı”, Haber, nr: 2678, 29 Nisan 1946.

¹⁶⁹⁵ Hayri TOKMAN, “Şehrimizde Veremle Savaş Derneği Kuruldu”, Haber, nr: 2797, 3 Temmuz 1947.

¹⁶⁹⁶ “Bogmaca”, Haber, nr: 2802, 21 Temmuz 1947.

bulundurmaları hususu hükümet tabipliği vasıtasıyla rica edilmiştir”¹⁶⁹⁷ denilerek açıklamada bulunulmuştur.

Gazetede yayınlanan bir habere göre iki kişinin 10 gün ellerindeki reçeteleriyle eczaneleri dolayarak bogmaca asisi aradıkları ancak bulamadıkları ifade edilmiştir. “10 gündün beri ellerinde reçete ile asi arayanlara verilmeyip de Siyhat ve İçtimai Muavenet Müdürü Dr. Kasif Bastug ‘un gazeteye gönderdiği yazıdan sonra müracaat eden bir kişiye iki tane verilmesindeki tercihi anlayamadık.” denilerek Siyhat Müdüründen bu konuyu aydınlatması istenilmiştir¹⁶⁹⁸. Bunun üzerine Kasif Bastug da “Tarafımdan yapılan incelemeye göre salgın meselesi belediye doktoru Salih Imre’ye gelen iki vakadan ibarettir. Fakat 5-6 vaka için pek çok tabiriyle de olsa sehre endise vermek doğru görülmemiştir. Hastane, hükümet tabipliği, belediye tabipliği resmi kayıtları ve aramalarımızın verdiği bu sonuç karşısında içinizin rahat olmasını rica ederim. Bu gibi öksüren ve aksiran çocuklar doktora gösterilir ve çocuklar bu çeşit hastalarla temas ettirilmezlerse koruma tedbiri de alınmış olur. Afyonkarahisar eczanesine eczacı Mehmet Ali Arat 17 Temmuz 1947’de müracaat etmiş, eczaciyi bulamamış, kalfa da gösterdiği reçetedeki ilacın bulunmadığı cevabını vermiştir. Aynı gün berber Süleyman ve daha bir kişinin Afyon eczanesine geldikleri, ellerinde “Neodimetis” yazılı reçetelerine göre eczacı Halit Aktan bunları verdiği belirtilmiştir. Eczacı Mehmet Ali Arat da bilir ki eczacı bu da onun yerine geçer diyerek reçetede yazılı ilaçtan baskasını veremez, verirse mesul olur. Su halde bir tercih söz konusu olamaz. Eczane kayıtları, tanıklar ve yaptırılan tahkikat sonucu budur” açıklamasında bulunmuş ve hasta çocuklara sağlık ve esenlik dilemiştir¹⁶⁹⁹.

Şehirde Kolera mücadelesi de yapılmıştır. 1947 yılında koleraya karşı herkesin asılanmasının mümkün olmadığı yalnız gıda maddeleri satanlar ile muhtemel hastalarla temas halinde bulunacak olanların asılanacağı, halkın sonradan gelecek asıları beklemesi gerektiği bildirilmiştir. Afyon’un Dörtüol Kavsagında olması, şehir ve civarından Hicaz’a gidenlerin çokluğu ve bunların dönüşleri esnasında mikrop taşıyabilecekleri düşünülerek Afyon’a fazla miktarda asi gönderme gerekliliği belirtilmiştir¹⁷⁰⁰. DDY memur ve müstahdemleriyle bazı kuruluş çalışanlarına kolera

¹⁶⁹⁷ Haber, nr: 2803, 24 Temmuz 1947.

¹⁶⁹⁸ Haber, nr: 2803, 24 Temmuz 1947.

¹⁶⁹⁹ Haber, nr: 2806, 4 Ağustos 1947.

¹⁷⁰⁰ “Şehrimize Fazla Miktarda Kolera Asisi Gönderilmelidir”, Haber, nr: 2829, 3 Kasım 1947.

asisi uygulanmıştır. Sehrin durumu Siihat Vekaletine bildirilerek 30.000 nüfusa yetecek miktarda asi istenmiş ve asilar geldiginde istesin istemesin bütün halka uygulanacağı bildirilmiştir¹⁷⁰¹.

6 Aralık 1947 tarihinde Adana istikametinden sehre gelen yolcu treninde Gedizli bir haci ölmüştür. Garda vagon durdurulmuş, bütün yolcular asılanmış ve ölü muayene edilmek üzere Kütahya hastanesine götürülmüştür¹⁷⁰².

Hicaz'dan birçok Afyonlunun gümrüklerden geçirebildikleri hurma ve zenzemleri yakın akraba ve dostlarına dagitmakta oldukları Siihat ve İçtimai Muavenet Müdürlüğü tarafından öğrenilmiş ve gereken takibata baslanıldığı bildirilmiştir. “Kolera denilen büyük afetin mikroplarının özellikle yiyecek ve içecek maddeleri ile yayıldığı anlaşılmıştır. Bu itibarla bu gibi ikramlarda bulunmak istemeyerek hastalanmalara ve dolayısıyla memleketin basına bir felaket gelmesini sağlayabilir. Bunu düşünebilen her hacinin gönderdikleri hediyeleri kabul edenlerin bu çeşit hediyeleri kabul etseler bile derhal yok etmelerini memleket hesabına rica edeceğiz.”¹⁷⁰³ denilerek halk hastalık konusunda bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

Sehirde tifüs mücadelesi de yapılmıştır. Afyon'da da görülen bu hastalığın olagan üstü zamanlarda salgın halini alma eğilimi göstereceği için halkın büyük dikkat ve hassasiyetle bit savası yapması gerekliliği vurgulanmıştır. 1943 yili Haziran ayi içinde Suhut'ta iki, Afyon'da bir hastada tifüs hastalığı görülmüş ve Siihat Müdürlüğüne gereken tedbirler alınarak Suhut'a seyyar “etüv arabaları” gönderildiği gibi sehirdaki hastanın da hastanede tedavi altına alındığı belirtilmiştir¹⁷⁰⁴. Sehir hastanesinde 1943 yili basından Haziran ayına kadar tedavi altına alınan tifüslü hastaların hepsinin kurtulduğu ifade edilmiştir¹⁷⁰⁵.

1943 yili Haziran ayi içinde Vilayet Umumi Hifzissihha Meclisi vali başkanlığında toplanarak vilayette de görülen tifüsün salgın haline gelmemesi için hastalığın yayılma aracı olan bitleri yok etmek üzere gereken tedbirleri almıştır. Otel, han, hamam gibi toplu yerlerin sık sık temizlenmesi, araba, otomobil, kamyon gibi insan taşıyan vasıtaların muayene edilmesi, bitli görülen kimselerin sabunları

¹⁷⁰¹ “Kolera Asisi Tatbikine Baslandı”, Haber, nr: 2830, 10 Kasım 1947.

¹⁷⁰² “Trende Ölen Hacı”, Haber, nr: 2834, 8 Aralık 1947.

¹⁷⁰³ “Hacı Hediyeleri ve Kolera”, Haber, nr: 2835, 15 Aralık 1947.

¹⁷⁰⁴ “Tifüs Tehlikesi Var”, Haber, nr: 2387, 3 Haziran 1943.

¹⁷⁰⁵ “Tifüs Vakaları”, Haber, nr: 2388, 7 Haziran 1943.

belediyece temin edilerek bunların haftada bir gün tephirhanede (buguevi) yikılması ve çamasırların dezenfekte edilmesi bu tedbirler arasındadır. Bunlar uygulanırken diğer yandan da halkın bittin çok sakinmesi ve her bakımdan temizliğe büyük dikkat ve hassasiyet göstermeleri vurgulanmıştır¹⁷⁰⁶. Ekim ayı içinde vilayetçe köy sandıkları hesabına etüv makineleri sipariş edilmiştir. Köy bütçelerinden paralarının toplanacağı belirtilen bu makinelerin tifüs mücadelesinde çok faydalı olacağı ifade edilmiştir¹⁷⁰⁷.

1944 yılı başında şehirde bir hastanın durumu tifüs tehlikesi uyandırmış ve hastaneye yatırılmıştır. Ayrıca evinde ve çevresinde gereken tedbirlerin de alınmış olduğu ve kanının da Ankara'ya gönderildiği ifade edilmiştir. Başka şehirlerde salgın mahiyetinde olmamakla beraber devam eden tifüsün kıs aylarında çoğalacağı bu arada şehirde de baş gösterebileceği belirtilmiştir. "Hastalıkla savasta en önemli nokta hastaları hemen sağlık teşkilatına haber vermektir. Şüpheli hastalar vaktiyle haber verilirse bulasmanın önüne çabuk geçilir. Lüzum görüldüğünde mahalleler birer birer taranarak hastalar aranıp bulunacaktır. Halk bir total bitin dokuz mahalle dolacağı şeklindeki atalar sözünü hatırlayarak ve her bitin birkaç adam değiştirerek bir hastadan hatta başka şehirlerden gelebileceğini düşünerek temizlik konusunda çok titiz davranmalıdır."¹⁷⁰⁸ şeklinde yapılan duyuru ile halka hastalıkla mücadele konusunda yol gösterilmiştir.

Vilayet hifzissihha meclisi 12 Ocak 1944 tarihinde toplanarak tifüs mücadelesi için gereken tedbirleri konuşmuştur. Vilayet için 7 tane yeni etüv alınmıştır. Belediye, Millet Hamami ile anlaşarak hali vakti yerinde olmayanların parasız temizlenmelerini sağlamıştır. Durumu şüpheli görülen hastalardan birisinin 11 Ocak'ta vefat ettiği bildirilmiştir¹⁷⁰⁹. Ocak ayı içinde sağlık memurları ile Devlet Demir Yolları'nın trenlerinde çalışan memurlara tifüs asisi yapılmıştır¹⁷¹⁰. Okullarda yapılmakta olan bit muayenesinin ve bitle savaşın daha şiddetlendirilmesi kararlaştırılmıştır¹⁷¹¹. Şehirde Nisan ayı içinde birkaç tifüs vakası görülmüş ve hastaların ve çevrelerindeki kişilerin, komsuların elbise ve esyasi tephirhaneye sevk edilmek suretiyle temizletilmiştir. Vilayet makamının hastalığın seyrini ve Siyhat Müdürlüğüne alınan tedbirlerin

¹⁷⁰⁶ "Vilayet Umumi Hifzissihha Meclisinin Toplantısı", Haber, nr: 2391, 17 Haziran 1943.

¹⁷⁰⁷ "Köyler İçin Alınacak Etüv Makineleri", Haber, nr: 2425, 18 Ekim 1943.

¹⁷⁰⁸ "Tifüs Tehlikesi Var Uyanık Olalım", Haber, nr: 2447, 10 Ocak 1944.

¹⁷⁰⁹ "Şehrimizde İki Tifüs Vakasından Şüphe Edildi", Haber, nr: 2448, 13 Ocak 1944.

¹⁷¹⁰ "Tifüs Asisi", Haber, nr: 2449, 17 Ocak 1944.

¹⁷¹¹ "Okullarda Daha Siki Bir Bit Savaşı Yapılacak", Haber, nr: 2449, 17 Ocak 1944.

uygulanmasini önemle takip ettigi bildirilmistir¹⁷¹². Tifüs vakalarinin devam etmesi üzerine hastaligin önünü alabilmek için halka ciddi görevler düstüğü belirtilmistir. Hem ceza görmemek hem de sehrin maruz bulunduğu tehlikeyi önlemek için derhal hastaligi haber verme gerekliligi vurgulanmistir¹⁷¹³. Mayıs ayında vilayette 37 tifüs vakasi görülmüştür. Bütün Türkiye’de en çok Afyon ile Zonguldak vilayetinde görüldüğü bildirilmistir¹⁷¹⁴. Haziran ayi içinde tifüs vakalarinin azaldigi belirtilmis fakat bu hastaliga karsi halkin uyanik durmasi gerektiği ifade edilmistir¹⁷¹⁵.

1945 yili Subat ayi içinde sehirde bir-iki tifüs vakasi görülmüştür. “Her yerde yeri geldikçe tifüs tehlikesinden bahsederek genel bir bilinç olusmasına çalismak milli ödevdir.”¹⁷¹⁶ denilerek hastaligin önemi vurgulanmistir. Kasim ayi içinde tifüs mücadelesinde kullanilmak üzere il Sihhat Isleri Müdürlüğü emrine DDT geldiği “Böcekleri ve lekeli hummanin bulasma araci olan bitleri yasatmamak, insandan insana geçirmemek hususunda büyük rolü olan DDT sehrimiz eczanelerine gelmistir”¹⁷¹⁷ ilani ile halka duyurulmustur.

Ilde kuduz mücadelesi de yapilmistir. Kuduz köpekler tarafından isirilanlarin Memleket Hastanesinde yapilan asilar ile kurtarilabildikleri belirtilmistir. 1938 yilina kadar alti kadar kuduz hastasi geldiği ve yapilan asilarin hepsinde de olumlu sonuç verdiği ifade edilmistir. Önceden hastalarin Istanbul’daki Darükalp Tedavihanesi’ne gönderilmeleri gerekiyordu. Hastane için satin alinan elektrikli büyük buzdolabinda Istanbul’dan getirilen asilarin taze bir halde bulundurularak müracaat edenlere yapildiği ve üretilen buzdan diger hastalıklarda da yararlanildiği belirtilmistir. “Su durumda bile büyük hizmetler yapan hastanenin ileride yeni ve büyük binasina tasindiği ve yeni aletlerle teçhiz olunduğu zaman daha büyük bir değer kazanacagi” vurgulanmistir¹⁷¹⁸.

Sehirde diger bulasici hastalıklarla da mücadele edilmistir. 1938 yili içinde Afyon’da yaz aylarinda dahi zatürree görüldüğü ifade edilmistir. “Ölümlere sebep olan bu hastaligi iyi bilmek gerekiyor, bu konuda doktorlara halki aydinlatma görevi

¹⁷¹² “Tifüs Var”, Haber, nr: 2474, 13 Nisan 1944.

¹⁷¹³ “Tifüsle Savas İçin Halkimiza Düsen Ödevler”, Haber, nr: 2483, 15 Mayıs 1944.

¹⁷¹⁴ “Geçen Ay İçindeki Tifüs Vakalari”, Haber, nr: 2489, 5 Haziran 1944

¹⁷¹⁵ “Vilayetimizde Tifüs Durumu”, Haber, nr: 2491,12 Haziran 1944.

¹⁷¹⁶ “Tifüs Tehlikesi”, Haber, nr: 2558, 15 Subat 1945.

¹⁷¹⁷ “DDT”, Haber, nr: 2630, 1 Kasim 1945; “DDT”, Haber, nr: 2640, 13 Aralik 1945.

¹⁷¹⁸ “Kuduz Köpekler Tarafından Isirilanlarin Memleket Hastanesinde Yapilan Asilar Ile Kurtarilmalari Mümkün Oluyor”, Haber, nr: 1881, 8 Eylül 1938.

düşüyor.”¹⁷¹⁹ denilmiştir. Frengi ile yapılan mücadele olumlu sonuç vermiş, frengili sayısının azaldığı belirtilmiştir. Çiçek asisina devam edildiği gibi tifo asisi yapılmak suretiyle salgının önü alındığı ifade edilmiştir¹⁷²⁰. 1939 yılında şehirde çiçek hastalığı görüldüğünden bütün halk asılanmıştır¹⁷²¹. 1943 yılında şehirde çiçek hastalığına karşı asılanmamış olan çok az kimse kaldığı ifade edilmiştir. Bas ve bel agrisi ile beraber 24 saatten fazla atesi devam eden hastalıkları da vakit geçirmeden haber verme gerekliliği belirtilmiş ve cezalanmamak için bu hususlara dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁷²². 1947 yılında ilkokullarda çiçek, tifo ve tifüs asileri yapılmıştır¹⁷²³. 1944 yılında şehirde bir tifo vakası görülmüştür¹⁷²⁴. 1945 yılında da şehirde tifo vakaları görülmeye başlamıştır¹⁷²⁵. Ayrıca çocuklar arasında kızıl ve kabakulak hastalıkları görülmüştür. Bu hastalığa tutulan çocukların da üç hafta okula gitmelerinin yasaklanması gerektiği belirtilmiştir¹⁷²⁶.

3. Kaplıcalar ve Madensuyu

Afyon bir kaplıca memleketidir, çünkü Afyon ili içinde birçok kaplıca vardır. Belli başlı ve tesisli kaplıcalardan başka Gazlıgöl Kaplıcası yanında Mehmet Aga İlicisi ile Gecek batısında Uyuz Hamamı da bulunmaktadır. Hem Afyon bölgesindeki kişiler hem de başka yerlerden gelen hastalar şifa kazanmak için yaz kış şehre gelip gitmişlerdir. Karahisar maden suyunun ise bu topraklarda ve Gazlıgöl kaplıcasının hemen yakınında olduğu düşünülürse kaplıcaların önemini kat kat arttırdığı ifade edilmiştir.

Gazlıgöl, Afyon kaplıcalarının başında gelir. Çünkü madensuyu bu kaplıcanın yanındadır. Şehre 19 kilometre uzaklıkta olan kaplıca küçük bir köy manzarası göstermektedir. İki havuzu vardır. Havuzun birinde öğleye kadar erkekler diğerinde kadınlar bulunur. Öğleden sonra durum değişir. Böylelikle günde iki grup havuzlara girip çıkmış olur. Haydarpaşa-Konya demiryolu üstünde istasyonu vardır. Her gün

¹⁷¹⁹ Haber, nr: 1886, 26 Eylül 1938.

¹⁷²⁰ “Sağlık İşleri”, Haber, nr: 1894, 27 Ekim 1938.

¹⁷²¹ “Çiçek Asisi”, Haber, nr: 1949, 29 Mayıs 1939.

¹⁷²² “Asılanmamış Olanlar Derhal Asılanmalı ve Süpheli Hastaları Haber Vermeli”, Haber, nr: 2349, 21 Ocak 1943.

¹⁷²³ “İlkokullarda”, Haber, nr: 2757, 13 Subat 1947.

¹⁷²⁴ “Bir Tifo Vakası”, Haber, nr: 2450, 20 Ocak 1944.

¹⁷²⁵ “Tifo Var”, Haber, nr: 2635, 26 Kasım 1945.

¹⁷²⁶ “Kızıl ve Kabakulak”, Haber, nr: 2558, 15 Subat 1945.

sabah aksam banyo trenleri isler. Eski havuza akan sıcak sudan içilebilir. Kahvesi ve bakkali vardır. Soguk, sıcak ve ilik sular yerden fiskirmaktadır¹⁷²⁷.

1938 yılında Gazligöl kaplicasındaki havuza akan suyun azlığı nedeniyle kaplica arkasındaki Emeti Pınarı suyunu havuza getirmek için Silo Müdürü Tevfik Bey tarafından yapılan tesebbüs vilayet encümeni yardımıyla değerlendirilmiş ve işe başlanmıştır. Bu şekilde ileride büyük tesisat yapılincaya kadar kaplicanın su azlığının giderilmiş ve temizliğinin sağlanmış olacağı belirtilmiştir. Fakat pınarın suyunun eskisiyle aynı nitelikte çıkmaması durumunda havuza karıştırılmayacağı, kenarda kurna ve dus tesisatı yapılarak yıkanmaya ayrılacağı ifade edilmiştir¹⁷²⁸. Vilayetçe yapılan incelemeler sonucunda alınan tedbirlerle Gazligöl kaplicasındaki soyunma odalarına yeni musamba minderli sağlıklı ve rahat koltuklar, yerlere tahtadan izgaralı paspaslar yaptırılmış, camlar yenilenmiş, siva ve badanalari tazelenmiştir. Umumi soyunma yerlerinin de eksikleri tamamlanmıştır. Çesme ve çesmenin suyunun da tamirine başlanmıştır. 1939'da hamam sahasında yeni bir fidanlık daha yapılacağı bildirilmiştir. Ayrıca dışarıda akan sıcak suyun mahfaza içine alınmış, bu sudan bir miktarı tahlil için Sihat Vekilligine gönderilmiş, Vekalet de bu iş için bir uzman göndereceğini bildirmiş¹⁷²⁹. Vilayet umumi meclisince Gazligöl kaplicasının gelecekteki şeklini tayin etmek için kaplica arazisi üzerinde incelemeler yaptırılmasına karar verilmiştir. İncelemenin yabancı uzmanlar tarafından yapılmasına karar verilmiş ve uzmanların çağırılması için elçiliklerden bilgi alınacağı bildirilmiştir. Uzmanlara verilecek ücret ile gereken işlerin masrafini karşılamak üzere özel muhasebe bütçesine ödenek konulmuştur. Yapılacak incelemelerin özellikle su miktarını ve yer altındaki su durumunu belirleyeceği ifade edilmiştir¹⁷³⁰.

1941 yılında vilayetçe Gazligöl kaplicasında bazı tamirat yaptırılmış, odaların zeminine beton döktürülmüştür¹⁷³¹. Yapılan ikinci havuzun inşaatının da ilerlediği ve 1941 yılı kışına kadar hemen hemen bitirilmiş olacağı belirtilmiştir¹⁷³². Ayrıca 1941 yılı içinde Gazligöl kaplicasının mümkün olduğu kadar ıslah edileceği ve böylece halkın sık

¹⁷²⁷ “Osman ATTILA, “Afyonkarahisar Kaplıcaları”, Haber, nr: 2767, 20 Mart 1947.

¹⁷²⁸ “Gazligöl’de”, Haber, nr: 1860, 27 Haziran 1938.

¹⁷²⁹ “Gazligöl’de”, Haber, nr: 1881, 8 Eylül 1938; “Gazligöl İçin Bir Mühassıs Geliyor”, Haber, nr: 1882, 12 Eylül 1938.

¹⁷³⁰ “Gazligöl’de Vilayet Fenni Tetkikler Yaptırılacak”, Haber, nr: 1970, 21 Ağustos 1939.

¹⁷³¹ “Gazligöl’de Tamirat”, Haber, nr: 2191, 16 Haziran 1941.

¹⁷³² “Gazligöl’de Havuz İnşaatı”, Haber, nr: 2223, 6 Ekim 1941.

sik temizlenmeyen bir havuzun suyu ile yetinmek mecburiyetinden kurtulacağı ifade edilmiştir. Kaplicaya yapılacak yeni odalar ile konaklama şartlarının da imkan oranında islah edileceği bildirilmiştir¹⁷³³.

1942 yılında Gazligöl kaplicasında bir havuz daha yapılmıştır. Sıcak içme suyunun daha temiz şartlar içinde doldurulabilmesi için yeni yapı işleri bitmeden disariya kaynaktan su akitilerek küçük bir musluk ilavesi yapmaya da karar verilmiştir¹⁷³⁴. Suyunun eskisinden daha bol görüldüğü belirtilen yeni havuzun soyunma yeri yapılamadığından müsterilere açılmadığı belirtilmiştir¹⁷³⁵.

1945 yılında Emniyet Genel Müdürlüğünce Gazligöl kaplicasına bir karakol binası inşa ettirmek üzere kesif yaptırılmış ve inşaata başlanmıştır¹⁷³⁶. Şehir Emniyet Teskilatına tahsis edilen bir yardımcı komiser ile dört polis kadrosunun Gazligöl kaplicasında kurulacak polis noktasına verileceği bildirilmiştir¹⁷³⁷.

1946 yılında Gazligöl kaplicasının İller Bankasından alınacak krediyle bayındırlastırılması için teşebbüse girilmiştir¹⁷³⁸. Gazligöl Hamami İstasyonunda eski istasyon binası memurlar için lojman haline getirilerek yeni bir istasyon binası yapılmıştır. Bu istasyonun isinin maden suyu sevki dolayısıyla çoğaldığı ifade edilmiştir¹⁷³⁹.

Kaplicada Sağlık Müdürü, Valilik ve Vekiller tarafından incelemeler yapılmıştır. Bundan başka kaplica Afyon'a gelen misafirler için de gezi, tedavi ve dinlenme yeri olarak da kullanılmıştır.

Afyon kaplıcaları arasında dikkate değer olanı yalnız Gazligöl değildir. Gazligöl birinci planda olmakla beraber diğerleri de önemlidir. Gecek'ten ve Gecek civarında kirda kaynatarak akıp giden Araplı Membasi, ağacı kit olan ilde küçük bir ormanlık haline gelen çevresiyle Afyon kaplıcaları içinde belirginmiştir¹⁷⁴⁰. Gecek Kaplicası şehre 20 km uzaklıktadır. Halk arasında birbirlerine yakın olmaları ve benzer durumları

¹⁷³³ “Vilayet Bütçesinden Bu Sene Yapılacak İşlerin Bazıları”, Haber, nr: 2196, 3 Temmuz 1941.

¹⁷³⁴ “Gazligöl Kaplicamız”, Haber, nr: 2273, 16 Nisan 1942.

¹⁷³⁵ “Gazligöl'deki Yeni Havuz”, Haber, nr: 2285, 28 Mayıs 1942.

¹⁷³⁶ “Gazligöl'de Karakol Binası”, Haber, nr: 2630, 1 Kasım 1945; “Gazligöl'de”, Haber, nr: 2677, 25 Nisan 1946.

¹⁷³⁷ “Dinar ve Bolvadin İlçelerimize Polis Kadrosu Verildi”, Haber, nr: 2661, 28 Şubat 1946.

¹⁷³⁸ “Gazligöl”, Haber, nr: 2672, 8 Nisan 1946.

¹⁷³⁹ Haber, nr: 2709, 15 Ağustos 1946.

¹⁷⁴⁰ Mahir ERKMEN, “Yine Kaplıcalarımız Hakkında Bir Dilek”, Haber, nr: 1816, 13 Ocak 1938.

bakimından “Ömer Sifa, Gecek Sefa” denilmektedir. Bundan Gecek kaplicasinin iyi bir mesireligi olduğu anlaşılmaktadır. Gecek önünden geçen iki çay arasındaki fidanlık ve yeşil çimenlere sahiptir. Çayında küçük saz balıkları da tutulduğu ve özellikle yaz aylarında Pazar günleri burasının çok kalabalık olduğu ifade edilmiştir. On beş yıl kadar önce yepyeni binaları ve dairelerinde özel banyo tesisleri bulunuyordu. Fakat 1947 yılı içinde bu binaların ya yenilemeye veya esaslı bir tamire muhtaç oldukları belirtilmiştir. Burada aralarında duvar bulunan bir büyük bir de küçük havuz vardır. 1946 yılında iyi bir içme suyu, Afyon’un tanınmış zenginlerinden Hakki Özsoy tarafından istasyona kadar getirilmiştir. İzmir demiryolu üzerinde olan Gecek’e ara trenleri ile de gidip gelinebilmektedir. Ama belediyenin otobüsleri hem Gazligöl hem de Gecek kaplicasi için servisler yapmaktadır¹⁷⁴¹.

Vali Osman Sabri Adal 22 Mart 1941 tarihinde Sihat ve İçtimai Muavenet Müdürü Baki Bilgili ve Nafia Müdür Vekili Arif Bekman ile beraber Ömer ve Gecek kaplicalarını incelemiş, tamire muhtaç yerlerini tespit ettirmiştir. Gecek’te fidanlığı incelemek üzere Ziraat Müdürü de bulunmuştur¹⁷⁴².

Ömer kaplicasi da denenmiş olan bazı özelliklerinden dolayı bir uzman heyetinin incelemesine gerek görülmüştür¹⁷⁴³. Ömer Hamami kuzey yönünde Gecek kaplicasi bulunan yassı küçük bir dağın doğu vadisindedir. Sehre uzaklığı 19 km’dir. Bu kaplicanın da iki havuzu bulunduğu ve odalarının yeni olduğu ifade edilmiştir. Kasintisi olanların, özellikle uyuz hastalığına tutulanların Ömer Kaplicasına gelerek sifa buldukları ifade edilmiştir¹⁷⁴⁴.

Uzman bir doktorun fikrine göre Kizilkilise kaplicasi Türkiye’nin tek kükürtlü kaplicasidir. Suyu da bol olan bu kaplicanın ülkenin tek kükürtlüsü olmasının Afyon’a çok şeyler kazandırabileceği ifade edilmiştir¹⁷⁴⁵. Kizilkilise Kaplicasi Konya demiryolu ve karayolu yakınındadır. Ama ayrıca istasyonu ve durağı yoktur. Ovanın tam ortasında bulunmaktadır. Bir halk rivayetine göre burası eskiden hiç kubbe tutmamıştır. Onun için üstü yıllarca açık kalmış, sonradan döşeme ve halılarla çatı yapıp havuzların üstü örtülmüştür. Bolvadin ilçesi ile şehir arasında bulunan Kizilkilise kaplicasi sehre 20 km.

¹⁷⁴¹ Osman ATTILA, “Afyonkarahisar Kaplıcaları”, Haber, nr: 2768, 24 Mart 1947.

¹⁷⁴² “Valimizin Tetkikleri”, Haber, nr: 2170, 31 Mart 1941.

¹⁷⁴³ Mahir ERKMEN, “Yine Kaplıcalarımız Hakkında Bir Dilek”, Haber, nr: 1816, 13 Ocak 1938.

¹⁷⁴⁴ Osman ATTILA, “Afyonkarahisar Kaplıcaları”, Haber, nr: 2768, 24 Mart 1947.

¹⁷⁴⁵ Mahir ERKMEN, “Yine Kaplıcalarımız Hakkında Bir Dilek”, Haber, nr: 1816, 13 Ocak 1938.

uzaklıktadır. Belli basli iki havuzu, 20 yeni odasi ve 10 dairesi vardir. Sicak suyunun bol oldugu belirtilmistir. Kaplica özel idareden ayrılmis ve Bolvadin'e verilmiştir. Ilerde soguk su getirilecegi gibi ağaçlandırılmasına da çalışılacağı ve örnek bir hale getirilecegi ifade edilmiştir. Kaplicanın Afyon merkezi olduğu kadar Bolvadin, Çay, Emirdag bölgeleri için de çok faydalı olduğu ifade edilmiştir. Kimyager raporlarında "İçilirse müshil gibi tesir eder, banyo ve dus yapılırsa romatizmaya faydalıdır. Cilt hastalıklarına da iyi gelebilir."¹⁷⁴⁶ diye belirtilmiştir.

Sandikli'nin Hüzai kaplicasi eskiden beri çamur banyolari ve buguluklari ile meshur idi. Güney Anadolu için bir kür yeri olmaya müsait bulunan bu kaplicada suyun bollugu dolayisiyla açık havada büyük yüzme havuzlari da yapılabilecegi ifade edilmiştir¹⁷⁴⁷. Hüzai Kaplicaları Sandikli ilçesine 9 km uzaklıktadır. İki çifte havuzu, çamurluk ve bugulugu vardır. Sicak çamur banyosundan sifa kazanıldığı söylenilmektedir. Halk tip güzel odalarının, kahvesi ve otelinin hastalar ve misafirler için ihtiyaca cevap verecek durumda olduğu belirtilmektedir¹⁷⁴⁸.

1945 yili Eylül ayi içinde Afyon'a gelip Ankara'ya geri dönen Prof. Dr. Nüzhet Sakir Dirisu Hüzai kaplicasında incelemelerde bulunmuş ve kaplicadaki çeşitli kaynakların radyoaktivite derecelerini ölçmüştür. Ayrıca Hüzai civarına bir askeri hastane yapılması ihtimali de belirtilmiştir¹⁷⁴⁹.

Hüzai kaplicasına iki yeni daire yaptırılmıştır. Sandikli belediyesinin çok ucuza mal ettiği belirtilen bu dairelerin içinde özel banyolar da vardır. Bazı Avrupa kaplicalarında da olduğu gibi çamur banyosu sifa kaynağı olan bu kaplicanın ilin suyu en bol kaplicasi olduğu belirtilmiştir¹⁷⁵⁰.

Sandikli belediyesi tarafından Hüzai kaplicasında 1946 yili içinde bazı yeni yapılar ve gazino binası yapılmasına karar verilmiştir¹⁷⁵¹. Aynı yıl içinde elektrik tesisati yapılmış ve kaplicanın içme suyu ihtiyacını düzenleme işi de dikkate alınmıştır¹⁷⁵².

¹⁷⁴⁶ Osman ATTILA, "Afyonkarahisar Kaplicaları", Haber, nr: 2768, 24 Mart 1947.

¹⁷⁴⁷ Mahir ERKMEN, "Yine Kaplicalarımız Hakkında Bir Dilek", Haber, nr: 1816, 13 Ocak 1938.

¹⁷⁴⁸ Osman ATTILA, "Afyonkarahisar Kaplicaları", Haber, nr: 2768, 24 Mart 1947.

¹⁷⁴⁹ "Hüzai Kaplicasında", Haber, nr: 2619, 24 Eylül 1945.

¹⁷⁵⁰ "Hüzai Kaplicasında", Haber, nr: 2601, 19 Temmuz 1945.

¹⁷⁵¹ "Hüzai'de Yeni Yapılar", Haber, nr: 2669, 28 Mart 1946.

¹⁷⁵² "Hüzai Kaplicasında Elektrik", Haber, nr: 2692, 17 Haziran 1946.

Afyon kaplıcalarından başka madensuyu kaynağına da sahiptir. Vilayet içindeki sıcak ve soğuk maden suları çeşitli zamanlarda incelettirilmistir. Kızılây tarafından işletilmekte olan maden suyu hakkında bir cemiyet tarafından incelenmiş ve suyun radyo aktivite derecesi de ölçülmüştür. Vilayette bazı soğuk maden suları ve 6 yerde ilica vardır. Afyon Kaplıcaları ve maden suları hakkında yapılmış ilk inceleme Bursa vilayetinin eski salnamelerinden birinde bulunmaktadır. II. Abdülhamit'in Afyon maden suyu ile ilgilendiği belirtilmiştir. Bu arada Maarif İdaresine gelir temini için çalışan bir kişi Afyon madensuyu üzerine dikkat çektiği için bu su da incelettirilmiş, üstüne küçük bir bina yapılmış ve işletme imtiyazı İstanbul'daki Hamidiye Etfal Hastanesine verilmiştir. Madensuyu civarında bir hastaneye de başlanmış, çatısı bile kapatılmıştır. Fakat sonradan bu yapı bakımsızlıktan yıkılmıştır. Ayrıca Afyon maden suyunun II. Abdülhamit'e Belçikalı bir hekim tarafından tavsiye edildiği rivayeti de vardır¹⁷⁵³.

Aksam gazetesinde maden suları hakkında Sermet Muhtar Alus'un yazısında "O devirde adı Karahisarlı sahip olan Afyonkarahisar'ındaki bir kaynaktan çıkan Karahisar madensuyu 1318 senelerine doğru piyasaya sürüldü. Hünkar tarafından hasılatı Hamidiye Etfal hastanesine bağışlanmıştı. Küçük sisesi 70 para büyüğü 3 kurusa satılırdı. Besim Ömer Pasa'nın Nevsalı Afiyet'ine göre çok değerli kimyager Ali Rıza Bey'in tahlilinden benzerlerinden hemen hepsine üstünlüğü görüldükten sonra Berlin ve Paris'in meşhur kimyahaneleri de bu tahlili onaylamışlardır. Raporlarında "taami latif, hazmi kolay, pek saf ve fevkalade, sayani tavsiye olduğu, hamizi fosfor cihetinden bütün doktorların nazarı dikkatini celbe sayanlığı" beyan edilmiştir. Bizzat Pasa dahi rahatsızlığı esnasında çok istifade ettiğini, İstanbul'un en işlek semtinde Eminönü'nde geniş ve zarif bir satış mağazası açıldığını ilave etmiştir."¹⁷⁵⁴ şeklinde yer almıştır.

1945 yılında Maden suyu siselerini yıkamak için civardaki tatlı su pınarlarından bir çeşme yapılacağı ve Hamam üzerindeki sülardan faydalanılması düşünüldüğü belirtilmiştir¹⁷⁵⁵.

1946 yılı Eylül ayı içinde Kızılây Umum Müdürlüğü madensuyuna karşı dış ülkelerden yapılan talepleri de dikkate alarak mevcut tesisleri takviye etmeye karar vermiştir. Bu tesisler günde ancak 15.000 sisenin doldurulmasına elverişlidir. Kızılây bu

¹⁷⁵³ "Kaplıcalarımız ve Maden Sularımız", Haber, nr: 2513, 28 Ağustos 1944.

¹⁷⁵⁴ "Afyon Maden Suyu Hakkında Bir Yazı", Haber, nr: 2539, 11 Aralık 1944.

¹⁷⁵⁵ "Maden Suyunda", Haber, nr: 2641, 20 Aralık 1945.

is için birçok firmayla temasa geçmiştir. Yeni tesislerden 1947 yılı içinde faydalanmanın mümkün olabileceği belirtilmiştir¹⁷⁵⁶.

1947 yılında Maden suyunda 104 işçi kullanıldığı, bunlardan 12'sinin idarede, 59'unun işletmede, 15'inin satışta, 18'inin programlı tesisatta çalışmakta olduğu ifade edilmiştir. Programlı tesisatın başında su depoları, yıkama havuzları inşası, atölyenin genişletilmesi ve motor montajları gelmektedir. Kısın üretim merkezlerine düzenli olarak su sevk edilebilmesi için geniş ölçüde stok yapmak gerekmekte, bu da ancak depo inşası ile mümkün bulunmaktadır. Çift duvarlı ve ortaları ısıyı iletmeyen cisimlerle doldurulmuş, üzeri kalın toprak tabakası ile örtülmüş kısmen de yer altına giren depo tesisleri yapımı kararlaştırılmıştır. “Siseler kireç kaymaklı sularda yıkanmakta ise de memba boş olarak iade edilen siseler içinde kireç kaymagının temizleyemeyeceği pis kokulu ve sağlığa zararlı maddelerle bulaşık siselerde gelmekte ve bunlar bir havuz suyu hemen kirletmektedir.” denilerek halktan siselere bu gibi zararlı maddeleri koymamalarını, boşalır boşalmaz hemen bayilerine iade etmeleri rica edilmiştir.

Membadan yapılan üretimde ise 30 cl. siselerden günde 5000 sise elde edilirken 1947 yılında bu rakam 12.000'e yükselmıştır. Bu üretimi sekiz saat çalışan bir posta yapmaktadır. “Afyon maden suyu bugün birçok hastalığa deva olan bir ilaçtır. Bu suyun üretiminin azami hadde çıkarılarak yurdun her kösesine yayılması karaciğer, mesane, safra kesesinden mustarip vatandaşlara en ucuz ve ihtiyaçlarına yeter derecede hazır bulundurulması lazımdır. Nakliyatı güç yurt köseleriyle dış piyasaya pastillerini yaparak sevk edilmesi düşünülmesi ve üzerinde hassasiyetle durulması lazim gelen işlerdendir.” denildikten sonra Kızılay Genel Merkezinden bu işi önemle ele alarak azami üretimi sağlaması ve rahatsız vatandaşlara ulaştırması rica edilmiştir. Ayrıca DDY Genel Müdürlüğünden de bu şifalı ilaç için özel ve daha ucuz bir tarife yaparak dolularını küçük bir ücretle boş siseleri de eskiden olduğu gibi ücretsiz nakilde yardım beklediklerini ifade etmişlerdir¹⁷⁵⁷.

¹⁷⁵⁶ “Maden Suyu İçin Alınacak Tesisler”, Haber, nr: 2720, 26 Eylül 1946.

¹⁷⁵⁷ Hayri TOKMAN, “Afyon Maden Suyundan Daha Çok Faydalanmalıyız”, Haber, nr: 2793, 19 Haziran 1947.

4. Diğer Sağlık Olayları

1942’de basılmış olan istatistik yilligi 1931 senesinden 1940 sonuna kadar yapılmış ölüm istatistiklerini de kaydetmektedir. Bu kayıtlara göre şehirdeki ölüm miktarları; 1938’de 463, 1939’da 652, 1940’da 575’dir¹⁷⁵⁸.

1942 yılında İstanbul Eczanesi sahibi eczacı Hüsni Bayer, Distil adlı bir kelebek ilacı yapmıştır. Ziraat Vekaletince incelettirilen ilacın özellikleri beğenilmiş ve kutusunun perakende 69 kuruş üzerinden satışına izin verilmiştir¹⁷⁵⁹.

1942 yılı Haziran ayı içinde Bolvadin’den bir kadının tehlikeli bir durumda olduğunun Dogumevine bildirilmesi üzerine otomobil gönderilerek hasta şehre getirilmiş ve Dogumevinde yapılan tıbbi müdahale ile üçüz doğum yaptırıldığı kaydedilmiştir¹⁷⁶⁰.

29 Mart 1944 tarihinde tıp alanında nadiren rastlanan bir olay görülmüştür. İsmet Paşa nahiyesinin Kadi Kuyusu köyünden Sevkettin İnce adlı bir hasta Doktor İsmail Altay’a müracaat etmiştir. Hastayı muayene eden doktor ciğerlerinden şüphe ederek hastayı röntgen uzmanına göndermiştir. Röntgen uzmanı hastanın kalp, mide ve bağırsaklarının sağda olduğunu görmüştür. Doktor İsmail Altay ile röntgen uzmanı Celal Seref’in bu nadir olayı tıp mensuplarına bildirmeye karar verdikleri belirtilmiştir. Hastanın ana ve babası ile çocuklarının da muayene edilerek irsi bir hadise olup olmadığının ayrıca tespit edileceği bildirilmiştir¹⁷⁶¹.

17 Aralık 1947 tarihinde Ali Çetinkaya Kız Enstitüsü yolunda çöp kutusuna atılmış bir çocuk cesedi bulunmuştur. Çocuğun gününden önce doğduğu tahmin edilmiş ve zabıtaca ise el koymuştur¹⁷⁶². Bu ceninin Dr. Bedri Tapucu’nun muayenehanesinden atıldığı belirtilmiştir. Aydın’a tayini dolayısıyla muayenehanesini boşaltan doktor önceden bir kadın tarafından vaktinden önce doğrulan ceninin kavanoza alındığını ve kavanozların belediyeye teslim etmek üzere boşaltılmasını hizmetçiye söylediğini, onların da bunu çöp kutusuna attıklarını bildirmiştir¹⁷⁶³.

¹⁷⁵⁸ “Şehrimizde Senede Kaç Kisi Ölüyor?”, Haber, nr: 2456, 10 Subat 1944.

¹⁷⁵⁹ “B. Hüsni Bayer’in Yeni Bir İlacı”, Haber, nr: 2303, 3 Ağustos 1942.

¹⁷⁶⁰ “Doğum Evinde Üçüzlü Bir Doğum”, Haber, nr: 2292, 22 Haziran 1942.

¹⁷⁶¹ “Nadir Bir Tıp Hadisesi”, Haber, nr: 2462, 2 Mart 1944.

¹⁷⁶² “Çöp Kutusuna Atılan Ölü Çocuk”, Haber, nr: 2836, 22 Aralık 1947.

¹⁷⁶³ “Ölü Çocuğu Kim Atmış”, Haber, nr:2837, 29 Aralık 1947.

VII. BÖLÜM

DOGAL AFETLER, GÜNLÜK VE ADLI OLAYLAR

A. DOGAL AFETLER

Halk kimi zaman kurakliktan sikayet ederken kimi zaman da sel ve dolulardan muzdarip hale gelmistir. Seller büyük zarara yol açmasa da yaptigi maddi zarar ile köylüyü olumsuz etkilemistir.

1938 yilinda karlarin erimesi üzerine Akar Çay tasmis ve istasyonun arka tarafinin bir göl manzarasi haline geldiği ifade edilmistir¹⁷⁶⁴. Nisan ayi içinde de yagisli hava ve daglardaki karlarin erimesi üzerine Akar Çay'in yine tastigi belirtilmistir¹⁷⁶⁵. 13 Eylül 1938 tarihinde Deper çevresine dolu düsmüs, bag ve bostanlari tahrip ettiği ifade edilmistir¹⁷⁶⁶.

1939 yili Haziran ayi içinde dolu, sel ve yildirim köylülerde zarara yol açmistir¹⁷⁶⁷. Köylüler “simdiye kadar bu derece siddetli ve uzun süren bir dolu yagisi görmediklerini” söylemislerdir. Alçak bir yerde ölmüs mandanin dolunun taneleri içinde örtülü kaldigi ve yalnız basinin meydanda bulunduğu ifade edilmistir¹⁷⁶⁸. Boyali, Gezler, Inaz ve Çorca köylerinde önemli zararlar olustugu, Boyali köyünde nüfusça da zarar olduğu belirtilmistir. Halilogullarından Ahmet'in oğlu 12 yaslarındaki Ömer sigir güderken selin etkisiyle yuvarlanıp ölmüştür. Gezler köyünde bir koyun sürüsü de sele kapilmis ve 240 koyun ölmüştür. Bu köylerde baglar, ekinler ve hayvanlar da zarara ugramistir¹⁷⁶⁹. Inaz köyünde de sel hasara yol açmistir. 7-8 kadar çocugun sele kapilarak sürüklenmek üzere iken bu köyde oturan Müfit adli bir kisinin çocuklari sular arasından kurtararak evine aldığı, üzerlerini kuruttugu ve sıcak çay içirerek maruz kalabilecekleri hastaligi önlediği ifade edilmistir¹⁷⁷⁰.

¹⁷⁶⁴ “Akar Tasti”, Haber, nr: 1822, 7 Subat 1938.

¹⁷⁶⁵ “Akarçay Yine Tasti”, Haber, nr: 1838, 11 Nisan 1938.

¹⁷⁶⁶ “Dolu ve Yagmur”, Haber, nr: 1883, 15 Eylül 1938.

¹⁷⁶⁷ Haber, nr: 1951, 5 Haziran 1939.

¹⁷⁶⁸ “Dolu Hadisesinin Fevkaladeligi”, Haber, nr: 1952, 8 Haziran 1939.

¹⁷⁶⁹ “Sel 240 Koyunu Sürükleyip Öldürdü”, Haber, nr: 1952, 8 Haziran 1939.

¹⁷⁷⁰ “Inaz Köyünde Selden Kurtulan Çocuklar”, Haber, nr: 1954, 15 Haziran 1939.

12 Mayıs 1940 tarihinde şehirde şiddetli ve devamlı bir yağış olmuştur. Dolu ile karışık şiddetli yağmur şehrin sokaklarında büyük sellerin akmasına ve birçok mahallede gelip geçmenin imkansız hale gelmesine sebep olmuştur. Hidirlik dağından kuvvetli su akıntıları gelmeye başladığı gibi kaleye çarpan dolu ve yağmurun da kayalıklar arasında yer yer akıntılar oluşturduğu belirtilmiştir. Bazı yerlerde lagimlar patlamış ve buradan sular birkaç metre yükselmiştir. Pek çok eve su girmiş, bu evlerden birkaçında duvarlar yıkılmıştır. Polis ve itfaiye faaliyete geçerek mahalleri dolarmış ve tehlikeli gördükleri evleri tahliye ettirmişlerdir. Marulcu Mahallesi'nde bir ahır içinde basına kadar su çıktığı için bogulmak üzere olan bir hayvan itfaiye tarafından kurtarılmıştır. Voyvoda Mahallesi'nde tek katlı evini su basan bir kadının degirmende yeni öğütüp getirdiği yarım çuval ununun ve bir miktar kömürünün de sel tarafından sürüklenmesine çok üzüldüğü ve sakin bir vaziyette yarı beline kadar sular içinde kömür toplarken görüldüğü ifade edilmiştir. İtfaiye kumandanı Hulusi Bey'in kadını yardım edileceği vaadiyle teskin edebildiği ve bir komşu evine istirahata gönderdiği belirtilmiştir. Çarsıda da birçok mağazanın bodrumuna su dolmuş ve şehir önünde birçok mahalde su birikintilerinden küçük göller oluşmuştur¹⁷⁷¹. Sel ve dolu tesiriyle Deper, Kislacık, Erkmen, Çakır köyleri ile Sinanpasa nahiyesinin bazı köylerinde hayvan ve ekinlerin zarar gördüğü ifade edilmiştir. Kazalarda ve merkeze bağlı diğer köylerde ise zarar bulunmadığı belirtilmiştir¹⁷⁷².

1941 yılındaki selin şehirde yaptığı tahribatin öncekilere göre daha az olduğu ifade edilmiştir. Çünkü lagimlar temizlenmiş ve son selde nerelerde yeni tedbirler almak gerektiği tespit edilmiş, buralara kanallar açılması kararlaştırılmıştır¹⁷⁷³. Zamanla tikanmış olan ve sel sularının şehri basmasına sebep olan lagim yollarının da belediyece temizletirildiği ifade edilmiştir¹⁷⁷⁴.

2 Ekim 1942 tarihinde şehrin yakınlarına fazla miktarda dolu yağmış ve şehrin 3 Ekim akşamı uzaktan bembeyaz görüldüğü ifade edilmiştir¹⁷⁷⁵.

26 Haziran 1944 tarihinde Deper, Kislacık, Küçük Kalecik, Sülün köyleri çevresine şiddetli dolu yağmış ve birçok yer ertesi güne kadar erimeyen buz tabakası

¹⁷⁷¹ "Sel ve Dolu Tahribat Yaptı", Haber, nr: 2079, 15 Mayıs 1940.

¹⁷⁷² "Köylerde Zarar", Haber, nr: 2079, 15 Mayıs 1940.

¹⁷⁷³ "Belediye İşleri", Haber, nr: 2206, 7 Ağustos 1941.

¹⁷⁷⁴ "Belediye İşleri", Haber, nr: 2219, 22 Eylül 1941.

¹⁷⁷⁵ "Dolu ve Yıldırım", Haber, nr: 2321, 5 Ekim 1942.

alında kalmıştır. Zararın çok olduğu belirtilen bu köylerde ürün adına hiçbir şey kalmadığı ifade edilmiştir¹⁷⁷⁶. Hükümetçe yapılacak tohumluk yardımından bazı köylülere baskaca yardımlar yapılması da gerekli görülmüştür¹⁷⁷⁷. Kızılay cemiyetinin şehir civarındaki köylerde doludan zarar görüp siktintili durumda kalanlara bir miktar yardımda bulunacağı da ifade edilmiş ve köylerdeki fakirlere dağıtılmak üzere 3.500 lira göndermiştir¹⁷⁷⁸.

1945 yılı Temmuz ayının başında yagan dolu ve şiddetli yağmurların yol açtığı sellerden ürünleri zarar gören Sincanlı bucagının Balmahmut, Akcasar, Ayvalı ve Çatkuyu köylerindeki fakir çiftçilere dağıtılmak üzere Kızılay Cemiyeti genel merkezi Afyon merkezine 5.000 lira yardım parası göndermiştir. Bu yardım parasının Kızılay idare kurulunca adları geçen köylere gidilerek dağıtılacağı bildirilmiştir¹⁷⁷⁹.

1946 yılı Mart ayının son haftası içindeki şiddetli kar ve tipi demiryolu taşıtına da kısa bir süre için düzensizlikler vermiştir. Bu arada Konya istikametinden gelen bir yük treninin yolda kaldığı ve sehirden yardım için gönderilen lokomotif ile de çarpıştığı belirtilmiştir. Maddi zarar büyük ise de insanca zarar olmadığı ifade edilmiştir¹⁷⁸⁰. 29 Mart'ta mezarlığa gidilemediği belirtilmiştir. O gün iki büyük, iki çocuk ölümü gerçekleşmiş ve bunlar camide birer gece bırakılarak ertesi gün defnedilmiştir¹⁷⁸¹.

1946 yılı Mart ayının son haftası içindeki kardan Hacı Alioğlu Mahallesi'nde üç çocuklu fakir ve dul bir kadının evi yıkılmıştır. Aileye evinin tamiri için yardım yapılması duyurusunda bulunulmuştur¹⁷⁸².

1946 yılı Nisan ayı içinde eriyen kar suları yüzünden Akar Çay taşmış ve ovanın büyük bir göl manzarası gösterdiği ifade edilmiştir¹⁷⁸³. 7 Haziran 1946 tarihinde Isıklar köyünü sel basmış ve sel bazı evlerin yıkılmasına sebep olmuştur. Yıkıntı altında

¹⁷⁷⁶ “Dolu'nun Zararları”, Haber, nr: 2496, 29 Haziran 1944.

¹⁷⁷⁷ “Dolu Nerelere Zarar Verdi?”, Haber, nr: 2499, 10 Temmuz 1944.

¹⁷⁷⁸ “Kızılay ve Doludan Zarar Görenler”, Haber, nr: 2499, 10 Temmuz 1944; “Kızılay Merkezi 3500 Lira Gönderdi”, Haber, nr: 2501, 17 Temmuz 1944.

¹⁷⁷⁹ “Kızılay Demeginin Yardımları”, Haber, nr: 2603, 26 Temmuz 1945.

¹⁷⁸⁰ “Demiryollar ve Kar”, Haber, nr: 2671, 4 Nisan 1946.

¹⁷⁸¹ “Bir Gün Mezarlığa Gidilemedi”, Haber, nr: 2671, 4 Nisan 1946.

¹⁷⁸² “Yıkılan Ev”, Haber, nr: 2671, 4 Nisan 1946.

¹⁷⁸³ “Akar Tasti”, Haber, nr:2 672, 8 Nisan 1946.

kalanlardan iki kişi ölmüş, birkaçı da yaralanmıştır. Bu köy halkından yardıma muhtaç olanlara Kızılay'ca yardım yapılması için teşebbüse girilmiştir¹⁷⁸⁴.

Doğal afetler sadece yağmur ve selle sınırlı değildir. Yıldırım düşmeleri, sis ve fırtına da zararlar sonuçlanmıştır. Susuz Osmaniye köyünde 1938 yılının Eylül ayı içinde yıldırım düşmesi sonucunda ölüm vakası olmuştur. Dört köylü bir odada oturmakta iken birden bire ocağa büyük bir gürültü olduğu, kivilcim ve duman görüldüğü belirtilmiştir. Disariya fırlayan köylüler ocaga en yakın oturan Osman'ın eksik olduğunu ve içeride kaldığını fark ederek tekrar odaya girdiklerinde onu ölü olarak bulmuşlardır. Sehre getirilen cesedin muayenesinden sonra defnine ruhsat verilmiştir. Muayenede basında yanık görüldüğü ifade edilmiştir¹⁷⁸⁵.

1939 yılı Nisan ayının son haftası içinde vilayetin bazı bölgelerine yagan yağmur esnasında Sari Çiçek yaylasına düşen bir yıldırım 51 koyunla baslarındaki çobani öldürdüğü bildirilmiştir¹⁷⁸⁶. Mayıs ayı içinde ise Çikrik köyünde Cafer Akay'ın oda içinde namaz kılariken bacadan giren bir yıldırım ile yaralandığı kaydedilmiştir¹⁷⁸⁷.

12 Mayıs 1940 tarihinde yagan yağmur esnasında vilayet fidanlığının üst tarafındaki sirtlara düşen yıldırımın kayalıkları parçaladığı ve buradan su akmaya başladığı belirtilmiştir¹⁷⁸⁸.

29 Eylül 1942 tarihinde Çavdarlı köyüne düşen yıldırımdan bir kadın ölmüştür. Çukur köy değirmenine düşen yıldırım da bir öküz ile birkaç kaz ölmüştür. 2 Ekim akşamı Deper köyü civarında da yıldırımdan bir yaralanma vakası olmuştur¹⁷⁸⁹.

1942 yılı Aralık ayının üçüncü haftası içinde günlerce süren sis, telgraf ve telefon telleri üzerinde kalın bir kirç tabakası oluşturmuş ve bazı bozukluklara yol açmıştır. Halkevinin hoparlör tesisatına ait tellerden istasyon caddesinde bulunan kısımları da yer yer koparak yere düşmüştür. Ağaçların ve yeşil tarlaların üzerinin çok kar yağdığı zamanlarda görülen yoğun bir beyazlık gösterdiği ifade edilmiştir¹⁷⁹⁰.

¹⁷⁸⁴ “İsiklar Köyünde Sel Tahribati”, Haber, nr: 2691, 13 Haziran 1946.

¹⁷⁸⁵ “Bacadan Giren Yıldırım”, Haber, nr: 1883, 15 Eylül 1938.

¹⁷⁸⁶ “Yıldırım 51 Koyunla Çobani Öldürdü”, Haber, nr: 1948, 25 Mayıs 1939.

¹⁷⁸⁷ Haber, nr: 1948, 25 Mayıs 1939.

¹⁷⁸⁸ “Simsek Düştüğü Yerde Su Çıktı”, Haber, nr: 2079, 15 Mayıs 1940.

¹⁷⁸⁹ “Dolu ve Yıldırım”, Haber, nr: 2321, 5 Ekim 1942.

¹⁷⁹⁰ “Görülmemiş Bir Kirç”, Haber, nr: 2342, 24 Aralık 1942.

27 Ocak 1947 tarihinde şehirde kuvvetli bir lodos fırtınası esmiş, kurları eritmştir. Fırtınanın siddetinden Selçuklulardan kalma tarihi Kuyulu Cami minaresinin serefe kısmi yıkılmıştır¹⁷⁹¹.

Deprem kusagında olması dolayısıyla Afyon'da sık sık deprem de yasanmaktaydı. İncelenen dönemde siddetli deprem yasanmadığından çok can ve mal kaybı kaydedilmemiştir. 1938 yılı Eylül ayı içerisinde bir deprem hissedilmiştir¹⁷⁹². 22 Eylül 1941 tarihinde oldukça siddetli iki yer sarsintisi hissedilmiştir¹⁷⁹³. 1944 yılı Haziran ayının son haftasında olan depremde Mahmari köyünde bir ev yıkılmış ve bir çocuğun göçük altında kaldığı belirtilmiştir¹⁷⁹⁴. 17 Temmuz 1944 tarihinde hafif bir deprem hissedilmiştir¹⁷⁹⁵. 18 ve 20 Subat 1945 şehirde 5 defa deprem hissedilmiş ancak zarar olmadığı belirtilmiştir¹⁷⁹⁶. 24 ve 25 Subat 1944 tarihlerinde de çeşitli saatlerde şehirde oldukça siddetli depremler hissedilmiş, fakat zarar meydana gelmemiştir¹⁷⁹⁷.

Depremde yıkıntı altında kalabilecekleri kurtarmak gibi işler için her ilde hazırlıklı bulunulması ve yıkıntı altından adam çıkartmak için bazı alet ve araçların da hazır bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Afyon'da da hazırlıklı bulunulması için 16 Mart 1945 tarihinde bir komisyon toplanarak konuşmalar yapılmıştır. Deprem durumunda mülkiye amirlerinin her vasıtaya el koymaya ve herkesi çalıştırmaya yetkili oldukları bildirilmiştir¹⁷⁹⁸.

16 Temmuz 1946 tarihinde siddetli deprem hissedilmiştir. Birbiri ardınca üç defa duyulan depremin hasar oluşturmadığı ifade edilmiştir¹⁷⁹⁹.

¹⁷⁹¹ "Fırtınadan Kuyulu Camii Minaresi Yıkıldı", Haber, nr: 2753, 30 Ocak 1947.

¹⁷⁹² "Zelzele", Haber, nr: 1882, 12Eylül 1938.

¹⁷⁹³ "Yer Sarsintisi", Haber, nr: 2219, 22 Eylül 1941.

¹⁷⁹⁴ "Mahmari'da Yıkılan Ev", Haber, nr: 2497, 3 Temmuz 1944.

¹⁷⁹⁵ "Vilayet Haberleri", Haber, nr: 2502, 20 Temmuz 1944.

¹⁷⁹⁶ "Zelzele", Haber, nr: 2560, 22 Subat 1945.

¹⁷⁹⁷ "Zelzele", Haber, nr: 2564, 8 Mart 1945.

¹⁷⁹⁸ "Zelzeleye Karsi Tedbirler", Haber, nr: 2567, 19 Mart 1945.

¹⁷⁹⁹ "Zelzele", Haber, nr: 2701, 18 Temmuz 1946.

B. GÜNLÜK OLAYLAR

1. Kazalar

Egitsizlikten ya da ihmalden meydana gelen kazalar gazete tarafından haber haline getirilerek vatandaşların bilgilendirilmesi ve bu konularda daha dikkatli davranması sağlanmaya çalışılmıştır.

1938 yılı Şubat ayı içinde Belkaracaören köyünde yüksek bir tepenin buz tutan inisinden oturakla kayan gençler arasında bir kaza olmuştur. Bunlardan birisi kayaya çarpmış ve basından ağırca yaralanmıştır. Kendini kaybeden gencin hastaneye getirildiği bildirilmiştir¹⁸⁰⁰.

Ziraat Bankası odacılarından Emin Bey 20 Şubat 1938 tarihinde evinin çatısında tamirat yaparken dengesini kaybederek aşağıya düşmüştür. Basının üstüne düşen odacı hastaneye kaldırılmış ise de vefat etmiştir¹⁸⁰¹.

24 Mart 1938 tarihinde Afyon Sandıklı arasında bir kamyon kazası olmuştur. Kamyonun virajdan hızla geçerken yoldan çıktığı belirtilen kazada kamyon devrilmiş ve içindekiler yaralanmıştır¹⁸⁰².

28 Mart 1938 tarihinde hükümet civarında bir araba kazası olmuştur. Vilayet mektupçusu Aziz Üçok'un esi ve çocuklarının bindiği bir arabanın atları arabacının torba çıkarma için aşağıda bulunduğu sırada birden ve büyük bir hızla kosmaya başlamışlardır. Arabacının atları durduramaması üzerine arabada bulunan bayanla çocuk kendilerini disarı atmışlardır. Çocuğa bir şey olmamış, bayan basından ağırca yaralanmış ve kendisini kaybetmiştir. Kazazede hastanede tedavi altına alınmıştır¹⁸⁰³.

4 Mayıs 1938 tarihinde Afyon'dan Akşehir'e giden 14 numaralı kamyon yolda bir hendeğe devrilmiştir. Yolculardan dört kişi hafif şekilde yaralanmışlardır. Kaza İshaklı'ya yakın bir yerde olmuş ve karakol kumandanı tarafından Bolvadin'e haber verilmiştir. Bolvadin cumhuriyet savcısı ile doktor kaza bölgesine gelmiş ve soruşturma yapılmıştır. Yolcular Afyon'dan gelen araçla ile Akşehir'e devam etmişlerdir. Soförden

¹⁸⁰⁰ "Buzda Kayarken", Haber, nr: 1824, 17 Şubat 1938.

¹⁸⁰¹ "Acıklı Bir Kaza", Haber, nr: 1826, 24 Şubat 1938.

¹⁸⁰² "Sandıklı Yolunda Bir Kamyon Kazası", Haber, nr: 1834, 28 Mart 1938.

¹⁸⁰³ "Müessif Bir Kaza", Haber, nr: 1835, 31 Mart 1938.

sahsi hak isteyeninin olmadığı, yalnız bir ihtiyarın kırılan cümbüsünün tazminatını istediği belirtilmiştir¹⁸⁰⁴.

1938 yılı Mayıs ayı içinde Emirdağ ile Bolvadin arasında 29 yaşlarında Nevsehirli bir soförün idaresinde bulunan kamyonun Emirdağ kaza merkezinden fenerleri sönmük olarak hızla geçtiği ve bu şekilde jandarmanın süphesini çektiği belirtilmiştir. Bolvadin jandarma kumandanlığına telefonla bilgi verilmiş, Bolvadin'den de yoldaki Kapaklı jandarma karakoluna telefon edilmiş, Kapaklı Jandarma karakol kumandanı onbasi Ali Dinçer yola çıkarak gelmekte olan kamyonu elektrik feneriyle dur isareti vermiştir. Kamyon durmayınca onbasi durdurmak amacıyla silah atmaya başlamış, kursunlardan birisi kamyonun üst kısmında duran soför muavinine, diğeri de yolculardan birisine isabet etmiştir. Soför muavininin öldüğü, yolcunun yaralandığı olay üzerine Bolvadin Cumhuriyet savcısı soruşturma başlatmış, jandarma karakol kumandanı ile soför tutuklanmıştır. Ölü otopsi yapılmak, yaralı da tedavi edilmek üzere şehre getirilmiştir¹⁸⁰⁵.

Hacı Alioğlu Mahallesi'nden Hüseyin'in 1 Mayıs 1938 tarihinde hasta babasına doktor getirmeye giderken yolda üzerine bir fenalık gelerek düşüp öldüğü ifade edilmiştir. Yemek yediği ve yolda da hızlıca yürüdüğü için kalbi basınca maruz kaldığı ve aslında kalp rahatsızlığı olduğu anlaşılmıştır. Gençin öldüğü anlaşıncaya polise haber verilmiş ve cesedi hastaneye kaldırılmıştır. Vücudunda düşmeden oluşan bir küçük yaradan başka bir şey görülmemiş ve ölümün kesin sebebi anlaşıncaya için otopsi yapılmıştır. Otopsi kalp hastalığını meydana çıkartmıştır. Üzerinde bulunan 320 lira civarında para mirasçılara verilmek üzere adliyeye teslim edilmiştir¹⁸⁰⁶.

25 Ağustos 1938 tarihinde istasyonda bir tren kazası olmuş, trenin hareketinden sonra ters taraftan trene binmek isteyen bir jandarmanın düşerek tekerlekler altında kaldığı ifade edilmiştir¹⁸⁰⁷.

1938 yılı Ekim ayı içinde Usak-Afyon arasında istasyonda bir kaza olmuş, bir yük treni devrilerek sefer Haydar Bey ağır yaralanmış, içeride bulunan memurlara bir şey olmadığı belirtilmiştir¹⁸⁰⁸.

¹⁸⁰⁴ "Afyon Akşehir Arasında Bir Otomobil Kazası", Haber, nr: 1847, 12 Mayıs 1938.

¹⁸⁰⁵ "Bir Soför Muavini Kursunla Vuruldu", Haber, nr: 1852, 30 Mayıs 1938.

¹⁸⁰⁶ "Ani Bir Ölüm", Haber, nr: 1845, 5 Mayıs 1938.

¹⁸⁰⁷ "Bir Tren Kazası", Haber, nr: 1878, 29 Ağustos 1938.

14 Mayıs 1939 tarihinde Haydarpaşa-Diyarbakır treni Afyon istasyonu yakınındaki geçitten geçerken Sipsin köyünden Kazım'ın arabasına çarpmıştır. Bu çarpışma sonucunda atlar ölmüş, Kazım da yaralanmıştır. Olay bölgesine giden adliye ve zabita memurları kaza hakkında soruşturma yapmışlar ve yaralıyı hastaneye sevk etmişlerdir¹⁸⁰⁹.

3 Haziran 1938 tarihinde Afyon-Dinar yolunda halkevinden üç gencinin ölümüyle sonuçlanan büyük bir kaza olmuştur. O gün müsamere vermek üzere Dinar'a giden ve şoför Yusuf'un otobüsü ile seyahat eden halkevi müzik ve temsil subelerine mensup 21 kişilik grubun geçirdikleri kaza sonucunda üç kişi vefat etmiştir. Sel sularına kapılan otobüstekilerden bir kısmı atlayarak kurtulmuştur. Fakat bu sırada otobüsün devrilmesi üzerine otobüs içinde kalanlar şoför mahalli yanından çıkarak atlamışlardır. Abdullah Darakçı aracın içinden çıkamayıp, elektrik memurlarından Arif Bey ile tahsildar Emin Bey de selin şiddetine maruz kalarak canlarını kurtaramamışlardır. İlk atlayan gençler yolun Afyon tarafına geçmiş ve Afyon'dan giden ikinci bir otomobili durdurarak haber vermişlerdir. Bu otomobil geri dönerek gençleri Afyon'a getirmiş ve kazayı hükümete bildirmiştir. Hemen yardıma koşulmuş, olay hakkında adli soruşturma da başlatılmıştır. Afyon'a dönemeyen gençler yol üstündeki bir barakaya sığınmışlardır. Barakada bulunan kadın gençlere büyük bir şefkat göstermiş ve aldığı tedbirlerle onları büyük bir sıhhi tehlikeden kurtarmıştır. Gençlerin cenazeleri 5 Haziran sabahı büyük bir törenle kaldırılmış, bütün şehrin üzüntü ve matem içinde olduğu ifade edilmiştir¹⁸¹⁰.

1939 Nisan ayı içinde Eskişehir'de oturan Ekmekçi Mahmut isminde Afyonlu bir genç hamamda boğularak ölmüştür. Vefatına kolunun çolak olmasının sebep olduğu belirtilmiştir¹⁸¹¹.

1939 yılı Mayıs ayının ikinci haftası içinde kızı ile beraber seyahat etmekte iken trende hastalanarak Afyon Hastanesi'ne yatırılan bir kadın hastanede vefat etmiştir¹⁸¹².

¹⁸⁰⁸ “Oturak İstasyonundaki Kaza”, Haber, nr: 1892, 17 Ekim 1938.

¹⁸⁰⁹ “Bir Tren Kazası”, Haber, nr: 1946, 18 Mayıs 1939.

¹⁸¹⁰ “Şehrimizde Büyük Teessür Uyandıran Acı Hadise”, Haber, nr: 1951, 5 Haziran 1939.

¹⁸¹¹ “Hamamda Boğulan Bir Hemşerimiz”, Haber, nr: 1935, 10 Nisan 1939.

¹⁸¹² “Trende Hastalanan Kadın”, Haber, nr: 1947, 22 Mayıs 1939.

22 Agustos 1939 tarihinde yagan siddetli yagmur esnasinda bir elektrik kazasi olmustur. Ot Pazari civarinda K p Sokaginda bir tel kopmus ve o sirada sokaktan geçmekte olan bir faytonun atlarindan birisinin ölmesine sebep olmustur¹⁸¹³.

21 Ekim 1939 tarihinde sehirde bir kamyon kazasi olmustur. Insaat malzemesi tasimakta olan bir kamyon at üzerinde gitmekte olan bir askerle karsilasmis, at ürkerek süvarisini yere d s rm st r. Bu esnada kamyon askere çarparak  ld rm st r. Yargilama sonucunda soför sekiz ay hapse mahkum edildiği bildirilmistir¹⁸¹⁴.

6 Aralik 1939 tarihinde Erkmen köyünde bir kaza olmustur. Köydeki d g nde silah atmak isteyen Ahmet Elmas iftesini omuzlayarak disari firla mistir. Fakat önceden yine bir d g nde atilan silahlardan kaza ikmis olduğu için köy heyeti silah atilmasini yasak etmis ve atanlardan 5 lira ceza alinacagini ilan etmistir. Ahmet Elmas'ın annesi oglunun silah atmasına engel olmak için arkasından kosmus, ısrar eden gencin elinden silahini almak istemistir. Bu sirada patlayan ifte annenin ölümüne, baska bir kisinin de yaralanmasına sebep olmustur. Olay  zerine sorusturma baslatilmistir¹⁸¹⁵.

24 Aralik 1939 tarihinde lisede iki hademe bogularak  lm st r. Emin ve Halil isimindeki bu hademeler o gece nöbetçi olduklarından yatacakları odanın sobasına agzına kadar kömür doldurmuslar fakat dalgınlıkla kömürün boru kapagını kapalı ve sobanın agzını açık bırakmislardır. Yanmış bulunan kömürün gazları sobadan bütün odaya yayılmış ve ölümlerine sebep olmustur. Sabah hademelerin odasına girilince iki nöbetçinin de  l  halde oldukları g r lm s, hemen savcılığa ve doktora haber verilmiştir. Olayın bir kaza sonucu olduğunun anlasılması üzerine ölülerin defnine müsaade edilmiştir¹⁸¹⁶.

1940 yili Subat ayının başında bisikletle giden bir genç 65 yaşlarındaki bir ihtiyara çarpmıştır. İhtiyarın ilk tedavisi yapılmış, fakat bir süre sonra vefat etmiştir. Bu  l mde çarpma olayının ne dereceye kadar etkisi olduğunu tespit etmek için otopsi yapılmıştır¹⁸¹⁷.

1940 yili Mayıs ayı içinde Erkmen köyünde 15 yaşlarında bir erkek çocuğu kaybolmuştur. Yapılan araştırma sonucunda ocunun elbisesi Akar ay kenarında

¹⁸¹³ “Bir Elektrik Kazası”, Haber, nr: 1971, 24 Agustos 1939.

¹⁸¹⁴ “Bir Kamyon Kazası”, Haber, nr: 1988, 23 Ekim 1939.

¹⁸¹⁵ “Erkmen’de Acikli Bir Kaza Oldu”, Haber, nr: 1999, 7 Aralik 1939.

¹⁸¹⁶ Sobadan ıkan Gazlarla İki Kisi Boguldu”, Haber, nr: 2004, 25 Aralik 1939.

¹⁸¹⁷ “Bisiklet arpan İhtiyar  ld ”, Haber, nr: 2022, 14 Subat 1940.

bulunmuştur. Yikanmak için suya giren çocuğun boğulması ihtimali kuvvetli olduğundan cesedinin araştırıldığı ifade edilmiştir¹⁸¹⁸. Balık tutmak için Akar Çaya girdiği öğrenilen gencin cesedi bulunmuştur¹⁸¹⁹.

1940 yılı Haziran ayı içinde şehirde kayıtlı 10 plaka numaralı Kazım Ustaya ait kamyon Emirdağ'dan Eskisehir'e giderken bir manevra esnasında devrilmistir. Kamyon içinde bulunan müteahhit Rüstü Bey ve karısı bugday çuvallarının altında kalarak ölmüştür¹⁸²⁰.

1940 yılı Ağustos ayı içinde kosumları kopan bir araba atı pazara elma satmaya gelen bir köylü kadına çarparak kucagındaki çocuğun düşüp ölmesine sebep olmuştur. Arabacının mahkemeye verildiği belirtilmiştir¹⁸²¹.

22 Ağustos 1940 tarihinde Ankara-Izmir treni Afyon garına girerken bir kaza olmuştur. İstasyonda manevra işlerinde çalışmakta olan Cavit Bey gelen trene arkası dönük bir halde demiryolunun üzerine yürümüş ve trenin çarpması ile bir ayağı kesilerek iki rayın ortasına düşmüştür. Diğer bacağının da kopmasına ramak kaldığı belirtilmiştir. Vücudunun diğer yerlerinde ve basında da önemli yaralar vardır. Devlet demiryolları doktorlarından Salih yaralarını sarmış ve ilk önlemleri aldıktan sonra sedye ile hastaneye gönderilmiştir. Zabita ve adliyenin takibata başladığı belirtilmiştir¹⁸²².

Devlet Demiryolları Yedinci İşletme Memurlarından Fevzi isminde bir genç 27 Eylül 1940 tarihinde evinde kordona bağlanan seyyar lambadan elektrik çarpması sonucunda vefat etmiştir¹⁸²³.

1940 yılı Ekim ayı içerisinde Balmahmut İstasyonu civarında gece bir tren kazası olmuş, koyunlarını yola yakın bir yerde otlatan bir çoban trenin gelmesi üzerine ürken hayvanlarını çığnemekten korumaya çalışırken kendisi ezilerek ölmüştür¹⁸²⁴.

13 Ocak 1941 tarihinde istasyon civarında bir tren kazası olmuş, bir amele lokomotif tarafından bacakları kesilerek ölmüştür¹⁸²⁵.

¹⁸¹⁸ Haber, nr: 2075, 13 Mayıs 1940.

¹⁸¹⁹ "Mahalli Haberler", Haber, nr: 2080, 17 Mayıs 1940.

¹⁸²⁰ "Bir Kamyon Kazası", Haber, nr: 2089, 7 Haziran 1940.

¹⁸²¹ "Bir Araba Kazası", Haber, nr: 2107, 8 Ağustos 1940.

¹⁸²² "Bu Sabah İstasyonda Çok Acikli Bir Kaza Oldu", Haber, nr: 2112, 22 Ağustos 1940.

¹⁸²³ "Bir Genç Elektrik Ceryanına Kapılarak Öldü", Haber, nr: 2122, 30 Eylül 1940.

¹⁸²⁴ "Bir Tren Kazası", Haber, nr: 2123, 3 Ekim 1940.

¹⁸²⁵ "Oturak'ta Bir Tren Kazası Oldu", Haber, nr: 2150, 16 Ocak 1941.

25 Kasım 1941 tarihinde istasyonda bir kaza olmuştur. Arif Sehrubanoglu manevra sırasında vagonlar arasında kalarak yere düşmüş ve bir tekerlek altında ezilmiştir. Cenazesi törenle kaldırılmıştır¹⁸²⁶.

7 Eylül 1943 tarihinde Suhut yolunda bir otobüs devrilmiş, içindeki 34 kişi yaralanmıştır. Ağır yaralı olan 9 kişinin hastaneye yatırıldığı bildirilmiştir¹⁸²⁷.

1944 yılı Ocak ayı içinde birkaç kaza daha olmuştur. Bunun üzerine Belediye ve Emniyet Müdürlüğüne bu kazalara engel olmak için bazı tedbirler düşünülmüş ve uygulamaya geçilmiştir¹⁸²⁸.

26 Şubat 1945 tarihinde Konya'dan gelen posta treni İshaklı istasyonu içinde yük trenine çarpmıştır. Trende çalışan memur ve işçilerden ikisi ağır olmak üzere çok sayıda yaralı bulunduğu belirtilmiştir¹⁸²⁹.

15 Mayıs 1945 tarihinde hükümet yakınlarında bir kamyon kazası olmuştur. Bir yaylı arabanın atına çarpan kamyon hayvanın ölümüne sebep olmuştur¹⁸³⁰.

1946 yılı Mart ayının son haftası içindeki şiddetli kar ve tipi, tren seferlerinde kısa bir süre için düzensizliğe sebep olmuştur. Bu arada Konya istikametinden gelen bir yük treni yolda kalmış ve sehirden yardım için gönderilen lokomotif ile çarpılmıştır. Maddi zarar büyük ise de insanca zarar bulunmadığı belirtilmiştir¹⁸³¹.

1946 yılı Ağustos ayı içinde Sarık Köyünde bir çadır yıkılmış, yıkıntı arasında bulunan bir tüfek de patlayarak bir çocuğun ölümüne sebep olmuştur¹⁸³².

Bütün hayatını Afyon'da geçiren ve halkça da tanınan Belce köylü Deli Ahmet 27 Aralık 1946 tarihinde gittiği düğünden dönüşünde Deper tarafında yağmurdan fazlalanmış çayda boğularak ölmüştür¹⁸³³.

30 Haziran 1947 tarihinde Beden Terbiyesi atış yerinde atış yapmaya hazırlanan öğrencilerden İlhan Kurtaran atış tüfeğinin karıştırırken kazayla atış yaparak arkadaşı Zübeyr Turunç'u boynundan yaralamıştır. Yarası ağır olduğu için vurulan kişi özel bir

¹⁸²⁶ "İstasyonda Acıklı Bir Kaza Oldu", Haber, nr: 2236, 27 Kasım 1941.

¹⁸²⁷ "Suhut Yolunda Bir Otobüs Devrildi", Haber, nr: 2415, 9 Eylül 1943.

¹⁸²⁸ "Son Kazalar Üzerine Daha Siki Tedbirler Alındı", Haber, nr: 2449, 17 Ocak 1944.

¹⁸²⁹ "Tren Kazası", Haber, nr: 2562, 1 Mart 1945.

¹⁸³⁰ "Kamyon Kazası", Haber, nr: 2584, 21 Mayıs 1945.

¹⁸³¹ "Demiryollar ve Kar", Haber, nr: 2671, 4 Nisan 1946.

¹⁸³² "Sarık Köyünde Bir Vaka", Haber, nr: 2711, 22 Ağustos 1946.

¹⁸³³ "Suda Boğuldu", Haber, nr: 2745, 30 Aralık 1946.

uçakla İstanbul'a gönderilmiştir. Olayın çevrede derin üzüntü uyandırdığı belirtilmiştir¹⁸³⁴. Zübeyr Turunç İstanbul'da yapılan ameliyattan sonra ölmüş ve cenazesinin şehre getirilerek hazin bir törenle kaldırıldığı ifade edilmiştir¹⁸³⁵.

6 Eylül 1947 tarihinde Karayolları 31. Bölge Sefliği otomobili Afyon'dan Konya'ya giderken 8-9. kilometreler arasında yeni yolun toprağından kaymış ve devrilmiştir. Devrilen otomobil içinde bulunan iki fen memuru yaralanmıştır. Yaralılarının sağlık durumunun iyi olduğu belirtilmiştir¹⁸³⁶.

1947 yılında Ramazan ayında mahalle ve çarşı içinde çocuklar tarafından sık sık mantar tabancaları patlatılarak yersiz bir heyecan uyandırıldığı belirtilerek ilgililerden engelleyici tedbir alınması talep edilmiştir¹⁸³⁷.

2. Yangınlar

İncelenen dönemde şehir merkezinde önemli derecede denilebilecek yangınlar meydana gelmiştir. Yangınlarda can kaybı yaşanmamış fakat büyük maddi zararlar vermiştir. Ayrıca mağdurlara yardım kuruluşları ve halk tarafından maddi ve manevi yardımlar yapılmıştır.

21 Nisan 1940 tarihinde gece saat 1,00'e doğru Bugday Pazarı civarında bir kahvede yangın çıkmış ve itfaiye tarafından hızla söndürülmüştür. Kahvenin yalnız iç kısmı yandığı belirtilen yangın şehre elektrik düdüğü ile ilan edilmiştir¹⁸³⁸.

5 Aralık 1940 tarihinde Çavuşbas Mahallesi'nde çoban Mehmet Keskin'e ait küçük bir ev yanmış, bitişik üç ev itfaiyenin çabuk yetişiyle kurtarılmıştır. Çoban Mehmet Keskin'in bütün eşyasının ve küçük yiyeceğinin yandığı ve diğer üç ailenin de zararının büyük olduğu belirtilmiştir. Kızılay cemiyetinin yardım için merkezden izin istediği ifade edilmiştir¹⁸³⁹.

7 Ağustos 1942 tarihinde öğle üzeri sebze halinde yangın çıkmıştır. Halin sağ tarafındaki dükkanların çatı arasında ve elektrik kontağından çıktığı anlaşılan yangın

¹⁸³⁴ "Müessif Bir Kaza", Haber, nr: 2797, 3 Temmuz 1947.

¹⁸³⁵ "Zübeyr Turunç Öldü", Haber, nr: 2798, 7 Temmuz 1947.

¹⁸³⁶ "Bayındırlık Otomobili Devrildi", Haber, nr: 2815, 8 Eylül 1947.

¹⁸³⁷ "Mantar Tabancaları", Haber, nr: 2806, 4 Ağustos 1947.

¹⁸³⁸ "Yangın", Haber, nr: 2070, 22 Nisan 1940.

¹⁸³⁹ "Yangın", Haber, nr: 2141, 9 Aralık 1940.

yalnız bu kısımdaki çatının yanmasıyla söndürülmüş, genişlemesine meydan verilmemiştir. Belediye Başkanı Kemal Askar'ın yangın esnasında itfaiyenin çalışmasını yakından incelemek için tehlikeli yerlere kadar geçmesinin herkesin dikkatini çektiği ifade edilmiştir. İtfaiye teşkilatı ve halktan bazı kişilerin de fedakar hizmetleri olduğu belirtilmiştir. Hal binası üzerinde İs Bankası gibi müesseselerin de bulunması telas uyandırmış ve bu daireler de bosaltılmış ama gerek bu kısma, gerek halin diğer kısımlarına hatta yanan çatı altındaki dükkanlara bile bir şey olmamıştır¹⁸⁴⁰.

12 Kasım 1944 tarihinde sabah 5,30'da adliye binasında bir yangın çıkmış, binanın üst iki katı tamamen yanmıştır. Mahzen olarak kullanılan alt kat kurtarılmış ve yangının civar binalara sıçraması önlenmiştir. Savcı ve zabıta tahkikata başlanan yangının çevrede derin acı uyandırdığı belirtilmiştir¹⁸⁴¹.

Arife günü Fakih Paşa Mahallesi'nde Turunç Konagi diye anılan büyük ve değerli binalar ile yakınındaki birkaç ev yanmıştır. Sehrin eski ve ünlü bir ailesine ait olan ve gerçekte bir değil 5-6 parça konaktan ibaret bulunan, birbirine çepeçevre bitişik yüksek ve çirali ahşap binaların yanması ile sehrin ortasında büyük duman ve alev sütunlarının yükseldiği ifade edilmiştir. Yangın bu büyük ahşap kütlelerin tutuşmasıyla çeşitli istikametlerden genişleme eğilimi göstermiş ve sehrin çok büyük bir kısmının yanacağı ve ateşin önüne geçilemeyeceği korkusu bas göstermiştir. Ateşin konagin üst katından çıkması söndürme işini güçleştirmiş ve ateşin atlama tehlikesini çoğaltmıştır. Nitekim yüzlerce metre ileriye düşen parçaların yeni tutuşmalara sebep olduğu görülmüştür. Belediye itfaiyesi, yardıma gelen asker, hava meydanı ve DDY ekipleri ile beraber çalışarak yangının genişlemesini önlemiştir. Yanan konak ve evlerde 13 ailenin oturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca saçakları ve duvarları tutularak tamamen veya kısmen yıkılmak suretiyle zarar gören evler de bulunmaktaydı. Belediye Başkanı yangının başlangıcında hemen sonra olay bölgesine gelmiştir. Vali ve komutan da yangın bölgesine kadar gelerek ilgilenmişlerdir. Enkaz arasından çıkarılan eski çivilerin 50-60 cm. büyüklüğünde olması ne kadar heybetli bir ahşap kütlelerinin tutuştuğunu göstermiştir¹⁸⁴². Yangından zarar görüp de durumları korunmaya değer görülen ailelere

¹⁸⁴⁰ "Halde Bir Yangın Çıktı", Haber, nr: 2305, 10 Ağustos 1942.

¹⁸⁴¹ "Adliye Binası Yandı", Haber, nr: 2532, 13 Kasım 1944.

¹⁸⁴² "Büyük Bir Yangın Bayramı Kara Geçirtti", Haber, nr: 2616, 13 Eylül 1945.

belediyenin öncülüğü ile çeşitli hayır cemiyetleri tarafından yardımlar yapılmıştır. Yardımsevenler Cemiyeti de 500 lira vermiştir¹⁸⁴³.

23 Kasım 1945 tarihinde Çavuşbas Mahallesi'nde bir evden yangın çıkmış genişlemesine meydan verilmeden söndürülmüştür¹⁸⁴⁴.

1947 yılı Mayıs ayı içinde Hacı Yahya Mahallesi'nden Hasan Uysal'a ait evde çıkan yangına yetisen itfaiye etrafa sıçramadan yangını söndürmüştür¹⁸⁴⁵.

2 Ekim 1945 tarihinde Karaağaç Bogazi sirtlarında kuruyan otlar yanmaya başlamıştır. Durumu gören bademlik bekçileri hemen belediyeye bilgi vermişlerdir. Basta itfaiye olmak üzere daga çikilmiş ve yangın söndürülmeye çalışılmıştır. Kısa bir zamanda genişleyen yangın belediyeyi telaslandırmış ve askeri kuvvetlerde de yardım temin edilmişse de itfaiye ve belediye amelelerinin devamlı çalışmaları sonunda askeri yardımlara ihtiyaç kalmadan ve bademliklere de bir zarar vermeden yangın söndürülmüştür¹⁸⁴⁶.

C. ADLI OLAYLAR

Gazetede hırsızlık, cinayet, görevi kötüye kullanma, kız kaçırma suçlarından başka özellikle 18 Ocak 1940 tarihinde yürürlüğe giren¹⁸⁴⁷ Milli Korunma Kanunundan sonra görülmeye başlanan kaçakçılık suçları da kaydedilmiştir.

1. Cinayetler

14 Ocak 1938 tarihinde Fakih Pasa Mahallesi'nde bir cinayet olmuş ve Osman Turunç bıçakla öldürülmüştür. Olaya zabita ve adliye tarafından el konulmuş, bes kişi suçlu görülerek tutuklanmıştır. Katilin eskiden yük arabası süren Kadir isminde bir genç olduğu ve olayın Kadir'in annesinin evinde geçtiği belirtilmiştir. Ceset olaydan sonra sokaga atılmış ve gelip geçenler tarafından görülerek polis devriyesine haber verilmiştir. İlk anda cinayetin kimin tarafından yapıldığına delil yok iken tahkikat sonucunda

¹⁸⁴³ “Yangından Zarar Görenlere Yardım”, Haber, nr: 2631, 5 Kasım 1945.

¹⁸⁴⁴ “Yangın”, Haber, nr: 2635, 26 Kasım 1945.

¹⁸⁴⁵ “Yangın”, Haber, nr: 2782, 12 Mayıs 1947.

¹⁸⁴⁶ “Hidirlik'daki Bademlik Bir Yangın Tehlikesi Atlattı”, Haber, nr: 2823, 6 Ekim 1947.

¹⁸⁴⁷ HAYTOGLU, a.g.e., s. 81.

belirlenmiştir¹⁸⁴⁸. Katil Kadir'e 18 sene ağır hapis cezası verilmiş fakat yaşı 21'den aşağı olduğundan cezası 15 seneye indirilmiştir. Kadir'in annesi ve kardesi beraat etmişlerdir¹⁸⁴⁹.

Sinanpaşa'da Afyonlu Keçeci Ahmet'i parasını almak maksadıyla boğarak öldüren İlyas ve Bayram hakkındaki idam hükmü 27 Haziran 1939 tarihinde infaz edilmiştir. İlyas'ın hükümet civarında, Bayram'ın da Yukarı Pazar parki önünde asıldıkları belirtilmiştir¹⁸⁵⁰. Afyon hapishanesinde birkaç idam mahkumu daha bulunduğu bildirilmiştir. Biri Çay'da bir genç kızı kandirip daga götürüp sonra suçunu örtbas etmek maksadıyla kızı öldüren İshaklı nahiyesinden Remzi Uzun'dur. Bu şahıs hakkında verilen idam hükmü gerçekleştirilmiştir¹⁸⁵¹. Diğerlerinin ise yol keserek adam öldürmüş oldukları belirtilmiştir¹⁸⁵².

23 Temmuz 1939 tarihinde Büyük Kalecik köyünde bir kadın vurulmuştur. Ev kapısı arkasından kilitli olduğu için penceresinden ateş edildiği anlaşılmış, olayı kadının kayınbiraderinin yaptığı tespit edilmiştir. Suç aleti olan çiftelyi bir çocuğun tasıdığı ve olay günü sabahın erken saati vakitsiz eve gelmiş bulunduğu belirtilmiştir. Çifteden çıkan paçavralar kadının yüzünü yakmış ve saçmalar beynine saplanarak ölümüne sebep olmuştur. Kadınla beraber yatan küçük çocuklara bir şey olmamıştır. Suçlunun çiftelyi pencereye dayayınca köpeklerden korunmak için açık bulundurduğu tetigin kazara ateş aldığı ve eve gelme amacının ekmek istemek olduğunu söylediği belirtilmiştir¹⁸⁵³.

20 Ağustos 1939 tarihinde şehrin merkez kahvesinde bir cinayet gerçekleşmiştir. Pazar tatili olması dolayısıyla silodaki işlerine gitmeyen iki hamalin sabahtan beri birkaç parti tavla oynadıkları ve öğleden sonra işi 25 kurusa paralı sekle çevirdikleri ifade edilmiştir. 20-22 yaş arasında olan bu hamallardan birisi Fehmi Civildak, diğeri de Ali İbili'dir. Ali'nin gözlerinin iyi görememesi atılan zarlari hızla görmesine engel olmakta ve zarların Fehmi tarafından çabuk kaldırılmasının sinirlenmesine sebep olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden çıkan tartışma birden büyüyerek Ali'nin hançere benzeyen ucu eğri bıçagini Fehmi'ye saplaması ile sonuçlanmıştır. Doktor ve zabita memurları derhal olay yerine gelmiş, Fehmi'nin ifadesi alınmaya imkan kalmadan öldüğü belirtilmiştir.

¹⁸⁴⁸ "Acikli Bir Cinayet", Haber, nr: 1817, 17 Ocak 1938.

¹⁸⁴⁹ "Ağır Cezada Bir Karar", Haber, nr: 1851, 26 Mayıs 1938.

¹⁸⁵⁰ "Keçeci Ahmet'i Bogarak Öldürenler Asıldılar", Haber, nr: 1958, 29 Haziran 1939.

¹⁸⁵¹ Haber, nr: 1958, 29 Haziran 1939; "Ölüm Cezası", Haber, nr: 1960, 17 Temmuz 1939.

¹⁸⁵² Haber, nr: 1958, 29 Haziran 1939.

¹⁸⁵³ "Kalecikte Genç Bir Kadın Vuruldu", Haber, nr: 1963, 27 Temmuz 1939.

Olay saat 15,00 sıralarında olmuş ve katilin nüfus kaydını tespit imkanı olmadığından yargılaması 21 Ağustos'a kalmıştır¹⁸⁵⁴. Afyon ağır ceza mahkemesinde gerçekleştirilen yargılaması sonucunda on sene ağır hapis cezasına mahkum edilmiştir. Ali'nin henüz 21 yaşını tamamlamamış olması ve maktul tarafından tahrik edilmiş bulunması cezasının bu miktarda tayinine sebep olduğu ifade edilmiştir¹⁸⁵⁵.

5 Aralık 1939 tarihinde Isıklar köyünde kapı önüne kül dökme yüzünden çıkan kavgada bir adam öldürülmüştür. Buna sinirlenip kavga çıkararak komsusunu öldürmüş olan suçlunun yakalandığı belirtilmiştir¹⁸⁵⁶.

27 Ocak 1940 tarihinde İsmail isminde bir delikanlinin ölmesi ile sonuçlanan bir olay gerçekleşmiştir. Katil Sabri Özkan'dır ve olayın bir kadın yüzünden çıktığı belirtilmiştir. Katil bıçağı ile beraber hemen yakalanarak Cumhuriyet savcılığına teslim edilmiş ve 28 Ocak'da da ağır ceza mahkemesince yargılaması yapılmıştır. Mahkemede 18 sene ağır hapse mahkum edilen Sabri'nin cezasına eskiden işleyip cezasını çektiği başka bir suç olduğundan dolayı 6 ay ağır hapis daha ilave edilmiştir¹⁸⁵⁷.

Bolvadin köy katiplerinden Mustafa Bodur ile arkadaşı Hüseyin Başkan gece yarısından sonra kapı kırmak suretiyle arabacı Kadir Keskin'in evine girmişlerdir. Hüseyin Başkan'in dışarıda beklediği, Mustafa'nın yukarıya çıkarak kocası evde olmayan kadının evine girdiği belirtilmiştir. Kötü niyeti anlayan kadın bıçağı Mustafa'nın göğsüne saplamıştır. Bunun üzerine iki suçlu kaçarak evden dışarı fırlamış iseler de Mustafa Bodur sokak ortasında ölmüştür. Kadının olayı jandarmaya haber vermesi üzerine Jandarma Hüseyin'i bularak adliyeye teslim etmiştir¹⁸⁵⁸.

1945 yılı Ekim ayı içinde şehirde bir cinayet gerçekleşmiştir. Bir aşçı dükkanında Inaz köyü eğitimci Hasan Koçak vurulmuştur. Bundan bir müddet önce Inaz köyünün önceki muhtarı Ali Güleç'in muhtarlık görevini suiistimal ettiği eğitimci Hasan Koçak tarafından ihbar edilmiş, yapılan tahkikat sonucunda suç u sabit görülen Ali Güleç muhtarlıktan uzaklaştırılmıştır. Bunun üzerine düşmanlık bağlayan Ali Güleç yegeni Salim Haydar'a tabanca vermiş, eğitimci Hasan'ı aşçı dükkanında 5-6 el ates

¹⁸⁵⁴ "Tavla Oynarken Çıkan Katil Hadisesi", Haber, nr: 1970, 21 Ağustos 1939.

¹⁸⁵⁵ "Katil Ali İbil 10 Sene Ağır Hapse Mahkum Oldu", Haber, nr: 1971, 24 Ağustos 1939.

¹⁸⁵⁶ "Isıklar Köyünde Bir Hiç Yüzünden Adam Öldürüldü", Haber, nr: 1999, 7 Aralık 1939.

¹⁸⁵⁷ "Bir Öldürme Vakası", Haber, nr: 2012, 29 Ocak 1940.

¹⁸⁵⁸ "Bolvadinli Bir Kadın Kendisine Taarruz Etmek İsteyen Bir Köy Katibini Öldürdü", Haber, nr: 2111, 19 Ağustos 1940.

etmek suretiyle vurdurtmuştur. Diğer sanık katilin enistesesi Mehmet Demir'in de Salim'i bu suça tahrik ve tesvik ettiği yargılama sonucunda sabit olmuştur. Bu üç sanıktan Ali Güleç ile Salim Haydar ölüm cezasına, Mehmet Demir de 15 sene ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. Yalnız katil Salim Haydar 21 yaşını doldurmadığından ölüm cezası 30 sene ağır hapis cezasına indirilmiştir¹⁸⁵⁹.

Merkeze bağlı Sipsin köyünde 23 Mayıs 1947 tarihinde Mehmet Karakoç ile aynı köyden Halil ve Hasan Koçak arasında manda vuruşurma meselesinden çıkan kavga sonucunda Mehmet Karakoç 7 yerinden yaralanarak öldürülmüş ve katiller yakalanarak tutuklanmıştır¹⁸⁶⁰.

1947 yılı Aralık ayının son haftası içinde Çavdarlı köyünde bir cinayet gerçekleşmiştir. Eski Pasa Camisi müezzini olan ve Murat Hoca adıyla bilinen 70 yaşlarında herkesin iyi ve temiz tanıdığı belirtilen bir kişi Çavdarlı'da imamlik yapmaktaydı. Bir gece sabah namazı için camiye giden hocanın hirsiz zaniyle vurulduğu bildirilmiştir. Yakın zamanlarda başka bir köyün camisinin soyulması üzerine bir kadın bu haberin etkisi altında kalarak gece camide isik görünce erkekleri camiye soyuyorlar diye uyandırmıştır. Erkekler de silahlanarak camiye kosmuşlar, bu sırada Murat Hoca minareye çıktığı için hirsiz zaniyle üstüne ates ederek öldürülmüştür. Köy minaresinin ahsap ve kısa olduğu belirtilmiştir¹⁸⁶¹.

2. Hirsizlik

Halde kasaplık yapan Salih ve Mehmet Sezgintürk kasalarından 1.089 lira ile 5 Resadiye altını, bir alyans yüzük ve iki çift gümüş bilezigin kaybolduğunu bildirmişler, olayın hangi gün olduğunu da tespit edememişlerdir. Emniyet teşkilatı iki saat sonra hirsizin Kara Katip Mahallesi'nden İsmail olduğunu tayin etmiş, hirsizi yakalamış ve çalınan seyleri evinin bacasındaki delikten çıkartmıştır. Paralar sahibine verilmiş, hirsiz da mahkemeye sevk edilmiş ve üç ay hapis cezasına mahkum olmuştur. Uluborlu Mehmet'in 200 lirasını asıran yankesici de otomobille yapılan takip sonucunda Bolvadin'de yakalanmıştır. 200 lira sahibine teslim edildiği gibi yankesici de adli takibat sonucunda 3 ay hapse mahkum olmuştur. Büyük bir disiplin ve düzen içinde

¹⁸⁵⁹ "Inaz Köyü Egitmenini öldürenler Ölüm Cezasına Mahkum Oldular", Haber, nr: 2630, 1 Kasım 1945.

¹⁸⁶⁰ "Sipsin Köyünde Bir Katil", Haber, nr: 2787, 29 Mayıs 1947.

¹⁸⁶¹ "Bir Köy İmamını Minarede Vurdular", Haber, nr: 2837, 29 Aralık 1947.

çalisan Afyon polisinden Cumhuriyet gazetesinde de basta Emniyet Müdürü Sükrü Saib Borhan olmak üzere bas komiser Ihsan Yigit ve bas komiser adayı Osman Akyüz ile bütün zabita memurlarından takdir ile bahsedildiği ifade edilmiştir¹⁸⁶².

1940 yılında Kurban Bayramı'ndan iki gün önce Uzun Çarsıda Hamdi Özkara'nın ticarethanesinden 2.200 lirayı asan bir para çalındığı bildirilmiştir. Hamdi Özkara bu parayı mendil içinde getirmiş ve kasasına koymak üzere iken gelen müşterilerini bekletmemek için bu işi erteleyerek paraları kösede duran masa üzerine bırakmıştır. Mesguliyet arasında bir süre parayı unutan ticarethane sahibi hatırladığı zaman yerinde olmadığını görmüş ve polise müracaat etmiştir. Polis çeşitli ihtimalleri dikkate alarak incelemeye başlamış ve Hamdi'nin yanında çalışan Dervis isminde bir adamdan şüphe ederek siki bir takip ve gözetleme yapılmıştır. Dervis'in olaydan bir gün sonra ticarethaneden küskün olarak ayrıldığı ve bir iki gün sonra da sehirden ayrıldığı belirtilmiştir. Kısa süre içinde çevre illerde birçok şehir, kasaba ve köye uğrayan Dervis'in Afyon polisi tarafından takip edildiği ve yaptığı fazla harcamaların tamamıyla tespit edildiği ifade edilmiştir. Çal'a giden Dervis'in arkasından yetişilmiş ve artık bu işi yaptığına tam kanaat oluştugundan tutuklanarak sehre getirilmiştir. Çalınan para da küçük bir eksikle ele geçirilmiştir¹⁸⁶³. Çallı Dervisin altı ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir¹⁸⁶⁴.

Uzun Çarsıda Tuhafiyeci İsmail'in dükkanından çeşitli tarihlerde cep saati ve tuhafiyeye esyasi çalan bir hirsiz zabita tarafından yakalanmıştır. Hirsizin çaldığı esyayı kimlere sattığı da tespit edilmiştir. Çalınmış esyayı bilerek satın alan kişiler hakkında da soruşturmaya başlandığı belirtilmiştir¹⁸⁶⁵.

1941 yılı Mayıs ayı içinde iki eve girerek esya ve para çalan bir hirsizin suç delilleriyle beraber yakalandığı belirtilmiştir¹⁸⁶⁶. Aynı tarihlerde İzmir'de önemlice bir miktarda para çalarak Afyon'a geldiği belirtilen bir hirsizin yakalanarak İzmir zabitasına teslim edildiği ifade edilmiştir¹⁸⁶⁷.

¹⁸⁶² "Polisimizin Muvaffakiyeti", Haber, nr: 1855, 9 Haziran 1938.

¹⁸⁶³ "Vilayetimiz Polisin Büyük Bir Muvaffakiyeti", Haber, nr: 2012, 29 Ocak 1940.

¹⁸⁶⁴ "Dervis Altı Ay Hapse Mahkum Oldu", Haber, nr: 2060, 29 Mart 1940.

¹⁸⁶⁵ "Bir Hirsiz Yakalandı", Haber, nr: 2061, 1 Nisan 1940.

¹⁸⁶⁶ "Zabitamizin İki Muvaffakiyeti", Haber, nr: 2183, 19 Mayıs 1941.

¹⁸⁶⁷ "Zabitamizin İki Muvaffakiyeti", Haber, nr: 2183, 19 Mayıs 1941.

1942 yili Haziran ayi içinde çarsida alisveris bahanesiyle girdikleri dükkanlarda hirsizlik yapan sebeke polisçe yakalanmistir. Dokuz ticarethaneden mal çalindigi anlasilmis, bunlardan baska kadin çeyizleri, erkek ve kadin elbiseleri, çeşitli cinsten 33 parça esya sebekeye yapılan baskin sonucunda ele geçirilmistir. Hirsizlerin Tekirdag'ın Çorlu kazasi nüfusunda kayitli Hüseyin isminde bir erkekle, Nefise, Ayse ve Fatma adlarında üç kadin olduklari ortaya çikmis ve yapılan durusmada ikiser sene ikiser ay hapislerine karar verilmistir. Mahkumların aslen Çingene olduklari belirtilmistir¹⁸⁶⁸.

Aslen Bulgaristanli olup Çorlu kazasinda kayitli bulunan Afyon Elpirek köyünde çadırdaki oturan Nefise ve Hasan Alkar, Ayse ve Ferah Gökür, Hüseyin Atilla evindeki sahişların Afyon'da farklı yerlerde hirsizlik yaptiklarından suçüstü yakalanarak haklarında inceleme yapıldigi belirtilmistir. Üzerlerindeki esyalar adliye emanet dairesine alinarak kayit edilmistir. Bu esyaların kimlere ait olduğu bilinmediginden bir ay zarfinda sahişleri Afyon cumhuriyet savciligina müracaat etmezlerse kanuni işlem yapılacağı ilan edilmistir¹⁸⁶⁹.

Şehirde herkesin ilgisini uyandırdigi belirtilen yargilama sonucunda hirsiz sebekesinden ve ise karismis olan diğerkisilerden Izmirli Nazmi Aydınç 10 sene ağır hapse ve 5.000 lira ağır para cezasina, kamu hizmetinden mahrumiyete ve kanuni kisitlilik altına alınmaya, Süreyya Talay ile Osman Topfisenk 6 sene 8 ay ağır hapse ve 3.333 lira 40 kuruş ağır para cezasina ve geçici olarak kamu hizmetinden mahrumiyete, Tosun Aydınç ile Hasim Helvacioğlu 5 sene ağır hapse ve 2500 lira ağır para cezasina, Mustafa Rende, Vacit Tangüder, Ahmet Rasim ve Salih Tirman 3 sene 4 ay ağır hapse ve 1.666 lira 70 kuruş ağır para cezasina mahkum edilmislerdir. Hirsizlik malini bilerek satın almış olanların evrakinin, satışın yapıldigi Usak ağır ceza mahkemesine gönderilecegi ve mahkumlar arasında Afyonlu bulunmadigi ifade edilmistir¹⁸⁷⁰.

1945 yılında Degirmen Ayvali köyünden Nuri Bey köyüne gitmekte olan bir Samsunlu'nun yolda soyulduğu ve jandarma tarafından soyguncuların hemen yakalandigi bildirilmistir¹⁸⁷¹.

¹⁸⁶⁸ “Bir Hirsiz Sebekesi Yakalandi”, Haber, nr: 2288, 8 Haziran 1942.

¹⁸⁶⁹ Haber, nr: 2336, 30 Kasim 1942.

¹⁸⁷⁰ “Muhakemenin Sonu”, Haber, nr: 2463, 6 Mart 1944.

¹⁸⁷¹ “Bir soygunculuk”, Haber, nr: 2638, 6 Aralik 1945.

Sabikalılardan Sükrü Pancar ile arkadası Ihsan Tunç'un 1 Agustos 1945 tarihinde hayvan pazarında Halil Özbek'in 635 lirasını almışlardır. Olayı haber alan zabita harekete geçerek bir saat içinde her iki kişiyi üzerinde asırılan paradan 562,5 lirası ile yakalamışlardır¹⁸⁷².

1946 yılında şehre at satmak için gelen bir köylünün elinden atını yürüyüsüne bakayım diye aldığı ve atı hızla sürerek uzaklaştığı ve ortadan kaybolduğu belirtilmiştir. Kaçağın teshis edilebildiği ve zabitanın takibat yaptığı bildirilmiştir¹⁸⁷³.

7 Eylül 1947 tarihinde Şehir Gazinosu bitişindeki Sen Fotograf evinin camları kırılarak içeriye girilmiş, sekiz fotoğraf makinesi, iki eski ceket ve bir çanta çalınmıştır. Zabita hirsizleri yakalamış ve adalete teslim etmiştir. Çalınan makinelerin spor alanına hirsizler tarafından gömüldüğü ve oradan çıkarılırken yakalandığı belirtilmiştir¹⁸⁷⁴. Ayrıca Bayındırlık Dairesi ile Kadınana Okulundan palto ve manto çalan yabancı ve sık kıyafetli bir hirsizin istasyonda yakalandığı bildirilmiştir¹⁸⁷⁵.

Şehirdeki DHY meydanında kurulacak hangar için gelen ve meydana bulunan önemli miktarda malzeme içinden çinko levhalardan bir kısmı Emirdağ'da jandarmalar tarafından yakalanmıştır. Üzerindeki yazılardan Devlet Hava Yollarına ait olduğu anlaşılması üzerine çinko levhalar şehre getirilmiştir. Bunların ne zaman ve ne şekilde, kimler tarafından çalındığı hakkında Münakalat Vekaleti müfettişleri tarafından inceleme yapıldığı ifade edilmiştir¹⁸⁷⁶.

3. Kavga ve Yaralamalar

29 Eylül 1938 tarihinde hükümet meydanında Kumartaslı bir köylü kendi köyünden iki kişi ile muhtar değişmesi hakkında tartışırken sinirlenerek karsisindikileri bıçakla kovalamaya başlamıştır. Bu sırada polis memurları gelmiş ve bıçağını alarak tutuklamışlardır. Suçlu şikayetçi ve şahitlerle beraber hemen adliyeye sevk edilmiştir. Asliye ceza mahkemesi olayı ağır ceza mahkemesinin görevi gördüğünden 1 Ekim'de ise ağır cezada bakılmış, hazır bulunanlardan başka kavganın ilk safhasında bulunduğu

¹⁸⁷² "Zabitamızın Önemli Bir Basarısı", Haber, nr: 2605, 2 Agustos 1945.

¹⁸⁷³ "Bindi, Kaçtı", Haber, nr: 2698, 8 Temmuz 1946.

¹⁸⁷⁴ "Foto Senden Hirsizlik Edenler Yakalandı", Haber, nr: 2815, 8 Eylül 1947.

¹⁸⁷⁵ "Palto Hirsizi", Haber, nr: 2833, 1 Aralık 1947.

¹⁸⁷⁶ "Hava Yolları Meydanından Hirsizlik", Haber, nr: 2836, 22 Aralık 1947.

anlasılan köy imami ile diger bir sahidin dinlenmesi için yargilama 26 Eylül'e ertelenmistir¹⁸⁷⁷. Yargilamada sahitlerden olayi tamamiyla görmüs olanlar suçlunun biçagi birkaç defa sokmak imkani elde ettigi halde bu firsattan istifade etmedigini söylemişlerdir. Bunun üzerine mahkeme olayda öldürme niyeti olmadigina kanaat getirmis ve suçluyu 20 gün hapse, bir gün hafif para cezasina mahkum etmistir¹⁸⁷⁸.

1939 yılı Nisan ayi içinde bir düğün evinde çıkan olayda tehlikeli sekilde yaralanarak hastaneye nakledilen Ahmet isimli bir kisi aldigi yaranin etkisiyle vefat etmistir¹⁸⁷⁹.

15 Eylül 1939 tarihinde evinden dairesine gelmekte olan Doktor Cavit bir saldiriya ugramis, Hükümet Meydaninda beklemekte olan Ahmet Uras tarafından basindan yaralanmistir. Ahmet Uras bir süreden beri kendisinin frengi oldugu düşüncesini tasimaya baslamis ve hükümet doktorluguna müracaatta bulunmustur. Bunun üzerine hastanede kani muayene edilmiş fakat sonuç olumsuz çıkmistir. Bu cevap üzerine de içi rahatlamayan Ahmet Uras'ın ikinci muayenesinde süpheli bir durum görüldüğünden her ihtimale karsi tedavisine baslanmistir. Tedavi sirasinda kendisine tibbi miktardan fazla ilaç siringa edilmesini ısrarla isteyen genç bu arzusunu yaptıramayınca doktora kin baglamis ve beraberinde getirdigi uzun demir parçasini Doktor Cavit'in basina indirmistir. Doktor bu ani darbe ile kendisini kaybetmiş, o sirada hükümet merdivenlerinden inmekte olan Lütfü Bozkurt tarafından gencin saldiriya devam etmesi engellenmistir. Tutuklanan gencin üzerinde bir de uzun sis bulunmustur. Cavit'in ne kadar zamanda iyilesecegi tespit edilemediginden Ahmet Uras mahkemeye verilememistir. Sorgu hakimligince ilk incelemenin yapıldigi belirtilmistir¹⁸⁸⁰.

10 Subat 1940 tarihinde kasap Ali Urbay sirtindan yaralanmış ve kendisinin amcazadesi Hüseyin Gedik tarafından yaralandigini iddia etmistir. Zabita hemen ise el koyarak sorusturmaya baslamis, bu arada sanigin da yaralinin da sarhos olduklari ve eski bir intikam hissi mevcut oldugu tespit edilmistir. Doktor yaralinin kaç günde iyilesecegi hakkında kesin bir rapor veremedigi için yargilamaya bakilamamistir. Bu arada yarali cumhuriyet savciligina bir dilekçe vererek kendisini yaralayanin amcazadesi degil bizzat amcasi oldugunu bildirmistir. İlk sorusturma esnasinda sanik

¹⁸⁷⁷ "Bir Köy Kavgasının Sehirde Cereyan Eden Biçakli Safhası", Haber, nr: 1886, 26 Eylül 1938.

¹⁸⁷⁸ "Hükümet Önünde Biçak Çeken Mahkum Oldu", Haber, nr: 1888, 3 Ekim 1938.

¹⁸⁷⁹ "Düğün Evinde Yaralanan Genç Vefat Etti", Haber, nr: 1935, 10 Nisan 1939.

¹⁸⁸⁰ "Hükümet Doktoru B. Cavit Bir Tecavüze Ugradi", Haber, nr: 1978, 18 Eylül 1939.

suçunu itiraf etmiş ve diğer bazı şahısların da ifadesi alınmıştır. Yapılan iddia üzerine yeniden soruşturma yapıldığı ifade edilmiştir¹⁸⁸¹.

Nuh ve Serban köyleri arasında çok eskiden beri süren bir arazi anlaşmazlığı bulunmaktaydı. Bu anlaşmazlık iki köy halkından bazıları arasında silahlı bir çarpışmaya sebep olmuş, Sandıklı kazasına bağlı Akharım köylüleri de ise karışmıştır. Birkaç yaralı bulunan olaya jandarma ve adliye el koymuş, suçlular tutuklanmıştır¹⁸⁸².

24 Temmuz 1940 tarihinde Kasap Osman Bozoklu Hal civarındaki dondurmacı dükkanında otururken fazla sarhosluk eserleri göstermiş ve bazı tecavüzkar hareketlerde bulunmuş, bu arada gazoz siselerini dükkanda bulunanların üzerine atmıştır. O civarda bulunan bekçi, Osman'ı dışarı çıkarmış ise de karakola götürmek isteyince siddetli muhalefetine maruz kalmıştır. Osman bu arada cebinden çıkardığı ustura ile bekçiyi yaralamış ve ortadan kaybolmuştur. Zabita işi haber alınca hemen Osman'ın bulunabileceği yerlerde tertibat almış ve evinin etrafı da gözetlenmeye başlanmıştır. Evden çıkan Osman'a durmasını ihtar eden ikinci bekçi de yine ustura ile karşılık görmüş ve o da yaralanmıştır. Bu esnada polis memurlarından birisi Osman'ı tutuklamak için atılmıştır. Osman memura da ustura ile saldırarak yaralamış, memuru altına alarak onu kendisini müdafaa için silah kullanmaya mecbur etmiştir. Sonuçta saldırgan çeşitli yerlerinden tehlikeli şekilde yaralanmış ve diğer yaralılarla beraber hastaneye sevk edilmiştir¹⁸⁸³.

16 Ekim 1947 tarihinde Doğu Kahvesinde garson Ali ile kasap Ahmet Bozok arasında çıkan ağız kavgası sonunda Ahmet Bozok'un garson Ali'yi kulak ve kafasından yaraladığı, yaralanan Ali'nin de Ahmet Bozok'u sekiz dokuz yerinden ağır surette yaraladığı bildirilmiştir. Yaralının Devlet Hastanesine kaldırıldığı, Ali'nin de tutuklandığı belirtilmiştir¹⁸⁸⁴.

19 Eylül 1947 tarihinde arabacı Mehmet Yıldırım'ın faytonuna binen bas komiser Tahir, komiser yardımcısı Kerim ve polis Sevki Mecidiye Mahallesi'ne gitmişler, oradan yanlarına aldıkları Habibe isimindeki bir kadınla Muttalip bağlarına gitmişlerdir. Bağ bekçisine zorla Mihriogullarına ait bağ evini açtırarak sabaha kadar

¹⁸⁸¹ “Bir Yaralanma Vakası”, Haber, nr: 2022, 14 Subat 1940.

¹⁸⁸² “60 Senelik Arazi Davası Bir Müsademeye Sebep Oldu”, Haber, nr: 2068, 17 Nisan 1940.

¹⁸⁸³ “Sarhosluk Yüzünden Kanlı Bir Vaka”, Haber, nr: 2104, 29 Temmuz 1940.

¹⁸⁸⁴ “Yaralama”, Haber, nr: 2827, 20 Ekim 1947.

içki içip eğlenmişler ve sabaha karşı araba ile şehre dönerken yolda arabacıyı dövmüş ve tabanca ile tehdit ettikten sonra mezarlık yanında arabadan inmiş ve yaya olarak şehre dönmüşlerdir. Dövülen arabacı ve bag sahibi vilayet ve adliyeye müracaat ederek sanıklar hakkında ceza tayini istemistir. Emniyetçe olay yerine gidilerek sanıklar hakkında takibata başlanmıştır. Bu çirkin hadisenin çevrede üzüntüyle karşılandığı ifade edilmiştir¹⁸⁸⁵. Bu olay üzerine vali Ziya Tekeli'nin Haber gazetesine yazdığı yazıda "Mutalıp bağlarında işlenen suçta vilayetçe el konmuş, yapılan tahkikat sonunda izinli ve İzmir mürettebatından olan polis memuru Sevki Erkmen'in bu suçu islediği fakat vazife ile ilgisi bulunmadığı anlaşılmış, kanuni gereği yapılmak üzere tahkikat evrakı Cumhuriyet savcılığına verilmiştir. Polis divanınca da ayrıca idari karar ittihaz edileceği tabii bulunmuştur"¹⁸⁸⁶ diyerek olayın sonucunu açıklamıştır.

4. Kaçakçılık

18 Ocak 1940 tarihinden sonra çıkan Milli Korunma Kanunu'ndan sonra gazetede kaçakçılık haberleri yoğun miktarda yer almaya başlamıştır. Kaçakçılığı yapılan şeyler gıda maddeleri, kumas, barut, fisek, lastik ve tekel maddeleri idi.

1940 tarihinde kesme seker¹⁸⁸⁷, 1941 tarihinde barut ve fisek¹⁸⁸⁸, buğday¹⁸⁸⁹, pirinç, seker, lastik, nakis kukası¹⁸⁹⁰, kahve¹⁸⁹¹, lastik¹⁸⁹² kaçakçılığı kaydedilmiştir.

1942 tarihinde lastik¹⁸⁹³, alaca¹⁸⁹⁴, tekel mali¹⁸⁹⁵, arpa ve buğday¹⁸⁹⁶, yapagi¹⁸⁹⁷, gaz yagi, kibrit¹⁸⁹⁸, sigara, mektupluk kagit¹⁸⁹⁹, ekmek¹⁹⁰⁰, kaymakli seker¹⁹⁰¹, seker¹⁹⁰²,

¹⁸⁸⁵ "Çirkin Bir Hadise", Haber, nr: 2819, 22 Eylül 1947.

¹⁸⁸⁶ Haber, nr: 2820, 25 Eylül 1947.

¹⁸⁸⁷ "Bir Seker Davası Beraatla Neticelendi", Haber, nr: 2040, 6 Mart 1940.

¹⁸⁸⁸ Haber, nr: 2210, 21 Ağustos 1941.

¹⁸⁸⁹ Haber, nr: 2211, 25 Ağustos 1941.

¹⁸⁹⁰ Haber, nr: 2250, 26 Ocak 1942.

¹⁸⁹¹ Haber, nr: 2337, 3 Aralık 1942.

¹⁸⁹² Haber, nr: 2338, 7 Aralık 1942.

¹⁸⁹³ Haber, nr: 2255, 12 Subat 1942.

¹⁸⁹⁴ Haber, nr: 2256, 16 Subat 1942.

¹⁸⁹⁵ Haber, nr: 2257, 19 Subat 1942.

¹⁸⁹⁶ Haber, nr: 2259, 26 Subat 1942.

¹⁸⁹⁷ Haber, nr: 2263, 12 Mart 1942.

¹⁸⁹⁸ Haber, nr: 2264, 16 Mart 1942.

¹⁸⁹⁹ Haber, nr: 2334, 23 Kasım 1942.

¹⁹⁰⁰ Haber, nr: 2337, 23 Aralık 1942.

¹⁹⁰¹ Haber, nr: 2351, 28 Ocak 1943.

¹⁹⁰² Haber, nr: 2352, 1 Subat 1943.

tuz, kaymakli seker¹⁹⁰³, mese kömürü¹⁹⁰⁴, kesme seker¹⁹⁰⁵, mazot¹⁹⁰⁶, maden kömürü¹⁹⁰⁷ kaçakçılığı kaydedilmiştir.

1943 tarihinde pirinç¹⁹⁰⁸, çay, sabun, tereyağı¹⁹⁰⁹, raki, gaz yağı¹⁹¹⁰, akide sekeri¹⁹¹¹, basma kumasi¹⁹¹², yogurt¹⁹¹³, alaca basması¹⁹¹⁴, kaput bezi, tuz¹⁹¹⁵, sigara¹⁹¹⁶, balık, ekmek¹⁹¹⁷ kaçakçılığı kaydedilmiştir.

1944 yılında ilaç, benzin¹⁹¹⁸, gazyağı¹⁹¹⁹, ekmek¹⁹²⁰, peynir¹⁹²¹, mermi, buğday¹⁹²², kadın çorabı, tirpan¹⁹²³, hashas yağı¹⁹²⁴ kaçakçılığı kaydedilmiştir.

1945 yılında hashas yağı¹⁹²⁵, ilaç¹⁹²⁶, makara ve zeytinyağı¹⁹²⁷, çivi¹⁹²⁸, et¹⁹²⁹, basma kumasi¹⁹³⁰ kaçakçılığı kaydedilmiştir. 1946 yılında sarap¹⁹³¹ kaçakçılığı kaydedilmiştir. Bu maddelerden başka ev kirasını fazla almak, görevi mazeretsiz terk etmek, mahsulünden devlet hissesini vermemek, etiketsiz mal satmak gibi yollarla da kaçakçılık yapıldığı kaydedilmiştir.

¹⁹⁰³ Haber, nr: 2383, 20 Mayıs 1943.

¹⁹⁰⁴ Haber, nr: 2385, 27 Mayıs 1943.

¹⁹⁰⁵ Haber, nr: 2388, 7 Haziran 1943.

¹⁹⁰⁶ Haber, nr: 2391, 17 Haziran 1943.

¹⁹⁰⁷ Haber, nr: 2417, 16 Eylül 1943.

¹⁹⁰⁸ Haber, nr: 2352, 1 Subat 1943.

¹⁹⁰⁹ Haber, nr: 2362, 8 Mart 1943.

¹⁹¹⁰ Haber, nr: 2363, 11 Mart 1943.

¹⁹¹¹ Haber, nr: 2364, 15 Mart 1943.

¹⁹¹² Haber, nr: 2365, 18 Mart 1943.

¹⁹¹³ Haber, nr: 2368, 29 Mart 1943.

¹⁹¹⁴ Haber, nr: 2370, 5 Nisan 1943.

¹⁹¹⁵ Haber, nr: 2374, 19 Nisan 1943.

¹⁹¹⁶ Haber, nr: 2380, 10 Mayıs 1943.

¹⁹¹⁷ Haber, nr: 2411, 26 Ağustos 1943.

¹⁹¹⁸ Haber, nr: 2450, 20 Ocak 1944.

¹⁹¹⁹ Haber, nr: 2452, 27 Ocak 1944.

¹⁹²⁰ Haber, nr: 2453, 31 Ocak 1944.

¹⁹²¹ Haber, nr: 2454, 3 Subat 1944.

¹⁹²² Haber, nr: 2476, 20 Nisan 1944.

¹⁹²³ Haber, nr: 2532, 13 Kasım 1944.

¹⁹²⁴ Haber, nr: 2552, 25 Ocak 1945.

¹⁹²⁵ Haber, nr: 2594, 25 Haziran 1945.

¹⁹²⁶ Haber, nr: 2628, 25 Ekim 1945.

¹⁹²⁷ Haber, nr: 2632, 8 Kasım 1945.

¹⁹²⁸ Haber, nr: 2646, 7 Ocak 1946.

¹⁹²⁹ Haber, nr: 2651, 24 Ocak 1946.

¹⁹³⁰ Haber, nr: 2653, 31 Ocak 1946.

¹⁹³¹ Haber, nr: 2682, 13 Mayıs 1946.

5. Diğer Adli Olaylar

1938 yılı Mart ayı içinde bir belediye memuruna görevi sırasında hakaret suçundan ceza mahkemesine sevk edilen eczacı Hüseyin Bayer'in yargılanmasında şahitlerin ifadelerinde söylediklerinin eczanenin durumuna uyup uymadığının yerinde incelettirileceği belirtilmiştir¹⁹³².

Çalışlar köyünden bir deli 19 Ağustos 1938 tarihinde Mevlevi Camisine girmiş ve namazdan sonra saklanarak içeride kalmıştır. O gece ve ertesi günü geç vakte kadar camide kalan deli büyük avizeyi kırmış, samdanlardan bazı gümüş parçalar çıkarmış ve makberlerden eline geçirdiği eski bir külâhi basına giyerek minbere kurulmuştur. İsitilen gürültü üzerine yakalanan deli sorgusu yapılırken dede olmak istediğini söylemiş, adliyece muayenesinin yapılması için vilayet sihiye heyetine gönderilmiştir¹⁹³³.

1938 yılında haneye tecavüz, silah göstermek ve yakalandığı zaman da zabıtaya hakaret etmek suçlarından dolayı ağır ceza mahkemesine sevk edilen bir yargılanmış ve haneye tecavüz sabit görülmeyle diğer suçlarından dolayı bir ay bes gün hapse mahkum olmuştur¹⁹³⁴.

Karaman Mahallesi'nden Hasan isminde bir kişi hakkında küçük bir kız çocuğunun irzina geçmek suçuyla takibat yapılmaya başlanmıştır. Kızın nüfusa kaydı olmadığı anlaşıldığından isin sonuçlanması mümkün olmamıştır. Nüfus kaydı yapılacak ve tutuklanan suçlu yargılanacaktır. Olayın şehirde büyük bir nefret uyandırdığı ifade edilmiştir¹⁹³⁵.

15 Ocak 1942 tarihinde Hacı Cafer Mahallesi halkından Mehmet Çakır'ın evinde aynı mahalleden Mehmet Dagduman, Ali Lafçi ve Kayadibi Mahallesi'nden Süleyman Boyacı kabakla esrar çekmekte iken yakalanmışlar ve adliyeye teslim edilmişlerdir. Suçlular tutuklanmış ve esrar adli tip kurumuna gönderilmiştir. Mahkemenin gelecek cevaptan sonra yapılacağı belirtilmiştir¹⁹³⁶.

¹⁹³² “Bir Hakaret Davası”, Haber, nr: 1828, 7 Mart 1938.

¹⁹³³ “Bir Akli Kaçığın Yaptıkları”, Haber, nr: 1876, 22 Ağustos 1938.

¹⁹³⁴ “Ağır Cezada Bir Meshut Suç”, Haber, nr: 1892, 17 Ekim 1938.

¹⁹³⁵ “Umumi Nefret Uyandıran Bir Hadise”, Haber, nr: 2090, 10 Haziran 1940.

¹⁹³⁶ “Esrar İçenler Kabaklarıyla Beraber Yakalandılar”, Haber, nr: 2250, 26 Ocak 1942.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile ülkede her alanda sistemli değişiklikler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Zaten cumhuriyetin kuruluş yıllarının en önemli problemi de cumhuriyeti ve temel ilkelerini halka tanıtmak ve benimsetmektir. Yeni bir siyasi rejimin yer aldığı ülkede kuskusuz her alanda eğitime büyük önem verilmiştir. Bunun sadece merkezi idare mekanizmasının çalışmasıyla gerçekleşmesinin güç ve yetersiz olacağı düşünülerek halkevleri, parti tasra teşkilatları, spor kulüpleri ve yayın organları hayata geçirilmiştir.

Gazete ve dergilerin kitle iletişim araçlarının günümüzdeki gibi teknolojik üstünlük ve yaygınlık tasımadığı 1930-1940'li yıllarda halkı bilgilendirme ve yönlendirmede büyük rolü olmuştur. Atatürk'ün "Basın bir milleti aydınlatma, ona doğru yolu göstermede, bir milletin muhtaç olduğu fikri gıdayı vermekte özetle bir milletin ortak yönde yürümesinin sağlanmasında basın baslibasına bir kuvvet, yol göstericidir" sözü de Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirilmek istenen hedefler için basının ne kadar önemli bir güç sayıldığının göstergesidir. Atatürk ilke ve inkılaplarının ışığında halkı eğitmek, bu ilkeleri geniş kitlelere benimsetmek Cumhuriyet basının temel amacı olmuştur.

Bu doğrultuda ulusal ve yerel basın faaliyetleri artmıştır. Hükümet yanlısı yayın yapan ve "Ulusal Basın" olarak adlandırılan gazetelerin yanı sıra yerel gazetelerde ülke genelinde rejim ve inkılapların toplum tarafından benimsenmesi için çalışmalarda bulunmuşlardır. Böyle bir ortamda Afyon'da da "CHP'nin yarı resmi yayın organı" olarak Haber gazetesi yayınlanmaya başlanmıştır. Gazetede yer alan haberler incelendiğinde devrin siyasi görüşüne muhalif fikirlere yer verilmediği görülmüştür. 25 Temmuz 1931 tarihinde yürürlüğe giren Matbuat Kanunu'nun en önemli maddesi "Memleketin umumi siyasetine dokunacak nesriyattan dolayı icra vekilleri heyeti kararı ile gazeteler, mecmualar muvakkaten tatil olunabilir... Bu suretle kapatılan bir gazetenin mesulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz." idi. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere hükümetin basın üzerinde denetimini arttırarak, tek parti yönetiminin güdümü altına almaya çalıştığı bu baskılı bir ortamda muhalif yayın yapmak hemen hemen imkansızdı.

Haber gazetesinde yer alan haberlerin ortak noktası şehrin genel durumu ve çalışmalaridir. Halkevi, belediye ve valilik faaliyetleri ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Tiyatro gösterileri, köy gezileri, sağlık taramaları, hasta ve fakir halka, öğrencilere yardım, ziraatla ilgili bilgilendirme toplantıları, gençleri spora yönlendirme gibi faaliyetlerde bulunan Afyon halkevi merkez, ilçe ve köylerdeki halkın her yönden gelişmesi için çalışmıştır. Bu çalışma ve etkinliklerini gazete aracılığıyla halka duyurmuş, katılım için ilanlar vermiştir. Tüm yurt genelinde bayındırlık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği dönemde Afyon'da da imar faaliyetlerine önem verilmiştir. Resmi bina yapımından başka yol, kaldırım, baraj inşaatları da yapılmıştır. Belediye ve valilik tarafından yapılan imar faaliyetleri gazete sayfalarında çokça yer almıştır. Şehrin altyapı sorunları olarak sayabileceğimiz elektrik, su durumu hakkındaki çalışmalar halkla paylaşılmış, hatta okuyuculardan bazı konularda fikir önerilerinde bulunmaları istenmiştir.

Gazetede resmi bayram kutlamaları da önemli ölçüde yer almıştır. Özellikle şehrin kurtuluş günü ve 30 Ağustos Zafer Bayramı ülke genelinde gelen ziyaretçiler ile şehir için önemli günler olarak kutlanmıştır. 23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim kutlamaları çerçevesinde yapılan resmi törenler ve çeşitli etkinlikler de gazetede yer almıştır.

İncelenen dönemde sosyal yardımlaşmanın da önem kazandığı görülmüştür. Ülke genelinde olan depremlere yapılan yardım çağrıları ve kampanyaları, şehirdeki muhtaçlara yapılan yardım duyurularına gazetede sıkça yer verilmiştir. Bunlardan başka şehirde kurulan Fukaraya Yardım Cemiyeti, Yardımseven Bayanlar Cemiyeti, Afyon Okutma ve Yardım Cemiyeti gibi cemiyetler ile Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kurumların Afyon subelerinin faaliyetleri de yer almıştır. Bu kuruluşlar düzenledikleri müsamereler, balo, esya piyangoları ile hem şehirde kültürel hayatta hareketlilik yaratmışlar hem de topladıkları paralarla ihtiyaç sahiplerine yardım etmişlerdir.

Eğitim konusunda en çok dile getirilen konu bina eksikliği olmuştur. Bu konuda halktan gelen şikayetlere yer verilmiş, eski binalar tadilat yapılarak okul olarak kullanıma açılmıştır. Ayrıca mevcut eğitim sorunlarına çözüm önerileri de yapılmıştır. Bunun yanında açılan yeni okullar, okullardaki eğitim öğretim faaliyetleri ve düzenlenen etkinliklere de sıkça yer verilmiştir. Dönemde örgün eğitimin yanında

yaygın eğitime de önem verildiği görülmektedir. Hemen her konuda halka verilen konferanslar, resim-el işi, hastabakıcılık, okuma-yazma kursları ile kültürel seviye yükseltilmeye çalışılmıştır.

Şehirde sportif faaliyetler birkaç dala sınırlı kalmamış, birçok alanda sürdürülmeye çalışılmıştır. Dönem şartları gereği mevcut alt yapı eksikliği valilik, belediye ve halkevi tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Futbol, atletizm, güreş, boks, bisiklet, avcılık, atıcılık, salon sporları gibi dalların haberleri gazete sayfalarında sıkça yer almıştır. Komşu şehirler ile birlikte düzenlenen turnuvalar, müsabakalar ve gidip gelmeler ile hem spor faaliyetleri gerçekleştirilmiş, hem de kültür alışverişinde bulunulmuştur.

Gerek bir kavsak noktası olması dolayısıyla, gerekse Ankara yolu üzerinde olması dolayısıyla şehre çok sayıda vekil, mebus uğramıştır. Bunlardan başka tiyatro grupları, bilim adamları da gelmiş ve şehirde kültürel ve sanatsal etkinlikler gerçekleştirmişlerdir.

İncelenen dönemde Afyon'un genel ekonomik yapısı tarım ve hayvancılığa dayanmakta idi. Dolayısıyla bu konudaki hizmetleri gazete sayfalarında sıkça görmek mümkündür. Hava durumu ve ürün durumundan bilgilendirici makalelere kadar her konuda bir bilinç oluşturmaya çalışılmıştır denilebilir. Sanayi ve ticaret konusunda da özel teşebbüsler desteklenmiş, şehirde gerek yeni sanayi dalları oluşturularak, gerekse eski sanayi dallarının canlandırılarak faaliyette bulunulmuştur. Ayrıca halkın da tasarrufa yönlendirildiği gazetede çıkan ilanlardan ve Ulusal Ekonomi Kurumu tavsiyelerinden anlaşılmaktadır.

Şehirdeki adli olaylar da gazete sayfalarında sıkça yer almıştır. Hırsızlık, cinayet, kavga haberlerinin yanında kaçakçılık haberleri de yer almıştır. II. Dünya Savaşı dolayısıyla ülkenin içinde bulunduğu durum şehre de yansımış ve çok sayıda kaçakçılık olayı kaydedilmiştir. Milli Korunma Kanunu gereğince ceza alan kişiler ve aldıkları cezalar gazetede ilan edilmiştir.

Sağlık hizmetlerinin günümüzdeki gibi modern şartlarda yürütülemediği bu dönemde halk bulasıcı hastalıklardan dolayı büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Gazetede verilen haberlerle halk sağlık hizmetleri konusunda aydınlatılmış, kurulan sağlık kuruluşları ile ilgili haberler ön plana çıkarılmıştır. Bu haberler yanında uzman

kisiler tarafından yazilan makaleler ile de halka saglik konusunda pratik bilgiler verilmistir. Halkin bilinçlendirilmesinin yani sira bulasici hastalıklara karsi okullarda yapılan asi faaliyetleri, sehre gelen ilaç duyurulari da gazetede yer almistir.

Bu arastirmada 1938-1948 yillari arasinda Afyon'un siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vb. hayatini olusturan ve yön veren politikalar ortaya konulmustur. Çalışmanın devamı olarak 1960'li yıllarda çıkmaya baslayan Türkeli ve Kocatepe gazeteleri ile 1989 tarihinde yayın hayatına baslayan Zafer gazeteleri perspektifinden çok partili hayatın Afyon'da yansımaları incelenebilir.

KAYNAKÇA

A. Kitaplar ve Tezler

- AKANDERE Osman, Milli Sef Dönemi Çok Partili Hayata Geçiste Rol Oynayan İç ve Dis Tesirler, İz Yay, İstanbul 1998.
- BOLAT Bengül Salman, Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2007)
- ÇAY Mustafa Murat, Ekekon Gazetesine Göre Konya’da Siyasi, Sosyal, Kültürel ve İktisadi Hayat, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2004)
- ERGÜN Mustafa, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ocak Yay, Ankara 1997.
- GÖRKTAN Muzaffer, 1935 Halkevleri, Ankara 1935
- KOÇAK Cemil, Türkiye’de Milli Sef Dönemi, C. II. İletişim Yay, İstanbul 2007.
- KOLOGLU Orhan, Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın, İletişim Yay, İstanbul 1994.
- LEWIS Bernard, Modern Türkiye’nin Doğusu, TTK. Basımevi, Ankara 1996.
- OKDAY İsmail, Afyonkarahisar Gazeteleri, Temeyyüz Matbaası, Filibe 1937.
- SEZER İlhan, İsmet İnönü Döneminde Eğitim ve Kültür Politikaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005)
- SAHİN Feyza, Afyon Halkevi ve Faaliyetleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004)
- TALAY Ümmiye, Afyon Basın Tarihi, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, 1998)
- Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara 2005.
- ÜSTE, Rabia Bahar, Tek Partili Dönemde Yerel Seçimler, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2006.
- YESİLKAYA Nese, Halkevi: İdeoloji ve Mimarlık, İletişim Yay., İstanbul 1999.
- YETKİN Çetin Türkiye’de Tek Parti Yönetimi (1930-1945), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983.
- YIGİT Ali Ata, İnönü Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası, Bogaziçi Yay, İstanbul 1992.
- ZEYREK Serafettin, Türkiye’de Halkevleri ve Halkodalari, Ani Yay, Ankara 2006.

B. Makale ve Bildiriler

- BIYIKOGLU Agah, “Afyonkarahisar’da Spor”, Afyonkarahisar Kütüğü, Komisyon, C.II, AKÜ Yay, Afyon 2001. (417-433)
- ÇAGLAYAN Tayfur, “Osmanlı’dan Günümüze Tarım ve Tarıma Hizmet Veren Kurumların Teskilatlanma Süreçleri”, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004. (http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=index.htm&curdir=\sanal_kutuphane2\tarim_tarihi&fl=ucuncu_bolum_3_3_2.htm) (Erisim Tarihi: 25.05.2008).
- DASDEMİR Latif, “Cumhuriyet Döneminde Afyonkarahisar”, Afyonkarahisar Kütüğü, Komisyon, C.I, AKÜ Yay, Afyon 2001. (149-178)
- GÜMÜŞÇÜ Osman, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Geçiş ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye’de Halk Sağlığı”, Atatürk Araştırma Dergisi, Sayı 55, Cilt 19, 2003. (<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=193>) (Erisim Tarihi: 25.05.2008)
- HAYTOGLU, Ercan (Edt. Süleyman INAN, Ercan HAYTOGLU), “İnönü Döneminde Türkiye’de Siyasal Yasam”, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Ani Yay, Ankara 2006. (79-114)
- KARPAT Kemal, “The Impact Of The Peoples Houses On The Development Of Communication In Turkey 1931-1935”, DIE WELT DES ISLAMIS, New Series, Vol. XV, Issue1/4, 1974. (69-84)
- KESTANE Dogan, “İller Bankası ve Yerel Yönetimlerle İlişkileri”, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara, 1996. (<http://www.bumko.gov.tr/TR//Tempdosyalar/DKestane.pdf>) (Erisim Tarihi: 24.04.2008)
- KÜÇÜKKURT İbrahim-İbrahim YÜKSEL, “Afyonkarahisar Basın Tarihi”, Afyonkarahisar Kütüğü, C.II., AKÜ Yay, Afyon 2001. (199-206)
- OGUR Erol, “Taspinar’daki Afyon”, V. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Afyonkarahisar Belediyesi, 13-14 Nisan 2000. (450-465)
- UYAN Muzaffer, “Afyonkarahisar Dogal ve Kültürel Değerleri”, Afyonkarahisar Kütüğü, Komisyon, c. II, AKÜ Yay, Afyon 2001. (446-476)
- UYAN Muzaffer, “Afyonkarahisar’da Ulaşım ve Haberleşme”, Afyonkarahisar Kütüğü, Komisyon, C. II, AKÜ Yay, Afyon 2001. (435-441)
- UYAR Hakki, (Edt. Süleyman INAN, Ercan HAYTOGLU), “Atatürk Dönemi İç Politikası”, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Ani Yay, Ankara 2006. (45-78)

C. SÜRELİ YAYINLAR

Haber Gazetesi

Kocatepe Gazetesi

Son Haber Gazetesi

Taspınar Dergisi

Türkeli Gazetesi

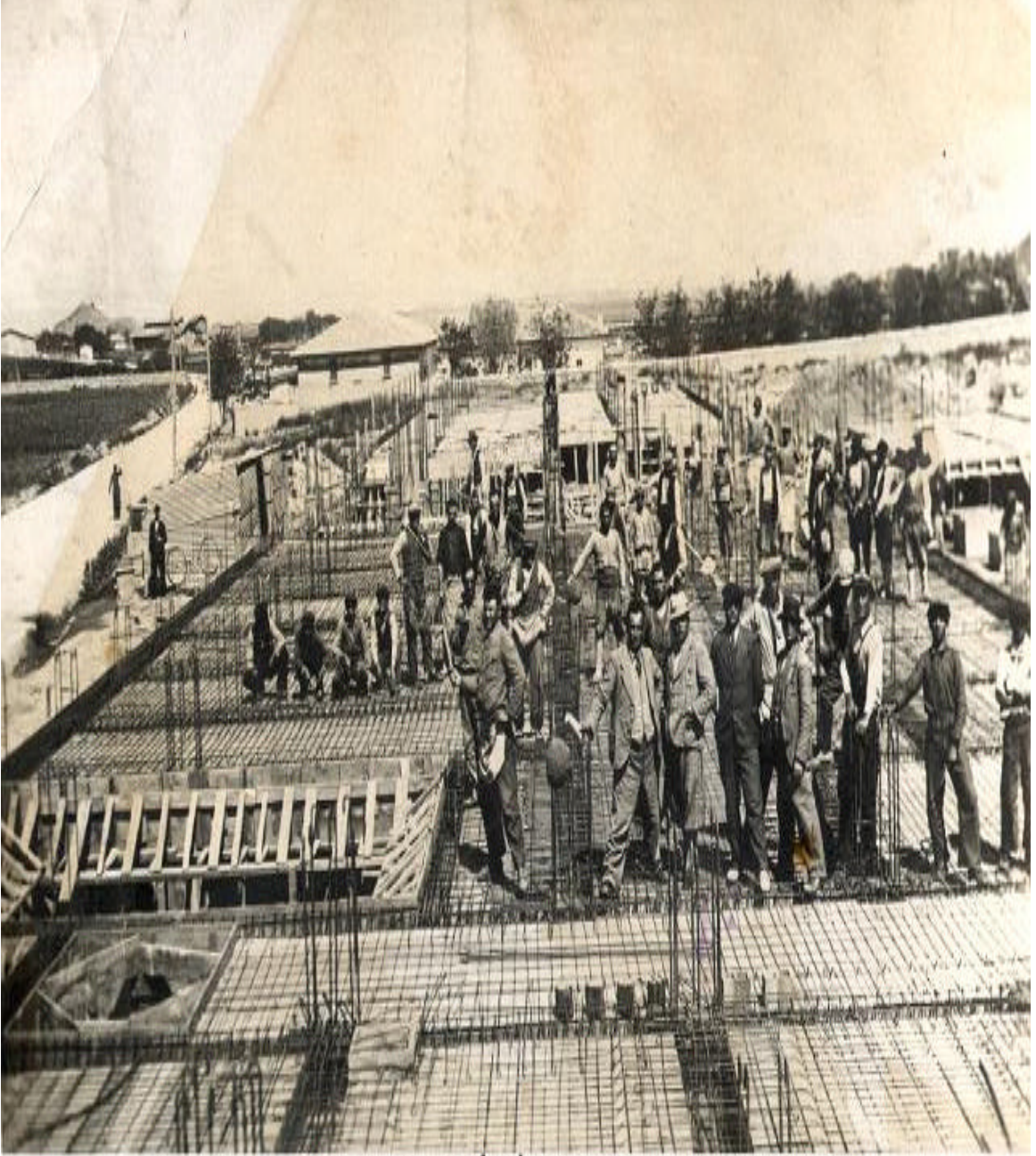
EKLER**UTKU ANITI ve HÜKÜMET KONAĞI**

Ek 1: Utku Aniti (Zafer Aniti) ve Hükümet Konagi'ndan Bir Görünüm

HÜKÜMET MEYDANINDA BAYRAM TÖRENİ

Ek 2: Bir Bayram Töreni

DEVLET HASTANESİNİN TEMEL ATILMASI

Ek 3: Devlet Hastanesi Temel Atma Töreni

DEVLET HASTANESİ

Ek 4: Devlet Hastanesi Binasi

AFYON HALKEVİ (REKTÖRLÜK)

Ek 5: Halkevi Binası

AFYON GAR BİNASI

Ek 6: Gar Binası

PTT BİNASI İNŞAATI

Ek 7: PTT Binası İnşaati

İNÖNÜ LİSE ÖNÜNDE

Ek 8: İsmet İnönü'nün Afyon Ziyareti'nden Afyon Lisesi Önünde

ALİ ÇETİNKAYA'NIN BELEDİYEYİ ZİYARETİ

Ek 9. Afyon Mebusu Ali Çetinkaya'nın Belediye Başkanı Hüseyin Hasim Tiryakioğlu'nu Ziyareti